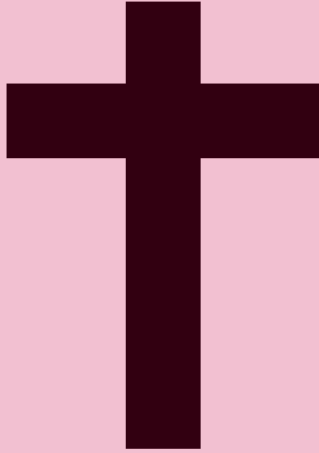

Amani Owr

Adioukrou: Amani Owr New Testament

Amani Owr
Adioukrou: Amani Owr New Testament

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Adioukrou

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
b20fd1e5-39e1-5678-9af9-b99e1ebfb994

Contents

MATIE	1
MARK	35
LUK	57
JAN	92
OB KOK	118
ROM	150
1 KORENT	166
2 KORENT	182
GALAT	192
EFES	198
FILIP	204
KOLJS	208
1 TESALONI	212
2 TESALONI	215
1 TIMOTE	217
2 TIMOTE	222
TIT	225
FILEMO	227
EBRE	228
JAK	240
1 PIER	244
2 PIER	249
1 JAN	252
2 JAN	256
3 JAN	257
JUD	258
ES EKN	260

Matie ec'Amani Mamn eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Matie a, wél b'ésnj'n Levi yeji. L'el Jwif eke b'eb wus labm on Rom ec'es ew a. Jwifel b'oc wus labm eb esel a ese agn ek'sju el ec'eb a os eke -li k'onny sosiem ec'af. -Li b'ifn wél, gbeko Jesu esnj Matie el in e jam esel ab em e nyam (Matie 9.9-13).

Matie non Jesu eci Amani Mamn na yec'etnj ke li yégm Jwifel eke Jesu el Mesi a. Li b'elu Amani Sig em eci susu nono okm l'akm Amani Owr eci lel non esel a feñ, yec'etnj ke li yégm eke kokoba ob esel a dad Jesu e lis e low a. Amani Sig em ec'ow amua em lele Jesu eci sodad ab ab em a, Matie am elu okm yegm eke Mesi a elm Jwifel sony ce ec'Es Eb Elu Es, ko agn a feñ eci. Emeny n'am elu okm li yegm eke Nyam ec'Es Ew a elm es ew eke wél kok ew es wus af anja ese elele eke Jwifel am omn ab af; ow el es ew eke anj egn egn feñ ek'ub nawre a ec'erm ab em. Matie oc Mois ec'ol a ese eb ir eci nyimn ob af, gbeko n'am dad elele eke Jesu yegmn agn ol a e liy a tasi a ek'anm ese Farisiel eci low yegm ab af (Matie 5.17).

*K'ign Abraham tonj Jesu Krist
Luk 3.23-38*

¹ Jesu Krist lagñel Abraham em, lele David em ab e mew.

² Abraham ec'alaw † Isak e l'ew ab em ec'en ec'es onym: Jakob, ³ Juda lele lisijimel ab; Peres lele Zera ab (Tamar el el lis), Esrom, Aram, ⁴ Aminadab, Nason, Salmo, ⁵ Boas (Rahab el lis), Obed (Rut el lis) ⁶ Jese, lele jim eb ebu David ab. Salomo (lis el Uri e yow a); ⁷ Roboam, Abia, Asaf, ⁸ Josafat, Joram, Osias, ⁹ Joatam, Akas, Esekias, ¹⁰ Manase, Amo, Josias, ¹¹ Yekonia lele lisijimel ab. Legñ ab em anake wél ot Israel ec'ey im madu okr em Babilon wus af a. †

¹² Ca eke wél ot Israel ec'ey im Babilon a, ow e jam a, ow el Salatiel, Sorobabel,

† **1:2** Alaw:mew owi a eke wél am dad lel na em a, Jwifel ogn a, ow elm ey a eke wél inm ew a ce, ko alaw yeji.

† **1:11** Ekn 2 Eb Ebu 24.12-16. † **1:16** Jwifel em a, egn ec'elele ek'owr in e mew owi em a bi yegm low yec'eke l'otu eke li ki kok eb eyñ ab em a. Agn a sony coco eke el eci mew owi ab em ec'agn a feñ el Jwifel tasi a ce ony abusu eke k'eyñ juma ek'onny any (Nehemi 7.61-64; Esdras 2.61-62). Matie ob in ec'odad a nuñ etnj am yegm mew owi ab em eke Jesu el Jwif mamn tasi. † **1:19** Jwifel ogn a, eke yow lele ign ab k'ebirm etnj l'eru a, ow ec'abr enym a b'ew tuotuo (Ol Jkn 22.13-28). Mari eci lok ab owi ab em a, Josef otu eke k'esn'n jej ok em, ke li kók ow és eke k'ocm ow es lis dedeku ec'aranj. Ow ana ke li tutr eke li k'elu ow es eke ów esu owi k'anm em, ow ew pete em, ow e liy a k'éym okm (Ol Jkn 24.1).

† **1:21** Jesu:nin a e nyandre el: *Es Eb Elu Es*. † **1:23** Esayi 7.14. † **2:1** Betlehem bajñ:1 Samiel 16.1 em ec'a, Betlehem el David ec'eb. † **2:2** s'ow eke si k'usr'r sos:odad na Grek em a, wél otu ek'itnjñ ejec'em dad ese s'ow eke si k'ign'n nuñ.

¹³ Abiud, Eliakim, Asor, ¹⁴ Sadok, Akim, Eliud, ¹⁵ Eleasar, Matan, Jakob, ¹⁶ etnj Jakob ew Josef, Mari ec; Mari anake ew Jesu eke wél b'ésnj Mesi a. †

¹⁷ Sica k'ign Abraham tonj David a, ow ij alaw sakp lew yar; David tonj ke k'ok legñ ab em a eke wél ot Israel ec'ey im Babilon wus af a, ow ij alaw sakp lew yar; sica anja tonj ke ok Mesi e mew e legñ a, ow ij emeny alaw sakp lew yar.

Josef ec'ermij ebr Jesu eci mew owi ab em

¹⁸ Kin Jesu Krist eci mew owi ec'elele eke ecr. Josef esu Jesu lis Mari; gbeko gbuñ ke -l'uwarir any a, Abñ Lala ec'abusu em, Mari anj nimamn. ¹⁹ Ec Josef el egn eke b'elum Nyam etnj l'erurm eke li k'elu ow okm dedeku feñ ec'any af; ow sosiem l'egñ l'eb eke ew ew em, li k'elu ow es. † ²⁰ Sica eke n'am tutr low na a, Es Kotoko ec'af erm es nyam ow memn em eyñ'n etnj dad'r nine: «Josef, David eci lilaw, ermij k'ók'n eke k'oc Mari ese nj e yow af, anke Abñ Lala ec'abusu em anake n'ann nimamn a. ²¹ Li b'ow l'ew iy, nj b'ow esnj iy a Jesu, † anke in anake li b'ow l'eb in ec'agn a nimum l'elu es el e sikpl em a.»

²² Low na ey yec'etnj ke odad a eke Es Kotoko dad kokoba ob es ab em a iy neny. ²³ Kin odad a: *Dedyowli a eke anm ign ab a b'ow anj lokab etnj b'ow ew iy ign eke wél b'ow esnj Emanuel*.† (Nin a e nyandre el: "Nyam anj ey ab.")

²⁴ Eke Josef ufñm es a, li kok ese elele eke Es Kotoko ec'erm es a dad'r ab af, etnj l'oc Mari ese in e yow af. ²⁵ Gbeko n'anm ow ab tonj batñ Mari ew iy ign eke Josef ew nin Jesu.

2

Nuñ em ony esel ow am ekn Jesu

¹ Legñ ab em eke Erød el eb ebu a anake wél ew Jesu Betlehem bajñ, † Jude wus af a. Sica eke wél ew Jesu a, nuñ em ony esel ek'el milél em ekn ec'a, anj yogñ a eke ligbn b'ign a ow tonj ok Jerusalem. ² - L'ibrm nine: «Bogñ iy a eke wél ew ke el Jwifel ec'eb ebu ab a ee? S'ekn in eci lel a yogñ a eke ligbn b'ann ign a, ow sosiem anake s'ow eke si k'usr'r sos a.» †

³ Eke eb ebu Erød amani na ok oru em a, ermni edñ'n es, Jerusalem nimum ec'agn a yeji. ⁴ Erød as egb waw esel egbel a feñ lele ol e low yegm esel ab ab feñ luku etñ am ibrm el yogñ eke wel k'ew Mesi a. ⁵ -Li dad ow nine: «Betlehem baññ, Jude wus af, anke kin low yec'eke Nyam dad ke kokoba ob es a nòn: ⁶ *Etñ η, Betlehem, elm Jude wus af ec'eb ewi a feñ eci jam es. Kò η em eb ebu a b'ow anñ ey okm, ke nyimn em ec'agn Israel.*»[†]

⁷ Ow sosiem ew ew em Erød esñ nuñ em ony esel a k'el em, li k'uw legñ tasi yec'af eke lél a k'ey okm ab anye. ⁸ Etñ l'erm wel Betlehem. Li dad wel nine: «Imn otarir iy a e lis e low akr senyn senyn tonñ eñan in; eke b'enan in a òwr dadr'm yec'etñ k'em yeji m'im m'usr'r sos.»

⁹ Eke l'irir eb ebu a e sodad a, l'elu lakr -n'im. Eke -n'aam a, kin lél a eke l'ikññ anym l'ekañ yogñ a eke ligbn b'annñ igb a, ek'ikññ el anym. Etñ wanci ab af a eke lél a im ok yogñ a eke iy a anñ a, n'inym es. ¹⁰ Eke l'ekañ lél a inym es a, -n'annñ sos em iññ ligbel em. ¹¹ -L'ok akñ a etñ l'ekñ iy a lele lis Mari ab. -L'ok òwròkp wus etñ -n'am usr iy a sos. -Li kpakpab el eci sekpr ab es etñ l'ap ow sika, ogñ lele kpey ab. [†] ¹² Ow e jam a, Nyam ewar el memn em, eke -li k'ewlmn meny -n'iimn Erød ogñ a ij; etñ l'eb ejagb ejeci -n'im el eci wus ab af.

Ejipt ec'im

¹³ Sica eke nuñ em ony esel a im a, Es Kotòko ec'af'r erm es nyam ow eññ Josef memn em etñ dad'r nine: «Ìgb, òc iy a lele lis ab urur es imn Ejipt tonñ bake Es Kotòko dad ony e meny ewl ow ec'odad, anke Erød b'ow ol iy a eci ibi es.» ¹⁴ Kpekñ Josef igb ncok em, oc iy a lele Mari ab etñ -n'im Ejipt. ¹⁵ -N'annñ yogñ tonñ Erød wu. Low na ey yec'etñ ke Es Kotòko ec'odad na eke dad kokoba ob es ab em a, iy neny: *Ejipt wus af etñ m'esñ em ec'iy a.*[†]

Etuey ec'ibi

¹⁶ Eke Erød b'uw any eke nuñ em ony esel a eju'r a, erm ebl'l afññ in es. Na sosiem n'òñ abusu eke wel k'ibi Betlehem lele in e saw saw ab ec'ey meny neny, tonñ k'igñ akpo yony esel a feñ. Nuñ em

ony esel ec'amani a ek'òñ'n legñ ab af eke lél a ey okm a, af yogñ anake li kok low na a. ¹⁷ Eñen eke kokoba ob es Jeremi ec'odad na eke dad a iy neny ana:

¹⁸ Rama eb em, wel iri lebl ek'ikññ, òññ ikññ lele luw eci likekr ab. Rashel anake am ikññ in ec'ey a ec'òññ a. L'ibram òññ anke in ec'ey a anm ij. [†]

Ejipt ec'igb

¹⁹ Eke Erød uw a, Es Kotòko ec'af'r erm es nyam memn em ow eññ Josef Ejipt wus af ²⁰ etñ dad'r nine: «Ìgb, òc iy a lele lis ab ke ewal meny imn Israel wus af, anke agñ a eke am ol iy ab es eke k'ibi a l'uw.» ²¹ Ow òññ Josef igb oc iy a lele lis ab etñ l'ewl -n'im Israel wus af. ²² Gbèko Josef iri eke Arkelaos [†] usr es Erød usu ese Jude eci es ew es af; na sosiem ernñ ow'r sos eke li k'im l'ir Jude. Eke wel yegm n'ow ec'ow memn em a, n'im Galile wus af, ²³ etñ -n'im l'ir Nasaret baññ. Ow el eñen yec'etñ ke kokoba ob esel ec'odad na eke dad a iy neny: *Wel b'ow esñ'n Nasaret iy.*[†]

3

Jan mij ok nuñ es e Nyam odad eke dad Mark 1.1-8; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28

¹ Legñ ab em a, Jan mij ok nuñ es ey okm Jude eci loj [†] a etñ am dad Nyam odad ese: ² «Ìtññin erm em anke Afr ec'es ew a ow titm.» ³ Jan el egn a eke kokoba ob es Esayi dad in e ec'odad, ow a eke n'am dad l'ese: *Egn nyam anñ loj am elu lebl dad ese: «Kòkr Es Kotòko ec'ejagb a, kòkr in e sebr a inym nyim nyim!»*[†]

⁴ Jan sus mob eke wel kok gbàñko kedebnam e suw em etñ l'egñ ndey lel e meb er em; [†] li b'ij tete gbàngban lele mow mun ab. ⁵ Jerusalem ec'agn, Jude wus af ec'agn feñ, lele mij ewl mij Jurden wus ab af ec'agn a am ow Jan ogñ. ⁶ -N'am egn el e sikpl a l'eb agñ feñ ec'any af, etñ Jan am ok el mij nuñ erñ.

⁷ Eke Jan am ekn eke Farisiel nono lele Sadusiél ab am ow in ogñ mij ok nuñ ec'a, li dad wel nine: «Ony morññ amua! Kò bwo dad ony eke, ek'òkr mij nuñ ke otur eke k'ngbroññ Nyam ec'erm bebl ek'am ow ab em ee? ⁸ Sica yegmn ony ec'es an ab em eke itññin erm em! ⁹ Etñ emeny ki

[†] **2:6** Mise 5.1. [†] **2:11** Jwifel bi tutr eke wus na eci eb eb a feñ ec'agn a b'ow usr Mesi a sos (Esayi 49.23; 60.5-6; Selu 72.10-15). Ob ap na e nyand're el: sika a el eb ebu a eke li b'ow l'el a eci meny ewr; ogñ a el abñ em owi eci meny ewr; etñ kpey a el gb're ij owi eci meny ewr. [†] **2:15** Ose 11.1. [†] **2:18** Jeremi 31.15. *Rama* eb eke ow em Babilon eññ as Jwifel luku eke k'ot im el madu òkr em. *Rashel* el Jakob e yow ek'erur tasi (Nuñ Ob 29.30); wel b'oc'r ese Israel lis af. In eci uwomu a anñ Betlehem. [†] **2:22** *Arkelaos*: Erød ligbel a eci luw em a, in ec'ey nyahan a cec in ec'es ew a etñ egn egn eb in eci. Arkelaos ek'ew Jude es a, el egn eke lokm unñ akm es. Lisijim Antipas ek'ew Galile es a, el egn eke in e lokm suñ a akpl tál akm lisijim ec'a. [†] **2:23** *Nasaret* iy: baññ eke wel úbm. Wel b'ow ifñ Jesu eke l'el Nasaret ec'egn a sosiem. Ekn Jan 1.46. [†] **3:1** *Jude eci loj*: wus ek'agn nono irm af. [†] **3:3** Esayi 40.3. [†] **3:4** Ekn 2 Eb Ebu 1.8. [†] **3:9** Jwifel e tutr em a, ek'Abraham el el lagñ a, ke Nyam eb elu el es ñ. Ekn Jan 8.33,37,39.

tutar ony em ki dadr k'esre: "Ey lagh el Abraham." † Kó m'am dad ony eke Nyam otu eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw! ¹⁰ Sica os anj eke b'ow bubr ekj es min em. Likj feñ ek'ósum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc owl'alm. ¹¹ Em ec'a, m'am m'ok ony mij nunj mij em ese erm em itjn eci meny ewr af, gbekó egñ ek'anñ'm jam am ow a b'ow ok ony mij nunj Abñ Lala lele al em ab.† N'onny abusu nono l'akm im. M'itm bobo yeji eke mi k'onny in e còkrupko meb a m'ot'r es.† ¹² N'onnym waw ab etj li b'ow n'onj egb a lef, l'éb ey a, ke l'ígn suw a l'ok es. Li b'ow l'éb egb a l'ok egebl em, ke l'ófn suw a al ek'iram es ab em.»

Jesu e mij ok nunj

Mark 1.9-11; Luk 3.21-22

¹³ Sica Jesu anj Galile ow Jurden eke Jan k'ok'r mij nunj; ¹⁴ ko Jan egñm, etj dad'r nine: «Em anake k'ok'm mij nunj a, etj ow el ñ eke am ow em ogñ!» ¹⁵ Gbekó Jesu dad'r nine: «Caca em a, egñ ke ow él eben, anke eben eke si b'ow si kok ów feñ eke Nyam am ibrm ey ab ana.» Ow sosiem Jan egñ eb ok'r mij nunj. ¹⁶ Eke Jesu ok mij nunj ke am ey okm erñ a, kpekñ afr agbr em. L'ekñ Nyam ec'Abñ ek'am us'r es nunj af ese kel af. ¹⁷ Etj lebl nyam anj afr am ikñ dad ese: «Egñ na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em injn feñ m'elu'l em.» †

4

Agn ebm Jesu

Mark 1.12-13; Luk 4.1-13

¹ Sica Nyam ec'Abñ oc Jesu im loj eke agn k'ejur. ² Eke n'ennj neny segn ekj yony, ncok lele legñ owr ab a, ca namn ow'r sos. ³ Agn ek'el eju es a, eri ow titm'n etj dad'r nine: «Ek'el Nyam ec'Iy, ke dàd mebn amua itjn el ob ij.» ⁴ Jesu dad'r nine: «Wel non Nyam Lel em eke: *Ow elm ob ij sony ce óom egñ sel, kó Nyam ec'odad ebl feñ eke b'anñ'n nenyum ey okm a.*»†

⁵ Emeny agn oc'r im uyum'n Jerusalem eb lala ab em e Nyamel gbél a e luw af ec'usu gege a, ⁶ etj dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy, ke ànj anja igb us es wus; anke wel non Nyam Lel em eke: *Nyam b'ow onj in ec'af'r erm esel a ow ñ sosiem, etj -li b'ow -l'oc'ñ abu em abu em, yec'etj ke lebn kaka ki kokm'ñ ob lakr.*»† ⁷ Jesu dad'r nine: «Nyam Lel yeji dad eke: *K'ébam Es Kótoko ñ e Nyam.*»†

⁸ Emeny agn oc'r im lafeny gege nyam af, yegm'n wus na ec'es ew es ew a feñ lele el eci sakpl ab ab, ⁹ etj dad'r nine:

«Mob amua feñ m'ow m'onj eke ok owrokp wus ign'm nunj.» ¹⁰ Ca Jesu dad'r nine: «[J Satan, kpab'm es lís! Anke wel non Nyam Lel em eke: *B'ow ign Es Kótoko ñ e Nyam sony nunj, ke kók in sony coco e juma.*»†

¹¹ Sica agn egb'r es; etj kin afr erm esel ow'r saw am kok in e lís e low.

Jesu ób juma nunj Galile wus af

Mark 1.14-15; Luk 4.14-15

¹² Eke Jesu iri eke wel elu Jan sobel em a, † n'im Galile wus af. ¹³ L'irm Nasaret ij, etj n'im n'anñ Kapernayum, eb eke anj Galile eci mij lekpl a saw, Zabalón lele Neftali ab eci wus ab af. ¹⁴ Ow el eben yec'etj ke kokoba ób es Esayi eci sodad amua eke dad a íy neny:

¹⁵ Zabalón eci wus a, Neftali eci wus a ek'anñ

okij saw ec'ejagb ab af, Jurden jam a, Galile ek'agn ek'elm Jwifel a ir af!

¹⁶ Agñ a ek'ir ncebn em a ekn usuayl ligbel! Etj agñ a ek'anñ luw eci low ew a, usuayl ejn ok el af. †

¹⁷ Legñ na af anake Jesu ób nunj am dad Nyam odad ese: «Itjnin erm em anke Afr ec'es ew a ow titm.»

Jesu e jam esel krèkre ek'esñ

Mark 1.16-20; Luk 5.1-11

¹⁸ Jesu am ecr Galile eci mij lekpl a e saw saw etj l'ekñ agñ lisijimel yony ek'el onn ibi esel: Simó eke wel b'esñ Pier lele lisijim Andre ab. -N'am ok muw mij lekpl ab em. ¹⁹ Jesu dad el nine: «Usr'm jam, m'ow mi kok ony eel agñ eb esel.» ²⁰ Kpekñ -li digñ el eci muw a -l'ok es etj -l'us ow jam.

²¹ Eke li b'im akpoj tel a, l'ekñ agñ lisijimel ejeci yony Jak lele Jan ab, Sebede ec'ey. El es ab -n'anñ el eci mijetj ab em -n'am kok el eci muw a etj Jesu esñ el. ²² Kpekñ -li digñ el es lele mijetj ab ab -l'elu es, etj -l'us ow jam.

²³ Jesu am ec Galile eci wus ab af; wus ab af yogñ, n'am yegm agñ low Nyam nunj ign susu a etj n'am ób gbrenghi usu a ec'Amani Mann a e kokoba. N'am ewlm ólu a el ec'ól erñ erñ feñ em lele el eci dudu feñ ab. ²⁴ Siri wus af nimum, Jesu e lís ec'odad eke wel am dad a ec'amani am ok agñ oru em, etj wel am is'r agñ feñ ek'am ij ól erñ erñ e gbre ese agñ ek'onny abñ enjñ, krokro esel lele sos éyru ab; etj Jesu am ewlm el. ²⁵ Agñ nono ek'anñ Galile ow, Eb Lew a eci wus ab af ec'agn, † Jerusalem ec'agn, Jude wus af ec'agn lele Jurden ogog eci wus ab af ec'agn ab, am us Jesu jam.

† 3:11 Ekn Ob Kok 2.1-4. † 3:11 Ekn Jan 1.27 ec'akr otar a. † 3:17 Bèbmn Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab. † 4:4

Ol Okn 8.3. † 4:6 Selu 91.11-12. † 4:7 Ol Okn 6.16. † 4:10 Ol Okn 6.13-14. † 4:12 Ekn Matie 14.3-12.

† 4:16 Esayi 8.23-9.1. † 4:25 Eb Lew ek'anñ Samari lele Galile ab ec'ogog eke ligbn b'anñ igb, ke yogñ ec'agn a

ec'eb ir a b'ot Gekel ec'ab es.

5

Ehe esel nawre

Luk 6.20-23

¹ Eke Jesu ekn bieku a, l'uyu lafeny af etj li sig es. In e jam esel a ow titm'n ² etj n'am yegm wel low li dad l'ese:

³ «Agn ek'ij abj em e gbor,† ehe el el eci

anjke Afr e gbrenjbi usu a, el eci!†

⁴ Agn a ek'annj sorj em a, ehe el el eci

anjke Nyam b'ow eyr el erm es!

⁵ Agn erm froro esel, ehe el el eci,

anjke -li b'ow -l'ij wus eke Nyam ewar a ec'aja.

⁶ Agn eke low nenymbri nyam ec'amn am ony a,

ehe el el eci,

anjke Nyam b'ow iyr el lok.

⁷ Agn a eke b'ikn agj sorj a, ehe el el eci,

anjke Nyam b'ow ikn el sorj!

⁸ Agn ek'erm em ayl a, ehe el el eci,

anjke -li b'ow -l'ekn Nyam.

⁹ Agn a eke b'is erm es ey a, ehe el el eci,

anjke wel b'ow esj el Nyam ec'ey.

¹⁰ Agn a eke b'an es ese lele eke Nyam b'erur ab af,

ke ow sosisem wel b'ijr gbre a, ehe el el eci, anjke Afr e gbrenjbi usu a, el eci.

¹¹ Anjn ehe em eke em sosisem agj bi wewr ony, b'ijr ony gbre, bi dad ow enj ony feny ok ony af yadn em. ¹² Kòkr yaya, anjn sos em inj em, anjke afr ob ap ligbel nyam am eku ony. Kokoba ob esel ek'ikn anym ow a yeji, eben eke wel ijr el gbre ana.»

Mok lele usuayl ab owi

Mark 9.50; Luk 14.34-35

¹³ «Ony anake eel wus na e mok a. Kò eke mok irmn in e ded a, † ayaf wel otu eke ki kokr'r ke l'ewl li ded ee? L'akplm ij, gbenj ce l'it eke wel k'oc owl ke agj yu'r af.

¹⁴ Ony anake eel wus na ec'usuayl a. Banj ek'annj lafeny af a onym es lol. ¹⁵ Wel igjn kenie ewm es ob ew; kò wel b'itm'n es ob gege af, ke l'ayal agj a feny ek'annj akj a. ¹⁶ Eben ek'onj ec'usuayl a ki jejn agj feny ec'any af ana, yec'etj ke -l'ekn ony ec'ow amamn a eke bi kokr a, ke -li kòklm ony Es ek'annj afr a.»

Ol eci liy em elu

¹⁷ «Ki tutar eke m'ow e mi k'onj Mois ec'ol a lele kokoba ob esel e low yegm ab ab m'ot es. M'owm eke mi k'onj m'ot el

es, kò eke mi k'elu liy em. ¹⁸ M'am dad ony nawre em eke afr lele wus ab b'ow ec, kò ol a eke wel non a e moni kaka, ow e logli kaka k'ow tetj em es tonj ke feny iy neny.

† ¹⁹ Ow sosisem, egn eke b'ow ign sol amua em e likekli nyam elu es, ke b'ow yegm agj kok eben a, Afr e gbrenjbi usu a, li b'ow l'el likekli; gbeko egn eke b'ow osu ol a, ke b'ow yegm agj kok eben a, Afr e gbrenjbi usu a, li b'ow l'el ligbel. ²⁰ Kò m'am dad ony: eke kokmn low yec'a eke Nyam am ibrm ony a akamn ol e low yegm esel lele Fariisel ab a, k'ow eymn Afr e gbrenjbi usu a.»

Erm bebl owi ec'akr otar

²¹ «Irir eke wel dad ey lagjel: "K'ibim egn,† egn feny ek'ibi egn a, wel b'ow oc'r im jej ok ec'any af." ²² Kò em, m'am dad ony m'ese: egn feny eke b'ow ebl erm ok lisijim af a, wel b'ow oc'r im jej ok ec'any af; egn eke b'ow wewr lisijim ese: "Nj nyamb egn a," wel b'ow oc'r im Sanedren ec'agn a ec'any af; etj egn eke b'ow dad lisijim ese "Nun em akplm ij a," it eke wel k'oc'r im gbre ij usu ec'al ab em. ²³ Eke am oc ob ap im egb waw usu onj Nyam, etj yogj okn ek'esj jim ew low ij ab a, ²⁴ egn waw usu yogj, ew ij ec'ob ap ab es, ke ikj anym im okar em esj jim ab ke sica ewl ow ke ap Nyam ob a.

²⁵ Eke egn nyam ew low ij ab, etj usr e jagb aamn jej ok em a, ogj es fafa okar em eke anjn e jagb af a, yec'etj ke li k'ocm'n n'ocm'ij jej ok es, jej ok es a ocm'n oc m usu osu es elum'l sobel em. ²⁶ M'am dad'ij nawre em: k'ow eym okm yogj eke sogm ij e labm a feny ek'onj a uwarm.»

Nfaci owi ec'akr otar

²⁷ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? K'ijm nfaci.† ²⁸ Kò em m'am dad ony: egn feny eke bi ler lawl e yow ke b'onj erur in ec'erm em a, ow ab l'ij nfaci ij. ²⁹ Eke batj ow el ij e lidr e nyamn a anake b'onj ey sikpl owi em a, okr nyam oc'r es owl'usu kpekpe: ow akpl ij eci eke k'irmn ij e sos ikpr nyam ce, ow a eke ij e sos a feny k'annj ke wel ony owl'ij gbre ij usu a. ³⁰ Eke batj ow el ij e lidr abu a anake b'onj ey sikpl owi em a, ubr'r es oc owl'kpekpe: ow akpl ij eci eke k'irmn sos ogog nyam, ow a eke k'im gbre ij usu ab em ij e sos a feny ab a.»

Dwarir ec'akr otar

Matie 19.9; Mark 10.11-12; Luk 16.18

† 5:3 Agj ek'ij abj em e gbor: Agj ek'uw any ek'el e low feny annj Nyam em a. † 5:3 Afr e gbrenjbi usu a, el eci! Odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese -l'el Afr e gbrenjbi usu a eci agj. Jesu eci low yegm na bebl Jwifel erm anjke el eci low yegm em a, Afr eci gbrenjbi usu a, el ec'abr a ce ec'agn a sony coco eci. † 5:13 Tasi em a, Israel wus af eci mok a b'irmn in eci ded a. Mob ejeci e miy kpacam b'annj em ek'onym lec ded em. Eke wel b'ew mok ikj na es fonj em a, mok a tasi bi ler es ke miy kpacam a annj. † 5:18 tonj ke feny iy neny: odad na Grek em, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese tonj ke ow el wus na e nun edj. † 5:21 Okm Ok 20.13; Ol Okn 5.17. † 5:27 Okm Ok 20.14; Ol Okn 5.18.

³¹ «Wel dad yeji: “Eke am ognj η e yow eke ol mar ebi a, ɔη'n igɔnnin e lel.”† ³² Kɔ em m'am dad ɔny: egn feɔ ek'elu in e yow e l'ol mar l'ebi es, ke ow elm egn ot owi em a, n'ɔɔn yow a b'ow ey nfaci ij owi em. Etɔ egn ek'ebi yow eke wel ɔwr a, in yeji l'ij nfaci.»

Neny ij owi ec'akr otar

³³ «Irir low yec'a eke wel dad ey lagɔel ab ee? *K'itɔnnm η e neny ij a, kɔ ke kɔk Es Kɔtɔkɔ ec'any af; yec'a eke dad neny ij em a.*† ³⁴ Kɔ em, m'am dad ɔny eke k'ijmn neny kaka: k'ijmn neny afr e nin em anke ow el Nyam eci es sig usu; ³⁵ k'ijmn neny wus e nin em anke ow el in ec'akr es ok usu, k'ijmn neny Jerusalem e nin em, anke ow el Eb Ebu gbɛl a ec'eb. † ³⁶ K'ijm neny okm η e nuɔ ab af anke k'ɔtum kokm η e sin nuɔ nyam ibrm oglog ufum. ³⁷ Dadr ce esre: “Ee” oglog “Njan.” Yec'a eke wel bi dad ign af a, low nɔɔn es eci.» †

Efnu ec'erur owi

Luk 6.27-36

³⁸ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *Nyamn lele nyamn ab etɔ nen lele nen ab.*† ³⁹ Kɔ em m'am dad ɔny eke k'atarɔm ɔny ec'ifnu ab. Eke batɔ egn nyam edɔɔn any af lidr ogog e lawl a, † ɔkɔn nɛmn ogog ec'a yeji l'edɔɔn. ⁴⁰ Eke egn oc im'η jɛj ok ec'any af eke k'eb η eci mob sus em a, yeb'r l'eb η e mob af ew a yeji. † ⁴¹ Eke egn nyam ɔny'η lec em eke k'an es in ab sofu kaka feɔ a, an ow eci sakp yony. † ⁴² Egn ek'am ibrm'η ob a, ɔɔn'n; k'ɔɔn egn erm suɔ.» ⁴³ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *B'ow erur egn kaka feɔn*† ke ifn η ec'ifnu. ⁴⁴ Kɔ em m'am dad ɔny: erurir ɔny ec'efnu, ke nɔɔn Nyam ɔɔn agɔ a eke b'ijr ɔny gbre a; ⁴⁵ ow em a b'ow eel ɔny Es ek'anɔ afr a ec'ey, anke in e ligbn a b'afɔn ɔw eɔɔn kok esel lele ow amamn kok esel ab, etɔ in ec'afɔ e mij a b'aaɔ ɔw amamn kok esel lele ɔw eɔɔn kok esel ab. ⁴⁶ Eke batɔ ow el agɔ a ce eke b'erur ɔny a b'erurir, ke bla k'ɔɔn ekur Nyam ogn ec'ob ap ee? Wus labm eb esel yeji eɛen ce -li bi kok. ⁴⁷ Ek'ow el ɔny lisijɔm ce b'esɔnnin, ke low ligbel kokr ab ee? Nyam any uwm esel yeji, eɛen ce -li bi kok. ⁴⁸ Eel ɔɔɔ eɛe

eel ek'ɔny Es ek'anɔ afr a yeji el ɔɔɔ ab af.» †

6

Nyam nuɔ ign em ec'ow ek'it e wel ki kok

Luk 11.2-4

¹ «Ewr erm, ki kokr Nyam e lis e low feɔ agɔ ec'any af any ij sɔsiem eci. Eke b'ow kokr eɛen, k'ow eɔnnm ɔny Es Nyam ek'anɔ afr ec'ob ap a. † ² Ow sɔsiem, eke am ɔɔ ogbɔru os, k'ew fuw em agɔ k'ekn'η; Nyam nuɔ ign usu lele eɛerɔ em ab, eɛen eke ɔw enyembri yony yony esel bi kok ana. -Li bi kok eɛen ek'agɔ k'usr el sos. Low nawre m'am dad ɔny ek'el ec'ob ap a -n'eɔn η. ³ Kɔ η ec'a, ek'am ap ogbɔru ob η e lidr abu ab em, η e nɛmn abu a k'ekn, ⁴ yec'etɔ ke ob ap a el es lɔl em, ke asɔ Nyam eke b'ekn es lɔl em e low a, b'ow ap'η ob.

⁵ ɔny e Nyam nɔɔn em, ki kokr esɛ ɔw enyembri yony yony esel af; -li b'erur eke -li k'inym es Nyam nuɔ ign usu a lele eɛerɔ saw saw ab -ni nɔɔn Nyam yec'etɔ ke agɔ feɔ ekn el. Low nawre m'am dad ɔny, el ec'ob ap a, -n'eɔn η. ⁶ Kɔ η, eke am erur e ki nɔɔn Nyam, ey η ec'akɔ abl el ke yɔgn, nɔɔn asɔ Nyam es lɔl em, ke Asɔ Nyam eke b'ekn es lɔl em e low a, b'ow ɔɔn'η ec'ob ap a.

⁷ Eke bi nɔɔn Nyam, odad ebl nyam coco a ce k'anɔ ɔny nɛnym k'ibn esɛ Nyam any uwm esel ec'ab af; -li bi tutɔ eke odad a b'ɔfu el nɛnym a ke Nyam b'ow iri el e nɔɔn e lebl a. ⁸ K'ebɔr el e lakɔ a, anke ɔny Es Nyam, gbɔɔ ke ibrmn in low a, li b'ikɔ anym l'uw low yec'a ek'am erurir ab any. ⁹ ɔny e Nyam nɔɔn em, dadr esre:

- Ey Es ek'anɔ afr;
- ke η e nin lala a ɔny elum;
- ¹⁰ ke η ec'es ew a ɔw;
- ke wel kɔk η ec'erur wus aɔa esɛ afr ec'ab af.
- ¹¹ ɔɔn ey yefɛnyana ec'ob ij a ek'it a.
- ¹² Ap ey low nɔɔn a eke si kok a, esɛ eel eke si b'ap agɔ a eke kok ey low nɔɔn ab af.
- ¹³ Ki yeb ey si k'ey eɛm owi em,

† **5:31** OI ɔkn 24.1-4. Igɔnnin tasi a ec'elel eke wel ki kok ana; gbɛkɔ Jwifel beb eci tutɔ em a, ow el abusu eke wel elu el es eke low kaka feɔ em -li k'igɔnnin. Ekn Matie 19.7-9. † **5:33** Ob Ap 19.12; Awl 30.3; OI ɔkn 23.22-24. † **5:35** Jwifel beb e tutɔ em a, eke -l'ij neny ob eɛeci e nin em etɔ ow elm Nyam e nin em, eke -li kokm yeji ofɔ ofɔ. † **5:37** Ekn Jan 8.44. † **5:38** ɔkm Ok 21.24; Ob Ap 24.20; OI ɔkn 19.21. † **5:39** Edɔ egn any af el Jwifel ogn eci wewr ligbel. † **5:40** Jwifel ogn a, mob af ew a, wel b'oc bubur sos es ncok em; na sɔsiem ol ɔɔn abusu eke wel k'oc igɔn egn legɔ owɔ ce eci (ɔkm Ok 22.25-26; OI ɔkn 24.13). Jesu am yegm eke egn ki kok low afɔ ol es yeb'r l'oc kɔekɔ kɔekɔ. † **5:41** Rom e sɔɔda eyɔ a ɔny abusu eke k'ony egn lec em uyu el ec'ereɔp an es kilo nyam lele likɔr ab ce. † **5:43** Ob Ap 19.18. † **5:48** Bɛbɔm Ob Ap 19.2 lele ɔkm Ok 18.13 ab. † **6:1** Jwifel ec'a, ogbɔru ec'ob ap, Nyam nɔɔn lele neny eɔn ab a, el el e Nyam nuɔ ign em ec'ow amamn tasi. Na sɔsiem anake Jesu am dad ow ec'odad lel ikɔr usuiy na em a. † **6:13** Matie eci silɛl esig beb em a, wel eɔnnm sɔdad ek'anɔ ob na [...] ec'araɔn em a. Ekn 1 ɔw e Wel Nɔn 29.11-13.

ko ony oc ey es low njan ec'abu em; [anke akpo akpo fen, es ew, abusu ony lele anygbel ab el n eci. Amen.] †

14 Tasi em a, ek'ocr low njan ek'agn kok ony a apr, ony Es ek'anj afr a yeji b'ow oc ap ony. 15 Ko eke ocmn low njan ek'egnj kok ony a apmn, ony Es ek'anj afr a yeji, k'ow ocm ony e low njan e kokr a apm ony.

16 Etn kin, eke am enjn neny, k'ewr sorj e sos ese el el eke ow enyembri yony yony esel bi kok ab af; -li b'ew any ek'agn fen k'uw any eke -n'am enj neny. M'am dad ony nawre em ek'el e labm sog a -n'enj n. 17 Ko n ec'a, ek'am enj neny, yog any, enj sin, 18 yec'etj k'agn k'uwm any ek'anj neny enj em. Asj sony coco ek'egnj eknm a ce b'ow ekn, etj in eke li b'ekn low yec'a ek'am kok es lol em a, li b'ow li sog'nj ow e labm.»

*Afr eci ob ony
Luk 12.33-34*

19 «K'asr ony ec'ob ony luku wus af anj eke sisj lele adagra ab bi njan, ke elu yeji b'ok akj iy mil a. 20 Ko asr ony ec'ob ony luku afr. Yogn, ke ow el sisj, ke ow el adagra, -li k'otumn -ni njanmn; etj yogj, elu k'otum okm akj iym mil. 21 Tasi em a, yogj eke n ec'ob ony a anj a, yogj ce n ec'erm a yeji b'ow anj.»

*Sos eci kenie
Luk 11.34-36*

22 «Anyamn el sos megl e kenie. Eke anyamn akpl'nj a, n e sos megl a fen anj usuayl em; 23 ko eke anyamn akplm'nj a, ke n e sos megl a fen yeji anj ncebn em nj. Eke batj usuayl ek'anj'nj em a el ncebn, ke ncebn ligbel marew ow b'ow el a!»

*Nyam b'ow ew ony e lis e low erm
Luk 16.13; 12.22-31*

24 «Aduign kaka k'otum kokm es ew esel yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krekre ec'a, ke l'erur yony em ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam nyam e lis, ke li k'ewm nyam e low any. Otumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji e juma.

25 Ow amua fenj sosisem a, m'am dad ony: k'eban ob ek'ijr [mij ek'egnj] esnj sel, oglog ony ec'ob sos ew e low ermij. Ko sel enj akplm akam ob ij ee? Etn ko sos megl apklm akam ob sos ew ee? 26 Lèer or: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb, -l'asnm egb luku egbel em, gbeko ony Es ek'anj afr a bi gbagbl el! Ko ilm an akamn or amua ee? 27 Ony em a, bwo ec'egnj otu eke in ec'ermij efr em k'obn in ec'owr anj e segj a tel ee? †

28 Etn ko bla etj ob sos ew e low b'okr ony ermij ee? Lèer ogm e suw ododo

† 6:27 k'obn in ec'owr anj e segj a tel ee? Odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese k'igbl sos ogn agb tel in obi ee?

ec'elel eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. 29 Gbeko m'am dad ony eke Salomo ek'onj ob noko a yeji, onym ob sos ew ek'akpl akm ogm suw ododo amua em e nyam. 30 Nyam b'ew ogm e suw ek'anj yefenyina, ke efi wel b'ow oc owl alm a ob sos. Sakp abi ony yeji li k'ow l'ewm ony ob sos ebn ee? Onm ufum ony es gbe! 31 K'eban ermij ki dadr k'esre: "Bla obi si b'ow s'ij ee? Bla mij iy si b'ow s'egnj ee? Bla obi si b'ow s'ew sos ee?" 32 Tasi em a, Nyam any uwm esel anake sakp sakp fen b'ol ow amua fen es a. Ko, ony Es ek'anj afr a uw any eke onyn ow ec'es abur. 33 Nyam e gbrenjbi usu a eci low ikn anym okr ony ermij, low nenyembri nyam eke n'am ibrm a yeji, ke ow e likpr a fen Nyam b'ow ignj af onj ony. 34 Ca k'eban efi e low ermij, efi b'ow ism in e low ab. Legj legj e gbre a bi bebmn legj ab ab.»

7

*Ew erm jej ok owi em
Luk 6.37-38, 41-42*

1 «Ki jejr agn e lis ec'ow k'ok; yec'etj ke ony yeji, Nyam ki jejm ony e lis ec'ow okm; 2 anke Nyam b'ow jej ony e lis e low ok ese elel eke bi jejr agn ejeci e lis e low okr ab af, etj akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob onj agn ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc ebmn onj ony. 3 Ko bla etj am ler suwli ek'anj esj jim e nyamn em a, etj ewm likj ikpr ek'anj'nj nyamn em a e low erm ee? 4 Oglog ayaf likj ikpr otu ek'anj'nj nyamn em ke dad esj jim ese: "Yeb'm m'onj suwli na m'oc'nj es nyamn em ee?" 5 Enyembri yony yony es, ikn anym ony likj ikpr ek'anj'nj nyamn em a oc es, ke sica b'ow ekn es senyn senyn ony esj jim e suwli ek'anj nyamn em a oc es.

6 K'ocr Nyam ec'ob k'onj mowr bake - l'ewl -li gugj ony; k'ocr an gbel e miyob k'okr es sigbroko ec'any af bake -l'uyu af.»

*Ibrmn, wol es, icmn lisany abu
Luk 11.9-13*

7 «Ibrmn ob eke erurir a es, Nyam b'ow onj ony. Wol ob eke erurir a es, Nyam b'ow onj enj'n. Icmn lisany abu, Nyam b'ow fig ony. 8 Ko egj fen eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'onj'n; egj fen eke b'ol ob eke l'erur a es a, Nyam b'onj n'enj; etj Nyam bi fig egj fen eke b'icm'n lisany abu a. 9 Ko ony em anj, egj nyam anj ek'in ec'iy b'ibrm'n futufutu ke l'oc lebn n'onj ow ee? 10 Oglog ow b'ibrm'n ocn, ke l'oc lorjn n'onj ow ee? 11 Ony nana ek'eel agj enj onj a, b'uwir ob amamn any onj ony ec'ey; etj

Nyam ek'annj afr a anake k'ow uwm any
om agn ek'am ibrm'n ow amamn ab ee?

¹² Low feñ ek'am erurir eke agn ki kok
onj ony a, ony yeji, kòkr eben kpenj onj agn
ejec'a. Moïs ec'ol a lele kokoba ob esel e
silel a e low yegm ek'ey okm ana.»

Lisany likekli

Luk 13.24

¹³ «Èbar lisany likekli eci! Anke lisany
gbada lele ejagb gbada ab b'irmn egn, etj
agn nono b'ecr yogj eci. ¹⁴ Kò lisany eke
b'ewl egn sel ejn em a ew likekli afnj es,
etj ejagb eke b'ewl egn sel ejn em a ew
koli nono. Agn tel ce b'ecr yogj eci.»

Likj lele in ec'ey ab

Luk 6.43-44

¹⁵ «Òsur sos kokoba ob esel ayadju e lís,
-li b'itjn -l'ew mæceb e sos -l'ow ony em,
kò el obi em a, botimbo. ¹⁶ B'ow uwr el
any el e low kok em. Kò kati em wel b'ow
kokobri, etj kò librebr em, wel b'ow habm
ee? ¹⁷ Likj mamn, ey amamn li b'osu, etj
likj njun ey enun li b'osu. ¹⁸ Likj mamn
k'otum osum ey enun, etj likj njun k'otum
osum ey amamn. ¹⁹ Likj feñ ek'osum
ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc owl
alm. ²⁰ Eben eke b'ow uwr kokoba ob esel
ayadju any el ec'ow kok em ana.»

Ús èl lob af

Luk 6.46-49; 13.25-27

²¹ «Ow elm agn a feñ eke b'esh'm: “Ès
Kòtòkò, Ès Kòtòkò” a, k'ow okm Nyam e
gbrenghi usu a, kò agn a ce eke b'ow kok
em Ès ek'annj afr e ec'erur a. ²² Jèj ok e legj
a, agn nono b'ow dad'm ese: “Ès Kòtòkò,
Ès Kòtòkò, kò ow elm ñ e nin em s'elm
kokoba ob esel, ñ e nin em s'oghm abj
enun, ñ e nin em si kokm sakrowa nono
ee?” ²³ Ètj m'ow mi dad el any af m'ese:
“Ìmn yogj a, ony ow enun kok esel, legj
kaka m'uwm ony any!”

²⁴ Na sòsiem egn kaka feñ ek'iri sodad
amua eke mi dad, ke kok ese lele eke l'irir
ab af a, n'annj ese ewru nyam eke us in
ec'èl lob af af. ²⁵ Mij an ok wus, mij ewl
mij feñ ij ign èl a, lef elul èl a lec em, kò
l'eym anke wel us'r lob af. ²⁶ Kò egn kaka
feñ ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kokm
ese lele eke l'irir ab af a, n'annj ese nyamb
egn nyam ek'us in ec'èl a mrici af af. ²⁷ Mij
an ok wus, mij ewl mij feñ ij ign èl a, lef
elul èl a etj ow ey wus kikh es nimum.»

Jesu eci abusu ony owi

† **8:4** wáw egb a eke Moïs ec'ol a ibrm a:egb waw es b'ekn kokobe es sos, l'égn l'eb ek'egn a ewl (ayl) gbun ke olu a éy dedeku em (Ob Ap 14.2-32). Ow b'ow ij danju eke Jesu otu eke k'ewlm kokobe es etj li b'onj ol yeji ec'elum. † **8:8** ey em e gbugj a:eke Jwif ec'egn nyam ey egn ek'elm Jwif ec'akñ, ke in yeji l'uwm annj Nyam ec'any af ij. † **8:11** ob ij usu a:jwifèl bi tutr eke Afr eci gbrenghi usu a ec'es gbegbli a eke Jesu am dad ow ec'odad a, el ec'eb'r a sony coco eci.

²⁸ Eke Jesu dad ow om e sodad amua
bake ow uwr a, agn a ek'am iri in e low
yegm a, low am iti any in ec'elel eke n'am
yegmn agn low a sòsiem, ²⁹ anke n'annj
ese el ec'ol e low yegm esel ab af, kò n'am
yegm wel low abusu ony em.

8

Jesu ewlm kokobe es nyam

Mark 1.40-45; Luk 5.12-16

¹ Jesu annj lafeny ab af us es, etj agn
nono am us'r jam. ² Kpekj kokobe es nyam
ow titm'n, ok owrokp wus in ec'any af etj
dad'r nine: «Ègn gbèl, eke ñ erur, otu eke
k'ayal'm.» ³ Jesu egnm abu es itjn in etj
dad nine: «M'erur, ayl!» Kpekj kokobe a
oc'r es lís etj l'ayl. ⁴ Ètj Jesu dad'r nine:
«Ìri senyn senyn: ki dad low na k'ok egn
kaka. Gbèkò im yegm egb waw es a sos, ke
wáw egb a ese lele eke Moïs ec'ol a ibrm
ab af ese danju ij af.» †

*Jesu ewlm sroda eyñ ekñ yen eci anym
es nyam eci juma kok es*

Luk 7.1-10

⁵ Wanci ab af eke Jesu am ey
Kapernayum a, Rom e sroda eyñ ekñ yen
eci anym es nyam ow titm'n etj am njonj'n
⁶ dad ese: «Ègn gbèl, em e juma kok es a
bubm es eru es akñ, n'am ij gbre nono.»
⁷ Jesu ibrm'n nine: «M'im m'ewlm'n ee?»
⁸ Gbèkò anym es a dad nine: «Ègn gbèl,
m'itm eke k'ey em e gbugj a. † Kò dàd
odad ebl nyam ce ke kpekj em e juma
kok es a ewl. ⁹ Èm obi yeji, m'annj abusu
esel ekpekp ec'ew, etj m'onj sroda eyñ
eke m'ew es. Eke mi bi dad nyam m'ese:
“Ìm!”, kpekj li b'im; etj eke mi bi dad
ejeci nyam m'ese: “Òw!”, kpekj li b'ow;
etj eke mi bi dad em ec'aduign a m'ese:
“Kòk low na!”, kpekj li bi kok.»

¹⁰ Eke Jesu iri sodad amua a, l'erur anym
es a e low etj n'am dad agn a ek'am
us'r jam a l'ese: «M'am dad ony nawre
em, m'ejnmm omn es nene kaka Israèl eyñ
em bobò yeji. ¹¹ Kò m'am dad ony, agn
nono b'ow annj yogj eke lign b'annj igb
lele yogj eke lign b'eru es ab ow Afr eci
gbrenghi usu a, -l'ok es Abraham, Isak, lele
Jakòb ab ob ij usu a. † ¹² Ètj agn a ek'it eke
blel ejn Afr e gbrenghi usu a, wel b'ow
ogn ok el gben ncebn ab em, yogj anake
onj ikñ lele an em sasagr ab b'ow annj a.»
¹³ Ètj Jesu dad anym es a nine: «Ìm gbugj,
yec'a ek'ñ ec'omn a am erur a, b'ow ejn.»

Etj anym es a e juma kok es a ewl wanci ab af ce.

*Jesu ewlm ólu nono
Mark 1.29-34; Luk 4.38-41*

14 Ca Jesu im Pier ec'akñ a, etj l'ekñ Pier ey lis eke sos am etu es eru es. 15 Jesu itñj yow a ec'abu a abu etj lefr ol a oc'r es lis; l'igb etj n'am kok Jesu e lis e low.

16 Eke legñ ew es a, † wël ot agñ nono eke abñ enuj am ijr gbre a is Jesu. In ec'odad ebl em ce l'ogñ abñ enuj a etj l'ewlm ólu a feñ. 17 Li kok ebn yec'etj ke kokoba ob es Esayi ec'odad na eke dad a íy neny: *L'eb ey e sos dudu a etj l'okm ey sel es ey ec'ol em.*†

*Agñ ek'erur e k'us Jesu jam
Luk 9.57-62*

18 Eke Jesu b'ekñ bieku a eke did elul il em a, l'ibrm eke in e jam esel a k'ubr mij lekpl a e jam in ab. 19 Ol e low yegm es nyam eri ow etj dad'r nine: «Egñ gbél, m'ow m'us'ñ jam usu feñ eke b'ow im a.» 20 Jesu dad'r nine: «Ekre ony el ec'omu wus em eke b'eru em, or yeji ony el e mel; ko egñ ec'ly onym usu nun nyam ek'otu ek'eru es eb sel.»

21 Egñ ejeci, in e jam esel ab em e nyam dad'r nine: «Egñ gbél, òñ'm abusu m'im m'oc em es es gbuñ ke m'ów.» † 22 Jesu dad'r nine: «Ùs'm jam ke yéb agñ a ek'uw abñ em a, ót el ec'agñ a ek'uw ab es.»

*Jesu adar lidgbegb
Mark 4.35-41; Luk 8.22-25*

23 Sica Jesu ey mijetj nyam em etj in e jam esel a ign'n ab im. 24 Kpru em, lidgbegb lighel am elu mij lekpl ab af, tonj batj mra am ol eke k'ubur mijetj ab es; ko Jesu gbe, n'am eru memn. 25 Jam esel a eri ow titm'n etj am uwr'r dad'r ese: «Egñ gbél, èb ey, ko s'am uw!» 26 Jesu dad el nine: «Kò bla etj ernñ am ony ony ee? Omn ufum ony es tasi!» L'igb, etj lebl tuotuo em, li dad lidgbegb a lele mra ab ab eke k'irm es, etj usu a feñ irm es tñj. 27 Agñ a feñ low iti any etj am dad ese: «Kò bwo el egñ ikñ na eke lidgbegb lele mra ab b'ony in ec'elum ab ee?» †

*Jesu ewlm agñ yony eke abñ enuj am ijr gbre
Mark 5.1-10; Luk 8.26-39*

28 Eke Jesu ubr mij lekpl a e jam, Gadareni eyñ † eci wus ab af a, agñ yony anj suwomu ec'aranj ok okm etj am ow obr'r. Abñ enuj anj agñ amua em, etj -li

† 8:16 Ekn Mark 1.32 lele ow ec'akr otar ab ab. † 8:17 Esayi 53.4. † 8:21 Jwifel e tutr em a, ow it ke kók asñ lele esñ ab ec'es oc a e low senyn senyn. «*Élum asñ lele esñ ab*» e liy ab ana (Okm Ok 20.21). Wel otu eke k'iri yej'eke «m'oc em es es» el odad ebl mum eke bi yegm eke «mi k'ann m'ekñ em es e lis e low tonj ke l'uw». † 8:27 Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † 8:28 Ekn Luk 8.26 ec'akr otar a. † 9:1 Matie 4.13 em a, eb a, Kapernayum. † 9:11 Ekn Luk 15.2 ec'akr otar a.

b'or abr nono. Ow òñ egñ ótum ecrm ebr ab af eci. 29 Kpekñ abñ enuj esel a am og dad ese: «Nyam ec'ly, kò bla lowi anj ey aranñ ee? Kò ey e gbre ijr ec'ow gbuñ ke legñ a ów ee?» 30 Akpoj em a, gbroke nono anj ek'am ol el ec'ob ij es ec. 31 Abñ enuj a am òññ Jesu ese: «Ek'erur eke k'ogñ ey a, ógñ ey s'ok sigbroko amua em.» 32 Jesu dad el nine: «Ìmn.» -L'ok okm wël em - n'im -l'ir sigbroko ab em. Kpekñ gbroke a feñ anj lafeny ab af uru es ok mij lekpl ab em uw. 33 Sigbroko osu esel a uru es im banñ ob low a ek'ey a ec'amani; -li dad abñ enuj esel yony a yeji ec'odad. 34 Ow sostièm, banñ a ec'agñ a feñ ok okm im am ekn Jesu; eke -l'ekñ ow a, -ni òññ ow ek'ow k'ngbonj el eci wus ab af.

9

*Jesu ewlm sos es wew es nyam
Mark 2.1-12; Luk 5.17-26*

1 Jesu ey mijetj nyam em, etj ewl ubr mij lekpl a im banñ. † 2 Agñ oc sos es wew es nyam ek'ann' faja em is'r. Eke Jesu b'ekñ agñ a ec'omn a, li dad sos es wew es a nine: «Èm jim, ermij k'ók'ñ! M'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ!» 3 Ow sostièm, ol e low yegm esel beb am dad el obi em ese: «Egñ na am ocr in sosi Nyam! N'am obr Nyam any!»

4 Eke Jesu uw el e tutr ab any a, li dad nine: «Kò bla etj am onyn sow tutr enuj amua ee? 5 Kò bogñ ec'anake ew fuefue eke wël ki dad sos es wew es ab ee? “M'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ,” oglog wël dad'r ese: “Ìgb ke án es ee?” 6 Gbèko m'erur eke k'uw'r low na any: wuf af anja, egñ ec'ly ony abusu eke k'oc sikpl ap.» Etj sica li dad sos es wew es a nine: «Ìgb, òc ñ e eci faja a eb ejagb im gbuñ!»

7 Etj sos es wew es a igb aam gbuñ. 8 Eke bieku a b'ekñ low na a, ow am ony el ernñ etj -n'am kòkdm Nyam, abusu ikñ na eke n'òñ agñ a sostièm.

*Jesu esñ Matie eke k'us'r jam
Mark 2.13-17; Luk 5.27-32*

9 Eke Jesu igb yogñ aam a, in ec'ec em a, l'ekñ egñ nyam eke wël b'esñ Matie eke sig es wus labm eb usu. Li dad ow nine: «Ùs'm jam.» Etj l'igb l'us ow jam.

10 Sica eke Jesu am ij ob Matie ec'akñ a, wus labm eb esel nono lele sikpl esel ejec'ab ow enj Jesu lele in e jam esel ab ab etj -l'okr af -n'am ij ob. 11 Farisiel ekn low na etj am dad in e jam esel a ese: «Kò bla etj ony eci low yegm es a am ij ob

agñ amua ab ee?» † ¹² Jesu iri el lebl etñ dad nine: «Agñ a eke anñ sos tuotuo em a, ibram sos kok es, kò ólu a anake ibrm sos kok es a. ¹³ Imn ke wéwar Nyam e sodad amua eke dad a: *Mi b'erur erm mann owi m'akm ndey em e segb waw.* † Tasi em a, m'owm eke mi k'esñ agñ eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel a, kò m'ow eke mi k'esñ sikpl esel.»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Mark 2.18-22; Luk 5.33-39

¹⁴ Ow e jam a, Jan mij ok nuñ es eci jam esel a ow etñ Jesu etñ am ibrm'n ese: «Kò bla etñ sakp nono ey lele Farisiel ab si b'etñ neny etñ ñ e jam esel a éññm ee?» ¹⁵ Etñ Jesu dad el nine: «Am tutar ek'agñ lawlel eke wel esñ mebi ec'es gbegb em a otu eke k'anñ sos es ow em eke yow éc a anñ el ab ee? Njan! Gbeko lægñ am ow eke wel b'ow ony yow éc a oc es el ec'arañ, ke sica -n'etñ neny gñ.»

¹⁶ Egñ ócm gbad owr lele gbad sig ab óbarm gignm; anke gbad owr a b'ony gbad sig a agbr em, etñ gbad a ec'ewm agbr a b'ow agb nono. ¹⁷ Etñ emeny egñ ócm mar owr okm marel sig em; eke kok ebén a, mar owr a b'ow ony marel sig a ób es; † mar a b'ow ok es etñ marel a b'ow uñ. Tasi em a, mar owr, marel owr em wel b'ok'r etñ mar a lele marel ab ab b'anñ.»

Jesu ewlm yow nyam etñ igbm dedyowli nyam luw em

Mark 5.21-43; Luk 8.40-56

¹⁸ Eke Jesu am dad el sodad amua a, Jwifel ec'es ew es nyam ow. L'ok ówrókpw wus Jesu ec'any af etñ li dad nine: «Em jow uw wanci na af ce; gbeko òw itñ in abu, li b'ow l'igb.» ¹⁹ Jesu lele in eci jam esel ab ab igb us'r jam.

²⁰ Kpekñ kin yow nyam eke b'ub abu ke mebl a édnm es tonj ow ij akpo læw yony. L'ecr jam eci l'ow li titm Jesu etñ l'itñ ow e mob sus em a ec'enyembri a abu, † ²¹ anke n'am dadr in sosi l'ese: «Blel mi k'itñ in e mob sus em a abu ce, ke m'ewl ñ.» ²² Jesu ewl meny ler'r etñ dad'r nine: «Em jow, ermij k'òk'ñ, ñ ec'omn a ewlm'ñ!» † Etñ wanci ab af ce yow a ewl.

²³ Sica Jesu im es ew es a ec'akñ a. Eke li b'ok yogñ a, l'ekn kete afl esel eke bebñ sos egñ es oc eci lele dedeku a ek'am óg ab ab, † ²⁴ etñ li dad nine: «Òkr ókm aña, dedyowli a, l'uwm, kò memn n'am eru.»

Dedeku a am kokr Jesu miyer. ²⁵ Eke wel ogñ agñ a ok gbenj a, Jesu ey ojli em a, n'ony dedyowli a abu etñ ow igb. ²⁶ Amani a eb es wus ab af nimum.

Jesu ewlm ány eflu yony

²⁷ Sica eke Jesu igb yogñ aam a, ány eflu yony am us'r jam. -N'am ógr ow -l'ese: «David e lilaw, ikñ ey sórn!»

²⁸ Eke Jesu im ey gbugñ a, ány eflu a im titm'n etñ n'am ibrm wel l'ese: «Kò onyñ omn eke m'otu eke mi k'ewlm ony ee?» -Li dad nine: «Ee, Egñ gbel, otu eke k'ewlm ey.» ²⁹ Etñ Jesu itñ el anyamn abu etñ dad nine: «Nyam óñ ony low a ek'am ekur omn em a!» ³⁰ Etñ -n'am ekñ es. Jesu dad el lebl tuotuo em nine: «Ki kokr egñ kaka k'úw any.» ³¹ Gbeko ány eflu a im, etñ wus a nimum af -n'am dad Jesu ec'odad.

Jesu ewlm ebrm nyam

³² Eke ány eflu a b'im a, kpekñ wel oc ebrm nyam ek'abhñ ñññ anñ em is Jesu. ³³ Sica eke Jesu ogñ abñ ikñ na a, ebrm a am dad odad. Bieku a low iti any etñ am dad ese: «Israel wus af aña, s'eknm low nene lægñ kaka.» ³⁴ Gbeko Farisiel a gbé am dad ese: «Abñ enññ ec'es ew es a anake b'otñ'n abusu l'ogñ abñ enññ amua a.» †

Jesu b'ony agñ e sórn ikñ

³⁵ Jesu am ec baññ egbel em lele baññ ekekey em ab. N'am yegm agñ low el e Nyam nuñ ign usu a, n'am ób gbrenjbi usu a ec'Amani Mann e kokoba etñ n'am ewlm ólu a el ec'ol erñ erñ fññ em lele el e dudu fññ ab. ³⁶ Agñ dedeku a eke n'am ekñ a e low ony'n sórn afññ in es, anke agñ amua sos kikin es, sos ow es ese meceb ek'onym ósu es af. ³⁷ Etñ Jesu dad in e jam esel a nine: «Egb ub a ufu es nono, kò juma kok esel enym. ³⁸ Ibrmñ egb ógm es a ke l'erm juma kok esel nono im in ec'egb ub ab em.»

10

Jesu sósum erm esel læw yony ot

Mark 3.13-19; Luk 6.12-16

¹ Jesu esñ in e jam esel læw yony a etñ n'otñ wel abusu eke wel k'ogñ abñ enññ, ewlm ólu lele el eci ol erñ erñ fññ em lele el eci dudu fññ ab. ² Kin erm esel læw yony a ec'en: krekre em a, Simo eke wel ign nin af Pier, † lele lisijim Andre ab; jak lele lisijim Jan ab, agñ a yony mum Sebede ec'ey;

† **9:13** Ose 6.6. † **9:17** *Marel*:ob eke Jwifel bi gign ndey lel em anñ ese ekpr af, eke wel b'ok mij, meny mij lele mar ab em. Mar a b'anñ marel ab em úgnj a, ow b'odu ndey lel a. Eke ndey lel a ew lisig a, ow b'agbr em ñññ fññ. † **9:20** Jwifel ec'ol em a, yow ek'am ekñ awl ke itññ egñ abu a, egñ a el egñ ek'uwm anñ ij (Ob Ap 15.25-33). † **9:22** *ñ ec'omn a ewlm'ñ*:odad na Grek em, wel otu ek'itññ ejec' em dad ese *ñ ec'omn a sóg'ñ*. † **9:23** S'uw any eke ow el Jwif ek'uw ec'es oc anke el ec'ol a b'ibrm eke wel ki sóg kete afl esel yony lele yow nyam eke b'ikñ otñ ab labm, ke -l'ow luw gbugñ a -n'am afl kete ke -n'am ikñ otñ. † **9:34** Ekñ Matie 12.24. † **10:2** *Pier*:Ow e nyandre el *lebn*. Ekñ Matie 16.16-18; Jan 1.42.

³ Filip, Bartelemi, Toma lele Matie ek'el wus labm eb es; Tade † lele Alfe jim Jak ab; ⁴ Simo eb doggn es lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

*Jesu erm in e jam esel lew yony a
Mark 6.7-13; Luk 9.1-6*

⁵ Sica Jesu erm agn lew yony amua etj am ijl el neny dad ese: «K'imn agn ek'elm Jwifel a eci wus af, etj emeny k'eyr Samari eci banj fex em yeji. ⁶ Ko imn Israel ec'agn ek'ann ese mecib ek'irm af ogn. ⁷ Ejagb us em a, obr Amani a dadr esre: "Afr eci es ew a ow titm!" ⁸ Ewlmn olu, igbmn agn luw em, ewlmn kokobe esel ayl, doggn abj enuj. Obr em enan, el yeji onj el obr em. ⁹ K'ocr sika, os, denj kaka fex k'ann ony ekpr em. ¹⁰ K'ocr usu im ec'ekpr, k'ocr kotu yony, cokrukpo lele kpama ab. Tasi em a, ob kok es it ob ij onj. †

¹¹ Eke okr eb nyam em, ibrmn enan egn ek'erur eke k'eb ony a, ke anjn egn ikj na ogn toj ke okr okm yogj. ¹² Eke b'okr akj nyam, esnjnin el esre: "Erm es ey anj ony ab." † ¹³ Eke akj a ec'agn a eb ony a, ony ec'erm es ey a b'ow anj el ab; ko eke -l'ebm ony a, ke ony ec'erm es ey a ewl ow ony ab. ¹⁴ Ek'akj nyam oglog eb nyam em wel egnj ebm ony oglog irim ony ec'odad a, okr okm yogj ke cicr ony ec'akr sec a okr el es. † ¹⁵ Low nawre m'am dad ony: jej ok e legj a, Sodom lele Gomor ab † e low nuj e wel ki kok a b'ow onj tel akm eb na ec'agn ec'a.»

Efi eci gbre ijr owi

Mark 13.9-13; Luk 12.2-7; Luk 21.5-19

¹⁶ «Kin m'am m'erm ony ese mecib af sibotimbo ec'arajn. Ewar ese morjn af, ke anjn froro ese kel af. ¹⁷ Osrus sos ko agn b'ow ot im ony jej ok ec'any af etj -li b'ow -l'or ony say em Nyam nun ign susu. ¹⁸ Em sosome, wel b'ow ot im ony es ew esel lele eb ebu ab ec'any af, yec'etj ke el lele Nyam any uwm esel ab ec'any af ijr danju. ¹⁹ Legj eke wel b'ow ot im ony jej ok ec'any af a, odad yec'a eke ki dadr a, lele lele eke ki dadr ab ab ec'ermij k'ok ony; wanci ab af ce Nyam b'ow dad ony sodad a eke ki dadr a. ²⁰ Sodad a k'ow anm ony em owm, ko ony Es Nyam ec'Abj a b'ow dad odad ony ony.

²¹ Agn lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eben el

ec'ey e lis, ey yeji b'ow obr el esel any, onj wel ibi el. ²² Em sosome agn a fex b'ow ifn ony; gbeko egn eke b'ow inym es kikri toj ow e nun edj em a, b'ow enj sel. ²³ Eke wel am ijr ony gbre eb nyam em a, okr okm imn eb ejec' em. Low nawre m'am dad ony: k'ow ecmn Israel ec'eb a fex em uwrn etj egn ec'Iy b'ow ow.

²⁴ Low wewr es kaka agbm akam in e low yegm es; etj juma kok es kaka agbm akam in ec'es ew. ²⁵ Ow it eke low wewr es k'ann ese in e low yegm es ab af, ke juma kok es yeji anj ese in ec'es ew es ab af. Eke wel esj akj es a Belsebul, ke sakp abi wel k'ow wewrn akj a ec'agn ab ee?

²⁶ Ow sosome k'urur agn amua. Ko low fex eke lol es a b'ow ey okm; etj low fex ek'el asre em ec'a, wel b'ow uw any. ²⁷ Low yec'eke mi dad ony saw em a, dadr agn fex ec'any af; ke ow eke irir asre ut em a, uyur el luw af elul lebl agn iri. † ²⁸ K'urur agn a eke b'ibi sos megl ke otum ibim egn e liy a; ko urur Nyam ek'onj abusu ek'ibi sos megl lele liy ab gbre ij usu a. † ²⁹ Ko wel olm yay yony ijm lebl nyam ee? Eben yeji, yony ab em e nyam ym wus ek'ow elm Nyam ek'erur. ³⁰ Ony ec'a, ony e sin nun bobo yeji Nyam awl uw any. ³¹ K'urur erjn: ony, il an nono akmn siyay nono!»

*Jesu Krist ec'egbr lel egn eb ab e low
Luk 12.8-9*

³² «Eke egn nyam bi dad dedeku fex ec'any af ek'in el em eci, em yeji, em Es ek'ann afr ec'any af, m'ow mi dad m'ese: "L'el em eci." ³³ Gbeko ek'egj nyam bi dad dedeku fex ec'any af ek'in uwm im any, † eben em yeji, em Es ek'ann afr ec'any af a m'ow mi dad m'ese: "M'uwm'n any." »

*Jesu sosome ec'em bubr owi
Luk 12.51-53; 14.26-27*

³⁴ «K'onyn onn eke m'is erm es ey wus af anja. M'owm eke mi k'is erm es ey, ko ar owi. ³⁵ Tasi em a, m'ow eke mi k'obar egn lele es ab nun, yowli lele lis ab, yow eke wel ebi ow lele ec lis ab. ³⁶ Ifanin b'ow anj akj nyam coco ec'agn ec'arajn. † ³⁷ Egn yec'eke b'erur es oglog lis akm'm a, itm eke k'el em e jam us es; egn yec'eke b'erur jim oglog jow akm'm a, in yeji itm eke k'el em e jam us es. ³⁸ Egn ek'abum in obi ec'olikj usm

† **10:3** Tade:In e nin yony em ana. In e nin krekre a el Judas. Luk 6.16. † **10:10** Bëbmn 1 Korent 9.14; 1 Timote 5.18. † **10:12** Erm es ey anj ony ab:Jwifel ec'esnjn ana. † **10:14** Akr sec eci es cic:Ow el egn ab ec'ijarm. Jwifel b'ekn Nyam any uwm esel eci sec a ese sikpl ob iy af; ow sosome -li bi cic akr sec -l'ok es gbnj ke -l'ey el eci Israel wus ab af yec'etj k'ow k'elm sikpl eci wus. Low ikj na bi yegm eke Jwifel e seb a eke b'ign Amani a elu es a, wel b'oc el ese sikpl ec'eb af, ese seb ek'elm Jwifel ec'af. Ekn Ob Kok 13.51; 18.6. † **10:15** Sodom lele Gomor ab:Ekn Nun Ob 18.19. † **10:27** uyur el luw af elul lebl agn iri:Jwifel e mel eke b'us a, af pete; yogj anake -li b'uyu -l'ob eb em ec'amani a. † **10:28** Bëbmn Jak 4.12. † **10:33** Bëbmn 2 Timote 2.12. † **10:36** Mise 7.6.

im jam a, itm eke k'el em e jam us es. †
39 Etnj emeny egņ eke b'ow osu in e sel a, li
b'ow l'irrn; kō egņ eke b'ow irrn in e sel
a em sosisem a, li b'ow n'ejn.»

Egņ ec'eb owi
Mark 9.41

40 «Egņ ek'eb ony a, eb'm; etņ egņ
ek'eb'm a, eb Nyam ek'erm'm a. 41 Egņ
ek'eb kokoba ob es, Nyam e kokoba ob es
ek'ow el a sosisem a, b'ow ejn ob ap ek'el
Nyam e kokoba ob esel ec'a. Etnj egņ ek'eb
low nenyembri nyam es, low nenyembri
nyam es ek'egņ na el Nyam ec'any af a
sosisem a, li b'ow n'ejn ob ap a ek'el low
nenyembri nyam esel ec'a. 42 Low nawre
m'am dad ony: egņ yec'eke b'ow aw mij
dra kpok nyam ce ony em e jam esel ey
amua em e nyam, em e jam us es eke iy
a el a sosisem a, egņ ikņ na b'ow ejn in
ec'ob ap.»

11

1 Eke sica Jesu dad ów om e sodad amua
ok in jam esel law yony a bake ow uwr a,
l'igb yogņ, n'im eke li ki yegm agņ low ke li
dád Nyam ec'odad wus ab af e seb ab em.

Jan mij ok nunj es lele Jesu ab
Luk 7.18-35

2 Jan mij ok nunj es ek'annj sobel em a,
iri wel dad Krist ec'ów eke am kok. L'erm
in e jam esel ab em e beb Jesu ogņ 3 eke
-li k'ibrm ow -l'esē: «Kō η, Mesi a eke in
k'ow ab ana, oglog egņ ejeci el k'eku ee?»
4 Jesu dad el nine: «Imn dadr Jan low yec'a
ek'am irir ke am ekan a: 5 ány eflu am ekn
es, akr kpæce esel am an es, kokobe esel yeji
am ewl, oru ablu yeji am iri ów, agņ ek'uw
a yeji am igb etņ wel am ob Amani Mann
a e kokoba ok ogboru. † 6 Ehe él egņ a eke
k'ow irnm in ec'omn eke n'onny em em a
eci.» †

7 Kpækņ eke Jan eci jam esel a im a, Jesu
oc Jan e lís e low am ibrm dedeku a ese:
«Kō loj yogņ bla imn eke k'ekān ee? Kō egņ
ek'annj ese anany eke lef am ony mumu af
ee? Njan! 8 Ca eke ow elm eben a, ke bla
im ekan ee? Egņ eke sus mob senyn ee?
Njan, agņ eke bi sus mob senyn senyn a,
éb ebu e gbugn -li b'annj. 9 Etnj ca bla tasi

im ekan ee? Kō kokoba ob es nyam ee?
Ee, m'am dad ony ek'egņ a ek'ekān a agb
akm kokoba ob es; 10 anke Nyam Lel em a,
Nyam dad Jan e lís e low nine: *Kin, m'am*
onj em ec'erm es ikņ'ņ anym kōk η ec'ejagb
a. † 11 Low nawre m'am dad ony: agņ a eke
wel ew ab em a, egņ kaka anm agbm akam
Jan mij ok nunj es; gbeko Afr e gbrenņbi
usu a ec'agņ a ek'annj a e likekli a agb akm
Jan. 12 Lēgņ a etņ eke Jan am ob Amani a
tonj ke k'it yefenyina a, Afr e gbrenņbi usu
a e low am ey læc, † etņ ów gangan esel a
am ol ek'oc læc em. 13 Tonj k'igņ Jan e lægņ
em a, kokoba ob esel a feņ lele Moís ec'ol
ab ab ob gbrenņbi usu a ec'amani. 14 Etnj
ek'erurir ek'ubr'm nawre, ke Jan anake el
Eli a eke k'ewl ow a. † 15 Ek'onyn oru eke
k'irir; k'irir senyn senyn.

16 Kō bwo ec'egņ m'otu eke mi k'oc mi
bebmn yefenyina ec'agņ ab ab ee? -L'ot
etuey ek'annj an ol usu es, ke beb am dad
ejeci lebl gege em ese: 17 "S'afli kete ej ub
eci s'ok ony, etņ egņmn eke k'ubr ej! S'egņ
sōņ ej s'ok ony etņ egņmn okmn sabu
ermni ikņmn onj!" 18 Kin, Jan ek'ow a,
li b'ejn neny, l'egņm mar, etņ agņ bi dad
ek'ow'n ony abņ nņj. 19 Sica egņ ec'Iy
ek'ow a, li b'ij ob, li b'egņ mar, etņ agņ bi
dad ek'egņ ikņ na in el ob iju, mar egņu,
wus labm eb esel lele sikpl esel ab e lawl.
Gbeko Nyam eci sēwr a b'ulm es in ec'ów
a ec'okm ok em.»

Seb ek'erurm eke k'ub Jesu nawre
Luk 10.13-15

20 Emeny Jesu am enym seb a eke wel
em li kok in e sakrowa egbel nono a abr,
anke eb eyņ a itņnm erm em. Li dad
nine: 21 «Korasin ec'agņ, gbre él ony eci!
Betsayida ec'agņ, gbre él ony eci! Anke
sakrowa a eke wel kok ony ogņ a, blel ow el
Tir lele Sidon ab wel kok ana, ke blel -l'ew
sōņ e sos, -li kpakp milakņ, -l'ok fandī,
erm em itņn eci. † 22 Na sosisem m'am
dad ony jej ok e lægņ a, Tir lele Sidon ab
e low nņj eke Nyam ki kok a b'ow onj
akm ony ec'a. 23 Etnj η Kapernayum, *am*
tutr eke any ij em b'ow agb tonj bake im
titm afr ee? Njan, b'ow is es tonj bake igņ
onnes banņ; † anke sakrowa a eke wel kok
ņ ogņ a, blel Sodom † ana, ke eb ikņ na áņņ

† **10:38** *abu η obi ec'olikņ*:Rom eyņ b'ate agņ a eke wel ob low luw ec'a, k'abu el obi ec'olikņ a tonj im ok ibi usu. Usu a ec'im em a, agņ b'iwir did elul egņ ab em ke -n'am kokr ow miyer. Nyandre odad na am yegm ek'egņ ki bebmn sos gbre ij eci, miyer kokr eci lele luw ec'ab. Ekn Jan 19.17. † **11:5** *Bebmn Esayi 35.5-6; 61.1.* † **11:6** *in ec'omn eke n'onny em em a eci*:odad na Græk em a, wel otu ek'itņn ejec'erm dad ese in ec'omn eke n'onny em sosisem a eci. † **11:10** Malaki 3.1. † **11:12** *Afr e gbrenņbi usu a e low am ey lecodad* na Græk em a, wel otu ek'itņn ejec'erm dad ese *Afr e gbrenņbi usu a am ekn gbre.* † **11:14** Jwifel am eku kokoba ob es nyam ese Eli af eke k'ow gņun ke Mesi a ów (Luk 1.17). Eke Jan kok ow e low a, ów feņ iy neny eke Jesu el Mesi a. Malaki 3.23; Matie 17.11-12. † **11:21** Tir lele Sidon ab ab Fenisi ec'eb yony eke wel uw any low nņj kok owi em. Esayi 23.1-18; Ezekiel 26; Joel 4.4-8; Amos 1.9-10. *fandi*: Ekn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. † **11:23** *onnes banņ*:Esayi 14.13-15. Jesu am oc Kapernayum bebmn Babilon ab; Babilon el eb eke sikpl feņ e kok owi iy em gbōņ. Ekn Es Ekn 17.5. † **11:23** *Sodom*:Ekn Nunj Jb 19.24-28.

yefenyina yeji. ²⁴ Na sosome m'am dad'η, jej ok e legη a, Sodom e low ηun eke wel ki kok a b'ow odη tel akm η ec'a.»

*Òwr em ogh ebr erm es ey
Luk 10.21-22*

²⁵ Legη ab em a, Jesu dad nine: «Em Es, η ek'el afr lele wus ab ec'Es Kotoκο a, m'am elu'η bia, ów a ek'ot lol es, esewru lele nun em ony esel ab ec'any af, ke yegm etuey uw any a eci. ²⁶ Ee! Em Es erur eke ow k'el eben.

²⁷ Em Es ocr in sosi nimum elul'm abu em. Egh kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es sony coco ce, etη egh kaka uwm Es any eke ow elm Iy a sony coco lele agη a eke Iy a erur eke k'elu okm yegm ab ab.

²⁸ Ony feη ek'erekp am leg leg ony a òwr em ogh, m'ow m'ow ony erur es ey. ²⁹ Egh em e low ebr, ke yebr mi yegm ony low anke m'el erm froro, erm nini es; ow em b'ow ehan ony obi ec'erm es ey. ³⁰ Em e low a eke m'ow m'ow ony a ec'osu a, ew fuefue, etη erekp eke m'ow m'ow ony a ewm leg leg.»

12

*Egh ec'Iy el nenegη ec'es ew es
Mark 2.23-28; Luk 6.1-5*

¹ Eke segh beb ec a, nenegη nyam, Jesu lele in e jam esel ab ab am ecr segb ogm eci. Jam esel a namn am ony etη am bubm egbey a ij. ² Eke Farisiel b'ekn a, -li dad Jesu nine: «Is any ekn, η e jam esel a am kok low eke ey ec'ol a wom abusu eke wel ki kok nenegη e legη!» † ³ Jesu dad el nine: «Awlmn low a eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agη ab ab kok legη nyam eke namn am ony el ab ee? ⁴ L'ey Nyamel em, etη in ec'agη ab ab -l'ij egb waw e futufutu a; ke -n'onym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a onη abusu eke egb waw esel sony coco k'ij. † ⁵ Etη emeny awlmn Moie ec'ol ab em eke nenegη e legη, egb waw esel ek'onny juma Nyamel gbel ab em a, ósum nenegη ec'ol a, ke ow elm el ec'ow obr ab ee? † ⁶ Ko m'am dad ony ek'anja low nyam anη ek'onny any akm Nyamel gbel a! ⁷ Blel uwr Nyam Lel a e sodad amua ek'am dad ese: *mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw e nyandre any tasi ana*, † ke agη amua ek'eknm low a, blel obmn el low. ⁸ Tasi em a, egh ec'Iy anake el nenegη ec'es ew es a.»

Jesu ewlm egh ek'abu wew es nenegη e legη

Mark 3.1-6; Luk 6.6-11

⁹ Eke Jesu ngbon yogη im ey el eci Nyam nun ign usu a, ¹⁰ egh nyam ek'abu wew es anη yogη. Agη a ek'anη yogη a erur eke k'ok Jesu ow af; ow sosome -l'ibrm ow nine: «Ko ey ec'ol a onη abusu eke wel k'ewlm egh nenegη e legη ee?» † ¹¹ Jesu dad el nine: «Ek'onny em ec'egη nyam ony liceb nyam coco etη liceb a ey nomu cron em nenegη e legη a, li k'ow n'iim n'onym l'ocm ow es ee? ¹² Egh il an akm liceb! Ow sosome ey ec'ol a onη abusu eke wel ki kok low mamn onη egh nenegη e legη.» ¹³ Jesu dad egh a nine: «Eghm abu es.» L'eghm abu a es etη ow ewl akpl ese yec'ab af. ¹⁴ Ow onη Farisiel a ok okm Nyam nun ign usu a, -n'im -n'am as luku -l'ol elele eke -li k'onny Jesu bake -l'ibi ow.

Nyam e libowi eke sosum oc

¹⁵ Eke Jesu iri in e luw ec'amani a, n'ngbon yogη etη agη nono am us'r jam. N'am ewlm ólu a feη, ¹⁶ etη n'am ijl wel neny l'ewar eke wel k'ulam'n es. ¹⁷ Li kok eben yec'etη ke kokoba ob es Esayi eci sodad amua eke dad a iy neny:

¹⁸ Nyam dad nine: «Kin em e libowi eke mi sosum m'oc

ke m'onny in ec'erur etη m'oc em eci sos em ign m'elu'l em. M'ow m'elu'l em ec'Abη ab em etη li b'ow l'ewar ebr ebr a feη em e low nenyembri nyam a.

¹⁹ Li k'ow l'atarm ów es egh kaka feη ab etη li k'ow l'elum lebl, wel k'ow irim'n lebl eberη em.

²⁰ Anany ek'ibn es a, li k'ow n'onym l'ubm es.

Kenie ek'in ec'al a am irm es a, li k'ow n'onym l'irmnm es. Li b'ow li kok eben tonη ke low nenyembri nyam eb es usu a feη;

²¹ Etη wus na e ebr ebr a feη b'ow oc el ec'omn a elu'l em.» †

Jesu in ony agη ec'abη

Mark 3.22-30; Luk 11.14-23

²² Sica emeny wel oc any eflu nyam eke el ebrm yeji, abη enunη ek'anη'n em a sosome is Jesu. Jesu ewlm egh a; ow onη n'am dad ów etη n'am ekn es yeji. ²³ Agη a feη low iti any etη am dad ese: «Ko onη Jesu na David eci lilaw li k'el ee?» ²⁴ Eke Farisiel iri odad na a, -li dad nine: «Egh ηa am ogh abη

† **12:2** Ek'usu im esel am ecr ogm nyam eci etη namn am ony el a, ol onη abusu eke -li k'ub egbey -l'ij (Ol Okn 23.25-26). Ko nenegη e legη gbe jwifel eci low yegm esel a edηη eke wel ki kok. Eke batη ub kokotu nyam, ke egb ub e juma anake am kok a, etη juma kaka feη wel edηη ow e kok nenegη e legη (Okm Ok 34.21). † **12:4** Ekn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. † **12:5** Ekn Awl 28.9-10. † **12:7** Ose 6.6. † **12:10** jwifel ec'ol a eke ok Moie ec'ab em a onη abusu eke nenegη e legη wel k'elum egh ce eke luw am ibi a abu. † **12:21** Esayi 42.1-4, Septant em ec'odad eke wel oc.

enjun anjke el ec'es ew es Belsebul anake am on'n abusu a.»

²⁵ Jesu uw el e sow tutr ab any etnj dad el nine: «Es ew fenj eke in ec'agnj a ubr em a b'unj. Eb fenj, oglog aknj fenj ek'in ec'agnj a ubr em a, b'unj. ²⁶ Eke sica Satan am ognj abnj ek'el Satan eci, ke in sosi n'am ognj ar a; ko in ec'es ew a otu eke k'annj ee? ²⁷ Am ubr eke m'am ognj abnj enjun Belsebul ec'abusu em; etnj ony agnijiyl ec'a eke b'ognj a, ko bwo b'onj el abusu ee? El obi el obi -n'am yegm eke onymn low ijl ²⁸ Tasi em a, Nyam ec'Abnj em anake m'am ognj abnj enjun a; ow am yegm eke Nyam ec'es ew a ow ony ec'aranj nj. ²⁹ Eke wel erur eke k'im ey lec es nyam ec'aknj iy'r mil a, ow it ke wel iknj anym ony awnj'n gbnj ke wel otu ey in ec'aknj ot in eci mob a fenj.

³⁰ Egnj ek'anm em ab a, el em ec'ifnu, etnj egnj eke eluam im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am omun el es. ³¹ Na sosiem a, m'am dad ony: wel otu eke k'oc agnj e sikpl owi lele wewr owi eke dad ab ab a ap el; † gbekc egnj eke dad odad njun ok Abnj Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n. ³² Egnj fenj eke dad odad njun ok egnj ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; ko egnj yec'eke dad odad njun ok Abnj Lala af a, ke ow el yefenyina, ke ow el efi, Nyam k'ow ocm apm'n.»

*Likj lele in ec'ey ab
Luk 6.43-45*

³³ «Kòkr likj akpl, in ec'ey a yeji b'ow akpl; kòkr likj el likj njun, in ec'ey a yeji k'ow akplm, anjke wel b'uw likj fenj any in ec'ey osu ab em. ³⁴ Ony morjn, ayaf otur eke ki dadr ow amamn, ony ek'eel agnj enjun ab ee? Low yec'a ek'iy erm em gbnj a anake neny bi dad elu okm a. ³⁵ Egnj mamn, in em ec'ow amamn eke b'anj a anake li b'oc l'elu okm a; etnj egnj njun, in em ec'ow enjun eke b'anj a anake li b'oc l'elu okm a. ³⁶ M'am dad ony eke jej ok e legnj a, sodad eke agnj dad ese odad ofr ofr af a, -li b'ow -l'awl; ³⁷ anjke nj ec'odad ebl em wel b'ow jej nj e low ok egnj nj low oglog ob'nj low.»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Mark 8.11-12; Luk 11.29-32

³⁸ Etnj ol e low yegm esel beb lele Farisiel beb ab am dad Jesu ese: «Low yegm agnj es, s'am erur eke k'elu meny ewr nyam okm yegm ey.» ³⁹ Jesu dad el nine: «Yefenyina ec'agnj enjun amua ek'ijm neny nyam Nyam ec'any af a, am ibrm meny

ewr; † ko wel k'ow kokm meny ewr kaka om el ek'ow elm kokoba ob es Jonas ec'a ce. ⁴⁰ Tasi em a ese lele eke Jonas anj onj gbel a lokm ij segnj nyahan ncok lele legnj owr ab a, ebden nyam coco egnj ec'Iy yeji b'ow anj wus em ij segnj nyahan ncok lele legnj owr ab. ⁴¹ Jej ok e legnj a, Ninif eynj b'ow igb yefenyina ec'agnj ec'any af, etnj b'ow ob el low, anjke el, eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itjn erm em. Etnj kin egnj anj ek'agb akm Jonas! ⁴² Jej ok e legnj a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyina ec'agnj a ec'any af, etnj b'ow ob el low, anjke n'anj usu kpekpe l'ow yec'etnj ke l'iri eke li k'iri Salomc eci sewr e sodad a. † Etnj kin, egnj anj ek'agb akm Salomc!»

Abnj njun ek'ey okm egnj em a otu ek'ewl ow

Luk 11.24-26

⁴³ «Ek'abnj njun nyam anj egnj em ey okm a, li b'anj usu wewe n'am rereb usu a, n'am ol usu eke li k'ir. Eke sica n'ejnjam a, ⁴⁴ ke n'am dad in em l'ese: «M'ow m'ewl m'im m'ey em ec'aknj a eke m'anj m'ey okm a.» Eke li b'ewl meny l'ow a, li b'ekn eke wel apl aknj ab es ayl, wel nyinyimn ow akpl etnj egnj irm em. ⁴⁵ Sica li b'ewl n'im l'esnj lawlel abnj enjun lobnj ek'uj akm'n, -li b'okr af -l'ir yognj. Ow e jam a, abnj amua b'ijr egnj na gbre akm krakre ec'a. Yefenyina ec'agnj enjun ec'a yeji, ebden ow b'ow el.»

*Jesu lis lele lisijimel ab e low
Mark 3.31-35; Luk 8.19-21*

⁴⁶ Eke Jesu odad anj neny am dad agnj a, kpekj lis lele lisijimel ab ow inym es gbenj eke ki dad'r odad. ⁴⁷ Egnj nyam dad Jesu nine: «Kin esnj lele esnj jimel ab ek'ow inym es gbenj. -N'am erur eke -li ki dad'nj odad.» ⁴⁸ Jesu dad egnj a nine: «Ko bwo el em lis ee? Etnj ko bwo el el em lisijimel ee?» ⁴⁹ Etnj n'am oknj jam esel a abu li dad l'ese: «Kin em lis lel em lisijimel ab ek'anj anja, ⁵⁰ anjke egnj kaka fenj eke bi kok Es ek'anj afr ec'erur a, el em lisijim, em lisijow lel em lis ab.»

13

*Wus akpasu yar e nyandre em odad
Mark 4.1-9; Luk 8.4-8*

¹ Legnj a ce, Jesu anj aknj a † ey okm etnj im sig es mij saw eke ki yegm agnj low. ² Agnj nonc ar elul il em; na sosiem l'ey mijetj nyam em li sig es. Ko bieku a gbe inym es mij neny a. ³ N'am dad wel ow nonc nyandre em l'ese: «Legnj nyam, egb

† **12:28** Jesu fifn Satan ec'es ew ab es. Ekn Luk 10.18. † **12:31** Wewr owi eke dad a:odad na Grek em a, wel otu eke k'itjn ejec'em dad ese wewr owi eke wel dad ok Nyam af. † **12:39** Ekn 1 Korent 1.22. † **12:42** Ekn 1 Eb Ebu 10.1-10. † **13:1** aknj a:ekn Mark 2.1 lele akr otar ab ab. † **13:4** Eke egnj ey a eke Jwifel a k'ewl a ew toni toni ey a, -l'agbrm omu -l'okm em, ko -li b'ufnj es wus a eke -n'omun ab af.

ewl es nyam im oġm am ewl eġb. ⁴ Eke n'am ufnj eġb ey ab es a, † beb ok ebr af etj or ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sec enym. Kpekñ -l'eli, sec a ek'enym a sosisem. ⁶ Ko eke ligbn ow afr a, l'ebal eġb a eke eli ok okm a etj li wewr wel es anke min onym el wus tasi. ⁷ Beb ejeci ok usu eke mirj anj. Mirj a eli ony awj el es. ⁸ Gbeko eġb ey a e beb ok wus mamn af etj il ewj: beb ony likj lele lew ab, beb ony ekj nyahan, etj ow e beb a, ekj yen.» ⁹ Etj Jesu ignj af dad nine: «Eke onyn oru eke k'irir, ke irir senyn senyn.»

*Jesu b'oc nyandɛ odad yegmn agj low
Mark 4.10-12; Luk 8.9-10*

¹⁰ Jam esel a ow titm Jesu etj am ibrm'n ese: «Ko bla etj bi dad el odad nyandɛ em ee?» ¹¹ Li dad wel nine: «Ony, enan Afr eci gbrenġbi usu a ec'ow a eke lol es a ec'any uw, ko el -n'enym. ¹² Tasi em a, eġj ek'enj any uw a, wel b'ow obn'n etj ow b'ow ufur es; ko eġj ek'enym a, tel a eke otu eke k'ann'n a, wel b'ow eb. ¹³ Ow sosisem mi b'oc nyandɛ em mi dad el odad, anke -li bi ler ko -l'eknmn, etj ow b'ok el oru em yeji ko -l'irimn, etj ow okm el es sos em. ¹⁴ Eben eke Nyam ec'odad eke dad el Esayi eci kokoba ob em a, ey okm sodad amua em ana: Ow b'ow ok ony oru em senyn senyn, ko k'ow irimn;

b'ow leɛr senyn senyn, ko k'ow eknmn.

¹⁵ Tasi em a, agj amua na itjn ew tuotuo; -li babl oru es,

-li bubur anyamn

yec'etj ke el ec'anyamn k'eknm,

ke el ec'oru a k'irim ow,

el eci nun em ony a k'anm es,

-l'ewlwn -l'owmn em oġj bake m'ewlm el.

†

¹⁶ Ony ec'a, sos em otu eke k'inj ony anke ony ec'anyamn am ekn es etj ony ec'oru am iri ow! ¹⁷ M'am dad ony nawre em: kokoba ob esel nono lele agj ek'ij neny nyam Nyam ec'any af ab a erur eke k'ekn low na eke am ekan a, ko -l'eknmn, iri low na ek'am irir a, ko -l'irim.» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Mark 4.13-20; Luk 8.11-15

¹⁸ «Irir eġb ewl es ec'odad a e nyandɛ. ¹⁹ Ebr ab af a eke eġb a ok a, el agj a eke b'iri wel am dad gbrenġbi usu a ec'odad ke ewm erm af a, agn low njw es b'ow oc yec'a eke wel ewl el ec'erm em a. ²⁰ Mebn wus a eke eġb a ok a, el agj a eke b'iri Nyam ec'odad ke kpekñ b'eb'r sos em inj em a. ²¹ Gbeko -li yebmn odad a okm min el em, -li b'ew erm af tel ce. Eke sica sos es

ow owi oglog gbɛr ij owi b'ow Nyam odad a sosisem a, -li b'egbr onn a fafa. ²² Wus a eke mirj nono anj af ke eġb a ok af a, el agj a eke b'iri Nyam ec'odad, ke emeny b'eb'r wus na ec'ow a e low ermij a. -Li b'ol ob ony es. Ermij owi amua b'uju el, b'awj odad ab es, etj ow osum ey kaka. ²³ Wus mamn a, el agj a eke b'iri Nyam ec'odad ke b'ew erm af a. -Li b'osu ey: beb ec'a likj lele lew ab oglog ekj nyahan etj beb ec'a ekj yen.»

Nyandɛ em odad suw enuj eci

²⁴ Jesu am dad el nyandɛ em odad ejeci ese: «Kin Afr eci gbrenġbi usu a eci elel eke anjn: eġj nyam ewl eġb amamn in ec'ogm a. ²⁵ Ncok nyam, eke agj a fej am eru memn a, in ec'ifnu nyam ow ewl suw enuj eġb ab em etj im. ²⁶ Eke eġb a eli bake il ewj a, suw enuj a yeji eli ok okm. † ²⁷ Oġm es a eci juma kok esel a ow am dad'r ese: «Eġj gbɛl, ko ow elm eġb amamn ewlm j ec'ogm a ee? Etj ko bogj suw enuj amua anj ow ee?» ²⁸ Li dad wel nine: «Ifnu nyam e low eke kok ana.» Juma kok esel a ibrm'n nine: «Erur eke si k'im s'iri suw enuj ab es ee?» ²⁹ Li dad nine: «Njan, anke ow eci es iri em a, otur eke k'irir eġb amamn ab es. ³⁰ Yèbr el -l'okr af -l'agb tonj ke ow it eġb ub e legj a, ke sica yogj, m'ow mi dad eġb ub esel a m'ese: Iknj onym irir suw enuj ab es awj es eku eku anj, ke sica okr eġb a, em ec'egbel ab em.» »

Likj e liy ec'odad nyandɛ em

Mark 4.30-32; Luk 13.18-19

³¹ Jesu am dad el nyandɛ em odad ejeci: «Afr eci gbrenġbi usu a anj ese likj e liy nyam ek'ign nyam oc ewl in ec'ogm af. ³² L'el eġb ey a fej em eci likekli tasi; ko eke l'eli a, l'el eġb ewlu ab em e likj ligbel tasi. L'el likj tonj batj or b'ow us mel in ec'al ab em.»

Nyandɛ em odad ek'el lijru eci

Mark 4.33-34; Luk 13.20-21

³³ Jesu am dad el nyandɛ em odad ejeci: «Afr eci gbrenġbi usu a anj ese lijru eke yow nyam oc wuwlm ma † toy likj lele yen ab tonj bake ma a mimun inj eb es ab af.»

³⁴ Jesu am dad dedeku a ow amua fej nyandɛ em; li dadm wel low ek'ow elm nyandɛ em. ³⁵ Li bi kok eben yec'etj ke kokoba ob es ec'odad a iy neny: *M'ow mi dad el odad nyandɛ em, m'ow m'oj el ow eke lol es wus eci nunj ob em etj a ec'amani.* †

Jesu am otar nyandɛ em odad a ek'el suw enuj a e low akr

† 13:15 Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wel oc.

† 13:17 Bèbmn 1 Pier 1.10-12.

† 13:26 Eke eġb amamn

a b'il ewj a, suw enuj amua ab -li b'otarir es.

† 13:33 ma:Grek em odad a eci iri tasi a el farin.

† 13:35 Selu

³⁶ Sica Jesu elu bieku ab es etj im akj. In e jam esel a im titm'n etj am ibrm'n ese: «Òtar nyandre em odad a ek'el suw enuj ek'anj ogm a e low akr ok ey.» ³⁷ Jesu dad nine: «Egñ ec'Iy anake ewl egb amamn a; ³⁸ ogm a, ke wus na nimum ana; egb amamn a el agñ a eke b'elum gbrenjbi usu a eci low; suw enuj a, el agñ a eke b'elum agn low ñuj es e low a; ³⁹ ifnu a eke am ewl suw enuj a, ke agn ana; egb ub a, ke jej ok e legñ ana; etj egb ub esel a ke afr erm esel ana. ⁴⁰ Eße el el eke wæl am iri suw enuj es eke wæl k'owl al em a, eben eke ow b'ow el jej ok e legñ ec'ab ana: ⁴¹ egñ ec'Iy b'ow erm in ec'afr erm esel a, -li b'ow -n'ony agñ a feñ eke b'irmn el lawlæl ec'omn a lele ów enuj kok esel ab -l'ot es gbrenjbi usu a, ⁴² ke -l'ot -l'owl wæl al gbæl ab em; yogñ anake oñ ikñ lele an em sasagr ab b'ow anj a. ⁴³ Kò sica agñ a eke ij neny nyam Nyam ec'any af a, b'ow jejñ ese ligbn af el Es eci gbrenjbi usu a. Ek'onyn oru eke k'irir, ke irir senyn senyn.»

Nyandre em odad ek'el ob ony a eke lol es a eci

⁴⁴ «Afr eci gbrenjbi usu a anj ese ob ony eke lol es ogm nyam af. † Egñ nyam iwr ob ony na es etj emeny oc lol'l es ogm a. Sos em inñ n tonj batñ n'im l'ol ob feñ eke n'ony a l'ij, etj l'ewl l'ow l'ol ogm a.»

Nyandre em odad ek'el miyob eci

⁴⁵ «Afr eci gbrenjbi usu a anj ese an olu nyam ek'am ol miyob amamn es af. ⁴⁶ Eke n'eyñ an gbæl e miyob nyam a, n'im l'ol ob feñ eke n'ony a l'ij, etj l'ol miyob a.»

Nyandre em odad ek'el muw eci

⁴⁷ «Emeny Afr eci gbrenjbi usu a anj ese muw eke wæl ok ke ony ocñ erñ erñ feñ af. ⁴⁸ Eke ow b'iy a, mij juma kok esel a b'odu ow'r ákraf ke ok es am jej ocñ ab es: -li b'ok amamn a mulu em, ke -l'owl yec'eke akplm a. ⁴⁹ Jej ok e legñ a, eben ek'ow b'ow el ana: afr erm esel b'ow ow kpad agñ enuj a es, amamn a e lís, ⁵⁰ ke ówl el al gbæl ab em. Yogn anake oñ ikñ lele an em sasagr ab b'ow anj a.»

Ob ony owr lele ob ony sig ab

⁵¹ Jesu ibrm el nine: «Kò irir ów a feñ ee?» -L'egñ nine: «E.». ⁵² Etj ca li dad wæl nine: «Eben eke ol eci low yegm es feñ ek'am el Afr e gbrenjbi usu a ec'egñ a, anj ana. N'anj ese akñ es nyam eke b'elu in ec'ob ony okm low yegm owr em lele low yegm esig em ab af.»

Nasaret bañ eyñ úbm Jesu nawre

Mark 6.1-6; Luk 4.16-30

⁵³ Eke Jesu dad nyandre em odad amua bake ow uwr a, l'igb yogñ ⁵⁴ n'im eb ab em eke n'anj l'agb a. N'am yegm agñ low yogñ eci Nyam nuñ ign usu a tonj agñ a feñ ek'anj yogñ a low iti any afñ es. - N'am dad -l'ese: «Bogñ nuñ em ony na anj ow'r ee? Ayaf l'otu eke li ki kok sakrowa amua ee? ⁵⁵ Kò ow elm ógog es ódu es a ec'iy ab ee? Kò ow elm Mari elm lis ee? Kò Jak, Josef, Simo lele Jud ab elm lisijimel ee? ⁵⁶ Kò lisijowel feñ irm ey ab ee? Kò abusu ikñ na bogñ n'eyñ ee?» ⁵⁷ Etj ów amua feñ óom abusu eke -li k'ony omñ Jesu em. Etj Jesu dad el nine: «Usu a feñ wæl b'ony kokoba ob es ec'elum, ek'ow elm in ec'eb ab em lele in ec'akñ ab ce wæl ónym in ec'elum.» † ⁵⁸ Yogn eci sakrowa a eke Jesu kok a tel ce, el eci omñ a eke -n'onyom a sosiem.

14

Jan mij ok nuñ es e luw owi

Mark 6.14-29; Luk 9.7-9

¹ Legñ ab em a, Galile eci es ew es Eröd Antipas am iri Jesu eci nin ek'am il e low. ² Li dad in eci juma kok esel a nine: «Egñ a Jan mij ok nuñ es! L'igb luw em, na sosiem anake n'am ony abusu li kok sakrowa a.»

³⁻⁴ Kin elel eke Jan mij ok nuñ es a e luw owi a eci: Eröd Antipas oc lisijim Filip e yow Erodíad, etj Jan im dad Eröd nine: «Ow itm eke k'oc esñ jim e yow.» † Etj ow sosiem Eröd oñ abusu wæl ony Jan ok ñgbraka elu sobel em. ⁵ Eröd am erur eke k'ibi Jan, kò n'am uru Jwifel a, anke -li b'oc Jan ese kokoba ob es af.

⁶ Gbeko sica Eröd e mew ec'es gbegbl e legñ ab em a, Erodíad jów ub ej etu a eke wæl esñ a ec'any af. In e low inñ Eröd sos em ⁷ tonj l'egñ l'eb eke li k'onj ow ob feñ eke ow b'ow ibrm a. ⁸ Erodíad ec'ów om ebl em, jów dad Eröd nine: «Óc Jan mij ok nuñ es eci nuñ a wayas em is'm anja!»

⁹ Eb ebu a sos ow es; gbeko eke l'ij neny etu a ec'any af a, l'elu abusu es eke li k'onj ow. ¹⁰ N'onj egñ im sobel em ubr Jan mij ok nuñ es nuñ. ¹¹ Wel oc nuñ a wayas em ow oñ dedyowli a etj l'eb n'onj lis. ¹² Ek'ów a ec eben a, Jan eci jam esel a ow oc in e sos megl a im oc es, etj im ewl Jesu amani low na ek'ey a eci.

Jesu iyñ agñ ek'afñ fandì yen es lok

Mark 6.30-34; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

† **13:44** Jesu eci legñ ab em a, sakp nono agñ b'agbr nomu el ec'ogm a ok el ec'ob ony em, yec'etj ke egñ k'iyim. Sakp oglog -li b'ijl usu a eke ob ony a anj ab es. Musu em agñ ejeci b'uyum ab ot. Jwifel ec'ol em a, ob ony feñ eke lol es egñ ec'ogm a, el ogm es a eci. † **13:57** Bèbmñ Luk 4.24, Jan 4.44, lele Jan 6.42 ab ab. † **14:3-4** Jwifel ec'ol em a, ek'esñ jim anj owr, ow itm eke k'eb in e yow el ñ eci. Èkn Ob Ap 20.21.

13 Eke Jesu iri Jan e low na a, l'igb yogŋ mijetŋ em eke li k'im in soŋy usu saw em, ko agŋ a uw any; -l'ok okm seb a ek'anŋ yogŋ ab em, etŋ mij neny a -n'am us Jesu jam lakr em. 14 Mijetŋ a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ekn agŋ nono; wel e low ony'n soŋy etŋ kpekŋ n'am ewlm el ec'olu a.

15 Eke legŋ ew es a, in e jam esel a ow titm'n etŋ am dad'r ese: «Legŋ ec, etŋ emeny usu na yeji ew usu saw em. Ok agŋ ab es im baŋŋ baŋŋ ek'anŋ saw saw aŋa a yec'etŋ ke -l'ol ob ij.» 16 Jesu dad el nine: «Ow itm eke -li k'im; ony obi, onŋ el ob -l'ij!» 17 -Li dad ow nine: «Futufutu yen lele onŋ yony ab ce anake s'onym ab aŋa a.» 18 Jesu dad el nine: «Otr isr'm aŋa.»

19 Etŋ emeny li dad agŋ a eke k'ok es suw ab af; sica l'oc futufutu yen a lele onŋ yony ab ab, l'igbl any ogŋ afr etŋ l'elu Nyam bia. Li hubr em n'onŋ jam esel a etŋ -li cec -n'onŋ agŋ a. 20 El feŋ -l'ij ob lok iy el etŋ emeny ow wal es. Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etŋ ow iy mulu lew yony. 21 Agŋ a feŋ ek'ij ob a otu eke k'ij agŋ fandi yen; wel awlm oyow lel ey ab. †

Jesu am an es mij lekpl ab af
 Mark 6.45-52; Jan 6.15-21

22 Kpekŋ eke ow b'uwr a, Jesu onŋ jam esel a ok mijetŋ ab em eke k'ikŋ anym im mij lekpl a e jam a, ke n'anŋ in obi l'afl agŋ ab es. 23 Eke l'afl wel es a, l'uyu lafeny ab af eke li ki nonŋ Nyam. Eke legŋ ew es a, n'anŋ yogŋ in soŋy. 24 Mijetŋ a gbe, was ab a, n'im kpekpe, mra am elul il anke lef am elu obr'r. 25 Eke legŋ am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im eŋŋ in e jam esel a. 26 Eke -l'ekan Jesu am an es mij af a, -li kpikpr m es etŋ -li dad nine: «Na onŋnabŋ!» Etŋ -n'am og erŋŋ ebl em. 27 Gbeko kpekŋ Jesu dad el nine: «Erm usu ony lokm! Erŋŋ k'onŋ ony! Ko em!» 28 Pier otu odad eb etŋ dad'r nine: «Egŋ gbel, eke ow el ŋ tasi, ke onŋ abusu m'an es mij ab af m'ow m'erŋŋ.» 29 Jesu egŋ dad nine: «Ow!» Pier ey okm mijetŋ ab em etŋ am an es mij ab af im eŋŋ n. 30 Gbeko eke l'ekn lef a e lec ek'am elu okm a, erŋŋ ow'r sos etŋ n'am emn. L'elu lebl li dad nine: «Egŋ

gbel, eb elu'm es!» 31 Kpekŋ Jesu egŋŋ abu es ony'n, etŋ dad'r nine: «Omn ew'ŋ fuefue tasi! Ko bla etŋ bebar ee?» 32 El yony mum -l'ok mijetŋ ab em etŋ lef a irm es. 33 Ow onŋ jam esel a ek'anŋ mijetŋ ab em a, ok owrokp wus Jesu ec'any af etŋ am dad ese: «Ŋ gbe Nyam ec'Iy tasi!»

Jesu ewlm olu Genesaret wus af
 Mark 6.53-56

34 Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a e jam a ke -l'itar es Genesaret wus af a, 35 yogŋ ec'agŋ a uw Jesu any etŋ ewl susu a feŋ in ec'ow ec'amani. Etŋ wel ot olu feŋ is'r. 36 -N'am nonŋ ow eke ow ki yeb wel itŋŋ in e mob sus em a ec'enyembri a ce abu, etŋ agŋ a feŋ ek'am itŋŋ in e mob sus em a abu a, am ewl.

15

Ey lagŋel ec'eb ir owi
 Mark 7.1-13

1 Sica Farisiel lele ol eci low yegm esel ab anŋ Jerusalem ow eŋŋ Jesu etŋ am ibrm'n ese: 2 «Ko bla etŋ ŋ e jam esel a eluam ey lagŋel ec'eb ir owi a † ek'onŋ ey a ee? Tasi em a, low yegm a am ibrm eke wel ki yog sabu gbunŋ ke ij ob, ko -li kokm.»

3 Jesu dad el nine: «Etŋ ko ony, bla sosome etŋ ony ec'eb ir ec'ow a sosome eluam Nyam ec'ol ab ee? 4 Tasi em a, Nyam dad nine: *Elum asŋ lele esŋ ab*, etŋ emeny: *egŋ eke bi yayr es lele lis ab a, l'it eke wel k'ibi'r.*† 5 Ko ony, ony e low yegm ab em bi dadr ese: ek'egŋ nyam in dad ow es oglog ow lis in ese: “Ob a eke mi k'onŋ ŋ ec'abu elum ec'a, m'oc m'ew es Nyam ec'egb wawr eci,” 6 ke egŋ ikŋ na, ony ec'a, yec'eke li k'onŋ es a, † n'ŋgbon ow e low em ŋ.† Eben eke b'isr Nyam ec'odad ab es onŋ ony ec'agŋ em ec'ow a usu ana! 7 Ony, agŋ enyembri yony yony esel! Nawre tasi, Esayi dad ony e lis e low na in e kokoba ob ab em:

8 Nyam dad eke:
 “Agŋ amua na neny em ofr ofr -n'am koklm,

ko el ec'erm a kpab es em e lis.

9 Nunŋ ofr ofr agŋ amua am igŋ'm,

† 14:21 Oyow a lel ey ab ab ok es saw em; etŋ egŋ a yeji ok es saw em. † 15:2 *Ey lagŋel ec'eb ir owi*:eke Jwifel ok okm madu okr em a, el ec'eb ir a titŋŋ nono. Ow onŋ ol e low yegm esel a ob nunŋ am obn Moie ec'ol a ek'ow k'okr af eb ir owr na ab. Sol a eke -l'oban a lele Moie ec'ol ab ab ony any nyam coco. *Yog sabu*: ow elm mij ok a eke b'onŋ egŋ eci sos af e sibr a oc es a, ko mij ok a eke b'ayal egŋ abŋ em Nyam ec'any af a. Nunŋ ob em a, mij ok na ow el egb waw esel ce ki kok (Okm Ok 30.18-21). Gbeko Farisiel b'erur ek'ow k'el Nyam nunŋ igŋ esel a feŋ ki kok eben. † 15:4 Okm Ok 20.12; Ol Okn 5.16; Okm Ok 21.7; Ob Ap 20.9. † 15:6 *yec'eke li k'onŋ es a*:Matie eci silel esig oglog em a, *yec'eke li k'onŋ es oglog lis a*. † 15:6 Eke egŋ nyam bi dad lis lele es ab ese: “Ob na, Nyam ec'ob ap,” ke ow ec'iri a ok sakp yony ŋ: 1) Nyam ec'ob eke n'am onŋ, oglog 2) ow ew ese ob eke n'onŋ Nyam af ŋ; tasi em a, ow elm Nyam n'oom, ko es lele lis ab k'otum eŋŋŋ ij. Ol e low yegm esel beb ec'a, low eke egŋ eb a, ek'ow el nyamb owi yeji, ow it eke ki kok (Ol Okn 21.21-23). -Li bi tutr eke neny ij na agb akm egŋ es lele egŋ lis ab ec'elum (Okm Ok 20.12). Tasi em a, agŋ bi wewlm ol meny el eci sel es okr eci. † 15:9 Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wel oc.

an̄ke aḡḡ em ec'ów anake -li b'óc -li yegmn aḡḡ low a." »†

Ów eke b'óḡ eḡḡ úwm anḡ
Mark 7.14-23

¹⁰ Sica Jesu esḡ dedeku a etḡ am dad el ese: «Íḡḡḡ lóru es irir low na senyn senyn: ¹¹ ow elm ob eke b'ey eḡḡ nenym a, cóm eḡḡ uwm anḡ, kó low eke b'anḡ eḡḡ nenym ey ckm a, low na anake b'óḡ eḡḡ úwm anḡ a.»

¹² Low na af jam esel a ow eḡḡ Jesu etḡ am dad r ese: «Odad na eke dad Farisiel iri a, kó ur any ek'ow ey el sos em ee?» ¹³ Li dad nine: «Likḡ feḡ ek'elm em Es ek'anḡ afr eci likḡ ek'ewl a, li b'ow l'iri ow es. † ¹⁴ Eḡbr el es, -l'el ány eflu ek'am nyimn ány eflu! Ek'any eflu nyam am nyimn any eflu ejeci nyam, el yony mum -li b'ow -l'ok nómú nyam em.»

¹⁵ Pier ódu odad eb etḡ am dad r ese: «Ótar nyandre em odad na e low akr ok ey.» ¹⁶ Jesu dad nine: «Kó óny bóbó yeji, k'irimn low na eci nyandre ab ee? ¹⁷ Kó uwmn any eke ob feḡ eke b'ey eḡḡ nenym a, b'im ey lokm, ke sica n'anḡ lokm a l'ey ckm ee? ¹⁸ Low eke b'anḡ nenym ey ckm a, erm em ow b'anḡ ow; etḡ low na anake b'óḡ eḡḡ uwm anḡ a. ¹⁹ Tasi em a, sow tutr enḡḡ eke b'óḡ eḡḡ ibi eḡḡ, erum yow ejec'ab, ij nfaci, iy mil, ij dan̄ku yadḡ ke dád sodad enḡḡ ok aḡḡ af a, erm em -li b'anḡ -l'ow. ²⁰ Ów amua anake b'óḡ eḡḡ uwm anḡ a! Ij ob ke kí yógm abu a óom eḡḡ uwm anḡ.»

Utuyow nyam óny ómn Jesu em
Mark 7.24-30

²¹ Etḡ Jesu igb yogḡ im Tir lele Sidon ab eci wus ab af. ²² Kpeḡḡ kin Kana wus af e yow nyam † ek'ir wus ikpr ab af a, ow eḡḡ'n etḡ am elu lebl dad ese: «Eḡḡ gbel, David e lilaw, ikḡ'm sórnḡ! Kó abḡ ḡḡḡ am ijr em jow gbre, ow k'akplm kaka!» ²³ Gbeḡo Jesu cicm sar okm'n es. In e jam esel a ow titm'n etḡ am dad r ese: «Óḡḡ'n † kó n'am us ey jam l'ógr ey nómó.» ²⁴ Jesu dad nine: «Nyam erm'm Israel ec'agḡ a ek'anḡ ese mæceb ek'irm af a eci ce.» ²⁵ Kó yow a ow ok ówrókḡ wus in ec'any af etḡ dad r nine: «Eḡḡ gbel, ikḡ'm sórnḡ!» ²⁶ Jesu dad nine: «Ow itm eke wel k'óc etuey ec'ob ij óḡ mowr.» † ²⁷ Yow a dad nine: «Eḡḡ gbel, tasi, gbeḡo mowr yeji, el eci es esel eci ob ij a ec'ekpr a eke b'anḡ tabl

af ok wus a, -li b'ij.» ²⁸ Ow óḡ Jesu dad r nine: «Oy! Ómn agb'ḡ gbe! B'ow eḡḡ low a ek'am erur a.» Etḡ wanci ab af ce, yow a ec'iy a ewl.

Jesu ewlm ólu nómó

²⁹ Sica Jesu igb yogḡ im ey Galile eci mij lekpl a oḡḡ. † L'uyu ligil nyam af li sig es. ³⁰ Aḡḡ nómó ow eḡḡ'n. -L'ism akr kpece esel, ány eflu, sos éyru, ebrmel, lele ólu ejeci nómó ab. -L'ok wel es Jesu ec'any af etḡ l'ewlm wel. ³¹ Eke -l'ekan ebrmel dad ów, sos éyru ewl, akr kpece esel an es lele ány eflu ek'ekn es ab ab a, aḡḡ a low iti any afḡḡ es etḡ -n'am kóklm Israel e Nyam a.

Jesu iyr aḡḡ fandi yar lok
Mark 8.1-10

³² Emeny Jesu esḡ in e jam esel a etḡ dad nine: «Aḡḡ amua e low am óny'm sórnḡ, an̄ke kin seḡḡ emum nyahan eke - n'anḡḡ em ab ke -n'ónym ob kaka eke -li k'ij. M'erurm eke mi k'óḡḡ el -n'im namn; ejagb -l'ótu eke -li k'eḡḡ es abur.» ³³ Jam esel a dad r nine: «Kó usu saw em aḡḡ, bogḡ s'ótu eke si k'eḡḡ ob ij s'óḡḡ aḡḡ amua ij lok iy ee?» ³⁴ Etḡ Jesu ibrm el nine: «Kó futufutu abi ónymn ab ee?» Etḡ -li dad nine: «Futufutu lobḡ lele ócn ekekey abi ka ab.» ³⁵ Ca li dad aḡḡ a eke k'ók es wus. ³⁶ Etḡ l'ot futufutu lobḡ a lele ócn ab ab, l'elu Nyam bia, li bubr em n'óḡḡ in e jam esel a, etḡ -li cec aḡḡ a feḡ. ³⁷ El feḡ -l'ij lok iy el. Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etḡ ow iy mulu eḡbel lobḡ. ³⁸ Aḡḡ a ek'ij ob a ij aḡḡ fandi yar, wel awlm óyow lele etuey ab. ³⁹ Eke sica Jesu óḡ bieku a im a, l'ey mijetḡ ab em etḡ n'im Magadan † eci wus ab af.

16

Farisiel lele Sadusiel ab am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam
Mark 8.11-13; Luk 12.54-56

¹ Farisiel lele Sadusiel ab ow eḡḡ Jesu eke k'ebm'n. -L'ibrm ow nine: «Élu meny ewr nyam okm yegm ey ek'ow el Nyam erm'ḡ.» ² Kó Jesu dad el nine: «[«Léḡḡ es ew em bi dadr esre: “Efi e léḡḡ a b'ow akpl, an̄ke afr ebl es.” ³ Etḡ ibribr fafa, eke afr b'ibr es a, bi dadr esre: “Yefenyina nyam b'ow an.” Léḡḡ eci elel eke b'anḡḡ a b'uwḡ any, kó seḡḡ amua eci meny ewr a, ótumn uwmn any!]]† ⁴ Yefenyina ec'agḡ enḡḡ amua eke íjm neny nyam Nyam ec'any af a am ibrm meny ewr; kó wel k'ow kokm meny ewr

† **15:13** Sakp nómó, Nyam b'óc likḡ dadr odad nyandre em ok Israel af. Selu 1.3; Esayi 60.21. † **15:22** Yow a, Israel ec'efnu esig ab em ec'egḡ; ow elm Kana ek'anḡ Galile a e yow. † **15:23** Óḡḡ'n: odad na Grek em a, wel ótu ek'itḡḡ ejec'em dad ese Óḡ'n ob a eke n'am ibrm a. † **15:26** mowr: Jwifel b'óc aḡḡ ek'elm Jwifel a ese mowr af. † **15:29** Jesu igb yogḡ im ey Galile eci mij lekpl a oḡḡ: ow am yegm eke n'im l'ey Nyam any uwm esel eci wus ab af. Mark 7.31. † **15:39** Ekn Mark 8.10 ec'akr otar a. † **16:3** Matie eci silel esig nómó em, wel éḡḡḡ sodad ek'anḡ ob na [...] ec'araḡḡ em a. † **16:4** Bèbmn Matie 12.39-40.

kaka ɔɔm el ek'ow elm Jonas ec'a cɛ.» †
 Ɛtɲ l'ɛlu wɛl es n'im.

*Jam esɛl a low a k'okm es sos em kaka
 Mark 8.14-21*

⁵ Eke jam esɛl a im ok mij lekpl a e jam a, -l'ijl es eke -li k'oc futufutu. ⁶ Jesu dad el nine: «Ɛwr erm! Ɔsur sos Farisiel lele Sadusiel ab eci lijru a e lís.» ⁷ Jam esɛl a am dadarir el ɔfr esɛ: «Eke s'ocm futufutu a sosisem anake n'am dad ɔw amua a.» ⁸ Jesu uw odad a eke -n'am dad ab any etɲ li dad wɛl nine: «Bla sosisem etɲ am dadr ɔny ɔfr em esɛ: "Eke s'ebm futufutu a sosisem ee?" Kɔ k'irimm cɛ ee! ⁹ Ow k'okm ɔny es sos em cɛ ee? Futufutu yen a eke mi bubr em, m'ɔɲ agɲ fandi yen lele ekpr a eke wal es eci mulu abi a eke otr imm a, kɔ k'ɔkɔnmn ow e low ee? † ¹⁰ Ɛtɲ kɔ futufutu lɔɲɲ a eke mi bubr em m'ɔɲ agɲ fandi yar a, lele ekpr a eke wal es a eci mulu egbɛl abi a eke otr imm a, k'ɔkɔnmn ow e low ee? † ¹¹ Ɔsur sos Farisiel lele Sadusiel ab e lijru a e lís. Kɔ ayaf ɔtur eke k'uwmn any ek'ow elm futufutu ec'odad mi dadm ɔny ee?» ¹² Ca jam esɛl a iri ek'ow elm lijru a eke wɛl b'oc kokr futufutu a ec'odad Jesu dadm ɛl, kɔ Farisiel lele Sadusiel ab e low yɛgm a e low.

*Pier dad eke Jesu in el Mesi
 Mark 8.27-30; Luk 9.18-21*

¹³ Jesu im ey Sesare Filip ec'eb em. N'am ibrm in e jam esɛl a l'esɛ: «Ayaf agɲ bi dadr egɲ ec'Iy e lís ee?» ¹⁴ -Li dad nine: «Agɲ bɛb bi dad esɛ ɲ jam mij ok nuɲ es, bɛb bi dad esɛ ɲ Eli, etɲ agɲ likpr ec'a, -li b'oc'ɲ esɛ Jeremi oglog kokoba ɔb es ejeci nyam af.» ¹⁵ Ɛtɲ Jesu ibrm el nine: «Kɔ ɔny obi ɔny obi a, ayaf b'ocar'm ee?» ¹⁶ Simɔ Pier dad nine: «Ɔ Mesi a, Nyam a ek'anɲ owr ec'Iy.» ¹⁷ Ca Jesu dad'r nine: «Simɔ Jonas jim, † ehe ɛl ɲ eci, anke nawre ikɲ na, ow elm egɲ elum ɔkɔm dadm'ɲ, kɔ em Ɛs ek'anɲ afr a. ¹⁸ Sica em, m'am dad'ɲ m'esɛ: ɲ Lob, † etɲ lob ikɲ na af, m'ow m'us em e Nyamel a.† Luw ec'abusu a k'ɔtum ɔnym lɛc in af. ¹⁹ M'ow m'ɔɲ'ɲ Afr e gbrenɲbi usu a eci sisafue a: low fɛɲ eke b'ow igɲ wus af aɲa a, Afr b'ow igɲ; low fɛɲ eke b'ow eb wus af aɲa a, Afr yeji b'ow eb.» † ²⁰ Jesu ijl in e jam esɛl a neny dad nine: «Ki dadr egɲ kaka eke m'el Mesi a.»

*Jesu am ɛwar in e luw lele in e luw em
 anɲ igb ab e low*

Mark 8.31-9.1; Luk 9.22-27

²¹ Lɛɲɲ a cɛ, Jesu ɔb nuɲ am dad ulm in e jam esɛl a es esɛ: «Ow it eke mi k'im Jerusalem ke yogɲ m'ij gbre nɔnɔ, agɲ ekpekp, egb waw esɛl egbɛl, lel ol e low yɛgm esɛl ab ab ec'abu em. Wɛl b'ow ibi'm etɲ seɲɲ nyahan m'ow m'igb luw em.» ²² Ɛben a, Pier oc'r ab im saw em etɲ am enym'n abr dad esɛ: «Ɛɲɲ gbɛl! Nyam ɔny oc'ɲ es em! Low na k'ow eɲnm'ɲ lɛɲɲ kaka!» ²³ Gbɛkɔ Jesu ɛwl sos mɛny etɲ am dad Pier esɛ: «Satan, kpàb'm es lís! Ɖ el em ec'ejagb us e lirikip, anke ɲ e tutr a elm Nyam e tutr, kɔ agɲ em eci.» ²⁴ Ɛmɛny Jesu am dad in e jam esɛl a esɛ: «Ek'ɛɲɲ nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a, † ke l'ús'm jam. ²⁵ Tasi em a, egɲ yec'eke b'ow erur eke ki dogɲn in e sel a, b'ow irmn. Gbɛkɔ egɲ yec'eke b'ow irmn in e sel a em sosisem a b'ow eɲɲ. ²⁶ Eke batɲ egɲ nyam ɔny wus ec'ob fɛɲ etɲ l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? Kɔ bla ob iy egɲ ɔtu eke k'oc sɔɲr in e sel ab ee? ²⁷ Tasi em a, egɲ ec'Iy b'ow ow Ɛs ec'anygbɛl ab em lele in ec'afr erm esɛl ab ab, etɲ egɲ egɲ in eci es an ab em, li b'ow li sɔɲ ow labm. ²⁸ Low nawre m'am dad ɔny: egɲ amua ek'anɲ aɲa a e bɛb b'ow ɛkn egɲ ec'Iy ow esɛ eb ebu af gbunɲ ke -l'uw.»

17

Jesu itɲn sos

Mark 9.2-13; Luk 9.28-36

¹ Eke seɲɲ nɔhɔn ec a, Jesu esɲ Pier, Jak lele Jan ek'el Jak lisiɲim ab etɲ -li kpab es -n'im saw em el sɔny lafeny gege nyam af. ² Jesu itɲn sos el ec'anɲ af: any am jejn'n esɛ ligbn af etɲ in e mob sus em a ufu pum pum pum anɲ esɛ usuayl af. † ³ Ɛtɲ kin, jam esɛl nyahan a ɛkn Mois lele Eli ab ek'ilm any am dad ɔw Jesu ab. ⁴ Ɛtɲ Pier dad Jesu nine: «Ɛɲɲ gbɛl, ow akpl eke si k'anɲ aɲa! Ek'erur, aɲa m'otu eke mi k'us nuɲ igɲ usu nyahan: ɲ e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.»

⁵ Odad anɲ Pier nenym am dad etɲ kpɛkɲ kin jru ek'am jejn ow ubur el es. Lebl nyam anɲ jru ab em am ikɲ dad esɛ: «Ɛɲɲ na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc

† **16:9** Ɛkn Matie 14.15-21. † **16:10** Ɛkn Matie 15.32-38. † **16:17** *Simɔ Jonas jim*: Pier es e nin a, Jan (Jan 1.42) kɔ Jonas el in ec'esɲ likpr em Grɛk em. † **16:18** Pier e nin a e nyandre el lob. † **16:18** *m'ow m'us em e Nyamel a*: odad na em, Nyam ec'agɲ e low wɛl am dad, kɔ ow elm ɛl. Bɛbm Efes 2.20. † **16:19** ... *igɲ..eb*: Grɛk em odad eci iri tasi a el...*awɲ es...mɔmu es*. Ol e low yɛgm esɛl e dad em a, es awɲ lele es mɔmu ab e nyandre el: igɲ low oglog ɛb low. Jwifɛl e Nyam nuɲ igɲ em a, ol e low yɛgm esɛl a ɔny abusu ikɲ na, etɲ -li tutr eke ol eke -li b'ony -l'ɛw a, Afr yeji b'egɲ eb. Sica Jesu eb ol e low yɛgm esɛl ec'usu a esɛ Nyam nuɲ igɲ em ec'es ew es af, etɲ n'am ɔɲ Pier abusu na. Etɲ ow e jam a, n'ɔɲ jam esɛl a yeji (Matie 18.18; Jan 20.23). † **16:24** *l'ábu in obi ec'olikh a*: ɛkn Matie 10.38 ec'akr otar a. † **17:2** Bɛbm 2 Pier 1.16-18. † **17:5** Bɛbm Matie 3.17; Selu 2.7; Esayi 42.1.

em eci sos em inñ feñ m'elu'l em. Ìrir in e low! † ⁶ Eke jam esel a iri lebl ikñ na a, erññ òny el afññ es etñ -li bubu any es wus. ⁷ Jesu im titm el, itññ el abu etñ dad el nine: «Ìgbr, k'urur erññ.» ⁸ -Li gbighl any ognj etñ -l'eknm egn kaka ek'ow elm Jesu sony ce.

⁹ Eke -n'anññ lafeny ab af -n'am us es a, Jesu am ijl el nený dad ese: «Low na ek'ekan a, kì dadr kokr egn kaka tonj bake egn ec'ly igb agñ ek'uw ab em.» ¹⁰ Etñ jam esel a am ibrm Jesu ese: «Dàd ey, kò bla sosisem etñ ol e low yegm esel a bi dad ek'eli in k'ow gbuñ ke Mesi in ow ee?» † ¹¹ Jesu dad el nine: «Tasi em a, Eli eke li k'ow ke ni nyímm ów a feñ. ¹² Gbeko m'am dad òny ek'eli ow legñ a etñ, agñ egnm ebm'n etñ kok'r low yec'eke -l'erurir a. Eben eke -li b'ow -li kok egn ec'ly sos keskes ana.» ¹³ Sica jam esel a iri eke Jan mij ok nunj es ec'odad anake Jesu am dad el a.

Jesu ewlm iy nyam ek'abhñ njñ b'ijr gbre Mark 9.14-29; Luk 9.37-43a

¹⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ow ok yogñ a eke bieku a anñ a, egn nyam ow titm Jesu, ok òwrokp wus in ec'any af ¹⁵ etñ dad'r nine: «Egn gbél, òny em ec'iy a eci sòrñ ikñ. L'el krokro es etñ ol a b'ijr'r gbre tonj sakp òñoño ec'a li b'ey alm, oglog mij em. ¹⁶ M'oc'r m'is ñ e jam esel a kò -l'òtum -l'ewlam ow.» ¹⁷ Jesu igbl lebl ognj dad nine: «Wew! Òny eel agñ ejññ eke òmm anm em tasi! Emeny segnñ abi m'it eke mi k'anñ òny ab ee? Etñ emeny sakp abi ow it eke mi k'egñ low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm anja.» ¹⁸ Jesu òr abñ njñ a abr ey òkm iy ab em etñ l'ewl wanci ab af ce.

¹⁹ Jam esel a im titm Jesu saw em etñ ibrm'n nine: «Kò bla etñ ey s'òtum s'ònym abusu s'ogñm abñ na ee?» ²⁰ Jesu dad el nine: «Òny ec'òmm a ufum es. Low nawre m'am dad òny: blel ònyñ òmm ew likekli ese likñ e liy af, òtur eke kì dadr ligigl na esre: «Ìgb anja im yogñ a», li b'ow n'im. Low kaka k'ow otum akam ony. [²¹ Abñ akpasu na, Nyam ññññ lele nený eññ em ab ce wel òtu eke k'ogn'ñ.] †

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anñ igb ab

Mark 9.30-32; Luk 9.43b-45

²² Legñ nyam, jam esel a feñ enjanin Galile, etñ Jesu am dad el ese: «Wél b'ow òny egn ec'ly elu agñ abu em, ²³ ke -l'ibi ow; gbeko segn nyahan, li b'ow l'igb luw em.» Ow sosisem jam esel a sos ow es òñoño.

Wus labm e sòg

²⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ow ok Kapernayum a, Nyamel gbél a eci wus labm eb esel a ow eññ Pier etñ am ibrm'n ese: «Kò òny eci low yegm es a, n'am sògm Nyamel gbél a eci wus labm ee?» † ²⁵ Pier dad nine: «Njan, li bi sòg.»

Wanci ab af a eke Pier am ey akñ a, Jesu ikñ anym eb odad etñ dad'r nine: «Simò, kò ayaf am tutar ee? Wus na eci éb ebu a, kò bwo ki sòg wus labm òñ el ee? El ec'eb eyn a, kò etu agñ ab ee?» ²⁶ Pier dad nine: «Etu agñ a ce.» Af yogñ Jesu dad Pier nine: «Éb eyn a ònym labm sòg ij. ²⁷ Gbeko s'erurm eke si k'ebal agñ amua erm es. Na sosisem im mij lekpl ab em owl ew; òcn krekre a eke b'ow òny a, fig in e nený a, b'ow eññ es eke b'ow ebm ñ lele em ab eci wus labm a eci sòg. Òc os a ow sòg el ey ec'a.»

18

Egn ligbel ec'el

Mark 9.33-37; Luk 9.46-48

¹ Wanci ab af a, jam esel a ow eññ Jesu etñ am ibrm'n ese: «Afr eci gbrenñbi usu yogñ, kò bwo ec'egñ el ligbel ee?» ² Jesu esñ iyli nyam ow, n'inymn ow es el ec'aranñ ³ etñ li dad nine: «Low nawre m'am dad òny: eke itñmmn ònymn erm ese etuey af, k'ow òtum eymn Afr eci gbrenñbi usu a. ⁴ Gbrenñbi usu a ec'egñ ligbel a, in l'el egn a eke b'is es ke b'ewl anñ ese iy na af a.»

Éw erm ke k'éym sikpl em

Mark 9.42-48; Luk 17.1-2

⁵ «Eke egn eb ey amua em e nyam em sosisem a, ke em anake l'eb'm a. ⁶ Gbeko egn eke b'ow òny egn ek'ony òmm em em ese iy na af elu wus a, low njñ a eke li k'èññ a agb òñoño. Eke wel oc meub ucür lob ligbel ucu'r emn, etñ òny eman in okij a, ow akpl akm low njñ a eke wél ki kok'r a. ⁷ Bogñ e gbre ana! Wus na af, òw òñoño anñ low njñ kok eci! Tasi ów amua b'ow anñ segn feñ eci, gbeko gbre b'ow el egn a eke b'ow kok ów amua a eci! ⁸ Eke batñ ow el ñ ec'abu a oglog ñ e lakr a anake b'òñ ey sikpl owi em a, ke ùbr'r es oc owl'l kpekpe; ow akpl ñ eci eke k'ey sel eññ tasi ab em abu nyam coco ab oglog lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony lele akr yony ab, ke wél óc owl'ñ al a ek'iram es ab em a. ⁹ Etñ ek'ow el ñ e nyamn a anake b'òñ ey sikpl owi em a, òkr òny oc es oc'r owl'l kpekpe; ow akpl ñ ec'eke k'ey sel eññ tasi ab em nyamn nyam coco ab, ow a eke

† **17:10** Èkn Matie 11.14 ec'akr otar a. † **17:21** Matie eci silél esig oglog em a, wél èñmm sodad ek'anñ ob na [...] ec'aranñ em a. † **17:24** Egn igñ ek'el Jwif feñ k'ij akpo likñ afñ es a, it eke Nyamel gbél ab em k'òkl os lakpo lakpo feñ (Òkm Ok 30.11-16). Ow bebmñ juma kok es nyam eci legñ ikpr e labm sòg ab.

k'eli anyamn yony, ke wël óc ówl'ñ gbre ij usu ec'al ab em a.»

Liceb ek'irm ke wël etñ

Luk 15.3-7

¹⁰ «Èwr erm em e jam esel ey amua em e nyam ec'ifñ owi em; tasi em a, m'am dad óny eke el ec'afñ erm esel b'annj sègn fèñ em Ès ek'annj afr a ec'any af. † [11] †

¹² Kin low nyam, óny e tutr el bogñ ec'ee? Eke ègn nyam óny mæceb ekñ yen, etñ el em eci nyam irm a, kò li k'ow l'igñm ekñ yar læw libarm a l'elum es lafeny af yogñ, n'iim l'ólm yec'a ek'irm a l'ocm ee?

¹³ M'am dad óny, eke n'èññ ow, li b'ow n'ony sos em inñ liceb na e nunj af l'akm ekñ yar læw libarm a ek'iram a. ¹⁴ Èben ek'ony Ès ek'annj afr a erurm eke em e jam esel ey amua em e nyam k'irm ana.»

Eke Krist em ec'esñ jim nyam kok'ñ low ñun

¹⁵ «Eke esñ jim nyam kok low ñun [ñ e lís], † ke im èññ'n ñ sony, ke dád'r in e low ñun a eke li kok a. Eke l'iri ñ ec'odad a, ke esñ jim a l'el ñ ec'ñ. ¹⁶ Kò eke l'ègnm l'irim ñ ec'odad a, óc ègn ejeci nyam oglog agñ yony ab im, yec'etñ ke, èse elel eke Nyam Lel a am dadr ab af a: *odad fèñ eci nyinyimn em, adanñku yony oglog nyahan anñ em.* † ¹⁷ Gbèkò eke l'ègnm l'irim wël ec'odad a, dàd ok Nyamel; etñ eke l'ègnm l'irim Nyamel ec'odad a, óc'r èse Nyam any uwm es af oglog wus labm eb es af.

¹⁸ Low nawre m'am dad óny: low fèñ eke b'ow igññ wus af anja a, Afr b'ow igñ; low fèñ eke b'ow ebr wus af anja a, Afr yeji b'ow eb. † ¹⁹ Èmeny m'am dad óny, eke wus af anja, óny em ec'agñ yony okr af eke k'ibrm low kaka fèñ jej ok owi ec'a, em Ès ek'annj afr a b'ow óñ el. ²⁰ Tasi em a, yogñ ek'agñ yony nyahan as luku em e nin em a, m'annj el ec'araan.»

Nyandre em odad ek'el juma kok es a ek'ocm apm a eci

²¹ Etñ Pier ow titm Jesu etñ am ibrm'n esè: «Ègn gbèl, ek'em lisijim bi kok'm low ñun, ke sakp abi mi k'oc m'ap'r ee? Kò sakp lobñ ee?» ²² Jesu dad'r nìne: «Njan, mi dadm'ñ m'èsmè tonj sakp lobñ, kò tonj sakp ekñ nyahan lele læw ab tonj sakp lobñ. † ²³ Na sosièm, kin Afr e gbrenñgi usu a ec'elèl ek'annj: èb ebu nyam erur eke k'ub in ec'ob a ek'in eci juma kok esel a

onym'n ab a. ²⁴ Eke l'ób nunj n'am kok ow e low a, wël oc juma kok es nyam ek'onym'n os bubute gbèl ab is'r. ²⁵ Ègn a ónym ob kaka eke k'oc sogr in e labm a; ow sosièm eb ebu a óñ abusu eke wël k'ól'l ij'r èse aduigñ af, ke wël ól in e yow, in ec'ey lele ob fèñ eke n'ony ab ab ij yec'etñ ke l'ótu li sog labm a. ²⁶ Juma kok es a ok ówròkp wus èb ebu a ec'any af etñ am dad'r esè: «Èrm èy'ñ es, èku bèb, m'ow mi sog'ñ fèñ!» ²⁷ Èb ebu a sórnj óny nono: l'oc labm a l'ap ow etñ l'elu ow es ow im.

²⁸ Juma kok es a ec'im em a, l'óbr lawl juma kok es nyam ek'onym'n os tæl ab. N'ony ow emn emn n'am bòbrm ow l'atr ow sel li dad l'esè: «Sog em ec'os a ek'onym ab a!» ²⁹ Lawl a ok ówròkp wus in ec'any af etñ am ñonñ'n esè: «Èrm èy'ñ es, èku bèb, m'ow mi sog'ñ!» ³⁰ Gbèkò l'ègnm; n'ony l'elu ow sobel em ek'ow k'annj em tonj ke ow sóg'r labm a.

³¹ Eke juma kok esel ejec'a èkn low a ek'ey a, sos ów el es senyn senyn etñ -n'im -l'awl ów a fèñ -l'ok èb ebu a. ³² Af yogñ, èb ebu a óñ wël esñ juma kok es a ow etñ li dad ow nìne: «Juma kok es ñun! M'oc ñ e labm a fèñ m'ap'ñ eke ñonñ'm a sosièm. ³³ Ñ yeji, blel óny awl'ñ a eci sórnj ikñ esè elel eke m'ony ñ e sórnj ikñ ab af.» ³⁴ Èb ebu a erm ebl afññ es etñ n'ony juma kok es a l'elu sobel em milolu kokr eci tonj ke li sóg labm a fèñ.» ³⁵ Etñ Jesu ignj af dad nìne: «Èben eke em Ès ek'annj afr a b'ow kok óny ana, ek'ony em ec'ègn nyam nyam ocm low ñun eke lisijim kok'r a apm'n erm nyam em.»

19

Ignñin owi

Mark 10.1-12

¹ Eke sica Jesu dad ów óm odad bake ow uwr a, l'igb Galile etñ n'im Jude wus af e mij jam ek'el Jurden a. ² Agñ nono am us'r jam etñ l'ewlm el em ec'ólu a.

³ Farisiel ebl ow titm Jesu eke k'uk'r meb odad ebl em. -L'ibrm ow nìne: «Kò low kaka fèñ em, ey ec'ol a óñ abusu eke ègn k'ogñ in e yow ee?» ⁴ Jesu dad nìne: «Kò awlmn low yec'a eke Nyam Lel dad ab ee? Nunj ób em a, Nyam kok ignj lele yow ab, ⁵ etñ li dad nìne: *Na sosièm anake ignj b'ow ngbonj es lele lis ab ec'akñ, ke l'ókr af in e yow ab ab -l'el sos megl nyam a.* †

† **18:10** Jwifèl eci tutr em a, ègn ègn fèñ óny in eci afr erm es eke b'ósu'r, etñ agñ ek'ony any a cè eci afr erm esel a anake b'im Nyam ec'any af a. Kò Jesu em elu ókm yegm em esel ekekey amua óny any Nyam ec'any af. Èkn akr 1. † **18:11** Matie eci silèl esig bèb em a, wël èññ akr 11: *Ègn ec' ly ow sog yec'a ek'irm a eb elu es.* † **18:15** Matie eci silèl esig oglog em a, wël èññm sodad ek'annj ob na [...] ec'araan a. † **18:16** Ol Ókn 19.15. † **18:18** Bèbmm Matie 16.19 lele Jan 20.23 ab. † **18:22** *sakp ekñ nyahan lele læw ab tonj sakp lobñ*; odad na Grèk em a, wël ótu ek'it'ñ ejec' em dad esè *sakp ekñ nyahan lele læw lobñ ab*. Jwifèl e low yegm em a, wël ótu eke k'oc low ap ègn tonj sakp nyahan. † **19:5** Nunj Ób 1.27; 2.24; 5.2.

⁶ Ca -l'elm agn yony ij, kɔ sos megl nyam. Ke egn k'onym yec'eke Nyam ɔny okr af a kpabm es.» ⁷ Emeny Farisiel am ibrm'n ese: «Kɔ egn am ow ogn in e yow a, bla sosisem etj Mois b'ibrm eke wɛl k'ɔnj ow ignin e lel ee?» ⁸ Li dad nine: «ɔny ec'erm tuɔtuɔ a sosisem anake Mois ɔnj ɔny abusu eke k'ognɔn ɔny ec'yow a. Kɔ nunj ɔb em a, ow elm eɛen ow eɛrm. ⁹ M'am dad ɔny: ign fɛnj eke elu in e yow es, ke ow elm egn ot owi em, ke im ebi yow ejec'a, l'ij nfaci ij.»

¹⁰ In e jam esel a dad'r nine: «Ek'ow el eɛen tasi egn k'ann in e yow ab a, ke ow akplm ek'egn k'ebi yow.» ¹¹ Jesu dad el nine: «Agn a fɛnj k'ɔtum egnm odad na ebm ek'ow elm agn a ce eke Nyam b'ɔnj ow ec'abusu a. ¹² Ow nonɔ anj eke b'edjn agn yow ec'ebi agn: beb ec'a, mew em etj -l'ijm ow e lec; beb ec'a egn agbru, agn ɔnj -n'onym ow ec'abusu; sica beb ec'a, Afr eci gbrenjbi usu e juma kok sosisem -l'erurm eke -li k'ebi yow. Ke egn yec'eke k'egn low yegm na eb a, l'ɛgn l'eb!»

Jesu edj etuey ɔwɔ

Mark 10.13-16; Luk 18.15-17

¹³ Sica agn ot etuey am is Jesu eke li k'at wɛl abu nunj ni nɔnj Nyam n'ɔnj wɛl, kɔ jam esel a am enym agn a abr. ¹⁴ Gbɛko Jesu dad nine: «Yɛbr etuey ow em ogn! Egn k'edjn el, anke tasi em a, Afr eci gbrenjbi usu a el agn a ek'ann ese el af a eci.» ¹⁵ L'at wɛl abu nunj l'edj wɛl ɔwɔ etj l'igb yogj n'im.

Ígn fɛnj elu es ke ús Jesu jam

Mark 10.17-31; Luk 18.18-30

¹⁶ Etj kin egn nyam ow enj Jesu etj am ibrm'n ese: «Low yegm agn es, kɔ bla low mamn iy m'ɔtu eke mi ki kok ke m'ɛjn sel ek'onym uwr ee?» ¹⁷ Jesu dad'r nine: «Kɔ bla sosisem etj am ibrm im low yec'a eke k'akpl ab af ee? Nyam sɔny coco ce akpl. Eke batj am erur eke k'ey sel ek'onym uwr em a, elum sol a.» ¹⁸ L'ibrm nine: «Kɔ bogj eci sol ee?» Jesu dad nine: «K'ibim egn, k'ijm nfaci, k'ijm mil, k'ijm danju yadj em egn e nunj af; ¹⁹ elum asj lele esj ab, ke erur egn kaka fɛnj ese ij obi af.» ²⁰ Ngbafrela a dad'r nine: «Mí b'elum sol amua fɛnj. Emeny bogj ec'anake anj ab ee?» ²¹ Jesu dad'r nine: «Ek'am erur eke k'ann ese elel eke Nyam am erur ab af a, ke im ɔl ij ec'ob a eke ɔny a ij, ɔc ow ec'os a ɔnj ɔgbɔru, † ke b'ow enj ob ɔny afr, ca éwl meny ow ke ús'm jam.» ²² Ngbafrela a b'iri low na a, n'aam sos es ɔw em anke tasi em a, n'ony ob nonɔ.

²³ Etj sica Jesu dad in e jam esel a nine: «Low nawre m'am dad ɔny: ow ew tuɔtuɔ eke gbrenjbi k'ey Afr eci gbrenjbi usu a. ²⁴ Etj emeny, kin low nyam eke m'am dad ɔny: gbɛko kedebnam eci fɛfn ɔmu em eke k'ɛr a ew fuefue akm gbrenjbi eci Nyam e gbrenjbi usu a ec'em ey a.» ²⁵ Eke jam esel a iri ów amua a, low iti el any etj -n'am dad -l'ese: «Ke sica bwo ec'egn ɔtu eke k'ɛrn sel ee?» ²⁶ Jesu ler el etj dad el nine: «Agn ec'any af a ow ew tuɔtuɔ, kɔ ow elm Nyam ec'any af gbɛ, anke Nyam ec'a, fɛnj ew fuefue!»

²⁷ Ca kin Pier eb odad etj dad'r nine: «Íj obi yeji èkn! Ey, s'ign fɛnj s'ok es etj s'us'ij jam. Kɔ ey ec'a, ayaf ow b'ow eɛr ab ee?» ²⁸ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ɔny: legj a eke egn ec'iy b'ow sig es in ec'anygbel ec'atufu lekpn af, eb ɔwr ab em yogj a, ɔny lew yony a ek'usr'm jam a, ɔny yeji b'ow sigr es atufu mekpn af, ke jéjr Israel ec'eb lew yony a ec'ów okr. ²⁹ Etj agn a fɛnj ek'ign el ec'aknj oglog el lisijimel oglog el lisijowel, el esel, el lisel, el ec'ey, el e sɔgm ok es, em e nin a sosisem a, -li b'ow -n'ɛjn sakp ekj yen ok af etj -li b'ow -n'ɛjn sel ek'onym uwr. ³⁰ Kɔ agn nonɔ a eke caca em el ánymu a, b'ow el ajamu etj agn nonɔ a eke caca em el ajamu a, b'ow el ánymu.»

20

Viny ɔgm a eci juma kok esel

¹ «Tasi em a, kin elel eke Afr eci gbrenjbi usu a anjn: gbrenjbi nyam ey ɔkm ibribr fafa eke k'eb juma kok esel in e viny ɔgm a eci, etj n'ɛjn. ² Neny okr el af juma kok esel ab as oyam, ek'el legj nyam e labm sɔg eci, etj l'ot wɛl n'im in ec'ɔgm a. ³ Wanci libarm em a, l'ey ɔkm etj l'ekn beb ek'ann eberj em ke ɔnym low kaka eke ki kok. ⁴ Li dad wɛl nine: «ɔny yeji imm em ec'ɔgm a kokr juma, m'ow m'ɔnj ɔny labm sɔg ek'it a,» ⁵ etj -n'im ɔgm a. Legj b'uyu nunj, emeny ɔgm es a ey ɔkm ot agn etj emeny nebles eci wanci nyahan em yeji, l'ey ɔkm li kok eɛen. ⁶ Sica nebles eci wanci yen em a, l'ey ɔkm etj emeny l'ekn agn ejeci ek'ann eberj em yogj. L'ibrm wɛl nine: «Kɔ bla etj legj mum a b'annj ɔfr ɔfr nɛne ee?» ⁷ -Li dad nine: «Egn kaka ebm ey juma.» Li dad wɛl nine: «Ek'ow el eɛen, ke ɔny yeji, imm em eci viny ɔgm a kokr juma.»

⁸ Eke legj ew es a, ɔgm es a dad in ec'ob awl es a nine: «Ejn juma kok esel a ke sɔg egn egn e labm a. B'ow ɔb nunj ajamu ab

† 19:7 Ol ɔkn 24.1-4. Èkn Matie 5.31 lel ow ec'akr otar ab ab. † 19:19 ɔkm Ok 20.12-16; Ol ɔkn 5.16-20; Ob Ap 19.18. † 19:21 ɔc ow ec'os a ɔnj ɔgbɔru; † wɛl ec'eb ir em a, -l'egn -l'eb eke wɛl k'ap ɔgbɔru yej'ob. Gbɛko eke cec ob a ek'ony a sakp yen a, el ec'ol a edjn eke k'apm ob afjm akp nyam es.

em tonj ke úwar ányumu ab em.”⁹ Agñ a ek’ób juma nuñ ncebles eci wanci yen em a ow, etñ egn egn eññ in ec’os nyam a.¹⁰ Eke sica ow ign agñ a eke wél ikñ anym eb a ogn a, -li tutr eke -li b’ow -n’eññ ow afñ es; gbeko el yeji, wél onj el egn egn os nyam.¹¹ Os a ec’eb em a, -n’am eny abr -l’ok ogm es ab af¹² -li dad -l’ese: “Juma kok esel amua eke wél anñ jam eb a, wanci nyam eci juma ce -li kok etñ sog el labm ese ey eke legñ mum a s’ij gbre ligbn kpañ kpañ na em ab af!”¹³ Gbeko ogm es a dad el em ec’egn nyam nine: “Lawl, mi kokm enyembri yony owi ñ e lís. Neny okr ey af os nyam ek’el legñ nyam juma eci, kó yadñ ee?”¹⁴ Èb ñ e labm sog a ke im. M’erur eke egn na eke wél anñ jam eb a, m’ón’ñ os a ese ñ ec’ab af.¹⁵ Kó m’onyam abusu eke em ec’os a, mi ki kokr low yec’eke m’erur ab ee? Kó em ec’erm mamn a e low a, nyamn eyr ow am ony’ñ ee?” »¹⁶ Etñ sica Jesu ign af dad nine: «Agñ ek’el ajamu a b’ow el ányumu, etñ agñ ek’el ányumu a, b’ow el ajamu.»

Jesu am ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anñ igb ab

Mark 10.32-34; Luk 18.31-34

¹⁷ Jesu lele in e jam esel ab ab am uyu im Jerusalem. Es an im em a, l’ot jam esel lew yony ab ab n’im saw em, etñ n’am dad wél l’ese:¹⁸ «Ísr any ekan, kin Jerusalem anake s’am uyu s’im a; yogñ, egn ec’Iy b’ow ey egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ab ec’abu em. -Li b’ow -l’oc ow low luw eci,¹⁹ etñ -li b’ow -l’oc ow -n’ón’ñ Nyam any uwm esel eke ki kokr’r miyer, or’r say em, ew’r olikn af luw eci. Eke ow b’ow kok segñ nyahan a, li b’ow l’igb luw em.»

Jak lele Jan ab ec’el lis e low ek’ibrm

Mark 10.35-45

²⁰ Sica Sebede ec’ey yony a ec’el lis † a ow titm Jesu, l’ok ówrokp wus ow ec’any af etñ n’am ibrm ow ob.²¹ Jesu ibrm’n nine: «Kó bla low iy am erur ee?» Li dad ow nine: «Ègn eb eke em ec’ey yony amua b’ow ok es susu amamn legñ eke b’ow eb ñ ec’eb eb e lekpn a; nyam áññ lidr ogog ke nyam áññ nemn ogog.»²² Jesu dad el nine: «Low yec’a ek’am ibrmn a, k’uwmn any. Kó ótur eke k’egññ gbre eci mij kpók a † eke m’ow m’egñ ab ee?» -Li dad ow nine: «Èe, s’ótu.»²³ Jesu dad el nine: «Tasi em a, b’ow egnñ em e mij kpók a. Gbeko em e lidr abu af ec’es sig a, lele nemn abu af ec’ab ab a, ow elm em m’óom egn; susu

amua, em Es kok agñ a eke li bæbm sos a eci.»

²⁴ Eke jam esel agñ lew a iri low na a, -l’ebli erm -l’ok agñ lisijimel yony ab af.²⁵ Ow sosisem Jesu esñ el feñ etñ dad el nine: «Èkan eb ec’es ew esel a, -li b’ew eb ab es abusu ony em, etñ el em ec’agn any esel ek’anñ a b’elu el ec’abusu ony a ókm dedeku a e nuñ af.²⁶ Gbeko ony ec’araññ ec’a, ow k’écrc eben. Eke batñ ony em ec’egn kaka feñ am erur e k’el ony ec’es ew es a, ke l’él ony a feñ ec’ob oc onj es;²⁷ etñ emeny ek’ony em ec’egn kaka feñ am erur eke k’el ony ec’anyumu a, ke l’él ony a feñ ec’adu.²⁸ Èben nyam coco egn ec’Iy yeji owm ek’agn ki kok in e lís e low, kó l’ow eke li ki kok agñ e lís e low, ke l’óc in e sel a l’ew awoba li sógr agñ nono.» †

Jesu ewlm ány eflu yony

Mark 10.46-52; Luk 18.35-43

²⁹ Eke -l’okr ókm Jeriko a, agñ nono am us Jesu jam.³⁰ Kpèkn kin, ány eflu yony eke sig es ejağb saw, -l’iri eke Jesu am ec. -N’am elu lebl -li dad -l’ese: «Ègn gbél, David e lilaw, ikñ ey sórn!»³¹ Dedeku a am enym el abr eke -li ki yewal, gbeko ca -n’am elu lebl tuotuo -li dad -l’ese: «Ègn gbél, David e lilaw, ikñ ey sórn!»³² Jesu inym es etñ esñ el am ibrm el ese: «Kó bla low iy am erurir eke mi ki kok m’ón’ñ ony ee?»³³ -Li dad ow nine: «Ègn gbél, kók ke ey ec’anyamn a ékn es.»³⁴ El e low ony Jesu sórn etñ l’itññ wél ec’anyamn a abu; kpèkn agñ a yony mum am ékn es, etñ -n’am us Jesu jam.

21

Jesu am ey Jerusalem

Mark 11.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19

¹ Sica Jesu lele in e jam esel ab ab im titm Jerusalem. Eke -li titmn Betfaje baññ, Olivie lafeny af a, † Jesu erm jam esel yony.

² Li dad wél nine: «Ímn baññ a ek’anñ ony any af ab em; kpèkn yogñ b’ow eññ gbañko kpètenj yow nyam eke wél ucür es ke in e liy a anñ in ab. Momun in es otr el isr’m.³ Eke batñ egn b’ibrm ony low, dàdr esre: “Ègn gbél a ony ow ec’es abur.” Etñ kpèkn wél b’ow elu el es onj ony.»⁴ Low na ey yec’etñ ke kokoba ób ee eci sodad amua eke dad a íy neny:

⁵ Dàdr Sion ec’agn a:

kin ony ec’eb ebu a am ow ony ogn a froro em,

l’uyu gbañko yow lele in e liy ab af. †

† 20:20 Yow a, Salome; l’otu eke li k’el Jesu lis lisijow. Bèbmñ Matie 27.56 lele Mark 16.1 ab ab. † 20:22 Èkn Mark 10.38 ec’akr otar a. † 20:28 Bèbmñ Mark 14.24; 1 Timote 2.6. † 21:1 Èkn Mark 11.1 lele akr otar ab ab.

† 21:5 Esayi 62.11; Zakari 9.9. Eke eb ebu nyam uyu gbañko kpètenj yow af, ke ow el erm es ey lele es is ab e meny ewr.

⁶ Jam esel yony a im, etj kok yec'a eke Jesu dad el a. ⁷ -L'ot gbanjko kpeten yow a lele liy ab ab -l'ow, -l'ot el e sigbad a -l'ok wel af etj Jesu sig es af. ⁸ Agj nono gbél ot el e sigbad a faf ejagb, beb am bubr ekj ál ok ejagb. ⁹ Agj a ek'ann'n anym a lele beb a ek'ann'n jam ab ab am og dad ese: «Hosana! Anygbel é David e lilaw eci. *Ke Nyam édj egj ek'am ow Es Kòtòkò e nin em a owro!* Anygbel é Nyam ek'anj afr kpekpe a eci!»[†] ¹⁰ Etj eke n'am ey Jerusalem a, bieku a fej am bobar. Wel am ibrm ese: «Kò bwo el egj na ee?» ¹¹ Agj a am dad ese: «Egj na, kokoba ob es Jesu, Nasaret ek'anj Galile wus af a ec'egj.»

Jesu anj Nyamel gbél a e gbugj a

Mark 11.15-19; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22

¹² Sica Jesu im ey Nyamel gbél a e gbugj a, etj ognj agj a fej ek'am ol mob ij a, lele agj a ek'am ol mob ab ab gbugj yogj. N'ony jete titjn esel a e sitabl a lele prendre ol ij esel a e mekpn ab ab l'ok wus. ¹³ Etj li dad wel nine: «Nyam Lel em a Nyam dad nine: *Wel b'ow esj em ec'él a, Nyam njohn ec'él.*† Kò ony, am ocr kokr elu ec'enganin usu.»

¹⁴ Any effu lele akr kpece esel ab ow titm Jesu Nyamel gbél a e gbugj a etj l'ewlm wel. ¹⁵ Egb waw esel egbél a lele ol e low yegm esel ab ab ékn ów any iti owi † eke n'am kok, -l'ékn etuey ek'am og Nyamel gbél ab em dad ese: «Anygbel é David e lilaw eci!» Erm ebl el, ¹⁶ etj -li dad Jesu nine: «Kò am iri odad a eke -n'am dad ab ee?» Jesu dad el nine: «Ee, m'am iri kò legj kaka awlmn Nyam Lel em ec'odad na ek'el: *Kok lele eke toj etuey lele ey meny nenym ab bobo yeji kòklm'ij ab ee?*»[†] ¹⁷ Etj l'elu wel es l'ey okm eb ab em, n'im Betani l'èru.

Jesu ofn babm ikj nyam

Mark 11.12-14, 20-24

¹⁸ Legj b'eny akr af ec'ibrir fafa a, eke Jesu am ewl ow eb ab em a, namn ow'r sos. ¹⁹ L'ékn babm ikj nyam † ek'inym es ejagb saw etj n'im l'ey ow ec'ew a; gbeko n'ejnm ob kaka ek'ow elm suw a ce. Li dad babm ikj a nine: «Legj kaka k'ow osum liy ij!» Kpekj wanci ab af ce babm

ikj a inym es uw es. ²⁰ Jam esel a b'ékn ebén a, low iti el any afjn es, etj -n'am ibrm Jesu -l'ese: «Kò ayaf etj babm ikj na inym es kpekj uw es ee?» ²¹ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: eke onyn omn etj bebär anm ony em a, otur eke ki kokr low na eke mi kok babm ikj na a. Ow elm low na sony ce, kò otur yeji eke ki dadr ligigl na esre: “Ngbonj anja, ke im ey okij em,” etj ow b'ow el. ²² Eke onyn omn, b'ow enjan low fej eke b'ow ibrmn Nyam njohn em a.»

Jesu ec'abusu ony

Mark 11.27-33; Luk 20.1-8

²³ Jesu ewl ow Nyamel gbél a e gbugj a etj am yegm agj low. Egb waw esel egbél lele Jwifel ec'agn ekpek ab ab ow enj'n etj am ibrm'n ese: «Kò bogj ec'abusu em bi kok ów amua ee? Etj kò bwo b'oj'ij ow e kok ec'abusu ee?» ²⁴ Jesu dad el nine: «Em yeji m'am ow m'ibrm ony low nyam ce; eke dadr'm a, em yeji mi b'ow mi dad ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. ²⁵ Kò bwo on Jan abusu ow ok agj mij nuj ee? Kò Nyam oglog agj ee?» Etj ow ew el ów es atar el ofr etj -n'am dad -l'ese: «Eke si dad eke Nyam onj'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'ese: “Kò bla sosisem etj ubmn in nawre ee?” ²⁶ Etj eke si dad eke agj onj'n abusu l'ow yeji, ow it eke si k'ony dedeku a e muru, anje tasi em a, agj a fej b'oc Jan ese kokoba ob es af.» ²⁷ Etj sica -li dad Jesu nine: «S'uwm any.» Etj Jesu yeji dad el nine: «Eke ow el ebén a, em yeji mi k'ow mi dadm ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua fej a.»

Ey yony a e lís eci nyandre em odad

²⁸ Jesu usr af dad nine: «Kò ayaf am ekanin low na ee? Egj nyam ony ey yony. Legj nyam, li dad iy kpek a nine: “Em jim, yefenyina im ogm kok juma.” ²⁹ Li dad nine: “M'iim”, gbeko ow b'injn ebr a, l'itjn odad ebl etj n'im ogm a. ³⁰ Odad nyam a ce, iy es a dad ok jam es a. Iy a dad es nine: “M'ow m'im”, gbeko n'iim. ³¹ Agj yony na, bogj ec'anake kok es ec'erur ab ee?» -Li dad nine: «Iy kpek a.» Etj Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: wus labm eb esel lele afacyow ab b'ow ikj ony anym Nyam e gbrengbi usu a. ³² Tasi em a, Jan mij ok nuj es ow ony

† **21:8** Eb ebu eke wel b'elum a ec'ow eke wel bi kok in ec'obr eci (2 Eb Ebu 9.13). † **21:9** Tasi em a, *Hosana* e nyandre el ów elum ey abu. Selu 118.25-26. Wel bi dad odad na kòklm owi em. Pak ec'es gbejbi e legj a, wel b'oc egjn ej eb etu a ek'am ow Jerusalem a. † **21:12** Jete titjn esel a b'eb usu im esel ec'os a itjn Nyamel gbél ab em ec'os ab ab, yec'etj ke -l'otu -li sog wus labm, ke -l'ap ob yeji. Mindey tasi ek'él egb wawr ec'a, ob ol ij esel a b'ot onj usu im esel a ol iju. -Li b'ok mob a an em afjn es. † **21:13** Esayi 56.7. † **21:15** any iti ow'ow elm án olu a ce eke Jesu ognj a e low elm any iti owi, kò li yeb any effu lele akr kpece esel ab ok Nyamel ab em. Low na, Jwifel eci low yegm esel eci ol a edjn. † **21:16** Selu 8.3, Septant em ec'odad eke wel oc. † **21:19** *babm ikj nyam*: Babm ikj b'efi gbuñ ke suw ám ok'r okm. Tasi em a, eke suw anj'n em, ke l'éfí ij. Babm ikj na eke suw iy em gbonj ke ey anm em a, bebmn agj enyembri yony yony esel ese Jwifel ec'es ewel ab af.

ogñ low nenyembri nyam e yegm eci, etñ ubmn in nawre; gbeko wus labm eb esel lele afacyow ab ub'r nawre. Etñ emeny ów amua bobo ek'ekana a yeji, itñnmn erm em ubmn in nawre.»

Viny ogm e juma kok esel enñ eci odad nyandře em

Mark 12.1-12; Luk 20.9-19

³³ «Irir nyandře em odad ejeci na: legñ nyam, ogm es nyam ewl viny in ec'ogm a. N'awñ lakp l'elul em, li kok usu eke wel k'ifi egb ey ab es, etñ li kok usu gege eke wel k'ann osu ogm a. † Etñ l'oc egb ogm a l'abul ogm juma kok esel etñ l'eb ejagb n'im usu. ³⁴ Eke egl ub e lakpo ow a, l'erm in ec'abu elum esel a im ogm juma kok esel a ogñ eke li k'erñ in ec'egb eke k'ebm'n a. ³⁵ Ogm juma kok esel a ony in ec'abu elum esel a, or nyam, ibi yec'a, etñ nyahan em ec'a, l'ibi ow mebn em. ³⁶ Sica ogm es a erm in ec'abu elum esel a im nono em akm krekre em ec'a, ko ogm juma kok esel a kok el low nyam ce. ³⁷ Ow e jam a, l'erm in ec'iy a etñ n'am tutr l'ese: "Li b'ow -n'ony em jim ec'elum." ³⁸ Gbeko eke ogm juma kok esel a ekn iy a, -n'am dadarir el ofr em l'ese: "Kin egn a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'imn, s'ibir ir ke egb ogm a él ey eci!" ³⁹ -N'ony iy a, l'oc -n'im l'owl ow ogm a e lakp jam a etñ l'ibi ow.»

⁴⁰ Jesu ibrm el nine: «Etñ sica legñ eke egb ogm es a b'ow ow a, bla low li b'ow li kok ogm juma kok esel ab ee?» ⁴¹ -Li dad ow nine: «Agn ibiu amua ec'a, sorn ikñ k'ow anm em, li b'ow l'ibi wel, l'eb ogm a l'abul ogm juma kok esel ejeci. Eke egb ub e legñ a b'ow ow a, wel b'ow on' n in ec'egb ek'it a.» ⁴² Etñ Jesu dad el nine: «Ko awlmn legñ kaka Nyam Lel ec'odad eke dad ab ee? Lebn a eke el us esel a oc owl a, ewl el el loy em e lebn tasi.

Na low ek'ann Nyam ogñ ow ke el low sobo ey ec'any af.» †

⁴³ Jesu ign af dad nine: «M'am dad ony, na sasiem wel b'ow eb ony Nyam e gbrenñbi usu a abu em on ebr nyam ec'agn a eke b'ow kok ow e low a. [⁴⁴ Egn eke b'ow ey lebn na af a, b'ow kkn es, etñ egn fñj eke lebn a b'ow ey af a, b'ow piplm em el siflel.]» † ⁴⁵ Egb waw esel eghel lele Farisiel ab iri Jesu eci sodad a, etñ l'uw any eke ow am dad el ec'odad. ⁴⁶ -N'am ol akunda yec'em eke -li k'edñ Jesu, gbeko -n'am uru dedeku a, anke agñ amua b'oc Jesu ese kokoba ob es af.

† **21:33** Ekn Mark 12.1 ec'akr otar a. † **21:42** Selu 118.22-23. † **21:44** Matie eci silel esig oglog em a, wel éñnm sodad ek'ann ob na [...] ec'arann em a. Ekn Luk 20.18. † **22:17** Tasi em a, Erød ec'ogog ec'agn lele Farisiel ab irim. Erød ec'agn a b'erur Rom eyn ec'es ew a, etñ -li bi tutr ek'ow it eke wel ki sog wus labm. Farisiel bi tutr eke Nyam anake el el ec'eb ebu a; ke sog wus labm on Sesar a, ow am yegm eke wel am eb in ec'es ew a, ke ign Nyam ec'a elu es. -Li tutr ek'ow otu eke k'is gbre erñ erñ Israél eb em.

22

Mebi ec'es gbegbl ec'ob ij a eci nyandře em odad

Luk 14.15-24

¹ Emeny Jesu oc nyandře em odad am dad ok agñ a ek'ow low iri em a. N'am dad wel l'ese: ² «Kin Afr eci gbrenñbi usu a ec'elel eke anñ: es ew es nyam kok ob ij, jim e mebi ec'es gbegbl a eci. ³ L'erm in eci juma kok esel a im eke k'esñ agñ a eke l'ew abu ob ij na ec'a, ko l'egñm -l'owm. ⁴ Emeny l'erm juma kok esel ejeci etñ li dad wel nine: "Dadr agñ a eke m'ew abu a: Sica wel iny ob ab ñ, wel ibi em eci sed a, mindey sobo fñj iy neny. Òwr mebi a ec'es gbegbl a ec'ob ij ab em!" ⁵ Gbeko agñ a eke wel ew abu a tutrm ow e low etñ im el ec'ow em: nyam ec'a, in ec'ogm owi em, yec'a, in ec'an ol owi em; ⁶ heb ony juma kok esel a, ijr gbre etñ ibi el. ⁷ Es ew es a erm ebl: l'erm in ec'ar esel a im ibi agñ ibiu amua etñ etul el ec'eb a. ⁸ Sica li dad juma kok esel a nine: "Mebi a ec'es gbegbl ec'ob ij a bebmn ab, gbeko agñ a eke m'ew abu a itm. ⁹ Imn seberñ em, ke éwr agñ ek'otur eke k'erñan a abu ob ij a eci." ¹⁰ Juma kok esel a im seberñ ab em, as agñ a fñj eke -n'am erñ a luku, amamn lele enñ ab, etñ es gbegbl usu a agñ iy gbñj.

¹¹ Es ew es a ey akñ eke k'ekn agñ a eke wel im ot ow a, etñ l'ekn egn nyam ek'ewm es gbegbl a ec'ob sos. ¹² Li dad ow nine: "Lawl, ko ayaf eyr akñ anja, etñ ewm es gbegbl a ec'ob sos ee?" Egn a yewal tinj. ¹³ Etñ es ew es a dad juma kok esel a nine: "Àwñ in sabu lele akr ab, ke ócr owal il gben ncebn ab em. Yogn anake onñ ikñ lele an em sasagr ab b'ow anñ a." » ¹⁴ Jesu ign af dad nine: «Tasi em a, wel ew nono abu, ko tel ce wel sosum ot.»

Ko wel sog wus labm ee?

Mark 12.13-17; Luk 20.20-26

¹⁵ Sica ow on Farisiel a im ut asre. -N'am bebñ eke -li k'uk Jesu meh ke -n'ony ow odad ebl em. ¹⁶ Ow b'uwr a, l'erm el e jam esel ab em ec'agn beb lele Erød ec'ogog ec'agn ab im dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, s'uw any eke ñ bi dad low nenyembri nyam: Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'ir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpen. Ñnym egn kaka e muru; ñ ec'a, agñ a fñj el agñ nenyembri nyam. ¹⁷ Dad ey yec'ek'am tutr odad na af a: ko ey ec'ol

ab em abusu eru es eke si ki sog wus labm s'oy Sesar ee?» †¹⁸ Gbëko Jesu uw el eci sow tutr enjuy ab any, etj li dad wel nine: «Enyembri yony yony esel, kɔ bla sosisem etj am ukr'm meb ee? †¹⁹ Yëgm'n os a eke wel b'oc sogr wus labm a.» -L'oc os denj nyam -l'ow -li yegm ow, †²⁰ etj Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'egñ ec'ow el ee?» †²¹ -Li dad nine: «Sesar eci.» Etj Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, ke oyñ Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke oyñ Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» †²² Eke -l'irir odad a, low iti el any afñj es, etj -l'elu ow es -n'im.

Luw em anj igb

Mark 12.18-27; Luk 20.27-40

†²³ Legñ a ce, Sadusiel beb ow ejñ Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ese luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na †²⁴ -l'ese: «Low yegm agñ es, kin Mois ec'elel eke dadr: *Eke egñ nyam uw etj l'ewm ey a, ow it eke lisijim k'ebi ihnyow a ew ey in ab ew'r nin es.* †²⁵ Kin ey em ec'agñ lisijimel lobñ e low ek'ejñ: likpekp a ebi yow, ewm iy kaka toñ etj l'uw. Eke l'ewm iy a, l'elu lisijim ihnyow ab es. †²⁶ Lisijim yony em a yeji eben, nyahan em ec'a yeji eben; etj el lobñ mum ec'a, ow el eben. †²⁷ Eke el fej -l'uw a, yow a yeji uw. †²⁸ Sica legñ eke agñ ek'uw a b'ow igb luw em a, agñ lisijimel lobñ a, bwo ec'egñ anake yow a b'ow el in ec'ab ee? Anke el fej -l'ebi ow, ow el el e yowl!»

†²⁹ Jesu dad el nine: «Oñy, ek'am irmn, anke uwmn Nyam Lel a eke wel non a ab any, etj Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. †³⁰ Tasi em a, legñ ek'agñ ek'uw a b'ow igb a, egñ lele oyow ab k'ow ebirm okm es ij, kɔ -li b'ow -l'ir eb ese lele eke afr erm esel anjñ afr ab af. †³¹ Yec'a eke k'el agñ eke k'igb luw em a, kɔ awlwn legñ kaka low yec'a eke Nyam dad ony ab ee? Li dad nine: †³² *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakob e Nyam ab.*» † Etj Jesu usr af dad nine: «Kɔ agñ ek'uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agñ ek'uw ke anj owr a e Nyam.» †³³ Eke dedeku a iri low na a, ow or el.

Ol ab em eci ligbel tasi a

Mark 12.28-34; Luk 10.25-28

† **22:24** Ol Okn 25.5-6. † **22:32** Okm Ok 3.6. Abraham, Isak lele Jakob ab uw ow ij akpo ekñ yen yen sakp yen gbuj etj Nyam am dad Mois odad na. Bëbmñ Luk 20.37. Ow am yegm eke Abraham, Isak lele Jakob ab a, eke -l'uw yeji, -n'annj owr etj legñ nyam -li b'ow -l'igb luw em. † **22:37** Ol Okn 6.5. † **22:39** Ob Ap 19.18. † **22:44** Selu 110.1. † **22:45** Jwifel am eku Mesi a eke k'el egñ ow ese Mois af ke sog el Rom ec'es ew a ec'abu em (Ol Okn 18.15). Jesu am yegm el eke Mesi a b'ow el egñ ke l'el Nyam yeji. † **23:5** Nyam nuñ ijñ em, Jwifel amann bi non Mois ec'ol a ok ndey lel em ok meb oc ucu anyafñ; oglog ucu namm abu (Okm Ok 13.9,16; Ol Okn 6.8; 11.8). -Li b'oc ob ese truku ec'enyembri af -l'ew el eci mob af ew a ec'esr em a, el eci sol a ec'okn sosisem eci (Awl 15.37-41; Ol Okn 22.12). Nyam erur eke agñ ki kok eben kɔ Farisiel ec'a, -li b'ew low agrb em yec'etj ke agñ úw any eke -li b'igñ Nyam nuñ -l'akm agñ ejeci.

†³⁴ Eke Farisiel iri eke Jesu abl Sadusiel neny es odad ebl em a, -l'ut asre. †³⁵ Etj el em ec'ol e low yegm es gbél nyam erur eke k'ebm Jesu. L'ibrm ow nine: †³⁶ «Low yegm agñ es, kɔ ol a fejñ em e ligbel el bogñ ec'ee?» †³⁷ Jesu dad'r nine: «*B'ow erur Asñ Kotoko ñ e Nyam ñ ec'erm fejñ em, ñ ec'abñ fejñ em, lele ñ e tutr pupukpanj ab.*» †³⁸ Na anak'el ol ab em e ligbel lele ow eci tasi ab a. †³⁹ Etj kin yony em ec'eke akpl ot krëkrë ec'ab es: *b'ow erur egñ kaka fejñ ese ñ obi ñ obi af.* †⁴⁰ Mois ec'ol a fejñ lele kokoba ob esel eci low yegm ab ab anj ol yony na em.»

Mesi a lele David ab e low

Mark 12.35-37; Luk 20.41-44

†⁴¹ Farisiel as luku etj Jesu am ibrm el low na: †⁴² «Tutr eke onjñ Mesi a e lis el bogñ ec'ee? Bwo e lilaw eel ee?» -Li dad ow nine: «L'el David e lilaw.» †⁴³ Jesu dad el nine: «Etj kɔ sica ayaf David ek'Abñ Lala nyimn a otu esñ 'n' «Es Kotoko» ee? Ke David dad nine:

†⁴⁴ Es Kotoko Nyam dad em Es Kotoko nine: Òw sig es em e lidr abu af toñ bake m'ót ñ ec'efnu a m'ok ñ ec'akr ew. †

†⁴⁵ Eke sica David b'esñ 'n' «Es Kotoko», ke ayaf Mesi a otu eke k'el David e lilaw ee?» †⁴⁶ El em ec'egñ kaka otum pigm neny dadm odad nyam coco yeji, etj ow e legñ a etj a, egñ kaka úsm ibram'n low ij.

23

Ki kokr ese Farisiel lel ol e low yegm esel ec'ab af

Mark 12.38-39; Luk 11.43-46; 20.45-46

†¹ Sica Jesu am dad bieku a lel in e jam esel ab ab ese: †² «Wel abul ol e low yegm esel a lele Farisiel ab ab Mois ec'ol a ec'akr otar. †³ Ow sosisem èlumn el, ke kókr low yec'a eke -li bi dad ony a, gbëko k'èbr el ec'es an a e lakr, anke low a eke -li bi yegm agñ a, -li kokmn. †⁴ Ow b'el erekp leg leg eke -li b'awñ -l'itm agñ obi af, kɔ el obi em a, -l'egñmñ -l'ocmn abuli em -l'eluamn agñ abu uyum serekp leg leg amua. †⁵ El ec'ow fejñ e kok em, -li b'erur ek'egñ ki ler el. Ow em a, Nyam odad a eke -li b'oc -l'ucu el e sos a, b'ew low agrb em. Etj emeny el eci mob af ew a ec'enyembri a eke -li

bi gign a yeji b'ar es afñn es. † ⁶ Ek'ow el ob ij ec'es gbegbl em yeji, -li b'erur susu amamn, etñ Nyam nuñ ign susu a, -li bi dogñn mekpn anym es; ⁷ -li b'erur eke dedeku em wel k'esñn el elum em, etñ emeny -li b'erur ek'agn k'esñ el "Low yegm agñ es". † ⁸ Gbeko òny, k'òñn agñ k'esñ òny "Low yegm agñ es", anke egn nyam coco ce bi yegm òny low etñ òny feñ eel agñ lisijimel cfr. ⁹ Wus af anja, k'èsñn egn kaka ey "Es", anke egn Es nyam coco ònyñ, in a ek'ann afr a. ¹⁰ Etñ emeny k'òñn egn k'esñ òny "Es Èw Es", anke Es Èw Es nyam coco ònyñ, in l'el Mesi a. ¹¹ Ow it ek'òny em ec'egñ ligbel a k'él òny ec'ob oc òñ es. ¹² Egn eke b'ow igbl'l in sosi ogn a, wel b'ow is'r es, gbeko egn eke b'ow is es a, wel b'ow igbl'l ogn.»

Jesu am edñn ol e low yegm esel lele Farisiel ab ec'enyembri yony yony owi a
Mark 12.40; Luk 11.39-52; 20.47

¹³ «Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, òny agñ enyembri yony yony esel, gbre él òny eci! Anke b'abal Afr eci gbrenñbi usu a e lisany a agñ ec'any af. Òny obi ókmm em etñ agñ a eke b'erur eke k'ok em a, égnmm -l'ókmm em. [¹⁴] † ¹⁵ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, òny, agñ enyembri yony yony esel, gbre él òny eci! Anke b'ecar mij af eci, wus wewe af eci inn susu feñ eke k'ejan egn nyam coco eke k'us òny jam; eke b'ejan in a, bi kokar ir l'ot gbre ij usu ec'egñ es sakp yony l'akm òny.

¹⁶ Nyimm esel ek'any efl, gbre él òny eci! Òny bi dadr esre: "Ek'egñ nyam ij neny Nyamel gbél a e nin em, ke n'anm neny ij ab em; ko eke l'ij neny sika a ek'ann Nyamel gbél ab em a e nin em, ke n'ann neny ij ab em." ¹⁷ Òny anyamb agñ! Any eflu! Ko bogñ ec'ob anake òny any ab ee? Sika a, ko Nyamel gbél a eke b'òñ sika a òny any ab ee? ¹⁸ Emeny bi dadr yeji esre: "Ek'egñ ij neny egb waw usu e nin em, ke n'anm neny ij ab em; ko eke l'ij neny ob ap a ek'ann egb waw usu a e nin em a, ke n'ann neny ij ab em." ¹⁹ Any eflu! Bogñ ec'ob anake òny any ab ee? Ob ap a, ko egn waw usu a eke b'òñ ob ap a òny any ab ee? ²⁰ Egn ek'am ij neny egb waw usu

a e nin em a, am ij neny egb waw usu a lele ob feñ ek'ann egb waw usu ab ab e nin em. ²¹ Egn ek'am ij neny Nyamel gbél a e nin em a, am ij neny Nyamel gbél a lele Nyam ek'ir em ab ab e nin em. ²² Egn ek'am ij neny afr e nin em a, am ij neny Nyam e lekpn a lele Nyam eke sig es af ab ab e nin em.

²³ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, òny agñ enyembri yony yony esel, gbre él òny eci! Anke b'òñ Nyam òny ec'ob ek'ewal a eci sakp lèw em toñ mob sòñn ob ab yeji, † gbeko b'ignn low yegm amamn a ek'el ol a ec'a elul es, ese jej ok nyim, sòñn ikñ lele neny nyam ij ab. Ke tasi em a, low na anake wel ki kok a, ke ow e likpr a yeji, wel k'ignn elum es. ²⁴ Nyimm esel ek'any efl! B'òsr mij es eke k'ònyñ kpikpi ek'ann em a ocr es, † ko b'eman gbanko kedebnam! ²⁵ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, òny agñ enyembri yony yony esel, gbre él òny eci! Anke òny e mij kpok lel òny e kpokpo ab ab e jam jam a, b'etñn es, ko ow e lokm a, ów enññ b'iy em: sos es ònyñ ann òny em, b'erurir ob òny toñ él òny mil. ²⁶ Farisiel ek'any efl, tètñn mij kpok a e lokm ab es ye, etñ ow e jam jam a yeji b'ow ayl.

²⁷ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, òny agñ enyembri yony yony esel, gbre él òny eci! Anke òny b'otr suwomu eke wel ufur es; † ow ec'af a b'akpl, ko ow e lokm a, agñ ek'uw ec'ew lele kpòtom owi ab b'ann. ²⁸ Eben nyam coco òny yeji, sos af a, bi yegmm agñ ek'ijr neny nyam Nyam ec'any af, ko òny e lokm a, ów enyembri yony yony lele ów enññ ab iy em gbòñ.

²⁹ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, òny agñ enyembri yony yony esel, gbre él òny eci! Anke bi kokr kokoba òb esel eci suwomu a akpl, etñ b'ijr mawl neny nyam esel ec'ab af, ³⁰ etñ bi dadr esre: "Blel ey lagñel e legñ ab em s'ann ana, ke blel neny okrm ey af s'ibim kokoba òb esel a." ³¹ Eben a, òny obi em uwar òny sosi any eke eel agñ a ek'ibi kokoba òb esel a ec'alaw. ³² Sica òny ec'a, abu áññ òny em! Úwarir low yec'a eke òny lagñel òb nuñ a! ³³ Egn morñn kpu ec'eb amua, ayaf òtur eke k'ánmm gbre ij usu ee? ³⁴ Na sosiem

† **23:7** Jwifel ec'ol em a, eke am esñn egn ek'el low yegm agñ es a, ow it eke ki dad ese "Low yegm agñ es" elum sosiem. Eke ow elm eben, b'ow ejñn abr enym tuotuo. † **23:14** Matie eci silel esig beb em a, wel ejñn akr 14. [Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, òny enyembri yony yony esel, gbre él òny eci! B'ufñn enñyow eb es, etñ bi kokr nyandre c'ufurir Nyam ñññn yec'etñ ke wel ót òny agñ amamn. Na sosiem anake òny e jej ok a b'ow ew tuotuo a.] † **23:23** Mois ec'ol a b'ibrm eke egn ek'òñ Nyam wus juma eke wel kok a ec'egñ a eci sakp lèw em (Ol Òkn 14.22; Ob Ap 27.30), ko Farisiel b'oc ol na ew low agbr em, toñ ke -l'ot egb ek'itm yeji -l'ok em. † **23:24** Tasi em a, Jwifel b'ekñ moýu ese sikpl ec'ob af (Ob Ap 11.20-23). Farisiel b'os ob feñ ek'el mij ob iy eke -li b'egñ ab es yec'etñ ke -li k'emmmn loýu. Eke -n'emn a, -li bi tutr eke -l'uwm ann Nyam ec'any af ij. † **23:27** Lakpo feñ, gbuj ke Pak éy Jerusalem a, agñ b'ufur suwomu a, ow yegm usu im esel a eke k'itñn abu. Eke -l'itñn abu, ke -l'uwm ann Nyam ec'any af nenegñ gber nyam eci, etñ ow k'ow còm el abusu -n'anmm es gbegbl ab em ij.

kin, m'ow m'erm kokoba ob esel, agñ nunj em ony esel lele low yegm esel tasi ab ony ogñ. Ony b'ow ibir beb, ewr beb ol likñ af. Ony e Nyam nunj igñ usu a, b'ow cor beb say em, etñ b'ow ogññ el es eb eb em. ³⁵ Ow em a, b'ow enjan low nenymbri nyam esel eci low nunj a eke wel kok a ec'abr enym ek'it a. Ow ob nunj neny nyam es Abel eci low nunj a eke wel kok ab em, etñ ow im toñ edñ nunj Zakari Baraki jim ec'ab em. Ibir ir egb waw usu a lele usu lala ab ab ec'araññ a. [†] ³⁶ Low nawre m'am dad ony: ów enjñ a ec'abr enym a ek'it a b'ow ey yefenyña ec'agñ a e nunj af!»

*Jesu am dad Jerusalem eci es ufñ owi
Luk 13.34-35*

³⁷ «Jerusalem Jerusalem, ñ eke b'ibi kokoba ob esel ke b'or agñ eke Nyam b'erm ow ñ ogñ a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as ñ ec'ey luku em e lis, ese elele eke ñgös ey lis b'as in ec'ey luku ow éw ab af, etñ égnm! ³⁸ Ow sosisem kin, *Nyam b'ow dign ony ec'akñ a elu es foñ.* [†] ³⁹ Tasi em m'am dad ony: k'ow eknmñ'm toñ ba ke legñ a ow; yogñ anake b'ow dadr esre: «*Ke Nyam édn egñ ek'am ow Es Kotoko e nin em a owro a!*» [†]

24

*Nyamel gbela e ñunñ
Mark 13.1-2; Luk 21.5-6*

¹ Jesu ey okm Nyamel gbela ab em etñ aam. In e jam esel a im enñ'n eke ki yegm'n Nyamel gbela a ec'elele eke wel usr a. ² Jesu odu odad eb etñ am dad el ese: «Am ekan ów amua feñ ee? Low nawre m'am dad ony: aña lebn kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, feñ b'ow er ok wus.»

*Legñ es abal el e gbre a
Mark 13.3-13; Luk 21.7-19*

³ Eke Jesu sig es Olivie lafeny af a, jam esel a im enñ'n in sony em etñ am ibrm'n ese: «Dàd ey o! Kò bogñ legñ iy low na b'ow ey, etñ bogñ eci meny ewr b'ow yegm ñ e mowrer lele wus na e nunj edñ ab ee?» ⁴ Jesu dad el nina: «Éwr erm! Ki yebr egñ k'irmn ony. ⁵ Tasi em a, agñ noko b'ow ow em e nin em dad ese: «Em Mesi a», etñ -li b'ow -l'irmn agñ bubute. ⁶ B'ow irir ar ek'am ey aña e likekr lele ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab; ki yebr erññ k'ony ony. Ow it ek'ow amua k'ey, kò ow k'elm wus na e nunj edñ. ⁷ Tasi em a, ebr nyam ec'agñ b'ow im enñ ebr ejeci nyam ogñ ar; es ew nyam b'ow im enñ es ew ejeci nyam

ar ogñ eci; lek b'ow ey etñ wus b'ow umu susu susu af. ⁸ Ów amua feñ b'ow ew ese iy onyn eci dudu krekre ab af.

⁹ Ow sosisem agñ b'ow ot im ony gbre ijr eci etñ -li b'ow -l'ibi ony. Em sosisem ebr ebr a feñ b'ow ifn ony. ¹⁰ Etñ ow e legñ ab em a, agñ noko b'ow irmn el ec'omn; -li b'ow -l'ejurir etñ -li b'ow -l'ifanin el ofr yeji. ¹¹ Etñ emeny kokoba ob esel ayadñu noko b'ow ok okm etñ b'ow irmn agñ noko. ¹² Low nunj kok b'ow eny eb es toñ ke agñ beb ec'erur ek'onny a írm. ¹³ Gbeka egñ eke b'ow inym es kikri toñ ow e nunj edñ em a, b'ow enñ sel. ¹⁴ Wel b'ow ob gbrenjñ usu a ec'Amani Mamm na wus na nimum af, yec'etñ ke ebr ebr a feñ ij danju; ke sica ow él ow e nunj edñ goñ.»

Musue ob iy

Mark 13.14-23; Luk 21.20-24

¹⁵ «Sica b'ow ekan ob yec'a eke wel b'esñ «*Musue ob iyr*» eke kokoba ob es Daniel dad ow ec'odad a. [†] *Wel b'ow ew'r usu lala a.* (Ke egñ eke b'ow awl ów amua a, íri senyn senyn!) ¹⁶ Ke kpekñ agñ a eke b'ow anñ Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em; ¹⁷ egñ eke b'ow anñ in ec'él af e lef eb usu a, [†] k'úsm es eym akñ ocm ob; ¹⁸ etñ egñ eke b'ow anñ ogm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁹ Segñ amua b'ow ew tuotuo molok ab lisel lele el ek'am ony ey meny ab ab eci. ²⁰ Nñjan Nyam yec'etñ ke es uru ikñ na k'éym nyam es us em, oglog nenegñ e legñ! ²¹ Tasi em a, ow e legñ ab em, *gbre ij a b'ow ew tuotuo afññ es. Ow b'ow akm gbre ij feñ eke wel ekn wus e nunj ob em toñ ke k'it yefenyña ec'a.* [†] Legñ kaka, gbre ij ikñ na k'ow anm ij. ²² Etñ blele Nyam egññ isrm segñ amua em, ke egñ kaka blele otum anm owr. L'isr segñ amua em agñ a eke li sosum l'ot a sosisem eci. ²³ Eke batñ egñ nyam bi dad ony ese: «Ékan, Mesi a anñ aña!» oglog: «N'anñ yogñ a!» k'úbr egñ a nawre. ²⁴ Tasi em a, mesiel ayadñu lele kokoba ob esel ayadñu ab b'ow ok okm. -Li b'ow -li kok meny ewr egbel lele ów any iti owi ab agñ ec'irmn eci, etñ ek'ow it yeji, -l'otu -l'irmn agñ a eke Nyam sosum ot a. ²⁵ Kin, irir! M'ikñ anym m'ewar ony.

²⁶ Eke batñ wel bi dad ony ese: «Ékan, n'anñ loj yogñ!» k'ímn. Oglog ek'egñ bi dad ony ese: «Ékan, n'am lol es aña!» k'úbr ir nawre. ²⁷ Ese elele eke afr b'enñ ke b'ayal yogñ a eke ligbn b'igb, toñ ok yogñ a eke ligbn b'eru es a, eben eke egñ ec'ly

[†] **23:35** Abel lele Zakari ab usr agñ a feñ ek'eknm low ke wel ibi a usu Ebre em e Bibl ab em, anke -l'el agñ krekre lele es abal el ab ek'eknm low ke wel ibi. Bibl na edñ nunj Ów e Wel Non e lel em; ow elm Malaki em. Nunj ob 4.8; 2 Ów e Wel Non 24.20-22. [†] **23:38** Jeremi 22.5. [†] **23:39** Selu 118.26. [†] **24:15** Daniel 9.27; 11.31; 12.11. [†] **24:17** Jwifel e mel eke b'us a, ow ec'af a b'ew pete. -Li b'anñ yogñ -l'eb sel. [†] **24:21** Daniel 12.1.

b'ow owr ana. 28 Yogh eke sos megl ughn anj a, yogh anake sikaka b'as luku a.» †

*Egñ ec'Iy eci mowrer
Mark 13.24-27; Luk 21.25-28*

29 «Κρεκη eke segn ab em eci gbre ij owi a b'oc es a, *ligbn b'ow irm es etñ awl yeji k'ow afñm ij, milél b'ow anj afr ok wus etñ afr ec'abusu owi feñ b'ow wuwal.* † 30 Etñ sica egñ ec'Iy e meny ewr a b'ow ey okm afr; *etñ wus na nimum ec'ibr ebr a feñ b'ow ikñ oñn kok sorñ, -li b'ow -l'ekn egñ ec'Iy eke b'ow anj afr e jru em am ow abusu feñ lel anygbel ab.* † 31 *Krökr gbél a b'ow ikñ, etñ li b'ow n'öñ in ec'afr erm esél a im wus na eci oy yar ab em as agñ a eke li sösum l'ot a luku; ow b'ow ob nunj ogog nyam tonj ogog yec'a.» †*

*Low yegm eke babm e likñ a am elu okm
Mark 13.28-31; Luk 21.29-33*

32 «Kin low yegm ek'el babm e likñ a eci eke k'irir: kpekñ eke in ec'al a b'ew wröwrö, ke n'am gighj ödödö a, kpekñ b'uwr any eke mewij ow titm ñ. 33 Eñen nyam coco, eke b'ekan ów amua ow a, ke kpekñ úwr any eke low a titm, etñ ow b'ow ey. 34 Low nawre m'am dad ony: yefenyana ec'agn a feñ k'ow uwm uwrñ etñ ów amua b'ow ey. 35 Afr lele wus ab b'ow ec, gbekö legñ kaka em e sodad a k'ow ecm.»

Nyam söny coco uw legñ a e nunj edñ ab any

Mark 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36

36 «Gbekö ów a e legñ lele wanci ab ab eke b'ow ey a, egñ kaka uwm any: afr erm esél yeji uwm any, egñ ec'Iy bobö yeji uwm any, † ek'ow elm em Es söny coco ce. 37 Low yec'a ek'ey Noe e legñ ab em a, legñ ek'egñ ec'Iy b'ow ow a, ow b'ow el eñen. 38 Tasi em a, ow e legñ a, gbuñ ke mij gbél a ek'an a eci legñ ów a, agñ am ij etñ am egñ ese segn feñ ec'ab af. -N'am ebi öyow, -n'am eñir el ec'ey öyow egñ tonj batñ it legñ a eke Noe ey mijetñ gbél ab em a; † 39 -l'ewm ow e low erm tonj ow it legñ a eke mij gbél a an ot el feñ ab im a. Legñ ek'egñ ec'Iy b'ow ow a, eñen ek'ow b'ow ecr ana. 40 Ow em a, ek'agñ yony anj ögm, wel b'ow oc nyam ke wel igñ nyam elu es. 41 Ek'öyow yony am bebm sos ob iny eci, wel b'ow oc nyam ke wel igñ nyam elu es. 42 Ösur, anke uwmñ legñ a eke öny

Es Kötokö b'ow ow ab any. 43 Irir low na ow ók öny es sos em senyn senyn: blel akñ es b'uw ncok e wanci ek'ulu k'ow ab any ana, ke blel n'ännj any owr yec'etñ ke li kí yebm ow epirm eym'n akñ. 44 Na sosisem, öny yeji, bëbmn sos, anke egñ ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ömñmn a.»

Juma kok es mamn lele juma kok es ñun ab

Luk 12.41-48

45 «Bwo ec'egñ el juma kok es mamn lele nunj em öny es ab ee? Kin egñ nyam eke in ec'es ew es a öñ abusu eke k'ekñ juma kok esél eiec'a e lis e low, n'öñ wel ob ij wanci a ek'ow b'it a. 46 Ehe él juma kok es ikñ na eci, eke in ec'es ew es a e meny ewl ow em, b'ow eñan am kok juma a! 47 Low nawre m'am dad öny: es ew es a b'ow afl in ec'ob öny a feñ es elul il abu em. 48 Gbekö ek'ow el juma kok es ñun, li b'ow li dad in ec'erm em l'ese: "Em ec'es ew es a k'ow owm caca." 49 Etñ li b'ow l'öb nunj n'am öñ in e juma em e lawlél a, n'am ij ke n'am egñ, mar egñ esél ab ab. 50 Kö es ew es a b'ow ewl ow legñ nyam eke li k'ow n'ömmñ, wanci nyam af eke li k'ow l'uwm any. 51 Li b'ow l'ogñ juma kok es a † ke n'öñ ow enyembri yony yony esél eci gbre ij a; yogh anake öñn ikñ lele an em sasagr ab b'ow anj a.»

25

Edeyow oto lew a eci nyandε em odad

1 «Afr eci gbrenghi usu a anj ese ededyow oto lew a e low ab af. -L'ot el e mun al a etñ -l'ok okm -n'aam -l'öbr mebi es a. † 2 El em a, yen éwm low erm etñ yen a gbe b'ew low erm. 3 El a eke éwm low erm a, ot el e mun al a, kö -l'ocm mun kaka -l'akñam abu ab. 4 Etñ el a eke b'ew low erm a, ot el e mun al a lele mun ek'annj mun kpar em ab im. 5 Eke mebi es a ec'ow a am ibñ, öyow oto a feñ memñ eb sos, etñ am eru memñ.

6 Eke legñ usu a, lebl nyam ikñ dad nine: "Kin mebi es a! Ökr okm öbar ir!" 7 Edeyow oto lew a ufñm es igb etñ am bebm el e mun al a sos. 8 Low erm éwm lisel a am dad likpr a ese: "Öññ ey öny e mun a tel, kö ey e mun al a am irm es." 9 -Li dad wel nine: "Njan, anke ow enym eke

† 24:28 Akr 28 ec'iri a ew tuotuo; gbekö ek'akr 26, 27 am ayal a, wel ötu eke k'iri nene: ese lele eke sikaka ekñmn sos megl ughn eke -n'iim ow e saw a (Job 39.30), eñen nyam coco agñ b'ow ew Krist ec'ow e legñ a erm. † 24:29 Bëbmn Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. † 24:30 Daniel 7.13. † 24:31 Ol Ökn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9; Ezekiel 37.9. † 24:36 Egñ ec'Iy bobö yeji uwm any:Matie eci silel esig oglog em a, wel éñnm odad ikñ na. † 24:38 Ekñ Nunj Öb 6.9-7.6. † 24:51 Li b'ow l'ogñ juma kok es a:odad na Grek em a, wel ötu ek'itññ eiec'em dad ese li b'ow li kok juma kok es a low ñun afñn es. † 25:1 Jwifel eci mebi es gbebl em a, ncok em, öw éc a lele lawlél ab b'im oc öw a ke -l'öñj es n'am ow gbuñj. Öw a e lawlél a b'öbr el ejagb ke el yeji ok el em. Agñ a feñ eke b'öñj es a b'öñym mun al ab ow yegm eke el yeji -n'annj es gbebl ab em.

ow b'ow ebm ey bake ow ebm ony. Ìmn ol ij usu a, ke ðol ony eci." ¹⁰ Low erm éwm lisel a im am ol mun, etj wanci ab af ce mebi es a ow. Ededyow oto yen a eke bebm sos a ok es gbegbl usu a in ab etj wel abl èl a safue em. ¹¹ Eke ow ibn tel a, oyow oto ejec'a yeji ow, etj am elu lebl dad ese: "Egñ gbèl, egñ gbèl, fig ey lisany!" ¹² Kò mebi es a dad nine: "Low nawre m'am dad ony: m'uwm ony any." » ¹³ Jesu ign af dad nine: « Òsur anke uwmn legñ a lele wanci ab ab any.»

*Òc os ðol an
Luk 19.11-27*

¹⁴ «Tasi em a, Afr eci gbrenjgbi usu a anj ese egñ nyam ek'am ow im usu af. L'eshj in eci juma kok esel a etj l'abul wel in ec'ob ony a. ¹⁵ N'onj nyam sika em os † yen, yec'a yony, etj nyahan em ec'a nyam. Egñ egñ eci lec ognj eke b'im ok a, ow em li ce wel os a, etj n'im. ¹⁶ Kpèkñ juma kok es a ek'ejn yen a oc im ðol an etj ejn sika em os ejeci yen. ¹⁷ Yec'a ek'ejn yony a yeji kok eben, etj ejn sika em os ejeci yony. ¹⁸ Gbèkò yec'a ek'ejn ekj nyam a im ur nomu lol in egñ gbèliy ec'os ab es em. †

¹⁹ Eke ow kok segnj nonò a, juma kok esel a ec'es ew es a ow, etj wel ab n'am ub ob. ²⁰ In a eke ejn sika em os yen a, eri ow etj ok ejeci yen òkm etj dad nine: "Es ew, onj'm sika em os yen. M'ejn ekj ejeci yen: kin ow." ²¹ In eci es ew es a dad'r nine: "Ow akpl, nj juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ów ekekey em, m'ow m'abul'ñ ów egbel. Ów kok sos em injn em ab." ²² Juma kok es a eke ejn sika em os yony a yeji ow dad nine: "Es ew, onj'm sika em os yony. M'ejn ejeci yony: kin ow." ²³ In ec'es ew es a dad'r nine: "Ow akpl, nj juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ów ekekey em, m'ow m'abul'ñ ów egbel. Ów kok sos em injn em ab."

²⁴ Sica juma kok es a ek'ejn sika em os nyam a eri ow etj dad nine: "Es ew, m'uw any eke nj ew tuotuo: yognj eke ewlm a, b'ow, yognj eke elum egb nomu em a yeji b'ub. ²⁵ Eñnj ony'm etj m'oc nj ec'os a mi lol es nomu em: kin ow." ²⁶ In ec'es ew es a dad'r nine: "Nj juma kok es njn, onjnj! Uw any eke mi b'ow egb yognj eke m'ewlm a, etj mi b'ub egb yognj eke m'elum egb nomu em. ²⁷ Blèl óc em ec'os a ew es ob es ew usu, ke em eci meny ewl ow em a, m'óc em ec'ob a lele ow eci mij ab ab. ²⁸ Èbr ir sika em os nyam a abu em, ke ócr onj egñ

a ek'onny sika em os lew a. ²⁹ Tasi em a, egñ fñj ek'onny ob ab a, wel b'ow obn'n etj ow b'ow ufu'r es, kò egñ ek'onny ob kaka a, tel a eke n'onny a yeji, wel b'ow òdu eb'r abu em. ³⁰ Juma kok es keskes na ec'a, onny ówal il gbenj ncebn ab em, yognj anake onj ikñ lele an em sasagr ab b'ow anj a." »

Jej ok es abal el

³¹ «Legñ ek'egñ ec'Iy b'ow ow in ec'anygbel ab em afr erm esel fñj ab a, li b'ow li sigr in ec'eb ebu el e lekpn a. ³² Wus na nimum eci ebr ebr a fñj b'ow as luku in ec'any af, etj li b'ow l'ok agñ a sakp yony ese lele eke mebob osu es b'ok meceb ogog ke b'ok sican ogog ab af. † ³³ Li b'ow l'ok meceb in e lidr ogog a, ke l'ók sican in e nemn ogog a. ³⁴ Etj eb ebu a b'ow dad agñ a ek'anj in e lidr ogog a ese: "Ony a eke em Es edñ owro a, ówr ke ñj gbrenjgbi usu a eke wel kok ew es wus e nuñ ob em etj a ec'aja. ³⁵ Tasi em a, namn ony'm etj onj'm ob m'ij; mijamn ony'm etj onj'm mij m'egñ; m'el utuegñ etj ebr elul'm akj; ³⁶ m'anj sos ófr etj ewr'm ob sos; m'anj ol em, etj kokr'm sos; m'anj sobel em, etj owr ekan'm." ³⁷ Etj agñ a eke kok Nyam ec'erur a b'ow ibrm'n ese: "Es Kòtoko, kò bogñ e legñ s'ekn'ñ namn ab etj s'onj'ñ ob ij, oglog mijamn em etj s'onj'ñ mij egñ ee? ³⁸ Kò bogñ e legñ s'ekn'ñ ese utu af, etj s'eb s'elu'ñ akj, oglog sos ófr etj s'ew'ñ ob sos ee? ³⁹ Kò bogñ e legñ s'ekn'ñ ol em oglog sobel em etj s'ow s'ekn'ñ ee?" ⁴⁰ Eb ebu a b'ow dad el ese: "Low nawre m'am dad ony: sakp sakp fñj a eke kok ów amua onj em lisijimel ey amua eke e likekli nyam a, ke em anake kok onj a."

⁴¹ Etj eb ebu a b'ow dad agñ a ek'anj'n nemn ogog a ese: "Ony agñ eke wel ofn, kpàbr'm es lis imn kpekpe. Ìmn al a ek'iram es ab em, al a eke wel kok ew agñ lele in ec'erm esel ab ab es a. ⁴² Tasi em a, namn ony'm etj òomn'm ob m'ijm; mijamn ony'm etj òomn'm mij m'egñm; ⁴³ m'el utuegñ, etj ebmn'm; m'anj sos ófr, etj ewm'n ob sos; m'anj ol em, m'anj sobel em, etj kokmn em e lis e low kaka." ⁴⁴ Etj -li b'ow -l'ibrm ow -l'ese: "Es Kòtoko, kò bogñ e legñ s'ekn'ñ namn, mijamn, oglog utuegñ, oglog sos ófr, oglog ol em, oglog sobel em, etj s'eluum'ñ abu ee?" ⁴⁵ Eb ebu a b'ow dad el ese: "Low nawre m'am dad ony: sakp sakp fñj eke kokmn ów amua òomn em e jam esel ey amua em

† 25:15 Sika em os nyam bebmn juma kok es nyam ec'akpo lew yen eci labm sog ab. † 25:18 Jwifel em a, eke wel abul'ñ os, etj agbr nomu elu em a, eke ulu ow iy, ke ow elm nj e low ij. Egñ na erurm eke legñ nyam wel k'ok'r ów af, na sosisem anake l'agbr nomu l'elu em a. † 25:32 Jwifel ogn a, segnj fñj mebob osu esel b'ok meceb saw etj -li b'ok sican yeji saw. Legñ owr em a, -li b'osul wel usu nyam. Legñ b'uk a, meceb a b'erur eke k'eru gbenj, kò sican a gbe b'erur eke k'anj èl em.

e nyam a, ke em anake kokmn ɔɔmn a.”
46 Eɗɗ -li b’ow -n’im gbɛɛ ij ek’onyɔm uwr
ab em, ke aɗɗ a eke kok Nyam ec’erur a
im sel eɗɗ ek’onyɔm uwr ab em.»

26

*Es ew esel am ut Jesu ec’ibi a ec’asre
Mark 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53*

1 Eke Jesu dad ɔw ɔm eci sodad amua
bake ow uwr a, li dad in e jam esel a nine:
2 «Uwr any eke ow ann seɗɗ yony ke Pak
ec’es gbegbl a ɔw. Wel b’ow ɔl eɗɗ ec’ly ij
yec’etɗ ke wel ɔb’r ecigbro oliɗɗ af.»

3 Ke eɓen a, eɗɗ waw esel eɗɗel lele Jwifel
em ec’agɗ ekpekp ab ab as luku eɗɗ waw
es ligbel Kayif e gɗugɗ a; 4 el feɗ -l’okr af
-l’egɗ -l’eb eke ew ew em -li k’ony Jesu ke
-l’ibi ow. 5 -N’am dad -l’ese: «Ow itm eke
si k’ony’n es gbegbl na em; ek’ow el eɓen,
bobar owi b’ow ey bieku ab em.»

*Yɔw nyam ok Jesu mijey nuɗ
Mark 14.3-9; Jan 12.1-8*

6 Jesu im Betani baɗɗ, Simɔ a eke leɗɗ
anyɔm em kokobe ok a ec’akɗ. 7 Eke Jesu
anɗ ob ij lofu lis a, yow nyam ow titm’n.
N’onyɔm an gbɛɛ e mijey kɔk nyam eke
wel kok lebn em ab; lebn na, wel b’esɗ’n
albatr. L’ewl mijey a feɗ l’ok Jesu nuɗ. †
8 Eke jam esel a b’ekn eɓen a, ow e low ebl
el erm etɗ -n’am dad -l’ese: «Kɔ bogɗ ec’ob
ɗuɗɗ el na ee? 9 Kɔ ow itm eke mijey ikɗ
na, wel k’ol ij an tuɗɔɔ oc ow ec’os a ɔɗ
ɔɗɔɔ ee?» 10 Jesu iri low na eke -n’am
dad a, etɗ li dad wel nine: «Kɔ bla etɗ am
ijar yow na gbɛɛ ee? Low na eke li kok em
e lis a el low mamn. 11 Tasi em a, ɔɗɔɔ
ec’a, -n’anɗ ony ab seɗɗ a feɗ; † ko em, mi
k’ow m’anm ɔny ab seɗɗ a feɗ. 12 L’ok’m
mijey na sos yec’etɗ ke ow b’ebm im sos
uwɔmu em eci. † 13 Low nawre m’am dad
ɔny: wus na nimum af ec’usu kaka feɗ eke
wel b’ow ɔb Amani Mamn a eci kokoba a,
wel b’ow ɔkn yow na e low, ke wel dád low
a eke li kok a yeji.»

*Judas am bebɛm eke b’ow ɔl Jesu ij
Mark 14.10-11; Luk 22.3-6*

14 Jam esel lew yony ab em ec’egɗ nyam
eke wel b’esɗ Judas Iskariot, im eɗɗ eɗɗ
waw esel eɗɗel a 15 etɗ dad el nine: «Kɔ eke
m’ony Jesu m’ɔɗ ɔny, ke bla b’ow ɔɗɗ’n
ee?» Agɗ a awl os likɗ lele lew ab ɔɗɗ’n.

† 16 Wanci ab af ce, Judas am ɔl akunda
senyn yec’em eke k’ony Jesu ɔɗ el.

*Pak ec’ob ij a eci sos bebɛm
Mark 14.12-21; Luk 22.7-14, 21-23; Jan
13.21-30*

17 Futufutu ek’ejru ánm em ec’es gbegbl
e leɗɗ krekre a, jam esel a ow am ibrm Jesu
ese: «Kɔ bogɗ am erur eke si k’im si bebɛm
Pak eci ob ij a eci sos ee?» 18 Jesu dad el
nine: «Imn eb ab em, ey ec’egɗ a oɗɗ ke
dádɗ ir esre: “Low yegm agɗ es nine in eci
wanci a in bebɛm ab; ɗ oɗɗ a anake in eci
jam esel ab ab, el b’ow el kok Pak a.” »
19 Jam esel a kok yec’a eke Jesu dad el a,
etɗ -li bebɛm Pak ec’ob ij a eci sos.

20 Eke leɗɗ ew es a, Jesu lele in e jam esel
lew yony ab ab sig es ob ij lofu lis. 21 Eke
-n’am ij ob a, Jesu dad nine: «Low nawre
m’am dad ɔny: ɔny em ec’egɗ nyam b’ow
ɔl ij’m.» 22 Jam esel a sos ɔw es afɗɗ es, etɗ
egɗ egɗ am ibrm’n ese: «Eɗɗ gbɛɛ, kɔ ow
ɔtu eke k’el em ee?» 23 Jesu dad el nine:
«Eɗɗ a eke em ab us abu lofu nyam em a,
in anake li b’ow l’ɔl l’ij’m a. 24 Eɗɗ ec’ly
b’ow uw ese elɛ elɛ eke Nyam Lel ewar in e
lis ab af; † gbekɔ gbɛɛ el eɗɗ a ek’am ɔl
ij’r a eci! Eɗɗ ikɗ na, blel wel ewm’n bobɔ
yeji!» 25 Judas a ek’am ɔl ij’r a am ibrm’n
ese: «Low yegm agɗ es, kɔ ow ɔtu eke k’el
em ee?» Jesu dad’r nine: «I] obi dad.»

*Ob ij lala
Mark 14.22-26; Luk 22.15-20; 1 Korɛnt
11.23-25*

26 Eke -n’am ij ob a, Jesu oc futufutu, l’elu
Nyam bia, l’ubr em n’ɔɗ in e jam esel a,
etɗ li dad nine: «Èbr ke ijr, na el em e sos
megl.» 27 Emɛny l’oc mij kpɔk eke mar anɗ
em; eke l’elu Nyam bia a, n’ɔɗ in e jam esel
a, etɗ li dad nine: «Èɗɗɗ ony feɗ, 28 anke
na el em e mebl, Nyam e sinm a e mebl
ek’am ow ok es agɗ nonɔ e sikpl oc ap eci.
† 29 M’am dad ɔny ek’igɗ yefɛnyɗ a, mi
k’ow m’egɗɗ mar na sakp ejeti tonj ke ow
it leɗɗ a eke ɔny ab, em Es e gbɛɗɗɗi usu
a, m’ow m’egɗ mar owr a.» 30 Sica -l’egɗ
es gbegbl a ec’ej † ba ow b’uwr, etɗ -n’im
Olivie lafeny af.

*Pier b’ow egbr Jesu
Mark 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-*

† 26:7 Mijey a ec’an a el juma kok es nyam eci lakpo mum e labm sog. Low ikɗ na, low yegm esel ek’ony any a anake sakp oglog wel bi kok ɔɗ any gɗɛɗ a. † 26:11 Èkn Ol ɔkn 15.11. † 26:12 Jwifel eci low yegm em a, ɔw amamn feɗ e kok em a, eke kok eɗɗ ek’uw a sos in ec’uwɔmu em im elu ec’a, ow ɔny any akm ɔɗɔɔ ec’ob eke wel k’ɔɗ a. Etɗ emɛny Rom eyɗ ec’ol a eɗɗɗ eke wel ki kok low ɗuɗ es eke wel ibi a sos es oc eci. Gbekɔ Jesu ec’a, Nyam ikɗ anym kok ow e low a feɗ yow ab em gɗuɗ etɗ wel ibi’r. † 26:15 os likɗ lele lew ab: Adu ec’an eke b’il (Matie 27.28). Ow bebɛm juma kok es nyam eci seɗɗ eci seɗɗ eci labm sog ab. Nyamel gbɛɛ ab em eci sikpl oc ap ec’os anake wel oc ɔɔl Jesu a. -L’uwɗ any eke Jesu el ey e sikpl ec’egb waw es abal el. † 26:24 Selu 22.2-19; Esayi 53. † 26:28 ɔkm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † 26:30 Jwifel ec’ol em a, eke Pak ec’ob ij a b’uwr a, -li b’egɗ selu ese Selu 113-118 af.

³¹ Sica Jesu dad in e jam esel a nine: «Ncok na ce, low a eke b'ow eɲn'm a b'ow ok ony ec'omn a wus. Tasi em a, Nyam Lel ab em wel non: *M'ow m'ibi mæceb ɔsu es a, etɲ mæceb a feɲ b'ow ɔmu es.*† ³² Gbekɔ em eci uwomu em anɲ igb em a, m'ow m'ikɲ anym m'im Galile m'eku ony.» ³³ Pier dad nine: «Eke agɲ a feɲ igɲ elu'ɲ es yeji, em gbe læɲ kaka mi k'ow m'igɲm m'elum'ɲ es.» ³⁴ Jesu dad'r nine: «Low nawrɛ m'am dad'ɲ: ncok na ce, gbuɲ ke ɲɔs ikɲ a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.» ³⁵ Pier dad'r nine: «Eke ow it ɲ ab eci luw bobo yeji, mi k'ow mi dadm m'esme m'uwm'ɲ any.» Etɲ jam esel ejec'a yeji dad eɓen.

Jesu am ɲɔɲɲ Nyam Jesemane
Mark 14.32-42; Luk 22.39-46

³⁶ Etɲ sica Jesu lele in e jam esel ab ab ok usu nyam eke wel b'esɲ Jesemane, † etɲ n'am dad wel l'ese: «Eke m'aam yogɲ a mi ɲɔɲɲ Nyam a, ðkr es aɲa.» ³⁷ L'oc Pier lele Sebede ec'ey yony ab ab l'igɲ sos af n'im. Sos ɔb nuɲ am ɔw'r es, etɲ ermij yeji am ok'r afɲn es. ³⁸ Li dad wel nine: «Sos es ɔw ek'el luw eci afɲn em ec'abɲ ab es; ðkr es aɲa ke ɔsur em ab.» ³⁹ L'eri n'im kpekpe tel, l'ok ɔwrɔkp wus l'ubu any es etɲ n'am ɲɔɲɲ Nyam li dad sodad amua: «Em Es, ek'ow it tasi, ke ony gbre eci mij kpɔk na kpab'm es lis. Ke feɲ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, ko yec'a eke ɲ am erur a.»

⁴⁰ Jesu ewl ow jam esel nyahan a ogɲ a, etɲ n'ɲan wel eke wel am eru memn. Li dad Pier nine: «Kɔ wanci nyam bobo yeji, ɔtumn ɔsumn em ab ee? ⁴¹ Anɲn any owr ɔsur ke ɲɔɲɲan, yec'etɲ ke k'éymn eɓm ekn owi em. Ony ec'abɲ a gbe inym es low feɲ e kok eci, kɔ ony e sos megl a gbe ijm læc.» ⁴² N'im akpoj sakp yony em etɲ n'am ɲɔɲɲ Nyam li dad sodad amua: «Em Es, eke mij kpɔk na k'ow ocm im es lis eke mi k'egɲm ow e mij a, ke kɔk ɲ ec'erur a!»

⁴³ Eke emeny l'ewl mɛny l'ow in e jam esel a ogɲ a, n'ɲan wel memn eru em; memn am bobm el anyamn. ⁴⁴ Emeny Jesu elu el es im akpoj etɲ am ɲɔɲɲ Nyam sakp nyahan em. N'am ebr sodad nyam coco ab em. ⁴⁵ Emeny l'ewl l'ow jam esel a ogɲ a etɲ n'am dad wel l'ese: «Anɲ! Am erur memn a ce ebr sel ee? Kin, wanci a eke wel b'ow ɔl egɲ ec'Iy ij sikpl esel ec'abu em a ow ɲ. ⁴⁶ Igb'r s'imn! Kin, egɲ a eke am ɔl ij'm a ow titm ɲ!»

Jesu ec'ony

Mark 14.43-50; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

⁴⁷ Jesu odad anɲ nenym k'uwrɲm etɲ kpekɲ Judas, jam esel læw yony ab em ec'egɲ nyam a, ilm any. Agɲ nɔnɔ a ek'ow in ab a onym ekɲ ekpr lele mab ler em ab. Egb waw esel egbel lele Jwifel ec'agɲ ekpekɲ ab ab anake erm el a. ⁴⁸ Judas eke b'ow ɔl Jesu ij a, ikɲ anym yegm dedeku a in ec'akunda yec'em eke -li k'onyn ow a. Li dad nine: «Egɲ a eke m'ow mi joj neny a, in ana; onyn in.» ⁴⁹ Etɲ kpekɲ Judas ow titm Jesu etɲ dad'r nine: «Low yegm agɲ es, m'am esɲn'ɲ!» Etɲ li joj ow neny. ⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Em lawl, low yec'a ek'ow eke ki kok a, kɔk fafa.» Kpekɲ agɲ a ok'r af ony'n. ⁵¹ Agɲ a ek'ann Jesu ab a e nyam ɔdu in e lab ler em a eb. L'iy'r egb waw es ligbel a ec'abu elum es a etɲ l'ubr ow loru es. ⁵² Jesu dad'r nine: «Òc ɲ e lab ler em a ew ow eci usu a, anɲe agɲ a eke b'oc lab ler em a, -li b'ow -l'uw lab ler em em. ⁵³ Kɔ uwm any eke m'otu eke mi k'ibrm em Es abu elum, ke kpekɲ l'is'm afr erm esel áru eb low yony ee? ⁵⁴ Ke low na eke kok ab em, ayaf Nyam Lel a ɔtu eke k'iy neny ee? Nyam Lel a dad eke ów a k'ecr eɓen.» ⁵⁵ Etɲ Jesu am dad dedeku a ese: «Kɔ em eci ony a ibrm eke k'otr ekɲ ekpr lele mab ler em ab owr ese low ɲɲ kok es em el af ee? Segɲ a feɲ mi bi sig es Nyamel gbel a e gbugɲ mi yegm agɲ low etɲ onym'n. ⁵⁶ Kɔ ów amua ey yec'etɲ ke kokoba ɔb esel ec'odad a ek'ann Nyam Lel em a iy neny.»

Etɲ jam esel a feɲ igɲ elu'l es uru es im.

Jesu im Sanedrɛn ec'agɲ a ec'any af

Mark 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

⁵⁷ Agɲ a ek'onyn Jesu a, -l'oc -n'im ow egb waw es ligbel Kayif ec'any af, yogɲ a eke ol e low any uw esel lele agɲ ekpekɲ ab ab as luku a. ⁵⁸ Pier anɲ akpoj em am us Jesu jam tonɲ l'ok egb waw es ligbel a e gbugɲ a. L'ey gbugɲ a li sig es usu ɔsu esel ab ab yec'etɲ ke l'ékn el el eke low a b'ow ecr a. ⁵⁹ Egb waw esel egbel a lele Sanedrɛn a ec'agɲ ejec'a feɲ ab am ɔl danɲu ki nyam, eke k'obr Jesu low, ek'ow el yadɲ em yeji, yec'etɲ ke -l'ibi ow, ⁶⁰ kɔ -n'ɲnmm low kaka. † Ke agɲ nɔnɔ ow cibr'r yadɲ em ce. Sica ow ec'uwr em a, agɲ yony ow ⁶¹ etɲ am dad ese: «Egɲ na dad neny ij em nine: “M'otu eke mi k'onyn Nyamel gbel a mi ɲɲn, ke segɲ nyahan m'usr em.” » ⁶² Egb waw es ligbel a igb etɲ dad Jesu nine:

† 26:31 Zakari 13.7. † 26:36 *Jesemane*:nin eke Arame ebr em ow e nyandrɛ el “mun es ifr ob”. † 26:60 Jwifel ec'ol em a, ow itm eke wel ki jej odad ok ncok em. Emeny eke cibr owi anɲ eke b'ow ism egɲ luw ab yeji, ow it eke jej ok a k'ann ij segɲ yony. Emeny wel bi bibrm adanɲu a low saw em. Jesu eci jej ok ab em, -l'eluum ów amua kaka.

«Kɔ wɛl ɔm dad sodad amua ok'ŋ af, ke k'ɔbm kpu ee?»⁶³ Kɔ Jesu yewal tinj. Etnj egb waw ɛs ligbɛl a dad'r ninɛ: «Nyam ek'anŋ owr e nin ɛm, m'am ibrm'ŋ, dɔd ɛy ofn ɛm tasi ek'ow el ŋ el Mesi, Nyam ec'Iy a.»⁶⁴ Jesu dad'r ninɛ: «Ij obi dad. ɛmɛny m'am dad ɔny: jam aŋa b'ow ekan egnj ec'Iy eke sig es Nyam Abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow anŋ afr eci jru ɛm ɔm ow.»[†]
⁶⁵ Odad na sɔsiɛm egb waw ɛs ligbɛl a ɔny in eci simob sus ɛm a gbagbrm ɛm, † etnj dad ninɛ: «L'ɔbr Nyam any! ɛy s'ibram adanŋu ij! ɔny yeji caca irir eke li dad low ɔbr any owi Nyam e lis a.⁶⁶ Kɔ ɔny e tutr el bogŋ ec'ee?» -Li dad ninɛ: «Ow ɛy'r af, l'it eke wɛl k'ibi'r goŋ.»⁶⁷ Etnj sica -n'am afl ow sar any -l'ɔr ow kukuta ɛm; beb gbe am dɛdŋn' any af,⁶⁸ etnj am dad ɛsɛ: «Ij ek'el Mesi a, ɛlu ɛs ɛkn ɔkm ke dɔd ɛy egnj a ek'iy'r'ŋ ob a!»

Pier egbr Jesu

Mark 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Pier sig es gbugŋ yogŋ. Ob oc ɔŋ lisel ab ɛm e nyam ow titm'n etnj dad'r ninɛ: «Ij yeji, anŋ Jesu Galile iyli na ab!»⁷⁰ Kɔ l'egbr ow dedeku a fɛŋ ec'any af ninɛ: «Low yec'a ek'am ɔl eke ki dad a, mi k'uwm any.»⁷¹ L'igb n'aamn gbugŋ a e lisany a eci, etnj ob oc ɔŋ lis ejeci nyam ɛkn'n etnj am dad ok agŋ a ek'anŋ yogŋ a ɛsɛ: «ɛgnj na yeji, n'anŋ Nasaret iyli Jesu ab.»⁷² Etnj ɛmɛny Pier egbr'r dad ofn ɛm ninɛ: «ɛgnj ikŋ na, m'uwm'n any.»

⁷³ Ow b'inŋn ebr tɛl a, agŋ a ek'anŋ yogŋ a ow titm Pier etnj am dad'r ɛsɛ: «Tasi, ŋ, el ɛm ec'ɛgnj nyam. Nj ec'odad a am ot'ŋ suw ɛs af yɛgm yogŋ ek'anŋ ow a.»⁷⁴ Pier ɔdu eb dad ninɛ: «Ek'ow el yadŋ m'am ɔny, ke Nyam kɔk'm low ŋŋn! M'am ofn mi dad ek'ɛgnj na m'uwm'n any!» Odad na anŋ'n nɛnym n'am dad, etnj kpekŋ ŋgɔs ikŋ.⁷⁵ Ow ɔŋ Pier ɔkn odad a eke Jesu dad'r a: «Gbuŋ ke ŋgɔs ikŋ a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.» Etnj Pier ɛy ɔkm im gbenj am ikŋ low dudu eci ɔŋn.

27

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Mark 15.1; Luk 23.1-2; Jan 18.28-32

¹ Eke lɛgnj ɛny a, ibibri fafa, egb waw ɛsel egbɛl a fɛŋ lele Jwifɛl ec'agnj ekpekɛ ab ab okr af egnj eb eke k'ibi Jesu.² -N'ɔŋ wɛl

ɔny awŋ'n, -l'oc -n'im -n'ɔŋ ow Pilat, Rom iy ek'el Jude ec'ɛs ew ɛs. †

Judas e luw owi

Ob Kok 1.18-19

³ Judas a eke ɔl Jesu ij a, iri eke wɛl ɔb Jesu low. Ow e low ɛy'r sos ɛm, etnj l'ɛwlm os likŋ lele lɛw ab ab a mɛny n'im n'ɔŋ egb waw ɛsel egbɛl a lele agŋ ekpekɛ ab ab.⁴ Li dad wɛl ninɛ: «M'ɛy lobr, m'ol egnj ek'eknm low a m'ij luw eci!» Kɔ -li dad ow ninɛ: «Na ŋ e low ana, ɛy e low kaka anm ɛm!»⁵ Etnj Judas, ɔkm ɛy ɛm a, oc os a im ɔwl Nyamɛl gbɛl ab ɛm. Etnj n'im l'oc meb l'ɛdnj ɛmn.⁶ Egb waw ɛsel egbɛl a ot os a etnj dad ninɛ: «ɛy ec'ol a ɛdnj eke wɛl k'oc os ikŋ na wuwlm Nyamɛl gbɛl a ec'os ab ab, anŋke ow el mebl ec'os.»

⁷ Eke sica nɛny okr el af a, -l'oc os a -l'ol mijel kok ɛs a ec'ɔgm eke -li ki kok etu agŋ ec'ɛs oc usu.⁸ Na sɔsiɛm anake wɛl ɛsnj ɔgm a "mebl ec'ɔgm" tonj k'ow it yɛfɛny na a.⁹ Ow ɔŋ kokoba ɔb ɛs Jeremi eci sodad amua eke dad a iy nɛny: -l'ot os likŋ lele lɛw ab a, (an eke Isra'ɛl egnj ew ana.)[†]¹⁰ -l'ɔl mijel kok ɛs a ec'ɔgm a, ɛsɛ lele eke ɛs Kotoko dadr'm ab af.[†]

Pilat am ibrm Jesu low

Mark 15.2-5; Luk 23.3-5; Jan 18.33-38

¹¹ Jesu anŋ ɛs ew ɛs Pilat ec'any af etnj ow am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔ ŋ Jwifɛl ec'ɛb ebu ab ana ee?» Jesu dad'r ninɛ: «Ij obi dad.»

¹² Etnj ɛmɛny eke egb waw ɛsel egbɛl lele agŋ ekpekɛ ab ab am cicr'r a, li dadm odad kaka.¹³ Etnj Pilat dad'r ninɛ: «Kɔ ow amua eke -n'am dad -l'ok'ŋ af a, am iri ee?»¹⁴ Kɔ Jesu ɔbm kpu low kaka af † tonj ɛs ew ɛs a low iti any afŋn ɛs.

Wel ɔb Jesu low luw eci

Mark 15.6-15; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.6

¹⁵ Sakp sakp fɛŋ eke Pak ec'ɛs gbɛgl e lɛgnj b'ow a, ɛs ew ɛs a b'ɛlu sobel ɛm ɛs nyam ɛs, in a eke dedeku a b'erur a.¹⁶ Ke lɛgnj ab ɛm, eb any ɔbr ɛs ligbɛl nyam eke wɛl b'ɛsnj Barabas † anŋ sobel ɛm.¹⁷ Pilat am ibrm dedeku a ek'as luku a ɛsɛ: «Kɔ bwo ec'ɛgnj am erurir eke mi k'ɛlu ɛs m'ɔŋ ɔny ee? Barabas kɔ Jesu a eke wɛl b'ɛsnj Krist ab ee?»¹⁸ Tasi ɛm a, l'uw any sɛny nɛny eke nyamn ɛyɛ ɛm wɛl oc Jesu is'r.

¹⁹ Eke Pilat sig ɛs jɛj ok usu a, in e yow a ɔŋ wɛl is'r amani na: «K'ɛy egnj na eke ɛknm low kaka a e low na ɛm, anŋke tasi

† **26:64** Selu 110.1; Daniel 7.13. † **26:65** ɔny in eci simob sus ɛm a gbagbrm ɛm; Jwifɛl e low yɛgm ɛm a, ek'ɛgnj nyam dad odad ŋŋn ok Nyam af a, ow it ek'agnj a ek'iri low a k'igb, ke ɔny el eci simob sus ɛm a gbagbrm ɛm, ɛsɛ low ŋŋn a eci mɛny ɛwr af. † **27:2** Rom egnj ɔom Jwifɛl abusu eke k'ibi egnj; na sɔsiɛm anake Jwifɛl a oc Jesu im Pilat ogŋ a. † **27:9** Adu ec'an eke b'il. ɛkn Matie 26.15 ec'akr otar a. † **27:10** Matie oc Zakari e lel lele Jeremi e lel ab eci sodad a okr af. Zakari 11.12-13; Jeremi 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15. † **27:14** ɛkn Esayi 53.7. † **27:16** Barabas: Mark 15.7. Matie eci silel ɛsig oglog ɛm a, Jesu Barabas.

em a, ncok na, memn em m'ij gbre nono in sosome.»²⁰ Kpekɲ egb waw esel egbel a lele aɲ ekpekp ab ab am itr dedeku a eke k'ibrm Barabas ec'es elu lele Jesu ec'ibi ab e low.²¹ Es ew es a emeny ɔdu odad eb etɲ am ibrm el ese: «Aɲ yony a, bogɲ eci am erurir eke mi k'elu es m'ɔɲ ɔny ee?» -Li dad ow nine: «Barabas!»²² Pilat ibrm el nine: «Ke sica Jesu a eke wel b'esɲ Krist a ec'a, ayaf mi ki kokr'r ab ee?» El feɲ -l'okr lebl af -li dad nine: «Èw'r oliɲ af!»²³ Pilat ibrm el nine: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔg lebl tuotuo em -l'ese: «Èw'r oliɲ af cɛ!»²⁴ Eke sica Pilat ekn ek'ow akplm ij, ke emeny itarir a lele sɔg ab ab am bobn a, l'oc mij li yɔg sabu dedeku a ec'any af etɲ li dad nine: «Na ɔny e low ana! M'anm eɲɲ na e luw owi em!»²⁵ Dedeku a feɲ ɔdu eb dad nine: «Ke in e luw a e ligbow aɲɲ ey lele ey ec'alaw ab ab e nuɲ af!»²⁶ Pilat elu Barabas es etɲ n'ɔɲ wel ɔr Jesu say em gbuɲ etɲ l'elu abusu es eke wel k'oc im ew ow oliɲ af.

Srɔda eɲɲ a am kokr Jesu miyer
Mark 15.16-20; Jan 19.2-3

²⁷ Pilat eci srɔda eɲɲ a ɔny Jesu elu lakp lokm a ek'el Pilat e gbuɲ a, etɲ el a feɲ -l'iwr -li did -l'elul ow em.²⁸ Wel ɔny in e mob a ot'r es sos etɲ wel sus'r mob af ew ebl.²⁹ -Li kok mirɲ em tufe, -l'oc -l'us ow etɲ -l'elu ow anany in e lidr abu ab em. † -L'ok ɔwɔɔkp wus ow ec'any af etɲ -n'am kokr ow miyer -li dad -l'ese: «S'am esɲɲɲ o, Jwifel ec'eb ebu!»³⁰ -N'am fafl ow sar any etɲ -l'oc anany a -n'am nenɲ ow nuɲ.³¹ Eke -li kokar ow miyer senɲ senɲ bake ow uwr a, -n'ony mob af ew a -l'oc ow es, -l'ewl -li sus ow ow e mob a etɲ -l'oc -n'im ow eke -li k'ew ow oliɲ af.

Wel ew Jesu oliɲ af
Mark 15.21-32; Luk 22.26-43; Jan 19.17-27

³² Eke -n'anɲɲ baɲɲ a -n'am ok ɔkm a, -l'ɔbr Siren iy nyam eke wel b'esɲ Simo; srɔda eɲɲ a ɔny'n lec em eke li k'abu Jesu ec'oliɲ a. †³³ -N'im -l'ok usu nyam eke wel b'esɲ Golgota ek'el nyandre em "Nuɲ kpɔk ec'usu."³⁴ Yɔɲɲ, -n'ɔɲ Jesu mar eke wel wuwlm *ob lolo ab eke k'egɲ*;† eke li tat ann a, l'erurir eke li k'egɲ.

³⁵ -L'ew ow oliɲ af etɲ -li *cɛc ow eci mob sus em a sosome oc kok em*.†³⁶ Etɲ -l'ok es

yɔɲɲ -n'am ɔsu ow.³⁷ In e nuɲ af a, -ni non lel ek'am yegm low a sosome eke wel ɔb'r low a. Ow eke wel non a el: "Èɲɲ na Jesu, Jwifel ec'eb ebu."³⁸ In e saw saw a, wel ok elu yony oliɲ af; nyam anɲ'n lidr abu af etɲ nyam anɲ'n nemn abu af. †

³⁹ Aɲɲ ek'am ec a *am eɲɲɲ nuɲ em* wew'r, †⁴⁰ etɲ am dad'r ese: «ɲ ek'am erurir eke k'ufɲ Nyamel gbɛl ab es ke sɛɲɲ nyahan kpeɲ us ejec'a, † eke el Nyam ec'Iy tasi,† † èbr ɲ sosi, aɲɲ oliɲ af yɔɲɲ us es!»⁴¹ Etɲ egb waw esel egbel a, ol e low yegm esel a lele aɲ ekpekp ab ab yeɲi am kokr'r miyer dad ese: ⁴² «L'eb aɲɲ ejeci l'elu es, etɲ l'ɔtum eke li k'eb'r in sosi! Kɔ Israel ec'eb ebu tasi ee? Sica -n'anɲ oliɲ af yɔɲɲ l'us es, ke s'ub'r nawre.»⁴³ *L'oc in ec'omn a l'elu Nyam em li dad nine: "M'el Nyam ec'Iy."* †⁴⁴ *Eke Nyam ɔny in ec'erurir tasi, ke l'eb l'elu ow es gɔɲ!*†⁴⁴ Etɲ ɔw eɲɲɲ kok esel eke wel ew oliɲ af in ab a yeɲi am wew'r dad eɛn.

Jesu eci luw a
Mark 15.33-41; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

⁴⁵ Sica legɲ uyu nuɲ em a, ncebn ey wus a nimum af toɲ ok ncebles eci wanci nyahan em.⁴⁶ Ek'ow am titm ncebles eci wanci nyahan a, Jesu barm lebl tuotuo em nine: «*Eli, Eli, lema sabaktani?*» (ek'el nyandre em: "*Em e Nyam, em e Nyam, kɔ bla etɲ digɲ elu'm es ee?*")†⁴⁷ Aɲɲ nyam nyam ek'anɲ yɔɲɲ a iri odad na etɲ dad nine: «N'am esɲ Eli!» †⁴⁸ Kpekɲ el em ec'egɲ nyam uru es im oc mbra usm el eci mar ab em etɲ oc ucur anany *ɔɲɲ Jesu eke k'egɲ*.†⁴⁹ Gbɛko aɲɲ ejec'a am dad ese: «Eku ye, si b'ow s'ekn eke Eli b'ow eb elu'l es!»

⁵⁰ Emeny Jesu barm lebl ligbel nyam etɲ ok sel es.⁵¹ Kpekɲ, Nyamel ab em eci gbad gbɛl gbada a eke wel ew eɲɲɲ usu lala ab any a, † igɲ afr em a etɲ agbr em araɲɲ didi toɲ ok esr em a. Wus umu, mɔb gbagbrm em,⁵²⁻⁵³ sawɔmu fifig. Eke Jesu igb luw em a, ɔmn esel nono a ek'uw a igb luw em; -n'anɲ sawɔmu ab em -l'ok ɔkm. -L'ok Jerusalem, eb lala ab em; yɔɲɲ aɲɲ nono ekn el.

⁵⁴ Eke srɔda eɲɲ a eci anym es a lele srɔda eɲɲ ab ab ek'am ɔsu Jesu a ekn wus umu a lele ɔw a ek'am ey ow ab ab a, erɲɲ ɔny el afɲɲ es. -N'am dad -l'ese: «Nje, tasi

† **27:29** -Li sus ow mob ese eb abu af eke -li ki kokr ow miyer. Mob af ew ebl a ew ese eb ebu e gbad af. Mirɲ em tufe a ew ese eb ebu eci tufe af. Anany a ew ese eb ebu eci kpama af. † **27:32** Ekn Matie 5.41 ec'akr otar a. † **27:34** Selu 69.22. † **27:35** Selu 22.19. † **27:38** Ekn Esayi 53.12. † **27:39** Selu 22.7-8; 109.25. † **27:40** Ekn Matie 26.61; Jan 2.19. † **27:40** *Eke el Nyam ec'Iy tasi*: Bèbm Matie 4.3-6 ab. † **27:43** Selu 22.9. † **27:46** Selu 22.2. † **27:47** Eke aɲɲ a iri Jesu am esɲ "Eli" a (ow e nyandre el "Em e Nyam"), -li tutr eke kokoba ɔb es Eli ec'odad Jesu am dad. Eke Eli uwm ke l'igb n'im afr a (2 Èb Ebu 2.1-12), Jwifel e tutr em a, eke low nenyembri nyam es anɲ gbre em, Eli b'ow eb elu'l es. † **27:48** Bèbm Selu 69.22 ab. † **27:51** Ekn ɔkm Ok 26.31-33.

egh na Nyam ec'Iy!» ⁵⁵ Ɔyow nono ek'us Jesu jam Galile etj eke ki kok in e lis e low a † anj yogh am ekn low a akpoj em. ⁵⁶ El em a, Mari, Magdala banjn yowi a, Mari Jak lele Josef ab e lis a, lele Sebede ec'ey a ec'el lis ab yeji anj.

Jesu ec'es oc owi

Mark 15.42-47; Luk 23.50-56; Jan 19.38-

42

⁵⁷⁻⁵⁸ Eke leggh ew es a, Arimate banjn eci gbreghbi nyam, eke wel b'eshj Josef, ke in yeji el Jesu eci jam us es a im egh Pilat etj ibrm ek'ow k'oc Jesu eci sos megl a ɔh'n; † etj Pilat ɔh abusu. ⁵⁹ Josef oc sos megl a wiwrm gbad ufu owr ab ⁶⁰ etj l'oc n'im l'oc ow es in obi eci uwomu lob owr eke n'ɔh wel ur ab em. † Li wuwl lob nyam l'abl uwomu a ec'em ey usu ab es etj n'im. ⁶¹ Mari Magdala yowi a lele Mari yec'ab ab anj yogh, -l'ok es -l'obr uwomu ab any.

Uwomu a ec'osu

⁶² Nenegh e sos bebm e leggh ec; sica leggh beny a, egh waw esel eghel a lele Farisiel ab ab okr af im Pilat ogh a ⁶³ etj dad'r nine: «Egh gbel, low nyam ow ey nunj em: yadhj na, in ec'owr anj em a, li dad eke, ek'in uw ba ow'n bi kok segh nyahan a, in b'ow in igb luw em. ⁶⁴ Egh ɔh abusu ke wel ɔsu uwomu a toh ow kok segh nyahan, yec'etj ke in e jam esel a k'iyim sos megl a bake -li dadnm dedeku a eke l'igb luw em. Sica eci, yadhj ikh na b'ow agb akm krekre ec'a.» ⁶⁵ Pilat dad el nine: «ɔnyin usu ɔsu esel. Imn ke ɔh el -l'osu uwomu a ese elel eke am erurir ab af.» ⁶⁶ -N'im -n'am bebm uwomu a ec'elel eke wel k'osur a. -L'okr lob a ek'anj uwomu neny a wel kokr saw saw ab es senyn senyn etj -l'ok usu ɔsu esel.

28

Jesu eci luw em anj igb a

Mark 16.1-10; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

¹ Nenegh e leggh a b'ec eci dimas leggh eny ow em a, Mari Magdala yowi a lele Mari yec'ab ab ow am ekn uwomu a. ² Kpru em, wus umu lec em, etj Es Kotok ec'af er em es nyam anj afr us es, ow wuwl lob a oc es etj sig es af. ³ L'ew ese afr eke b'ehj af, etj in eci mob sus em a ufu ese nyamok af. ⁴ Usu ɔsu esel a erhɔh ɔny afhj es, am ufj bobar, etj ew ese agh ek'uw ce af. ⁵ Afr erm es a dad ɔyow a nine: «Erhɔh k'ɔny ɔny. M'uw any ek'am ɔl Jesu a eke

wel ew olikh af a; ⁶ n'anm anj. L'igb agh ek'uw ab em ese elel eke l'ikh anym li dad ab af. Òwr ekan usu a eke l'eru es a. ⁷ Sica imm fafa dadr in e jam esel a esre: "L'igb agh ek'uw ab em n'aam l'eku ɔny Galile. † Yogh anake b'ow ekan in a." »

⁸ Erhɔh lele sos em inj ligbel em ab, -l'ogh es -n'ghghon uwomu a ec'usu a, etj -l'uru es -n'aam -l'ewl Jesu e jam esel a amani. ⁹ Kpekgh Jesu ɔbr el etj am dad el ese: «M'am esgh ɔny!» -N'im -li titm ow, -n'ɔny ow akr es etj -n'am iggh ow nunj. ¹⁰ Jesu dad el nine: «Erhɔh k'ɔny ɔny. Imn dadr em lisijimel a im Galile: yogh anake -li b'ow -l'ekn'm a.»

Usu ɔsu esel a ec'ow e dad

¹¹ Eke ɔyow a anj egh ab af yogh aam a, sroda eyh ab em e beb ek'am ɔsu usu a ewl ow banjn a, etj awl ów a feh ek'ey a ok egh waw esel eghel a. ¹² Egh waw esel eghel a lele agh ekpek ab ab ɔny luku as. Sica eke neny okr el af a, -n'ɔh sroda eyh a os nono, ¹³ etj -li dad wel nine: «Dadr esre: "S'am eru memn ckok em, etj kpekgh egh a, in e jam esel a ow iy in e sos megl a." ¹⁴ Etj eke Pilat iri yeji, si b'ow s'eyr'r erm es; s'uw elel eke si k'ewr neny ke k'ehhmm es abur kaka ab any.» ¹⁵ Usu ɔsu esel a eb os a etj kok ese elel eke wel dadr el ab af. Egh eke amani a eb es Jwifel em toh it yefeny ana.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Mark 16.14-18; Luk 24.36-49; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

¹⁶ Jam esel lew nyam a ec'a, -n'im Galile eci lafeny a eke Jesu yegm el ab af. ¹⁷ Yogh, eke -l'ekan ow a, -l'ok ɔwrɔkp wus -l'ighj ow nunj, ghek el em ec'agh beb gbe am bebar. ¹⁸ Jesu eri ow etj dad el nine: «Afr lele wus ab ec'abusu a feh, Nyam ɔh'm. ¹⁹ Sica imm wus na eci ebr ebr a ec'agh a ogh, ke kókr el -l'el em e jam us esel; okr el mij nunj Es, Jim, lele Abh Lala e nin em ab; ²⁰ yegm el -l'osu ów a feh eke mi dad ɔny a. Sica irir: segh a feh m'ow m'anj ɔny ab toh wus na e nunj edj.»

† 27:55 Ɔyow a'ekn Luk 8.2-3. Akpoj em: bebmn Selu 38.12. † 27:57-58 Jwifel ec'ol a edhɔh eke sos megl k'anj olikh af leggh ukr. Ow b'is abu eyr eb ab em (Ol Ɔkn 21.22-23). Rom ec'agh a gbe b'ew es olikh af ow ugh es. Eke wel erur eke k'oc egh eke wel ibi olikh af a es a, ow it eke wel k'ibrm Rom ec'egh a ek'ew wus ogog ab es a abusu. Eke egh a ow el eb l'elu wus a, abusu erum es leggh kaka. Kɔ Jesu ec'a gbe Pilat ɔh abusu. † 27:60 Jwifel ogh a, wel b'ot agh enj a eke b'uw a es uwomu nyam coco em. † 28:7 Ekn Matie 26.32.

Mark ec'Amani Mamn eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Mark elm Jesu eci jam esél lew yony ab em ec'egñ. Ob Kok e lel ab em a, wél b'esn'n Jan Mark. Li kok juma erm esél ek'el Pól lele Pier ab (Ob Kok 12.12; 13.4-13; 1 Pier 5.13). Jesu eci lis e low eke l'iri Pier dad a anake ni non a.

Mark am yegm ey eke Jesu el Nyam ec'Iy eke Nyam erur tasi. Eke Jesu ób juma kok nunj a, l'erurm eke wél k'uw'r any fafa ese Mesi af, ese eb ebu af, anke l'erur eke usu k'irm es ke l'ótu li yegm in e jam esél a low. Ow it eke li k'otar akr li yegm wél eb ebu yec'eke l'el a. Na sosisem anake l'edññ agñ a eke l'ewlm a eke ki dad in e low ok agñ ejec'a (Mark 1.34,44; 3.12; 5.43; 7.36-37; 8.26,30; 9.9). Eke dedeku a iri eke l'el Mesi a, ow ibnm etñ Jwifel eci nunj af esél a ibi'r nyamn eyr eke -n'onyn ow ec'a sosisem.

Mark non Amani Mamn na agñ a ek'elm Jwifel a eci. Legñ sig em a, -l'igñ sisekp nunj, kó yefenyina em a, -l'ub Jesu nawre, etñ wél am ijr el gbre ómn eke n'onyn a sosisem. Mark am non lel na atr el sos es yec'etñ ke -n'onyn ómn Jesu eci abusu a eke óny ab em. N'am elu ókm li yegm Jesu eci lec eke ij akm abñ ejunj a e low. N'am elu ókm li dad eke Jesu in b'ewlm ól feñ, ow'n óny abusu eke ow'n ki kok sakrowa. N'am yegm wél yej'eke Jesu eci jam us a in elm akrowa owi ce, anke Jesu in ekn gbre lele luw ab. Eke -l'ókn eke Jesu igb luw em, in eci gbre ij a ótu eke k'atr el sos es -n'inym es kikri el eci gbre ij em.

*Jan mij ok nunj es e Nyam odad eke dad
Matie 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28*

¹ Anja anake Jesu Krist [Nyam Jim] † ec'Amani Mamn a ób nunj a, ² ese el el eke Nyam eci kokoba ób es Esayi non ab af: Em Nyam, m'ow m'ónj em ec'erm es ikñ anym kok ñ ec'ejagb a. †

³ Egn nyam anj loj am elu lebl dad ese: «Kòkr Es Kótòkò ec'ejagb a, kòkr in e sebr a ínym nyim nyim!» †

⁴ Kin el el eke Jan mij ok nunj es ey ókm loj, ke am elu lebl dad: «Ítñnin erm em, òkr mij nunj, ke Nyam b'ow oc óny e sikpl a ap óny.» ⁵ Jude wus a nimum ec'agn a feñ lele Jerusalem ec'ab ab am ow Jan ogñ. -N'am egn el e sikpl a -l'eb agñ a feñ ec'any af,

etñ Jan am ok el mij nunj Jurden ern. ⁶ Jan sus mob eke wél kok gbanke kedebnam e suw em, etñ l'egñ ndey lel em e meb er em. In ec'ob eke li b'ij a el tate gbangban lele mow mun ab. † ⁷ N'am dad agñ a feñ l'ese: «Egn a ek'anñ'm jam b'ow a, óny abusu nono akm im, m'itm yeji eke mi k'is es bake m'óny in e còkrupkò meb a mi mómu es. † ⁸ Em ec'a, m'am ok óny mij nunj mij em, kó in li b'ow l'ok óny mij nunj Abñ Lala em.» †

*Jesu e mij ok nunj lele ebm ekn owi ab
Matie 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13*

⁹ Legñ ab em, Jesu anj Nasaret Galile wus af ow, etñ Jan ok'r mij nunj Jurden ern. ¹⁰ Eke n'anñ mij ab em n'am ey ókm a, l'ekn afr agbr em etñ Abñ us'r es nunj af ese kel af. ¹¹ Etñ lebl nyam anj afr ikñ am dad ese: «Í] el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em inñ feñ m'elu'ñ em.» †

¹² Kpekñ eke ow b'uwr a, Abñ Lala oc im'n loj. ¹³ N'anñ yogñ l'ij segn ekn yony eke Satan eju'r. L'ir yogñ akp em e mindey ab, etñ afr erm esél ow am kok in e lis e low.

*Jesu e jam esél krèkre ek'esñ
Matie 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11*

¹⁴ Legñ ab em eke wél elu Jan mij ok nunj es sobel em a, Jesu im Galile wus af etñ n'am ób Nyam ec'Amani Mamn a eci kokoba li dad l'ese: ¹⁵ «Legñ a eke Nyam ewar a ow ñ, anke Nyam ec'es ew a ow titm. Ítñnin erm em ke ébr Amani Mamn a.»

¹⁶ Eke Jesu am ecr Galile eci mij lekpl a e saw saw a, l'ekn ócn ibi esél agñ yony, Simó lele lisijim Andre ab ek'am ok muw mij lekpl ab em. ¹⁷ Jesu dad el nine: «Ûsr'm jam, m'ow mi kok óny éel agñ eb esél.» ¹⁸ Kpekñ -li dign el e muw a -l'ok es, etñ -l'us ow jam. ¹⁹ Jesu b'imn anym eci tel a, l'ekn Sebede jimel a, Jak lele lisijim Jan ab. -N'anñ el eci mijetñ ab em -n'am kok el eci muw a. ²⁰ Kpekñ Jesu esñ el; -li dign el es Sebede lele el e juma kok esél ab ab -l'elu es letñ ab em, etñ -l'us ow jam.

*Jesu ewlm abñ nunj es a
Luk 4.31-37*

²¹ Jesu lel in e jam esél ab ab im Kapernayum ec'eb ab em. Nenegñ e legñ a, Jesu ey Nyam nunj igñ usu a etñ am yegm agñ low. ²² Agñ a ek'am iri in e low yegm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yegmn agñ low a sosisem, anke n'anm ese el ec'ol e low yegm esél ab af, kó n'am yegm wél low abusu óny em. ²³ Ke Nyam nunj igñ

† 1:1 Nyam Jim:Mark eci silél esig oglog em a, wél éñnm odad ikñ na. † 1:2 Malaki 3.1; bèbmn Matie 11.10.
† 1:3 Esayi 40.3. † 1:6 Ekn 2 Eb Ebu 1.8. † 1:7 Ekn Jan 1.27 ec'akr otar a. † 1:8 Ekn Ob Kok 2.1-4. † 1:11 Bèbmn Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab.

usu yogŋ egn nyam ek'abŋ nŋj anŋ em a, am oŋ dad eŋe: ²⁴ «Oy! Nasaret e Jesu, bla am erur eke ki kok ey ee? Kɔ ek'ow eke ki nŋjŋ ey ee? Em, m'uw egn ek'el'ŋ ab any: Nyam ec'erm es lala.» ²⁵ Jesu dad abŋ nŋj a odad lebl tuotuo em nŋe: «Yèwal, ke éy ɔkm egn na em!» ²⁶ Abŋ nŋj a mumu egn a lɛc em, etŋ am oŋ ey ɔkm in em. † ²⁷ Agŋ a feŋ low iti any afŋn es toŋ batŋ -n'am bibrmnŋn el ɔfr -l'ese: «Kɔ na bla lowi ana ee? Bogŋ ec'abusu ɔny em e low yeŋm owr ana ee? Egn ikŋ na ew abŋ enŋj yeŋ'es, etŋ -li b'elum ow!» ²⁸ Etŋ kpekŋ agŋ am dad Jesu e lís e low Galile wus nimum af.

Jesu ewlm ólu nɔnɔ

Matie 8.14-17; Luk 4.38-41

²⁹ Eke -n'annŋ Nyam nuŋ ign usu a -l'okŋ ɔkm a, Jesu, Jak lele Jan ab im Simo lele lisijim Andre ab ogn a. ³⁰ Simo ey lis eke sos am etu es a, eru es. Etŋ kpekŋ wel dad in ec'ol owi ok Jesu. ³¹ Jesu im eŋn yow a, l'ucu abu n'ony l'igbm ow, etŋ kpekŋ in ec'ol a oc'r es lís. Etŋ yow a am kok el e lís e low.

³² Ncebles em a, eke ligbn im eru es a, † agŋ ot el ec'ólu a feŋ is Jesu; abŋ enŋj esel yeji anŋ em. ³³ Eb ab em ec'agn a feŋ as luku Simo eci lisany a. ³⁴ Jesu ewlm ólu a lel el ec'ol erŋ erŋ a feŋ ab. N'am ogn abŋ enŋj a, etŋ l'élum wel abusu es eke wel ki dad odad, anke -l'uw egn a ek'el Jesu ab any. †

Jesu am ŋgboŋ Kapernayum

Luk 4.42-44

³⁵ Legŋ eny ow em a, eke usu k'otm es a, Jesu igb ey gben etŋ im usu saw em. Yogn, n'am nŋjŋ Nyam. ³⁶ Simo lele lawlel a ek'annŋ in ab ab ok ɔkm im in ec'ol em. ³⁷ Eke n'enan ow a, -li dad ow nŋe: «Agŋ a feŋ am ɔ'l'ŋ.» ³⁸ Jesu dad el nŋe: «S'ŋgboŋn aŋa, s'ímm baŋn saw saw a, anke yogŋ yeji ow ite eke mi ki dad el Amani Mamn a ec'odad. Na sosisem eci m'ow wus na af.» ³⁹ Etŋ Jesu am ec Galile wus ab af nimum. N'am ɔb Amani Mamn a e kokoba Nyam nuŋ ign usu a feŋ, etŋ n'am ogn abŋ enŋj yeji.

Jesu ewlm kokobe es nyam

Matie 8.1-4; Luk 5.12-16

⁴⁰ Legŋ nyam kokobe es nyam ow am kok ɔrŋn ibrm Jesu abu elum; l'ok ɔwrɔkŋ wus Jesu ec'any af, etŋ n'am dad l'ese: «Eke ŋ erur, ɔtu eke k'ayal'm.» ⁴¹ In e low ɔny Jesu ɔrŋ; † l'egŋn abu es l'itŋn ow etŋ li dad nŋe: «M'erur, ayl!» ⁴² Kpekŋ kokobe

a oc'r es lís, etŋ l'ayl. ⁴³ Jesu elu ólu a eke l'ewlm a abusu es eke k'im, etŋ l'ewar ow lebl tuotuo em nŋe: ⁴⁴ «Íri senyn senyn, ki dad low na k'ok egn kaka! Gbeko im yeŋm egb waw es a sos, ke wáw egb eŋe elele eke Mois ec'ol a ibrm ab af, ke ow íj danŋu.» † ⁴⁵ Ólu a im, etŋ usu a feŋ n'am dad low a eke eŋn'n a ec'odad. Na sosisem Jesu ótum ilam sos any eb em, kɔ li b'annŋ usu saw em ke agŋ am anŋ susu a feŋ ow in ogn.

2

Jesu ewlm sos es wew es nyam

Matie 9.1-8; Luk 5.17-26

¹ Eke seŋŋ beb ec a, Jesu ewl ow Kapernayum, etŋ dedeku a iri eke l'ec akŋ. † ² Etŋ kpekŋ agŋ nɔnɔ ow as luku gbugŋ a eb usu a feŋ; usu kaka anm, lisany a bɔbɔ yeji usu anm. N'am dad wel Nyam ec'odad, ³ etŋ agŋ yar abu sos es wew es nyam am is Jesu. ⁴ Gbeko eke -li k'otumn -l'okmn yogŋ a eke Jesu sig es agŋ a sosisem a, -li fig usu nyam él luw af a, etŋ -l'oc ólu a ek'annŋ in eci faja em a -l'usm es Jesu ec'any af. ⁵ Eke Jesu b'ekn agŋ a ec'omn a, li dad sos es wew es a nŋe: «Em jim, m'oc ŋ e sikpl a m'ap'ŋ.»

⁶ Ol eci low any uw esel beb sig es yogŋ, etŋ am tutr el ec'erm em dad eŋe: ⁷ «Kɔ bla etŋ egn na am dad odad nene ee? N'am ɔbr Nyam any! Bwo ec'egŋ ɔtu eke k'óc sikpl ap ek'ow elm Nyam ɔny coco ee?» † ⁸ Eke Jesu uw el e sow tutr ab any a, li dad wel nŋe: «Kɔ bla etŋ am tutar ów amua na ɔny ec'erm em ee? ⁹ Kɔ bogŋ ec'anake ew fuɛfuɛ eke wel ki dad sos es wew es ab ee? "M'oc ŋ e sikpl a m'ap'ŋ", oglog ke wel dád'r eŋe: "Ígb oc ŋ eci faja a ke án es ee?" ¹⁰ Gbeko m'erur eke k'uwŋ low na any: wus na af, egn ec'Iy ɔny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etŋ sica li dad sos es wew es a nŋe: ¹¹ «M'am dad'ŋ, igb oc ŋ eci faja a eb ejaŋb im gbugŋ!» ¹² Kpekŋ egn a igb agŋ a feŋ ec'any af, l'oc in eci faja a, etŋ l'ey ɔkm n'am an es n'im. Ow e low a iti dedeku ab any, etŋ -n'am kɔklm Nyam -li dad -l'ese: «Legŋ kaka s'eknm low akpasu na.»

Jesu eŋŋ Levi eke k'us'r jam

Matie 9.9-13; Luk 5.27-32

¹³ Emeny Jesu ewl im Galile eci mij neny a. Agŋ nɔnɔ am ow in ogn, etŋ n'am yeŋm wel low. ¹⁴ In ec'ec em a, l'ekn Alfe jim Levi, eke sig es wus labm eb usu. Jesu

† 1:26 Ekŋ Mark 9.26. † 1:32 Ncebles em a, eke ligbn im eru es a:ke nanegŋ e legŋ uwr ŋj; eke mílél krekre b'ok ɔkm a, ke legŋ eŋe ɔb nuŋ ŋj. Jwifel ec'ol em a, wel ɔtu eke sica wel k'ot ólu is Jesu. † 1:34 Bèbmŋ Ob Kok 16.16-17.

† 1:41 In e low ɔny Jesu ɔrŋ:Mark eci sílel esíg oglog em a Jesu ebl erm ok'r af. † 1:44 Ekŋ Matie 8.4 ec'akr otar a. † 2:1 akŋ:Mark 1.29 em a, ke wel tutr ek'ow el Simo Pier lele Andre ab ec'akŋ. † 2:7 Bèbmŋ Ob Ap 24.16;

Selu 103.3; Esayi 43.25.

dad'r nine: «Ûs'm jam!» Levi igb etj us'r jam.

¹⁵ Ow e jam a, Jesu im Levi ec'akñ a, etj am ij ob. Wus labm eb esel nono lele sikpl esel ab am ij ob Jesu lele in eci jam esel ab ab, anjke agñ amua e nono anake am us'r jam a. ¹⁶ Etj ol e low yegm esel ek'el Farisiel ec'ogog ec'agñ a, ekn eke Jesu am ij ob agñ amua feñ ab; etj -li dad in eci jam esel a nine: «Kò bla etj n'am ij ob wus labm eb esel amua lele sikpl esel † amua ab ee?» ¹⁷ Jesu iri odad a eke -n'am dad a, etj dad el nine: «Agñ a ek'anñ sos tuotuo em a, ibram sos kok es, kò òlu anake b'ibrm sos kok es a. M'owm eke mi k'esñ agñ eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel a, kò m'ow eke mi k'esñ "sikpl esel".»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Matie 9.14-17; Luk 5.33-39

¹⁸ Legñ nyam, Jan mij ok nuñ es eci jam esel a lele Farisiel ab am enñ neny. Agñ ow am ibrm Jesu ese: «Kò bla sosisem etj Jan mij ok nuñ es eci jam esel a lele Farisiel ec'ab ab b'enñ neny etj ñ e jam esel a éññm neny ee?» ¹⁹ Jesu dad el nine: «Kò am tutar ek'agñ lawlel eke wel esñ mebi eci es gbegbl em a otu eke k'éññ neny eke yow ec a anñ el ab ee? Njan! Segñ a feñ eke yow ec a b'ow anñ el ab a, -li b'ow -l'ij etj -li b'ow -l'egñ. ²⁰ Gbeko legñ am ow eke wel b'ow ony yow ec a oc es el ec'aranñ, ke sica -n'enñ neny gon.»

²¹ Etj Jesu ub el nyandre nine: «Egñ ócm gbad owr lele gbad sig ab obarm gignm. Eke kok eben, ke gbad owr a b'ow ony gbad sig a agbr em; etj gbad a ec'em agbr a b'ow agb nono. ²² Etj emeny egñ ócm mar owr okm marel sig em. Eke kok eben a, mar owr a b'ow inñ tonj ba ke óny marel sig a ob es. Etj wel b'ow irrm mar a lele marel ab ab. Tasi em a, mar owr; marel owr em wel k'ok.» †

Egñ ec'Iy el nenegñ ec'es ew es

Matie 12.1-8; Luk 6.1-5

²³ Nenegñ e legñ nyam, Jesu lel in eci jam esel ab ab am ecr segb ogm eci. El ec'ejagb us em a, jam esel a am bubm egbey a. ²⁴ Farisiel ow etj am ibrm Jesu ese: «Is any ekn, kò bla sosisem etj ñ e jam esel a am kok low ek'ey ec'ol a oom abusu eke wel ki kok nenegñ e legñ ee?» † ²⁵ Jesu otu eb dad el nine: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agñ ab ab kok legñ nyam eke namm am ony el ab ee? ²⁶ L'ey Nyamel em, etj in eci agñ ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a. Low na ey egb waw es ligbel Abiatar e legñ ab em.

Ey ec'ol a onj abusu eke egb waw esel sony coco k'ij egb waw e futufutu na.» † ²⁷ Jesu igñ af dad nine: «Nyam kok nenegñ egñ e nimamn sosisem kò ow elm nenegñ sosisem Nyam kokm egñ. ²⁸ Na sosisem anake egñ ec'Iy el nenegñ yeji ec'es ew es a.»

3

Jesu ewlm egñ ek'abu wew es nenegñ e legñ

Matie 12.9-14; Luk 6.6-11

¹ Emeny Jesu ewl ow Nyam nuñ igñ usu a. Yogn, l'ekn egñ nyam ek'abu wew es. ² Agñ a feñ ek'anñ Nyam nuñ igñ usu a ok'r anyamn af am ler gbiy ekn, eke li b'ow l'ewlm egñ na nenegñ e legñ na, anjke -n'am ol low nyam eke -li k'ebur ow af -l'ok ow ów af. † ³ Jesu esñ egñ a ek'abu wew es a, etj li dad ow nine: «Igb ow anja inym es agñ a feñ ec'any afl.» ⁴ Etj n'am ibrm agñ a ek'anñ yogn a l'ese: «Nenegñ e legñ a bla lowi ey ec'ol a onj abusu eke wel ki kok ee? Low nimamn kò low nuñ ee? Wel otu eke ki sóg egñ oglog wel egb'r es luw ee?» Kò -l'obm kpu. ⁵ Etj Jesu am ler el erm bebl em; sos yeji ow'r es anjke -n'onym sorñ ikñ kaka. Li dad otu a nine: «Égñm abu es!» L'egñm abu es etj l'ewl. ⁶ Kpekñ Farisiel a ok okm Nyam nuñ igñ usu a, etj Eròd Antipas ec'ogog ec'agñ ab ab -n'im -n'am as luku, -l'ol elel eke -li k'onyn Jesu bake -l'ibi ow.

Agñ nono am ow Jesu ogñ

Matie 4.25; 12.15-16; Luk 6.17-19

⁷ Jesu lel in e jam esel ab ab ocr sos es im Galile e mij saw a, etj agñ nono am us'r jam. Agñ am anñ Galile, Jude, ⁸ Jerusalem, Idume, Jurden ogog eci wus ab af, Tir lele Sidon eci banñ saw saw a ow. Bieku na am ow eke k'ekn Jesu anjke -l'iri ów a feñ ek'ow am kok a. ⁹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Ocr mijetj nyam owr ewr es anja, yec'etj ke dedeku a k'átram im sel.» ¹⁰ Eke Jesu ewlm agñ nono a sosisem, agñ a feñ ek'onny ol erñ erñ a, am itarir eke k'erñ usu itñ in abu. ¹¹ Ek'agñ ek'abñ enñ anñ em a b'ekn Jesu a, -li b'ok wus ow ec'any af -n'am babarm -l'ese: «I] Nyam ec'Iy.» ¹² Kò Jesu am ijl el neny kponkponj dad ese: «K'ulmn'm es!»

Jesu sòsum erm esel lew yony ot

Matie 10.1-4; Luk 6.12-16

¹³ Ca Jesu uyu lafeny af, l'esñ agñ eke l'erur a etj wel ow in ogñ. ¹⁴ El em a li sòsum agñ lew yony l'ot [etj n'onj wel nin erm esel]. † Li sòsum l'ot wel eke

† **2:16** Ekn Luk 15.2 eci akr otar a. † **2:22** Ekn Matie 9.17 ec'akr otar a. † **2:24** Ekn Matie 12.2 eci akr otar a.

† **2:26** Ekn 1 Samiel 21.2-7; 2 Samiel 15.35; Ob Ap 24.5-9. † **3:2** Ekn Matie 12.10 eci akr otar a. † **3:14** Mark eci silél esig beb em a, wel éññm sodad ek'anñ ob na [...] ec'aranñ em a.

wel k'anj in ab ke n'am erm wel -n'im -l'ob gbrenghi usu a e kokoba. ¹⁵ N'onj wel abusu eke wel k'ogñ abñ enjñ yeji. ¹⁶ Kin erm esel lew yony a ec'en: Simo (Jesu ign'n nin af Pier), † ¹⁷ Jak lele lisijim Jan ab, el Sebede ec'ey (Jesu onj el nin Bwanerges † ek'el nyandɛ em: "agn ek'el e low kok b'ot nyamgbrany es"), ¹⁸ Andre, Filip, Bartelemi, Matie, Toma, Jak Alfe jim, Tade, † Simo low dogñn es, ¹⁹ lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

*Wel am cicr Jesu eke n'onj agñ ec'abñ
Matie 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10*

²⁰ Emeny Jesu ewl meny ow akñ a. Agñ nono ewl meny ow as luku yogñ tonj Jesu lel in e jam esel ab ab ãññm abusu eke k'ij ob yeji. ²¹ Jesu ec'akñ ec'agn am ow eke k'oc'r ab im anke -n'am iri † eke Jesu in ki kokm egn em owi.

²² Etnj ol e low yegm esel ek'anñ Jerusalem ow a am dad ese: «Belsebul, abñ enjñ ec'es ew a, anñ Jesu em! Ow anake ow b'onj'n abusu ke li b'otu l'ogñ abñ enjñ a.» ²³ Jesu esñ el etñ n'am dad wel sodad nyandɛ em l'ese: «Ayaf Satan otu eke k'ogññ in sosi ar ee? ²⁴ Eke batñ es ew nyam ec'agn b'ogñ ar el ofr em, es ew a k'otum anm ij. ²⁵ Eben nenyembri nyam bosu nyam ec'agn ek'ubr em el ofr a, k'otum anm ij. ²⁶ Eke batñ Satan b'ogññ in sosi ar, oglog Satan neny okrm af in obi ab ij a, ke in eci abusu a k'otum ibñm ij; in eci es ew a uwr ã. ²⁷ Etnj emeny, eke wel erur eke k'im ey lec es nyam ec'akñ iy'r mil a, ow it ke wel ikñ anym ony awñ'n gbuñ ke wel otu ey in ec'akñ a ot in eci mob a feñ.»

²⁸ Etnj Jesu ignj af dad nine: «M'am dad ony nawre em tasi, agñ otu eke k'eyñ sikkpl feñ lele sodad enjñ feñ eke -li b'ow -li dad -l'ok Nyam af ab ab ec'oc ap. ²⁹ Gbeko ek'egñ nyam dad low nññ ok Abñ Lala af a, li k'ow n'eyñm ow ec'oc ap legñ kaka, anke low nññ a b'ow anñ'n af segn feñ.» ³⁰ Jesu dad odad na ok ol e low yegm esel ab af, anke -li dad ek'abñ nññ in anñ ow em sosisem.

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Luk 8.19-21

³¹ Etnj Jesu lis lele lisijim jam esel ab ab ow. -N'inym es gbenj a etñ -n'onj egn ey akñ a eke k'esñ'n. ³² Agñ nono ok es iwr elul Jesu em, etñ wel dad'r eke: «Kin, esñ lele esñ jimel ab ek'ow inym es gbenj a. -N'am erur eke -li k'ekñ'ñ.» ³³ Etnj Jesu dad nine: «Ko bwo el em lis ee? Etnj ko bwo el el em lisijimel ee?» ³⁴ Etnj eke l'ew nyamn li ler

agn a ek'ok es iwr did elul il em a, li dad nine: «Kin em lis lele em lisijimel ab ek'annj anja, ³⁵ anke egn kaka feñ eke bi kok Nyam ec'erur a, el em lisijim, em lisijow, lele em lis ab.»

4

Wus akpasu akpasu yar e nyandɛ em odad

Matie 13.1-9; Luk 8.4-8

¹ Sakp ejeci, Jesu ow Galile eci mij neny a, etñ n'am yegm agñ low. Agñ nono ow ar did elul il em. Na sosisem l'ey mijetñ nyam ek'annj mij af ab em etñ li sig es. Bieku a nimum ok es mij neny a. ² Jesu am ot nyandɛ em ec'ow nono yegm el low. In eci low yegm ab em, n'am dad l'ese: ³ «Ïgnñ loru es irir! Legñ nyam, egb ewl es nyam im ogm am ewl egb. ⁴ Eke n'am ufñ egb ey ab es a, † beb ok ebr af etñ or ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sec enym. Kpekñ -l'eli sec a ek'enym a sosisem. ⁶ Ko eke ligbn ow afr a, l'ebal egb a eke eli ok okm a etñ li wewr ow es anke min onym el wus tasi. ⁷ Beb ejeci ok usu eke mirñ anñ. Mirñ a eli ony awñ el es. Na sosisem -l'osum ey kaka. ⁸ Gbeko egb ey a e beb ok wus mamn af. -L'eli -l'ok okm, -l'agb etñ -l'osu ey. Beb osu likñ lele lew ab, beb ec'a ekñ nyahan etñ af e beb a osu ekñ yen.» ⁹ Etnj Jesu ignj af dad nine: «Ek'onyn oru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

Low sosisem eke Jesu b'oc nyandɛ odad yegm agñ low

Matie 13.10-17; Luk 8.9-10

¹⁰ Eke Jesu anm bieku ab ab ij a, in e jam esel lew yony a lele agñ a eke b'annj in ab a, am ibrm'n low sodad nyandɛ ab af. ¹¹ Jesu dad el nine: «Ony enjan Nyam eci gbrenghi usu a ec'ow a eke lol es a ec'any uw. Ko el ec'a, nyandɛ em ce m'am dad el, ¹² yec'etñ ke -li bi ler ke -li k'ekñmñ; -li b'iri ke ow k'okm el es sos em, anke blel ow am ok el es sos em, blel -l'ewl meny -l'ow Nyam ogñ, ke blel ow ap el low.» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Luk 8.11-15

¹³ Etnj Jesu dad agñ a ek'annj yogñ a nine: «Ony otumñ irimñ egb ewl es a ec'odad a e nyandɛ? Ayaf b'ow otur irir sodad nyandɛ em a feñ ee? ¹⁴ Egb ewl es a ewl Nyam odad. ¹⁵ Ebr ab af a eke egb a ok a, el agñ eke b'iri odad a. Kpekñ Satan ow ony odad eke wel ewl el ec'erem em a oc es.

† **3:16** Pier:ow e nyandɛ el lebn. Ekn Matie 16.16-18; Jan 1.42. † **3:17** Bwanerges:bèbmn Luk 9.54. † **3:18** Ekn Matie 10.3 eci akr otar a. † **3:21** -n'am iri:odad na Grek em a, wel otu ek'itññ ejec'em dad ese -n'am dad. † **4:4** Ekn Matie 13.4 eci akr otar a. † **4:12** Esayi 6.9-10, Septant em oc'odad eke wel oc.

16 Mebn wus a eke egb a ok a, el agn eke b'iri odad a ke kpekñ eb'r sos em injn em. 17 Gbəkɔ, -li yebmn odad a okm min el em, -li b'ew erm af tel cɛ. Eke sica sos es ow owi oglog gbire ij owi b'ow Nyam odad a sosisem a, -li b'egbr ɔmn a fafa. 18 Wus a eke mirñ nɔnɔ anñ af ke egb a ok af a, el agn eke b'iri odad a. 19 Gbəkɔ wus anja ec'erm mij ebr; ob ɔny e meju lele wus ec'ow aw ejeci nɔnɔ iy el erm em gbɔñ, etñ ɔny odad a awñ es el em, ke ɔtum ɔsum ey kaka. 20 Wus mamn a el agn eke b'iri odad a ke eb'r. Ow ɔsu ey el em. Beb ɔsu likñ lele lɛw ab, likrñ ɔsu ekñ nyahan etñ beb a ɔsu ekñ yen!»

Keni e nyandɛ em odad

Luk 8.16-18

21 Jesu ibrm el nine: «Kɔ keni eke wɛl b'ign a, ob ew eke wɛl k'ubur es oglog kofa ew eke wɛl k'oc ew sosisem wɛl b'ign ee? Njan! Tasi em a, ob gege af wɛl b'itmn es. † 22 Eɛn low fɛñ eke lɔl es a b'ow ey ɔkm, etñ yec'ek'anñ ncebn em a b'ow ilm any usuayl em. 23 Ke egn ek'ɔny ɔru eke k'iri a, iri gɔñ!»

24 Etñ emeny Jesu dad el nine: «Ew low fɛñ eke b'ow irir a erm senyn senyn! Anke akunda yec'em eke b'ow ocr ebmnin ob ɔññ egn ejec'a, ow em cɛ Nyam yeji b'ow ebmn ɔñ ɔny, etñ li b'ow li kok l'akm ɔny ec'a. 25 Tasi em a, egn ek'iri odad a ke ucu ɔny es a, Nyam b'ow obn'n; kɔ egn ek'irim kaka a, tel a eke l'iri a yeji, wɛl b'ow ɔny oc'r es erm af.»

Egb ey eke el obi eli ok ɔkm e nyandɛ em odad

26 Emeny Jesu dad nine: «Nyam e gbrenɓi usu a otarir es odad na ab: ign nyam ewl egb ey in ec'ɔgm a. 27 Sica n'im etñ n'am ir eb, l'eru es l'ign, ncok lele legñ owr ab eɛ segn fɛñ ec'ab af. Gbəkɔ egb ey a eli ok ɔkm etñ am agb ek'egñ a in obi uwm ow e low kaka any. 28 Kɔ wus in obi li bi kok etñ egb ey a b'eli ok ɔkm, agb tonj usu sel em. 29 Etñ ek'egb ey a usu a, kpekñ egn a ow el ec'ub em, anke ow it eke sica wɛl k'ub el gɔñ.» †

Likñ e liy ec'odad nyandɛ em

Matie 13.31-32, 34; Luk 13.18-19

30 Emeny Jesu dad nine: «Bla lowi wɛl ɔtu eke k'oc bebmn Nyam e gbrenɓi usu ab ee? Etñ bogñ ec'odad wɛl ɔtu eke k'oc dadr ow e low ee? 31 Nyam e gbrenɓi usu a anñ eɛ likñ e liy nyam eke wɛl ewl af. Gbuñ eke wɛl k'ewl'l a, l'el egb ey a fɛñ em eci likekli tasi. 32 Sica eke li b'eli l'ey ɔkm a, li b'agb l'akm wɛl fɛñ. Li b'ok ál, li

faf es tonj bake ɔr ám ow sus mel in ec'ál a eci low ew a.»

33 Sodad nyandɛ amua em anake Jesu b'oc am dadr el Nyam ec'odad a, yec'a cɛ eke l'ɔtur eke -li k'oc l'ew es erm em a. 34 Sakp sakp fɛñ Jesu b'oc sodad nyandɛ em am dadr el ów. Gbəkɔ eke li b'anñ in e jam esel ab ab a, li b'otar ów a fɛñ akr l'ok wɛl.

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Luk 8.22-25

35 Legñ a cɛ eci ncebles a, Jesu dad in e jam esel a nine: «S'ubar mij jam a.» † 36 Etñ eke l'elul bieku ab es a, jam esel a ok letñ a eke Jesu anñ em ab em, etñ -n'im. Metñ ejeci yeji anñ el saw. 37 El ec'ubr em a, kpekñ lidgbegb okr el es etñ mra am elul el, tonj mij am bubm ok el letñ em. 38 Jesu gbe ekpn ob, eru es letñ neny a am eru memn. Jam esel a am uwr'r dad'r eɛ: «Low yegm agñ es, kɔ ey e luw na eke s'am ow s'uw a, ow am kokm'ñ low kaka ee?»

39 Jesu ufñm es etñ dad lidgbegb a lele mij ab ab nine: «Irmn es! Adar!» Etñ lidgbegb a ec'elu a ubr es etñ usu a fɛñ irm es tinj. 40 Sica Jesu am dad in e jam esel a eɛ: «Kɔ bla etñ erññ am ɔny ɔny ee? Kɔ ɔny k'ɔnymn ɔmn cɛ ee?» 41 Jam esel a erññ ligbɛl am ɔny etñ am dad el ɔfr em eɛ: «Kɔ bwo el egn ikn na eke lidgbegb lele mij ab b'ɔny in ec'elum ab ee?» †

5

Jesu ewlm abñ ñuñ es nyam

Matie 8.28-34; Luk 8.26-39

1 Jesu lel in eci jam esel ab ab im ok Galile eci mij jam a, Geraseni † eyn eci wus ab af. 2 Eke n'anñ mijetñ ab em l'us es a, kpekñ egn nyam anñ egn es oc usu a ey ɔkm ow am ɔbr'r. Egn a, abñ ñuñ anñ'n em. 3 Suwomu ec'aranñ anake li b'anñ a. Egn kaka ɔtum ucurm'n es, ngbraka em bobo yeji, 4 anke sakp nɔnɔ wɛl b'awñ'n akr lele sabu ab ngbraka em, kɔ li b'ɔny fɛñ li bubr es. Egn kaka ɔnym lec eke k'otu ɔny'n yeji. 5 Segñ fɛñ, ncok lele legñ owr ab, li b'anñ suwomu ek'anñ mafeny em a ec'aranñ; n'am babarm ke n'am ot mebn li kokr in sosi mob.

6 L'ekñ Jesu akpoj em, l'uru es l'ow, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af, etñ n'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'ese: 7 «Jesu, Nyam ek'anñ afr kpekpe ec'Iy, kɔ bla lowi anñ ey aranñ ee? Nyam e nin em m'am ñɔññ'ñ, ki kok'm low ñuñ!» 8 Abñ ñuñ a ew lebl am dad eɛn anke Jesu ikn anym dad'r nine: «Abñ ñuñ, ñy ɔkm egn na em!» 9 Ca Jesu am

† 4:21 Bèbmn Matie 5.15; Luk 11.33. † 4:29 Bèbmn Joel 4.13. † 4:35 Ekn Luk 8.22 eci akr otar a. † 4:41 Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † 5:1 Geraseni:Ekn Luk 8.26 lel in ec'akr otar ab ab.

ibrm'n ese: «Kò ayaf wel b'eshn'η ee?» Li dad nine: «Wel b'eshn'm "Bubute", anke s'eny noko.»¹⁰ Etn η n'am at lebl es ni ηohn Jesu l'ese: «K'ogh abη enun amua k'ηgbon wus ikpr ab af.»

¹¹ Yogh, gbroke noko anη ek'am ij ob lafeny a saw. †¹² Abη enun a am ηohn Jesu dad ese: «Ogh ey s'im sigbroko amua ogh a yec'etη ke s'ók el em!»¹³ Jesu oh el ow ec'abusu. Abη enun a ok okm egh ab em, etη im ok sigbroko ab em. Gbroke a feη ek'anη yogη a otu eke k'ij fandi yony. El a feη -n'anη lafeny ab af -l'uru es -l'ok mij lekl ab em, etη -n'emn.

¹⁴ Es uru em, sigbroko osu esel a ewl im am ob amani eb ab em lele sikipukpu em ab. Etn agη am ow ekn low yec'a ek'ey a.¹⁵ -L'ow -n'ehη Jesu, etη -l'ekn egh a eke legη sig em abη enun anη em a eke sig es. Sica li sus mob; nun em ayal. Etn agη a erηη am ony. ¹⁶ Agη a ek'ekn ow a feη ek'ehη egh a ek'ony abη enun a, lele low yec'a ek'ehη sigbroko ab ab a, am awl ow ec'ow ok el. ¹⁷ Etn agη a feη ek'ow a okr af am ηohn Jesu eke li k'ηgbon el eci wus ab af.

¹⁸ Eke Jesu am ey mijetη ab em a, egh a ek'ony abη enun bake ewl a am dad'r ese: «Ek'ow akpl'η sos em, ke m'am erur eke mi k'anη η ab!»¹⁹ Jesu eghm, gbeko li dad ow nine: «Éwl im η ec'agη a ogh a, ke áwl ów a feη eke Es Kotoκο kok oh'η a, lele soηη ikη e n'ony η ec'ab ab a ok el.»²⁰ Egh a im, etη l'ob nun Eb Lew † ab em, n'am dad ów a feη eke Jesu kok oh'n a l'ok agη. Etn agη a feη low iti any.

Jesu ewlm yow nyam etη igbm Jayirus jow a luw em

Matie 9.18-26; Luk 8.40-56

²¹ Eke Jesu anη mij jam a owr mijetη em ec'a, agη noko gbél ow iwr did elul il em mij neny yogη. ²² Egh nyam eke wel b'esh Jayirus, Nyam nun igη usu a ec'es ew es anη ow etη eke l'ekn Jesu a, l'ok owrokp wus ow ec'any af. ²³ N'am at lebl es ni ηohn Jesu li dad l'ese: «Em jowli am uw. Ow ke át'r abu nun, yec'etη ke li k'úwm ko ke n'ánη owr.»²⁴ Jesu ab -n'im, etη agη noko a ek'aam ewl'l a am itarir -l'ul il.

²⁵ Bieku na em, yow nyam eke b'ub abu ke mebl a edηm es toη ij akpo lēw yony anη. ²⁶ L'ij gbre noko gbél sos kok esel noko ec'abu em. Ni ηunη in ec'os feη, ko l'ewlm, gbeko catη anake ol a am otu yej'a. ²⁷ Etn eke l'iri Jesu e lis e l'ow a, l'ow l'ey

dedeku ab em, l'ec Jesu jam, etη l'itηη ow eci mob sus em a abu. †²⁸ Ke li dad in ec'erm em nine: «Blél mi k'itηη in e mob sus em a abu ce, ke m'ewl η.»²⁹ Kpekη l'ekn eke mebl a ek'am ok'r a edη es, etη l'ekan in sosi em eke l'ewl in ec'ol ab em. ³⁰ Akr af yogη ce Jesu uw any eke lēc nyam ey okm in em. L'edη meny bieku ab em etη n'am ibrm wel li dad l'ese: «Kò bwo ec'egη itηη em eci mob sus em a abu ee?»

³¹ In e jam esel a am dad'r ese: «Ám ekn agη noko na ek'am itarir -l'ul'η a, ke ám ibrm egh ek'itηη η abu ee?»³² Etn Jesu am ew nyam in e saw saw a, yec'etη ke l'ekn egh a eke kok low na a. ³³ Yow a erηη am ony, n'am ufη, anke l'uw low a ek'ehη'n ab any. Na sosiem l'ow l'ok owrokp wus Jesu ec'any af, etη l'egη low a l'eb. ³⁴ Jesu dad'r nine: «Em jow, η ec'omn a ewlm'η! † Im erm es ey em, ke éwl η ec'ol ab em goη.»

³⁵ Jesu odad anη neny am dad etη agη anη Jayirus ogh a ow. -N'am dad ow -l'ese: «Ejoh uw! K'ijr low yegm agη es gbre ofr ofr.»³⁶ Jesu usm el e sodad ebl a jam † ko li dad Jayirus nine: «K'uru erηη, ko ony omn ony coco ce.»³⁷ N'om egh kaka abusu eke k'im ewl'l ek'ow elm Pier, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab ce. ³⁸ -N'im -l'ok Jayirus ec'akη a; yogη, sóg onym nun. Jesu ekn ek'agη am ikη ohη babarm. ³⁹ L'ey akη a, etη n'am ibrm wel l'ese: «Kò bla sosiem etη am ikηη ohη ogh ee? Dedyowli a, l'uwm ko memn n'am eru.»⁴⁰ Etn dedeku a am kokr Jesu miyer. Ow sosiem l'ogh agη a feη ok okm. Gbeko l'esh iy es a, iy lis a, lel in eci jam esel agη nyahan ab ab, etη -l'ok akη a eke dedyowli a anη a. ⁴¹ N'onny ow abu, etη li dad ow nine: «*Talita, kum!*»† (Ow e nyandre el: "Dedyowli, m'am dad'η, igb!")⁴² Kpekη dedyowli a igb etη n'am an es. Ke dedyowli a, n'onny akpo lēw yony. Agη a feη ek'anη yogη a, low iti any. ⁴³ Jesu am dad el lebl tuotuo em ese: «Kì dadr k'okr egh kaka.» Etn emeny l'igη af li dad nine: «Ohan in ob tel l'ij.»

6

*Nasaret baηη eyη ubm Jesu nawre
Matie 13.53-58; Luk 4.16-30*

¹ Jesu ηgbon yogη, etη n'im Nasaret baηη a eke l'agb a. In eci jam esel a im ewl'l. ² Nenegh e legη a Jesu am yegm agη low Nyam nun igη usu a. Yogh, agη noko anη. Eke -n'am iri Jesu eci low yegm a,

† **5:11** Eke sigbroko anη eb ab em, ke ow am yegm eke low na am ey agη ek'elm Jwifel a eci eb em, anke gbroke el Jwifel e criē (Ob Ap 11.7; Ol Okn 14.8). † **5:20** Ekn Matie 4.25 eci akr otar a. † **5:27** Ekn Matie 9.20 ec'akr otar a. † **5:34** η ec'omn a ewlm'η:odad na Grek em a, wel otu ek'itηη ejec'em dad ese η ec'omn a sog'η. † **5:36** Jesu usm el e sodad ebl a jam:odad na Grek em a, wel otu eke itηη ejec'em dad ese: *marem*, Jesu iri el e sodad a. † **5:41** *Talita, kum*:Sebr a eke -li b'eb ab em e nyam ek'el Arame a, Jesu oc dadr odad.

low am iti el any etj -n'am dad -l'ese: «Kò bogj low na anj ow'r ee? Etj bogj eci nuj em òny anake n'ejn ab ee? Ayaf li b'òtu li kok sakrowa amua yej'ee? ³ Kò egj na ow elm ògog es òdu es ab ee? Mari jim † ab ee? Jak, Jose, Jud lele Simò ab ec'el lisijim ee? Etj kò lisijowel gbe irm ey ab anja ee?» Ów amua fej òòm Nasaret eyj abusu eke k'òny òmn Jesu em. ⁴ Ow sòsiem li dad wel nine: «Usu a fej wel b'òny kokoba òb es ec'elum, ek'ow elm in ec'eb a, in ec'agn em, lel in ec'akj ab ce eke wel ònym in ec'elum.» † ⁵ Jesu òtum kokm akrowa kaka Nasaret yogj, ek'ow elm òlu beb eke l'at abu nuj ke ewl a. ⁶ Etj eb eyj a ec'òmn ònym a e low am at'r sel.

*Jesu erm in e jam esel lew yony a
Matie 10.5-15; Luk 9.1-6*

Emeny Jesu am ec bajn bajn a ek'ann saw saw yogj a, etj n'am yegm agj low. ⁷ L'esj jam esel lew yony a, etj l'òb nuj n'am erm wel agj yony yony. N'ònj wel abusu abj enuj fej eci nuj af. ⁸ Etj n'am ijl wel neny li dad l'ese: «Òny ec'ejagb us em a, k'òcr ob kaka ek'ow elm kpama ce. K'òcr futufutu, k'òcr ekpr, k'òcr os k'ann òny ekpr em. ⁹ Òkr còkrukpò gbe, ke éwal mob sus em nyam ce. ¹⁰ Eke batj okr akj nyam etj agj a eb òny a, ke ànjn yogj tonj òny eci legj a eke k'imn a ow. ¹¹ Eke batj usu nyam ec'agn egjm ebm òny, oglog egjm eke k'iri òny e neny em ec'òdad, ke òkr òkm yogj, cìcr òny ec'akr sec a okr el es, † ke ow ij low njn a eke -li kokr a eci danju.» ¹² Jam esel a im etj -n'am òb erm em itjn eci kokoba. ¹³ -N'am ogn abj enuj nòò, etj -n'am udu òlu a mun nuj -l'ewlm wel. †

*Jan mij ok nuj es e luw owi
Matie 14.1-12; Luk 9.7-9*

¹⁴ Eke Jesu e nin a eb es usu a fej a, eb ebu Eròd Antipas yeji iri in e lebl. Wel am dad ese: «Jan mij ok nuj es igb luw em; na sòsiem anake n'am òny abusu li kok sakrowa a.» ¹⁵ Beb am dad ese: «Eli.» Oglog am dad ese: «Egjn na anj ese kokoba òb esel esig ab af.» ¹⁶ Ek'ów amua na ok Eròd òru em a, li dad nine: «Jan mij ok nuj es a eke m'ònj abusu wel ubr nuj es a, anake igb luw em a!»

¹⁷⁻¹⁸ Kin elel eke Jan mij ok nuj es e luw owi a ecr. Eròd Antipas oc lisijim Filip e yow Erodiad. Jan im dad Eròd nine: «Ow itm eke k'oc esj jim e yow.» † Etj ow sòsiem Eròd ònj abusu wel òny Jan ok ngbraka elu sobel em. ¹⁹ Erodiad òny Jan e sifn; n'am erur eke li k'ibi ow kò n'ejnmm

ow ec'abusu, ²⁰ anjke Eròd b'òny Jan eci muru. Tasi em a, li b'oc ow ese egj lala af, ese low neny nyam es af, etj li b'ew ow erm. Eke batj l'iri Jan ec'òdad, ke ow àm ew'r sel at sos em. Gbekò li b'erur eke li k'iri ow ec'òdad.

²¹ Sica legj nyam Erodiad ejn abusu eke k'ibi Jan mij ok nuj es a. Ow el Eròd e mew ec'es gbegbl e legj. Eròd esj in eci saw saw e nyimm esel a fej, sròda eyj fandi eci anym esel a, lele Galile ec'agn egbl ab ab ob ij em. ²² Yogj anake Erodiad jow ow ey ob ij usu a, ke am ub ej a. Eròd lel agj a eke l'esj ob ij em ab ab erur dedyowli a e low. Etj Eròd am dad dedyowli a ese: «Kò bla ob iy am ibrm eke mi k'ònj ee?» ²³ N'am ij neny li dad l'ese: «Ìbrm im ob fej ek'am erur a, m'ow m'ònj. Ek'ow el em ec'es ew a eci likpr bobò yeji, m'ow m'ònj.» ²⁴ Kpekj yowli a uru es im dad ok lis nine: «Em lis, kò bla ob iy mi k'ibrm ee?» Lis dad'r nine: «Ìbrm Jan mij ok nuj es e nuj a.» ²⁵ Kpekj dedyowli a ogn es im eb ebu a ogn a, etj li dad ow nine: «Ìs'm sicaca Jan mij ok nuj es a eci nuj a wayas em!» ²⁶ Eb ebu a sos ow es amani a eke l'iri a eci, gbekò li k'òtum l'òwrm sar ij, neny a eke l'ij lele agj a eke ok es ab ab sòsiem. ²⁷ Kpekj n'ònj usu òsu esel ab em ec'egj nyam abusu eke k'im ubr Jan nuj es. N'im sobel em yogj, etj l'ubr ow nuj es. ²⁸ L'oc l'ow n'ònj dedyowli a, etj ow oc im ònj lis. ²⁹ Eke Jan eci jam esel a b'iri low na a, -l'ow, etj -l'oc ow eci sos megl a -n'im -l'oc es.

Jesu iyr agj ek'afj fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

³⁰⁻³¹ Erm esel a eke Jesu erm a, ewl ow etj eke -l'okr es Jesu ab a, -n'am òb juma a fej eke -li kokr a lele low a eke -li yegmn agj ab a ec'amani -l'ok ow. Eke -n'am dad ow odad a, agj nòò am ow etj am ewl tonj -n'ònym abusu kaka fej eke -li k'ij ob; etj Jesu dad in e jam esel a nine: «Òwr s'imn saw em anja, bake ébr sel tel.»

³² El sòny -l'ok mijetj em -n'aam usu saw em ek'irm es. ³³ El ec'im em a, agj ekn el, etj l'uw any ek'ow el Jesu lele in eci jam esel ab ab anake aam a. Kpekj agj amua anj bajn a ogn es ikj anym im ok usu a eke -n'aam a. ³⁴ Mijetj a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ekn agj nòò ek'ok es ese mecèb ek'ònym òsu es af, † etj el owi òny'n sònj. Ow sòsiem, n'am yegm wel ów nòò.

³⁵ Eke legj ec a, jam esel a ow ejn Jesu etj am dad'r ese: «Legj ec, etj usu na yeji ew usu saw em. ³⁶ Òk agj ab es im

† 6:3 Èkn Jan 6.42. † 6:4 Bèbmn Luk 4.24 lele Jan 4.44 ab. † 6:11 Èkn Matie 10.14 ec'akr otar ab. † 6:13 Bèbmn Jak 5.14. † 6:17-18 Èkn Matie 14.4 ec'akr otar a. † 6:34 òsu es:bèbmn Awl 27.16,17; 1 Èb Ebu 22.17.

sikpukpu a lele banj banj ek'ann saw saw anja ab ab em yec'etj ke -l'ol ob ij.»³⁷ Jesu dad el nine: «Ony obi, onj el ob -l'ij!» -Li dad ow nine: «Kõ futufutu os ekj læw † si k'im s'ol s'ow s'onj el -l'ij ee?»³⁸ Li dad wel nine: «Imn ekan! Kõ futufutu abi ann ony ee?» -N'im -l'ibrm etj -l'ewl meny -l'ow -li dad nine: «Futufutu yen lele onn yony ab ce ann.»³⁹ Li dad jam esel a eke k'onj agj a ok es eku em eku em suw owr ab af.⁴⁰ -N'onj agj a ok es sernj em sernj em. Bëb ok es ekj yen yen, oglog ok es ekj yony lele læw læw ab.⁴¹ Jesu oc futufutu yen a lele onn yony ab ab, l'igbl any onj afr, etj l'elu Nyam bia. Li bubr em n'onj in e jam esel a eke ki cec onj agj a. Li cec wel onn yony a yejl.⁴² Agj a fejn ij ob a lok iy.⁴³ Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku etj ow iy mulu læw yony. †⁴⁴ Agj a fejn ek'ij ob a, egj fandi yen ann em.

*Jesu am an es mij lekpl ab af
Matie 14.22-33; Jan 6.15-21*

⁴⁵ Kpekj eke low na ey oc es a, Jesu onj in e jam esel a ok mijetj ab em eke k'ikj anym im mij lekpl a e jam a, Betsayida eb ogog a, ke n'ann in obi l'affi bieku ab es.⁴⁶ Eke l'elu wel es a, l'uyu lafeny ab af eke li ki njonj Nyam.

⁴⁷ Eke legj am uk a, jam esel a ann mijetj ab em, mij arann yogn, etj Jesu ann akpaf a.⁴⁸ Jesu ekn eke jam esel a am ij gbre mij or ab em, anke lef am elu obr el. Eke legj am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im enj el, n'am ol eke li k'affj wel es.⁴⁹ -L'ekn ow ek'ow am an es mij ab af ow; -li tutr ek'ow el onnabnj, etj -n'am babarm.⁵⁰ El fejn -l'ekn ow etj -li kpikpr em es. Kpekj Jesu dad el nine: «Erm usu ony lokm! Ern k'onj ony! Kõ em!»⁵¹ L'ey mijetj ab em li sig wel es em, etj lef a irm es. Jam esel a low iti any tonj afnj es,⁵² anke akrowa a ek'ey futufutu a eci cec em a, -l'irim ow okm el es sos em, el ec'erm tuotuo a sasiem.

*Jesu ewlm ðlu Genesaret wus af
Matie 14.34-36*

⁵³ Eke Jesu lel in eci jam esel ab ab ubr mij lekpl a e jam a, -n'im -l'ok Genesaret eb em. -L'itr mijetj ab es, etj -l'us es.⁵⁴ El ec'es us em a, kpekj agj uw Jesu any,⁵⁵ -l'ewl amani a wus lkpr a nimum af etj agj ot el ec'olu ogo af am ow yogn a eke -l'irir eke Jesu ann a.⁵⁶ Usu a fejn eke Jesu am ey a, ke ow el banj gbel em o, ke ow el banj likekli em o, ke ow el kpukpu em o, agj

am ot ðlu ow ejem arann. -N'am njonj ow eke ow ki yeb wel itjn in e mob sus em a ec'enyembri a ce abu, etj agj a fejn ek'am itjn mob sus em a abu a, am ewl.

7

*Ey lagjel ec'eb ir owi
Matie 15.1-9*

¹ Ca Farisiel lel ol e low yegm esel beb ek'ann Jerusalem ow ab ab, iwr did elul Jesu em.² -L'ebmn nyamn eke Jesu e jam esel ab em ec'agn beb yogn sabu esse eel eke el ec'eb ir a am ibrm ab af, etj -n'am ij ob.

³ Ke tasi em a, Farisiel lele Jwifel beb ab ogj a, eke yogn abu, k'otum ijm ob; anke -li b'ucu el agjnyel ec'eb ir owi amua -n'onj es. †⁴ Na sasiem, eke -n'ann an ol usu batj -l'ow gbugj, -l'ijmn ob eke -l'akprm mij sos. † Etj emeny -n'onj agj em ec'eb ir owi nono yej'eke -li b'osu ese mij kpok, ob ijr kpokpo lele sijowre ab ec'elel eke wel k'etjn es ab af.

⁵ Ow sasiem Farisiel a lel ol e low yegm esel ab ab am ibrm Jesu ese: «Kõ bla etj ey lagjel ec'eb ir owi a ek'onj ey a, ij e jam esel a eluam ee? -Li b'ot sabu ek'aylm -n'am ijr ob.» †⁶ Jesu am dad el ese: «Ony, agj enyembri yony yony esel! Nawre tasi, Esayi dad ony e lis e low in e kokoba ob ab em:

Nyam dad eke agj amua na neny em ofr ofr

-n'am koklm im,

kõ el ec'erm a kpab es em e lis.

⁷ Nunj ofr ofr agj amua am ign'm,

anke agj em ec'ow anake -li b'oc

-n'am yegmn agj low a.»[†]

⁸ Etj emeny Jesu usr af dad nine: «Ony bi waal Nyam ec'ol a ec'ow a elul es, etj b'ucur agj em ec'a onyn es.»⁹ Etj emeny l'ign af nine: «Ony, onyn nyandre nono ek'ow em b'ignj Nyam e sol a okr es, ke b'ucur ony ec'agn em ec'a onyn es!¹⁰ Tasi em a, Moï dad nine: “*Elum asj lel esj ab.*”[†] Etj l'usr af nine: “*Egn eke yagr es lele lis ab a, l'it eke wel k'ibi'r.*”[†] ¹¹ Etj ony, ony e low yegm ab em bi dadr esre, ek'egn nyam in dad ow es oglog ow lis in ese: “Ob a eke mi k'onj ij eci aband elum ec'a, ob a el Korban” (ow e nyandre el, ob eke wel oc ew es Nyam ec'egb wawr onj eci),[†] ¹² ony b'elul abusu es ek'egn ikj na, ki kokm low kaka com es lele lis ab ij.¹³ Eben anake ony, b'onyn Nyam ec'ow ek'elu abusu es eke wel ki kok a otr es, ke

† 6:37 Os nyam el ogn juma kok es nyam eci legj nyam e labm sog. † 6:43 Bëbmn 2 Eb Ebu 4.42-44. † 7:3 Luk 11.38. † 7:4 -l'ijmn ob eke -l'akprm mij sos:odad na Grek em a, wel otu eke itjn ejec'em dad ese: -l'ijmn ob kaka fejn eke b'ann ob an ew usu ow a eke -li yoyogm es. † 7:5 Ekn Matie 15.2 ec'akr otar a. † 7:7 Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wel oc. † 7:10 Okm Ok 20.12; Ol Okn 5.16. † 7:10 Okm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. † 7:11 Ekn Matie 15.6 ec'akr otar a.

b'ucur ony ec'agñ em ec'a ek'irir a onyn es a. Eñj onyn ów bubute gbél e bi kokr ese low ikñ na af.»

Ów eke b'ónj ke egnj úwm anj
Matie 15.10-20

¹⁴ Emeny Jesu esñ agñ a etñ am dad el ese: «Ígnj loru es ony feñ k'irir. ¹⁵ Ow elm ob ek'egñ b'ij ok lokm a, òòm'n l'uwm anj, kò ów tutr eke b'annj in ec'erm em ey òkm a anake b'ónj'n l'uwm anj a. ¹⁶ [Ke egnj feñ ek'onj oru eke k'iri a, iri gónj!][†]

¹⁷ Eke Jesu elu agñ ab es im ey akñ a, in e jam esel a im eñj'n etñ am íbrm'n ese: «Ótar nyandre a ek'ub a e low akr òk ey!» ¹⁸ Eñj n'am dad wel l'ese: «Kò ony yeji k'óttum k'irim low na eci nyandre ee? Uwmn any ek'ow elm ob ek'egñ b'ij ok lokm a, k'óttum òòm'n l'uwm anj, ¹⁹ kò ów tutr eke b'annj in ec'erm em ey òkm a anake b'ónj'n ke l'uwm anj ab ee? Anke ob e li b'ij l'ok sos em a, lokm ow b'ok'r kò ow elm erm em, etñ li b'iny l'ok es.» (Odad ebl na em a, Jesu am yegm ek'ob feñ akpl iju.) [†] ²⁰ Eñj emeny Jesu dad nine: «Ów tutr eke b'annj egnj em ey òkm a b'ónj etñ l'uwm anj. ²¹ Tasi em a, egnj ec'erm em anake sow tutr eñj a feñ b'annj, ke b'ónj'n l'ij nfaci, l'iy mil, l'ibi egnj, ²² l'erum yow ejec'ab, l'erur lawl ec'ob; li kok low ñjñ, l'eju egnj, li wuwlm ów ab, n'onyn egnj nyamn eyr, li cak cak egnj, n'onj tutre, ke l'ij nyamb a. ²³ Ów amua feñ eke b'annj egnj ec'erm em ok òkm a, anake b'ónj ke l'uwm anj a.»

Utuyow nyam ony òmn Jesu em
Matie 15.21-28

²⁴ Jesu ñgbonj yogñ a e n'annj a, etñ n'im l'ey wus ikpr a eke titm Tir ab af. Eke l'ey akñ nyam a, l'erurm eke wel k'uw any eke l'ow n'annj yogñ, gbeko ow íbrm etñ amani a eb es eke Jesu in ow anj. ²⁵ Yow nyam ek'in ec'iy yowli ony abñ ñjñ a, iri eke Jesu ow anj eb ab em. L'ow n'eñj ow etñ l'ok òwròkp wus ow ec'any af. ²⁶ Yow a elm Jwif, wel ew'r Fenisi eb em, Siri wus af. [†] N'am ñjñ Jesu eke k'ogñ abñ ñjñ ek'annj jowli ab em a elu òkm. ²⁷ Kò Jesu dad'r nine: «Yeb, wel òñ etuey ob ij ye anke ow itm eke wel k'oc el ec'ob ij a òñ mowr ey.» [†] ²⁸ Yow a òdu eb etñ dad nine: «Egnj gbél, nawre tasi dad. Gbeko mowr ey eke b'annj tabl ew a, b'ij etuey ec'ob eke b'akm el ok wus a.» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Low na eke dad a sosisem, òtu eke k'im gbujñ. Abñ ñjñ a ey òkm ñ ec'iy ab em.»

³⁰ Yow a im gbugñ etñ eñj in ec'iy a ek'eru es ob erur ob af, etñ l'ekn yeji eke abñ ñjñ a ey òkm ow em.

Oru ablu ebrm nyam ec'ewlm owi

³¹ Sica Jesu ñgbonj Tir eci wus ab af, ecr Sidon eci, ubr Eb Lew a e wus ab af, im ok Galile e mij a ogñ a. ³² Agñ oc egnj nyam ek'oru abl ke ótum dadm odad okm es a is Jesu, etñ am ñjñ'n eke li k'at ow abu ñjñ. ³³ Jesu elu bieku ab es, oc òlu a im saw em. L'ot sabu ey l'ok ow oru em, etñ l'oc in e sar nenym a l'udu ow annm. ³⁴ Sica Jesu igbl any ogñ afr, bubm sel ok etñ dad egnj a nine: «*Efata!*»[†] (Ow e nyandre el «Fig!») ³⁵ Kpekñ egnj a am iri ów, annm kpab'r es nenym etñ l'ób ñjñ n'am dad odad senyn senyn. ³⁶ Jesu ijñ agñ a neny dad nine: «Kì dadr low na k'òkr egnj kaka!» Sica eke li b'ijñ wel neny eke wel kí dadm a, yogñ anake agñ a yeji, b'im am òb low a ec'amani a. ³⁷ Agñ a feñ anj low any iti lighbel em tonj am dad ese: «Feñ eke li bi kok a b'el ów amamn ofr. Li bi kok oru ablu am iri ów etñ el a ek'óttum dadm odad a, yeji bi dad ów.»

8

Jesu iyr agñ fandi yar lok
Matie 15.32-39

¹ Legñ ab em, emeny agñ òkò gbél ow iw'r did elul Jesu em. Eke -n'onym ob kaka eke -li k'ij a, Jesu esñ in e jam esel a, etñ dad el nine: ² «Agñ amua e low am ony'm sòñ, anke kin segnj emum nyahan etñ eke -n'annj em ab ke -n'onym ob kaka eke -li k'ij. ³ Eke m'am elu el es -n'im namn, -li k'ow -n'onym l'ec el ec'ejagb us em, anke el em ec'agñ nyam nyam anj susu kpekpe ow.» ⁴ In e jam esel a am dad'r ese: «Eñj sica bogñ si k'eñj ob ij s'ónj el usu saw em na ek'egñ irm ab ee?» ⁵ Jesu íbrm el nine: «Kò futufutu abi onymn ab ee?» Eñj jam esel a dad nine: «Lòbñ.» ⁶ Sica Jesu òñ abusu eke dedeku a k'ok es wus. L'ot futufutu lòbñ a, l'elu Nyam bia, li bubr em, etñ n'ónj in e jam esel a eke ki cec dedeku a. Eñj jam esel a cec òñ el feñ. ⁷ -N'onym òcn abi ka ab. Jesu oc yeji yeji elu Nyam bia etñ òñ jam esel a eke ki cec òñ el. ⁸ Agñ a ij ob molok iy el tonj ob wawal es. Jam esel a ec ot ob a feñ eke wal es a etñ ow ij mulu egbel lòbñ. ⁹ Agñ a feñ ek'ij ob a, òtu eke k'ij agñ fandi yar. Sica Jesu òñ el abusu eke -li k'im, ¹⁰ etñ kpekñ in lel in e jam esel ab ab -l'ok mijetñ ab em -n'im Dalmanuta [†] eci wus ab af.

[†] **7:16** Mark eci silel esig oglog a, wel éñnm sodad ek'annj ob na [...] ec'arannj em a. [†] **7:19** Bèbmn Ob Kok 10.9-16.

[†] **7:26** Yow a, Israel ec'efnu esig ab em ec'egñ. [†] **7:27** mowr ey: èkn Matie 15.26 ec'akr otar a. [†] **7:34** *Efata*: Arame ebr em Jesu dad. [†] **8:10** *Dalmanuta*: èkn Matie 15.39. Yefenyina em a, wel uwm Dalmanuta lele Magadan ab eci yogñ ek'annj ab any. Ow òtu eke k'el eb nyam ce eci en yony oglog eb yony ek'òb okr af eci nin.

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Matie 16.1-4

¹¹ Farisiel ow etn Jesu etn am atar ów es in ab. Eke l'erurir eke -li k'úk ow meb a sosisem, -li dad ow nine: «Kòk meny ewr nyam òy ey yec'etn ke s'úw any tasi ek'ow el Nyam erm'ñ ow.» ¹² Jesu bubm sel ok etn dad nine: «Bla sosisem etn yefenyana ec'agn amua am ibrm eke k'ekn meny ewr ee? M'am dad òny nawre em tasi: wel k'ow kokm meny ewr kaka òm òny.» ¹³ Etn l'elu wel es, l'ey mijetn ab em l'ubr mij jam a.

Jam esel a low a k'okm es sos em kaka
Matie 16.5-12; Luk 12.1

¹⁴ Eke -n'im a, jam esel a ijl es eke k'eb futufutu, ek'ow elm futufutu nyam a ce eke -n'òny mn ab mijetn ab em a. ¹⁵ Jesu am ijl el neny dad ese: «Ewr erm! Ke ósur sos Farisiel lele Eròd ab e lijru a e lís.» ¹⁶ Jam esel a ek'iri low na a am dadarir el ofr em ese: «Eke s'ebm futufutu a sosisem anake n'am dad ey ów amua a.»

¹⁷ Eke Jesu iri ów a eke -n'am dadarir el ofr em a, n'am dad wel l'ese: «Kò bla sosisem etn am dadr esre: "Eke s'ebm futufutu a sosisem ee?" Kò k'irimn ce ee? Kò ow k'okm òny es sos em ce ee? Kò òny ec'erm tuotuo a sosisem ee? ¹⁸⁻¹⁹ Òny elil anyamn etn ékmmn es ee? Elil oru etn irimn ów ee?» K'òkmmn legn a eke m'ubr futufutu yen em m'òñ agn fandi yen a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake ec otr ab ee?» -Li dad nine: «Lew yony.»[†] ²⁰ Emeny l'ibrm wel nine: «Legn a eke m'ubr futufutu lòbn ab em m'òñ agn fandi yar a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake ec otr ab ee?» -Li dad nine: «Lòbn.»[†] ²¹ Etn Jesu usr af dad el nine: «Etn emeny sica k'irimn ow k'okm òny es sos em ce ee?»

Jesu ewlm any eflu nyam Betsayida

²² Jesu lel in e jam esel ab ab im ok Betsayida. Yogn agn oc any eflu nyam ow etn am ñòñ'n eke li k'itn ow abu. ²³ Jesu ucu any eflu a abu òny etn oc'r ab im banñ saw a. Yogn l'oc sar l'ubr ow anyamn em, l'ok ow sabu any etn l'ibrm ow nine: «Kò am ekn es ee?» ²⁴ Any eflu a fifig anyamn etn dad nine: «M'am ekn agn ek'am an es, gbeko m'am ekn el ese ekn af.» ²⁵ Emeny Jesu ok'r sabu any etn n'am ekn es senyn senyn. Sica l'ewl tasi etn n'am ekn ob feñ ese elel ek'ow it ab af. ²⁶ Etn Jesu dad'r nine: «Èb ejagb im gbugn; kò k'òkn any kpekñ kpekñ k'im k'ey agn ab em.»

Pier dad eke Jesu in el Mesi

Matie 16.13-20; Luk 9.18-21

²⁷ Ow e jam a, Jesu lel in e jam esel ab ab us ejagb aam banñ banñ a ek'anñ Sesare Filip eci wus ab af a. Eke -n'anñ ejagb -n'aam a, Jesu ibrm in e jam esel a nine: «Kò ayaf agn bi dadr em e lís ee?» ²⁸ -Li dad ow nine: «Agñ beb bi dad ese ñ Jan mij ok nuñ es, beb bi dad ese ñ Eli, etn agn likpr ec'a, -li b'oc'ñ ese kokoba òb esel ab em e nyam af.» ²⁹ Etn Jesu ibrm el nine: «Kò òny obi òny obi a, ayaf b'ocar'm ee?» Pier òdu eb dad nine: «Ñ el Mesi a.» ³⁰ Jesu ijl el neny kpon kpon eke -li ki dadmn in e lís e low l'òkmmn egñ kaka.

Jesu am ewar in e luw lel in e luw em anñ igb ab

Matie 16.21-28; Luk 9.22-27

³¹ Jesu am yegm in e jam esel a low dad el ese: «Ow it ek'egñ ec'ly k'ij gbre nono; ke agñ ekpekp, egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ígn elu'l es, òñ wel ibi'r ke segn nyahan, l'ígb agn ek'uw ab em.» ³² N'am dad wel sodad amua l'erum mar. Na sosisem Pier oc'r ab im saw em etn am enym'n abr dad'r ese: «Kì dad odad nene.» ³³ Eke Jesu ewl meny ler in e jam esel a, li dad Pier lehl tuotuo em nine: «Satan, kpàb'm es lís, anke ñ e tutr a elm Nyam e tutr, kò na agñ em e tutr.»

Elel eke wel k'usr Jesu jam

³⁴ Eke Jesu esñ dedeku a lel in e jam esel ab ab a, n'am dad wel l'ese: «Ek'egñ nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a † ke l'ús'm jam. ³⁵ Tasi em a, egñ yec'eke b'ow erur eke ki dogñ in e sel a, b'ow irmn. Gbeko egñ yec'eke b'ow irmn in e sel a Amani Mamn a lel em sosisem ab a, b'ow etn. ³⁶ Eke batn egñ nyam òny wus ec'ob feñ etn l'irrn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? ³⁷ Etn bla ob iy egñ otu eke k'oc soqr in e sel ab ee? ³⁸ Yefenyana ec'agn amua el sikpl esel lel enyembri yony yony esel ab Nyam ec'any af. Ek'egñ nyam es am òny em lel em e sodad ebl ab ab sosisem agñ amua ec'aranñ, eben ce egñ ec'ly yeji es b'ow òny, legn eke li b'ow l'ow es ec'anygel em, afr erm esel lala ab ab a.»

9

Jesu itnñ sos

Matie 17.1-13; Luk 9.28-36

¹ Emeny Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad òny: agñ amua ek'anñ aja a e beb b'ow ekn Nyam ec'es ew a ow abusu òny em gbuñ ke -l'uw.»

† 8:18-19 Jeremi 5.21; Ezekiel 12.2. † 8:18-19 Ekn Mark 6.35-44. † 8:20 Ekn Mark 8.1-9. † 8:34 ábu in obi ec'olikh a:èkn Matie 10.38 eci akr otar a.

² Eke segñ nohon ec a, Jesu esñ Pier, Jak lele Jan ab etñ -li kpb ab es -n'im saw em el sony lafeny gege nyam af. Yogñ, Jesu itñ sos el ec'any af. ³ In eci mob sus em a e jejn a afñ es; wus af aña, egn kaka anm eke k'ony in eci mob sus em a jejn eben. † ⁴ Etñ kpekñ Eli lele Mois ab okm sos okm etñ am dad ów Jesu ab. ⁵ Eke Pier b'ekñ eben a, li dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, ow akpl eke si k'annj aña! S'ús nuñ ign usu nyahan: ñ e nyam, Mois e nyam lel Eli e nyam ab.» ⁶ Tasi em a, Pier ekñm odad eke ki dad anke el nyahan mum erñ am ony el. ⁷ Kpekñ jru ey etñ ubur el es. Etñ lebl nyam ann jru ab em am ikñ dad ese: «Egn na el em ec'Iy eke m'erur tasi; irir in e low.» † ⁸ Kpekñ jam esel a am ol saw saw, gbekò -l'ekñm egn kaka ek'ow elm Jesu sony ce ek'annj el ab a.

⁹ Eke -n'annj lafeny ab af -n'am us es a, Jesu ijl el neny dad nine: «Low na ek'ekñ a, kì dadr k'okr egn kaka, tonj bake egn ec'Iy igb agñ ek'uw ab em.» ¹⁰ -L'egn low a -l'eb, gbekò -n'am ibrmnin el ofr -l'ese: «Ke egn ec'Iy igb agñ ek'uw ab em e nyandré el ayaf ee?» ¹¹ Emeny jam esel a am ibrm Jesu ese: «Dàd ey, kò bla sosiem etñ ol e low yegm esel a bi dad ek'eli in k'ow gbuñ ke Mesi a in ów ee?» † ¹² Jesu dad el nine: «Ee, Eli eke li k'ow ke ni nyimn ów a feñ. Gbekò bla sosiem Nyam Lel em wél non ek'egn ec'Iy b'ow ij gbre nono ke wél k'úbm'n ee?» † ¹³ M'am dad ony ek'eli ec'a, l'ow lëgn a etñ, etñ agñ kok'r low yec'a eke -l'erurir a ese elel eke wél non ab af.»

*Jesu ewlm iy nyam ek'abhñ nuñ b'ijr gbre
Matie 17.14-21; Luk 9.37-43a*

¹⁴ Eke -l'owr -n'ejan jam esel likpr a, -l'ekñ dedeku ek'elul wél em, etñ wél am atar ów es ol e low yegm esel ab ab. ¹⁵ Eke dedeku a b'ekñ Jesu a, low iti el any etñ kpekñ -n'am uru es -n'im -l'esññ ow. ¹⁶ Jesu ibrm jam esel a nine: «Kò bla owi am atarir es ee?» ¹⁷ Dedeku ab em a, egn nyam ódu eb dad nine: «Low yegm agñ es, m'oc em jim ek'ony abñ nuñ ke òom'n li dadm odad a m'is'ñ. ¹⁸ Usu kaka feñ ek'abhñ na b'ey'r af a, ow b'ony elu'l ow wus, sar ufu ám ifl'l neny, n'ám sasagr an em, ke n'ám ecan es. Mí dad ñ e jam esel a eke k'ogn abñ ikñ na in em, etñ -l'otum -n'onym ow ec'abusu.» ¹⁹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Ony tasi, eel agñ eke omñ anm em! Emeny segñ abi m'it eke mi k'annj ony ab ee? Etñ emeny sakp abi ow ite eke mi k'egn low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm aña!»

²⁰ Wél oc iy a isr'. Ek'abhñ nuñ a b'ekñ Jesu a, l'ufñ iy a lëc em, n'ony l'elu ow wus. Iy a am wuwl wus yogñ etñ sar ufu am ifl'l neny. ²¹ Jesu ibrm iy es a nine: «Kò ow ij segñ abi ek'abhñ nuñ na ann'ñ af ee?» Iy es a dad nine: «In e likekli em etñ. ²² Sakp oglog abñ a b'ony elu'l alm, oglog mij em eke k'ibi'r. Ek'otu e ki kok, ikñ ey sornj ke élum ey abu!» ²³ Jesu am dad'r ese: «Kò bla etñ am dad ese: «Ek'otu e ki kok ee?» Wél ótu eke ki kok low low feñ egn eke b'ony omñ a eci.» ²⁴ Kpekñ iy es a igbl lebl ogñ etñ am dad ese: «M'ub nawre! Élum im abu ke em ec'omñ onym a óc es em em.»

²⁵ Eke Jesu ekn agñ a ek'am uru ow a, l'oc lebl tuotuo em n'am dad abñ nuñ a l'ese: «Abñ eke b'ony egn el ebrm lel oru ablu ab, m'am dad'ñ: «Ey okm iy na em, k'ewl meny k'ow in em ij!» ²⁶ Abñ nuñ a babarm, ufñ iy a lëc em etñ l'ey okm. Iy a ew ese ek'ow'n uw ce af, tonj agñ ek'annj yogñ a am dad ese: «Iy a, l'uw.» ²⁷ Gbekò Jesu ony iy a abu etñ ow onj l'igb n'inyam es.

²⁸ Eke Jesu im gbuñ, ke in eci jam esel ab ab -n'annj el sony a, -n'am ibrm ow -l'ese: «Kò bla etñ ey s'otum s'onym abusu s'ognm abñ na ee?» ²⁹ Jesu am dad el ese: «Abñ akpasu na, Nyam ñonj em ce wél b'ogñ'n l'ey okm.»

*Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e
luw em annj igb ab*

Matie 17.22-23; Luk 9.43b-45

³⁰ Sica -n'ngbonj usu a eke -n'annj a, etñ -l'ubr Galile ogog a. Jesu e tutr em a, k'egn k'úwm yogñ a eke n'annj ab any. ³¹ N'am yegm in e jam esel a low li dad wél l'ese: «Wél b'ow ony egn ec'Iy elu agñ abu em, ke -l'ibi ow. Eke ow b'ow kok segñ nyahan a, li b'ow l'igb luw em.» ³² Gbekò low yegm ikñ na, jam esel a k'irim ow eci nyandré a, etñ -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Egn ligbel ec'el owi

Matie 18.1-5; Luk 9.46-48

³³ -N'im -l'ey Kapernayum; eke -n'imn -l'okr akñ a, Jesu am ibrm in e jam esel a ese: «Kò ejagh us em a, bla owi anake am atarir es ab ee?» ³⁴ El a feñ -li yawal, anke ejagh af a, -l'atar ów es, -n'am dadarir el ofr em -l'ese: «Kò bwo el ey ec'anymu ee?» ³⁵ Sica Jesu sig es, etñ l'esñ jam esel lëw yony a feñ, etñ n'am dad wél l'ese: «Eke egn nyam erur eke k'el ony ec'anymu, ke l'él ony a feñ eci jam ablu, l'él ony feñ eci ob oc onj es.» ³⁶ Etñ Jesu ony iyli nyam abu ow aranñ yogñ el ec'any af, l'oc ow

† 9:3 Bèbmñ 2 Pier 1.16-18. † 9:7 Bèbmñ Mark 1.11; Selu 2.7; Esayi 42.1. † 9:11 Ekn Matie 11.14 lele ow eci akr otar ab ab. † 9:12 Esayi 53.3; Selu 22.1-18.

etj n'am dad wel l'ese: ³⁷ «Ek'egj eb ey anua em e nyam em sosisem a, ke em anake l'eb'm a. Etn egj a ek'eb'm a, ow elm em obi l'ebm im, kɔ egj a ek'erm'm a anake l'eb eben a.»

Egj ek'elm ey ec'ifnu a el ey ec'egj

Luk 9.49-50

³⁸ Jan dad Jesu nine: «Low yegm agj es, s'ekn egj nyam eke oc η e nin a am kokr juma ogjn abj enuj. S'edjn in, eke l'elm ey ec'egj a sosisem.» ³⁹ Jesu dad nine: «Egj k'édjn in, anke egj kaka anm eke b'ow oc em e nin a kokr sakrowa, ke kpekj ow e jam a, ótu dad em e nin nuj ec'odad. ⁴⁰ Tasi em a, egj ek'ifnm ey a, el ey ec'egj. ⁴¹ Low nawre m'am dad ony: egj kaka fej ek'ɔj ony mij kpok em egjn, Krist ec'agj ek'eel a sosisem a, egj ikj na, li b'ow n'ejn in e labm ɔg.»

Ɛw erm ke k'ým sikpl em

Matie 18.6-9; Luk 17.1-2

⁴² Emeny Jesu usr af dad nine: «Egj eke b'ow ony egj ek'onj omn em em ese iy na af elu wus a, low nuj a eke li k'ejn a agb nonɔ. Eke wel oc meb ucyr lob lighel ucu'r emn, etj ony eman in okij a, ow akpl akm low nuj a eke wel ki kok'r a. ⁴³ Eke batj ow el η ec'abu a anake b'ɔj ey sikpl owi em a, ke úbr'r es, anke ow akpl η eci eke k'ey sel ejn tasi ab em abu nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony ke im anj gbre ij usu, yogj a eke al ek'iram es anj a. [⁴⁴ *Yogj, sisj a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etj al a ek'anj yogj a yeji iram es kaka.*][†] ⁴⁵ Etn ek'ow el η e lakr a anake b'ɔj ey sikpl owi em a, ke úbr'r es, anke ow akpl η eci eke k'ey sel ejn tasi ab em lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli akr yony ke im gbre ij usu a. [⁴⁶ *Yogj, sisj a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etj al a ek'anj yogj a yeji iram es kaka.*] ⁴⁷ Eke batj ow el η e nyamn a anake b'ɔj ey sikpl owi em a, ɔkr ony oc'r es, ow akpl η eci eke k'oc nyamn nyam ab ey Nyam eci gbrenjbi usu ab em, ow a eke k'eli anyamn yony ke wel ony ɔwl'η gbre ij usu a. ⁴⁸ *Yogj, sisj a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etj al a ek'anj yogj a yeji iram es kaka.*][†] ⁴⁹ Tasi em a, egj egj b'ow ecr al eci gbre ijr ab em, yec'etj ke ebm ekn na áyal il ese egb waw eke wel b'ok mok af ab af. [†] ⁵⁰ Mok el ob mamn. Eke batj l'irmn in e ded a, [†] ayaf wel ki kokr ke l'éwl meny li ded ee? Ow akpl ek'onj em a, mok e ded

ikj na k'anj, yec'etj ke ony ɔfr em a, ir erm es ey ec'eb.»

10

Igjn nin owi

Matie 19.1-12; Luk 16.18

¹ Jesu igb yogj im Jude wus af, etj l'ubr Jurden jam a. Emeny agj nonɔ ow as luku elul il em; ese sejn fej ec'a eke li bi kok ab af, n'am yegm agj a low. ² Eke Farisiel k'ebm Jesu a sosisem, -l'ow -n'ejn ow etj -n'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ ey ec'ol ab em abusu eru es eke igj k'elu in e yow es ee?» ³ Jesu ibrm el nine: «Kɔ low yegm eke Mojs ɔj ony a el bogj ec'ee?» ⁴ -Li dad nine: «Mojs ɔj abusu eke *wel ki non igjn in e l'gbuj ke igj ógj in e yow.*»[†] ⁵ Ow sosisem Jesu dad el nine: «Mojs non ol ikj na anke ony, eel agj erm tuotɔ esel. ⁶ Gbeko wus e nuj ɔb em a, eke Nyam kok ów a fej a, li kok wel igj lele yow ab.»[†] ⁷ *Na sosisem anake igj b'ow ηgbon es lele lis ab ec'akj,* ⁸ *ke l'ókr af in e yow ab ab -l'el sos megl nyam a.*[†] Ca -l'elm agj yony ij, kɔ sos megl nyam. ⁹ Ke egj k'ónym yec'eke Nyam ony okr af a, kpabm es.»

¹⁰ Sica eke Jesu lele in e jam esel ab ab im ok akj a, emeny jam esel a am ibrm'n ów, odad a eke li dad ab af. ¹¹ Jesu dad el nine: «Igj fej eke elu in e yow es, ke im ebi yow ejec'a, l'ij nfaci krekre e yow a ec'any af η. ¹² Etn eke yow nyam elu in ec'igj es etj im oc igj ejec'a, in yeji l'ij nfaci η.»

Jesu edj etuey ɔwro

Matie 19.13-15; Luk 18.15-17

¹³ Agj ot etuey aam Jesu ogj eke li k'at wel abu nuj, gbeko jam esel a am enym el abr. ¹⁴ Eke Jesu b'ekn eben a, ow e low ebl'l erm etj li dad in e jam esel a nine: «Yèbr etuey ow em ogj! Egj k'édjn el, anke tasi em a Nyam e gbrenjbi usu a, agj a ek'anj ese el af a eci. ¹⁵ Low nawre m'am dad ony, egj kaka fej ek'egjnm Nyam e gbrenjbi usu a ebm ese iyli af a, egj ikj na, lejg kaka li k'ow l'otum l'eym em.» ¹⁶ Etn Jesu am ot ey a, at el abu nuj edj el ɔwro.

Ígj fej elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Luk 18.18-30

¹⁷ Ejagb ce eke Jesu us eke k'im a, kpekj egj nyam uru es ec'r anym ok ɔwrokp wus etj am ibrm'n ese: «Low yegm agj es mamn, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'ij sel ejn ek'onym uwr ec'aja ee?» ¹⁸ Jesu dad'r

[†] **9:44** Mark eci silel esig nono em a, wel éjnm akr 44 lele 46 ab. Ekn akr 48. [†] **9:48** Esayi 66.24. [†] **9:49** *egj egj b'ow ecr al eci gbre ijr ab em... wel b'ok mok af ab af*; Grek em odad eci iri tasi a el *egj egj mok al b'ow ɔb em*. Gbeko odad ebl na em, Jesu am otar akr yegm eke egj fej eke ub nawre a, ɔtu ek'uw any eke gbre ij el low eke ow em wel bebm ekn'n ese eled eke al b'elu sika eci sayl ɔkm ab af (èkn 1 Pier 1.7). Sica Amani Sig em a, wel b'oc mok ok segb waw af ayal el (èkn Ob Ap 2.13). [†] **9:50** Ekn Matie 5.13 ec'akr otar a. [†] **10:4** Ol ɔkn 24.1. Ekn Matie 5.31 eci akr otar a. [†] **10:6** Nunj ɔb 1.27; 5.2. [†] **10:8** Nunj ɔb 2.24.

nine: «Kɔ bla etɲ am eɲɲ'm eɲɲ mamn ee? Eɲɲ kaka elm eɲɲ mamn, ek'ow elm Nyam sony coco ce. ¹⁹ Kɔ uw sol ab any ee? *K'ibim eɲɲ, k'ijm nfaci, k'iyim mil, k'ijm danju yadij em eɲɲ e nuɲ af, ki kokm leyɲ owi eɲɲ e lis, élum asɲ lele eɲɲ ab.*»[†] ²⁰ Eɲɲ a dad'r nine: «Low yegm aɲɲ es, likekli em etɲ mi b'elum sol amua feɲ.» ²¹ Jesu ler'r, ɔny in ec'erur etɲ dad'r nine: «Ow anɲ'ɲ low nyam ce. Im ɔl ɲ ec'ob ek'ony a ij, ɔc ow ec'os a ɔɲ oɲɔɔru, † ke b'ow eɲɲ ob ɔny afɲ; ca éwl meny ow us'm jam.» ²² Ek'eɲɲ a iri odad na a, ow e low eɲɲ'n ermni es, etɲ n'am sos es ɔw em, anke n'ony ob nɔɔɔ.

²³ Eke Jesu ler in e jam esel a ek'anɲ'n saw saw a, li dad wel nine: «Nyam e gbɲɲɲɲ usu a ec'em ey a ew tuɔtuɔ aɲɲ a ek'ony ob nɔɔɔ a eci gbe!» ²⁴ Jam esel a low iti any low na eke l'irir a sɔsiem; etɲ Jesu ewl am dad el ese: «Em jimel, Nyam eci gbɲɲɲɲ usu a ec'em ey a ew tuɔtuɔ. † ²⁵ Kin, gbanɲɔ kedebnam eci fefn ɔmu em eke k'ecr a, ew fuefue akm gbɲɲɲɲ eci Nyam e gbɲɲɲɲ usu ec'em ey a.» ²⁶ Ow ɔɲ jam esel a eci low any iti a am afɲɲ es, etɲ n'am dadaril el ɔfr em l'ese: «Kɔ sica bwo ec'eɲɲ ɔtu ek'eɲɲ sel ee?» ²⁷ Jesu ok el anyamn af, etɲ dad el nine: «Aɲɲ ec'any af a, ow ew tuɔtuɔ, kɔ ow elm Nyam ec'any af a gbe, anke Nyam ec'a, feɲ ew fuefue!»

²⁸ Af yɔɲɲ Pier dad'r nine: «[ɲ obi yeji èkn! Ey, s'igɲ feɲ s'ok es etɲ s'us'ɲ jam.» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad ɔny: eke em lele Amani Mamn ab ab sɔsiem eɲɲ nyam iɲɲ in ec'akɲ, lisijimel, lisijowel, lis, es, in ec'ey, in e sɔgm elu es a, ³⁰ seɲɲ amua eke s'anɲ em ab em, li b'ow n'eɲɲ ów amua e sakp ekel yen ok af: akɲ, lisijimel, lisijowel, lisel, ey lele sɔgm ab. Etɲ li b'ow l'ɔbr gbɲɲ iɲɲ yeji. Ke sica seɲɲ a eke anɲ anym am ow ab em a, n'eɲɲ sel ek'onym uwr. ³¹ Gbɲɲ ánymu ab em eci nɔɔɔ b'ow ewl el ajamu, etɲ ajamu ab em e nɔɔɔ, b'ow ewl el ánymu.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anɲ igb ab

Matie 20.17-19; Luk 18.31-34

³² Jesu us ejaɲɲ aɲɲ a ek'am us'r jam ab ab, l'ikɲ wel anym n'am uyu n'im Jerusalem. Jam esel a ermni eɲɲ es, etɲ aɲɲ a ek'am us'r jam a eɲɲ ow sos. Jesu eɲɲ lew yony a saw em eke ki dad el low yec'a eke b'ow eɲɲ'n a. ³³⁻³⁴ Li dad nine: «Ísr any èkan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yɔɲɲ eɲɲ ec'Iy b'ow ey eɲɲ

waw esel eɲɲ lel ol e low yegm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow l'ɔb ow low luw eci, etɲ -li b'ow l'oc ow n'ɔɲ Nyam any uwm esel kok'r'r miyer, afl'l sar any, ɔr'r say em, ke l'ibi ow. Gbɲɲ eke seɲɲ nyahan b'ow ec a, li b'ow l'igb luw em.»

Jak lele Jan ab e low ek'ibrm

Matie 20.20-28; Luk 22.24-27

³⁵ Sica Sebede jimel a, Jak lele Jan ab, ow eɲɲ Jesu etɲ am dad'r ese: «Low yegm aɲɲ es, s'am erur eke low yec'eke si b'ow s'ibrm'ɲ a, kók ɔɲ ey.» ³⁶ Jesu ibrm el nine: «Kɔ bla lowi am erur eke mi ki kok m'ɔɲ ɔny ee?» ³⁷ -Li dad ow nine: «Lɲɲ eke b'ow anɲ ɲ ec'anygbel em a, èɲɲ ɔɲ ey abusu ke s'ók es ɲ ab: eɲɲ nyam sig'ɲ es lidr ogog ke nyam sig'ɲ es nemn ogog.» ³⁸ Gbɲɲ Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Kɔ ɔtur eke b'ow eɲɲ gbɲɲ e mij kpok a † eke m'ow m'eɲɲ a, oglog wel ok ɔny gbɲɲ e mij nuɲ a eke wel b'ow ok m'ab ee?» ³⁹ -Li dad ow nine: «Èe, s'ɔtu.» Etɲ Jesu dad el nine: «B'ow eɲɲ mij kpok a eke m'ow m'eɲɲ a, etɲ wel b'ow ok ɔny mij nuɲ a eke wel b'ow ok m'a, † ⁴⁰ gbɲɲ em e lidr abu af ec'es sig a lele nemn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'ow eɲɲ. Susu amua el aɲɲ a eke el sɔsiem Nyam kok ew es a eci.»

⁴¹ Eke jam esel aɲɲ lele a iri low na a, n'am ebl erm l'ok Jak lele Jan ab af. ⁴² Ow sɔsiem Jesu eɲɲ el feɲ etɲ am dad el ese: «Èkan ek'aɲɲ a e si b'oc ese eb ec'es ew esel af a, b'ew eb ab es abusu ɔny em, ke el em ec'aɲɲ any esel ek'anɲ a, b'elu el ec'abusu ɔny a ɔkm dedeku a e nuɲ af a. ⁴³ Gbɲɲ ɔny eci arañ ec'a, ow k'ecr eben. Eke batɲ ɔny em ec'eɲɲ kaka feɲ am erur eke k'el ɔny ec'es ew es a, ke l'él ɔny a feɲ ec'ob oc ɔɲ es; ⁴⁴ etɲ emeny ek'ony em ec'eɲɲ kaka feɲ am erur eke k'el ɔny ec'anymu, ke l'él aɲɲ a feɲ ec'adu. ⁴⁵ Eben nyam coco eɲɲ ec'Iy yeji owm ek'agɲ ki kok in e lis e low, kɔ l'ow eke li ki kok aɲɲ e lis e low, ke l'oc in e sel a l'ew awoba li sɔgr aɲɲ nɔɔɔ.» †

Jesu ewlm any efllu Bartime

Matie 20.29-34; Luk 18.35-43

⁴⁶ Jesu lel in e jam esel ab ab ow ok Jeriko eb em. Sica eke Jesu, in e jam esel a lel aɲɲ dedeku ab ab am ok ɔkm baɲɲ a, l'uyum any efllu nyam eke wel b'esh Bartime, Time jim ab, eke sig es ejaɲɲ saw ob sasm eci. ⁴⁷ Eke l'iri ek'ow el Nasaret iy Jesu a, n'am elu lebl li dad l'ese: «Jesu, David eci lilaw, ikɲ'm sɔɲɲ!» ⁴⁸ Aɲɲ nɔɔɔ gbɲɲ erurm etɲ

† **10:19** ɔkm Ok 20.12-16; Ol ɔkn 5.16-20. *ki kokm leyɲ owi eɲɲ e lis:* sodad amua anm ol lew ab em. *Matie lele Luk ab em yeji ow anm.* † **10:21** Ekn *Matie 19.21 eci akr otar a.* † **10:24** Mark e silɲ esig oglog b'igɲ af ese: *aɲɲ a eke b'ocr el sosi elu ob ɔny em a eci.* † **10:38** *gbɲɲ e mij kpok:* Amani Sig em a, ow el odad usu eke am yegm gbɲɲ ij owi. Selu 75.9; Esayi 51.17-22; Jeremi 25.15; Ezekiel 23. 31-34. † **10:39** Bèbm Ob Kok 12.2. † **10:45** Bèbm Mark 14.24; 1 Timote 2.6.

am enym'n abr eke li ki yewal, gbeko n'am at lebl es l'og li dad l'ese: «David eci lilaw, ikn'm sorñ!»⁴⁹ Jesu inym es etñ dad eke wel k'esan'n any eflu a. -L'esan' ow etñ -li dad ow nine: «Àtr sos es igr! N'am esñ'ñ.»⁵⁰ Any eflu a wog in e mob sus em a elu es, etñ l'igr kpekñ n'im n'ejñ ow.⁵¹ Jesu ibrm'n nine: «Kò bla lowi am erur eke mi ki kok m'ojñ'ñ ee?» Any eflu a dad'r nine: «Low yegm agñ es, m'am erur eke mi k'ewl m'ekn es.»⁵² Jesu dad'r nine: «Ìm! N' ec'omn a ewlm'ñ.» † Kpekñ n'am ekn es, etñ n'am us Jesu jam.

11

Jesu am ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19

¹ Eke -n'imn bake -n'am titm Jerusalem, ke -n'anñ Betfaje bañ lele Betani bañ ab eci neny neny a, Olivie lafeny † a ogñ a, Jesu erm in e jam esel ab em ec'agn yony² etñ li dad wel nine: «Ìmn bañ a ek'anñ ony anym ab em, kpekñ eke b'ow okr em a, b'ow ejan gbanjo kpetej eke wel ucür es, ke legñ kaka egn sigm af. Mòmun in es k'ocr isr'm anja. ³ Eke batñ egn b'ibrm ony low a sosiem eke am mòmun gbanjo kpetej na es a, dádr esre: “Egn gbel ony ow ec'es abur. Gbeko kpekñ ce li b'ow l'ewl meny l'elu es ow ow ejñ'ñ.” »

⁴ -N'im etñ -n'ejñ gbanjo kpetej nyam ek'ucür es gben lisany saw, ejagb neny, etñ -ni mòmü ow es. ⁵ Agñ nyam nyam ek'anñ yogñ a am ibrm el ese: «Kò bla anake am kokr ab ee? Bla sosiem am mòmun gbanjo kpetej na es ee?» ⁶ Jam esel a dad agñ a yec'a eke Jesu dad el a, etñ kpekñ wel elu el es -l'eb ejagb -n'im. ⁷ -L'oc gbanjo kpetej a -l'is Jesu, -l'ot el e sigbad a -l'ok ow af etñ Jesu sig es af. ⁸ Agñ nono am ot el e sigbad a ok ejagb, etñ beb ec'a, ow el ekñ al eke -l'ubr ogm ogm a. † ⁹ Agñ a ek'ikñ Jesu anym lel el a ek'anñ'n jam ab ab a, am og dad ese: «*Hosana! Anygbel el Nyam eci! Ke Nyam éñ egn ek'am ow Es Kòtokò e nin em a owro!*» ¹⁰ Ke Nyam éñ gbrenjbi usu a ec'es ew a ek'am ow a owro! Ey lagñ David eci gbrenjbi usu a ec'es ew a! *Anygbel el Nyam ek'anñ afr kpekpe a eci!*»[†]

¹¹ Jesu ey Jerusalem etñ n'im ton l'ey Nyamel gbel ab em. Eke l'ew mob a feñ nyam af uwr a, in lel in e jam esel ab ab, -l'eb ejagb -n'im Betani, anke legñ am uk.

Jesu ofn babm ikñ nyam

Matie 21.18-19

¹² Eke legñ eny ke Jesu lel in e jam esel ab ab ok okm Betani a, Jesu namn ow sos.¹³ Akpoj em a, l'ekn babm ikñ nyam ek'ebu senyn senyn. Etñ n'aam l'ekn eke li b'ow n'ejñ ey ow em. Kò eke n'im li titm likñ a, l'ekn eke ow el suw ofr; † anke ow elm lakpo ek'ow it ek'ow k'osu ey a. ¹⁴ Etñ Jesu dad nine: «Ke legñ kaka egn k'ejñnm ñ em e liy ijñ.» Jam esel a iri odad a eke li dad a.

Jesu anñ Nyamel gbel a e gbugñ a

Matie 21.12-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22

¹⁵ Sica -n'im -l'ok Jerusalem. Eke Jesu ey Nyamel gbel a eci gbugñ a, n'am ogñ án olu a lel agñ ek'am ol mob ab ab l'ok okm. Etñ n'onny jete titñ esel e sitabl a lele prèndre ol ij esel e mekpn ab ab l'ok wus. † ¹⁶ Etñ l'égbm egn kaka es eke k'oc ob ubr Nyamel ab em. ¹⁷ Etñ sica n'am yegm wel low li dad l'ese: «Nyam Lel em Nyam dad nine: *Wel b'ow esñ em ec'el a Nyam ñojñ ec'el, ebr ebr feñ eci.* Kò ony, am ocr kokr elu eci ejñanin usu.»[†]

¹⁸ Ek'egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ab iri low ikñ na a, -n'am ol akunda yec'em eke -li k'ibi Jesu. Ke tasi em a, -li b'onny ow e muru anke dedeku a b'erur in e low yegm a. ¹⁹ Eke legñ ew es a, Jesu lel in e jam esel ab ab ok okm eb ab em.

Ony omn Nyam em

Matie 21.20-22

²⁰ Ibribr em a, eke Jesu lel in e jam esel ab ab am ec ebr ab af a, -l'ekn babm ikñ a e wew es ton ok min em. ²¹ Pier okn low a ek'ec a, etñ li dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, lèr! Babm ikñ a ek'ofn ok af a wew es feñ.» ²² Jesu am dad in e jam esel a ese: «Low nawre m'am dad ony: onyn omn Nyam em!» ²³ Ek'egñ dad ligl na eke k'ngbon anja im ey okij em, etñ bebar anm'n erm em, etñ l'ubr nawre eke low a e li dad a b'ow el a, tasi ow b'ow el. ²⁴ Na sosiem m'am dad ony, ob feñ eke b'ow ibrmn Nyam ñojñ em a, ùbr nawre eke ejan etñ Nyam b'ow ony ony. ²⁵ Sica, eke am ñojñ Nyam etñ okan eke onyn low ony lawl nyam ab a, òcr apr ir; yec'etñ ke ony Es ek'anñ afr a yeji áp ony e sikpl a. [²⁶ Gbeko eke k'ow apmn ony lawlel a, ony

† **10:52** N'ec'omn a ewlm'ñ: Odad na Grek em a, wel otu ek'itñ ejeci em dad ese N'ec'omn a sog'ñ. † **11:1** Betfajele bañ nyam ek'anñ Olivie lafeny a e lidr ogog a, ke ibnm Jerusalem ab. Betani le bañ ek'in anñ Betfajele saw. Olivie lafeny el ligl nyam ek'anñ Jerusalem e lidr ogog; Sedron eci mij ewl mij a anñ el arañ. † **11:8** Ekn Matie 21.8 eci akr otar a. † **11:10** Ekn Matie 21.9 eci akr otar a. † **11:13** Ekn Matie 21.19 eci akr otar a. † **11:15** Ekn Matie 21.12 eci akr otar a. † **11:17** Bèbm Esayi 56.7; Jeremi 7.11. † **11:26** Mark eci silel esig oglog em a, wel éñnm sodad eke anñ ob na [...] eci lokm a. Ekn Matie 6.15.

Es ek'anuj afr a yeji k'ow apm ony ony e sikpl a.]» †

Jesu ec'abusu ony owi

Matie 21.23-27; Luk 20.1-8

²⁷ Emeny eke Jesu lel in e jam esel ab ow Jerusalem a, n'anuj Nyamel gbel a eci gbugn a n'am nyinyimn es. Egb waw esel, ol e low yegm esel lel agn ekpekp ab ab ow enj'n, ²⁸ etj -n'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ bogɔ ec'abusu em bi kok ów amua ee? Etj kɔ bwo b'ɔɔ'ɔn ow e kok ec'abusu ee?» ²⁹ Jesu dad el nine: «M'am m'ibrm ony low nyam ce. Sica eke dadr'm a, em yeji mi b'ow mi dad ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. ³⁰ Kɔ bwo onj Jan abusu ow ok agn mij nun ee? Kɔ Nyam oglog agn ee? Dàdr'm m'iri.» ³¹ Ow ew el ów es atar el ofr em etj -n'am dad -l'ese: «Eke si dad eke Nyam onj'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'ese: "Kɔ bla sɔsiem etj ubmn in nawre ee?" ³² Etj eke si dad eke agn onj'n abusu l'ow, yeci yeji es abur.» (-N'ony dedeku a e muru, anke el feɔ -li b'oc Jan kokoba ɔb es tasi.) ³³ Etj sica -li dad Jesu nine: «S'uum any.» Etj Jesu yeji dad el nine: «Eke ow el eɔen a, em yeji mi k'ow mi dadm ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feɔ a.»

12

Viny ɔgm e juma kok esel enuj ec'odad nyandre em

Matie 21.33-46; Luk 20.9-19

¹ Ow e jam a, emeny Jesu am dad el odad nyandre em ese: «Legn nyam ɔgm es nyam ewl viny in ec'egb ɔgm a. N'awɔ lakp l'elul em, li kok usu eke wel k'ifi egb ey ab es, etj li kok usu gege eke wel k'anuj ɔsu ɔgm a. † Etj l'oc egb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel, etj l'eb ejagb n'im usu. ² Ek'egb ub e lakpo ow a, egb ɔgm es a erm in ec'abu elum es nyam im eke juma kok esel a k'onj'n in ec'egb a eke k'ebm'n a. ³ Juma kok esel a ony abu elum es a, -l'or ow etj -l'ewlm ow meny ow im abu ofr. ⁴ Emeny egb ɔgm es a erm abu elum es nyam im. In ec'a, -li kok ow ob nun etj -li kok ow sos keskes. ⁵ Emeny egb ɔgm es a erm abu elum es ejeci nyam im. In ec'a, -n'ony ow etj -l'ibi ow. L'eram abu elum esel ejec'im, kɔ -li kok wel low nenyembri nyam a ce: -l'or beb etj -l'ibi likpr. ⁶ Sica in ec'iy eke l'erur tasi a ce el egn ek'anuj'n abu em. Ow anake l'abal es l'erm ow ek'ow k'im ekn wel a, anke in e tutr em a, ek'ow el in ec'iy a, wel b'ow ony ow ec'elum. ⁷ Gbeko eke juma kok esel a ekn iy a, -n'am dadarir el

ofr em -l'ese: "Kin egn a eke godo godo b'ow el aja ij es a. S'imn, s'ibir ir, ke egb ɔgm a el ey eci." ⁸ -N'ony iy a, -l'ibi ow, etj -l'oc ow e sos megl a -l'owl ɔgm a e jam a.»

⁹ Sica Jesu ibrm nine: «Egb ɔgm es a, bla li b'ow li kok ab ee? Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esel a, ke l'oc egb ɔgm a l'elul agn ejec'abu em. ¹⁰ Kɔ ony awlmn odad na eke wel non Nyam Lel em ab ee?

Lebn a eke el us esel a oc owl a, ewl el el loy em e lebn tasi.

¹¹ Na low eke anj Nyam ogn ow ke el low sobo ey ec'any af.» †

¹² Sica Jwifel ec'es ewel a am ol akunda yec'em eke k'ew Jesu abu af, anke -l'uw any eke el ow dad odad nyandre em na ok el af. Gbeko dedeku a e muru sɔsiem a, -l'egb ow es etj -l'eb ejagb -n'im.

Ko wel sɔg wus labm ee?

Matie 22.15-22; Luk 20.20-26

¹³ Jwifel ec'es ewel a erm Farisiel ec'agn nyam nyam lele Erɔd ec'ogog ec'agn nyam nyam ab ow eke k'uk Jesu meb ke -n'ony ów ow ec'odad ebl ab em. ¹⁴ -L'ow -n'enj Jesu etj -li dad ow nine: «Low yegm agn es, s'uw any eke n bi dad low nenyembri nyam, ónym egn kaka e muru; n ec'a, agn a feɔ el agn nenyembri nyam, etj Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpeɔ. Dàd ey ɔ! Kɔ ey ec'ol ab em, abusu eru es eke si ki sɔg wus labm s'onj Sesar es ee? Ow it eke si ki sɔg ee?» † ¹⁵ Gbeko Jesu ek'uw el e kprakpr ab any a dad el nine: «Bla sɔsiem etj am ukr'm meb ee? Ɔcr os a isr'm ke m'ékn.» ¹⁶ -L'oc os a -l'is ow, etj Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'egɔ ec'ow el ee?» -Li dad nine: «Sesar eci.» ¹⁷ Etj Jesu dad el nine: «Eke ow el eɔen a, onj Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke ójn Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» Etj Jesu eci low ikj na e dad el a ew el any iti.

Luw em anj igb

Matie 22.23-33; Luk 20.27-40

¹⁸ Legn nyam, Sadusiel em ec'agn likpr ow enj Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ese luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na -l'ese: ¹⁹ «Low yegm agn es, Mois non ol na onj ey dad nine: *Eke igɔ nyam ebi yow etj l'ewm iy kaka tonj l'uw, ow akpl ke lisijim eb inɔyow a ebi, ew ey in ab ew lisijim nin es.*† ²⁰ Kin agn lisijimel lobn e low ek'enj: likpekp a ebi yow, l'ewm iy kaka ow ab etj l'uw. ²¹ Yony em ec'a eb inɔyow a ebi, l'ewm iy kaka ow ab etj in yeji l'uw. Low nenyembri nyam a, enj

† 12:1 Ekn Esayi 5.1-4. Em yogn, viny a el Israel ek'osum ey a eke Nyam am eku a. Em anja ec'a, ow el juma kok esel ab anake wel am ok ów af a. El -l'el egb waw esel eɔbel, ol e low yegm esel eɔbel lel agn ekpekp ab. † 12:11 Selu 118.22-23. † 12:14 Ekn Matie 22.17 eci akr otar a. † 12:19 Ol Ɔkn 25.5-6.

nyahan em ec'a yeji; ²² agn a lobjn mum, egn egn ebi yow a ko l'ewm iy kaka, etj el fejn -l'uw. Ek'el fejn -l'uw a, yow a yeji uw. ²³ Sica legn a ek'agn ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egn e yow tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a fejn egn egn ebi'r ow el in e yow.»

²⁴ Jesu dad el nine: «Nje, ony na irm anake am irmn a! Etj uwr low nunj af ek'am irmn ab any ee? Ony uwmn Nyam Lel a eke wel non ab any, etj Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. ²⁵ Tasi em a, legn ek'agn b'ow anj luw em igb a, egn lele yow ab k'ow ebirm okm es ij, ko -li b'ow -l'ir eb ese elel eke afr erm esel anjn afr ab af. ²⁶ Sica yec'ek'el uwomu em anj igb ec'a, awlmm Moïse e lel e non ab em, yogj a eke wel dad kati ek'am iri ke étum es a ec'odad ab ee? Wel non dad eke Nyam dad Moïse nine: *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakob e Nyam ab.*»[†] ²⁷ Etj Jesu usr af dad nine: «Ko agn eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agn ek'uw ke anj owr a e Nyam. Nje, ony na irm anake am irmn a!»

Ol ab em eci ligbel tasi a

Matie 22.34-40; Luk 10.25-28

²⁸ Ol e low yegm es nyam iri el ec'ow es atar a, etj l'ekn eke Jesu ec'odad a e dad Sadusiël a el low tasi. L'eri l'ow li titm ow etj n'am ibrm ow l'ese: «Ol a fejn em e ligbel el bogj ec'ee?» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Kin ol a fejn em e ligbel: *O Israël, iğj loru es! Es Kotoko ey e Nyam el Nyam nyam coco.*»[†] ³⁰ *B'ow erur Asj Kotoko η e Nyam η ec'erm fejn em, η ec'abj fejn em, η e tutr fejn em lele η e lec pupukpanj ab.*[†] ³¹ Etj kin ol a e yony em ek'ot krekre ec'ab es: *B'ow erur egn kaka fejn ese η obi af.*[†] Ol a fejn em, kaka anm agbm akam ol yony na.»

³² Ol e low yegm es a dad Jesu nine: «Low yegm agn es, ow akpl! Low nawre tasi anake dad a: *Es Kotoko el Nyam nyam coco, etj Nyam kaka anm ek'ow elm in sony ce.*»[†] ³³ *Nje ek'egn erur Nyam in ec'erm fejn em, in e tutr fejn em, lele in e lec pupukpanj ab, etj l'erur egn kaka fejn ese in obi af a, na akpl akm mindey eke li k'im Nyam ec'any af l'ofnj, lel egn waw erj etj eke li ki kok n'ony ow ab ab.»*[†] ³⁴ Jesu ekn ek'ol e low yegm es a dad low a nunj em ony em, etj li dad ow nine: «[J, titm Nyam e gbrenjbi usu a.» Ow e jam a, egn kaka úsm ibram Jesu low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Luk 20.41-44

[†] **12:26** Okm Ok 3.6. Ekn Matie 22.32 eci akr otar a. [†] **12:29** *Es Kotoko ey e Nyam el Nyam nyam coco*: odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese *Es Kotoko el ey e Nyam, Es Kotoko sony coco.* [†] **12:30** Ol Okn 6.4-5. [†] **12:31** Ob Ap 19.18. [†] **12:32** Ol Okn 4.35. [†] **12:33** Bèbmn Ose 6.6. [†] **12:36** Ekn Selu 110.1. [†] **12:37** Ekn Matie 22.45 eci akr otar a.

³⁵ Eke Jesu anj Nyamel gbél ab em am yegm agn low a, l'ibrm nine: «Ayaf etj ol e low yegm esel otu e ki dad ese: Mesi el David e lilaw ee? ³⁶ David, ek'Abj Lala ow'r af a, in obi li dad nine:

Es Kotoko Nyam dad em Es Kotoko nine:

Ów sig es em e lidr abu af toj bake m'ót η ec'efnu a m'ok η ec'akr ew.[†]

³⁷ Eke sica David b'esj'n "Es Kotoko", ke ayaf Mesi a otu eke k'el David e lilaw ee?»[†] Agn nono gbél am erur Jesu ec'odad ek'am dad a.

Ki kok ese ol e low yegm esel ec'ab af Matie 23.1-36; Luk 20.45-47

³⁸ Jesu in e low yegm ab em am dad el ese: «Éwr sos erm ol e low yegm esel amua eke bi sus mob akpakr am ok okm ec a e lís. -Li b'erur eke dedeku em wel k'esjn el elum em, ³⁹ etj Nyam nunj ign e susu a, -li bi dogjn mekrn anym es; es gbegbl ec'ob ij owi em yeji, -li b'erur susu amamn. ⁴⁰ -Li b'ufj enjnyow eb es, etj -li bi kok nyandre -l'ofur Nyam njonj yec'etj ke wel ót el agn amamn. Na sosisem anake el e jej ok a b'ow ew tuotuo a.»

Ijnnyow gbor yow a ec'ob ap a

Luk 21.1-4

⁴¹ Sica Jesu sig es obr usu a eke wel kok Nyamel gbél ab em ob ap ec'ab any, etj n'am ler elel eke agn a am apr ob a. Egbrenjbi nono am ok os nono kopro ebr mob ab em. ⁴² Ijnnyow gbor yow nyam ow etj elu os ekekey yony ek'usm any yeji kopro ebr ob ab em. ⁴³ Jesu am dad in e jam esel a ese: «Low nawre m'am dad ony, injnyow gbor yow na ap ob akm agn likpr a fejn, ⁴⁴ anke el ec'a -n'ony el ec'ob e -n'onyn a ec'ow ek'ign af a; ko injnyow a ec'a, n'ony in e gbor em ec'a eke n'ony a, ow a fejn a eke li k'iir eb af a.»

13

Nyamel gbél a e njjn

Matie 24.1-2; Luk 21.5-6

¹ Eke Jesu anj Nyamel gbél ab em ey okm a, in e jam esel ab em ec'egn nyam dad'r nine: «Low yegm agn es, is any ekn mebn egbel amua lele mel egbel amua ab ol.» ² Jesu dad'r nine: «Mel egbel amua ek'am ekn a, kaka k'ow anm; fejn b'ow er ok wus. Lebn kaka k'ow anm lawl af ij.»

Legj es abal el e gbre owi

Matie 24.3-14; Luk 21.7-19

³ Sica eke Jesu sig es Olivie lafeny af çbr Nyamel gbêl ab any a, Pîer, Jak, Jan lele Andre ab ek'anj in ab el çony a, am ibrm'n low saw em esse: ⁴ «Dàd ey ç! Kò bogñ legñ iy low na b'ow eyw, etñj ów amua feñj eke b'ow ey a e meny ewr el bogñ ec'ee?»
⁵ Jesu am dad el esse: «Èwr erm! Kì yebr egnj k'irmn çny. ⁶ Tasi em a, agñj nõnõ b'ow ow em e nin em dad esse: "Em Mesi a," etñj -li b'ow -l'irmn agñj bubute. ⁷ Eke batñj am irir ar ek'am ey anja e likekr lel ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab a, erñj k'óny çny. Ow it eke ów amua k'ey, kò ow elm wus e nuñj edñj. ⁸ Tasi em a, ebr nyam ec'agnj b'ow im eñj ebr ejeci nyam ognj ar; es ew nyam b'ow im eñj es ew ejeci ar ognj eci. Susu nõnõ wus b'ow umu etñj lek yeji b'ow ey. Ów amua feñj b'ow ew esse iy çnyñ eci dudu krekrê ab af.

⁹ Gbêkò çny, çny obi çny obi a, èwr erm. Agñj b'ow ot im çny jej ok ec'any af. Wel b'ow çr çny Nyam ññj ignj susu. Em e nin a eci danju ij sosisem, wel b'ow ot im çny es ew esel lele éb ebu ab ec'any af. ¹⁰ Ow it eke krekrê em a, wel k'òb Amani Mamn a e kokoba ok ebr ebr a feñj. ¹¹ Etñj eke wel b'ow ot im çny jej ok ec'any af a, ermij k'ikñj anym k'ok çny ow a eke b'ow dadr a eci. Dadr wanci ab af ec'a çe eke Nyam b'ow çñj çny a, anke sodad a k'ow anm çny em owm, kò Abñj Lala a b'ow dad odad a çñj çny. ¹² Agñj lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eben el ec'ey e lís, ey yeji b'ow çbr el esel any, çñj wel ibi el. † ¹³ Em sosisem, agñj a feñj b'ow ifn çny; gbêkò egnj eke b'ow inym es kikri toñj ow e nuñj edñj em a, b'ow eñj sel.»

Musue ob iy

Matie 24.15-28; Luk 21.20-24

¹⁴ «Ke sica b'ow ekan "Musue ob iy" anñj yogñ ek'itm eke li k'anñj a. † (Ke egnj eke b'ow awl ów amua a, íri senyn senyn.) Ke kpekñj agñj a eke b'ow anñj Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em. ¹⁵ Egnj eke b'ow anñj in ec'èl afr e lef eb usu a, † k'úsm es eym akñj ocm ob; ¹⁶ etñj egnj eke b'ow anñj çgm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁷ Segñj amua b'ow ew tuotuo molok ab lisel lel el ek'am çñj ey meny ab ab eci. ¹⁸ Nyam ñçñj a át es yec'etñj ke low na k'éym nyam es us em, ¹⁹ anke segñj na em a, *gbre ij a b'ow ew tuotuo afhñj es. Ow b'ow akm gbre ij feñj ek'anñj legñj a etñj eke Nyam kok ów a feñj toñj k'it yefenyña ec'a.* † Legñj kaka gbre ij na k'ow anm ij. ²⁰ Etñj blel Es Kotòkò

isrm segñj amua em, ke egnj kaka blel çtum anm owr. L'isr segñj amua em agñj a eke li sòsum l'ot a sosisem eci. ²¹ Eke batñj egnj nyam bi dad çny esse: "Ekan, Mesi a anñj anja!" oglog: "N'anñj yogñj a!" k'ùbr legñj a nawre. ²² Tasi em a, mesiel ayadñu eke kokoba çb esel ayadñu ab b'ow ok çkm. - Li b'ow -li kok meny ewr lele ów any iti owi ab agñj ec'irmn eci, ke ek'ow it yeji, - l'òtu -l'irmn agñj a eke Nyam sòsum ot a. ²³ Çny ec'a, èwr erm! M'ikñj anym m'ewar çny ów amua feñj eke b'ow ey a eci.»

Egnj ec'Iy eci mowrer

Matie 24.29-31; Luk 21.25-28

²⁴ Emeny Jesu ignj af nine: «Gbêkò segñj ab em, eke gbre ij owi na feñj b'ow ec ok es a, *ligbn b'ow irm es etñj awl yeji k'ow afhñj ij.* ²⁵ *Milél b'ow ok wus etñj afr ec'abusu owi feñj b'ow wuwal.* † ²⁶ Sica yogñ anake wel b'ow ekn egnj ec'Iy eke b'ow any afr e jru em am ow, abusu feñj lele anygbel ab a. † ²⁷ Li b'ow l'ism afr erm esel ab, etñj *li b'ow l'as agñj a eke li sòsum l'ot a luku, wus na ec'oy yar ab em, toñj l'ok afr e nuñj.*» †

Low yegm eke babm e likñj a am elu çkm

Matie 24.32-35; Luk 21.29-33

²⁸ Sica Jesu dad nine: «Kin low yegm ek'el babm e likñj a eci eke k'irir: kpekñj eke in ec'ál a b'ew wròwrò, ke n'am gignj çòdòd a, kpekñj b'uwr any eke mewij ow titm ñj. ²⁹ Èben nyam coco eke b'ekan ów amua am ow a, ke kpekñj úwr any eke low a titm, etñj ow b'ow ey. † ³⁰ Low nawre m'am dad çny: yefenyña ec'agnj feñj k'ow uwm uwrñj etñj ów amua b'ow ey. ³¹ Afr lele wus ab b'ow ec, gbêkò legñj kaka em e sodad a k'ow ecm.

Nyam çnyñj coco uw legñj a e nuñj edñj ab any

Matie 24.36-44

³² Gbêkò ów a e legñj lele wanci ab ab eke b'ow ey a, egnj kaka uwm any, afr erm esel yeji uwm any, egnj ec'Iy bòbò yeji uwm any, ek'ow elm em Es sony coco. ³³ Èwr erm! Memn k'íbi çny, anke uwmñj legñj ab any. ³⁴ Ow anñj esse egnj nyam ek'aam usu, ke oc in ec'akñj a abul in eci juma kok esel a ke çñj el ów feñj ec'abusu af. N'çny egnj nyam nyam eci juma eke ki kok etñj li dad usu osu es a eke k'anñj any owr ke ám osu usu a. ³⁵ Çsur; anke uwmñj wanci a ek'akñj es a b'ow ewl meny ow ab any. Ow k'òdm ke l'ów ncebles em, ncok eci legñj uyu nuñj em, ñççs ikñj em, oglog ibribr. ³⁶ Eke l'ow l'okr çny es kpuru, li k'éñjñ çny memn eru

† 13:12 Bèbmn Mise 7.6. † 13:14 yogñ ek'itm eke li k'anñj ake usu a, Nyamel gbêl ab em. Daniel 9.27; 11.31; 12.11.

† 13:15 Èkn Matie 24.17 ec'akr otar a. † 13:19 Daniel 12.1. † 13:25 Bèbmn Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. † 13:26 Daniel 7.13. † 13:27 Bèbmn Ol Çkn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9. † 13:29 Low na titm, etñj ow b'ow ey: odad na Grek em a, wel çtu eke itñj ejec'em dad esse egnj ec'Iy titm, li b'ow l'ow.

em. ³⁷ Odad na eke m'am dad ony a, agn a feñ anake m'am dad a: Anñn any owr!»

14

*Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre
Matie 26.1-5; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53*

¹ Ow anñ segn yony ke Pak lele Futufutu ek'ejru ánm em ec'es gbegbl a e legñ ey. †Egb waw esel egbel lele ol e low yegm esel ab ab am as luku ol e lele eke k'onyn Jesu ew em ke -l'ibi ow a. ² Gbeko -n'am dad el ofr em -l'ese: «Ow itm eke si k'onyn es gbegbl na em; ek'ow el eben, bobar a owi b'ow ey bieku ab em.»

*Yow nyam ok Jesu mijey nun
Matie 26.6-13; Jan 12.1-8*

³ Jesu im Betani bañn, Simo a eke legñ anym em kokobe ok a ec'akñ. Eke Jesu anñ ob ij lófu lís a, yow nyam ow titm'n. N'onym án gbel e mijey kók nyam eke wel kok lebn em ab; lebn na, wel b'esh'n albatr; ke mijey a el nar † tasi em. N'oný l'ób es etñ l'ewl l'ok Jesu nun. ⁴ Agñ a ek'anñ yogñ a eci beb erurm etñ am eny abr dad el ofr em ese: «Kó na, ow elm ob ñunñ ana ee? ⁵ Ow itm eke mijey ikñ na, wel k'ol ij os ekñ yen yen sakp nyahan, oc ow ec'os a onñ ogboru ee?» Etñ -n'am cak cak yow a erm bebl em. ⁶ Gbeko Jesu dad nine: «Égbr yow ab es tinj! Kó bla etñ am ijar ir gbre ee? Low na eke li kok em e lís a el low nimamn. ⁷ Tasi em a, ogboru ec'a, -n'anñ ony ab segn a feñ, † legñ kaka feñ ek'erurir a, otur eke ki kokr el ow amamn; kó em, segn a feñ mi k'ow m'ánm ony ab. ⁸ Yow na kok low yec'a eke l'otu eke li ki kok a. L'ikñ anym l'ok'm mijey na sos, em ec'uwomu em anñ a eci. † ⁹ Low nawre m'am dad ony, wus na nimum af ec'usu kaka feñ eke wel b'ow ob Amani Mamn a eci kokoba a, wel b'ow okñ yow na e low, ke wel dá d low a eke li kok a yeji.»

*Judas am bebem eke b'ow ol Jesu ij
Matie 26.14-16; Luk 22.3-6*

¹⁰ Sica, jam esel lew yony ab em ec'egn nyam eke wel b'esh Judas Iskariot, em eññ egb waw esel egbel a, etñ dad el eke k'oný Jesu onñ el. ¹¹ Eke -l'irir odad na a, sos em inñ el tonj -l'egñ -l'eb eke -li k'onñ ow os. Ow onñ Judas am ol akunda senyn yec'em eke li k'oný Jesu n'onñ wel.

† **14:1** Okm Ok 12.1-27. † **14:3** nar:likñ mum nyam eke wel b'oc in e mij a kokr án tuotuo e mijey. Mijey a ec'án a el juma kok es nyam e labm sog lakpo mum eci. Low ikñ na, low yegm esel ek'oný any a anake sakp oglog wel bi kok onñ any gben a. † **14:7** Ekn Ol Okn 15.11. † **14:8** Jwifel ogn a, eke egn uw a, wel b'udu'r sekp sñosño etñ wel b'ok'r mijey yeji; na e low anake Jesu am dad a. Ekn Matie 26.12 ec'akr otar a. † **14:18** Bèbm Selu 41.10. † **14:21** Selu 22.2-19; Esayi 53. † **14:24** sinm:bèbm Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † **14:26** Ekn Matie 26.30 eci akr otar a. † **14:27** Zakari 13.7.

Pak ec'ob ij a eci sos bebem

Matie 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

¹² Futufutu ek'ejru ánm em e legñ krekre eke wel b'ibi mæceb Pak ec'es gbegbl ec'ob ij ec'a, jam esel a ibrm Jesu nine: «Kó bogñ am erur eke si k'im si bebem Pak ec'ob ij a e sos ee?» ¹³ Etñ Jesu dad in e jam esel ab em ec'agn yony nine: «Ímn bañn a, b'ow obar egn nyam ek'uyu mijel. Úsr egn ikñ na jam, ¹⁴ ke akñ yec'eke li b'ow l'ey a, dádr akñ es a eke low yegm agñ es am ibrm usu a ek'in eci jam esel ab ab el k'ij Pak ec'ob a. ¹⁵ Li b'ow li yegm ony él afr yogñ, oj gbel nyam eke akñ e mob a feñ iy neny em. Yogn anake b'ow kokr Pak ec'ob ij a.» ¹⁶ Jam esel a im ok bañn a, eññ feñ a ese lele eke Es Kótoko dadr el ab af, etñ -li bebem Pak ec'ob ij a eci sos.

¹⁷ Legñ es ew em a, Jesu lele jam esel lew yony ab ab im yogñ. ¹⁸ Eke -n'anñ ob ij usu ke -n'am ij ob a, Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: ony em ec'egn nyam ek'am ij ob em ab a, b'ow ol ij'm.» † ¹⁹ Jam esel a feñ sos ow es etñ egn egn am ibrm'n ese: «Kó ow otu eke k'el em ee?» ²⁰ Li dad wel nine: «Ony lew yony ab em ec'egn nyam, in a ek'am us abu em ab lófu nyam em a. ²¹ Ée, tasi, egn ec'Iy b'ow uw ese lele eke Nyam Lel ewar in e lís ab af; † gbeko gbre él egn a ek'am ol ij'r a eci! Egn ikñ na, blel wel ewm'n bobo yeji.»

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Luk 22.15-20; 1 Korent 11.23-25

²² Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futufutu, l'elu Nyam bia, l'ubr em, n'onñ in e jam esel a etñ li dad nine: «Ébr, na el em e sos megl.» ²³ Emeny l'oc mij kpok eke mar anñ em, l'elu Nyam bia, n'onñ in e jam esel a; etñ el feñ -l'egñ. ²⁴ Sica Jesu dad el nine: «Na el em e mebl, Nyam e sinm a † e mebl ek'am ow ok es agñ nonko eci. ²⁵ Low nawre m'am dad ony: mi k'ow m'egñm mar na sakp ejeci tonj ke ow él Nyam e gbrenghi usu a eci mar owr eke mi k'egñ.» ²⁶ Sica -l'egñ es gbegbl a ec'ej † ba ow b'uwyr, etñ -n'im Olivie lafeny af.

Pier b'ow egbr Jesu

Matie 26.31-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

²⁷ Jesu am dad in e jam esel a ese: «Low a eke b'ow eññm a b'ow ok ony wus ony eci omñ ab em. Tasi em a, Nyam

Lel ab em wel non eke m'ow m'ibi mæceb
 28 ɔsu es a etj mæceb a feŋ b'ow ɔmu es.†
 28 Gbəkɔ em eci uwomu em anj igb em
 a, m'ow m'ikŋ anym m'im Galile m'eku
 ɔny.» 29 Pier dad'r nine: «Ek'agn a feŋ
 b'ow ign elu ŋ es yeji, ow k'ow elm em
 gbɛ!» 30 Jesu dad'r nine: «Low nawre
 m'am dad'ŋ: ncok na cɛ, gbuŋ ke ŋgɔs
 ikŋ sakp yony a, b'ow egr'm sakp nyahan
 dad eke uwm im any.» 31 Kɔ Pier am dad
 lebl tuɔtuɔ em ese: «Eke ow it ŋ ab eci
 luw bobo yeji, mi k'ow m'otum mi dadm
 m'esme m'uwm'ŋ any.» Etj jam esel ejec'a
 yeji dad ebɛn.

Jesu am ŋɔŋŋ Nyam Jesemane

Matie 26.36-46; Luk 22.39-46

32 Jesu lele in e jam esel ab ab im ok usu
 nyam eke wel b'esj Jesemane. † Jesu dad
 in e jam esel a nine: «Eke m'aam mi ŋɔŋŋ
 Nyam a, òkr es aŋa.»

33 Etj l'esj Pier, Jak lele Jan ab eke k'im
 in ab. Sos ɔb nuŋ am ɔw'r es etj erm mij
 yeji am ok'r afŋn in es. 34 Li dad wel nine:
 «Sos es ɔw ek'el luw eci afŋn em ec'abŋ
 ab es; òkr es aŋa ke ɔsur.»

35 L'eri n'im kpekpe tel, l'ok ɔwɔrɔkp wus,
 l'ubu any es, etj n'am ŋɔŋŋ Nyam ek'ow
 it ke gbɛ ij eci wanci ikŋ na kpáb'r es lis.
 36 N'am dad l'esɛ: «Aba, em Es, † ŋ em ów
 feŋ ec'abusu a anj; ony gbɛ e mij kpɔk na
 kpáb'm es lis. Ke feŋ em a, ow k'él yec'a
 eke m'am erur a, kɔ yec'a eke ŋ am erur
 a.»

37 Etj l'ow n'ɛŋŋ jam esel nyahan a eke
 memn ibi. Li dad Pier nine: «Simɔ, am
 eru memn! Kɔ wanci nyam bobo yeji otum
 ɔsum ee? 38 Àŋŋŋ any owɔ ɔsur ke ŋɔŋŋ,
 yec'etj ke k'éymn ebm ekn owi em. Ony
 ec'abŋ a gbɛ inym es low feŋ e kok eci, kɔ
 ɔny e sos megl a gbɛ ijm lec ij.»

39 Emeny l'ewl meny n'im etj Nyam
 ŋɔŋŋ a el nenyembri nyam a cɛ. 40 Eke
 emeny l'ewl meny l'ow in e jam esel ogn
 a, n'ɛŋŋŋ wel memn eru em. Memn am
 bɔbm el anyamn; ow ɔŋ l'uwmn low
 yec'eke -li ki dad Jesu ab any. 41 Sakp
 nyahan em ec'a eke Jesu ewl ow a, n'am
 dad in e jam esel a l'esɛ: «Am erur memn
 cɛ ebr sel ee? Sica ow bebmn ab ŋ! Wanci
 a eke wel b'ow ɔl eŋŋ ec'ly ij sikpl esel
 ec'abu em a, ow ŋ. 42 Igbɛ, s'imn! Kin,
 eŋŋ a eke am ɔl ij'm a ow titm ŋ!»

Jesu ec'ony

Matie 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

43 Jesu odad anj nenyum k'uwrn etj
 kpekŋ Judas, jam esel lew yony ab em

ec'eŋŋ nyam ilm any. Agŋ a ek'ow in ab
 a, onym ekŋ ekpr lele mab ler em ab. Egb
 waw esel egbɛl, ol e low yegm esel lel agŋ
 ekpekŋ ab ab anake erm el a. 44 Judas eke
 b'ow ɔl Jesu ij a, ikŋ anym yegm dedeku
 a akunda yec'em eke -li k'onyn ow a. Li
 dad nine: «Eŋŋ a eke m'ow mi joj neny
 a, in ana; onyn in, òcr imm in, ke ɔsur ir
 senyn senyn gɔŋ.» 45 Kpekŋ eke Judas im
 titm Jesu a, li dad nine: «Low yegm agŋ
 es!» Etj li joj ow neny. 46 Kpekŋ agŋ a ok'r
 af ony'n. 47 Jam esel ab em ec'eŋŋ nyam
 ɔdu in e lab ler em a eb, l'iyɛ egb waw es
 ligbel a ec'abu elum es a etj l'ubr ow loru
 es. †

48 Jesu ɔdu odad eb etj am dad dedeku a
 esɛ: «Kɔ em eci ɔny a, ibrm eke k'otr ekŋ
 ekpr lele mab ler em ab owɛ; esɛ low nuŋ
 kok es em el af ee? 49 Ony ab cɛ m'anj seŋŋ
 a feŋ. Mi bi yegm agŋ low Nyamel gbɛl a e
 gbɛŋ etj onymn'm. Gbəkɔ ow ey, yec'etj
 ke Nyam Lel em ec'ow a eke wel non a iy
 neny.» 50 Kpekŋ jam esel a feŋ ign Jesu elu
 es, uru es im. † 51 Ngbafrɛ nyam eke gbad
 ikpr nyam cɛ anj sos, am us Jesu jam. Wel
 k'onyn, 52 gbəkɔ l'ign in e gbad a l'elu es,
 l'uru es sos ɔfr n'im.

Jesu im Sanedren ec'agn a ec'any af

Matie 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

53 Agŋ a oc Jesu im egb waw es ligbel a
 eci gbɛŋŋ a; yogn egb waw esel egbɛl a feŋ,
 agŋ ekpekŋ a, lel ol e low yegm esel ab ab
 as luku. 54 Pier anj akpoj em am us Jesu
 jam. N'im tonj l'ey egb waw es ligbel a eci
 gbɛŋŋ a. N'im n'ɛŋŋ usu ɔsu esel a etj li
 sig es al saw n'am ogbu al. 55 Egb waw
 esel egbɛl a lele Sanedren ec'agn ejec'a feŋ
 ab am ɔl danju ij nyam eke k'obr Jesu
 low yec'etj ke l'ibi ow, † kɔ -n'ɛŋŋmn low
 kaka. 56 Tasi em a, agŋ nɔnɔ am ij danju
 yadŋ em Jesu e nuŋ af, † kɔ el ɔfr eci danju
 ij ab em yeji, neny ókrm el af. 57 Agŋ beb
 igb etj am ij danju yadŋ em in e nuŋ
 af dad esɛ: 58 «S'irir nenyum li dad nine:
 "Nyamel gbɛl na ek'agn ec'abu in us a, in
 b'ow in ɔny in er in ok; eke ow'n b'ow in
 ij seŋŋ nyahan a, in b'ow in us ejeci nyam
 ek'in elm agŋ ec'abu em ec'ek'in us." » †
 59 Odad na af bobo yeji neny okrm el af el
 e danju ij ab em.

60 Kpekŋ egb waw es ligbel a igb agŋ a
 feŋ ec'any af, etj am ibrm Jesu esɛ: «Kɔ
 wel ám dad sodad amua ok'ŋ af, ke k'óbm
 kpu ee?» 61 Kɔ Jesu yewal tinj; li cizm sar
 l'ókŋ ow es. Emeny egb waw es ligbel a
 am ibrm'n sakp yony em esɛ: «Kɔ ŋ Mesi,

† 14:32 *Jesemane*:nin eke Arame em ow e nyandre el "mun es ifir ob". † 14:36 *Aba*:ke Arame em ana. Ow e nyandre el "em Es". † 14:47 Bèbmn Jan 18.26. † 14:50 Bèbmn Mark 14.27. † 14:55 Èkn Matie 26.59 ec'akr otar a. † 14:56 Bèbmn Selu 27.12; 35.11. † 14:58 Èkn Jan 2.19.

Nyam a eke si b'ign nun a ec'Iy ee?»⁶² Jesu egn dad nine: «Ee, m'el; etj ony fenj, b'ow ekan egn ec'Iy eke sig es Nyam abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow anj afr eci jru em am ow.»⁶³ Odad na sosiem, egb waw es ligbel a ony in eci simob sus em a gbagbrm em, † etj dad nine: «Ey, s'ibram adanjku ij!»⁶⁴ Ony obi yeji irir eke li dad low obr any owi Nyam e lis. Kó ony e tutr el bogj ec'ee?» Agj a fenj ob Jesu low ek'el in ec'ibi eci. †⁶⁵ Etn em yogj ec'agj beb am afl'1 sar any. -N'awj ow any es, -n'am or ow kukuta em, etj -n'am ibrm ow -l'ese: «Tùtr ke ùlm egn a es!» Obowi a eb'r abu em etj am dedj'n any af. †

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Etn eke Pier anj wus a gbugj yogj ee a, egb waw es ligbel a eci ob oc ony lisel ab e nyam ow,⁶⁷ etj ekn'n eke n'am ogbu al. L'ok any es li ler ow senyn senyn etj li dad ow nine: «I] yeji anj Nasaret e Jesu ab.»⁶⁸ Kó l'egbr li dad nine: «Mi k'irim senyn senyn; low yec'a ek'am ol eke ki dad a, mi k'uwm any.» N'imn gbenj lisany a eci [etj ngos ikj]. †⁶⁹ Ob oc ony lis a ekn'n, etj emeny am dad agj a ek'anj yogj a ese: «Egn na, jam esel ab em ec'egj nyam!»⁷⁰ Kó Pier egbr sakp yony em dad nine: «Njanj! Kaka!» Ek'ow ibn tel a, agj a ek'anj yogj a, am dad Pier ese: «Tasi, nj jam esel ab em ec'egj nyam, anjke nj Galile wus af ec'egj!»⁷¹ Gbekó Pier odu eb dad nine: «Ek'ow el yadnj m'am ony, ke Nyam kók'm low njnj! M'am ofn mi dad ek'egj na ek'am dadr in e low a m'uwm'n any.»⁷² Odad na anj'n nenym n'am dad etj kpekj, ngos ikj sakp yony em. Ow onj Pier okn low a eke Jesu dad'r a: «Gbuñ ke ngos ikj sakp yony a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.» Ow sosiem, n'am ikj onj. †

15

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38

¹ Ibribr fafa em a, egb waw esel egbel a, agj ekpekj a, ol e low yegm esel a, lel agj a fenj ek'el el e Sanedren ec'agj a, ec ok usu nyam eke ki bebm low a ucu es. -N'oj wel ony Jesu awñ etj -l'oc -n'im -n'oj ow Pilat. †² Pilat ibrm Jesu nine: «Kó nj Jwifel ec'eb ebu ee?» Jesu odu eb nine: «I] obi dad.»

³ Egb waw esel egbel a am dad ów enjñ nono ok Jesu af. ⁴ Ow onj emeny Pilat am ibrm Jesu ese: «Kó nj ótum dadm low kaka ee? Etn kó am iri ów amua fenj eke -n'am dad -l'ok'ñ af ab ee?»⁵ Kó Jesu dadm low kaka ij, † etj ow e low iti Pilat any afñj es.

Wel ob Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.16

⁶ Eke sakp sakp fenj Pak ec'es gbebl e legj b'ow a, Pilat b'elu sobel em es nyam eke dedeku a b'ibrm ab es. ⁷ Kó egn nyam eke wel b'esnj Barabas le lawlel ab ab ek'égnm Rom ec'es ew e low ebm a, anj sobel em. -L'el agj ek'el ec'erm bebl em ibi egn. ⁸ Dedeku a uyu im egn Pilat, etj am ibrm'n ese: «Kòk low a eke lakpo lakpo fenj bi kok a onj ey.»⁹ Pilat ewl am ibrm el ese: «Kó am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'oj ony ee?»¹⁰ Tasi em a, l'uw any eke nyamn ey em egb waw esel egbel a oc Jesu is'r. ¹¹ Egb waw esel egbel a am ok dedeku a al em dad ek'ow k'elu Barabas es onj el. ¹² Pilat emeny am ibrm dedeku a ese: «Sica bla lowi mi ki kok egn a eke b'esnj Jwifel ec'eb ebu ab ee?»¹³ -N'am og -li dad ow -l'ese: «Èw'r oliknj af!»¹⁴ Pilat ibrm el nine: «Kó bla low obr iy li kok ee?» Kó -n'am og lebl tuotuo eke -l'ese: «Èw'r oliknj af!»¹⁵ Pilat erur eke ki kok dedeku a sos em inj; na sosiem l'elu Barabas es n'oj wel, etj n'oj wel or Jesu say em gbuñ etj l'elu abusu es eke wel k'oc im ew ow oliknj af.

Sroda eyj a am kokr Jesu miyer

Matie 27.27-31; Jan 19.2-3

¹⁶ Sroda eyj a ony Jesu elu lakp lokm a ek'el Pilat e gbugj a, etj -l'esnj el lawlel likpr a fenj ow. ¹⁷ -Li sus ow mob sus em ebl kondonj nyam, † -li kok mirñ em tufe etj -l'oc -l'us ow. ¹⁸ Etn -n'am kokr ow miyer -l'ibrm ow -l'ese: «S'am esnj'ñ o, Jwifel ec'eb ebu!»¹⁹ -L'oc likjñi -n'am or ow nunñ, -n'am afl ow sar any, etj -n'am kok nyandre -l'ok owrokp wus ow ec'any af. ²⁰ Eke -li kokar ow miyer bake ow uwr a, -n'ony mob sus em ebl kondonj -l'oc ow es, etj -l'ewl meny -l'ot ow e mob tasi a -li sus ow. Etn sica -n'ony -l'elu ow gbenj -n'am oc -n'im -l'ew ow oliknj af.

Jesu ec'olikhj af ew owi

Matie 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27

† **14:62** Selu 110.1; Daniel 7.13 † **14:63** Ekn Matie 26.65 eci akr otar a. † **14:64** Ekn Ob Ap 24.16. † **14:65** Bèbmn Esayi 50.6. † **14:68** Mark eci silèl esig beb em a, wel éjnm sodad ek'anj ob na [...] eci aranj a. † **14:72** Ekn Mark 14.30. *N'am ikj onj*: odad na Grèk em a, wel otu eke itjn ejec'em dad ese: *l'ogj es l'ey okm etj n'am ikj onj*, oglog li b'okn ow e low etj n'am ikj onj. † **15:1** Ekn Matie 27.2 ec'akr otar a. † **15:5** Ekn Esayi 53.7. † **15:17** Ekn Matie 27.29 eci akr otar a. † **15:21** *Rufus*: Bèbmn Rom 16.13.

²¹ Sica eke -n'annj e jagb af -n'aam a, -l'obr Simo, Siren banj iy nyam ek'el Alesandr lele Rufus † ab ec'el es ek'annj akp em am ow, etj sroda eyj a ony'n lec em eke li k'abum Jesu olikn.† ²² -N'onj Jesu -n'im usu nyam eke wel b'esj Golgota ek'el nyandre em "Nunj kpok ec'usu". ²³ Yogj sroda eyj a wuwlm mar lele kpoy ab onj Jesu eke k'egj, ko l'eghjm l'ebm. ²⁴ -L'ew Jesu olikn af etj -li *cec ow eci mob sus em a sosum oc kok em,*† -l'uw egj egj ec'ek'ebm ab any. ²⁵ Ibribr e wanci libarm af anake -l'ewr ow olikn af a. ²⁶ Etj ligog log nyam eke wel non aru in ec'olikh a, am yegm low a nunj af eke wel obr low luw ec'a. Odad a el: "Egj na el Jwifel ec'eb ebu." ²⁷ Yogj ce -l'ok ow enuj kok esel yony yeji olikn af; nyam annj Jesu lidr abu af, etj nyam annj'n nemn abu af. [²⁸ Nene anake Nyam Lel ec'a e dad a iy neny a: *Wel awl'l ow enuj kok esel ec'arajn.*] †

²⁹ Agj ek'am ecj yogj ec'a, *am egjnj nunj em wewr'r* etj am dad'r ese: «Ij ek'am erur eke k'ufnj Nyamel ab es ke segj nyahan kpej us ejec'a, † ³⁰ ebr nj sosi, annj olikn af yogj us es!» ³¹ Etj egb waw esel egbel a, lel ol e low yegm esel ab ab yeji am kok'r miyer dadarir el cfr em ese: «L'eb agj ejeci l'elu es, etj l'otum eke li k'ebr in sosi!» ³² Ke Mesi ikj na ek'el Israel ec'eb ebu a, annj olikn af anja us es, ke s'ekn, ke s'ubr nawre tasi.» Etj ow enuj kok esel eke wel ew olikn af in ab a yeji am wewr'r.

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

³³ Sica legj uyu nunj em a, ncebn ey wus a nimum af tonj ok ncebles e wanci nyahan em. ³⁴ Ncebles e wanci nyahan em a, Jesu barm lebl tuotuo em nine: «*Eloi, Eloi, lama sabaktani?*» (ek'el nyandre em: "Em e Nyam, em e Nyam, ko bla etj dign elu'm es ee?") † ³⁵ Agj nyam nyam ek'annj yogj a iri odad na etj dad nine: «Irir, n'am esnj Eli!» † ³⁶ Etj el em ec'egj nyam uru es im oc mbra † usm el eci mar ab em, oc ujr likjni nyam em etj oc am okj Jesu ek'egj.† Etj li dad nine: «S'ewr nyamn es s'ekan ek'Eli b'ow ony usm'n es olikn na af!» ³⁷ Etj eke Jesu barm lebl ligbel nyam a, l'ok sel es. ³⁸ Wanci ab af ce Nyamel ab em eci gbad gbel gbad a eke wel ew edjn usu lala ab any a, † ignj afr em a etj agbr em arajn didi tonj ok esr em a. ³⁹ Rom e sroda eyj a eci anym es a ek'obr Jesu any

a, ekn luw a ec'elel eke ecj etj li dad nine: «Nje tasi egj na Nyam ec'Iy!»

⁴⁰ Jyow beb yeji annj yogj etj am ler low a akpoj em. † El em a, Mari, Magdala banj yowi a, Salome lele Mari, Jak likekli lele Jose ec'el lis ab annj. ⁴¹ Jyow amua na, Galile etj -li b'us Jesu jam etj -li bi kok ow e lis e low fenj. † Jyow nono beb yeji eke us Jesu jam ow Jerusalem a, annj yogj.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

⁴²⁻⁴³ Sica eke legj ew es a, Josef, Arimate banj iy a, am ow. L'el Jwifel e Sanedren ab em ec'any es nyam ek'in yeji am eku onm em, Nyam e gbrengbi usu a e mowrer e low. Ow el nenegj e sos bebm e legj, ek'el legj e wel b'ejnj gbuq ke nenegj b'ey was a. Na sosiem l'oc lokm susu em, n'im n'ejnj Pilat etj l'ibrm ek'ow k'oc Jesu e sos megl a onj'n. † ⁴⁴ Pilat low iti any eke Jesu k'uw fafa. Na sosiem l'esnj Rom e sroda eyj eci nyimn es ligbel a ow etj l'ibrm ow eke Jesu uw ow ibn. ⁴⁵ Sica eke Pilat iri egj ligbel a nenyum a, n'onj Josef abusu eke k'im oc Jesu e sos megl a. ⁴⁶ Josef im ol gbad ufu nimamn nyam, l'ow n'onj Jesu e sos megl a l'usm es olikn ab af, l'oc gbad ufu a li wiwrm ow ab etj l'oc n'im l'oc ow es uwomu lob nyam eke wel n'onj ur ab em. Etj li wuwl lebn ligbel nyam l'ow l'abl ow ec'em ey usu ab es. ⁴⁷ Mari, Magdala banj yowi a, lele Mari, Jose lis ab, am ler yogj a eke wel am ew Jesu a.

16

Jesu eci luw em annj igb a

Matie 28.1-8; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

¹ Eke nenegj e legj a ec'a, Mari, Magdala banj yowi a, Salome lele Mari, Jak lis ab, ol mun spojsoj eke k'im ok Jesu e sos megl ab af. ² Dimas eci ibribr fafa eke ligbn am ey okm a, -l'igb -n'aam uwomu ab af. ³ -N'am dadarir el cfr em -l'ese: «Ko bwo ec'egj b'ow wuwl lebn na ek'annj uwomu a ec'em ey usu a oc es onj ey ee?»

⁴ Gbeko eke -li b'igbl any ogj -li ler a, -l'ekn eke lob a oc es annj saw em. ⁵ -N'im -l'ok uwomu ab em, etj -l'ekn jgbafre nyam eke sig es lidr ogog a, sus mob ufu kpaakp, etj jyow a erjn ligbel am ony. ⁶ Gbeko jgbafre a dad el nine: «Erjn k'onj ony; am ool Nasaret e Jesu a eke wel ew olikn af a; l'igb agj ek'uw ab em, n'anm anja. L'eer yogj a eke wel ew'r a.

† **15:21** Ekn Matie 5.41 ec'akr otar a. † **15:24** Selu 22.19. † **15:28** Mark eci silel esig oglog em a, wel ejnm sodad ek'annj ob na [...] ec'arajn a. Ekn Luk 22.37 lel Esayi 53.12 ab. † **15:29** Selu 22.7-8. Bèbmn Mark 14.58; Jan 2.19. † **15:34** Selu 22.2. † **15:35** Ekn Matie 27.47 ec'akr otar a. † **15:36** *mbra*:ow elm mij okr mbra ko okij em ec'ob mum eke b'eb mij nono onym ab. † **15:36** Selu 69.22. † **15:38** Ekn Okm Ok 26.31-33. † **15:40** Bèbmn Selu 38.12. † **15:41** *γωωα αἰκν* Luk 8.2-3. † **15:42-43** Ekn Matie 27.58 eci akr otar a.

⁷ Sica ìmn ke dádr jam esel likpr a lele Pier ab eke in am ìkɲ ony anym in im in eku ony Galile; yogɲ anake ony b'ow ony ekan in esɛ elɛl eke in dad ony ab af a.» †

⁸ Ɔyɔw a ok ɔkm uwɔmu ab em etɲ es uru em eb ejagb aam, aɲke sos am ufɲ el, etɲ erɲɲ am ony el. -Li dadm eɲɲ kaka low a, aɲke erɲɲ a afɲɲ el es.

Jesu e sos e yegm Mari, Magdala yɔwi a lel el em ec'agɲ yony ab

Matie 28.9-10; Luk 24.13-35; Jan 20.11-18

[⁹ Eke sica Jesu igb luw em a, nɛnɛɲɲ e lɛɲɲ krɛkrɛ a eci ìbrìbr fafa a, l'ìkɲ anym li yegm Mari, Magdala yɔwi a ek'ow em l'ogɲ abɲ erɲɲ lɔbrɲ a sos. ¹⁰ Krɛkɲ Mari im eɲɲ jam esel likpr a ek'anɲ sos es ɔw em ke am ìkɲ ɔɲɲ a, etɲ li dad wɛl low a fɛɲ eke l'ɛkn a. ¹¹ Li dad agɲ a nine: «Jesu anɲ owr, m'ɛkn n'!» Kɔ eke l'ìrir odad na a, l'ubm ow nawrɛ.

¹² Ow e jam a, Jesu elu sos ɔkm akunda ejec'em, yegm jam esel yony ek'us ejagb aam kpukpu em a. ¹³ -L'ɛwl mɛny -l'ow, etɲ -l'otar ow e low akr -l'ok jam esel likpr a, kɔ el yeji wɛl ubm el nawrɛ.

Jesu elu sos ɔkm yegm jam esel lɛw nyam a

Matie 28.16-20; Luk 24.36-53; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-11

¹⁴ Sica eke jam esel lɛw nyam a am ij ob a, Jesu elu sos ɔkm yegm el; etɲ n'am enym wɛl abr el ec'ɔmn eke -n'onym a lele el ec'erm tuɔtuɔ ab ab sosisɛm, aɲke wɛl eɲɲm ubm agɲ a ek'ɛkn in ec'owr anɲ a e low a nawrɛ. ¹⁵ Etɲ li dad wɛl nine: «Ìmn wus na nimum af ke ɔbr Amani Mamm a e kokoba okr agɲ fɛɲ. † ¹⁶ Eɲɲ yec'eke b'ow ony ɔmn ke wɛl b'ow ok mij nuɲ a, li b'ow n'ɛɲɲ sel; gbɛkɔ eɲɲ yec'eke k'ow onym ɔmn a, Nyam b'ow ɔb'r low luw eci. ¹⁷ Agɲ a eke b'ow ony ɔmn a, kin mɛny ewr eke b'ow ok ɔkm: -li b'ow -l'ogɲ abɲ erɲɲ em e nin em; -li b'ow -l'ɛbr sɛbr ejeci; ¹⁸ eke -n'ony lorɲɲ abu em, etɲ -l'ɛɲɲ ob kaka fɛɲ eke wɛl ok ob ɲɲɲ em yeji, ow k'ow kokm el low kaka; -li b'ow -l'at ɔlu abu nuɲ etɲ wɛl b'ow ewl.»

¹⁹ Sica eke Es Kotɔkɔ Jesu dad el odad bake ow uwr a, n'im afr etɲ li sig es Nyam e lidr abu af. † ²⁰ Jam esel a im etɲ am ɔb Amani Mamm a e kokoba susu a fɛɲ. Es Kotɔkɔ am elum el abu el e juma kok ab em, etɲ mɛny ewr fɛɲ eke -n'am elu ɔkm a, am yegm ek'el ec'odad a el nawrɛ tasi.]†

† 16:7 Ɛkn Mark 14.28. † 16:15 Bɛ̀b̀m̀n Ob Kok 1.8.

† 16:19 Bɛ̀b̀m̀n Ob Kok 1.9-11.

† 16:20 Mark e silɛl

esig nɔnɔ em, wɛl ɛɲɲm akr 9-20.

Luk ec'Amani Mamn eke nɔn Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Luk nɔn lɛl yɔn: Amani Mamn a ek'ij in e nin a lele Erm Eɛl ec'Ob Kok e lel ab ab. Li b'ɛbr Grɛk senyn senyn etɔj l'el sɛkp kok ɛs yeji. Lɛgɔj a eke erm ɛs Pɔl im am dad Amani Mamn ec'odad ok Nyam e low any uwm ɛsɛl a, l'oc Luk ab n'im, aɔke Luk el Nyam any uwm ɛs ek'itɔn erm em el Krist e jam us ɛs.

Luk in obi l'uwm Jesu any, kɔ ni nɔn ow e lɛs e lel. Agɔj a eke ɛkn Jesu ke iri in ec'odad a ogɔj l'otar akr; etɔj l'oc Mark e lel a li kokr juma, ɛsɛ elɛl eke Matie yeji kok ab af. ɛsɛ Mark af, Luk nɔn in eci lel a Nyam any uwm ɛsɛl eci. N'am otar Jwifel ec'ow lele sodad eke l'irim okm el ɛs sos em a akr. Etɔj n'am ɔsɔm Jesu eci mew ab ɛs Adam em etɔj, yec'etɔj ke ow yɛgm eke Jesu el agɔj a fɛɔj ec'Eb ɛs.

ɛgɔj fɛɔj eke b'ow awl Luk e lel a, b'ow uw any eke Jesu b'ɛlu Nyam ec'erur ligbel ek'ony agɔj eke wɛl wal ok ɛs a e lɛs e low ɔkm: ɔgbɔru, ɔlu, ɔkɔpm agɔj, ɔyɔw, lele etɔj agɔj ab. ɛmeny Luk dad Abɔj Lala lele Nyam ɔɔɔn ab e low nɔnɔ.

Kin elɛl eke Luk am otar Amani Mamn a e low akr ok Teofil

¹⁻² ɛgɔj gbel Teofil mamn, agɔj nɔnɔ gbel nɔn ów amua eke ey ey em a ɛsɛ elɛl eke agɔj a ek'ɛkn low a nuɔj ɔb em etɔj, ke Nyam ɔɔj eke ki dad ey in ec'odad a dad ey ab af. ³ Na sɔsiem ɛgɔj gbel Teofil, em yeji m'otar low a ek'ey nuɔj ɔb em etɔj a akr; etɔj m'erur eke mi ki nɔn m'ɔsɔm ɛs m'ɔɔj'ɔ ɛsɛ elɛl eke m'ɛɔn ab af, ⁴ yec'etɔj ke úw any eke low yegm a ek'ɛɔn a el nawrɛ tasi.

Afr erm ɛs nyam am dad Jan mij ok nun ɛs e mew owi

⁵ Lɛgɔj a eke Erɔd el Jude wus af ec'ɛb ebu a, Nyam ec'ɛgb waw ɛs nyam any eke wɛl b'ɛɔj Zakari, ke el Abia † ec'ɛb em ec'ɛgb waw ɛsɛl a ec'ɛgɔj nyam. Wɛl b'ɛɔj ey a Elisabɛt, egb waw ɛsɛl ec'el lagɔj Arɔn ec'ɛb em e yɔw. ⁶ El yony mum l'ij nɛnyembri nyam Nyam ec'any af, etɔj -li b'ɛlum ɛs Kotokɔ e sol a senyn. ⁷ Kɔ l'ewm iy kaka, aɔke Elisabɛt el itɔr yɔw etɔj el yony mum l'el agɔj ek'usu nɔnɔ.

⁸⁻⁹ Lɛgɔj nyam, Zakari am kok egb waw ɛs e juma Nyam ec'any af. Ow el el ec'ɛb a e lɛgɔj, etɔj in anake sɔsum oc ɛy'r af a. Ow sɔsiem n'im l'ey ɛs Kotokɔ e Nyamel gbel a e Nyam ɔɔɔn usu lala a eke li ki waw egb ogɔj em, ɛsɛ elɛl eke egb waw ɛsɛl bi kok ab af. ¹⁰ Dedeku a fɛɔj any gben am ɔɔɔn Nyam wanci a eke wɛl am ofɔj ogɔj a.

¹¹ Eke Zakari ey yogɔj a, ɛs Kotokɔ ec'afr erm ɛs nyam elu sos ɔkm yegm'n; n'inym ɛs egb waw usu a e lidr ogog a eke wɛl bi kok ogɔj ec'ɛgb waw a. † ¹² Eke Zakari b'ɛkn'n a, l'ikprm ɛs etɔj ɛɔɔn am ɔny'n. ¹³ Kɔ afr erm ɛs a dad'r nine: «Zakari, k'uru ɛɔɔn, aɔke Nyam iri ɔ e ɔɔɔn ebl a. Agɔj Elisabɛt b'ow ew iy igɔj nyam ɔɔj'ɔ, etɔj b'ow ɛw'r nin Jan. ¹⁴ Ow b'ow el ɔ ec'ɛhe ligbel, etɔj agɔj nɔnɔ gbel sos em b'ow inɔn in e mew a sɔsiem. ¹⁵ Li b'ow l'el ɛgɔj ligbel ɛs Kotokɔ ec'any af. Li k'ow l'ɛgɔm mar fɛɔj eke b'ony ɛgɔj a. † Lis e lokm etɔj li b'ow n'ɛɔn Abɔj Lala. ¹⁶ Li b'ow l'ɛɔj Israel ec'agɔj nɔnɔ eke digɔj Nyam ec'ɛjagb mamn a elu ɛs a ow ɛs Kotokɔ el e Nyam a ogɔj. † ¹⁷ Li b'ow n'ɛɔn Abɔj Lala ɛsɛ Nyam e kokoba ɔb ɛs Eli ec'ab af. Etɔj Abɔj a b'ow ɔɔj'n lɛc l'ey ɔkm Nyam ec'any af, *ke li dad ey lele el ɛsɛl ab okr em.* † Li b'ow n'ɔɔj low ɔbr any ɛsɛl tutr ów ɛsɛ ɛsɛwru nɛnyembri nyam ɛsɛl af. Nɛnɛ anake li b'ow li bebɔm agɔj sos ɛs Kotokɔ ec'ɛb ec'a.»

¹⁸ Eke afr erm ɛs a dad ɛben a, Zakari yeji dad'r nine: «Kɔ ayaf m'ow m'uw any eke low na el nawrɛ ee? Tasi em a, em lele em ey ab s'usu.» ¹⁹ Etɔj erm ɛs a dad'r nine: «ɛm Gabriel. † Mi b'anɔj Nyam ec'any af mi kok in e juma; l'erm'm eke mi k'ow m'ɔɔj'ɔ amani mamn na. ²⁰ Etɔj em ec'odad na b'ow iy nɛny eke ow b'ow sig ow e lɛgɔj a, kɔ ubm nawrɛ. Na sɔsiem b'ow el ɛbrm, k'ow dadm odad toɔj bake ow it lɛgɔj eke low a b'ow ey ɛkn ɔ e nyamn em a.»

²¹ Agɔj a fɛɔj ek'anɔj yogɔj am eku Zakari a, † low am itɔ any aɔke n'am ibn Nyam ɔɔɔn usu a. ²² Kɔ eke l'ey ɔkm Nyam ɔɔɔn usu yogɔj a, l'ótum eke li ki dad wɛl odad, etɔj agɔj a uw any eke l'ɛkn low nyam. Nɛny abl'l ɛs l'el ɛbrm, etɔj n'am dad wɛl odad sabu em sabu em.

²³ Eke Zakari uwar in e sɛgɔj a eke li k'anɔj Nyamel gbel ab em li kok juma a, l'ɛwl meny n'im gbugɔj. ²⁴ Gbugɔj e n'im a, eke sɛgɔj beb b'ɛc a, ey Elisabɛt any lok ab, etɔj n'anɔj akɔj sos ɔsu em toɔj ij awl yen, etɔj n'am dad l'ɛsɛ: ²⁵ «Kin ow eke ɛs

† **1:5** Abia: David e lɛgɔj em a, l'el egb waw ɛs. Egb waw ɛsɛl a, -li cɛc-n'inym ɛs sɛkp likɔj lele yar ab, etɔj Abia el eb nyam e nuɔj af ɛs. ɛkn 1 Ów e Wɛl Nɔn 24.10. † **1:11** ɛkn ɔkm Ok 30.1-6; 1 Eb Ebu 7.48. † **1:15** ɛkn Awl 6.3.

† **1:16** ɛkn Malaki 2.6. † **1:17** Malaki 3.23-24. † **1:19** Gabriele nyandre el Nyam e lɛc ɛs oglog Nyam el lɛc ɛs. ɛkn Daniel 8.16; 9.21; Luk 1.26. † **1:21** Agɔj a fɛɔj am eku'r eke li k'ow l'afɔ wɛl ɛs ɛsɛ elɛl eke Arɔn bi kok ab af. ɛkn Awl 6.24-26.

Kotoko kok on'm; l'erur eke li k'on'm iy m'ew, oc'm es es agn ec'any af.»

Afr erm es nyam am dad Jesu e mew owi

²⁶ Eke Elisabet e lok a ij awl nohon a, Nyam erm in ec'afr erm es Gabriel, Galile eci banj nyam eke wel b'esnj Nasaret, ²⁷ dedyowli nyam ek'uwm ignj any ognj. - L'el eb ebu David ec'eb em eci yow eke wel b'esnj Mari. In eci ignj ek'esu'r a Josef. ²⁸ Afr erm es a im ejn'n etj esnj in dad nine: «Sos em ignj! Nyam on'j bibm, etj n'anj n ab!» ²⁹ Odad na onj Mari ikprm es etj am ibrm in sosi esnj akpasu na e nyandre.

³⁰ Na em a, afr erm es a dad'r nine: «Mari, k'uru erjn, anke ejn Nyam ec'owro. ³¹ B'ow anj lok ab ew iy ignj nyam etj b'ow ew'r nin Jesu. † ³² Li b'ow l'agb etj wel b'ow esnj'n Nyam ek'anj afr usu kpeke ec'Iy. Etj Es Kotoko Nyam b'ow oc lagj David ec'es ew lekpn a on'n, ³³ etj li b'ow l'ew Israel ec'agn ab es segj fenj, etj in ec'es ew a k'ow onym uwr.» †

³⁴ Ko Mari dad'r nine: «Em eke m'el dedyowli eke k'uwm ignj any a, ayaf low na b'ow eel ee?» ³⁵ Etj afr erm es a dad'r nine: «Abj Lala b'ow ow'j af, etj Nyam ek'anj afr kpeke e low a b'ow ubur'j es. † Na sosiem, iy eke b'ow ew a, wel b'ow esnj'n Nyam ec'Iy lala. ³⁶ Ekn! Elisabet ek'el nj ec'aknj e yow a anj iy ignj nyam e lok ab, in e susu em. -Li b'esnj ow itr yow, etj kin eke sica n'anj lok ab ow ij awl nohon, ³⁷ anke low kaka otum eke k'akm Nyam.» † ³⁸ Etj Mari dad nine: «M'el Es Kotoko ec'adyow, ke ow el ese elel eke dad ab af.» Etj afr erm es a elu'l es im.

Mari aam ekn Elisabet

³⁹ Segj ab em a ce eke low na ec a, Mari ognj es im jude eci banj nyam ek'anj lafeny af. ⁴⁰ Eke n'im a, l'ey Zakari e gbugj a etj l'esnj Elisabet. ⁴¹ Kpekj eke Elisabet b'iri in ec'esnj a, iy a eke anj'n lokm a mumu, etj Elisabet ejn Abj Lala. ⁴² Kpekj li barm lebl tuotuo l'esnj Mari li dad nine: «Nyam ednj'j owro akm oyow fenj, etj in ec'owro a b'ow anj iy a eke b'ow ew ab af! ⁴³ Ko bwo el'm, etj Es Kotoko e lis k'ow em ognj ee? ⁴⁴ Ko kin, kpekj eke mi b'iri nj ec'esnj a e lebl a, iy a ek'anj'm lokm a mumu sos em ignj em. ⁴⁵ Ehe el nj eci, anke ub nawre eke Es Kotoko ec'odad eke wel dad'j a, b'ow iy neny!»

Mari ec'ej ek'am egj

⁴⁶ Eke Elisabet dad eben ba b'ok es a, Mari am koklm Nyam dad ese:

«Em e liy am koklm Es Kotoko,

⁴⁷ etj em ec'abj sos em am ignj Nyam, em ec'Eb Es em;

⁴⁸ anke l'erur eke li k'is any li ler'm, em, in ec'adyowli. †

Es, sica gbe wus na ec'agn fenj b'ow dad'm eke m'el ehe lis,

⁴⁹ anke Nyam Abusu Es kok'm ow amamn egbel:

in e nin a el lala,

⁵⁰ In e sorj ikj a b'ow anj alaw alaw, agj eke b'elum'n a eci.

⁵¹ L'elu in ec'abusu a e lec okm etj l'ognj es efuu, erm tuotuo esel n'omun es,

⁵² l'itr eb ebu el e mekpn af l'ok wus, etj n'onj erm froro esel l'igbl ognj.

⁵³ L'iyr amnu lok

etj l'ognj egbrenjbi im abu ofr.

⁵⁴ L'elum in e juma kok es Israel abu,

l'okn in e sorj ikj a ek'anj godo godo fenj ⁵⁵ ese elel eke l'ewar ey esel,

Abraham lele in ec'alaw alaw ab af a.» †

⁵⁶ Etj Mari anj Elisabet ab ij awl nya-han, etj ewl meny in banj.

Jan mij ok nunj es e mew

⁵⁷ Eke segj ec a, legj a eke Elisabet k'ew in ec'iy a ow, etj l'ew iy ignj nyam.

⁵⁸ Elisabet ec'akj a lele agj a eke l'uir - li titmnin ab ab iri eke Es Kotoko elu in ec'erm mamn okm in e lis, etj -n'am kok sos em ignj ow ab.

⁵⁹ Eke l'ew iy a bake ow ij segj niwn a, l'oc -l'ow ow eke wel k'ubr ow likr es. †

Ow em a, l'erur eke wel k'ew iy a Zakari ek'el es e nin a; ⁶⁰ ko lis dad nine: «Njan, wel b'ow esnj'n Jan.» ⁶¹ Etj -li dad ow nine:

«J ec'akj a, egj kaka ijm nin na.» ⁶² Etj -n'am ibrm iy es a sabu em, eke -li k'uw elel eke li k'ewr ow nin any, ⁶³ Zakari ibrm ob eke li ki non af; wel on'j, etj ni non: «In

e nin a, Jan.» Low na iti el fenj any. ⁶⁴ Etj kpekj Zakari neny lele anm ab kpab es, etj n'am koklm Nyam lebl gege. ⁶⁵ Agj a fenj ek'ir elul el em a erjn am onj, etj jude mafeny e wus ab af ec'agn a fenj yejj iri ow amua etj am dad okarir el ofr. ⁶⁶ Agj a fenj ek'iri low na a am tutr ow erm em dad ese:

«Ko iy na, bla li b'ow l'el ee?» Ow em a, agj a fenj uw any eke Es Kotoko ec'abu a anj'n af.

⁶⁷ Eke l'ew iy a bake ow ij segj niwn a, l'oc -l'ow ow eke wel k'ubr ow likr es. †

Ow em a, l'erur eke wel k'ew iy a Zakari ek'el es e nin a; ⁶⁰ ko lis dad nine: «Njan, wel b'ow esnj'n Jan.» ⁶¹ Etj -li dad ow nine:

«J ec'akj a, egj kaka ijm nin na.» ⁶² Etj -n'am ibrm iy es a sabu em, eke -li k'uw elel eke li k'ewr ow nin any, ⁶³ Zakari ibrm ob eke li ki non af; wel on'j, etj ni non: «In

e nin a, Jan.» Low na iti el fenj any. ⁶⁴ Etj kpekj Zakari neny lele anm ab kpab es, etj n'am koklm Nyam lebl gege. ⁶⁵ Agj a fenj ek'ir elul el em a erjn am onj, etj jude mafeny e wus ab af ec'agn a fenj yejj iri ow amua etj am dad okarir el ofr. ⁶⁶ Agj a fenj ek'iri low na a am tutr ow erm em dad ese:

«Ko iy na, bla li b'ow l'el ee?» Ow em a, agj a fenj uw any eke Es Kotoko ec'abu a anj'n af.

⁶⁷ Eke ow amua ec a, Zakari, iy es a, ejn Abj Lala etj n'am ob kokoba li dad l'ese:

⁶⁸ «Wel k'oklm Es Kotoko Israel e Nyam,

† 1:31 Jesue nyandre el Es Eb Elu Es. † 1:33 Ekn 2 Samiel 7.12,13,16; Selu 89.5; Esayi 9.6; Daniel 7.14. † 1:35

Nyam e low a b'ow ubur'j es: Abj Lala b'ow onj anj lok ab. † 1:37 Nunj Ob 18.14. † 1:48 Bèbmn 1 Samiel 1.11.

† 1:55 Ekn 1 Samiel 2.1-10. † 1:59 Ekn Nunj Ob 17.12; Ob Ap 12.3.

an̄ke l'oc in ec'any li ler in ec'agn̄ etj li sog w̄el.

⁶⁹ L'elu Eb Es Abusu Es nyam okm n'onȳ ey, in e juma kok es eb ebu David ec'alaw em.

⁷⁰ Na anake l'ewar leḡn̄ kpekpe em etj, in e kokoba ob esel lala em a.

⁷¹ L'ewar eke li b'ow li sog ey ey ec'efnu ec'abu em lele aḡn̄ a fēn̄ ek'am ifn̄ ey a ec'abusu a e lis ab.

⁷² Ehen eke l'elu in ec'erm mamn̄ okm ey esel e lis, ke l'okn̄ in e sinn̄ lala a yeji ana.

⁷³ Tasi em a, Nyam ewar ey laḡn̄ Abraham nenȳ ij em, †

⁷⁴ eke k'eb elu ey es, ey ec'efnu ec'abu em, ke n'onȳ ey abusu s'ign̄'n̄ nun̄, si kók in e juma erm susu em;

⁷⁵ yec'etj ke s'él aḡn̄ amamn̄ ów tutr em lele nenȳ nyam ij em ab in ec'any af,

ey ec'owr anj em seḡn̄ fēn̄.

⁷⁶ Etj̄ n̄, em ec'iy, w̄el b'ow es̄n̄'j̄ Nyam ek'an̄j̄ afr kpekpe e kokoba ob es, eke b'ow an es Es Kotoko ec'any af kok in ec'ejagb, †

⁷⁷ ke yégm̄ in ec'agn̄ uw sel ejn̄ any, ke l'óc sikpl̄ l'ap w̄el.

⁷⁸ Ey e Nyam a el erm mamnu, low mamn̄ Es.

Ow sosiem̄ li b'ow l'ejn̄ afr ec'usuayl a l'ok ey af,

ese ligbn̄ eke b'ey okm am ow af,

⁷⁹ ke l'áyal aḡn̄ ek'an̄j̄ nceb̄n̄ em luw ec'abusu e gb̄re ij em, ke ni nyimn̄ ey e lakr ec'es an, erm es ey ec'ejagb ab af.» †

⁸⁰ Iy a am agb etj am onȳ lec ab̄n̄ em. Etj̄ l'ir loj̄ † ton̄ batj̄ ow sig leḡn̄ a eke l'ob nun̄ n'am kok Nyam e juma Israel eȳn̄ ec'any af a.

2

Jesu e mew

¹ Leḡn̄ ab em a, Sesar Ogust on̄ abusu eke w̄el k'awl eb a fēn̄ ek'an̄j̄ Rom ec'es ew em a ec'agn̄ a. ² Kr̄ek̄re em ec'agn̄ awl na ey leḡn̄ a eke Kirinus el Siri wus af ec'es ew es a. ³ Aḡn̄ a fēn̄ aam w̄el áwl el, egn̄ egn̄ in e bañn̄. ⁴ Josef igb Nasaret bañn̄ Galile wus af im Betlehem, Jude wus af ek'el eb ebu David e bañn̄ a. N'im yoḡn̄ an̄ke in yeji l'el David e lilaw. ⁵ L'oc Mari ek'el in e yow eke l'esu ke anj̄ lokab ab ab n'im. ⁶ Eke -n'imn̄ -l'ok̄r Betlehem a, in ec'iy a e mew e leḡn̄ ow. ⁷ Etj̄ l'ew in eci yefl̄ iy ign̄ nyam. L'oc gbad uf̄u li bubur ow sos es,

etj̄ l'erum ow es mindey ec'ob ijr ofu em, † an̄ke usu ann̄ ebam el etu eb usu a.

M̄ec̄eb̄ osu esel iri Jesu e mew owi a

⁸ Wus ab af yoḡn̄ ce, m̄ec̄eb̄ osu esel b'an̄j̄ loj̄ am osu el m̄ec̄eb̄ a ncok em.

⁹ Kpek̄n̄ Es Kotoko ec'afr erm es nyam ey okm, etj̄ Es Kotoko ec'anygbel a ejn̄ usuayl ok el af, etj̄ ern̄n̄ am onȳ el. ¹⁰ Gb̄eko afr erm es a dad el nine: «K'úrur ern̄n̄! M'am is onȳ amani mamn̄ ligbel eke b'ow in̄n̄ aḡn̄ a fēn̄ sos em: ¹¹ ncok a, David eci bañn̄ a, w̄el ew onȳ ec'Eb Es ek'el Krist Es Kotoko a. ¹² Etj̄ kin menȳ ewr yeci eke b'ow on̄ onȳ uwr ir any: b'imn̄ ba b'ok̄r bañn̄ a, b'ow ej̄nan̄ iy owrl̄i nyam eke w̄el bubur sos es gbad uf̄u em erum es mindey ec'ob ijr ofu em.»

¹³ Eke afr erm es a dad odad a bake ow uwr a, kpek̄n̄ afr ec'erm esel nono gb̄el ow ej̄n̄'n̄ etj̄ -n'am kókkm Nyam -li dad -l'ese: ¹⁴ «Anygb̄el̄ el Nyam ek'an̄j̄ afr usu kpekpe eci,

erm es ey el̄ wus na ec'agn̄ eke ej̄n̄ in ec'erm mamn̄ a eci!»

M̄ec̄eb̄ osu esel a aam Betlehem

¹⁵ Eke afr erm esel a elu el es aam afr a, m̄ec̄eb̄ osu esel a am dadarir el ofr ese: «S'imn̄ fafa s'ok̄r Betlehem, ke s'ékan low a ek'ey, ke Es Kotoko kok elu okm s'uw any a!»

¹⁶ -L'oḡn̄ es -n'im̄ -l'ok̄ yoḡn̄, etj̄ -n'ej̄n̄ Mari, Josef lele iy owrl̄i a ek'eru es mindey ec'ob ijr ofu em a. ¹⁷ Eke -l'ekan̄ iy a, -n'am awl ów a eke afr erm es a dad el ow e lis a. ¹⁸ Etj̄ el a fēn̄ ek'am iri m̄ec̄eb̄ osu esel a ec'odad a, low am iti any in̄n̄ sos em. ¹⁹ Kó Mari eb ów amua fēn̄ ew es in ec'erm em, yec'etj̄ ke seḡn̄ fēn̄ n'am tutr. ²⁰ M̄ec̄eb̄ osu esel a ewl menȳ aam. -N'am dad Nyam ec'anygb̄el̄ ec'odad -li kókkm ow, ów a fēn̄ eke -l'ekan̄ ke -l'irir a sosiem̄; tasi em a, ow anj̄ ese yec'a eke afr erm es a dad el ab af.

Jesu e nin ew

²¹ Eke ow ij seḡn̄ niwn̄ a, w̄el ubr iy a likr es, etj̄ w̄el ew'r nin̄ Jesu, nin̄ a eke afr erm es a ewar gbūj̄ ke lis anj̄ in e lokab a.

Wel oc Jesu im Nyamel gb̄el ab em

²² Etj̄ leḡn̄ a eke Josef lele Mari ab k'im ke Mari ki kok sos ayal owi, ese elel eke Mois ec'ol a dad ab af a ow. † -L'oc iy a -l'ow̄ Jerusalem eke -li k'oc -n'im̄ ow Es Kotoko ec'any af, ²³ an̄ke Es Kotoko ec'ol ab em, w̄el non̄ eke: *Iy ign̄ kr̄ek̄re fēn̄ eke w̄el ew a, w̄el óc ew'r saw Es Kotoko e juma kok eci.* † ²⁴ Ke ca emenȳ -li kok egb̄ waw

† 1:73 Ekn̄ Nun̄ Ob̄ 22.16-17. † 1:76 Ekn̄ Malaki 3.1. † 1:79 Ekn̄ Esayi 9.1. † 1:80 Ekn̄ Mark 1.1-8. † 2:7 L'erum ow es mindey ec'ob ijr ofu em yec'etj̄ ke iy a lefr k'ónym, an̄ke ob ijr ofu em a b'ew gbagba. † 2:22 Bèbmn̄ Ob Ap 12.3,6. Jesu eci mew ab ab ow ij seḡn̄ ekj̄ yony. † 2:23 Okm Ok 13.2,12. † 2:24 Ol Okn̄ 12.8.

yeji eke ol a ibrm a: *kel yony oglog prandre ekeke yony.*†

²⁵ Lëgn ab em a, Jerusalem banj yogj ign nyam anj eke wel b'ësn Simeon. Egn na el egn mamn; li b'elum Nyam etj n'am eku egn eke k'ow sog Israel a. Etj Abj Lala anj in ab. ²⁶ Abj Lala ewar ir eke li k'ow l'uw m tonj bake l'ëkn Mesi a ek'Es Kotoko erm a. ²⁷ Eke Josef lele Mari ab oc el jim Jesu ow Nyamel gbel a gbugj a eke ki kok in e lis e low ese elel eke ol dad ab af a, Abj nyimn Simeon yeji ow yogj. ²⁸ Eke li b'ëkn iy a, l'eb ow in ec'abu em, etj l'ëlu Nyam bia li dad nine:

²⁹ «Sica Es Kotoko, ëlu n e juma kok es es úw erm es ey em,

ese elel eke dad ab af,

³⁰ anke m'ëkn n e sel enj a, †

³¹ sel enj a e kok ew es ebr ebr fej ec'a:

³² ke el usuayl eke b'ow ayal ebr ebr fej ek'uw m Nyam any,

ke b'ow el Israel ec'agn ec'anygbel a.»

Simeon ec'odad eke Nyam oj am dad ewar

³³ Jesu es lele lis ab low am iti any † Simeon ec'odad ek'am dad iy a e lis a sosiem. ³⁴ Simeon rojn Nyam oj el etj dad lis Mari nine: «Nyam sosum iy na oc; li b'ow l'el lirirk l'ok agj noko wus Israel eb em, ke l'igbm noko. Li b'ow l'el Nyam e meny ewr nyam eke agj k'ow egnj in e low ebm. ³⁵ Ow em anake agj noko e tutr enj ek'anj merm em a b'ow ok okm a; etj n yow, low b'ow dudu'n ey'n sos em ese labli eke b'ign egn af.»

An am elu Nyam bia

³⁶ Nyam e kokoba ob lis nyam anj eke wel b'ësn An, Fanuel jow ek'el Aser ec'eb em e yowli. L'usu noko. N'anj in ec'ign ab ab akpo kobn in e mowr yow em a, ³⁷ etj ec uw, l'el injyow. Sica l'ij akpo ekj yar lele yar ab, etj segj fej li b'im Nyamel gbel em li kok Nyam e juma nkok lele legj owr ab, meny enj em lele Nyam rojn em ab. ³⁸ Wanci ab af ce in yeji l'ow n'am elu Nyam bia iy a, etj n'am dad ow e lis e low l'ok agj a fej ek'am eku Jerusalem ec'es eb elu owi a.

³⁹ Eke Mari lele Josef ab uwar ow a fej eke Es Kotoko ec'ol a ibrm a, iy ab ab - l'ewl meny -n'im Nasaret banj Galile wus. ⁴⁰ Yogn, Jesu am agb lele lec ab; etj Nyam ec'owro lele nuj em ony ab anj in ab.

Jesu ek'ij akpo lew yony a im Nyamel gbel ab em

⁴¹ Lakpo lakpo fej, Mari lele Josef ab b'im Jerusalem Pak ec'es gbegbl em. ⁴² Eke Jesu ij akpo lew yony a, ese elel eke -li bi kok ab af, † -l'oc ow ab -n'im es gbegbl ab em. ⁴³ Eke es gbegbl a uwr ke -l'ewal meny -n'aam a, Jesu anj Jerusalem yogj, eke Mari lele Josef ab uwm any. ⁴⁴ -Li tutr eke Jesu us ejagb el lawlel ab aam. -N'an es ejagb af tonj ij legj nimum nyam, etj -n'am ol ow el ec'agn ogn lele el lawlel em ab, ⁴⁵ gbeko -n'enjm ow. Ca -l'ewl meny -l'ow Jerusalem -n'am ol ow.

⁴⁶ Eke ow ij segj nyahan a, -n'enj ow Nyamel gbel a e gbugj a. Li sig es ol e low any uw esel ec'aranj n'am iri wel ec'odad a etj in yeji n'am bibrm wel ow. ⁴⁷ Agj a fej ek'am iri in ec'odad a low am iti any, in e sodad eke n'am dad n'oj wel nuj em ony em a sosiem. ⁴⁸ Eke es lele lis ab b'ëkn'n a, low iti el any etj Mari dad nine: «Em ec'iy, ko bla etj kok ey low nene ee? Kin, em lele asj ab s'am ol'n erm mij ab.» ⁴⁹ Ko li dad wel nine: «Bla sosiem etj am col'm ee? Uwr any eke ow eke mi ki kok em Es e juma.» ⁵⁰ Ko -li k'irim yec'a eke ow am dad el a.

⁵¹ Etj Jesu im Nasaret el ab, n'am elum wel. Mari gbe, l'eb ow amua fej l'ew es erm em n'am tutr ow e low. ⁵² Etj Jesu am agb sos megl em lele nuj em ony em ab. Nyam am ony in ec'erur, etj agj yeji am ony in ec'erur.

3

Jan mij ok nuj es e Nyam odad eke dad Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Jan 1.19-28

¹⁻² Ow ij akpo lew yen eke Sesar Tiber ew eb a fej ek'anj Rom eyj ec'abu em a es. Pons Pilat ew Jude wus es. Erød Antipas ew Galile wus es, etj lisijim Filip ew Iture lele Trakonit wus ab es. Lisaniyas yeji ew Abilen wus es, etj An† lele Kayif ab el egb waw esel eghel. Yogn em anake Nyam dad Zakari jim Jan ek'anj loj a odad a.

³ Jan am ec elul Jurden e mij ewl mij a e wus ab em, etj n'am elu lebl li dad l'ese: «Itjnin erm em, òkr mij nuj, ke Nyam b'ow oc ony e sikpl a ap ony.» ⁴ Ese elel eke ow anj kokoba ob es Esayi e lel em ab af:

Egn nyam anj loj am elu lebl dad ese:

«Kòkr Es Kotoko ec'ejagb a, kòkr in e sebr a inym nyim nyim!

† 2:30 *Sel enjne nyandre el egn a eke in em Nyam b'eb agj elu es el eci sikpl em a.* † 2:33 *Low am iti el any: odad na Grek em, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese sos em am inj el.* † 2:42 *Èkn Okm Ok 12.1-27; Ol Okn 16.1-8* Jwifel em a, iy ign ek'ij akpo lew yony afj es a, ite ke k'im Pak ec'es gbegbl em Jerusalem e Nyamel gbel a b'em. † 3:1-2 *An: egb waw es ligbel a eke wel ony oc es egb waw e juma kok em eke wel ew Jesu tonj ke li k'onj akpo lew yen a. Wel oc in anwi Kavif usr'r usu. Èkn Jan 18.13; Ob Kok 4.6.*

5 Yiyibar omu a feñ ek'annj mafeny arañj arañj a;

bobmn mafeny lele egigl ab ab es sís es, nyinyiman sebr eke kikh a inym, ke wel ódu sejabg a feñ es iy bebmn.

6 Eñj agñ feñ b'ow ekn Nyam e sel eñj a.»
†

7 Agñ nono a am ow Jan ogñ eke li k'ok wel mij nuñ, etñ n'am dad wel l'ese: «Ony morñn amua! Kó bwo dad ony eke, ek'okr mij nuñ otur eke k'ngbroñn Nyam ec'erm bebl ek'am ow ab em ee? 8 Sica yëgmñ ony ec'es an ab em eke itñnin erm em, ke kí dadmn ony obi em esmn: "Ey lagñ el Abraham!" † Kó m'am dad ony eke Nyam otu eke kí kok mebn amua el Abraham ec'alaw. 9 Sica os annj eke b'ow bubr ekñ es min em. Likñ feñ ek'ósum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc owl alm.»

10 Kó agñ a am ibrm'n dad ese: «Kó sica ey, ayaf si kí kokr ab ee?» 11 Li dad wel nine: «Egñ ek'onny mob sus em yony a, l'óc nyam n'onñ egñ ek'onny a. Ke egñ ek'onny ob ij a yeji óñ egñ eke onym a.»

12 Wus labm eb esel ek'ow eke k'ok mij nuñ a yeji am ibrm'n ese: «Low yegm agñ es, kó sica ayaf si kí kokr ab ee?» 13 Li dad wel nine: «Os yec'eke ol ew onñ ony eke k'ebr a, k'igññ ejeci kokr em.» 14 Sroda eyñ beb yeji ow ibrm'n nine: «Eñj kó ey, ayaf si kí kokr ab ee?» Eñj li dad wel nine: «K'èbr egñ kaka ec'ob lec em, oglog k'òbr egñ kaka low yadñ em. Kó èkur ony e labm sog a ce.»

15 Agñ a feñ ek'am eku a am omñ etñ egñ egñ am dad in ec'erm em ese: «Kó Jan na k'el Mesi ab ee?» 16 Kó Jan dad el feñ nine: «Em ec'a, m'am ok ony mij nuñ mij em. Kó egñ eke ony abusu akm im, ke m'itm bobo yeji eke mi k'onny in e cokrukpo meb a mi momu es a am ow. † In li b'ow l'ok ony mij nuñ Abñ Lala lele al em ab.† 17 N'onym waw ab etñ li b'ow n'onñ egb a lef, l'éb ey a, ke l'igñ suw a l'ok es. Li b'ow l'eb egb a l'ok egbel em, ke l'ófnj suw a al ek'iram es ab em.»

18 Eben eke Jan am om agñ ów nono ke am dad el Amani Mamn ec'odad yej'ana. 19 Gbëko n'am enym Eród abr anke ow eb ow lisijim e yow Erodíad ebi, † etñ ow kok ów enñj nono gbel yeji. 20 Eñj emeny l'elu Jan sobel em l'igñ ów enñj amua eke li kok ab af.

Jesu e mij ok nuñ owi
Matie 3.13-17; Mark 1.9-11

21 Eke Jan ok agñ a feñ mij nuñ bake ow uwr a, l'ok Jesu yeji. Eke Jesu ok mij nuñ oc

es ke am nonñ Nyam a, afr fig, 22 etñ Abñ Lala us'r es nuñ af ese kel af. Eñj Nyam e lebl annj afr ikñ dad nine: «*Iñ el em ec'iy eke m'erur tasi, m'oc em eci sos em inñ feñ m'elu'ñ em.*» †

Jesu lagñel ec'en ec'es osñm
Matie 1.1-17

23 Jesu ob nuñ am yegm agñ low, l'otu eke li k'onny akpo likñ lele lew ab. Agñ bi tutr eke Jesu el Josef jim. Eñj kin Josef lagñel ec'en ec'es osñm: †

- 24 Eli, Matat, Levi, Melki, Janayi, Josef.
- 25 Matatias, Amos, Nahum, Esli, Nagayi.
- 26 Maat, Matatias, Semeyin, Josck, Joda.
- 27 Joana, Resa, Sorobabel, Salatiel, Neri.
- 28 Melki, Adi, Kosam, Elmadam, Er.
- 29 Joswe, Elieser, Jorim, Matat, Levi.
- 30 Simeon, Juda, Josef, Jonam, Eliakim.
- 31 Meleya, Mena, Matata, Natan, David.
- 32 Jese, Jobed, Boas, Sala, Nason.
- 33 Aminadab, Admin, Arni, Esrom, Fares, Juda.
- 34 Jakob, Isak, Abraham, Tera, Nakor.
- 35 Seruk, Rago, Falek, Eber, Sala.
- 36 Kayinam, Arpasad, Sem, Noe, Lemek.
- 37 Matusala, Enok, Yared, Maleleyel, Kayinam.
- 38 Enos, Set, Adam eke Nyam in obi kok in ec'abu em.

4

Agn ebm Jesu
Matie 4.1-11; Mark 1.12-13

1 Eke Jesu annj Jurden ow a, Abñ Lala iy'r em, etñ l'oc ow n'im loj. 2 Yogn, agñ eju'r tonj ow ij segn ekñ yony. Segñ a nimum feñ em a, n'ehñ neny eke l'ijm ob kaka. Eke ow b'uwr a, namn ow'r sos, 3 etñ agñ dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy, ke dad lebn na itññ el ob ij.» 4 Jesu dad'r nine: «Wel non Nyam Lel em eke: *Ow elm ob ij sony ce óom egñ sel.*» †

5 Emeny agñ oc'r ab im lafeny gege nyam af, etñ inym es yegm'n wus na nimum ec'es ew es ew a feñ, 6-7 etñ dad'r nine: «M'ow m'onñ'ñ abusu lele anygbel feñ ek'annj es ew na em a, eke ok owrókp wus ign'm nuñ, anke na feñ, em wel onñ'm, etñ m'otu eke mi k'onñ egñ eke m'erur a.» 8 Kó Jesu dad'r nine: «Wel non Nyam Lel em eke: *B'ow ign Es Kotoko ñ e Nyam nuñ ke kók in sony coco ce e juma.*» †

9 Eñj emeny agñ oc'r im uyum'n Jerusalem e Nyamel gbel a e luw af ec'usu gege a, etñ dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy tasi, ke anñ anja igb us es wus; 10 anke wel non Nyam Lel em eke: *Nyam b'ow onñ in*

† 3:6 Esayi 40.3-5. † 3:8 Ekn Matie 3.9 ec'akr otar a. † 3:16 mi k'onny in e cokrukpo meb a mi momu es:Èkn Jan 1.27 ec'akr otar a. † 3:16 Ekn Ob Kok 2.1-4. † 3:19 Ekn Matie 14.4 ec'akr otar. † 3:22 Selu 2.7; Esayi 42.1. † 3:23 Ekn Matie 1.16 ec'akr otar a. † 4:4 Ol Okn 8.3. † 4:8 Ol Okn 6.13-14.

ec'af'r erm esel osu'ŋ. ¹¹ Etn emeny: -Li b'ow -l'oc'ŋ abu em abu em yec'etŋ ke lebn kaka k' kokm'ŋ ob lakr.» † ¹² Jesu odu eb dad'r nine: «Nyam Lel dad eke: K'Ébam Es Kótoko ŋ e Nyam.» †

¹³ Eke l'éju Jesu kprakpr amua na em bake ow uwr a, agn ŋgbonj egb'r es im am eku'r legŋ ejeci.

*Jesu ob juma nuŋ Galile wus af
Matie 4.12-17; Mark 1.14-15*

¹⁴ Jesu ewl im Galile; Abŋ Lala ec'abusu a iy'r em, etŋ yogŋ agŋ am dad in e l'is e low. ¹⁵ N'am yegm agŋ low Nyam nuŋ ignj susu, etŋ agŋ a feŋ am aw'r.

*Nasaret baŋn eŋ ebm Jesu
Matie 13.53-58; Mark 6.1-6*

¹⁶ Jesu im Nasaret baŋn, yogŋ eke wel gbagbl'a. Neneŋŋ e legŋ a, n'im l'ey Nyam nuŋ ignj usu a ese elel eke li bi kok god'etŋ ab af. L'igb eke li k'awl Nyam odad eke wel non a l'ok agŋ, ¹⁷ etŋ wel oc kokoba ob es Esayi e lel oŋ'n. Ni momu lel ab es, † etŋ n'eŋŋ usu a eke wel non eke:

¹⁸ Es Kótoko ec'Abŋ anŋ em ab, anŋke li sosum l'oc'm eke mi k'ob Amani Mamm a m'ok oŋboru.

L'erm im eke mi ki dad sobel em esel ec'es eb elu owi,
ke m'ónj ány eflu ekn es,
ke m'éb agŋ eke am ij gbre a m'élú es,
¹⁹ ke mi dáđ agŋ eke lakpo eke Nyam b'ow elu

in ec'erm mamn okm agŋ e l'is a ow. †

²⁰ Eke Jesu awl lel a bake ow uwr a, l'ar lel a es l'oc n'ónj ob oc oŋ es a, etŋ li sig es. Agŋ a feŋ a ek'anŋ Nyam nuŋ ignj usu a ok'r anyamn af. ²¹ Etn n'am dad wel l'ese: «Yefenyina, Nyam Lel na ec'odad na eke wel awl ok ony ke irir a, ow e legŋ a ow ŋ.» ²² Agŋ a feŋ am aw Jesu, etŋ ow am iti el any sodad amamn amua eke ow am dad a sosiem. Etn -n'am dad -l'ese: «Kó ow elm Josef jim ab ana ee?»

²³ Ow em a, Jesu odu eb dad el nine: «Nawre, b'ow dadr'm nyandre em ec'odad na esre: «Sekp kok es, kókr ŋ sosi sekpl» Etn emeny b'ow dadr'm esre: «S'iri yec'a feŋ eke kok Kapernayum a; anŋ ek'el ŋ e baŋn a yeji kók eben nyam coco gón!»

²⁴ Low nawre m'am dad ony: wel ébm kokoba ob es kaka senyn senyn in ec'eb em. † ²⁵ M'am dad ony nawre tasi eke Eli e legŋ ab em a, eŋnyow nono gbel anŋ Israel wus af. Legŋ a, nyam anm toŋ batŋ ow ij akpo nyahan lele likpr ab, etŋ lek ligbel ey eb eb a nimum em. † ²⁶ Eben yeji Nyam

eram Eli iim Israel wus af ec'iŋnyow kaka ogŋ, kó l'erm ow iŋnyow a ek'ir Sarepta, Sidon wus af a ogŋ.† ²⁷ Kokoba ob es Elise e legŋ ab em yeji, kokobe esel nono gbel anŋ Israel wus af. Kó eben yeji, el em ec'egŋ kaka ewlm in e kokobe ec'ol ab em, eke ow elm Nayma, Siri iy a sony ce.» †

²⁸ Eke Jesu dad ów amua a, agŋ a feŋ ek'anŋ Nyam nuŋ ignj usu a ke iri a am ebl erm. ²⁹ Etn -l'igb -n'ony ow l'oc ow ab -n'im el eci baŋn a ek'anŋ ligigl af a eke -li ki pipig ow, ow éy nomu ab em. ³⁰ Kó l'epir wel araŋn l'eb ejagb n'im.

*Abŋ nuŋ es nyam ec'ewlm
Mark 1.21-28*

³¹ Emeny Jesu im Kapernayum baŋn, Galile eb em, etŋ yogŋ n'am yegm agŋ low neneŋŋ e legŋ. ³² Agŋ a ek'am iri in e low yegm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yegmn agŋ low ab em, anŋke n'am dad wel odad abusu em.

³³ Nyam nuŋ ignj usu yogŋ a, ignj nyam anŋ ek'abŋ nuŋ anŋ em. N'am elu lebl tuotuo li dad l'ese: ³⁴ «Oy! Nasaret e Jesu, kó bla am erur eke ki kok ey ee? Kó ek'ow eke ki nuŋŋ ey ee? Em, m'uw egŋ ek'el'ŋ ab any: Nyam ec'erm es Lala!» ³⁵ Jesu dad abŋ nuŋ a odad lebl tuotuo em nine: «Yéwal! Ke éy okm egŋ na em!» Abŋ nuŋ a ony ignj a elu wus agŋ feŋ ec'any af, etŋ l'ey okm eke li kokm ow low nuŋ kaka. ³⁶ Agŋ a feŋ low iti any afŋŋ es etŋ -n'am dadarir -l'ese: «Bogŋ ec'odad el na ee? Ignj na bi dad odad lec em lele abusu em ab, ke kpekŋ abŋ eŋŋŋ am ok okm!» ³⁷ Etn -n'am dad Jesu e l'is e low wus ab af nimum.

*Jesu ewlm ólu nono
Matie 8.14-17; Mark 1.29-34*

³⁸ Jesu anŋ Nyam nuŋ ignj usu a ey okm etŋ im ignj nyam e gbugŋ. Ignj a wel b'esŋŋ'n Simo, etŋ ey lis lefr ol am ony tuotuo. Wel am dad Jesu eke k'ewlm yow a. ³⁹ N'im li titm ow etŋ l'is es li dad lefr ol a odad lebl tuotuo em, n'ónj ow ol, etŋ lefr ol a oc'r es l'is. Kpekŋ l'igb wus etŋ n'am kok Jesu lele in e jam esel ab ab e lis e low.

⁴⁰ Eke legŋ ew es a, † agŋ a feŋ eke ol akpasu akpasu am ony a, wel ot ow el Jesu ogŋ. Etn l'at egŋ nyam nyam ab nuŋ, l'ewlm wel. ⁴¹ Abŋ eŋŋŋ nono gbel anŋ agŋ ab em ok okm am og dad ese: «[J] el Nyam ec'ly tasi!» Kó Jesu dad el odad lebl tuotuo em edŋŋ el eke -li ki dadmn odad, anŋke -l'uw any eke Jesu el Mesi.

*Jesu am dad Nyam odad Jwifel e wus af
Mark 1.35-39*

† 4:11 Selu 91.11-12. † 4:12 Ol Okn 6.16. † 4:17 Legŋ ab em, sil el og akpakp eke wel otu eke k'ar es a, af yogŋ anake wel bi non lel a. † 4:19 Esayi 61.1-2. † 4:24 Bëbmn Luk 4.24; Jan 4.44 lele Jan 6.42 ab. † 4:25 Ékn 1 Éb Ebu 17.1. † 4:26 1 Éb Ebu 17.8-16. † 4:27 Ékn 2 Éb Ebu 5.1-14. † 4:40 Ékn Mark 1.32 lele ow eci akr otar ab.

⁴² Sica eke legñ am eny a, Jesu ey okm eb ab em usu saw em. Agñ nõno am ol'l. Eke -n'enyam ow a, -l'erur eke -li k'ucu -n'ony ow es, ow anñ el ab. ⁴³ Kõ Jesu dad el nine: «Ow akpl ke m'im seb ejec'em yeji mi dad Nyam e gbrenghi usu a ec'amani ec'odad, anke na sosiem eci Nyam erm im m'ow.» ⁴⁴ Etnj n'am dad Nyam ec'odad Jude wus af e Nyam nunj ignj susu a. †

5

*Jesu e jam esel krẽkrẽ ek'esnj
Matie 4.18-22; Mark 1.16-20*

¹ Legñ nyam, Jesu inym es Genesaret e mij lekpl † a ec'any af a, etnj agñ nõno ow iwr elul il em etnj am itarir eke k'iri Nyam ec'odad. ² Eke Jesu b'ednj meny a, l'ekn muwetnj yony ek'itr es nanu a. Etnj ocn ibi esel anj em us es am yoyog el e muw ab es. ³ Jesu ey metnj a e nyam em, ek'el Simo ec'a, etnj n'am nõnj ow eke ow k'odu letnj a eb jam tel ey mij ab em. Jesu sig es letnj ab em, etnj emeny am yegm agñ a low.

⁴ Eke li yegm wel ow bake ow uwr a, li dad Simo nine: «Odu letnj a eb im libn ab em, ke nj lele awljel ab ab okr ony e muw a onyn ocn.» ⁵ Etnj Simo dad'r nine: «Em egñ gbeliy, s'odu muw ncok a toñ s'enyam ob kaka. Kõ eke dad a, m'ow m'odu muw a m'ekn.»

⁶ -L'odu muw a, etnj -n'ony ocn bubute gbel, toñ batnj el e muw a am ol eke ki gbagbrm em. ⁷ Etnj -n'am ibrm el lawlæl a ek'anñ letnj ejec'ab em a, eke k'ow elum el abu. -L'ow etnj -n'ony ocn a -l'ok metnj yony ab em iy gbõnj gbõnj, batnj metnj a am ol eke k'emn. ⁸ Eke Simo Pier b'ekn eben a, l'ok owrokp wus Jesu ec'any af, etnj li dad nine: «Egñ gbel, k'ow ki titm'm, anke m'el sikpl es!»

⁹ Tasi em a, low na iti Simo lele agñ a ek'anñ in ab a any, ocn bubute a eke -n'onyn a sosiem. ¹⁰ Etnj lawlæl Jak lele Jan ab ek'el Sebede jimel a yeji, low iti any. Kõ Jesu dad Simo nine: «K'uru erjn; kõ jam anja agñ anake b'ow eb onj'm a.» ¹¹ Etnj kpekñ -l'ot el e metnj a -l'ow itr es akpaf, etnj -l'ignj fẽnj -l'ok es -n'am us Jesu jam.

*Jesu ewlm kokobe es nyam
Matie 8.1-4; Mark 1.40-45*

¹² Eke Jesu anñ Galile wus af eci banñ nyam a, kokobe es nyam ow erjn'n. Eke li b'ekn Jesu a, l'ey wus l'ubu any es ow ec'any af, etnj n'am nõnj ow li dad l'ese: «Egñ gbel, eke erur, otu eke k'ayal'm.» ¹³ Jesu egñm abu es itnj in etnj dad nine: «M'erur, ayl!» Etnj kpekñ kokobe a oc'r es

lis. ¹⁴ Gbeko Jesu edñ in dad'r nine: «Ki dad egñ kaka nj ec'ewl a e low; kõ im yegm egb waw es a sos, ke waw egb a ese lele eke Moïis ec'ol a ibrm ab af, ke ow ij danju.» †

¹⁵ Eben a yeji, Jesu e nin a am eb es susu a fẽnj. Etnj agñ nõno gbel b'ow in ogn am iri in ec'odad a, etnj olu a b'ibrm eke li k'ewlm wel. ¹⁶ Kõ Jesu b'ocr sos es im usu saw em am nõnj Nyam.

*Jesu ewlm sos es wew es nyam
Matie 9.1-8; Mark 2.1-12*

¹⁷ Legñ nyam, Jesu am yegm agñ low, etnj Farisiel lele ol e low any uw esel ab, anñ Galile banñ banñ, Jude banñ banñ lele Jerusalem ab ow ok es yogn. Etnj Nyam ec'abusu a anñ Jesu ab etnj am onj'n l'ewlm olu. ¹⁸ Etnj kin agñ oc sos es wew es nyam ek'eru es faja em ow, etnj am ol eke k'oc elu'l akñ Jesu ec'any af. ¹⁹ Gbeko -l'eknmn usu eke -li k'ecr nõno gbel a sosiem. -L'oc -l'uyum ow el luw af etnj -li fig usu nyam, -l'usm ow es faja ab agñ a ec'aranñ, Jesu ec'any af. ²⁰ Eke Jesu b'ekn el ec'omn a, li dad olu a nine: «Lisijim, m'oc nj e sikpl a m'ap'ñ!»

²¹ Eke Jesu dad eben a, ol e low yegm esel a lele Farisiel ab ab am bibrnmin el ofr ese: «Kõ egñ na, ayaf n'am oc in sosi etnj n'am obr Nyam any nene na ee? † Kõ bwo otu ek'ap egñ sikpl ek'ow elm Nyam ony ce ee?» ²² Jesu uw el e sow tutr ab any etnj dad el nine: «Bla etnj am onyn sow tutr nene ony eci merm ab em ee? ²³ Kõ bogñ ec'anake ew fufoe eke wel ki dad sos es wew es ab ee? “M'oc nj e sikpl a m'ap'ñ” oglog ke wel dad'r ese: “Igb ke an es ee?” ²⁴ Gbeko m'erur eke k'uwr low na any: wus af anja, egñ ec'Iy ony abusu eke k'oc sikpl ap.» Etnj sica li dad sos es wew es a nine: «M'am dad nj, igb, oc nj eci faja a eb ejağb im gbugn.» ²⁵ Etnj kpekñ ignj a igb wus agñ a fẽnj ec'any af oc in eci faja a eke l'erur a aam gbugn, etnj n'am koklm Nyam. ²⁶ Eke agñ a ekn low na a, ow iti el any, erjn am ony el, etnj -n'am koklm Nyam -li dad -l'ese: «Yefenyana s'ekn low any iti owi eke s'eknm legñ kaka!»

*Jesu esnj Levi eke k'us'r jam
Matie 9.9-13; Mark 2.13-17*

²⁷ Eke low na ec a, Jesu ey okm aam etnj ekn wus labm eb es nyam eke wel b'esnj Levi. Li sig es wus labm eb usu, etnj Jesu dad'r nine: «Us'm jam!» ²⁸ Levi igb wus, digñ wus labm eb e juma a elu es etnj us'r jam.

²⁹ Ow e jam a, Levi kok ob ij ligbel nyam in ogn a onj Jesu. Wus labm eb esel nõno

† **4:44** *Jwifel e wus af e Nyam nunj ignj susu:*Luk eci silel esig oglog em a *Galile wus af e Nyam nunj ignj susu.* † **5:1** *Genesaretel Galile e mij lekpl a e nin ejeci.* † **5:14** *Ekn Matie 8.4 eci akr otar a.* † **5:21** *Ekn Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25.*

gbel lele agñ ejec'ab yeji anñ ob ij ab em.
³⁰ Eke -n'am ij ob a, Farisiel lele el em ec'ol e low yegm esel ab ab am eny abr dad Jesu e jam esel a ese: «Kò bla etñ am ijr etñ am egnñ lofu nyam em wus labm eb esel lele sikpl esel ab ee?» † ³¹ Jesu òdu eb dad el nine: «Agnñ ek'anñ sos tuotuo em a, ìbram sos kok es. Kò òlu anake b'ìbrm sos kok es a. ³² M'owm eke mi k'esñ agñ eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel a, kò m'ow eke mi k'esñ "sikpl esel" yec'etñ ke -l'itñ erm em.»

*Ob owr lele ob sig ab ókrm af
 Matie 9.14-17; Mark 2.18-22*

³³ Sica agñ beb am dad Jesu ese: «Jan mij ok nuñ es e jam esel a b'ennñ neny ke ám nñññ Nyam, etñ Farisiel e jam esel a yeji bi kok eben. Kò ñ e jam esel a am ij ob etñ am egnñ!» ³⁴ Etñ Jesu òdu eb dad el nine: «Kò òtur eke k'edñnin agñ eke wel esñ mebi ec'es gbegbl em a ob ij, eke yow ec a anñ el ab ee? Njan!» ³⁵ Gbekò legñ am ow, eke wel b'ow òny yow ec a oc es el ec'arañ, ke sica -n'ennñ neny gn.»

³⁶ Emeny Jesu dad el nyandré em odad na nine: «Egnñ ócm gbad owr log elum gbad sig em gignñ. Eke kok eben, ke gbad owr a nñññ a; ow k'ow okrm af gbad sig ab ab. ³⁷ Etñ emeny egnñ ócm mar owr okm marel sig em. † Eke kok eben a, mar owr a b'ow innñ tonñ bake òny marel sig a òb es: mar a b'ow ok es etñ marel a b'ow uñ. ³⁸ Kò mar owr, marel owr em wel b'ok'r. ³⁹ Egnñ ek'egñ mar sig ecm ab a, k'ow erurm mar owr ec'egñ anke li b'ow li dad eke mar sig a in akpl!»

6

*Egnñ ec'Iy el nenegñ ec'es ew es
 Matie 12.1-8; Mark 2.23-28*

¹ Nenegñ nyam, † Jesu lele in e jam esel ab ab am ecr segb ògm eci. In e jam esel a am bubm egb a ec'ey a, etñ -n'am gag es -l'ij. ² Ow òñ etñ Farisiel beb am dad el ese: «Kò bla sosome am kokr low eke ey ec'ol a òòm abusu eke wel ki kok nenegñ e legñ ee?» † ³ Etñ Jesu dad el nine: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agn ab ab kok legñ nyam eke namn am òny el ab ee? ⁴ L'ey Nyamel ab em, etñ in ec'agn ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a; ke -n'ònym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a òñ egb waw esel òny coco abusu eke k'ij.» † ⁵ Emeny Jesu dad el nine: «Egnñ ec'Iy el nenegñ ec'es ew es.»

† **5:30** Èkn Luk 15.2 ec'akr otar a. † **5:37** Èkn Matie 9.17 ec'akr otar a. † **6:1** *Nenegñ nyam*: Luk eci silel esig oglog em a *Awl krèkrè e nenegñ yony em*. Ow el nenegñ eke titm egb ub (Ob Ap 23.5-14). † **6:2** Èkn Matie 12.2 eci akr otar a. † **6:4** Èkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. † **6:7** Èkn Matie 12.10 eci akr otar a. † **6:14** Èkn Mark 3.16 eci akr otar a. † **6:20** Èkn Matie 5.3 ec'akr otar yony em a.

Jesu ewlm egnñ ek'abu wew es nenegñ e legñ

Matie 12.9-14; Mark 3.1-6

⁶ Nenegñ e legñ ejeci nyam, Jesu im ey Nyam nuñ ign usu a am yegm agñ low. Yogn n'ennñ ign nyam eke lidr abu wew es. ⁷ Etñ ol e low yegm esel lele Farisiel ab am òsu Jesu eke -li k'èkn ek'ow b'ow ewlm egnñ nenegñ e legñ, anke -n'am òl low ij nyam eke -li k'èbr ow af -n'òñ ow dedeku. † ⁸ Kò Jesu uw el e sow tutr ab any, etñ li dad ign a ek'abu wew es a nine: «Ìgb inym es araññ anja agñ a feñ ec'any afl!» Etñ kpekñ ign a igb inym es. ⁹ Ca Jesu dad el nine: «Dàdr'm: nenegñ e legñ a, bla lowi ey ec'ol a òñ abusu eke wel ki kok ee? Low nimamn kò low nññ ee? Wel òtu eke ki sòg egnñ oglog wel egb'r es luw ee?» ¹⁰ Eke Jesu ìbrm el òw amua bake ow uwr a, n'am ler wel etñ li dad ign a nine: «Ègnñ abu es!» Etñ eke li b'egñm abu es a, in ec'abu a ewl meny akpl'l. ¹¹ Ol e low yegm esel a lele Farisiel ab ab erm am ebl, etñ -n'am dadarir el òfr el el eke -li ki kokr Jesu.

*Jesu sòsum erm esel lew yony ot
 Matie 10.1-4; Mark 3.13-19*

¹² Ow e jam a, Jesu uyu lafeny nyam af eke ki nñññ Nyam, etñ ni nñññ Nyam ncok nyam a nimum. ¹³ Eke legñ eny ab, l'esñ in e jam esel a etñ li sòsum lew yony l'ot, l'ew wel nin "erm esel". ¹⁴ El ec'en el: Simo, eke Jesu ign nin af Pier; † lisijim Andre, Jak lele Jan ab, Filip lele Bartelemi ab, ¹⁵ Matie, Toma lele Jak, Alfe jim ab, Simo, eb dogññ es, ¹⁶ Judas ek'el Jak jim lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

Jesu am yegm agñ a low etñ am ewlm òlu

Matie 4.23-25; Mark 3.7-11

¹⁷ Jesu anñ lafeny ab af us es erm esel ab ab, etñ ow inym es lafeny a ec'esr pete a. Yogn, in e jam esel nòno gbèl lele bieku bieku ek'anñ Jude, Jerusalem, Tir lele Sidon ek'el eb yony ek'anñ okij any ab yeji, ow. ¹⁸ -L'ow eke -li k'iri ow ec'odad ke ow ewlm el ec'ol a yeji. Etñ agñ eke abñ enññ am ijr gbre a yeji ewl. ¹⁹ Agñ a feñ am òl eke k'itñ in abu, anke ewlm ec'abusu e lec nyam b'ey òkm in em ewlm agñ a feñ.

*Ehe esel lele gbre esel ab
 Matie 5.1-12*

²⁰ Jesu is any ler in e jam esel a etñ dad el nine:

«Òny ek'eel ògboru a, ehe èl òny eci

an̄ke Nyam e gbren̄gbi usu a el on̄y eci! †
21 On̄y eke sica namn am on̄y on̄y a, ehe el
on̄y eci

an̄ke l̄eḡn̄ nyam am ow eke Nyam b'ow iyr
on̄y lok!

On̄y eke sica am ik̄n̄n̄ on̄n̄ a, ehe el on̄y eci
an̄ke b'ow ifir miyer!

22 Ehe el on̄y eci, on̄y eke aḡn̄ am ifn̄ on̄y,
ebm on̄y ke am w̄ewr on̄y,

ke am dad on̄y ec'odad en̄n̄,
eke eel egn̄ ec'ly e jam esel a sosiem a!

23 Sos em iñn̄ on̄y! Iğbr susr es eke ów
n̄ene b'ēñn̄ on̄y a,

an̄ke af̄r, ob ap ligb̄el nyam am eku on̄y.
Eben̄ eke el laḡnel a ijr kokoba ob esel gb̄re
ana. †

24 K̄o on̄y egbren̄gbi a, gb̄re el on̄y eci,
an̄ke en̄an̄ on̄y ec'ehe a god'et̄n̄!

25 Gb̄re el on̄y eci, on̄y eke lok iy on̄y a
an̄ke namn b'ow on̄y on̄y!

Gb̄re el on̄y eci, on̄y eke am ifir miyer a
an̄ke b'ow ik̄n̄n̄ on̄n̄ n̄on̄o!

26 Gb̄re el on̄y eci, eke aḡn̄ a f̄en̄ bi dad on̄y
e l̄is e low mamn̄.

El laḡnel yeji, eben̄ eke godo godo a -li
dad̄r kokoba ob esel ayad̄n̄u a ec'ów
amamn̄ ana!»

Efnu ec'erur owi

Matie 5.38-48; 7.12a

27 «On̄y ek'am irir em ec'odad a, kin
yec'eke m'am dad on̄y: erurir on̄y ec'efnu
ke k̄okr ów amamn̄ on̄n̄ aḡn̄ eke b'ifn̄ on̄y
a. 28 Afal aḡn̄ a eke b'ofn̄ on̄y ab es, ke
n̄on̄an̄ on̄n̄ aḡn̄ a eke bi kok on̄y ów en̄n̄
a. 29 Ek'eḡn̄ b'ēdn̄n̄ any af l̄áwl ogog, † ke
ēwl ogog nyam a yeji on̄n̄ l'ēdn̄n̄. Ek'eḡn̄
b'ēb'n̄ gb̄ad, ke yeḅ'r l'ēb̄ n̄ e mob af ew a
yeji.† 30 Egn̄ f̄en̄ eke b'ibrm̄n̄ ob a, on̄n̄.
Et̄n̄ ek'eḡn̄ oc̄ n̄ ec'ob, ke k'ibrm̄n̄ k'ēb̄.
31 Low f̄en̄ ek'am erurir eke aḡn̄ ki kok on̄
on̄y a, on̄y yeji k̄okr eben̄ k̄pen̄ on̄n̄ aḡn̄
ejec'a. †

32 Eke b'erurir aḡn̄ a ce eke b'erur on̄y
a, ke bla low mamn̄ iy am ekur eke b'ow
en̄an̄ ee? Sikpl̄ esel bobo yeji b'erur aḡn̄
eke b'erur el a! 33 Et̄n̄ eke bi kok low
nimamn̄ on̄n̄ aḡn̄ a son̄y ce eke bi kok on̄y
low nimamn̄ a, ke bla low mamn̄ iy am
ekur eke b'ow en̄an̄ ee? Sikpl̄ esel bobo
yeji bi kok eben̄! 34 K̄o eke ow el aḡn̄ a
son̄y ce ek'am on̄an̄ eke b'ow on̄r ob on̄
on̄y a b'abmn̄in̄ ob, ke bla low mamn̄ iy
am ekur eke b'ow en̄an̄ ee? Sikpl̄ esel yeji
b'abmn̄ el lawl̄el sikpl̄ esel ob, yec'et̄n̄ ke
el yeji w̄el ówr on̄ el eben̄ k̄pen̄! 35 Yec'eke
ki kok a el: erurir on̄y ec'efnu, k̄okr el ów
amamn̄. Abmn̄in̄ el ob ke k'ómnm̄n̄ eke

-li k'owr -n'on̄ on̄y. Eke bi kokr eben̄ a,
b'ow en̄an̄ ob ap ligb̄el et̄n̄ b'ow eel Nyam
ek'ann̄ af̄r k̄pekpe ec'ey, an̄ke Nyam akpl̄
et̄n̄ li bi kok low mamn̄ n'on̄ aḡn̄ en̄n̄ lele
aḡn̄ ek'uw̄m low mamn̄ any ab. 36 On̄y yeji,
ēel ērm mamnu, ese elel eke ey Es el ērm
mamnu ab af.» †

Ɔw erm jej ok owi em

Matie 7.1-5, 15-20

37 «Ki jej̄r aḡn̄ ec'ów kokr, yec'et̄n̄ ke
Nyam k̄i jej̄m okm on̄y. K'ōbr̄r aḡn̄ low,
yec'et̄n̄ ke Nyam yeji k'ōbm on̄y low. Ōcr
low apr aḡn̄ ke Nyam yeji óc low apr on̄y.
38 On̄n̄ aḡn̄ ob, ke Nyam yeji on̄ on̄y ob
yiyibr on̄y: on̄y e gb̄ad a eke on̄n̄ eke w̄el
kok on̄y ob em a, w̄el b'ow ok on̄y ob ow iy
gb̄on̄, tatak̄n̄ es, ḡiḡiḡn̄ es. Akunda yec'em
eke b'ocr ebmn̄in̄ ob on̄n̄ egn̄ ejec'a, ow em
ce Nyam yeji b'ow oc ebmn̄ on̄ on̄y.» †

39 Emen̄y Jesu dad el odad nyandre em
nine: «K̄o any eflu otu eke ki nyimn̄ lawl̄
any eflu ee? Eke ow el eben̄ a, ke el yony
mum -li b'ow -l'ok nomu nyam em. 40 Low
wewr es kaka aḡbm akam in e low yegm
es; k̄o low wewr es f̄en̄ ek'uw̄ low any
sen̄yn̄ sen̄yn̄ a b'ow an̄n̄ ese in e low yegm
es ab af.

41 K̄o bla et̄n̄ am ler suwli ek'ann̄ es̄n̄ jim
e nyamn̄ em a, et̄n̄ ēwm lik̄n̄ ik̄pr̄ ek'ann̄n̄
nyamn̄ em a e low erm ee? 42 Et̄n̄ ayaf
otu eke ki dad es̄n̄ jim ese: "Lisijim, yeḅ'm
m'óny suwli ek'ann̄n̄ nyamn̄ em a m'óc
es, ke k'ēkn̄m lik̄n̄ ik̄pr̄ ek'ann̄n̄ nyamn̄
em ab ee?" En̄yembri yony yony es, ik̄n̄
anȳm on̄y lik̄n̄ ik̄pr̄ ek'ann̄n̄ nyamn̄ em a
oc es, ke sica b'ow ēkn̄ es sen̄yn̄ sen̄yn̄ on̄y
es̄n̄ jim e suwli ek'ann̄ nyamn̄ em a oc es.»

Lik̄n̄ lele in ec'ey ab

Matie 12.33-37

43 «Lik̄n̄ mamn̄ ósum ey en̄n̄, et̄n̄ lik̄n̄
n̄n̄n̄ ósum ey amamn̄. 44 Tasi em a, w̄el
b'uw̄ lik̄n̄ nyam nyam any in ec'ey on̄u
em: w̄el ówm babm libreb̄r em, et̄n̄ w̄el
ówm k̄okob̄ri kati em. 45 Egn̄ mamn̄, in
em ec'ów amamn̄ eke b'ann̄ a anake li b'oc
l'ēlu on̄m a; et̄n̄ egn̄ n̄n̄, in em ec'ów en̄n̄
eke b'ann̄ a anake li b'oc l'ēlu on̄m a. Low
yec'a ek'iy egn̄ ec'erm em gb̄on̄ a anake
nen̄y bi dad elu on̄m a.»

Ús el lob af

Matie 7.21-29

46 «K̄o bla et̄n̄ b'ēs̄n̄n̄m "Egn̄ Gb̄el, Egn̄
Gb̄el" et̄n̄ any koknm̄ yec'a eke mi bi dad
on̄y ab ee? 47 Egn̄ eke b'ow em oḡn̄ iri em
ec'odad, ke b'ucu on̄y es kok a, m'am ow
mi yegm on̄y ob eke li b'ot es a: 48 n'ann̄

† 6:23 Bèbmn̄ 2 Ów e Wel N̄on̄ 36.16; Ob Kok 7.52. † 6:29 Eñn̄ egn̄ any af el Jwifel oḡn̄ eci wewr ligb̄el. † 6:29
yeḅ'r l'ēb̄ n̄ e mob af ew a yeji:ēkn̄ Matie 5.40 ec'akr otar a. † 6:31 Bèbmn̄ Rom 13.8-10. † 6:36 Bèbmn̄ Ōkm Ok
34.6; Selu 86.15. † 6:38 Ekn̄ Rut 3.15.

esε eγn nyam ek'am us ēl af, l'agbr nōmu im wus em kpekpe etn li sigm in ec'ēl ab es lebn af. Eke mij iy am ewl ign ēl a, ēl a eym wus anke eγn na us'r l'akpl. ⁴⁹ Kō eγn eke am iri em ec'odad a ke ūcum onym es kokm esε elele eke n'am iri ab af a, anη esε eγn nyam ek'am us ēl sec af ke agbrm nōmu yeji af. Eke mij iy am ewl ign ēl a, kpekη ēl a ey wus gbrru bubm es nimum!»

7

Jesu ewlm srōda eyη eci anym es nyam e juma kok es

Matie 8.5-13

¹ Eke Jesu dad agη a odad bake ow uwr a, n'im Kapernayum. ² Yogn, Rom eci srōda eyη ekη yen ec'anym es nyam ony in e juma kok es nyam eke l'erur nōno; etn juma kok es a ol am ony tonη batn am ow uw. ³ Eke l'iri wel dad'r Jesu e low a, l'erm Jwifel ec'agη ekpekη beb im am esη'n eke li k'ow l'ewlm in e juma kok es a. ⁴ -N'im -n'eyη ow etn -n'am ηonη ow atrm em -li dad -l'esε: «Eγn na ek'erm ey a it eke k'eyη in ec'abu elum. ⁵ L'erur ey ec'eb na etn in anake n'onη ke wel us ey e Nyam nunη ign usu a.» ⁶ Eke Jwifel a dad ōw amua ok Jesu a, l'egη etn kpekη n'aam wel ab.

Ow anη tēl ke -l'ok gbugη, etn emeny anym es a erm lawlel eke k'im dad'r esε: «Eγn gbēl, es ow es dad'η eke η k'ijr sos gbre η k'ow yeji, kō in itm eke η k'ey in e gbugη a; † ⁷ na sosiem anake in igbm in obi in owm tonη bake in eyη'n η a. Kō η dād odad ebl nyam cε, ke kpekη in e juma kok es a in b'ow in ewl. ⁸ In obi yeji in anη abusu esel ekpekη ec'ew, etn in ony srōda eyη eke in ew es. Eke in bi dad nyam in esε: "Im!", kpekη ow'n b'im; in bi dad ejeci in esε: "Ōw!", kpekη ow'n b'ow; etn eke in bi dad in e juma kok es in esε: "Kōk low na!", kpekη ow'n bi kok low a.»

⁹ Eke Jesu iri sodad amua eke wel ow dad'r a, l'erur anym es a e low. Sica l'ewl meny n'am dad agη a ek'am us'r jam a l'esε: «M'am dad ony, m'eyηnm onn es nene kaka Israel eyη em bobo yeji.» ¹⁰ Agη a eke wel erm a ewl meny im anym es a e gbugη a, etn l'-ekn eke juma kok es a ewl.

Jesu igbm innyow nyam ec'iy ek'uw

¹¹ Eke low na ec a, Jesu aam baηn nyam eke wel b'esη Nayin; etn in e jam esel a lele agη nōno gbēl ab am us'r jam. ¹² Eke n'am titm baηn ec'em ey usu a, wel oc eγn nyam ek'uw a aam oc es etn baηn a ec'agη nōno gbēl yeji aam el ab. Ow el innyow nyam ec'iy ekpōbi. ¹³ Eke Es Kotōkō ekn

yow a, ow e low ony'n sorη etn li dad ow nine: «K'ikη onη!» ¹⁴ Kpekη li tat n'im l'itnη leblakp a abu, etn agη a inym es. Li dad nine: «Ŋgbafreli, m'am dad'η, igb!» ¹⁵ Etη eγn a ek'uw a igb inym es etn am dad odad. Etη Jesu dad lis nine: «Kin η ec'iy a.» ¹⁶ Agη a feη erηn am ony etn am kōklm Nyam dad esε: «Kokoba ob es ligbēl nyam ey ōkm ey em! Nyam ow am elum in ec'agη abu!» ¹⁷ Etη Jude wus ab af lele baηn a feη eke elulil em ab ab iri low a eke Jesu kok a.

Jan mij ok nunη es lele Jesu ab

Matie 11.2-19

¹⁸ Jan e jam esel a im dad ōw a feη eke Jesu kok a ok Jan. L'esη el em ec'agη yony, ¹⁹ etn l'erm wel Es Kotōkō ogη eke -li k'ibrm ow eke ow el Mesi a eke ow a, oglog eγn ejeci -li k'eku. ²⁰ Eke jam esel yony a im ok yogη a, -li dad Jesu nine: «Jan mij ok nunη es erm ey s'ow eke si k'ibrm'η: "Kō η, η el eγn a eke el uw any eke in b'ow in ow a, oglog eγn ejeci el k'eku ee?" » ²¹ Wanci ab af a, Jesu am ewlm agη nōno ek'ol akpasu akpasu am ony, n'am ogη agη nōno ec'abη eyη; etn n'am onη any eflu nōno ekn es. ²² Etη li dad agη a eke Jan erm a nine: «Imn ke dādr Jan low a eke ekan ke irir a: any eflu am ekn es, akr kpece esel am an es, kokobe esel yeji am ewl, ōru ablu yeji am iri ōw, agη ek'uw a yeji am igb, etn wel am ob Amani Mamn a e kokoba ok oγboru. † ²³ Ehe ēl eγn a eke k'ow irmmn in ec'ōmn eke n'onny em em a eci!» †

²⁴ Eke Jan ec'agη a ek'erm a ewl meny im a, Jesu oc Jan e līs e low am ibrm agη a esε: «Kō loj yogη bla immn eke k'ekan ee? Kō eγn ek'ann esε anany eke lef am ony mumu af ee? Njan!» ²⁵ Ca eke ow elm eben a, ke bla immn ekan ee? Eγn eke sus mob senyn ee? Njan! Agη eke bi sus mob senyn senyn ij eb a, ēb ebu e gbugη -li b'ann. ²⁶ Etη ca bla tasi immn ekan ee? Kō kokoba ob es nyam ee? Eε, m'am dad ony eke eγn a ek'ekan a agb akm kokoba ob es. ²⁷ Nyam Lel em a, Nyam dad Jan e līs e low nine: *Kin, m'am onη em ec'erm es ikη'η anym kok η ec'ejagb a.»* † ²⁸ Emeny Jesu dad el nine: «M'am dad ony eke agη eke wel ew ab em, eγn kaka ann ek'agb akm Jan; kō Nyam e gbrenghbi usu a ec'agη ek'ann a e likekli a agb akm'n.»

²⁹ Agη nōno tonη wus labm eb esel bobo yeji ek'iri Jesu ec'odad a, uw any eke Nyam e low a nawre, anke -l'egη Jan ok el mij nunη. ³⁰ Kō Farisiel lele ol e low any uw esel ab ab eγnm Nyam e low eke ki kok onη

† 7:6 Eke Jwif nyam ey eγn ek'elm Jwif a ec'akη, ke in yeji Nyam ec'anay af l'uwm anη ij. † 7:22 Ekn Esayi 35.5-6; 61.1. † 7:23 in eci onn eke n'onny em em a eci: odad na Grek em, wel ōtu ek'itnη ejec'em dad esε in ec'ōmn eke n'onny em sosiem a. † 7:27 Malaki 3.1.

el a ebm, anke -l'eghnm eke Jan k'ok el mij nunj.

³¹ Emeny Jesu dad nine: «Bwo ec'egh m'otu eke mi k'oc mi bebmn yefenyana ec'agn ab ee? Bogh ec'agn -l'ot es ee? ³² -L'ot etuey ek'anñ an ol usu es ke am dad lebl gege em ese: "S'afl kete ej ub eci s'ok ony, etñ egghm eke k'ubr ej! S'egh s'orñ ej s'ok ony, etñ egghm okmn sabu ermni ikhmn onñ!" ³³ Kñ Jan ek'ow a, li b'enn neny, l'eghnm mar, etñ ony bi dadr ek'ow'n ony abñ ñunñ! ³⁴ Sica egñ ec'Iy ek'ow a, li b'ij ob, li b'egh mar, etñ ony ce bi dadr eke egñ ikñ na, in el ob iju, mar egñu, wus labm eb esel lele sikpl esel ab e lawl! ³⁵ Agñ a eke egñ Nyam e sewr a eb a uw any eke sewr a el low nenyembri nyam.»

Yow nyam eke nin un a ow yoyog Jesu akr

³⁶ Legñ nyam, Farisi nyam eke wel b'esñ Simo esñ Jesu eke k'ow ij ob in ab. Jesu egñ etñ im ey in e gbugñ a sig es ob ij usu. ³⁷ Baññ yogñ yow nyam eke nin un a anñ. Eke l'iri eke Jesu anñ ob ij usu Farisi a e gbugñ a, l'ow yogñ. N'onym mijey kok nyam eke wel kok lebn eke wel b'esñ albatr em ab, ke mijey snosñ iy em ghonj. [†] ³⁸ L'is es Jesu ec'akr esr [†] n'am ikñ onñ l'opar ow akr es in e mikñ ab em, l'oc in e sin nunj a n'am tetñ ow es; n'am ey ow akr af li joj ow akr, etñ n'am ok ow mijey a. ³⁹ Eke Farisi a b'ekñ eben a, n'am dad in em l'esse: «Blel igñ na el kokoba ob es tasi ana, ke blel l'uw any eke yow na ek'am titñ in sabu a el yow eke nin un.» ⁴⁰ Kò Jesu dad Farisi a nine: «Simo, m'onny low eke mi ki dad'ñ.» Etñ Simo odu eb dad nine: «Low yegm agñ es, dàd gñ.»

⁴¹ Etñ l'ub ow nyandre nyam li dad nine: «Agñ yony abmn os egñ nyam ogñ: nyam ij os ekñ yen yen sakp yen e labm, etñ nyam a ij os ekñ yony lele lew ab e labm. [†] ⁴² El yony mum -l'otum -li sogm labm a, etñ igñ a oc ap el. Kò el yony na em a, bwo ec'egh anake b'ow erur igñ a akm lawl ab ee?» ⁴³ Etñ Simo nine: «M'am tutr ke egñ eke wel oc in e labm nono a ap a.» Jesu egñ nine: «Ow tasi anake dad a.»

⁴⁴ Etñ kpekñ l'ewl meny l'okñ yow ab any etñ li dad Simo nine: «Kò am ekñ yow na! M'ow m'ey'ñ gbugñ etñ còm im mij akr es yog eci. Kò in, li yog'm akr es in e mikñ ab em etñ li tetñ es in e sin nunj ab em. ⁴⁵ Eke m'ow a, eym im af. Kò in,

any m etñ n'am ey'm akr af li jój'm akr. [†] ⁴⁶ Okm im mun nunj, [†] kò in l'ok'm mijey akr. ⁴⁷ Na sosisem m'am dad'ñ: erur ligbel na eke l'elu okm a am yegm eke in e sikpl nono gbél a yeji wel oc ap'r. Kò egñ eke wel ap sikpl tel a, erur tel ce li b'elu ckm.» ⁴⁸ Etñ li dad yow a nine: «M'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ.» ⁴⁹ Agñ a ek'anñ yogñ am ij ob el ab a am dad el ofr em ese: «Kò bwo el egñ na etñ li k'ap egñ sikpl ee?» ⁵⁰ Kò Jesu dad yow a nine: «I] ec'omn a eb elu'ñ es; im erm es ey em gñ.»

8

Jam esel lew yony a lele yow ab am us Jesu jam

¹⁻² Eke na b'ec a, Jesu am ec baññ egbel em lele ekekey em ab dad Nyam e gbrenñbi usu a ec'Amani Mamn ec'odad. In e jam esel lew yony a lel yow beb eke l'ogñ abñ enññ wel e lís ke l'ewlm wel ol em ab yeji am us'r jam: Mari Magdala yowi a eke ow em l'ogñ abñ enññ lobñ a; ³ Jana, Eròd e gbugñ a ec'es ew es nyam eke wel b'esñ Kusa e yow; Susan lele yow nono gbél eke b'is Jesu lele in e jam esel ab ab abu elum.

Wus akpasu yar e nyandre em odad Matie 13.1-9; Mark 4.1-9

⁴ Eke agñ nono anñ baññ am ow Jesu ogñ, ke sica el feñ -l'asr luku a, li dad wel odad nyandre em nine: ⁵ «Legñ nyam, egb ewl es nyam im ogm am ewl egb. Eke n'am ufn egb ey ab es a, [†] beb ok ebr af: agñ ufu af etñ or ow sus ij. ⁶ Beb ok mebn wus af. Eke egb a eli a, -li wew es anke -n'ehnm sec pròprò eke -li k'akpl. ⁷ Beb ok mirñ wus af. Kpekñ mirñ a eli ok ckm egb amamn ab ab, etñ ony egb amamn a awñ es. ⁸ Etñ emeny beb ok wus mamn af. Egb a eli etñ osu ey: nyam osu ey ekñ yen.» Etñ Jesu igbl lebl ogñ dad nine: «Ek'onyn oru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

Low sosisem eke Jesu b'oc nyandre odad yegmn agñ low a Matie 13.10-17; Mark 4.10-12

⁹ Eke li dad nyandre em ec'odad na bake ow uwr a, in e jam esel a am ibrm'n odad a e nyandre. ¹⁰ Etñ li dad wel nine: «Ony, ehñan Nyam eci gbrenñbi usu a ec'ow a eke lol es a ec'any uw. Kò agñ ejec'a, el -l'uwmn any. Nyandre em wel ki dad yec'etñ ke -li bi ler yeji -li k'eknmn; -li b'iri yeji -li k'uwmn any.» [†]

[†] **7:37** Èkn Mark 14.3 eci akr otar a. [†] **7:38** *l'is es Jesu ec'akr esr*:Jwifel ec'ob ij em a, agñ a feñ bi gegñm es tat abu lekpl es ok akr jam. Na anake onñ ke yow a is es, ony Jesu akr am tetñ es in e sin nunj ab em, am ey'r akr af joj'r akr a. [†] **7:41** Os nyam ij juma kok es nyam eci leg nyam e labm sog. [†] **7:45** Jwifel ogñ a, utu egñ eci eb em a, wel bi joj'r meny ke wel onñ madu a yoyog'r akr es. Jesu eke Farisi na ebm eben a, ow el low sos em ey mum. Ow am yegm eke Farisi a am wewr Jesu. Èkn Nunj Ob 18.4; 19.2. [†] **7:46** Èkn Selu 23.5; 92.11; 133.2; Odad Es 9.8. [†] **8:5** Èkn Matie 13.4 eci akr otar a. [†] **8:10** Esayi 6.9-10. Septant em ec'odad eke wel oc.

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Mark 4.13-20

¹¹ «Kin odad a e nyandre: egb a el Nyam ec'odad. ¹²Ebr ab af a eke egb a ok a, el agn a eke b'iri Nyam odad, ke agn b'onny odad a oc es el ec'erm em yec'etj ke -li k'ubmn nawre bake -n'erjn sel. ¹³Mebn wus a eke egb a ok a, el agn a eke b'iri odad a ke b'eb'r sos em injn em a, ko ow okm min el em. -L'ubmn nawre ow ibnm, etj eke -li b'obr gbre a -li bi dign el ec'omn a -l'elu es. ¹⁴Wus a eke mirj noko anj af ke egb a ok af a, el agn a eke b'iri odad a ke b'eb'r wus na ec'owr anj ec'ermij a, b'ol ob ony lel eb ij owi ab es a. Ów amua na b'onny awj el es, etj -li kokmn ów amamn. ¹⁵Wus mamn a el agn eke b'iri odad a ke b'eb'ew es el ec'erm tasi ab em a; -li b'ij nyenyembri nyam etj -li bi kok ów amamn.»

Kenie e nyandre em ec'odad eke Jesu dad

Mark 4.21-25

¹⁶Emeny Jesu dad nyandre em ec'odad na nine: «Egn ignj kenie uburm es lófu ew, oglog kofa ew. Ko b'ign kenie a, ke itm es ob es itm ob af, yec'etj ke agn eke b'ok akj a am ekn usuayl a. † ¹⁷Low eke lol es agn éknm a, -li b'ow -l'ekn; etj low eke agn úwm any a, -li b'ow -l'uw any ke -l'iri yeji. ¹⁸Na sosisem, ewr erm el el eke am iririr ab em! Anke egn ek'iri odad a ke ucu ony es a, Nyam b'ow obn'n; ko egn ek'irim kaka a, tel a eke n'am tutr eke l'iri a yeji, wel b'ow ony oc'r es erm af.»

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Mark 3.31-35

¹⁹Jesu lis lele lisijimel ab ow ok yogj a eke Jesu anj a, ko -l'otum eke -li k'im bake -li titm ow biekua sosisem. ²⁰Etj agn a ek'ann yogj a am dad Jesu ese: «Kin esj lele esj jimel ab ek'ow inym es ghen. -N'am erur eke -li k'ekn'j.» ²¹Ko Jesu dad agn a fejn nine: «Em lis lele em lisijimel ab a el agn a eke am iri Nyam ec'odad ke am elum a.»

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Mark 4.35-41

²²Legn nyam Jesu lele in e jam esel ab ab ok mijetj nyam em etj li dad wel nine: «S'úbr mij lekpl na e jam al!» † Etj -l'ok letj ab em -n'aam. ²³Eke -n'am or mij -n'im a, Jesu am eru memm. Kpru em lidgbegb ligbel nyam igb mij lekpl ab af, etj mij am ok el letj em toj batj ow am iy, etj jam esel a anj ermij em. ²⁴-N'im -n'am uwr Jesu etj -n'am og -li dad -l'ese:

«Egn gbel, egn gbel, s'am uw!» Jesu ufjnm es etj dad lidgbegb a lele mra ab ab odad lebl tuotuo em etj -l'adr. Etj usu a fejn irm es tin. ²⁵Sica l'ibrm in e jam esel a nine: «Bogn ony ec'omn ab a ee?» Ko erjn am ony el, low iti el any etj -n'am dadarir el ofr -l'ese: «Ko bwo ec'egj el egn na ee? Li bi dad lef lele mij ab odad, etj wel b'elum'n!» †

Jesu ewlm ign nyam eke abj enuj am ijr gbre

Matie 8.28-34; Mark 5.1-20

²⁶Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a jam. Ca -n'im -l'ok Geraseni wus af † ek'ann Galile any af a. ²⁷Eke Jesu anj letj em us es wus a, banj a ec'egj nyam am ow obr'r. Egn a abj enuj b'ijr'r gbre. Legj kpekpe etj li b'ann sos ofr; n'ámm akj ko suwomu em ofr li b'ann.

²⁸Eke li b'ekn Jesu a, li barm etj l'ey l'ubu es ow ec'any af, etj n'am dad odad lebl tuotuo em l'ese: «Jesu, Nyam ek'ann afr kpekpe ec'Iy, ko bla lowi anj ey aranj ee? M'am njohn'j, k'ijr'm gbre!» ²⁹N'am dad eben anke Jesu am ogn abj nyuj a eke k'ey okm in em. Sakp noko, eke abj akpasu na b'ey'r af a, wel b'awj'n akr lele sabu ab ngbraka em am osu'r. Ko li bi dedj ngbraka ab es, etj abj a b'oc elu l'loj n'am adj es. ³⁰Jesu ibrm'n nine: «Ko ayaf wel b'esjn'j ee?» Etj li dad nine: «Em e nin el "Bubute" » (eke abj enuj noko anj'n em a sosisem). ³¹Etj abj enuj a am njohn Jesu dad ese: «K'ogn ey si k'im si k'ok nomu cronj gbel ab em.»

³²Lafeny nyam anj yogj eke gbroko † noko anj af am ij ob. Abj enuj a am njohn Jesu eke ow k'ónj el abusu -n'im -l'ok sigbroko ab em, etj n'ónj wel abusu. ³³Abj enuj a ok okm ign ab em im ok sigbroko ab em, etj gbroko a fejn anj lafeny ab af uru es im ok mij lekpl ab em, etj -n'emn.

³⁴Eke agn a ek'am osu sigbroko a b'ekn low na ek'ey a, -l'uru es -n'im -l'ob amani -l'ok banj a lele sikpukpu em ab ab ec'agn a. ³⁵Agj a fejn ek'iri low na ek'ey a ok okm aam ekn. -L'ow -n'erjn Jesu etj -l'ekn ign a eke abj enuj anj em ok okm a eke sus mob sig es Jesu saw, ke nun em ayal. Etj agn a erjn am ony. ³⁶Agj ek'ekn low na a am dad el el el eke abj enuj es a ewl a. ³⁷Etj Geraseni eyj a ow noko am dad Jesu eke k'jgbonj el e wus ab af, eke erjn am ony el a sosisem. Etj Jesu ey letj em eke k'im.

³⁸Sica ign a eke l'ogn abj enuj ok okm in em a am njohn'n eke li k'ann ow ab. Ko

† **8:16** Bèbmn Matie 5.15; Luk 11.33. † **8:22** *Mij lekpla* el Galile e mij lekpl. Etj agn a ek'ir mij lekpl na e jam a elm Jwifel. † **8:25** Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † **8:26** *Geraseni wus af*; Luk eci silel esig oglog em a, *Gadareni eyj wus af*, etj beb ec'a *Gergesi eyj wus af*. † **8:32** Ekn Mark 5.11 eci akr otar a.

Jesu dad'r nine: ³⁹ «Éwl meny im gbugn ke ób low a eke Nyam kok'ŋ a ec'amani ok agn.» Ign a ewl im etn am dad ban' a nimum ec'agn a, low a eke Jesu kok ón' a e low.

Jesu ewlm yow nyam etn igbm Jayirus jow a luw em

Matie 9.18-26; Mark 5.21-43

⁴⁰ Eke Jesu an' mij jam a ow a, agn a ek'im am eku'r a eb'r. ⁴¹ Ign nyam eke wel b'ésnj Jayirus ow egn'n; l'el Jwifel e Nyam nun' ign usu a ec'es ew es nyam. L'ok ówrokp wus Jesu ec'any af, etn n'am n'ogn ow eke ow k'ow in ogn a, ⁴² anke n'ony iy yowli ekpobi ek'ij akpo lew yony ke am uw. Etn kpek' Jesu igb aam yog'.

Eke n'aam a, agn nono iwr elul il em am atr'r sel. ⁴³ Yogn, yow nyam eke b'ub abu ke mebl a édnm es tonj ow ij akpo lew yony a anj. Ni n'ugn in ec'ob eke n'ony a sos kok esel ogn, † ko eben yeji egn kaka ótum ewlam'n. ⁴⁴ L'ec' jam jam eci l'ow li titm Jesu etn l'itn ow e mob sus em a eci enyembri a abu, † etn kpek' mebl a ek'am ok'r a edn es. ⁴⁵ Jesu ibrm nine: «Kó bwo itn'n'm abu ee?» Etn el feñ -n'am dad eke el eknm. Kó Pier dad nine: «Low yegm agn es, kó éknm bieku na ek'iwr did elul'ŋ em am atr'ŋ sel ab ee?» ⁴⁶ Kó Jesu dad nine: «Nawre tasi, egn ekn piy etn itn'n'm abu, anke m'ekn eke lec nyam ey ókm em em.» ⁴⁷ Yow a b'ekn eke low a lolm es a, sos ufñ em l'ow l'ey Jesu ec'akr af a, etn li dad agn a feñ ec'any af low a sosiem eke l'itn ow abu, ke kpek' l'ewl a. ⁴⁸ Etn Jesu dad yow a nine: «Ém jow, ŋ ec'ómn a ewlm'ŋ! † Ím erm es ey em.»

⁴⁹ Jesu odad anj nenym am dad, etn wel erm egn nyam anj Jayirus ogn a ow. N'am dad ow l'ese: «Ejon uw! K'ij low yegm agn es gbre ofr ofr.» ⁵⁰ Eke Jesu b'iri eben a, li dad Jayirus nine: «K'uru ernj, kó ony ómn sóny coco ce; li b'ow l'igb.»

⁵¹ Eke n'im l'ey gbugn a, n'óom egn kaka abusu eke k'ey akn a in ab, ek'ow elm Pier, Jan, Jak, lele iy es a lele iy lis ab ce. ⁵² Agn a feñ am ikn ógn ok sabu ermni iy a sosiem. Kó Jesu dad el nine: «K'ikn'ŋ onj! Dedyowli a l'uwm kó memn n'am eru.» ⁵³ Kó eke Jesu dad eben a, -n'am kokr ow miyer anke l'uw any eke dedyowli a uw. ⁵⁴ Kó Jesu im ucu iy a abu ony etn dad lebl tuótuó em nine: «Dedyowli, igb wus!» ⁵⁵ Dedyowli a ewl anj owr etn kpek' igb wus. Etn Jesu dad el nine: «Óñ in ob l'ij.» ⁵⁶ Iy es a lele iy lis ab ab low iti any, kó

Jesu edn el eke -li ki dadmn low a ek'ey a -l'okmn egn kaka.

9

Jesu erm in e jam esel lew yony a

Matie 10.5-15; Mark 6.7-13

¹ Legn nyam Jesu as in e jam esel lew yony a luku, etn n'ony wel abusu lele lec ab eke -li k'ogn abn enuj feñ ke l'ewlm ol esel. ² Etn l'erm wel eke -li k'im -li dad Nyam e gbren'gi usu a ec'odad, ke l'ewlm ólu. ³ N'óm wel ów nine: «K'ócr usu im ec'ob kaka k'ónymn ab: kpama, ekpr, ob ij, os yeji. Ke óny em ec'egn kaka k'ócm mob sus em ejeci akrm af. ⁴ Usu feñ eke wel b'ow eb óny a, anj gbugn a ce tonj bake ŋgbron'ŋ yog' a. ⁵ Usu feñ eke agn k'ow egn ebm óny a, ŋgbron'ŋ el ec'eb ab em, ke c'icr ony ec'akr sec a okr el es. † Na b'ow ij el e nun' af e danju Nyam ec'any af.»

⁶ Jam esel a im etn am ec'odad, etn usu a feñ dad Amani Mamn a ec'odad, etn usu a feñ -n'am ewlm ólu.

Erod ec'ermij owi

Matie 14.1-12; Mark 6.14-29

⁷ Legn ab em a, Erod Antipas ek'el Galile wus af ec'es ew es a iri wel am dad ów a ek'am ey a ec'amani. Etn l'úwm el eke li ki dadr any, anke agn beb am dad ese Jan mij ok nun' es ek'in uw a, in igb luw em. ⁸ Agn oglog am dad eke ow'n b'ow in el kokoba ób es Eli anake in ewl in ow a. Etn beb am dad eke ow'n b'ow in el godo godo e kokoba ób esel a e nyam anake in igb luw em a. ⁹ Kó Erod am tutr ów dad ese: «Kó m'ubr Jan nunj; etn bog' ec'egn anake m'am iri in e lis ec'ów ab ee?» Etn n'am ol eke li k'ekn Jesu.

Jesu iyr agn ek'afñ fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Jan 6.1-14

¹⁰ Eke erm esel a ewl meny ow a, -n'am dad Jesu ów a feñ eke -li kokr a e low. Etn Jesu ot el ab im ban' nyam eke wel b'ésnj Betsayida e saw eke -li k'an' el sony. ¹¹ Kó eke -l'okr yog' a, agn nono gbel uw any etn am us'r jam im. Jesu eb el etn am dad el Nyam e gbren'gi usu a e low etn n'am ewlm ólu a ek'am ibrm eke k'ewl a.

¹² Eke leg' am ew es a, jam esel lew yony a ow egn Jesu etn dad'r nine: «Egn gbel, ok bieku ab es im ban' ban' lele sikpukpu em ab yec'etn ke -n'ejn ob ij lele es eru usu ab, anke anja eke s'an' a el usu saw em.»

¹³ Kó li dad wel nine: «Ony obi, ógn el ob -l'ij!» Etn jam esel a ódu eb nine: «Futufutu

† **8:43** Ni n'ugn in ec'ob eke n'ony a ewlm esel ogn; Luk eci silel oglog em a, odad na anm em. † **8:44** Ékn Matie 9.20 eci akr otar a. † **8:48** ŋ ec'ómn a ewlm'nodad na Grek em, wel ótu ek'itn' ejec'em dad ese ŋ ec'ómn a eb sógn'.

† **9:5** c'icr ony ec'akr sec okr es: Ékn Matie 10.14 ec'akr otar a.

yen lele ɔcn yony ab ce s'onym ab. Kɔ erur eke si k'im s'ol ob ij ehm agn nono na ee?»¹⁴ (Agn egn ek'ann el em yogɔ a ɔtu ek'ij agn fandi yen). Jesu dad in e jam esel nine: «Dadr el -l'ok es eku eku em ek'ɔtu eke k'ij agn ekɔ yony lele lew lew ab.»¹⁵ Jam esel a elum etɔ ɔn el -l'ok es eben.¹⁶ Jesu oc futufutu yen a lele ɔcn yony ab ab igbl any ogn afr, etɔ elu Nyam bia. Li bubr em n'ɔn in jam esel a, etɔ -li cec n'ɔn bieku a.¹⁷ Agn a feɔ ij ob a lok iy, etɔ emeny ow wal es. Etɔ jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etɔ ow iy mulu lew yony. †

Pier dad eke Jesu in el Mesi. Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anɔ igb ab
Matie 16.13-28; Mark 8.27-9.1

¹⁸ Legɔ nyam, Jesu ocr sos es im Nyam nono em; jam esel a yeji im in ab. N'am ibrm wel l'ese: «Kɔ ayaf agn a bi dadr em e lís ee?»¹⁹ -L'odu -l'eb -li dad nine: «Agn beb bi dad eke n Jan mij ok nun es. Agn oglog b'ese n Eli. Etɔ beb bi dad ese n godo godo e kokoba ɔb esel ab em e nyam eke in igb luw em.»²⁰ Eke -li dadr eben a, Jesu ibrm el nine: «Etɔ kɔ ɔny obi ɔny obi a ayaf b'ocar'm ee?» Etɔ Pier ɔdu eb dad nine: «Ŋ el Nyam e Mesi!»

²¹ Eke Pier dad eben a, Jesu ijl el neny kpon kpon nine: «Ki dadr low na k'okr egn kaka.»²² Etɔ emeny li dad nine: «Ow it ek'egn ec'Iy k'ij gbre nono, ke agn ekpekp, egb waw esel egbel, lele ol e low yegm esel ab ign elu'l es, ɔn wel ibi'r ke segn nyahan l'igb agn ek'uw ab em.»

²³ Etɔ li dad agn a feɔ nine: «Ek'egn nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, ke segn feɔ l'ábu in obi ec'olikh a, † ke l'ús'm jam.»²⁴ Tasi em a, egn yec'eke b'ow erur eke ki dogɔn in e sel a b'ow irmn. Gbɛko egn yec'eke b'ow irmn in e sel a b'ow eɔn.²⁵ Eke egn nyam ɔny wus ec'ob a feɔ etɔ l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee?²⁶ Ek'egn es b'ony em sosisem lele em ec'odad ab ec'a, eben egn ec'Iy yeji es b'ow ɔny in e lís, legɔ eke li b'ow l'ow in ec'anygbel em a, anygbel ek'el Es lele afr erm esel lala ab eci.²⁷ Low nawre m'am dad ɔny: agn a eke ann aɔa a e beb b'ow ekn Nyam ec'es ew a gbun ke -l'uw.»

Jesu itɔn sos

Matie 17.1-8; Mark 9.2-8

²⁸ Eke ow ij segɔ niwn eke li dad odad na a, Jesu yu lafeny nyam af, in lele Pier, Jan lele Jak ab eke li ki nono Nyam.²⁹ Eke n'am nono Nyam a, in ec'any a itɔn etɔ in e mob sus em a yeji ufu ton am jejn.³⁰⁻³¹ Kpekɔ agn yony ok ɔkm am dad ów

Jesu ab: ow el Mois lele Eli ab eke ann Nyam ec'usuayl ek'am jejn ab em okm sos ɔkm. -N'am dad ekel eke Jesu b'ow uw Jerusalem, ke ow em in e juma b'ow iy neny a.³² Low na ek'am ey a, Pier lele lawlel ab ab memn ibi. Eke any b'ok el es a, -l'ekn Jesu ek'ann Nyam ec'usuayl ab em lele agn yony eke inym es ab. †³³ Eke agn a k'elu Jesu es im a, Pier dad'r nine: «Egn gbɛl, ow akpl eke si k'ann aɔa! S'ús nun ign usu nyahan: n e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.» (Odad ce ek'ey'r nenyem ke li dad.)

³⁴ Eke n'am dad odad eben a, kpekɔ jru ey etɔ ubur el feɔ es. Eke -l'ekan jru na ow am ubur el es a, jam esel a ernn am ɔny.³⁵ Etɔ lebl nyam ann jru ab em am ikɔ dad ese: «Egn na el em ec'Iy eke mi sosum m'oc. Ìrir in e low!» †³⁶ Eke lebl a ikɔ dad odad na bake ok es a, jam esel a ekn Jesu ɔny coco eke inym es. Low na eke jam esel a iri ke ekn a, legɔ ab em a -li dadm -l'okm egn kaka.

Jesu ewlm iy nyam ek'abh nɔn b'ijr gbre
Matie 17.14-18; Mark 9.14-27

³⁷ Eke legɔ eny a, Jesu lele in e jam esel ab ab ann lafeny ab af us es etɔ agn nono ow am ɔbr'r.³⁸ Bieku ab em yogɔ, egn nyam am elu lebl ɔg dad ese: «Low yegm agn es, m'am nono'n, is any ler em ec'iy na, l'el em ec'iy ign ekpobi!»³⁹ Abn nɔn a b'ey'r em a ke n'am ɔg, ow ám ɔny ufɔ'n l'ec em ke sar ám ifl'l neny. Ow b'ijr'r gbre ton bake sos kikh'n es gbun ke ow elu'l es.⁴⁰ Mi dad n e jam esel a ow ek'ogn abn ikɔ na, kɔ -l'otum.»

⁴¹ Eke ign a dad eben a, Jesu igbl lebl ogn dad agn a feɔ nine: «Wew! ɔny eel agn enun eke omn ann em tasi! Emeny segɔ abi m'it eke mi k'ann ɔny ab ee? Etɔ emeny sakp abi ow it eke mi k'egn low na m'eb ee?» Etɔ ca li dad iy es a nine: «Òc n ec'iy a ow aɔa!»⁴² Eke iy a am ow titm'n a, abn a ɔny elu'l wus etɔ am ɔny ufɔ'n l'ec em. Kɔ Jesu dad odad lebl tuotuo em ogn abn nɔn a, ewlm iy a, etɔ l'oc n'ɔn ow es.⁴³ Low na ek'ey eben a, ow iti agn a feɔ any, Nyam ec'abusu ligbel na ek'ey ɔkm a sosisem.

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anɔ igb ab

Matie 17.22-23; Mark 9.30-32

Ek'egn egn low am iti any Jesu e low na eke kok a sosisem a, li dad in e jam esel a nine: ⁴⁴ «Low na eke ca m'am ow mi dad ɔny a, ùcur ɔnyn es: wel b'ow ɔny egn ec'Iy elu agn abu em.»⁴⁵ Kɔ -l'irim odad a okm el es sos em, anke Nyam lol odad

† 9:17 Bèbmn 2 Èb Ebu 4.42-44. † 9:23 L'ábu in obi ec'olikh: Ekn Matie 10.38 eci akr otar a. † 9:32 Ekn 2 Pier 1.16-18. † 9:35 Bèbmn Esayi 42.1; Luk 3.22.

na e nyandre ab es yec'etj ke -li k'uwmmn any; etj emeny -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Egñ ligbel ec'el owi
Matie 18.1-5; Mark 9.33-37

⁴⁶ Sica jam esel a am atar ów es eke k'uw el em ec'egñ eke k'el el ec'anymu ab any. ⁴⁷ Kó Jesu uw el e tutr ab any. L'eshj iyli nyam ow inym'n es saw, ⁴⁸ etj li dad in e jam esel a nine: «Egñ ek'eb iyli na em sosisem a, ke em anake l'eb'm a; etj egñ ek'eb'm a, eb egñ a ek'erm im a yeji. Tasi em a, egñ ek'el ony em e likekli a, in ana l'agb l'akm ony a.»

Egñ ek'elm ony eci ifnu a el ony ec'egñ
Mark 9.38-40

⁴⁹ Eke Jesu dad eben a, Jan ódu eb dad nine: «Egñ gbel, s'ekn egñ nyam eke oc ñ e nin a am kokr juma ogñ abñ eñuj. S'edñ in, eke l'elm ey ec'egñ a sosisem.» ⁵⁰ Etj Jesu dad nine: «Egñ k'édñ in, anke egñ eke ifnu ony a el ony eci.»

Samari wus af e banñ nyam egñm ebm Jesu

⁵¹ Eke seğñ a eke Jesu k'uyu afr a ow titm a, ca li bebñm tasi eke li k'im Jerusalem. ⁵² L'erm agñ ikñ'n anym. Eke érmu a us ejagb a, -n'im -l'ok Samari eyñ e banñ nyam eke -li ki bebñm ow e lís e low. ⁵³ Kó eb eyñ a erurm eke k'eb'r anke -l'erurmn eke Jwifel k'ecr el ogñ a eci im Jerusalem. ⁵⁴ Eke jam esel Jak lele Jan ab b'ekn eben a, -li dad nine: «Egñ gbel, kó erur eke si k'ony al anñ afr ow etul el ee?» [†] ⁵⁵ Jesu ewl meny ler el etj enym el abr lebl tuotuo em. [†] ⁵⁶ Etj -n'im banñ ejeci.

Agñ ek'erur eke k'us Jesu jam
Matie 8.19-22

⁵⁷ Eke -n'anñ ejagb -n'aam a, egñ nyam dad Jesu nine: «M'ow m'us'ñ jam usu fəñ eke b'ow im a.» ⁵⁸ Jesu dad'r nine: «Ekré b'ony el ec'ómu wus em eke b'eru em, or yeji b'ony el e mel; kó egñ ec'Iy onym usu nuñ nyam ek'ótu eke k'uru es eb sel.»

⁵⁹ Emeny li dad egñ ejeci nyam nine: «Ús'm jam.» Kó egñ a dad'r nine: «Egñ gbel, on'm abusu m'im m'oc em es es gbuñ ke m'ów.» [†] ⁶⁰ Kó Jesu dad'r nine: «Yeb agñ ek'uw abñ em a ót el ec'agñ ek'uw ab es; kó ñ, im dad Nyam e gbrenğbi usu a ec'odad.»

⁶¹ Emeny egñ ejeci nyam dad'r nine: «Egñ gbel, m'ow m'us'ñ jam; gbeko yeb m'im m'ibrm em e gbuğñ ec'agñ a abusu gbuñ ke m'ów.» ⁶² Kó in yeji Jesu dad'r nine: «Egñ eke b'agbr wus, ke b'edñ meny a, akplm Nyam e gbrenğbi usu a eci.»

10

Jesu am erm jam esel ejeci ekñ nyahan lele lew yony ab

Matie 9.37-38; 10.7-16; Mark 6.8-11

¹ Eke na b'ec a, Es Kotoko Jesu sòsum jam esel ejeci ekñ nyahan lele lew yony ab [†] ot. L'erm wel yony yony wel ikñ anym im eb eb em lele susu susu ek'in obi yeji li b'ow n'im a. ² Etj li dad wel nine: «Egb ub a ufu es nono, kó juma kok esel enym. Ow sosisem, ibrmn egb ógm es a, ke l'erm juma kok esel nono im in ec'egb ub ab em.

³ Imñ gñ! M'am erm ony ese mæceb ey af sibotimbo ec'arajñ. ⁴ K'òcr os, ekpr, lele còkrupko ab. Eke aamn a, k'irmnin læğñ ejagb af k'eshñnin egñ. ⁵ Gbuğñ nyam eke b'ow im okr a, ikññ anym dadr esre: «Ke Nyam ec'erm es ey a anñ gbuğñ na ec'agñ ab ab!» ⁶ Eke yogñ egñ nyam anñ ek'erur Nyam ec'erm es ey a, ke ony ec'erm es ey a b'ow anñ in ab. Eke egñ nené anm a, erm es ey a b'ow ewl anñ ony ab. ⁷ Anññ gbuğñ yogñ ijr ob, ke éğññ yec'eke wel b'ow ony ony a, anke juma kok es it eke k'ony in e labm sóg. [†] K'ècr gbuğñ gbuğñ. ⁸ Eke b'eyr eb nyam em etj -l'eb ony a, ijr ob yec'eke -li b'ow -n'onj ony a. ⁹ Ewlmn ólu ek'anñ eb ab em a, ke dadr eb eyñ a esre: «Nyam e gbrenğbi usu a ow titm ony.» ¹⁰ Kó eke b'eyr eb nyam em etj -l'egñm -l'ebm ony a, ècr eb ab em, ke dadr esre: ¹¹ «S'am cic ony ec'eb ab em ec'akr sec a s'ók ony es. [†] Gbeko ùwr low na any: Nyam e gbrenğbi usu a ow titm ony.» ¹² M'am dad ony: jej ok e læğñ a, Sodom [†] e low ñuj a eke Nyam ki kok a b'ow ódj tel akm eb na ec'a.»

Seb ek'erurm eke k'ub Jesu nawre
Matie 11.20-24

¹³ «Korasin ec'agñ, gbre él ony eci! Betsayida ec'agñ, [†] gbre él ony eci! Anke sakrowa a eke wel kok ony ogñ a, blel ow el Tir lele Sidon ab wel kok ana, ke blel -l'ew sorñ e sos, -li kpakp milakñ, -l'ok fandi[†] erm em itññ eci ow yégm eke -l'erur eke -li k'itññ erm em. ¹⁴ Na sosisem jej ok e læğñ a, Tir lele Sidon ab e low ñuj eke Nyam

[†] **9:54** Luk eci silél esig oğlog em a wel b'ign af dad ese *Eli ec'ab af?* Bèbmn 2 Eb Ebu 1.10-12. [†] **9:55** Luk eci silél esig oğlog b'ign af ese «Uwmn abñ yec'ek'onj ony low na am dadr ab any, anke egñ ec' Iy owm eke k'ibi agñ, kó ke l'eb agñ l'zlu es.» [†] **9:59** Ekn Matie 8.21 ec'akr otar a. [†] **10:1** ekñ nyahan lele lew yony ab: Luk eci silél esig oğlog em a ekñ nyahan lele lew ab. [†] **10:7** Ekn 1 Korent 9.14; 1 Timote 5.18. [†] **10:11** Ekn Matie 10.14 ec'akr otar a. [†] **10:12** Ekn Nuñ 3b 19.24-28; Jud 7. [†] **10:13** Korasin lele Betsayida ab el eb yony ek'anñ Kapernayum saw. *Tir lele Sidon ab:* Ekn Matie 11.21 ec'akr otar a. [†] **10:13** fandi: Ekn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8.

ki kok a b'ow ɔɔɔn akm ɔny ec'a. ¹⁵ Eɔɔn η Kapernayum, *am tutr eke any ij em b'ow agb toɔɔn bake im titm afr ee?* Nɔɔɔn, b'ow is es toɔɔn bake igɔɔn ɔɔɔnes baɔɔn.»[†]

¹⁶ Eɔɔn emeny li dad jam esel a nɔɔnɔ: «Eɔɔn eke b'iri ɔny e low a, iri em e low. Eɔɔn eke ebm ɔny a, ebm im; eɔɔn eɔɔn eke ebm im a, ebm eɔɔn a ek'erm im a.»

Jam esel agɔɔn eɔɔn nyahan lew yony a eke Jesu erm a ewl ow

¹⁷ Agɔɔn eɔɔn nyahan lew yony ab ab eke wel erm a ewl meny ow sos em iɔɔn em eɔɔn am dad esɔ: «Eɔɔn gbɔɔl, eke s'im a, abɔɔn eɔɔn yeɔɔi elum ey η e nin em!» ¹⁸ Jesu ɔɔɔdu eb dad el nɔɔnɔ: «M'ekn Satan ek'anɔɔn afr ey wus esɔ nyam eke b'ehɔn af. ¹⁹ Kin, m'ɔɔn ɔny abusu eke k'aan es morɔɔn lele siboban ab af, ke akmn ifnu ec'abusu feɔɔn es; eɔɔn ob kaka k'ow kokm ɔny. ²⁰ Eɔɔn yeɔɔi sos em k'iɔɔn ɔny eke abɔɔn eɔɔn elum ɔny a sɔɔsɔm. Kɔ sos em iɔɔn ɔny eke afr wel nɔɔn ɔny ec'en a sɔɔsɔm.»[†]

*Jesu anɔɔn sos em iɔɔn em
Matie 11.25-27; 13.16-17*

²¹ Wanci ab af ce, Abɔɔn Lala ɔɔn Jesu sos em am iɔɔn toɔɔn baɔɔn li dad nɔɔnɔ: «Em Es, η ek'el afr lele wus ab ec'Es Kɔtɔkɔ a, m'am elu'η bia, ɔw a ek'ot lol es, esɔwru lele nɔɔn em ɔny esel ab ec'anɔɔn af, ke yeɔɔm etuey uw any a eke. Eɔɔ! Em Es, erur ek'ow k'el eɔɔn. ²² Em Es ocr in sosi elul'm abu em. Eɔɔn kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es sɔɔny coco ce, eɔɔn eɔɔn kaka uwm Es any eke ow elm Iy a sɔɔny coco ce lele agɔɔn eke Iy a erur eke k'elu ɔkm yeɔɔm'n ab ab.»

²³ Ca Jesu ewl sos meny eɔɔn am dad in e jam esel a sɔɔny ce esɔ: «Na eke ekan a, ehe el ɔny ec'η!» ²⁴ Kɔ m'am dad ɔny, godo godo e kokoba ɔb esel nɔɔn lele eɔɔn ebu nɔɔn ab erur eke k'ekn low na ek'am ekan a, kɔ -l'eknm, iri low na ek'am irir a, kɔ -l'irim.»[†]

Samari iy mamn

²⁵ Ca ol e low any uw es nyam ɔɔɔdu odad eb eɔɔn ibrm Jesu eɔɔm ekn em nɔɔnɔ: «Low yeɔɔm agɔɔn es, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'ehɔn sel ek'ɔnyɔm uwr ee?» ²⁶ Jesu dad'r nɔɔnɔ: «Kɔ bla lowi wel nɔɔn ol ab em ee? Eɔɔn eke b'awl a, ayaf b'irir ee?» ²⁷ Li dad ow nɔɔnɔ: «B'ow erur Asɔɔn Kɔtɔkɔ η e Nyam η eci erm feɔɔn em, η ec'abɔɔn feɔɔn em, η e lec feɔɔn em, lele η e tutr pupukpaɔɔn ab; ke erur eɔɔn kaka feɔɔn esɔ η obi af.»[†] ²⁸ Eɔɔn Jesu eɔɔn nɔɔnɔ: «Ow anake dad a. Kɔk eɔɔn ce ke b'ow eɔɔn sel ek'ɔnyɔm uwr.»[†]

[†] **10:15** Ekɔn Matie 11.23 ec'akr otar a. [†] **10:20** Ekɔn Es Ekɔn 20.11-15. [†] **10:24** Ekɔn 1 Pier 1.10-12. [†] **10:27** Ol ɔkm 6.5; Ob Ap 19.18. [†] **10:28** Bɔɔbmn Ob Ap 18.5. [†] **10:34** Mar lele mun ab el sekp eke legɔn ab em a wel b'oc okr eɔɔn eke ob kok a sel es. Bɔɔbmn Esayi 1.6. [†] **10:35** os yony:os ek'eɔɔm seɔɔn lew yony e sekp kok e labm sog. [†] **10:39** Mart lele Mari ab: Ekɔn Jan 11.1; 12.1-3.

²⁹ Kɔ eke ol e low any uw es a erur eke in e low k'ij low a, li dad Jesu nɔɔnɔ: «Kɔ bwo el eɔɔn eɔɔn ab ee?» ³⁰ Jesu ɔɔɔdu eb dad'r nɔɔnɔ: «Eɔɔn nyam igb Jerusalem am us nɔɔn es im Jeriko baɔɔn eɔɔn l'ey elu abu em. Wel ɔr't; eb'r mob eɔɔn wel digɔn elu'l es im. Eɔɔn n'anɔɔn luw lele owr anɔɔn ab ec'araɔɔn. ³¹ Egb waw es nyam eb eɔɔn ab aam. Eke li b'uyum ow ab a, l'aru l'egb ow es n'im. ³² Leviel em ec'egɔn nyam ek'eb eɔɔn ab a am ow a, ekn'n, eɔɔn in yeɔɔi l'aru l'egb ow es n'im. ³³ Kɔ Samari iy nyam ek'aam usu a, im ok yogɔn. Eke li b'ekn ow a, ow e low ɔny'n sɔɔnɔ. ³⁴ L'eri n'im li titm ow, l'oc mar li yɔɔyɔg ow abi ab es, l'oc mun em † eɔɔn n'awɔn ow abi ab es. L'oc ow in e gbakɔ ab af, l'oc n'im ow etu eb usu. ³⁵ Eke legɔn eny a, l'oc os yony † n'ɔɔn etu eb usu a ec'es ew es a, eɔɔn li dad ow nɔɔnɔ: "Kɔk eɔɔn na sekp seɔɔn seɔɔn. Ek'os a obn a, em e meny ewl ow em a, m'ow mi sɔɔg'η feɔɔn." » ³⁶ Eɔɔn Jesu ibrm'n nɔɔnɔ: «Kɔ agɔɔn nyahan amua em a, bwo el eɔɔn eke elu a ɔr eb mob a e lawl ee?» ³⁷ Eɔɔn ol e low any uw es a nɔɔnɔ: «Eɔɔn a ek'ikɔn'n sɔɔnɔ a anake el lawl a.» Eɔɔn Jesu dad'r nɔɔnɔ: «Im ke η yeɔɔi kɔk eɔɔn.»

Jesu im am ekn Mart lele Mari ab

³⁸ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab us eɔɔn ab a, -n'im -l'ok baɔɔn nyam. Yɔɔn yɔw nyam eke wel b'ehɔn Mart eb Jesu in e gbuhɔn a. ³⁹ N'ony lisijow nyam eke wel b'ehɔn Mari, † ke ow sig es Es Kɔtɔkɔ e saw am iri ow ec'odad a. ⁴⁰ Mart eke akɔn e juma kok afɔn es a ow eɔɔn Jesu eɔɔn dad nɔɔnɔ: «Eɔɔn gbɔɔl, kɔ ow am kokm'η low kaka sos em eke em lisijow elu'm es em sɔɔny m'am kok akɔn e juma na ab ee? Dad'r ke l'ow l'elum im abu.» ⁴¹ Es Kɔtɔkɔ dad'r nɔɔnɔ: «Mart, Mart, am ebr ermij lul es ɔw nɔɔn eci, ⁴² kɔ low nyam sɔɔny coco ce akpl: Mari sɔsum yec'a eke akpl a oc, eɔɔn eɔɔn k'ɔtum eɔɔm'n abu em.»

11

*Jesu am yeɔɔm jam esel a Nyam ηɔɔn
Matie 6.9-13; 7.7-11*

¹ Legɔn nyam Jesu im usu nyam am ηɔɔn Nyam. Eke in ηɔɔn Nyam bake ow uwr a, in e jam esel ab em ec'egɔn nyam ibrm'n nɔɔnɔ: «Eɔɔn gbɔɔl, yeɔɔm ey elel eke si ki ηɔɔn Nyam, esɔ elel eke Jan mij ok nɔɔn es yeɔɔm in e jam esel ab af.» ² Jesu dad el nɔɔnɔ: «Eke b'ow ηɔɔn Nyam a, ke dɔɔr esre: Es, ke η e nin lala a ɔny elum,

ke η ec'es ew a ów.

³ Ǿη ey legη legη ek'ob ij ek'it a.

⁴ Ǿp ey e sikpl, eke ey yeji si b'ap agη eke bi kok ey low ηuη a.

Ki yeb ey si k'ey ebm owi em.»

⁵ Emeny Jesu dad el nine: «S'óc low nyam s'ebmn: ony em ec'egη nyam im njiηm em eηη lawl nyam etη am ibrm'n ese: "Em lawl, abmn'm futufutu nyahan.

⁶ Em lawl nyam ek'ec aam usu a ow em ogη a, etη m'onym ob kaka eke mi k'owη'n l'ij." ⁷ Etη lawl a ek'anη akη a dad'r nine: "K'ijr'm gbre! M'abl ê η. Em lele em ec'ey ab s'eru es η. Mi k'ótum m'igbm m'óom'η futufutu!" ⁸ Eke ow el lawl yeji, li k'ow l'igbm n'óom ow futufutu a eke ow ibrm a. Kó eke n'am at l'ibrm ow a, li b'ow l'igb n'ow ow ob feη a eke ow am ibrm'n a, es eke k'onym'n a sosisem. †

⁹ Eke ow el eβen a, m'am dad ony: ibrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow ony ony. Ǿol es, etη Nyam b'ow ony ony eηη'n. Icmn lisany abu, etη Nyam b'ow fig ony. ¹⁰ Kó egη feη eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'owη'n; egη feη eke b'ol ob eke l'erur a es a, Nyam b'owη n'eηη; etη Nyam bi fig egη feη eke b'icm'n lisany abu a. ¹¹ Ǿny em aηa, bwo ec'egη el iy es eke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ow ow ee? † Oglog jim b'ibrm'n ócn, ke l'óc lorηn n'ow ow ee? ¹² Emeny ow b'ibrm'n ηgós mbue, ke l'óc boban n'ow ow ee? ¹³ Ǿny nana ek'eel agη eηuη a b'uw r ob amamn any ony ony ec'ey; ayaf Nyam ek'anη afr a k'ow kokm ow afηm es ee? Agη eke am ibrm'n Abη Lala a, li b'ow n'owη wel.»

*Jesu in ony agn ec'abη
Matie 12.22-30; Mark 3.22-27*

¹⁴ Legη nyam, Jesu am ogη abη ηuη ek'anη igη nyam em, ke ow on'η l'el ebrm. Eke abη ηuη a ey ókm a, ebrm a am dad odad etη agη a low am iti any. ¹⁵ Kó agη oglog am dad ese: «Belsebul ek'el abη eηuη ec'es ew es a anake b'owη'n abusu l'ogη abη eηuη amua a!»

¹⁶ Agη oglog erur eke k'ebm'n odad ebl em. -N'am ibrm eke ow ki kok meny ewr yeηm eke ow ec'abus b'anη Nyam ogη ow. ¹⁷ Kó Jesu uw el ec'ów tutr ab any, etη li dad wel nine: «Es ew feη eke in ec'agη a ubr em a b'uy; eβen nenyembri nyam akη ek'ubr em a yeji b'uy. ¹⁸ Eke Satan ubr em sakp yony, ke in ec'es ew a ótu eke k'anη ee? Ǿny bi dadr eke Belsebul ec'abusu em m'am ogη abη eηuη. ¹⁹ Eke ow el eβen, ke ony agηiyel ec'a eke b'ogη a, kó bwo b'ow

el abusu ee? El obi -n'am yeηm eke onymn low ij! ²⁰ Tasi em a, Nyam ec'abusu em anake m'am ogη abη eηuη a; ow am yeηm eke Nyam ec'es ew a ow ony ec'aranη η. †

²¹ Eke lec es nyam ok ar mob sos am ósu in e gbuη a, in ec'ob ony feη b'anη tinj.

²² Kó eke lec es ejeci nyam ow eηη'n etη akm'n es a, ow b'eb'r ar mob a eke n'am ómn a, ke ow eci mob eke l'eb a, li céc n'owη agη. ²³ Egη ek'anm em ab a, el em ec'ifnu; etη egη eke eluam im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am ómun el es.»

Abη ηuη ek'ey ókm egη em a ótu ek'ewl ow

Matie 12.43-45

²⁴ Emeny Jesu dad nine: «Ek'abη ηuη nyam anη egη em ey ókm a, li b'anη usu wewe n'am rereb usu a, n'am ól usu eke li k'ir. Eke sica n'éηnm a, ke n'am dad in em l'ese: "Mi b'ow m'ewl m'im m'ey em ec'akη a eke m'anη m'ey ókm a." ²⁵ Eke li b'ewl meny l'ow a, li b'ekn eke wel apl akη ab es ayl, wel nyinyimn ow akpl. ²⁶ Sica li b'ewl n'im l'esη lawlel abη eηuη lobη ek'uy akm'n, -li b'ok r af -l'ir yogη. Ow e jam a, abη amua b'ijr egη na gbre akm krekre ec'a.»

Ehe tasi

²⁷ Eke Jesu dad odad na eβen ok es a, yow nyam anη bieku ab em ódu odad eb dad nine: «Ehe el yow na eke ew'η ke on'η meny a eci!» ²⁸ Etη Jesu dad nine: «Nawre, kó ehe tasi el agη a ek'am iri Nyam ec'odad ke am elum a eci!»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Matie 12.38-42

²⁹ Eke agη a am ow Jesu ogη egbekl em a, li dad wel nine: «Yeφenyana ec'agη eηuη amua am ibrm meny ewr; ke wel k'ow kokm meny ewr kaka óom el, eke ow elm Jonas ec'a ce. ³⁰ Tasi em a, ese elel eke Jonas el Ninif baηη eηη e meny ewr ab af a, † eβen ce egη ec'Iy yeji b'ow el yeφenyana ec'agη a e meny ewr. ³¹ Jej ok e legη a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yeφenyana ec'agη a ec'any af, etη b'ow ób el low, anke n'anη usu kpekpe l'ow yec'etη ke l'iri Salomó e sewr e sodad a. † Etη kin, egη anη ek'agb akm Salomó! ³² Jej ok e legη a, Ninif baηη eηη b'ow igb yeφenyana ec'agη a ec'any af etη b'ow ób el low, anke eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itηη erm em. Etη kin, egη anη ek'agb akm Jonas!»

† **11:8** Kó eke n'am at l'ibrm... a sosisem:odad na Grek em, wel ótu ek'itηη ejec'em dad ese Kó li b'ow l'igb n'ow ow ob feη eke ow am ibrm'n a, anke ow am at l'ibrm'n. † **11:11** Luk eci silel esig oglog em a, wel éηnm: ke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ow ow ee? Ekn Matie 7.9. † **11:20** Jesu fifn Satan ec'es ew ab es. Ekn Luk 10.18. † **11:30** Ekn Jonas 3.3-5. † **11:31** Ekn 1 Eb Ebu 10.1-10.

*Kenie e nyandre**Matie 5.15; 6.22-23*

³³ «Egñ ígñm kenie itam es ob ew, kɔ wɛl b'ígn kenie a, ob gege af wɛl b'ítm es yec'etj ke agñ eke b'ók akñ a ékn usuayl. ³⁴ Nj ec'anyamn a el nj e sos megl a e kenie: ek'anyamn akpl'ñ a, nj e sos megl a feñ anj usuayl em; kɔ ek'anyamn akplm'ñ a, ke nj e sos megl a yeji anj ncebn em ñ. ³⁵ Na sosiem a, éw erm ke usuayl ek'ann'ñ em a k'élm ncebn. ³⁶ Eke nj e sos megl ikpr kaka anm ncebn em, etj feñ anj usuayl em a, sos a nimum b'ow anj usuayl em, ese elel eke kenie bi jejn in ec'usuayl mamn ok'ñ af ab af.»

Jesu am cicr Farisiel lele ol e low yegm esel ab

Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

³⁷ Eke Jesu dad odad bake ow uwr a, Farisi nyam esñ'n ob ij. Jesu egñ etj im ey akñ a sig es ob ij usu a in ab. ³⁸ Gbuñ ke -l'ij ob a, Jesu yegm sabu ese elel eke el ec'ol a dad ab af; low na iti Farisi a any. ³⁹ Kɔ Es Kotoko uw in ec'ow tutr ab any etj dad'r nine: «Kin elel eke ony Farisiel anjnin: ony, b'etjn mij kpok lele nagber ab eci jam jam ab es; kɔ ony e lokm a, ów enuj b'iy em: b'erurir ob ony toj él ony mil, etj bi kokr lokm sunj owi. ⁴⁰ Anyamb agñ! Kɔ ow elm Nyam a eke kok sos af a kokm lokm a yej'ee? ⁴¹ Gbuñ ke ony e low a áyl akpl tasi a, onj ogboru ony e magber em ec'ob a lele kpok em ec'ab ab.

⁴² Farisiel, gbre él ony eci! Anke b'otjn Nyam ony ec'ob feñ eke b'ewal a eci sakp lew em toj alaf mob yeji, † gbeko éwmm Nyam ec'erur a eke k'onyn a lele low nenyembri nyam e kok ab e low any. Ke tasi em a, low na anake wɛl ki kok a, ke ow e likpr a yeji wɛl k'ígñm elum es.

⁴³ Farisiel, gbre él ony eci! Anke b'erurir Nyam nuñ ígn susu e mekpn anym e sigir, etj dedeku em b'erurir eke wɛl k'esñ ony elum em.

⁴⁴ Gbre él ony eci! Anke anjn ese uwomu eke wɛl ewrm meny, ke any uwm em, wɛl b'uyu af af!» †

⁴⁵ Ol e low any uw esel em ec'egñ nyam dad'r nine: «Low yegm agñ es, eke am dad eben, ke ey anake am wɛwr ey a!» ⁴⁶ Jesu ódu eb dad'r nine: «Ol e low any uw esel, ony yeji gbre él ony eci! Anke b'uyulil agñ erekp legleg etj érumm eke k'elumm el abu -l'uyu erekp a.

⁴⁷ Gbre él ony eci! Anke bi kokr suwomu amann on'ñ Nyam e kokoba ob esel ek'onny esel ibi a! ⁴⁸ Na bi yegm eke ony esel ec'ow eke kok a ony yeji erurir, anke -l'ibi kokoba ob esel, etj ony yeji bi kokr el eci suwomu!

⁴⁹ Na sosiem Nyam, in e sewr ab em dad nine: «M'ow m'awñ el kokoba ob esel lele erm esel ab; -li b'ow -l'ibi wɛl em ec'agñ beb, etj -li b'ow -l'ijr beb gbre.» ⁵⁰ Na sosiem, Nyam b'ow kok yefenyina ec'agñ a low njñ, kokoba ob esel eke el lagñel ibi wus na eci kok em etj sosiem. ⁵¹ Ow ob nuñ Abel ec'ibi em toj im ígn Zakari eke wɛl ibi egb waw usu a lele usu lala ab ab ec'arajñ a. † Éε, low nawre m'am dad ony: Nyam b'ow kok yefenyina ec'agñ a low njñ, agñ na feñ eke wɛl ibi a sosiem.

⁵² Ol e low any uw esel, gbre él ony eci! Anke ocr low any uw e safue a eke b'otjn egñ abusu uw low any a; ony obi a yeji ókmm em, etj b'edjnin agñ eke am erur eke k'ok em a yeji.»

⁵³ Eke Jesu ngbonj yogñ a, ol e low yegm esel lele Farisiel ab erm ebl ligbel etj -n'am bibrm ow ów nɔnɔ. ⁵⁴ -N'am uk ow meb eke -li k'onny ow eke batj yadñ em ec'odad ka anj'n nenyem ey okm.

12*K'èl enyembri yony yony esel**Matie 10.26-27*

¹ Legñ ab em a, agñ fandi fandi as luku toj batj am yuyurir af. Etj Jesu íkñ anym am dad in e jam esel a odad ese: «M'am dad ony, ósur sos Farisiel e lijru a ek'el enyembri yony yony owi a e lis. ² Low feñ eke lol es a b'ow ey okm, etj low feñ ek'el asre em ec'a, wɛl b'ow uw any. ³ Low feñ eke b'ow dadr saw em a, wɛl b'ow dad ok okm agñ a feñ ec'any af; etj yec'eke b'ow abal él anjn akñ dadr ów esel em, okr ony lawlél óru em a, wɛl b'ow oc uyu luw af elul lebl agñ iri.» †

*Egñ ek'it eke wɛl k'uru**Matie 10.28-31*

⁴ «Em lawlél, m'am dad ony, k'urur agñ a eke b'ibi sos megl, ke ow e jam a k'otum kokm low kaka feñ ij a. ⁵ M'am ow mi yegm ony egñ eke k'urur a: ùrur Nyam eke luw e jam a, ony abusu ek'oc owl ony gbre ij usu a. Éε, m'am dad ony, in anake ótur eke k'urur ir a!

⁶ Kɔ wɛl ólm yay yen íjm lel yony ee? Eben yeji Nyam íjlm el em e nyam es. ⁷ Etj emeny ony ec'a, ony e sin nuñ bɔbɔ yeji Nyam awl uw any. K'urur ernj: ony, il an akmm siyay!»

*Jesu Krist ec'egbr lele egñ eb ab**Matie 10.19-20; 10.32-33; 12.32*

⁸ «M'am dad ony, ek'egñ nyam bi dad dedeku ec'any af eke in el em eci, afr; egñ ec'Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af ese: «L'el em eci.» ⁹ Kɔ

† **11:42** Ékn Matie 23.23 ec'akr otar a. † **11:44** Ékn Matie 23.27 ec'akr otar a. † **11:51** Ékn Matie 23.35 ec'akr otar a. † **12:3** Ékn Matie 10.27 ec'akr otar a.

ek'egñ nyam bi dad dedeku ec'any af ek'in uwm im any, eben afr, egñ ec'Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af ese: "M'uwm'n any." ¹⁰ Egñ feñ eke bi dad odad nñj ok egñ ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kò egñ yec'eke dad odad nñj ok Abñ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n.

¹¹ Eke wel b'ot im òny jej ok em Nyam nuñ ign susu, ow k'odm es ew esel ec'any af, ke ermij k'ók òny low yec'eke ki dadr edñnin òny sosi abu any a eci, ¹² anke wanci ab af cè Abñ Lala b'ow yegm òny low yec'eke ki dadr a.»

Gbrengbi nyamb egñ ec'odad nyandre em

¹³ Bieku ab em, egñ nyam dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, dàd em lisijim cèc in lel em ab ec'ob òny a eke ey es ew ey es a.» ¹⁴ Etn Jesu dad'r nine: «Em lawl, wel ewm im eke mi ki jej òny ec'ów m'ók, ke mi cèc òny yony a ec'ob òny a m'òñ òny.»

¹⁵ Emeny li dad wel feñ nine: «Èwr erm, ke ósur sos ob òny ec'anrur feñ e lís. Kò egñ ec'owr anñ tasi a em in ec'ob òny ab em eke l'el gbrengbi yeji.»

¹⁶ Na sosiem li dad wel nyandre em ec'odad na nine: «Gbrengbi nyam òny wus eke egb ósu af nòkò. ¹⁷ Etn in em n'am tutr ów li dad l'ese: "Kò ayaf mi ki kokr ee? M'ònym usu eke mi k'ub em ec'egb na feñ m'ók." ¹⁸ Tutr nyam ow'r erm em etñ li dad nine: "Kin ow eke mi ki kok: mi b'ow m'ufñ em ec'egbel amua feñ es, ke m'us mel egbel ejeci, ke m'ás em ec'egb a feñ lele ob òny a feñ ab luku em yogñ. ¹⁹ Ke mi dàdr em sosi m'ese: M'òny nuñ mamn gbe! M'òny ob nòkò m'ew es akpo nòkò eci. Ow it cè ke mi sig es m'am ij, ke m'am egñ, ke m'am kok sos em iñ!" ²⁰ Kò Nyam dad'r nine: "Nyamb egñ! Nkok a cè ñ ec'owr anñ a b'ow uwr. Etn sica ob na feñ eke ot ok es a, bwo ec'egñ eci ow b'ow el ab ee?" » ²¹ Emeny Jesu dad nine: «Eben nenymbri nyam ow b'ow el egñ eke b'as ob òny luku in obi eci, ke ólm Nyam ogn ec'ob òny es a.» †

*Òny òmn Nyam em
Matie 6.25-34*

²² Emeny li dad in e jam esel a nine: «Na sosiem a, m'am dad òny: k'èbar ob eke k'ijr esñ sel oglog ob sos ew e low ermij, ²³ anke owr anñ akpl akm ob ij, etñ sos megl akpl akm ob sos ew. ²⁴ Ekan ebl kpòm yeji: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb. -N'ònymn oj, -n'ònymn egbel -l'okmn egb em, gbeko Nyam bi gbagbl el. Òny iil an nòkò akmn or amua! ²⁵ Òny em, bwo ec'egñ otu eke in ec'ermij ebr em k'òbn in ec'owr anñ e segñ

a tæl ee? † ²⁶ Eke low tæli em otum eke ki kokr low kaka, ke bla etñ b'ebaw low ejeci ek'anñ a ec'ermij ee? ²⁷ Lèer ògm e suw òdòdò ec'el el eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. Gbeko m'am dad òny eke Salomò ek'òny ob nòkò a yeji, † ònym ob sos ew ek'akpl akm suw òdòdò amua em e nyam. ²⁸ Nyam b'ew ògm e suw ek'anñ yefenyina, ke efi wel b'ow oc owl alm a ob sos. Sakp abi òny yeji li k'ow l'ewm òny ob sos eben ee? Òmn ufum òny es gbe! ²⁹ Ki lulil es k'òl ob yec'eke k'ijr ke egñ a es. ³⁰ Tasi em a, wus na eci Nyam any uwm esel anake sakp sakp feñ b'ól ów amua es a. Òny ec'a, òny Ès uw any eke ònyn ow ec'es abur. ³¹ Nyam e gbrengbi usu a e low ókr òny ermij, ke ow e likpr a feñ Nyam b'ow ign af òñ òny.»

*Afr ec'ob òny
Matie 6.19-21*

³² «Òny agñ lukuli na ek'am usr'm jam a, k'úrur erñ, anke òny Ès erur eke k'òñ òny in ec'es ew ab em ec'owrò. ³³ Òl òny ec'ob òny a ijr, ócr ow ec'os ek'ejan a apr ogboru. Òl ob eke ugñm es a es. Àsr òny ec'ob òny a luku afr, yogñ ow k'otum iram, elu yeji k'otum itñm abu, etñ sisñ yeji k'otum nuñm. ³⁴ Tasi em a, yogñ eke òny ec'ob òny b'anñ a, yogñ cè òny ec'erm a yeji b'anñ.»

Àññ sos bebem em

³⁵ «Èwr ob sos, gign al àm iri, ke ònymn es juma kok eci. ³⁶ Àññ ese juma kok esel ek'am eku el ec'akñ es eke b'ow anñ mebi ec'es gbebl em ow af, yec'etñ ke li b'ow eke li b'icm lisany abu a, ke -li fig ow. ³⁷ Ehe el juma kok esel amua eke gbuñ es a b'ow ejan any owr a eci! Low nawre m'am dad òny: li b'ow l'ewb ob sos, n'òñ wel ok es, ke n'òñ wel ob ij. ³⁸ Eke l'ow legñ usu em, oglog ow afñ es yeji, etñ n'ejan wel any owr, ke ehe el el eci!

³⁹ Irir low na ow ók òny es sos em senyn senyn: blel akñ es b'uw wanci eke ulu k'ow ab any ana, ke blel li kí yebm ow epirm eym'n akñ. ⁴⁰ Òny yeji bebmn sos anke egñ ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow òmmn a.»

Juma kok es mamn lele juma kok es ññ ab

Matie 24.45-51

⁴¹ Na sosiem Pier ibrm'n nine: «Egñ gbel, kò ey sony cè ec'odad am dad nyandre em, kò agñ a feñ ec'ee?» ⁴² Etn Ès Kòtòkò dad nine: «Bwo ec'egñ el juma kok es mamn, nuñ em òny es ee? L'el egñ eke in ec'es ew es a òñ abusu eke k'ekn juma kok esel

† 12:21 Ekn Matie 6.20; Luk 12.33; 16.19; 18.22. † 12:25 K'òbn in ec'owr anñ e segñ a tæl:odad na Grek em, wel otu ek'itñ ejec'em K'igbl sos ogn agb tæl in obi ee? † 12:27 Ekn 1 Èb Ebu 10.

ejec'a e lís e low, ke n'ónj wel ob ij wanci a ek'ow b'it a. ⁴³ Ehe é l juma kok es ikj na eci, eke in eci es ew es a eci meny ewl ow em, b'ow enjan am kok juma a! ⁴⁴ Low nawre m'am dad ony: es ew es a b'ow afl in ec'ob ony a feñj es elul li abu em. ⁴⁵ Gbékò eke sica juma kok es ikj na bi dadr in sosi eke in ec'es ew es a in k'ow in owm caca, etj li b'ow l'ób nuñ n'am or juma kok esel ejec'a, egnj lel oyoj ab, n'am ij ob ke n'am egnj mar ow ám ony'n, ⁴⁶ es ew es a b'ow ewl ow legj eke li k'ow n'ómnm, wanci af eke li k'ow l'úwm any. Li b'ow l'ogñ juma kok es a, † ke n'ónj ow Nyam any uwm esel eci gbje ij a. ⁴⁷ Juma kok es yec'ek'uw low yec'eke in e es ew es a b'erur any ke am kokm a, wel b'ow or'r ngbre em sakp nono. ⁴⁸ Gbékò juma kok es yec'ek'uw low yec'eke in e es ew es erur ab any ke kok low ek'it eke wel k'or'r a, wel b'ow or'r ngbre abi ka em ce. Egnj a eke wel on nono a, wel b'ow ibrm'n nono; egnj yec'eke wel abul nono a, wel b'ow ibrm'n ow ok af.»

Jesu sostiem ec'em bubr owi
Matie 10.34-36

⁴⁹ «M'ism Nyam e jej ok ec'al ab wus na, † etj m'am erur eke jej ok a k'el caca. ⁵⁰ M'ow m'ey gbje ij ligbel em ek'el mij ok nuñ mum nyam, etj ow am ijr'm gbje erm em toñ legj a eke low na b'ow iy neny a. ⁵¹ Ko am tutar ek'erm es ey m'is wus ee? Njan, m'am dad ony eke na em bubr! ⁵² Sica jam aña, bosu nyam em ec'agn yen ek'annj a b'ow ubr em: nyahan b'ow inym es, etj yony yeji b'ow inym es ke -n'am ifanin. ⁵³ Iy es b'ow ifn jim etj jim yeji b'ow ifn'n. Iy lis b'ow ifn jow etj jow yeji b'ow ifn'n. Jim ey b'ow ifn ec lis etj ec lis yeji b'ow ifn'n.»

Segñ ec'any uw e nyandre
Matie 16.2-3

⁵⁴ Sica Jesu dad bieku a yeji nine: «Eke b'ekan afr ibr es ligbn es eru usu a, kpekñ bi dadr eke Nyam b'ow an, etj ow b'el eben. ⁵⁵ Etj eke b'ekan eke lef gbagba igb eb esr a, bi dadr eke elubu b'ow ow, etj ow b'el eben. ⁵⁶ Enyembri yony yony esel! Eke bi leer afr lele wus ab a, b'uw legñ ec'eel eke ow b'ow anñ ab any: bla etj úwmn legñ na ek'annj ony any af a e nyandre ab any ee?»

Ifnu ab ec'em okr owi
Matie 5.25-26

⁵⁷ «Kò bla etj ony obi em am jejmnm okmn kokmn yec'eke akpl ab ee? ⁵⁸ Eke batj egnj onj'ñ dedeku etj aamn jej ok usu ony yony

mum a, ke ejagb ek'aamn a, dàdr low a okar em yec'etj ke li k'ócmm n'iim'ñ jej ok es ognj; ke jej ok es yeji k'ócmm elum'ñ usu osu esel abu em elum'ñ sobel em. ⁵⁹ M'am dad'ñ eke k'ow eym okm yogñ eke sogm ñ e labm a feñj ek'onj a uwarm.»

13

Erm em itñn owi

¹ Legñ ab em, agñ beb ow am dad Jesu: «Es ew es Pilat onj wel ibi Galile ec'agn ek'im am kok egnj waw onj Nyam a.» ² Jesu dad el nine: «Kò am tutar eke Galile ec'agn amua eke wel ibi a, -l'el sikpl esel egnj -l'akm Galile ec'agn a feñj ee? ³ Njan! M'am dad ony; eke itñnmn erm em, ony feñj b'ow uwr ese el af. ⁴ Etj kò agñ lew niwn a eke Silowe † yogñ, él gege a bubm ok af ibi a, kò el -l'el agñ enñj -l'akm Jerusalem ec'eb eyñ a feñj ee? ⁵ Njan! M'am dad ony: eke itñnmn erm em, ony yeji b'ow uwr ese el af.»

Babm e likñ a eke osum ey

⁶ Etj Jesu dad el odad nyandre em nine: «Ignj nyam ewl babm e likñ in ec'egb ogm a. Li b'ow ogm a eke li k'ow babm a, n'eynm. ⁷ Etj li dad juma kok es a nine: “Ekn: akpo nyahan etj eke mi b'ow e mi k'ow babm na, kò m'éñnm. Úbr'r es! Kò bla etj li k'eb wus n'onym ab ofr ofr nene!” ⁸ Kò juma es a nine: “Egnj gbje, ye'b'r n'ánj lakpo na yeji; m'ow m'agbr wus mi dídr, m'ók'r sur uw egnun. ⁹ Ow k'ócmm lakpo ek'am ow a, li b'ow l'osu ey. Ek'ow elm eben a, ke onj wel ubr'r es.” »

Jesu ewlm ol lis nyam nenegñ e legñ

¹⁰ Nenegñ nyam, Jesu am yegm agñ low Jwifel e Nyam nuñ ignj usu. ¹¹ Yogn a ol lis nyam anñ. Ow ij akpo lew niwn, eke abñ nñj nyam ony ibn'n es etj l'ótum eke li k'inym es. ¹² Eke Jesu b'ekn'n a, l'esñ ow etj li dad ow nine: «Wel eb elu'ñ es ñ ec'ol na em ñ!» ¹³ Jesu at'r abu nuñ, etj kpekñ n'inym es ceñ etj n'am kòkdm Nyam.

¹⁴ Eben a, Nyamel a ec'es ew es a ebl erm ewlm owi na eke Jesu kok nenegñ e legñ a sostiem. Li dad dedeku a nine: «Segñ nòhòn anñ eke wel ki kok juma; † blel ówr legñ ab em wel éwlm ony, ke ow k'elm nenegñ e legñ!» ¹⁵ Es Kòtòkò eb odad etj am dad'r ese: «Enyembri yony yony esel! Nenegñ e legñ ony em ec'egñ nyam nyam bi mòm in ec'id ek'annj ob ij usu a es ey okm, ow k'ócmm ni mòm in e gbanjko es n'im n'onj ow mij ow égnj. Kò yadñ ee? ¹⁶ Etj yow na ek'el Abraham e lilaw, ke Satan ony ibn es ij akpo lew niwn a, ke

† **12:46** li b'ow l'ogñ juma kok es: odad na Grék em, wel otu ek'itñn ejec'em dad ese li b'ow li kok juma kok es a low nuñ afñj es. † **12:49** Bèbmm Esayi 66.15-16. † **13:4** SiloweJerusalem ec'ebereñ nyam e nin. † **13:14** Ekn Okm Ok 20.9; Ol Okn 5.13-14.

ow akplm eke wel ki momu'n es eb elu'l es nenegj e legj ee?»¹⁷ Jesu ec'odad ebl na eke dad a, oj in ec'efnu a fej es. Ko dedeku a fej gbE sos em am injn sijuma egbel amamn amua eke n'am kok a sosisem.

*Likj e liy ec'odad nyandE em
Matie 13.31-32; Mark 4.30-32*

¹⁸ Jesu dad nine: «Ko bla lowi Nyam e gbrenjgi usu a ot es ee? Bla lowi wel k'oc ebmn ab ee? ¹⁹ N'anj esE likj e liy nyam eke egj nyam oc ewl in ec'ogm af. L'eli l'agb l'el likj ligbel etj or ow us mel in ec'al ab em.»

*NyandE em odad ek'el lijru eci
Matie 13.33*

²⁰ Emeny Jesu dad nine: «Ko bla lowi mi k'oc m'ebmn Nyam e gbrenjgi usu ab ee? ²¹ Ow anj esE lijru eke yow nyam oc wuwlm ma † toy likj lele yen ab tonj bake ma a nimum injn eb es ab af.»

*Lisany likekli ec'odad
Matie 7.13-14, 21-23*

²² Jesu am ec banj ekekey lele egbel em ab yegm agj low egjb a ek'aamn Jerusalem ogj ogj a. ²³ Egj nyam ibrm'n nine: «Egj gbel, ko agj tel ce b'ow enj sel ee?» Jesu dad el nine: ²⁴ «A'tar sos es okr akj lisany likekli em ogj. Ko low nawre m'am dad ony: agj nono b'ow ebm eke k'ok akj, ko-li k'ow-l'otumn. ²⁵ Eke gbugj es a b'ow igb abl lisany a safue em a, ony b'ow anjn gben icmn lisany abu ke dadr esre: "Gbugj es, fig ey lisany!" Li b'ow li dad ony l'ese: "M'uwm yogj ek'annj am owr ab any!" ²⁶ Etj ony b'ow dadr ir esre: "S'ij ob, s'egj nj ab; yegm agj low ey ec'eb ab em." ²⁷ Emeny li b'ow li dad ony l'ese: "M'uwm yogj ek'annj am owr any. *Njbronj em e lis, ony eke bi kokr ow enj al!*" † ²⁸ Legj eke b'ow ekan Abraham, Isak, Jakob lele kokoba ob esel a fej ab Nyam e gbrenjgi usu a, ke wel b'ow ogj ok ony gben a, yogj anake ca b'ow ikjn oj sagar an em a! ²⁹ Agj b'ow anj susu susu fej ow ok es Nyam e gbrenjgi usu ec'ob ij usu a. ³⁰ Etj agj beb a ek'el ajamu a, sica b'ow el anymu. Etj anymu a b'ow el ajamu.»

*Jesu am dad Jerusalem ec'es ufj owi
Matie 23.37-39*

³¹ Legj ab em a, Farisiel ec'agj beb ow titm Jesu etj dad'r nine: «Ijgbon aja im usu ejeci, ko Erød Antipas am erur eke k'ibi'j.» ³² Etj Jesu dad el nine: «Imn dadr kprakru na esre: "M'ow m'ogj abj enj, m'ewlm olu yefenyina lele efi ab, etj segj nyahan m'ow m'uwar em e juma." ³³ Ow

akpl eke mi k'imn anym eci em ec'ejagb us ab em, yefenyina, efi lele legj ek'anj anym am ow ab ab. Tasi em a, ow akplm eke Nyam e kokoba ob es k'uw usu ejeci, ke ow k'elm Jerusalem.»

³⁴ Emeny Jesu low am ey sos em tonj batj n'am dad l'ese: «Jerusalem, Jerusalem, nj eke b'ibi kokoba ob esel ke b'or agj eke Nyam b'erum ow nj ogj a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as nj ec'ey luku em e lis, esE lele eke njgos ey lis b'as in ec'ey luku ow ew ab af, etj egjmn! ³⁵ Ow sosisem kin, Nyam b'ow digj ony ec'akj a elu es fonj. M'am dad ony: k'ow eknmm'm tonj bake legj a ow; yogj anake b'ow dadr esre: "Ke Nyam edj egj a ek'am ow Es Kotoko e nin em a owro al!" »†

14

Jesu ewlm ol es nyam nenegj e legj

¹ Nenegj nyam, Jesu im Farisiel ec'es ew es nyam ogj ob ij em. Agj ek'anj yogj a am ew'r nyamn. ² Etj igj nyam ek'ol ony bake ir ew fonj a ow inym'n es any af. ³ Jesu odu odad eb etj ibrm ol e low any uw esel a lele Farisiel ab ab nine: «Ko ey ec'ol a oj abusu eke nenegj e legj wel k'ewlm egj ee?» ⁴ Ko -l'erurm eke -li ki dad odad. Etj Jesu itjn olu a abu, ewlm'n etj elu'l es n'im. ⁵ Etj li dad wel nine: «Ko eke ony em ec'egj nyam ony in ec'iy, ow k'odm in ec'id ek'ey mijomu em, ko li k'ow n'iim kpekj n'onym l'ocm ow es eke ow el nenegj e legj yeji ee?» ⁶ Low na em a, -l'otum -li dadm ow odad kaka ij.

Dedeku em e susu amamn e sosum oc owi

⁷ Jesu ebmn nyamn ekn eke agj eke wel b'esnj ob ij a, b'erur eke ki sig es susu amamn. Na sosisem li dad agj a fej nyandE em ec'odad na: ⁸ «Ek'egj nyam esnj nj mebi ec'ob ij em, ke k'im ki sig es usu mamn a. Ow k'odm ke wel esnj egj nyam ek'onj any akm'j a yeji ob ij ab em; ⁹ egj a ek'esnj ony, ony yony mum a, b'ow ow dad'j esE: "Igb aja im sig es jam a!", kpekj es em b'ow igb im sig es jam a. ¹⁰ Ko eke wel esnj nj ob ij etj im a, sig es jam. Eke ow e wanci a b'ow ow a, egj a ek'esnj nj ob ij a b'ow dad'j esE: "Egj gbel, ow anym aja sig es any esel ec'usu na."† Ow em a, ow b'ow el nj ec'anygben agj a fej ek'anj ob ij usu a ec'any af. ¹¹ Tasi em a, egj fej eke am igbl'l in sosi ogj a, Nyam b'ow ony is'r es, etj egj ek'am is es a Nyam b'ow ony igbl'l ogj.»

Kin agj yec'eke wel k'esnj ob ij

† 13:21 ma:Grek em odad eci irir tasi el farin. † 13:27 Selu 6.9. † 13:35 Selu 118.26 † 14:10 Bëbmn NyandE 25.6-7.

¹² Etnj sica Jesu dad egnj a ek'esn' n ob ij a nine: «Eke b'ow esnj agnj ob ij em a, ke k'esnj awljel, esnj jimel, nj ec'aknj ec'agnj lele awljel egbrenjgi ab; el yeji -l'otu eke -li k'esnj' nj ob ij, ke yec'a eke kok a e labm -n'am sog'nj a. ¹³ Ko ek'am kok low etnj k'esnj agnj ob ij a, ke esnj ogbõru, sos eyru, akr kpece esel lele any eflu ab. ¹⁴ Ehe b'ow el nj eci anke agnj amua k'ow otum owrm ow'nj. Ko Nyam b'ow sog'nj ow e labm legnj eke agnj eke kok ow amamn a b'ow igb luw em anj owr a.»

*Ob ij ligbel e nyandre em ec'odad
Matie 22.1-10*

¹⁵ Agnj ek'annj ob ij usu a ec'egnj nyam ek'iri odad na a, dad Jesu nine: «Ehe el egnj eke b'ow ij ob Nyam e gbrenjgi usu a eci!» ¹⁶ Etnj Jesu dad'r nyandre em ec'odad na nine: «Ignj nyam esnj agnj nono gbhel ob ij. ¹⁷ Ek'ow sig ob ij e wanci a, l'erm in e juma kok es a im am esnj agnj a eke l'esnj ob ij a eke k'ow, anke sica fenj iy neny nj. ¹⁸ Ko el fenj, egnj egnj am dad in ec'es abur owi. Krekre em es a dad juma kok es a nine: “Dad egnj gbhel a, m'ol ogm nyam, ow it eke mi k'im m'ekn. M'am njõnj'n, m'ony es abur; mi k'ow m'otum m'owm.” ¹⁹ Yony em es a dad juma kok es a nine: “Dad egnj gbhel a, m'ol sed lew eke mi k'im m'ebm m'ekn el, m'am njõnj'n, m'ony es abur; mi k'ow m'otum m'owm.” ²⁰ Nyahan em es a yeji dad juma kok es a nine: “Dad egnj gbhel a, catnj m'ebi yow m'oc m'ow m'elu aknj. Na sosisem mi k'ow m'otum m'owm.” †

²¹ Juma kok es a ewl meny im ejnj in ec'es ew es a, etnj dad'r agnj a ec'odad eke dad a. Ko es ew es a ebl erm etnj dad in e juma kok es a nine: “Im fafa sebernj em, sejagb af lele susu fenj ab esnj ogbõru, sos eyru, any eflu lele akr kpece esel ab!”

²² Eke ow b'ibn tel a juma kok es a ow etnj dad nine: “Em ec'es ew es, ow eke dad a, wel kok etnj emeny usu anj.” ²³ Es ew es a dad in e juma kok es a nine: “Im sakp em ejagb lele sebr af ab, ke atrm agnj ow ok aknj yec'etnj ke em ec'el a iy gbõnj.” ²⁴ Ko m'am dad ony, agnj amua eke m'esnj ob ij ke egnj omw a, el em ec'egnj kaka k'ow ijm em ec'ob na!»

*Dignj low fenj elu es ke us Jesu jam
Matie 10.37-38*

²⁵ Agnj nono gbhel am us Jesu jam ejagb af. L'ewl meny l'oknj wel any etnj li dad wel nine: ²⁶ «Egnj ek'erur eke k'us'm jam a, l'erur'm l'akm es, lis, in e yow, in ec'ey,

lisijimel, lisijowel, lele in obi in obi ec'owr anj ab. Ek'ow elm eben a, li k'otum l'elm em e jam es. ²⁷ Etnj egnj ek'ocm in obi ec'oliknj abum † usm im jam a, otum eke k'el em e jam us es.

²⁸ Ony em a, ek'egnj erur eke k'us el ligbel nyam, li b'ow li sig es l'ub os abi eke li k'onj ke l'uwar el a. ²⁹ Eke ow elm eben, etnj l'elu lebn nõmu em, etnj ca l'otum l'usm el a l'uwar a, agnj a fenj eke b'ow ekn el a, b'ow kok'r'r miyer, ³⁰ dad ese: “Egnj na am us el etnj ca ow akm'n!” ³¹ Eben nenyembri nyam, ek'es ew es nyam erur eke k'ogn ar lawl es ew es ejec'ab a, li b'ow sig es li bebm l'ekn, eke l'otu eke agnj fandi lew ab li b'ow l'ogn lawl a ek'am an es obr'r agnj fandi liknj ab a ar. ³² Eke l'otum ij a, ke l'erm agnj im ibrm es ew es yec'a ek'annj akpoj am ow a erm es ey.» ³³ Etnj Jesu dad uwar nine: «Ony em ec'egnj kaka k'otum elm em e jam us es, eke l'ignj ow fenj eke n'onj a l'elum es.»

Mok eke ded anm em

Matie 5.13; Mark 9.50

³⁴ «Mok el ob mamn. Ko eke l'irmn in e ded a, † ayaf wel otu eke ki kok'r'r ke l'ewl li ded ee? ³⁵ Egnj k'otum ocm kokrm wus e juma kaka; ko lirn af ce ow it eke wel k'oc owl. Ek'onyn oru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

15

Liceb ek'irm ke wel ejnj

Matie 18.12-14

¹ Wus labm eb esel lele sikpl esel ab ow ejnj Jesu eke k'iri in ec'odad. ² Ko Farisiel lele ol e low yegm esel ab am ebl erm el ofr em etnj am dad ese: «Ignj na b'eb sikpl esel etnj b'ij ob el ab!» †

³ Na em a, Jesu dad el odad nyandre em nine: ⁴ «Ek'onj em ec'egnj nyam ony meceb eknj yen etnj nyam irm a, ko li k'ow l'okm eknj yar lele lew libarm ab ab es egb ij usu yogn, n'iim l'olm yec'a ek'irm a tonj bake n'ejnm ow ee? ⁵ Eke n'ejnj ow a, n'anj sos em injn em. L'oc l'ew ow owow af, ⁶ etnj l'ow l'ey gbugn. L'esnj lawlel lele agnj ek'ir titm'n ab ab, etnj li dad wel nine: “Kõkr sos em injn em ab, ko em e licebli a ek'irm a, m'ejnj'n nj!” ⁷ Eben nenyembri nyam m'am dad ony, eke sikpl es nyam itnjn erm em a, afr yogn wel b'ow kok sos em injn ligbel akm agnj eknj yar lew libarm eke b'ocr el sosi nenyembri nyam esel ke ibram erm em itnjn a.»

† 14:20 Agnj amua erurm eke k'im es gbegbl ab em, na sosisem anake -n'am dad el ec'abusu ejnjm ec'odad a. Egnj kaka anm eke b'ow ol ogm oglog sed eke li k'ow l'iknjm l'eknm ow e low. Eke egnj ebi owr yeji, legnj owr a, l'otu eke li k'elu ow es n'im es gbegbl em. † 14:27 Ekn Matie 10.38 eci akr otar a. † 14:34 Ekn Matie 5.13 ec'akr otar a.

† 15:2 Jwifel e low yegm esel e sol ab em, egnj eke b'us abu ij ob agnj ek'eluum ol ab a, l'el egnj ek' ayilm.

Os ek'irm ke wel eɣn

⁸ «Eke yow nyam ony os † lew, etɣ nyam irm a, kɔ li k'ow l'igɣm kenie, li paplm akɣ ab es, l'ɔlm erm ew em toɣ bake n'ɣɣnm l'ocm ee? ⁹ Eke n'eɣn l'oc a, li b'ow l'esɣ lawlele lele agɣ a ek'ir in ab ab, ke li dad wel l'esɣ: “Kòkr sos em iɣn em ab, aɣke em ec'os a ek'irm a, m'ekn m'oc ij!” ¹⁰ Eɣen nenyembri nyam m'am dad ony, eke sikpl es nyam ce itɣn erm em a, Nyam ec'afr erm esel sos em b'ow iɣn!»

Iy ek'irm im

¹¹ Emeny Jesu dad nine: «Iɣn nyam ony in ec'ey yony. ¹² Legɣ nyam, jam es a dad es nine: “Em es, oɣ'm em ec'ob ony ek'otu eke k'ebm im a.” Etɣ es cec el in ec'ob ony a. ¹³ Eke seɣn beb b'ec a, jam es a oc in ec'aja ol ij oc ow ec'os a feɣ ab im usu kpekpe, eb ejec'em. Yogɣ ni nɣɣn in ec'ob ony a feɣ nfaci ij em.

¹⁴ Eke ni nɣɣn in ec'ob ony feɣ bake ow uwr a, lek lighel ey eb ab em, etɣ sica n'am ony low feɣ ec'es abur. ¹⁵ N'im eb ab em ec'igɣ nyam ogɣ, etɣ ow erm'n oɣm eke li k'im l'osu gbroke. † ¹⁶ Namn ony'n toɣ batɣ n'am erur eke li k'ij gbroke a ec'ob eke b'ij a, kɔ yeci yeɣi wel oom'n.

¹⁷ Eke li b'ekn eke low a e li kok a akplm a, ow oɣ etɣ n'am tutr in ec'erm em li dad l'esɣ: “Juma kok esel a feɣ ek'anɣ em es ogɣ a b'eɣn el ec'ob ij senyn senyn. Etɣ em, m'ann aɣa namn am ony'm toɣ afɣn es! ¹⁸ M'ow m'igb m'im em es ogɣ a, ke mi dad'r m'esɣ: Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele ɣ e lis ab. ¹⁹ M'itm eke k'esɣ'm ɣ ec'iy ij, kɔ eb'm esɣ ɣ e juma kok esel ab em e nyam af.”

²⁰ Etɣ kpekɣ l'igb n'aam es ogɣ a. Eke n'im toɣ bake n'am ok yogɣ a, n'ann akpoj etɣ es ekn'n. Ow e low ony'n soɣn, etɣ l'uru es n'im l'ey ow af. ²¹ Iy a dad'r nine: “Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele ɣ e lis ab. M'itm eke k'esɣ'm ɣ ec'iy ij.” ²² Kpekɣ es dad in eci juma kok esel a nine: “Òcr mob sus em mamn a owr susr ir, èlul il kpatrowa abuli, ke òkr ir còkrupò! ²³ Onyn id igɣ mamn a owr ibir; s'ijr ob si kokr sos em iɣn! ²⁴ Kɔ em ec'iy na ek'em gbe m'esɣ l'uw a, nje n'ann owr. L'irm etɣ wel eɣn'n.” Etɣ n'am kok es gbegbl a sos em iɣn em.

²⁵ Ke legɣ a, igɣ a ec'iy kpekɣ a im akp em. Eke n'am ow bake n'am titm gbugɣ a, n'am iri ej ub e likekr. ²⁶ L'esɣ juma kok esel ab em e nyam etɣ l'ibrm ow nine: “Kɔ bla lowi am ey ee?” ²⁷ Juma kok es a dad'r nine: “Eɣn jim ewl ow. Eke es ekn'n eke n'ann senyn senyn a, l'ibi id igɣ mamn a.”

²⁸ Eke iy kpekɣ a iri eɣen a, l'ebɣ erm etɣ l'erurm eke li k'ey gbugɣ a. Es ey okm ow am ɣoɣn'n eke li k'ey gbugɣ, ²⁹ kɔ li dad es nine: “Kin akpo akpo eke m'ann ɣ ab, ke legɣ feɣ mi bi kok yec'a eke bi dad'm a. Etɣ legɣ kaka oom im cani mi kokrm sos em iɣn em lawlele ab yeɣi. ³⁰ Eke sica ejimɣ ow a, in eke ni nɣɣn ɣ ec'ob afacyow ab a, in sosisem ibi id igɣ mamn a.” ³¹ Es dad'r nine: “Em jim, ann em ab seɣn feɣ, etɣ feɣ a eke m'onny a, ɣ eci. ³² Ow akpl ke si kók sos em iɣn, aɣke esɣ jim na eke s'esɣ l'uw a, nje n'ann owr. L'irm, etɣ sica wel eɣn'n!” »

16

Ob osu es nyam e nyandre em odad

¹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Gbrenɣbi nyam ony in ec'ob osu es nyam. Etɣ wel ow dad'r eke ob osu es a in am nɣɣn ɣ ec'ob ony a feɣ. ² Gbrenɣbi a esɣ'n etɣ ibrm'n nine: “Kɔ bla lowi anake m'am iri ɣ e lis ab ee? B'ow awl ob a eke m'abul'ɣ a ec'eɣe eke kokr a ok'm. Kɔ k'otum elm em ec'ob osu es ij.”

³ Eke ow ewar ɣ eɣen a, ob osu es a am dad in em esɣ: “Em eɣn gbelyi am ow ogɣ'm juma em; ke sica ayaf mi ki kokr ab ee? M'ijm lec wus ob kok owi em, etɣ ob sasm owi em yeɣi es b'onny'm. ⁴ M'uw yec'eke m'ow mi kok ab any ba eke l'ogɣ'n m'juma em a, ke agɣ eb'm el ogɣ al!”

⁵ Etɣ n'am esɣ agɣ a feɣ a ek'ij in eɣn gbelyi eci labm a nyam nyam em. Li dad krekre em es a nine: “Kɔ os abi e labm ij em eɣn gbelyi ogɣ ee?” ⁶ Ow dad'r nine: “Mun baro ekɣ yen e labm.” Etɣ ob osu es dad'r nine: “Eke ɣ e labm a el na, ke sig es fafa, ke nón ekɣ yony lele law.” ⁷ Emeny li dad yony em es a nine: “Etɣ kɔ ɣ, os abi e labm ij ee?” Etɣ ow dad nine: “Egb ey eke wel ok fandi em toɣ ij ekɣ yen.” Etɣ ob osu es a dad'r nine: “Ek'ow el na, ke nɔn ekɣ yar.” ⁸ Eke l'awal mob a, gbrenɣbi a am aw in e juma kok es a eke kok juma kprakpr em a. Tasi em a, wus na ec'agɣ bi kok ow kprakpr em onanin akm usuayl ec'agɣ a.» ⁹ Emeny Jesu dad igɣ af nine: «Kɔ m'am dad ony, òcr wus na ec'ob ony a eke b'eju eɣn a, ke ow em eɣan alawl. Sica legɣ eke k'ow onym os ij a, ke Afr eb ok ony eb ir usu a ek'onym uwr ab em.

¹⁰ Eɣn ek'ij nenyembri nyam ów ekekey em a, b'ow ij nenyembri nyam ów egbel em yeɣi. Eɣn ek'ijm nenyembri nyam ów ekekey em a, k'ow ijm nenyembri nyam ów egbel em yeɣi. ¹¹ Eke ijm neny nyam wus na ec'ob ony e lis, ke b'ow ec'egɣ anake b'ow abul ony ob ony tasi ab ee?

† 15:8 Os nyam b'ij juma kok es nyam eci legɣ nyam e labm soɣ. † 15:15 Juma na elm juma ek'ite eke Jwif ki kok, aɣke gbroke el Jwifel e criɣ (Ob Ap 11.7; Ol Jkn 14.8).

12 Ek'ijm neny nyam ob ek'el egn ec'a ec'osu em, ke bwo ec'egñ anake b'ow òñ òny ob él òny ec'ab ee?

13 Aduiğñ kaka k'otum kokm es ew esel yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krèkrè ec'a ke l'éruy yony em ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam, nyam e lís, ke li k'ewm nyam e low any. Otumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji eci juma.» †

Jesu am enym Farisiel abr

Matie 11.12-13; 5.31-32; Mark 10.11-12

14 Farisiel ek'am iri Jesu e sodad amua a am kokr'r miyer, anke -li b'erur os owi. 15 Jesu am dad el ese: «Ağñ ec'any af a b'ocar òny sosi ese nenyembri nyam esel af, kò Nyam uw òny ec'erm ab any. Yec'eke ağñ b'oc ew low ligbel a, el low eke Nyam ifn. 16 Moıs ec'ol a e legñ a lele kokoba òb esel a ec'odad ab ab anğ tonğ ok Jan mij ok nuğ es e legñ a. Legñ a etğ wel am òb Nyam e gbrenğbi usu a ec'Amani Mamn a, etğ egn egn am atr sos es eke k'ey em. 17 Afr lele wus ab b'ow ec gbuğ ke ol a e m'oni nyam oc es.

18 Iğñ feğ eke elu in e yow es, ke im ebi ejec'a, ij nfaci ñ; etğ iğñ eke ebi yow ek'ec oğñ a yeji ij nfaci.»

Gbrenğbi erm suğ es lele gboru Lasar ab

19 Emeny Jesu oc nyandre em odad am dad ese: «Gbrenğbi nyam anğ eke bi sus mob amamn eke b'il an, ew dandany ebl af. Segñ feğ li bi kok sos, n'am ij, n'am egn, n'am kok sos em iğñ. 20 Gboru nyam eke wel b'esğ Lasar ke abi ok a, b'anğ n' lisany. 21 Li b'erur eke li k'ij gbrenğbi a ec'ob eke b'ij ec'ekprey a eke b'ok es wus a. Etğ emeny m'wr b'ow am irm'n abi a. 22 Eben eben tonğ batğ gboru a uw, etğ afr erm esel ow oc in ec'abğ a im sigm es Abraham † e lís. Eke ow b'ibn tel a, gbrenğbi a yeji uw, etğ wel oc'r es.

23 Kò òğnes bağñ yogn, gbrenğbi a am ij gbre òño gbèl. Eke li b'igbl any oğñ a, l'ekn Lasar akpoj em eke sig es Abraham e lís. 24 Etğ n'am elu lebl li dad l'ese: «Em es Abraham iğñ'm sorn, ke erm Lasar usm abuli mij em ow tat'm anm adar'm erm, anke m'am ij gbre òño al na em.» 25 Kò Abraham dad'r nine: «Em jim, òkn eke ñ ec'owr anğ em anğ ehe em etğ Lasar anğ gbre em. Ca kin eke aña n'anğ erm es ey em ke ñ am ij gbre. 26 Etğ emeny ey lele òny ab ec'aranğ a, nõmu ligbel nyam anğ. Ek'egñ erur eke k'ow òny oğñ a, oglog ow ey yogn a yeji, li k'otum.» 27 Etğ gbrenğbi a dad nine: «Eke ow el eben, ke m'am ñoğñ'ğ: erm Lasar im em

es e gbuğñ a, 28 anke m'ony em lisijimel yen. N'im l'ewar wel yec'etğ ke el yeji -li k'owmn gbre ij usu na.» 29 Abraham òdu eb dad nine: «Eğñ jimel ec'a, -n'ony Moıs lele kokoba òb esel ab eke am ewar el. Ow akpl ke -l'iri wel ec'a!» 30 Kò gbrenğbi a dad nine: «Em es Abraham, ow elm ow. Kò eke ağñ ek'uw ab em ec'egñ b'im dad el a, -li b'ow -l'itğñ erm em.» 31 Etğ Abraham dad'r nine: «Eke -l'erurm eke -li k'iri Moıs lele kokoba òb esel ab ec'a, eben ce -li k'ow -l'irimn egn ek'uw ke b'ow iğb im dad el a ec'a yeji.» »

17

Sikpl kok lele low oc ap owi ab

Matie 18.6-7, 21-22; Mark 11.22-26

1 Sica emeny Jesu dad in e jam esel a nine: «Ów eke b'òğ ağñ kok sikpl a, b'ow anğ seğñ feğ. Gbèko gbre él egn a eke sikpl b'ecr in em ow egn egn a eci! 2 Egn eke b'ony egn ek'ony òmn em em ese iy af elu wus a, low ñuğ a eke li k'eğñ a agb òño. Eke wel oc mebur lob ligbel ucu'r emn etğ wel òny eman in okij a, ow akpl akm low ñuğ a eke wel ki kok'r a. 3 Òny obi a, èwr erm senyn senyn!

Eke esğ jim kok low òbr ñ e lís, ke òm'n ów m'ewl em. Eke l'iri etğ l'uw in ec'ów òbr ab any a, òc ap'r. 4 Eke legñ nyam af li kok low òbr sakp l'òbğ ñ e lís etğ l'ow sakp l'òbğ mum n'am ñoğñ'ğ a, ke òc ap'r.» †

Òmn owi

5 Erm esel a dad Jesu nine: «Eğñ gbèl, òbn ey ec'òmn a.» 6 Etğ Es Kòtòkò dad el nine: «Blèl ònyñ òmn ew likekli ese likğ e liy af ana, otur eke ki dadr likğ gbèl na esre: "İil es im inym es okij em!", li b'ow l'elum òny.»

Juma kok es itam eke k'eku bia elu

7 Emeny Jesu dad nine: «Kin low nyam: òny em a, egn nyam òny juma kok es eke bi kok ògm juma oglog b'osu mindey. Eke li b'anğ juma kok em ba li b'ow a, kò in ec'akğ es a b'ow dad'r eke li k'ow fafa li sig es l'ij ob ee? 8 Kò li k'ow li dadm ow kpekğ l'esme: "Kòk em ec'ob ij a! Èw ob sos, ke òğ'n ob m'ij m'egñ gbuğ ke ñ yeji ij ob egn ee?" 9 Ekan eke n'òòm in e juma kok es a bia, ów a eke li dad ow, ke ow kok òğ'n a ec'ab ee? 10 Eben òny yeji, eke kokr low feğ eke Nyam òğ òny eke ki kokr a yeji, dadr esre: "Èy juma kok esel ce s'el; ow ek'it eke si ki kok a, ow ana." »

Kokobe es nyam ow elu Jesu bia

11 Sica Jesu eb ejağb aam Jerusalem, etğ n'am ecr Samari lele Galile ab e ligber a

† 16:13 Bèbmn Matie 6.24. † 16:22 Ekn Luk 13.28. † 17:4 Jwifel e low yegm em a, wel otu eke k'oc low ap egn tonğ sakp nyahan. † 17:12 Ekn Ob Ap 13.45-46.

ogñ ogñ. ¹² Eke n'im bake n'am titm bañ nyam a, kokobe esel agñ lew anñ akpoj † am ow obr'r, ¹³ etñ n'am elu ow lebl -li dad -l'ese: «Egñ gbel Jesu, ikñ ey soñ!» ¹⁴ Jesu ekn el etñ dad el nine: «Imn yegmn egb waw esel sos!» † Etñ -l'ewl meny -n'aam.

Eke -n'aam a, el feñ -l'ewl. ¹⁵ El em ec'egñ nyam ek'ekn eke l'ewl a, l'ewl meny l'ow yogñ, etñ n'am kòklm Nyam lebl gege. ¹⁶ L'ok owròkp wus, l'ubu any es Jesu ec'any af, etñ n'am oñ ow bia. Igñ na elm Jwif kò Samari ec'egñ. ¹⁷ Jesu ibrm'n nine: «Kò ow elm oñy lew mum ewlmm ee? Etñ kò bogñ libarm ab a ee? ¹⁸ Kò ñ soñy ce ek'el utu egñ a anake ow am elu Nyam bia ab ee? Etñ kò el a gbe, egñ kaka tutrm eke k'ow elu Nyam bia ee?» ¹⁹ Etñ Jesu dad'r nine: «Igb ke im, kò ñ ec'omn a eb elu'ñ es.»

*Nyam ec'es ew a e mower
Matie 24.23-28, 37-41*

²⁰ Legñ nyam Farisiel ow am ibrm Jesu ese: «Kò bogñ legñ iy Nyam ec'es ew a b'ow ow bake agñ ekn ee?» Etñ li dad wel nine: «Nyam ec'es ew a b'ow owm ese ob eke wel b'ekn af. ²¹ Wel k'ow dadm esme: "Kin n'annñ aña, ow k'òdm n'annñ yogñ a!" Tasi em a, Nyam ec'es ew a anñ oñy ec'arajñ.» †

²² Etñ emeny n'am dad jam esel a l'ese: «Segñ am ow eke b'ow erurir eke k'ekan egñ ec'Iy legñ nyam ce, gbeko k'ow eknmm in. ²³ Wel b'ow dad oñy ese: "N'annñ aña!", ow k'òdm "N'annñ yogñ a!", kò k'urur es k'usr jam k'imn! ²⁴ Ese elel eke nyam b'ejñ ke b'ayal afr nimum feñ a, ebn nenyembri nyam ow b'ow ecr egñ ec'Iy e mower e legñ a yeji. ²⁵ Gbeko gbuñ ke low na éy a, ow it ke l'íj gbre nono, ke yefenyina ec'agñ ígñ elu'l es. ²⁶ Low a eke ey Noe e legñ a, ebn ce ow b'ow ey egñ ec'Iy e mower e legñ a yeji. ²⁷ Legñ a, agñ a feñ am ij ob, etñ am egñ. Egñ lel oyow ab am ebirir ton batñ ow it legñ a eke Noe ey mijetñ gbel ab em a, etñ mij gbel a iy ow bubur el es ibi el. † ²⁸ Emeny ow b'ow anñ ese Lot e legñ a ec'ab af: yogñ yeji agñ am ij ob, am egñ, am ol án, am ewl egb, am us mel. ²⁹ Etñ eke Lot anñ Sodom bañ ey okm a, Nyam oñ al lele mebn eke ler ab am an ok wus ese mij af, ton ibi agñ a feñ. ³⁰ Ebn ce ow b'ow ey egñ ec'Iy e mower e legñ a yeji.

³¹ Legñ ab em a, egñ eke b'ow anñ in ec'él af e lef eb usu a, † ke b'ow oñy in e mob anñ akñ a, k'úsm es eym akñ ocm ob.

Ebn egñ eke b'ow anñ ogm a yeji, k'éwlm ij. ³² Okan Lot e yow a eke ler jam a e low a yeji. † ³³ Egñ eke b'erur eke ki dogñ in e sel a, b'ow irmn; kò egñ a eke b'ow irmn in e sel a, b'ow anñ owr. ³⁴ M'am dad oñy, legñ a eci ncok a, agñ yony eke b'ow eru es ob erur ob nyam af a, wel b'ow oc nyam, ke wel ígñ nyam elu es. ³⁵ Ek'oyow yony am bebñ sos ob iny eci, wel b'ow oc nyam, ke wel ígñ nyam elu es. ³⁶ [Eke agñ yony anñ ogm, wel b'ow oc nyam, ke wel ígñ nyam elu es.] †

³⁷ Sica in e jam esel a ibrm'n nine: «Egñ gbel, kò low na bogñ ow b'ow ey ee?» Etñ Jesu dad el nine: «Yogñ eke sos megl ugññ b'ow anñ a, yogñ anake sikaka b'ow as luku a.» †

18

Jej ok es nyam lele inñyow nyam ab

¹ Emeny Jesu dad in e jam esel a nyandre em odad yegm el ek'ow akpl ke seğñ feñ -ni ñoññ Nyam, sos k'òwm el es. ² Li dad wel nine: «Eb nyam em a, jej ok es nyam anñ eke eluam Nyam ke ám tutrm egñ yeji. ³ Eb nyam ab em ce, inñyow nyam yeji anñ eke sakp nono b'ow eññ'ñ ke ám ibrm'n eke ow ki jej in lele in ec'ifnu ab e low ok nenyembri nyam em oñ'n. ⁴ Legñ kpekpe em etñ, jej ok es a égñm jejm in e low a okm, etñ n'am dad in em l'ese: "Nawre tasi m'eluam Nyam, etñ m'am tutrm egñ yeji, ⁵ gbeko inñyow na am ijr'm gbre nono. Mi b'ow mi jej in e low a m'ok, yec'etñ ke li k'òwm l'íjrm im gbre ij." »

⁶ Etñ emeny Es Kotoko ígñ af dad nine: «Kò irir jej ok es ñuñ na ec'odad eke dad ab ee? ⁷ Etñ Nyam ek'onny in ec'agñ eke b'elu'l lebl ncok lele legñ owr ab a, li b'ow l'ew wel eci jej ok owi a es ow ibn ee? ⁸ Low nawre m'am dad oñy: li b'ow l'ogñ es li jej wel e low l'ok. Kò legñ eke egñ ec'Iy b'ow ow a, li b'ow n'ejñ omm esel wus na af ee?»

Farisi nyam lele wus labm eb es nyam ab

⁹ Emeny Jesu dad nyandre em odad ok agñ a eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel ke b'ifñ agñ ejec'a nine: ¹⁰ «Agñ yony im ok Nyamel gbel a e gbuğñ a Nyam ñoññ eci; nyam el Farisi etñ nyam el wus labm eb es. ¹¹ Farisi a igb inym es am ñoññ Nyam erm em dad ese: "O Nyam, m'am elu'ñ bia eke m'anm ese agñ amua na ek'el elu, ów eñuñ kok esel, afacu, oglog ese wus labm eb es na af a. ¹² Neneğñ gber nyam af, mi b'ejñ neny sakp yony. Etñ mi b'oc em

† 17:14 Ekn Ob Ap 14.2-3. † 17:21 anñ oñy ec'arajñodad na Grek em, wel otu ek'itññ ejec'em dad ese anñ oñy em.
† 17:27 Ekn Nuñ Jb 6.9-7.24. † 17:31 Ekn Matie 24.17 ec'akr otar a. † 17:32 Ekn Nuñ Jb 19.26. † 17:36 Luk eci silél esig beb em a, wel éjñm sodad ek'anñ ob na [...] ec'arajñ em a. Ekn Matie 24.40. † 17:37 Ekn Matie 24.28 eci akr otar a.

ec'ob fex eke mi kok a eci lew em m'ap'η." ¹³ Kɔ wus labm eb es a gbe kpab es agɲ a e lís inym es saw em, ótum eke k'igbl any ogɲ ler afr yeji, etɲ am ok sabu ermni dad ese: "O Nyam, ikɲ'm sɔɲɲ anke m'el sikpl es." ¹⁴ Low nawre m'am dad ony: wus labm eb es a, eke l'ewl meny n'aam akɲ a, Nyam oc in e sikpl a ap'r; † kɔ ow elm Farisi a gbe. Tasi em a, egɲ fex eke b'igbl'l in sosi ogɲ a, Nyam b'ow ony is'r es; etɲ egɲ eke b'isr in sosi es a, Nyam b'ow ony igbl'l ogɲ.»

Jesu lele etuey ab

Matie 19.13-15; Mark 10.13-16

¹⁵ Ca agɲ ot ey meny nenym yeji ow eke Jesu k'at el abu nuɲ. Eke jam esel a b'ekn eben a, -n'am enym agɲ a abr. ¹⁶ Kɔ Jesu ony wel ot etuey a ow'r lís etɲ li dad nine: «Yèbr etuey ow em ogɲ! Egɲ k'éɔɲɲ el, anke tasi em a, Nyam e gbrenɲbi usu a, agɲ a ek'ann ese el af a eci. ¹⁷ Low nawre m'am dad ony: egɲ kaka fex ek'egɲm Nyam e gbrenɲbi usu a ebm ese iyli af a, egɲ ikɲ na, legɲ kaka li k'ow l'ótum l'eym em.»

Ígɲ fex elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Mark 10.17-31

¹⁸ Jwifel ec'any es nyam ibrm Jesu nine: «Low yegm agɲ es mamn, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'íj sel ek'onym uwr ec'aja ee?» ¹⁹ Jesu dad'r nine: «Kɔ bla etɲ am esɲ'm egɲ mamn ee? Egɲ kaka elm egɲ mamn, ek'ow elm Nyam sony coco ce. ²⁰ Kɔ uw sol ab any ee? *K'íjɲm nfaci, k'íbiɲm egɲ, k'íym mil, k'íjɲm danɲku yadɲ em egɲ e nuɲ af, élum asɲ lele esɲ ab.*»† ²¹ Any es a dad nine: «Likekli em etɲ mi b'elum sol amua fex.» ²² Eke Jesu b'iri odad na a, li dad ow nine: «Eke kok eben ke ow akpl, gbekɔ ow ann'ɲ low nyam: ol ɲ eke ob fex ek'onny a ij, òc ow ec'os a cec ogboru, † ke b'ow enɲ ob ony afr, ca éwl meny ow us'm jam.» ²³ Eke any es a iri odad na a, sos ow'r es anke n'onny ob nono. ²⁴ Jesu is any ler'r etɲ ekn eke sos ow'r es; li dad nine: «Nyam e gbrenɲbi usu a ec'em ey a ew tuótuo agɲ a ek'onny ob nono a eci gbɛ! ²⁵ Gbanɲkɔ kedebnam eci fɛfn omu em eke k'ecr a ew fuɛfue akm gbrenɲbi eci Nyam e gbrenɲbi usu a ec'em ey a.»

²⁶ Agɲ a eke iri odad na a am dad ese: «Kɔ sica bwo ec'egɲ otu ek'ejɲ sel ee?» ²⁷ Jesu odu eb dad nine: «Yec'eke ew tuótuo agɲ ec'a, Nyam ogɲ a ow ew fuɛfue.» ²⁸ Pier dad nine: «[] obi yeji ekn, s'igɲ ey ec'ob ony fex s'elu es s'am us'ɲ jam!» ²⁹ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: ek'egɲ igɲ in ec'akɲ, in e

yow, lisijimel, in ec'agɲ oglog in ec'ey ab elu es Nyam e gbrenɲbi usu a sosisem, ³⁰ li b'ow n'ejɲ amua na fex bubu af legɲ na em, etɲ legɲ ek'ann anym am ow ab em a, li b'ow n'ejɲ sel ek'onym uwr.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anɲ igb ab

Matie 20.17-19; Mark 10.32-34

³¹ Jesu esɲ in e jam esel lew yony a ow ejɲ'n saw em etɲ am dad el ese: «Ísr any ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a. Yogn anake low a fex eke kokoba ob esel non egɲ ec'Iy e lís a b'ow iy neny a. ³² Wel b'ow oc elu'l Nyam e low any uwm esel ec'abu em. -Li b'ow -li kokr ow miyer, -li wewr ow, -l'af ow sar any. ³³ -Li b'ow -l'or ow nɲbre em, ke ca -l'ibi ow. Etɲ segɲ nyahan li b'ow l'igb luw em.» ³⁴ Kɔ jam esel a irim odad eke n'am dad wel a okm el es sos em; odad a eci liy a k'eym okm, etɲ -l'uwm low yec'a eke Jesu am dad a e nyandre ab any.

Jesu ewlm Jeriko ec'any eflu nyam

Matie 20.29-34; Mark 10.46-52

³⁵ Eke -n'imn tonɲ bake -n'am titm Jeriko a, any eflu nyam sig es ejagb saw am sasm ob. ³⁶ N'am iri dedeku a ek'am ow a e lebl, etɲ n'am ibrm l'ese: «Kɔ bla lowi ee?» ³⁷ Wel dad'r ek'ow el Nasaret e Jesu anake am ec a. ³⁸ Etɲ kpekɲ n'am og li dad l'ese: «Jesu, David eci lilaw, ikɲ'm sɔɲɲ!» ³⁹ Agɲ ek'ann anym am an es im a, am enym'n abr eke li ki yewal, gbekɔ n'am at lebl es l'og li dad l'ese: «David e lilaw, ikɲ'm sɔɲɲ!» ⁴⁰ Eke n'am og e eben a, Jesu inym es etɲ ony egɲ esɲ'n. Eke any eflu a ow titm'n a, Jesu ibrm'n nine: ⁴¹ «Kɔ bla lowi am erur eke mi ki kok m'onɲ ee?» Any eflu a dad'r nine: «Egɲ gbɛl, m'am erur eke mi k'ekn es.» ⁴² Jesu dad'r nine: «[] ec'omn a ewlm'ɲ; èkn es goɲ!» ⁴³ Kpekɲ any eflu a am ekn es, etɲ n'am us Jesu jam li koklm Nyam. Etɲ agɲ a fex eke ekn low na a yeji am koklm Nyam.

19

Jesu im Zashe e gbugɲ a

¹ Eke Jesu ey Jeriko banɲ am ubr im a, ² gbrenɲbi nyam eke wel b'ejɲ Zashe, ke el wus labm eb esel ec'egɲ ligbɛl a anɲ yogn. ³ N'am ol eke li k'ekn egɲ a eke el Jesu a, kɔ bieku a sosisem, l'ótum eke li k'ekn ow anke l'el egɲ kpetejɲni. ⁴ Etɲ l'uru es n'im l'uyu sikomor ikɲ nyam l'ey em eke li k'ekn Jesu, eke ow b'ow ecr yogn ec'a sosisem.

† **18:14** Nyam oc in e sikpl ap'r: odad na Grek em, wel otu ek'itɲn ejec'em dad ese Nyam oc'r nenyembri nyam es in ec'any af. † **18:20** Okm Ok 20.12-16; Ol Jkn 5.16-20. † **18:22** Èkn Matie 19.21 eci akr otar a.

5 Eke Jesu ow ba b'ign̄ yoḡn̄ a, l'igbl̄ any oḡn̄ et̄n̄ li dad ow nine: «Zashe, ògn̄ es fafa us es; ow it eke yefenyina mi k'eȳ ñ e gbuḡn̄ a.» 6 Et̄n̄ kpek̄n̄ Zashe oḡn̄ es us es, oc Jesu ab im gbuḡn̄ et̄n̄ eb' r sos em in̄n̄ em. 7 Aḡn̄ a fɛn̄ ek'ek̄n̄ low na a am sesl̄ ów dad ese: «Egn̄ na gbe, sikpl̄ es oḡn̄ anake n'im n'am ij etu a!» 8 Kó Zashe igb̄ inym es Es Kótókó ec'any af et̄n̄ dad nine: «Egn̄ gb̄el, m'ow m'oc em ec'ob e m'ony a e likpr̄ m'ap oḡboru. Et̄n̄ eke m'eb̄ egn̄ nyam ec'ob dufre em, mil̄ em, ke m'ówr̄ sakp̄ yar m'onȳn̄.» 9 Et̄n̄ Jesu dad' r nine: «Yefenyina sel̄ egn̄ ey ak̄n̄ aña, anke egn̄ na yeji el Abraham e lilaw. 10 Tasi em a, egn̄ ec'Iy ow am ol̄ eke k'eb̄ aḡn̄ ek'irm̄ a elu es.»

*Òc os ɔol an!
Matie 25.14-30*

11 Eke -n'am iri sodad amua a, emeny Jesu dad nyandre em ec'odad nyam anke n'am titm̄ Jerusalem, et̄n̄ aḡn̄ a am tutr̄ eke Nyam ec'es ew a am ow eȳ okm̄ kpek̄n̄. 12 Et̄n̄ kin̄ odad eke l'oc n'am dad: «Ak̄n̄ nyam ec'any es nyam aam usu kpekpe eb̄ nyam em eke k'eb̄ es ew ec'abusu, ke ew̄l̄ meny ow. 13 Gbuñ eke li k'im a, l'esñ in̄ eci juma kok esel ab em e lew, et̄n̄ n'onȳ egn̄ egn̄ os † ek̄n̄ yen, et̄n̄ li dad wel nine: “Òcr̄ kokar juma eñan mij̄ ton̄ ke m'ew̄l̄ meny m'ow.” 14 Kó in̄ ec'eb̄ eȳn̄ a ifn̄'n̄, et̄n̄ -l'erm̄ aḡn̄ us' r jam im dad eke el erurm̄ eke egn̄ ik̄n̄ na in̄ k'ew̄ el es.

15 Eke n'im l'eb̄ es ew ec'abusu a bake l'ew̄l̄ ow a, l'esñ in̄ eci juma kok esel a eke li cec os n'onȳ a eke li k'uw̄ egn̄ egn̄ e juma e kok a e mij̄ ek'eñn̄ ab any. 16 Kr̄ekre es a ow et̄n̄ dad' r nine: “Egn̄ gb̄el, ñ e os ek̄n̄ yen ab em, m'eñn̄ os fandi.” 17 Es ew es a dad' r nine: “Juma kok es mamn̄, ow akpl̄ gb̄el! Eke ij̄ neny nyam low likekli na em a, ow sosiem m'am̄ on̄'ñ̄ abusu ek'ew̄ eb̄ lew es.” 18 Yonȳ em ec'a yeji ow et̄n̄ dad' r nine: “Egn̄ gb̄el, ñ e os ek̄n̄ yen ab em, m'eñn̄ os ek̄n̄ yen yen sakp̄ yen.” 19 Li dad ow nine: “M'am̄ on̄'ñ̄ abusu ek'ew̄ eb̄ yen es.” 20 Nyahan em e juma kok es a ow et̄n̄ dad nine: “Egn̄ gb̄el, kin̄ ñ e os a eke m'ucu es on̄onȳ em m'ew̄'ñ̄ es. 21 M'uru'ñ̄ anke m'uw̄ any eke ñ el egn̄ tuotuo. Et̄n̄ b'oc ob yec'eke ñ ewm̄ es a, b'ub̄ egn̄ yec'eke ewlm̄ a.” 22 Eke li dad eben a, es ew es a dad' r nine: “Ñ el juma kok es ñññ; m'ow m'oc ñ ec'odad ebl̄ a m'obr̄'ñ̄ low. Uw̄ any eke m'el̄ egn̄ tuotuo, ke mi b'oc ob yec'eke m'ewm̄ es, ke mi b'ub̄ egn̄ yec'eke m'ewlm̄ a; 23 et̄n̄ kó bla et̄n̄ ocm̄ em e os a iim̄ ewm̄ es os es ew̄ usu, ow kokm̄ juma bake, ese

eel̄ eke m'ow ab af a, ke m'óc os a lele ow e mij̄ ab ab ee?” 24 Kr̄ek̄n̄ es ew es a ewl̄ meny et̄n̄ dad aḡn̄ a ek'an̄n̄ yoḡn̄ a nine: “Èbr̄ ir os a abu em̄ on̄n̄ egn̄ a ek'onȳ fandi a.” 25 Kó -li dad ow nine: “Egn̄ gb̄el, in̄ n'onȳ os fandi et̄n̄, ke emeny wel̄ on̄'ñ̄ ee?” 26 L'odu l'eb̄ li dad nine: “Low nawre m'am̄ dad on̄y: egn̄ fɛn̄ eke on̄ym ob ab a, wel̄ b'ow obn̄'n̄; kó egn̄ eke on̄ym ob kaka a, tel̄ a eke n'onȳ a yeji, wel̄ b'ow ɔdu eb' r abu em. 27 Kó sica em ec'efnu a ek'erurm̄ eke mi k'el̄ el ec'es ew es a, on̄yn̄ owr̄ el aña, ke ibir̄ el em ec'any af!” »

*Jesu am eȳ Jerusalem
Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Jan 12.12-19*

28 Eke li dad eben a, Jesu ik̄n̄ bieku a anym am uyu im Jerusalem. 29 Eke n'im̄ bake n'am̄ titm̄ Betfaje lele Betani ab ek'el̄ Olivie lafeny a ec'ogog a, † Jesu erm̄ in̄ e jam esel ab em ec'aḡn̄ yony, 30 et̄n̄ li dad wel nine: «Ìmn̄ bañn̄ a ek'an̄n̄ anym a. Eke b'ow okr̄ em a, b'ow ekan̄ gban̄kó kpet̄eñn̄ nyam eke wel̄ uc̄ur es, ke egn̄ kaka k'uuyum af. On̄yn̄ momun in̄ es ocr̄ ow ir. 31 Ek'eḡn̄ b'ibrm̄ on̄y low a sosiem eke am momun gban̄kóli ab es a, dàdr̄ ir̄ esre: “Egn̄ gb̄el a on̄y ow ec'es abur.” »

32 Aḡn̄ a eke l'erm̄ a im et̄n̄ -l'ek̄n̄ low a ese eel̄ eke Jesu dad el ab af. 33 Eke -n'am̄ momu gban̄kóli a es a, ow ec'esel a am ibrm̄ el̄ ese: «Kó bla et̄n̄ am momun gban̄kóli ab es ee?» 34 Et̄n̄ erm̄ esel yony a dad el nine: «Egn̄ gb̄el a on̄y ow es'abur.» 35 Et̄n̄ kpek̄n̄ -l'oc gban̄kó kpet̄eñn̄ a -l'is̄ Jesu. -L'oc el̄ eci sigbad -li faf ow af, et̄n̄ -n'onȳ Jesu uyu af. †

36 Eke -n'am̄ an es -n'im̄n̄ anym ec'a, aḡn̄ am ot̄ el e sigbad faf ejagb. † 37 Eke n'am̄ titm̄ Jerusalem, ejagb a ek'am̄ us̄ nuñ es im̄ Olivie lafeny af ec'a, aḡn̄ a fɛn̄ ek'am̄ us' r jam a sos em̄ in̄n̄ em̄ am̄ kókkm̄ Nyam lebl̄ gege, sakrowa a fɛn̄ eke -l'ekan̄ a sosiem eci. 38 -N'am̄ dad -l'ese: «*Ke Nyam édn̄ Eb̄ Ebu ek'am̄ ow Es Kótókó e nin̄ em a ɔwro!*† S'am̄ kókkm̄ Nyam, erm̄ es eȳ lele anygb̄el ab ek'an̄n̄ afr̄ a sosiem eci!»

39 Farisiel̄ beb̄ ek'an̄n̄ aḡn̄ ab em a, dad Jesu nine: «Low yegm̄ aḡn̄ es, édn̄ñ̄ ñ e jam esel a yéwal.» 40 Kó Jesu dad el nine: «Eke -li yewal yeji, mebn̄ amua b'ow ɔḡ kókkm̄ im!»

Jesu am ik̄n̄ Jerusalem ec'on̄n̄

41-42 Eke Jesu im̄ titm̄ Jerusalem ke b'ek̄n̄ eb̄ a, n'am̄ ik̄n̄ ow ec'on̄n̄ li dad l'ese: «O Jerusalem, blel̄ ñ yeji uw̄ leḡn̄ na em ec'eel̄ eke k'eñn̄ erm̄ es eȳ anȳ ana! Kó sica ow

† 19:13 Os nyam a el juma kok es nyam e leḡn̄ nyam e labm̄ soḡ. † 19:29 Èkn̄ Mark 11.1 ec'akr̄ otar a. † 19:35 Bèbm̄n̄ Zakari 9.9. Èkn̄ Matie 21.5 eci akr̄ otar a. † 19:36 Èkn̄ Mark 11.8 ec'akr̄ otar a. † 19:38 Selu 118.26. Èkn̄ Matie 21.9 ec'akr̄ otar a.

lól'ŋ es any af. ⁴³ Kó læŋ am ow eke ŋ ec'efnu b'ow awŋ lakp iwr did elul'ŋ em, eb'ŋ susu feŋ, abur'ŋ es atr'ŋ sel. ⁴⁴ -Li b'ow -ni nuŋŋ'ŋ nimum, ŋ lele ŋ ec'eb eyŋ ab ab. Eŋŋ lebn kaka k'ow anm lawl lebn af ij, aŋke ŋ uwm læŋ eke Nyam ow eke k'elum'ŋ abu ab any!»

Jesu oŋŋ án ɔlu a ok ɔkm Nyamel gbɛl ab em

Matie 21.12-17; Mark 11.15-19; Jan 2.13-22

⁴⁵ Sica Jesu im l'ey Nyamel gbɛl a e gbugŋ a, l'oŋŋ án ɔlu a l'ok ɔkm, ⁴⁶ eŋŋ li dad wɛl nine: «Nyam Lɛl em a, Nyam dad nine: *Em ec'él a b'ow el Nyam ŋɔŋŋ ec'él.* Eŋŋ ɔny, am ocr kokr elu eci *ɛŋanin usu!*» †

⁴⁷ Sɛŋŋ feŋ Jesu b'im yɛgm aŋŋ low Nyamel gbɛl ab em. Eŋŋ egb waw esɛl egbɛl a, ol e low yɛgm esɛl a, lele Jwifɛl em ec'any esɛl ab ab, am ɔl eke k'ibi'r. ⁴⁸ Kó -l'uwmn elɛl eke -li k'ɛŋan ow any, aŋke aŋŋ a feŋ b'iri in e low sɛnyɛn sɛnyɛn.

20

Jesu ec'abusu ɔny owi

Matie 21.23-27; Mark 11.27-33

¹ Læŋ nyam, Jesu am yɛgm aŋŋ low Nyamel gbɛl a e gbugŋ a, eŋŋ n'am dad Amani Mann ec'odad. Egb waw esɛl egbɛl a, ol e low yɛgm esɛl a lele aŋŋ ekpekɛ ab ab ow ² eŋŋ am ibrm esɛ: «Dàd ey ɔ! Kó bogŋ ec'abusu em am kok ów amua ee? Kó bwo ɔŋ'ŋ na eci kok ec'abusu ee?» ³ Eŋŋ Jesu dad el nine: «Em yeji m'am ow m'ibrm ɔny low nyam cɛ. Dàdr'm, ⁴ kó bwo ɔŋ Jan abusu ow ok aŋŋ mij nuŋ ee? Kó Nyam oglog aŋŋ ee?» ⁵ Eŋŋ -n'am dadarir el ɔfr em -l'ɛsɛ: «Eke si dad eke Nyam ɔŋ'n l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'ɛsɛ: «Kó bla sɔsiem ubmn in nawrɛ ee?» ⁶ Eŋŋ emeny eke si dad eke aŋŋ ɔŋ'n abusu l'ow, ow b'ow ɔŋ aŋŋ a feŋ ot mebn eke k'ibi ey, aŋke -l'uw any eke Jan el Nyam e kokoba ɔb es tasi.» ⁷ Eŋŋ sica -li dad Jesu nine: «S'uwm eŋŋ ek'ɔŋ'n abusu l'ow l'ok aŋŋ mij nuŋ ab any.» ⁸ Eŋŋ in yeji li dad wɛl nine: «Eke ow el eɛɛn a, em yeji mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feŋ a.»

Viny ɔgm e juma kok esɛl eŋŋŋ ec'odad nyandrɛ em

Matie 21.33-46; Mark 12.1-12

⁹ Emeny Jesu am dad aŋŋ a nyandrɛ odad na esɛ: «Læŋ nyam ɔgm es nyam ewl viny in ec'ɔgm a, l'oc l'abul ɔgm juma kok esɛl, † eŋŋ n'im usu læŋ kpekpe eci. ¹⁰ Eke egb ub e læŋ ow a, l'erm in ec'abu elum es nyam im eŋŋ juma esɛl a eke wɛl k'ɔŋ'n

egb a, in ec'eke k'ebm'n a. Eke abu elum es a im a, juma esɛl a ɔr'r; eŋŋ -l'oŋŋ ow ow ewl abu ɔfr. ¹¹ Emeny ɔgm es a erm abu elum es ejeci nyam. Kó in yeji juma esɛl a ɔr'r; wɛwr'r; eŋŋ -l'oŋŋ ow; ow ewl eke -n'ɔɔm ow ob kaka. ¹² Emeny sakp nyahan em, l'erm abu elum es nyam im. Na ec'a gɛɛ, -l'or ow -li kok ow mob, eŋŋ -n'ony -l'owl ow lakp jam a. ¹³ Eke egb ɔgm es a b'ekn eɛɛn a, li dad nine: «Oho! Kó sica ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow m'erm em ec'iy eke m'erur tasi a; ow k'odm ke -n'ony ow ec'elum.» Eŋŋ l'erm jim in. ¹⁴ Gbɛkɔ eke -l'ɛkan ow a, -n'am dadarir el ɔfr -l'ɛsɛ: «Kin eŋŋ a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'ibi'r ke ɔgm a él ey eci.» ¹⁵ Eŋŋ -n'ony -l'owl ow ɔgm a e lakp jam a, eŋŋ -l'ibi ow.»

Sica Jesu ibrm el nine: «Kó na, bla lowi ɔgm es a b'ow kok ɔgm juma kok esɛl ab ee? ¹⁶ Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esɛl a, ke l'óc ɔgm a n'ɔŋ aŋŋ ejeci.»

Eke aŋŋ a iri sodad amua a, -li dad nine: «Ow k'ow eym eɛɛn!» ¹⁷ Kó Jesu lɛr el eŋŋ ibrm el nine: «Kó Nyam odad na e nyandrɛ el ayaf ee?

Lebn a eke él us esɛl a oc owl a, ewl el él lɔy em e lebn tasi. † ¹⁸ Eŋŋ feŋ eke b'ow ey lebn na af a, b'ow kikn es, eŋŋ eŋŋ feŋ eke lebn a b'ow ey af a, b'ow piplm em el siflɛl.»

Kó wɛl sɔg wus labm ee?

Matie 22.15-22; Mark 12.13-17

¹⁹ Eke ol e low yɛgm esɛl lele egb waw esɛl egbɛl ab ab uw any eke el sɔsiem anake Jesu ub nyandrɛ na a, -n'am ol eke li k'ony ow ke -l'ɛdŋŋ ow e juma a, gbɛkɔ -n'am uru aŋŋ a. ²⁰ Ow sɔsiem -n'am ɔsu Jesu kprakpr em. -Li b'erm aŋŋ ow esɛ nenyembri nyam esɛl af, eke k'ony Jesu in ec'odad ebl em, yec'eŋŋ ke -l'oc -l'elu ow Jude ec'ɛs ew es a abu em. ²¹ -N'am ibrm Jesu low ikŋ na -l'ɛsɛ: «Low yɛgm aŋŋ es, s'uw any eke ŋ e Nyam e low eke bi dad ke bi yɛgm aŋŋ a el nawrɛ eŋŋ úrum eŋŋ any é; Nyam ec'elɛl eke am ibrm eke si k'ir eb a, bi yɛgm ow ec'ejagb a kɛŋ. ²² Kó dàd ey ɔ! Ey ec'ol ɔŋ abusu eke si ki sɔg wus labm s'ɔŋ Sesar ee?» † ²³ Eke -li dadr eɛɛn a, Jesu uw el e kprakpr ab any, eŋŋ dad el nine: ²⁴ «Yɛgm'n os nyam.» Eŋŋ -l'oc el ec'os a e nyam -n'am yɛgm ow. Eŋŋ Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wɛl non os na af a, bwo ec'eŋŋ ec'ow el ee?» Eŋŋ -li dad nine: «Sesare eci.» ²⁵ Eŋŋ Jesu dad el nine: «Eke ow el eɛɛn a, ke ɔŋŋ Sesar yec'ek'el in ec'a, ke ɔŋŋ Nyam yeji yec'ek'el in ec'a.» ²⁶ Na em yeji -l'otum -n'ɔnym ow odad ebl em aŋŋ a ec'any af.

† 19:46 Bèbm'n Esayi 56.7; Jeremi 7.11. † 20:9 Èkn Mark 12.1 ec'akr otar a. † 20:17 Selu 118.22. † 20:22 Èkn Matie 22.17 ec'akr otar a.

Ko odad eke li dad wel a iti el any, etj -li bubur enyembri.

Luw em anj igb

Matie 22.23-33; Mark 12.18-27

²⁷ Ow e jam a, Sadusiel ec'agn beb ow enj Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ese luw em anj igb in anum a.) -N'am ibrm Jesu low na l'ese: ²⁸ «Low yegm agn es, Mois non ol na oñ ey dad nine: Eke ign nyam ebi yow etj l'ewm iy kaka toñ l'uw, ow akpl ke lisijim eb innyow a ebi, ke ew ey in ab ew lisijim nin es. † ²⁹ Kin agn lisijimel lobñ e low ek'ejn: likpekp a ebi yow, l'ewm iy kaka ow ab etj l'uw. ³⁰ Li b'uw a, yony em ec'a eb innyow a ebi. In yeji l'ewm iy toñ batñ l'uw. ³¹ Eke in yeji li b'uw a, nyahan em ec'a yeji eb innyow a ebi. Eben eben toñ el lobñ mum -l'ebi innyow a etj -l'uw eke -l'ewm ey kaka. ³² Etnj ow ec'uwr em a, yow a yeji uw. ³³ Ko sica legñ eke agn ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egñ e yow tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a feñ egñ egñ ebi'r ow el in e yow.»

³⁴ Jesu dad el nine: «Wus na ec'egñ lele oyow ab b'ebirir; ³⁵ ko egn a lele oyow ab ab ek'it eke k'annj luw em igb, ke ir eb afr a k'ow ebirm ij. ³⁶ -Li k'ow -l'otumn -l'uwmn ij anke -n'annj ese afr erm esel af. Sica -l'el Nyam ec'ey, anke -n'annj luw em -l'igb. ³⁷ Mois dad ayal eke agn ek'uw a b'ow annj owr; anke kati a ek'am iri al ab em a, l'esñ Es Kotoko Abraham e Nyam, Isak e Nyam, Jakob e Nyam.† ³⁸ Ko agn eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agn ek'uw ke annj owr a e Nyam, anke in ec'a agn amua feñ annj owr.» ³⁹ Etnj ol e low yegm esel beb eb odad etj dad nine: «Low yegm agn es, uw dad.» † ⁴⁰ Low na eke li dad wel eben a, egñ kaka úsm af ibram'n low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Mark 12.35-37

⁴¹ Sica Jesu ibrm ol e low any uw esel a nine: «Ayaf wel otu eke ki dad eke Mesi el David eci lilaw ee? ⁴² Anke Selu e lel ab em a, David in obi am dad ese:

Es Kotoko Nyam dad em e Kotoko nine:

“Òw sig es em e lidr abu af

⁴³ toñ bake m'ót ñ ec'efnu a m'ok'ñ akr ew.” †

⁴⁴ Ekan, eke sica David b'esnj'n “Es Kotoko”, ke ayaf Mesi a otu eke k'el David e lilaw ab ee?» †

Ki kokr ese ol e low yegm esel ec'ab af
Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

⁴⁵ Eke agñ dedeku a am iri in ec'odad a, Jesu dad in e jam esel a nine: ⁴⁶ «Òsur sos ol e low yegm esel e lis, el eke -li b'erur eke -li ki sus mob akpapk -n'am ecm ab, ke -li b'erur eke dedeku em wel k'esññ el elum em, etj Nyam nuñ ign susu a -li bi dogññ mekpñ anym es. Es ghegl ec'ob ij owi em yeji -li b'erur susu amamn. ⁴⁷ -Li b'ufñ ennyow eb es, etj -li bi kok nyandre -l'ofur Nyam ñojñ yec'etj ke wel ót el agñ amamn. Na sosiem anake el e jej ok a b'ow ew tuotuo a.»

21

Innyow gbör yow a ec'ob ap a

Mark 12.41-44

¹ Ow e jam a, Nyamel gbél ab em yogñ ce, eke Jesu b'is any a, l'ekñ egbrenjñbi ek'am elu Nyam bia ok el ec'ob ap a kopró ebr mob ab em. ² Emeny l'ekñ innyow gbör yow nyam yeji ek'am elu os ekekey yony kopró ebr ob ab em; ³ etj li dad nine: «Low nawre m'am dad ony: innyow gbör yow na ap ob akm agñ a feñ ec'a, ⁴ anke el ec'a -n'ojñ el ec'ob eke -n'ojñyn a ec'ow ek'ign af a, ko innyow a ec'a, n'ojñ in e gbör em ec'a eke n'ojny a, ow kpra kpra a eke li k'iir eb af a.» †

Nyamel gbél a e ñujñ

Matie 24.1-2; Mark 13.1-2

⁵ Sica agñ beb am dad Nyamel gbél a e sakpl owi, mebn amamn lele mob amamn ab eke wel ap Nyam a e low. Eke Jesu b'iri a, li dad nine: ⁶ «Legñ am ow eke mebn amua ek'am ekan a, kaka k'ow usrm lawl lebn af anum, anke feñ b'ow er ok wus.»

Legñ es abal el e gbre owi

Matie 24.3-14; Mark 13.3-13

⁷ Odad na eke Jesu dad ab em -l'ibrm ow nine: «Low yegm agñ es, ko bogñ legñ iy low na b'ow ey ee? Etnj bogñ e meny ewr em, wel b'ow ab uw wanci a eke ów amua b'ow ey ab any ee?» ⁸ Etnj Jesu dad nine: «Èwr erm! Ki yebr egn k'irmn ony! Tasi em a, agñ nono b'ow ow em e nin em dad eke el el Mesi a, etj -li b'ow -li dad eke legñ es abal el a in ow ñ! Ko k'usr el jam. ⁹ Eke batñ am irir owi am dad ony ar owi lele eb e bobor owi ab a, ke erññ k'òny ony. Ow it eke ów amua k'ey, ko ow elm wus na e nuñ edñ. ¹⁰ Tasi em a, ebr nyam ec'agn b'ow im enñ ebr ejeci nyam ogn ar; es ew nyam b'ow im enñ es ew ejeci nyam ar ogn eci; ¹¹ wus b'ow umu tuotuo, etj susu nono gbél af lek b'ow ey, ol enññ b'ow ony agñ

† **20:28** Ol ðkn 25.5-6. † **20:37** ðkm Ok 3.6. Ekn Matie 22.32 ec'akr otar a. † **20:39** Sadusiel lele Farisiel ab ec'odad nyam eke b'annj el arañ a e liy a el luw em anj igb owi. Ol e low yegm esel nono el Farisiel. -Li b'ub luw em anj igb e low a nawre. El anake -n'am oñ Jesu low ij a, anke -n'am ekn eke Jesu annj el ec'ogog. † **20:43** Selu 110.1. † **20:44** Ekn Matie 22.45 ec'akr otar a. † **21:4** Ekn 2 Korant 8.1-6.

nɔnɔ; ów ɛrɛn ɛrɛn b'ow ey etɛ mɛny ɛwr ɛgbɛl ɛgbɛl b'ow anɔ afr ok ɔkm.

¹² Gbɛko gbunɔ ke ów amua éy a, wɛl b'ow ony ony ke wɛl ijr ony gbɛ, wɛl b'ow ot im ony jɛj ok ɛm Nyam nuɔ iɔn susu etɛ wɛl b'ow ok ony sobɛl ɛm, etɛ wɛl b'ow of ok ony éb ɛbu lele ɛs ɛw ɛsɛl ab abɛ ɛm, ɛk'ɛel ɛm e jam ɛsɛl a sosiɛm. ¹³ Na anake b'ow ony ijr ɛm e danɔku. ¹⁴ Ow sosiɛm a ɛbr ɛwr ɛs nuɔ ɛm ke ɛrɛm ijr k'íkɛm anɛm okm ony low eke b'ow dadɔr dogɛnɛn ony sosi a ɛci. ¹⁵ ɛm obi m'ow m'onɔ ony sodad ɛbl lele sɛwr ab eke b'ow ony ony ɛc'ɛfnu a ɛc'ɛɔn kaka k'ow otum dadɔm odad akam ony ɛs. ¹⁶ Ony ɛsɛl bɔbɔ yɛji, ony lisɛl, ony lisɛjimɛl, ony ɛc'ɛɔn lele ony lawlɛl ab b'ow ony ony ot im ony abusu ɛsɛl ɛc'any af; wɛl b'ow ob ony low, ibi ony ɛm ɛc'ɛɔn nɔnɔ. ¹⁷ ɛm sosiɛm ɛɔn a fɛɔ b'ow ifn ony, ¹⁸ kɔ ony e sin nuɔ bɔbɔ yɛji, kaka k'ow iram. ¹⁹ Inɛm ɛs kikri ɛbɛn ɛɛ; na ɛm anake b'ow ɛɔn sel a.»

Jesu am dad Jerusalem e nɔnɔ owi
Matie 24.15-21; Mark 13.14-19

²⁰ ɛmɛny Jesu dad nɛnɛ: «Eke b'ɛkan áru ɛk'iwɛr did ɛlul Jerusalem ɛm a, ke lɛɔn ab anake b'ow uwr any eke wɛl b'ow nɔnɔ n' a. ²¹ Kpɛkɛɔn ɛɔn a eke b'ow anɔ Jude a, ow akpl ke -l'uru ɛs -n'im mafeny ɛm; ɛɔn eke b'ow anɔ Jerusalem banɔ a -n'im akpoj, ke ɛɔn eke b'ow anɔ sikpukpu ɛm a k'éym banɔ a ij, ²² anɔke ow b'ow el jɛj ok e sɛɔn. Yogɛn anake ów a fɛɔ eke Nyam Lɛl dad a b'ow iy nɛny a. † ²³ Sɛɔn amua b'ow ɛw tuotɔ molok ab lisɛl lele ɛk'ɛam ony ey mɛny ab ab ɛci, anɔke sɛɔn a ow b'ow el sɔɔn ligbɛl eke b'ow ey ɛb ab ɛm. ɛɛ, Nyam b'ow ɛlu in ɛc'ɛrm bebl ɔkm ɛɔn a e lis! ²⁴ Wɛl b'ow ibi ɛl ar ɛm, etɛ wɛl b'ow ot im ɛl madu ɔkr ɛm ɛbr ɛbr fɛɔn ɛm; etɛ Nyam e low any uwm ɛsɛl b'ow ɛb Jerusalem onɛm ab tonɔ bake el e lɛɔn yɛji úwr.»

ɛɔn ɛc'Iy e mower
Matie 24.29-31; Mark 13.24-27

²⁵ Eke li dad na a, ɛmɛny Jesu nɛnɛ: «Sɛɔn am ow eke mɛny ɛwr b'ow anɔ ligbɛn ɛm, awl ɛm lele mɛlɛl ɛm ab ok ɔkm. † Eke wus na af ɛc'ɛbr ɛbr a fɛɔ b'ow iri okij lele mra ab e likekr a, -li b'ow -n'onɔ ɛrmij. ²⁶ ɛɔn ɛrɛn b'ow ony tonɔ úw, eke -li b'ow -li tutɛ ów a eke b'ow ey wus na af e low, anɔke nyam afr ɛc'abusu a b'ow ufɛn. ²⁷ Yogɛn anake wɛl b'ow ɛkn ɛɔn ɛc'Iy eke b'ow anɔ jru ɛm ow, abusu ligbɛl lele anygbɛl ɛm ab a. † ²⁸ Eke ów amua b'ow ob nuɔ an ow a, ke átar sos ɛs inɛm ɛs lɛɛr afr; anɔke ony ɛc'ɛs ɛb ɛlu e lɛɔn a ow titm n̄.»

Low yɛɔm eke babm e likɔ a am ɛlu ɔkm
Matie 24.32-35; Mark 13.28-31

²⁹ ɛmɛny Jesu oc nyandɛ ɛm ɛc'odad na etɛ am dad ɛsɛ: «Ékan babm e likɔ lele ɛkɔn ɛjɛc'ab ab; ³⁰ eke -n'am gɛɔn ɔdɔdɔ a, kpɛkɛɔn b'uwr any eke mewij ow titm. ³¹ ɛbɛn nyam coco, eke b'ow ɛkan ów amua ow a, ke kpɛkɛɔn úwr any eke Nyam e gbɛɔnɔgbi usu a ow titm. ³² Low nawɛ m'am dad ony: yɛfɛnyina ɛc'ɛɔn a fɛɔ n'ow uwm ow uwm, etɛ ów amua b'ow ey. ³³ Afr lele wus ab b'ow ɛc, kɔ ɛm ɛc'odad ɛbl a k'ow ɛcɛm.»

ɛɔn ɛc'Iy e mower ɛc'ɛrm ɛw owi

³⁴ «Ow sosiɛm, ɛwr ɛrm! K'ócar ony sosi k'ɛlulɛl ɛs gbɛɔl owi, mar ony owi, lele owr anɔ ɛc'ɛrmij ɛbr owi ab ɛm, bake ijal sos ɛs lɛɔn a ów okr ony ɛs kpɛru, ³⁵ ɛsɛ asawa eke b'ok ob af ony af; tasi ɛm a, ow b'ow okr wus na ɛc'ɛɔn a fɛɔn ɛs. ³⁶ K'ɛrur mɛmɛn, kɔ sɛɔn fɛɔ nɔnɔn Nyam yec'etɛ ke onyn lɛc akmɛn ów amua eke b'ow ey ab ɛs, ke ótur inɛm ɛs ɛɔn ɛc'Iy ɛc'any af.»

³⁷ Sɛɔn fɛɔn Jesu b'im yɛɔm ɛɔn low Nyamɛl gbɛl a e gbunɔ a etɛ lɛɔn uk ɛm, li b'im l'ɛru Olivie lafɛny af. ³⁸ Etɛn ibiribr fafa ɛɔn a fɛɔn b'ow Nyamɛl gbɛl a e gbunɔ a eke k'iri in ɛc'odad.

22

ɛs ɛw ɛsɛl am ut Jesu ɛc'ibi a ɛc'asɛ
Matie 26.1-5; Mark 14.1-2; Jan 11.45-53

¹ Sica Futufutu eke ɛjru ánm ɛm ɛc'ɛs gbɛɔl ɛk'el Pak a e lɛɔn a ow titm. † ² Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl lele ol e low yɛɔm ɛsɛl ab am ol ɛw ɛw ɛm elɛl eke -li ki kokɛr bake -l'ibi Jesu, gbɛko ɛrɛn am ony el ɛɔn a sosiɛm.

Judas am bebɛm eke b'ow ol Jesu ij
Matie 26.14-16; Mark 14.10-11

³ ɛbɛn a, kpɛkɛɔn Satan ey Judas eke wɛl b'ɛɔn Iskariot, jam ɛsɛl lɛw yony a ɛc'ɛɔn nyam ɛm. ⁴ Ow ony etɛn n'im n'ɛnɔn Jwifel ɛc'ɛgb waw ɛsɛl ɛgbɛl a lele Nyamɛl gbɛl a ɛc'osɔ ɛsɛl ɛkɛkɛp ab ab, etɛn -l'iririr elɛl eke li k'oc Jesu l'ɛlu wɛl abɛ ɛm a. ⁵ Low na eke Judas dad el a inɔn el sos ɛm tonɔ afɛn ɛs, etɛn -l'ɛwar ow eke -li b'ow -li sɔɔn ow labm. ⁶ Judas ɛɔn ɛb, etɛn sica n'am ol akunda sɛnyɛn yec'ɛm eke li k'onɔ Jesu n'onɔ wɛl yec'etɛn ke dedeku a k'úwm any.

Pak ɛc'ob ij a ɛci sos bebɛm
Matie 26.17-25; Mark 14.12-21; Jan 13.21-30

⁷ Lɛɔn a ɛk'el Futufutu ɛk'ɛjru ánm ɛm ɛc'ɛs gbɛɔl e lɛɔn eke wɛl k'ibi mɛɛɛb kok Pak ɛc'ob ij a ow. ⁸ Etɛn Jesu ɛrm Pier lele

† 21:22 ɛkn Ose 9.7. † 21:25 awl ɛm, lele mɛlɛl ɛm ab ok ɔkm:bɛbmɛn Esayi 13.10; Ezekiel 32.7; Joel 3.3-4. † 21:27 ɛkn Daniel 7.13. † 22:1 ɛkn ɔkm Ok 12.1-27. † 22:8 ɛkn ɔkm Ok 12.3-9.

Jan ab dad el nine: «Imn bebmn ey e Pak † ec'ob ij a ec'usu.»⁹ Odad na eke ow dad ab em, -l'ibrm ow nine: «Kɔ bogŋ erur eke si k'im si bebmn ow e sos ee?»¹⁰ Etn Jesu dad el nine: «Kin, eke b'imn ba b'eyr baŋn a, b'ow eŋan ign nyam ek'uyu mijel. Úsr ir jam tonj ony yeji okr gbugŋ a eke li b'ow l'ey a.¹¹ Eke b'okr gbugŋ a, dàdr gbugŋ es a esre: "Low yegm agŋ es am ibrm akŋ yec'eke in k'ij Pak ec'es gbegbl ec'ob in e jam esel ab ab." ¹² Etn li b'ow li yegm ony èl afr a ec'akŋ gbèl nyam ek'akŋ eci mob feŋ iy neny em. Yogn anake b'ow bebmn ey ec'ob ij a e sos a.»¹³ Eke -n'imn a, -l'ekn low a feŋ eke Jesu dad el a, etŋ -li bebmn Pak ec'ob ij a e sos -l'ew es.

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Mark 14.22-26

¹⁴ Eke wanci ow bebmn ab a, Jesu lele in ec'erm esel ab ab ow ok es ob ij usu a. ¹⁵ Eke -n'am ij ob a, Jesu dad el nine: «M'erur tasi eke mi k'ij Pak ec'ob na ony ab gbuŋ ke m'ij gbre. ¹⁶ Kɔ m'am dad ony eke mi k'ow m'ijm ob na ij, tonj bake es gbegbl ikŋ na e liy a ey okn Nyam e gbrenŋbi usu a.» ¹⁷ Eke li dad odad na a, kpekŋ l'oc mij kpok, l'elu Nyam bia etŋ li dad nine: «Èbr mij kpok na ke èŋŋn ony feŋ. ¹⁸ Kɔ m'am dad ony eke emeny mi k'ow m'egŋm mar na ij tonj bake Nyam ec'es ew a ów.» ¹⁹ Emeny l'oc futufutu. L'elu Nyam bia etŋ n'ony l'ubr em, n'ony wel etŋ li dad nine: «Na el em e sos megl [eke m'am ony ony. Kòkr low na em ec'okn eci.» ²⁰ Eke -l'ijr ob bake ow uwr a yeji, l'oc mij kpok eke mar anŋ em n'ony wel etŋ li dad nine: «Mij kpok na el sinn owr eke Nyam kok em e mebl eke ok es ony sosiem a eci.][†] ²¹ Gbèkò kin: ony em ec'egŋ nyam ek'am ol ij'm a anŋ ob ij usu na em ab! [†] ²² Nawre em, egŋ ec'Iy b'ow uw ese el el eke Nyam bebmn ew es ab af, kɔ gbre èl egŋ a ek'ol ij'r a eci!» ²³ Low na eke -l'irir a ony etŋ -n'am bibrm el cfr -l'esè: «Kɔ bwo ec'egŋ anake ki kok low na ey em ab ee?»

Jan esel a am atar anymu el e low es
Matie 18.1-4; Mark 10.35-45; Jan 13.2-17

²⁴ Eke low na ec a, jam esel a am atar ów es tuotuo eke k'uw egŋ eke el em a k'el anymu ab any. ²⁵ Ow sosiem Jesu dad el nine: «Èb èb em eci èb èbu b'ew agŋ es, etŋ el ec'abusu em -li bi dad wel eke wel k'esŋ el ów amann kok esel. ²⁶ Kɔ ony ec'a, ow k'ow elm eben. Egŋ eke k'el ony ec'anymu a, n'ann ese iyli af; ke egŋ eke k'el es ew es a, ann ese ob oc ony es af.

²⁷ Tasi em a, bwo ec'egŋ el anymu ee? Kɔ egŋ eke bi sig es am ij ob a, oglog egŋ eke b'oc ob ony agŋ ab ee? Nawre em, egŋ eke sig es am ij ob a el anymu, kɔ yadŋ ee? Etn kin, em m'ann ony ec'aranŋ ese ob oc ony es af. ²⁸ Etn ony yeji anŋn em ab, em e gbre ijr feŋ em. ²⁹ Èse el el eke em Ès ony m'abusu eke mi k'ew agŋ es a, eben em yeji m'ow m'ony ony abusu nenymbri nyam a ce. ³⁰ Em ec'es ew ab em a, b'ow ijr ob, egŋn, etŋ b'ow ecr okr es mekrŋ af éwr Israel ec'eb læw yony a es.»

Pier b'ow egbr Jesu
Matie 26.31-35; Mark 14.21-31; Jan 13.36-38

³¹ Eke li dad low na bake ow uwr a, Jesu am ler Pier etŋ dad nine: «Simò, ign loru es iri! Satan ibrm abusu eke b'ow ony ufŋ ony ese egbey eke wel bi cic suw es em af. ³² Kɔ mi ñoŋn Nyam m'ony'ŋ yec'etŋ ke ñ ec'omn a k'óbmn meny. Kɔ ñ yeji, legŋ eke b'ow ewl ow el em ec'a, àtr esŋ jimel a sos es.» ³³ Low na eke li dad a, Pier ódu odad eb etŋ dad'r nine: «Egŋ gbèl, mi bebmn sos eke mi k'ey sobel em ñ ab, ke m'úw ñ ab.» ³⁴ Kɔ Jesu dad'r nine: «Pier m'am dad'ŋ, ncok a ce, ñgòs k'ow ikŋm etŋ b'ow egbr sakp nyahan dad eke uwm in any.»

Os, ekpr lele lab ab

³⁵ Emeny Jesu dad el nine: «Lègŋ a eke m'erm ony ke ocmn os, ekpr lele cokrukpo ab ke imm na, kɔ ony low nyam ec'es abur ee?» -Li dad ow nine: «S'onym low kaka ec'es abur!» ³⁶ Etn nine: «Kɔ sica, ony ec'egŋ ek'ony os a, l'óc gŋ. Egŋ ek'ony ekpr a yeji l'óc; ke egŋ ek'onym lab a, l'ól in e mob sus em a l'ij ke l'ól lab. ³⁷ Kɔ m'am dad ony nawre em, ow akpl ke Nyam Lel em ec'odad na eke wel non em e lis a iy neny: *Wel awl'l low ñŋŋ kok esel em a.†* Èe, em e lis e low a eke wel non a b'ow iy neny!» ³⁸ Etn jam esel a dad'r nine: «Egŋ gbèl, kin s'onym mab ler em yony ab!» Etn Jesu ubr odad a es nine: «Na ce ow eny ñ!»
†

Jesu im Nyam ñoŋn em Olivie lafeny af
Matie 26.36-46; Mark 14.32-42

³⁹ Sica Jesu ey okm im Olivie lafeny af ese el el eke li bi kok god'etŋ ab af. In e jam esel a yeji us'r jam ab im. ⁴⁰ Eke -n'imn ba -li b'ok yogŋ a, li dad wel nine: «[ŋoŋn Nyam, yec'etŋ ke k'éymn ebm ekn owi em.» ⁴¹ L'elu wel es n'im anym kpekpe tel, etŋ yogŋ l'ok ówrokr wus n'am ñoŋn Nyam li dad l'esè: ⁴² «Ès, eke erur, ke ony gbre ij e mij kpok na kpab'm es lis. Ke feŋ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ

† **22:20** Luk eci silel esig beb em a, wel èŋŋm sodad ek'anŋ ob na [...] em a. Bèbmn Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34.
† **22:21** Bèbmn Selu 41.10. † **22:37** Esayi 53.12. † **22:38** Na ce ow eny ñ! Odad na Grek em, wel ótu ek'itŋn ejec'em dad ese *Ow úbr es gŋŋ!*

yec'a eke am erur a.»⁴³ [Kpekɲ] afr erm es nyam ow eɲn'n etɲ am atr'r sos es.⁴⁴ Kɔ eɓen yeji, Jesu am ij erm em e gbɛɛ etɲ am nɔɲn Nyam lɛc em toɲ law am ok'r. Etɲ in e law a am sus ok wus esɛ mebl ekuey af.][†]

⁴⁵ Eke ni nɔɲn Nyam bake ow uwr a, l'igb wus etɲ l'ewl meny l'ow n'eɲn jam esɛl a, kɔ sos ɔw el es toɲ ow el el mɛmn.⁴⁶ Eke n'eɲn wel mɛmn eru em a, l'uwr wɛl etɲ li dad nine: «Kɔ bla etɲ am erur mɛmn ee? Igbr wus ke nɔɲn yec'etɲ ke k'ɛymn eɓm ekn owi em.»

Jesu ec'ony

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Jan 18.3-11

⁴⁷ Jesu odad anɲ nɛnym am dad, etɲ kpekɲ agɲ nɔnɔ gbɛl ilm any. Etɲ Judas ek'el jam esɛl lɛw yony ab em e nyam a anake am nyimn el a. Eke l'owr l'okɲ yogɲ a, Judas im titm Jesu eke k'ɛy'r.⁴⁸ Kɔ Jesu ibrm'n nine: «Judas, kɔ af ey em am ɔl egɲ ec'Iy ij ee?»⁴⁹ Eke jam esɛl a am ekn low a eke am ow ey a, l'ibrm Jesu nine: «Egɲ gbɛl, kɔ s'ogɲ el mum ey e mab ler em ab ab ee?»⁵⁰ Etɲ kpekɲ el em ec'egɲ nyam iyr egb waw es ligbɛl ec'abu elum es a lab, etɲ l'ubr ow lidr e lɔru ab es. †⁵¹ Kɔ Jesu dad nine: «Ow inym es gɔɲ!» Etɲ l'itɲn igɲ a e lɔru a abu, etɲ l'ewlm ow.⁵² Sica li dad egb waw esɛl a, Nyamel gbɛl a ec'ɔsu esɛl ec'agɲ egbɛl a lele Jwifel ec'agɲ ekpekɲ a eke ow el ab in ec'ony ec'a nine: «Kɔ em ec'ony a ibrm eke k'otr ekɲ ekpr lele mab ler em ab owr esɛ low nɲn kok es em el af ee?»⁵³ Sɛgɲ eke m'ann ɔny ab Nyamel gbɛl ab em a ɔnymn'm. Kɔ sica ɔny e wanci eke k'onyim a ow nɲ; catɲ nceɓn ec'abusu a ow a.»

Pier egbr Jesu

Matie 26.57-58, 69-75; Mark 14.53-54, 66-72; Jan 18.12-18, 25-27

⁵⁴ Sica n'ony Jesu etɲ l'oc ow ab n'im egb waw es ligbɛl a e gɔɲɲ a. Pier anɲ akpoj em am us el jam.⁵⁵ Wel fuf al lakp a ec'araɲn, agɲ ok es did al elul em a, etɲ Pier yeji im sig es el ab.⁵⁶ Ob oc ɔɲ lis nyam ekn'n eke li sig es al saw a, l'ok ow anyamn af n'am ler ow gbiy, etɲ nine: «Igɲ na yeji, n'ann Jesu ab!»⁵⁷ Kɔ Pier egbr Jesu etɲ dad ob oc ɔɲ lis a nine: «Yɔw, m'uwm'n any.»⁵⁸ Eke ow ibn tɛl a, egɲ ejeci nyam yeji ekn'n etɲ dad'r nine: «Ij yeji, el el em ec'egɲ nyam.» Kɔ li dad igɲ a nine: «Njan, m'anm el em!»⁵⁹ Ow ibn toɲ k'ij wanci nyam ka, etɲ emeny egɲ ejeci nyam at dad nine: «Nawre tasi egɲ na yeji el in ec'agɲ ab em e nyam, anke l'el Galile

iy.»⁶⁰ Kɔ Pier dad'r nine: «M'uwm n e low yeci eke am erur eke ki dad ab any!»

Odad na anɲ'n nɛnym n'am dad etɲ kpekɲ nɔɲs ikɲ.⁶¹ Etɲ Es Kɔtɔkɔ ewl meny ɔkɲ'n any am ler'r gbiy. Ow ɔɲ Pier ɔkn odad a eke Es Kɔtɔkɔ dad'r a: «Gɔɲ ke yefenyina nɔɲs ikɲ a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.»⁶² Etɲ Pier ey ɔkm im gɛɲ am ikɲ low dudu ec'ɔɲn.

Jesu e miyer kokɲ lele ɔr ab

Matie 26.67-68; Mark 14.65

⁶³ Agɲ ek'am ɔsu Jesu a am kok'r miyer etɲ am ɔ'r.⁶⁴ N'awɲ ow any es, n'am ɔr ow kukuta em, n'am ibrm ow l'ɛsɛ: «Ek'el Nyam e kokoba ɔb es, ke dád ey egɲ ek'iyr'n ob a!»⁶⁵ Etɲ n'am dad ɔw eɲɲ nɔnɔ gbɛl l'ok ow af miyer kokɲ em.

Jesu ow Sanedrɛn ec'agɲ a ec'any af

Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Jan 18.19-24

⁶⁶ Eke lɛgɲ eɲy a, Jwifel em ec'agɲ ekpekɲ a ek'el egb waw esɛl egbɛl a lele ol e low yegm esɛl ab ab as luku. N'ɔɲ wel oc Jesu ow Sanedrɛn ec'agɲ a ec'any af,⁶⁷ etɲ l'ibrm ow nine: «Dád ey s'iri gɔɲ! Kɔ n el Mesi ee?» Etɲ li dad wel nine: «Eke mi dad ɔny yeji, k'ow ubmn nawre;⁶⁸ etɲ eke m'ibrm ɔny low yeji, k'ow egɲnm dadmn'm.⁶⁹ Kɔ jam anja egɲ ec'Iy b'ow sig es Nyam Abusu Es e lidr abu af.»[†]⁷⁰ El fɛɲ-li dad nine: «Ke Nyam ec'Iy el a!» Etɲ li dad wel nine: «Ow kɛɲ anake ɔny obi dadr a.»⁷¹ Etɲ li dad nine: «Ow akplm eke si k'ibrm adanɲu ij! Sica ey obi yeji s'iri'r nɛnym nɲ!»

23

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Jan 18.28-38; Ob Kok 4.25-28

¹ Eke -li jejr Jesu ec'ow l'okɲ bake ow uwr a, dedeku a nimum igb wus etɲ oc Jesu ab im Pilat ec'any af. †² Yogn, kpekɲ n'am cicɲ ow -li dad l'ɛsɛ: «S'ɛbmn nyamn s'ekn eke egɲ na am irrn ey ec'agɲ a; li bi dad wel eke wɛl ki sɔgm wus labm † etɲ li b'ocɲ in sosi Mesi, eɓ ebu nyam.»³ Etɲ Pilat ibrm'n nine: «Kɔ nawre, n Jwifel ec'ɛb ebu ee?» Etɲ Jesu dad'r nine: «Ij obi dad.»⁴ Eɓen a, Pilat dad egb waw esɛl egbɛl a lele bieku ab ab nine: «M'ɛɲnm low ɔbr kaka igɲ na em.»⁵ Gbɛkɔ n'am at lebl es -li dad lɛc em l'ɛsɛ: «Egɲ na bi dad agɲ eke k'ɔbr eɓ any. L'ɔb ow e low yegm nɲn Galile etɲ, toɲ l'ow l'ok Jude wus af, etɲ sica l'ow anja yeji.»

Wel oc Jesu im Eroɔ ec'any af

† 22:44 Luk eci silel oglog em a, akr 43-44 ab a anm em. Daniel 7.13-14. † 23:1 Ekn Matie 27.2 ec'akr otar a.

† 22:50 Bɛbmn Jan 18.10.26. † 22:69 Ekn Selu 110.1; † 23:2 Ekn Luk 20.20-25.

⁶ Eke Pilat iri odad na a, l'ibrm nine: «Kò egn na Galile ec'egñ ee?» ⁷ Eke wel dad'r eke Jesu el Galile ec'egñ, ke l'uw any eke yogñ anñ Eròd ec'es ew em a, n'òñ wel oc Jesu im ow ec'any af, anke Eròd in obi yeji legñ ab em a, n'ann Jerusalem. ⁸ Eke l'ekn ow a, sos em am inñ'n anke l'iri wel dad'r ow e lís e low, etñ legñ kpekpe etñ n'am erur eke li k'èññ ow † bake ow kok meny ewr nyam l'ékñ. ⁹ Li bibrm ow ów ñòñò, kò Jesu òbm kpu kaka òòm'n. † ¹⁰ Egb waw esel egbel a lele ol e low yegm esel ab ab yeji ek'ann yogñ a am cigr Jesu læc em. ¹¹ Etñ Eròd lele in eci sròda eyn ab ab am kokr Jesu miyer, etñ am oc'r ese egn keskes af. -L'ew ow mob sus em mamn sos, etñ l'ewlm ow meny ow im Pilat ogn a. ¹² Legñ a ce, Eròd lele Pilat ab eke legñ ek'ec ab em ijarm a, ewl el agñ lawlæl.

Wel òb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Mark 15.6-15; Jan 18.39-19.16

¹³ Eke Pilat am ekñ eke low òbr kaka ann Jesu em a, l'as egb waw esel egbel a, es ew esel a lele dedeku a fegñ ab luku, ¹⁴ etñ li dad wel nine: «Ocr egn na isr'm etñ am dadr eke ow'n am irmn agñ. Na sosisem m'ibrm'n low ony ec'any af. Kò kin, m'èñnm low ñññ kaka eke li kok ke ow sosisem am òññ in dedeku a. ¹⁵ Eben nyam coco, Eròd yeji eñnm low òbr kaka in em, etñ ow sosisem l'ewlm ow meny. M'am ekñ ke egn na kokm low òbr kaka ek'it eke wel k'ibi'r. ¹⁶ Gbèkò m'ow m'òñ wel ò'r' ñgbre em, ke m'èlu'l es.» ¹⁷ [Pak ec'es gbègl fegñ e legñ a, ow akpl ke Pilat èlu sobel em es nyam eke dedeku a b'erur a es.] †

¹⁸ Eke Pilat dad el eben a, kpekñ -n'am og el fegñ -li dad -l'ese: «Ìbi egn na, ke èlu Barabas es òñ eyl!» ¹⁹ (Ke Barabas na, legñ ab em eke bobar ey Jerusalem baññ a, in anake wel èlu'l sobel em a, anke l'òbr eb any, etñ l'ibi egn yeji.) ²⁰ Gbèkò eke Pilat am erur eke k'èlu Jesu es a, emeny l'ibrm eke li k'iri dedeku a nenym. ²¹ Kò -n'am èlu Pilat lebl -li dad -l'ese: «Èw'r olikn af! Èw'r olikn af!» ²² Emeny Pilat eb odad sakp nyahan em etñ ibrm el nine: «Bla low òbr iy li kok ee? Em gbè m'eknm low òbr kaka in em ek'it eke wel k'ibi'r; gbèkò m'ow m'òñ wel ò'r' ñgbre em, ke m'èlu'l es.» ²³ Kò dedeku a neny any em ce am ibrm sòg em eke wel k'ew Jesu olikn af. Etñ el e sòg e lebl a akm Pilat es.

²⁴ Etñ Pilat egn dedeku a ec'a ek'am ibrm a eb. ²⁵ L'èlu Barabas ek'òbr eb any, ibi

egñ ke ow sosisem wel èlu sobel em a es. Etñ l'oc Jesu n'òñ dedeku a yec'etñ -li kok ow el e low eke -n'am erur a.

Wel ew Jesu olikn af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Jan 19.17-27

²⁶ Eke -l'ocr ow ab -n'aam a, -l'òbr Siren baññ iy nyam eke wel b'esh Simò ek'ann akp em am ow. Eke sròda eyn a b'ekn'n a, -n'ony ow læc em etñ -l'oc Jesu ec'olikh a -n'òñ ow eke ow k'abu us ow jam. † ²⁷ Agñ ñòñò gbèl em us'r jam, etñ òyòw ñòñò ek'ann el em a am ikñ òññ ok sabu ermni in sosisem. ²⁸ Eke Jesu b'ewl meny a, n'am ler wel etñ li dad nine: «Jerusalem ec'òyow, k'ikhñ òññ em sosisem; kò ikññ òññ lele ony ec'ey ab eci!» ²⁹ Kò legñ am ow eke agñ b'ow dad ese: «Ehe èl etr yow eke ewm ey, ke òòm ey meny legñ kaka a eci!» ³⁰ Legñ ab anake agñ b'ow dad ese: «Mafeny, búbmñ okr ey af! Egigl, búburir ey es a!» † ³¹ Tasi em a, eke wel am kok likñ ek'ann owr a nene, ke likñ wewe ec'a ayaf wel b'ow kok'r ab ee?»

³² Sròda eyn a oc agñ ejeci yony ek'el ów eñññ kok esel yeji ow eke wel k'ibi el Jesu ab. ³³ Eke -n'imn usu a eke wel b'esh «Nun kpok ec'usu a», -l'ew Jesu lele ow eñññ kok esel yony ab ab olikn af; Jesu anñ araññ, nyam anñ'n lidr abu af, etñ nyam anñ'n nemn abu af. † ³⁴ Etñ Jesu dad nine: «Èm Ès, òc ap el anke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any.» † Sròda eyn a cec in e mob sus em sòsum oc kok em.

³⁵ Agñ a ek'ann yogñ a am ler'r. Etñ Jwifel ec'es ew esel a am kok'r miyer † dad ese: «L'eb agñ ejeci l'èlu es; eke l'el Mesi eke Nyam sòsum oc a, ke l'ébr in sosi s'ekn!» ³⁶ Sròda eyn a yeji am kok'r miyer. -Li b'im -li titm ow, -l'oc el e mar a † -n'am òññ ow ke -n'am dad -l'ese: ³⁷ «Ek'el Jwifel ec'eb ebu, ke èbr ñ sosi èlu es gòñ!» ³⁸ In ec'olikh a e nun af a, -ni ñon odad na -l'aru: «Ègn na el Jwifel ec'eb ebu.»

³⁹ Ów eñññ esel a eke wel ok olikn af ab em a yeji, nyam am wewr Jesu dad ese: «Kò ow elm ñ elm Mesi ee? Ek'el Mesi, ke èbr ñ sosi èlu es, bake ey yeji èb èlu ey es ò!» ⁴⁰ Odad na eke li dad a, lawl a am sym'n abr dad ese: «Kò èluam Nyam ee? Ñ yeji am ij gbre ese in af. ⁴¹ Èy ec'a, ow it eke si k'ij gbre, anke ey ec'ów eñññ e si kok a e labm sòg anake s'èññ a. Kò in, li kokm low ñññ kaka!» ⁴² Eke li dad odad na a, emeny li dad nine: «Jesu, k'ijl'm es legñ eke b'ow ow ñ ec'es ew ab em a.» ⁴³ Etñ

† 23:8 Èkn Luk 9.7-9. † 23:9 Èkn Esayi 53.7. † 23:17 Luk eci silèl esig oglog em a, wel èñnm sodad ek'ann ob na [...] ec'araññ em a. Èkn Matie 27.15; Mark 15.6. † 23:26 Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † 23:30 Ose 10.8. † 23:33 Èkn Esayi 53.12. † 23:34 Em Ès, òc ap el anke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any: Luk eci silèl esig oglog em a, wel èñnm odad na. Èkn Selu 22.19. † 23:35 Èkn Selu 22.8-9. † 23:36 Èkn Selu 69.22.

Jesu dad'r nine: «M'am dad'η nawre em, yefenydna ce b'ow anη em ab Nyam ec'usu mamn a.»

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Jan 19.28-30

⁴⁴ Sica ow anη tel ke legη ūyu nun, etη ligna ab ek'am afη a irm es; ncebn ey wus na nimum af toη ncebles eci wanci nyahan em. ⁴⁵ Etη Nyamel ab em eci gbad gbēl gbad a eke wel ew edηn usu lala ab any a, † igη afr em a etη agbr em arapη didi toη ok esr em a. ⁴⁶ Etη Jesu barm lebl tuotuo dad nine: «Em Es, m'oc em ec'abη a m'elu'η abu em.» † Li dad odad na ba li b'ok es, etη l'uw. ⁴⁷ Eke Rom eci sroda eyη a ec'anym es a ekn low a ek'ey a, n'am koklm Nyam li dad l'ese: «Nawre tasi, egη na el neny nyam es!» ⁴⁸ Agη a ek'ow yogη a yeji ekn low a ek'ey a. El e meny ewl em a, -n'am ok sabu ermni low dudu em -n'im. ⁴⁹ Etη Jesu lawlel lele oyow a ek'us'r jam Galile etη a, inym es akpoj, † etη am ekn low na ek'am ey a.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Jan 19.38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Egη nyam eke wel b'esη Josef, Jwifel eci banη eke wel b'esη Arimate ec'egη, erur eke k'oc Jesu im oc es. L'el egη mamn, neny nyam es, ek'omn em am eku Nyam e gbrenghi usu a e mowrer. Etη emeny l'el Jwifel e Sanedren ab em ec'egη nyam, ko l'erurm low a eke lawlel a bebm Jesu ec'ibi ec'a. ⁵² Na sosome, n'im n'eyη Pilat etη l'ibrm eke ow k'oc Jesu eci sos megl a oη'n. † ⁵³ Eke Pilat elu abusu es a, Josef ony sos megl a usm es oliqη ab af, l'oc gbad ufu nyam li wiwrm ow ab, etη l'oc n'im l'oc ow es uwomu lob eke n'oy wel ur ab em, ke legη kaka wel ocm egη es em. ⁵⁴ Legη a el nenegη e sos bebm e legη, † etη nenegη a yeji ow titm.

⁵⁵ Eke Josef aam oc Jesu es a, oyow a eke am us Jesu jam Galile etη a, ow yogη etη ekn uwomu a lele elele eke wel erum'n es ab ab. ⁵⁶ -L'ewl meny -n'im el ogη a, etη -li kok mun sjosηo lele simijey ab eke -li ki kpakp Jesu e sos megl a. Gbeko eke legη a el nenegη e legη a, ow sosome -n'am eb sel ese elele eke Jwifel ec'ol a dad ab af.

24

Jesu e luw em anη igb a

Matie 28.1-10; Mark 16.1-8; Jan 20.1-10

† **23:45** Ekn Okm Ok 26.31-33. † **23:46** Ekn Selu 31.6. † **23:49** oyow a:ēkn Luk 8.2-3. inym es akpoj em: bebmn Selu 38.12. † **23:52** Ekn Matie 27.58 eci akr otar a. † **23:54** Legη na el segη yen ncebles. † **24:7** Ekn Luk 9.22; 17.25; 18.32-33. † **24:12** Luk eci silēl esig oglog em a, wel eηnm sodad ikη na ec'akr 12. † **24:13** an es wanci yony:odad na Grek em a, wel otu ek'itηn ejec'em dad ese kilo lew nyam.

¹ Sica legη krekre a ec'ibribr fafa a, oyow a ot mun sjosηo eke -li kokr ab ab aam Jesu ec'uwomu ab af. ² Eke -li b'ok yogη a, -l'ekn eke lob a eke abl uwomu a ec'em ey usu ab es a wuwl oc es, ³ etη -l'ok uwomu ab em. Gbeko -l'eknm Es Kotoko Jesu e sos megl a, ⁴ etη ca -l'uwmn elele eke -li ki dadr any. Kpekη Nyam ec'afr erm esel yony eke sus mob ek'am jejn a ok okm el ec'any af. ⁵ Eke oyow a b'ekn el a, erηn am ony el -li sis any es, etη ow ocm eke -li ki ler wel. Etη erm esel a dad el nine: «Ko bla etη am ool agη ek'uw ab em, egη ek'anη owr ab ee? ⁶ N'anm anη; l'igb luw em. Okan ow a eke li dad ony legη a eke n'anη Galile a: ⁷ "Ow akpl ke wel oc egη ec'ly elu sikpl esel ec'abu em, ke wel bābl'l ecigbro oliqη af, ke segη nyahan n'ānη luw em l'igb." » † ⁸ Etη oyow a okn odad a eke Jesu dad el a. ⁹ -N'ngbony uwomu ab af, etη -n'im -n'am dad ow a feη ek'ey a -l'ok jam esel lew nyam a lele agη ejec'a feη ab. ¹⁰ Oyow a el: Mari, Magdala yowwi a, Jana, lele Mari, Jak lis ab. Etη oyow beb a ek'anη el ab yeji, dad odad nenyembri nyam a ce ok erm esel a. ¹¹ Ko erm esel a am tutr eke ow el yadη owi, etη -n'onym omn odad a eke oyow a dad el ab em. ¹² Eben a Pier uru es im uwomu ab af, l'is any li ler uwomu ab em, etη l'ekn gbad a eke wel oc wiwrm sos megl ab ab a ce ek'eru es. Low na eke l'ekn a iti'r any, etη l'ewl meny n'im. †

Emayus ejagb af

Mark 16.12-13

¹³ Legη a ce, jam esel ab em ec'agη yony aam banη nyam eke wel b'esη Emayus, ke Jerusalem ab a, an es wanci yony † gbuη ke ok yogη. ¹⁴ Ejagb ab af eke -n'aam a, -n'am dad low a ek'ey a ec'odad. ¹⁵ Eke -n'am dad odad -l'atar ow es a, Jesu in obi ow eηn el, etη us ejagb el ab aam. ¹⁶ -N'am ekn ow goη, ko -l'uwmn ow any. ¹⁷ Etη Jesu ibrm el nine: «Bla ow iy am atarir es ee?» Sos ow el es, etη -l'uk -n'inym es.

¹⁸ El em ec'egη nyam eke wel b'esη Kleopas dad'r nine: «Ko η sony ce el egη ek'ir Jerusalem anη, ke uwm low na ek'ey segη amua em ab any ee?» ¹⁹ Jesu ibrm nine: «Ko bla lowi ey?» Etη -li dad ow nine: «Nasaret iy Jesu e lis e low. Egη na el kokoba ob es abusu es; etη l'elu ow e low okm in e juma kok em lele in ec'odad ebl em ab, Nyam ec'any af lele agη ec'any af ab. ²⁰ Ko ey ec'egb waw esel egbel a lele ey e Nyamel ec'es ew esel ab oc im'n wel ob'r low, ew'r oliqη af wel ibi'r. ²¹ Ey s'omn eke

in anake li b'ow li sog Israel a. Etn kin, yefenyana ab ow ij segn nyahan eke l'uw wel oc'r es. ²² Gbeko ey em ec'oyow beb dad ey low any iti owi tasi. Ibribr a -l'igb fafa -n'im uwomu ab af, ²³ etn -l'eknm ow e sos megl a. -L'ewl meny -l'ow -li dad ey eke afr erm esel yony in ok okm in dad el eke Jesu in anj owr. † ²⁴ Ey em ec'agn beb yeji im uwomu ab af etn -l'ekn low a ese elel eke oyow a dad ey ab af. Gbeko ow gbe, -l'eknm ow.»

²⁵ -Li dad odad na ba -li b'ok es, etn Jesu dad el nine: «Oy! Anyamb agn, ubmn kokoba ob esel ec'odad eke dad a nawre! ²⁶ Ko uwmn any eke Mesi a k'ij gbre ebn gbun ke l'ey in ec'anygbel ab em ee?» ²⁷ Etn n'am otar ow a fenj eke Nyam Lel dad in e lis a e low akr l'ok wel. L'ob nunj Mois ec'ol ab em tonj l'ign kokoba ob esel ec'ow a e dad ab em. †

²⁸ Eke -n'imn bake -n'am titm banj a, Jesu kok ese anym eci ow'n k'imn af. ²⁹ Ko agn yony a dad'r nine: «K'im; anj ey ab eke legn am uk, ke ncebn am ow a sosome.» Etn n'im n'erjn wel -n'anj. ³⁰ Eke ow sig wanci eke -li k'ij ob a, Jesu oc futufutu a, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'onj wel. ³¹ Kpekj jam esel yony a anyamn em ayl, etn -l'uw ow any; kpekj l'irm wel ec'any af. ³² Etn -n'am dadarir -l'ese: «Eke s'us ejagb s'am ow, ke n'am otar Nyam Lel em ec'ow akr l'ok ey a, lefr menj am itr ey sos!» ³³ Kpekj -l'ewl meny -n'im Jerusalem, etn -n'erjn jam esel lew nyam a eke as luku lele el lawlel ab ab, ³⁴ ke ok es am dad ese: «Nawre tasi, Es Kotoko igb luw em batj Simo ekn'n!» ³⁵ Etn el yeji -n'am dad low a eke -l'ekan ejagb af a, lele elel eke -l'uwr Jesu any, futufutu a eke n'am ubr em ab em.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

³⁶ Eke odad anj el nenym -n'am dad a, Jesu in obi ey okm el ec'aranj etn esjn el: «Erm es ey anj ony ab!» † ³⁷ Kpekj erjn ligbel am ony el anke -n'am tutr eke onj abj anake -l'ekan a. ³⁸ Ko Jesu dad el nine: «Ko bla etn erjn am ony ony ufjn ee? Bla etn ubmn nawre ee? ³⁹ Ekan em e sabu aranj a lele em ec'akr ab ab; em obi ana! Itjn'n'm abu ke ekan. Jh'nabj elim sos megl lele ew ab ese elel eke m'eli am ekan ab af!»

⁴⁰ Eke li dad wel odad na a, li yegm wel in e sabu aranj a lele in ec'akr ab ab. †

⁴¹ Sos em am inj el, gbeko ow am iti el any etn -li k'ubm nawre tasi. Ow onj Jesu ibrm el nine: «Ko onyamn ob ij tel ab anj ee?» ⁴² Etn -l'oc ocn ikpr eke wel ow a -n'onj ow. ⁴³ Jesu eb ocn a ij el ec'any af.

⁴⁴ Sica li dad wel nine: «Ekan ow amua, mi dad ony ow e low legn a eke m'anj ony ab a. Mi dad ony eke ow a fenj eke wel non em e lis ke anj Mois ec'ol ab em, kokoba ob esel e lel em, tonj ign Selu e lel em a b'ow iy meny.» ⁴⁵ Etn n'onj wel abusu eke wel k'iri Nyam Lel em ec'odad a ok el es sos em. ⁴⁶ Ca l'okm wel ow a li dad nine: «Kin ow eke wel non: ow apl ke Mesi uw, ke segn nyahan n'anj luw em l'igb, ⁴⁷ ke wel yegm ebr ebr fenj low in e nin em, yec'etn ke agn itjn erm em, ke -n'erjn el e sikpl a ec'oc ap. Ow ob nunj Jerusalem, ⁴⁸ etn ony b'ow eel ow amua ec'adanjku. ⁴⁹ Etn m'ow m'awj ony Abj Lala a eke em Es swar ow e low a. Gbeko anjn banj tonj bake afr ec'abusu a ow erjn ony.» †

Jesu aam afr

Mark 16.19-20; Ob Kok 1.9-11

⁵⁰ Eke li dad wel ow amua bake ow uwr a, ca Jesu ot ok el okm, etn el ab -n'im -li titm Betani, † etn yogj li gbigbl sabu ogj l'edn wel owro. ⁵¹ Eke n'am edn wel owro a, l'elu wel es etn n'im afr. † ⁵² Jam esel a ign'n nunj, etn ewl meny ow Jerusalem sos em inj ligbel em. ⁵³ Segn fenj -li b'anj Nyamel gbel ab em -li kokm Nyam.

† **24:23** Ekn Luk 24.1-11. † **24:27** Ekn Ol Jkn 18.15-18; Selu 22.2-9; Esayi 53. † **24:36** erm es ey anj ony ab:Luk eci sillel esig oglog em a, wel ejnm sodad ikj na. † **24:40** Luk eci sillel esig oglog em a, wel ejnm akr ekj yony ec'odad na. † **24:46** Bëbmn Selu 16.9-11; Esayi 53.10-11; Ose 6.2. † **24:49** Ekn Ob Kok 1.4-5. † **24:50** Ekn Mark 11.1. † **24:51** Ekn Ob Kok 1.9.

Jan ec'Amani Mamm eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Lél na, Jesu eci jam us es Jan non. In Jwif, Sebede jim, l'el onn ibi es. Lél na em, eke li bi dad in obi ec'odad a, li bi dad l'ese "jam us es a eke Jesu b'erur a". Jesu ec'Amani Mamm a eke Jan non a otarm es Matie ec'a, Mark ec'a lele Luk ec'ab ab. Ów lele sodad ab anj eke anm Amani Mamm ejec'ab em. Amani Mamm a eci non em a, Jan anake anj jam non in ec'a; ow k'odm n'am tutr eke agn ikn anym awl silel ejec'a nj.

Sodad eke ow ec'iri a lol es a, li b'erur ow e low. Li b'oc mob eke segn a feñ b'anj ey any af s'am ekn a ese low nenyembri nyam eke lol es eci meny ewr af. Usuayl lele ncebn ab, mij, viny, futufutu, mebob osu es, owr anj; amua na anake li b'oc li yegm low nenyembri nyam eke lol es a. Tasi Jan ec'Amani Mamm na eke non ab em, nyandre odad eke bi dad low ek'ey eci odad kaka anm em. In ec'a sony coco em anake Jesu dad eke "Em, anj anj", eke el nyandre em m'el Nyam. Jan eci lel ab em, ow b'el akrowa owi a, li b'ur "meny ewr" nin, anjke in ec'a ow elm egn a eke ewl a e low ce onym any, ko meny ewr a e low tasi eke am elu okm a: Mesi a anake am kok juma a.

Jan sony coco anake ob in e lel non a nun Nun Ob owi em a. N'am elu okm li yegm eke Jesu el Nyam Odad eke ow em Nyam kok wus nimum ke sica odad a el egn. Grekel eci nun em ony esel a yeji bi dad "odad" a eci lec ek'ij, ke ucu afr lele was ab ony es a e low, el eci low yegm em; ow k'odm Jan erur eke ki dad el Jesu e lis e low odad eke -l'uwr any em, yec'etj ke ow em -l'iri eke Jesu el el eci Es Eb Elu Es yeji. Jan am ayal low a sosome eke ni non Amani Mamm a n'on in e lel awl esel a, ke ow el Jwif oglog Grek: «Gbeko yec'a eke anj lel na em a, wel non yec'etj ke ubr nawre eke Jesu el Mesi, Nyam ec'Iy. Etj eke b'onyn onn in em a, b'ow enjan sel in em (Jan 20.31).»

Jesu Krist el sel ec'odad

¹ Nun ob em e low feñ e kok em a, ke Odad anj nj. Egn a eke el odad a okr af Nyam ab, etj Odad a el Nyam. ² Nun ob em etj Odad okr af Nyam ab.^{† 3} Nyam oc'r

kokr'r ob feñ; ob kaka anm eke wél kok ke n'anm em; ⁴ feñ a eke wél kok a egn sel in em. Sel ikn na el agn eci usuayl. ⁵ Usuayl am afnj ncebn em etj ncebn ebm'n. †

⁶ Nyam erm egn nyam eke wél b'esuy Jan ow. ⁷ N'am ow ese danju af, ke l'ij usuayl e danju yec'etj ke in em agn a feñ ub nawre. ⁸ In obi a l'elm usuayl, ko usuayl eci danju ce l'ij. ⁹ Usuayl ikn na el usuayl tasi a ek'am ow wus af anja ayal agn feñ a.

¹⁰ Odad a anj wus af anja. Nyam oc'r kokr'r wus, ko wus uwm'n any. ¹¹ L'ow in ec'agn em, ko in ec'agn egnm ebm'n. ¹² Gbeko agn beb eb'r etj ony onn in em; n'onj wel abusu eke wél k'el Nyam ec'ey. ¹³ Ow elm sos megl af e mew ab em, oglog egn ec'erur em -l'elm Nyam ec'ey, ko Nyam ec'erur em -l'el Nyam ec'ey.

¹⁴ Odad a ewl el egn etj ir eb ey ab; Nyam ec'erur eke itnmm lele neny nyam ij ab iy'r em gbony. S'ekn in ec'anygbel a, anygbel eke Iy b'ejn Es em. ¹⁵ Jan ij in e danju. L'elu lebl nine: «Legn a eke m'am dad m'ese: "Egn nyam anj'm jam am ow, ko n'onj any l'akm'm anjke l'ikn anym n'anj gbun etj m'anj a," ke in ec'odad anake m'am dad a.»

¹⁶ Tasi em a, ey feñ s'ejn in eci aja ab em eci owro a, tasi li yibr ey ow bobn. ¹⁷ S'ejn ol Mois em, ko Nyam ec'erur ek'itnmm a lele neny nyam ij ab a, anj Jesu Krist em ow. ¹⁸ Legn kaka egn eknm Nyam, ko Iy ekrobi a sony coco eke el Nyam ke anj Es ab a ce elu'l okm.

Jan mij ok nun es eci danju ij

Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Luk 3.1-18

¹⁹ Jwifel e nun af esel ek'el Jerusalem ec'a erm egn waw esel lele Leviel ab Jan ogn a eke -li k'ibrm ow -l'ese: «Ko nj bwo el nj ee?» Kin Jan eci danju ek'ij. ²⁰ Jan onynm sos es odad a e dad em etj agn a feñ eci any af li dad l'erum mar nine: «Em, m'elm Mesi a.» ²¹ -L'ibrm ow nine: «Etj nj bwo ee? Ko nj Eli ee?» Li dad nine: «Njan, m'elm Eli.» -L'ibrm ow nine: «Ko nj Kokoba ob es ab ee?» † Nine: «Njan.» ²² Emeny -l'ibrm ow nine: «Ke sica nj bwo el nj ee? Agn a ek'erm ey a, odad si k'onj si dad el. Ko nj ayaf am oc'r nj sosi ee?» ²³ Li dad nine: «Em, m'el egn a ek'anj loj am elu lebl dad ese: Kòkr Es Kòtkò ec'ejagb a inym senyn senyn a!»[†] (Kokoba ob es Esayi ec'odad eke dad ab ana.) ²⁴⁻²⁵ Ke érmu ab em Farisiel anj † eke emeny am ibrm'n ese: «Eke batj elm Mesi a, elm Eli, elm Kokoba ob es a, ke bla k'onj k'am ok agn mij nun

† 1:2 Bèbmn Nyandre 8.22-26. † 1:5 ncebn ebm'n: odad na Grek em a, wel otu ek'itn ejec'em dad ese ncebn irmnm'n es. † 1:21 Jwifel a am eku Kokoba ob es nyam ese Mois af, eke segn es abal el em a k'ow. Agn beb am tutr eke kokoba ob es a b'ow el Mesi a. Ekn Okm Ok 18.15-18; Ob Kok 3.22. † 1:23 Esayi 40.3, Septant em ec'odad a eke wél oc. † 1:24-25 érmu ab em Farisiel anj: Jan eci silel esig oglog em a, érmu a Farisiel.

ee?»²⁶ Jan dad el nine: «Em, m'am ok ony mij nunj mij em; gbeko ony ec'aranj a, egn nyam anj eke uwmm any.²⁷ N'annj'm jam n'am ow, etj m'itm bobo yeji eke mi ki momu in e cokrukpo meb ab es.»[†] ²⁸ Ow amua fej am ey Betani eb em Jurden jam, yogj a eke Jan am ok agj mij nunj a.

Jesu, Nyam e licebli

²⁹ Eke legj eny akr af a, Jan ekn Jesu ek'am ow in ogj etj li dad nine: «Kin Nyam e licebli a eke b'ow ony wus na e sikpl oc es a.[†] ³⁰ Legj a eke m'am dad m'ese: "Egn nyam anj'm jam am ow, n'onj any l'akm'm, anke l'ikj anym n'annj gbuñ etj m'annj a," ke in ec'odad anake m'am dad a.³¹ M'uwm egn a ek'ow k'el ab any, gbeko m'ow eke mi k'ok agj mij nunj mij em, yec'etj ke m'oj Israel ec'agn a uw'r any.»³² Emeny l'ij danju li dad nine: «M'ekn Abj Lala ek'annj afr us es ese kel af ke sig'r es af.³³ Ke mi k'uwm egn eke l'el ab any, gbeko Nyam eke erm'm m'ow eke mi k'ok agj mij nunj mij em a dad'm nine: "B'ow ekn Abj eke b'ow us es ke sig es egn nyam af, in anake li b'ow l'ok agj mij nunj Abj Lala em a." ³⁴ M'ekn low na etj m'am ij danju eke egn na el Nyam ec'Iy.»

Jesu eci jam esel krkre a

³⁵ Eke legj eny akr af a, emeny Jan lele in e jam esel yony ab anj yogj.³⁶ Eke l'ekn Jesu ek'am ec a, li dad nine: «Kin Nyam eci licebli a o!»³⁷ Eke Jan eci jam esel yony a iri odad na a, -l'us ow jam.³⁸ Jesu ewl sos meny, l'ekn eke agj yony am us'r jam, etj l'ibrm wel nine: «Kɔ ony, bla am ɔɔl ee?» -L'ibrm ow nine: «Rabi, kɔ ɔ bogj ir ee?» (Rabi e nyandre el "Low yegm agj es.")³⁹ Li dad wel nine: «Owr, b'ow ekan.» Ke ow am titm nebles eci wanci yar. - N'im -l'ekn yogj a eke l'ir a, etj -n'annj ow ab legj ikpr a.

⁴⁰ Agj a ek'iri Jan eci sodad a ke us Jesu jam a e nyam el Andre, Simo Pier lisijim.⁴¹ L'ikj anym n'im l'ekn lisijim Simo etj li dad ow nine: «S'ejn Mesi a.» (Mesi a e nyandre el "Krist".)⁴² Andre ewl Simo Jesu ogj a. Jesu ler'r senj etj dad'r nine: «I Simo, Jan jim; wel b'ow esj'j Kefas.» (Ow e nyandre el "Lob".)[†]

⁴³ Eke legj eny akr af a, Jesu ew eke k'im Galile etj l'obr Filip. Li dad ow nine: «Us'm jam!»⁴⁴ (Filip a Betsayida eb em ec'egj; eb na anake Andre lele Pier ab yeji el ow ec'agn a.)⁴⁵ Filip obr Natanael etj dad'r nine: «Natanael, egn a eke Moisd dad in ec'odad ol e lel ab em,[†] ke kokoba ob esel dad ow ec'odad a,[†] s'ejn'n. Egn a, Nasaret e Jesu, Josef jim.»⁴⁶ Natanael dad'r nine: «Kɔ Nasaret yeji, low mamn ɔtu eke k'annj ow ee?»[†] Filip dad'r nine: «Ow, ke ékn.»⁴⁷ Eke Jesu ekn Natanael ek'am ow titm'n a, n'am dad ow e lis e low l'ese: «Kin Israel iy tasi; in em meju owi kaka anm.»[†] ⁴⁸ Natanael ibrm'n nine: «Kɔ ayaf uwr'm any ee?» Li dad nine: «Eke anj babm e likj a ec'ew a,[†] gbuñ ke Filip ésn'j a, ke m'ékn'j.»⁴⁹ Af yogj Natanael dad'r nine: «Low yegm agj es, ɔ Nyam ec'Iy tasi, ɔ Israel ec'eb ebu tasi!»⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Mi bi dad m'ese, m'ékn'j babm e likj a ec'ew a ek'annj a, ke kpekj úb'm nawre ee? B'ow ekn ów ek'agb akm na!»⁵¹ Etj l'ignj af li dad nine: «Low nawre m'am dad ony: b'ow ekan afr eke b'ow fig ke Nyam ec'afr erm esel ám uyu, ke ám us es egn ec'Iy e nunj af.»[†]

2

Kana e mebi es gbeubl a

¹ Eke segj yony ec a, mebi ec'es gbeubl nyam ey Kana eb em, Galile wus af; Jesu lis yeji anj em.² Wel ew Jesu lele in e jam esel ab ab yeji abu.³ Eke ow b'injn ebr a, mar uwr. Jesu lis am dad Jesu ese: «Mar uwr el.»⁴ Kɔ li dad ow nine: «Em lis, bla etj am elu'm low na em ee? Em e wanci a k'owm.»⁵ Eben yeji lis dad juma kok esel a nine: «Kòkr low yec'a eke li b'ow l'ibrm ony a.»

⁶ Ke yogj mijel nohon eke wel kok lebn em anj. Mijel amua eke nyam ɔtu eke k'ij litr ekj yen a anake Jwifel b'oc kokr el eci sayl owi Nyam ec'any af a.[†] ⁷ Jesu dad juma kok esel a nine: «Okr mij mijel amua em ow iy.» -L'ok em ow iy ok enyembri a.⁸ Etj Jesu dad el nine: «Sica áwr mij a tel ke ócr imn ɔjn es gbeubl a e nyimn es a.» Juma kok esel a kok eben.⁹ Li tat mij a

[†] **1:27** Jwifel ogj a, ke éb utj egn a, momu'n cokrukpo meb es, yoyog'r akr es. Juma ikj na elm Jwifel eci, kɔ madu eci. [†] **1:29** *Nyam e licebli*: Odad eke Jwifel ogj a, ow ec'iri a ok nono. Bèbm Nunj ɔb 22.8; ɔkm Ok 12.21-27; Ob Ap 14.12; Awl 28.3-4; Esayi 53.6-7. [†] **1:42** *Simo, Jan jim*: Ekn Matie 16.17 lele ow ec'akr otar ab ab. *Kefas*: ke Arame em ana. Grek em a, Pier. [†] **1:45** *Ol e lel*: nin eke Jwifel ew Bibl em e silé yen krkre a. Wel dad kokoba ob es ec'ow a e low Ol ɔkn 18.15-18 em. [†] **1:45** Bèbm Ol ɔkn 18.18; Esayi 9.5-6; Ezekiel 34.23. [†] **1:46** *Nasaret*: Ekn Matie 2.23 ec'akr otar a. [†] **1:47** *Israel iy...* *meju owi*: Israel el Jakob e nin ow; Jakob e nyandre nyam el *egj eju es*. Ekn Nunj ɔb 25.26 lele ow ec'akr otar ab ab. [†] **1:48** *Babm e likj a ec'ew*: likj a ec'al a bibn es titm wus. Wel b'ocr sos es im yogj tutr ów Nyam odad ab af, nojn Nyam, awl Nyam lel. [†] **1:51** Jesu em a, jam esel a b'ow ekn Nyam ec'anygbel a ese Jakob ec'es ekn ab af. Nunj ɔb 28.12-13. [†] **2:6** Gbuñ ke -l'ij ob, eke ob ij anj el abu em lele ob ij ec'uw'r em ab a, Jwifel beb b'akpr mij sos yec'etj ke -l'ayl Nyam ec'any af. Na sosiem anake mij amua anj el a.

ek'itjn el mar a anm, l'uw m yogj eke mar a anj ow ab any, gbekɔ juma kok esel a ek'aw mij a gbe uw any. L'esnj mebi es a, ¹⁰ l'igbl ow abu ogn etj sica ninc: «Agn a fenj mar mamn -li b'ɔb nuj -n'ɔj agj egj; eke agj a e wel ew abu a egj mar nɔnɔ a, ke sica -n'ɔj wel mar mij mij a gɔj. Gbekɔ η ec'a, ew mar mamn a es tonj it wanci na!» ¹¹ Kin elel eke Kana eb em Galile wus af, Jesu elul in eci meny ewr krɛkrɛ a ɔkm. L'elu in ec'any gbel ɔkm etj jam esel a ub'r nawre.

¹² Eke low na ey oc es a, in obi in obi, lis, lisijimel lele in e jam esel ab ab -l'us nuj es -n'im Kapernayum. -N'annj yogj -li kok segj waa ce.

Jesu anj Nyamel gbel a e gbugj a

Matie 21.12-13; Mark 11.15-17; Luk 19.45-46

¹³ Jwifel eci Pak ec'es gbejbl a titm, etj Jesu uyu im Jerusalem. ¹⁴ Nyamel gbel a e gbugj a, l'ekn agj ek'am ol sed, meceb lele prendre ab ij; n'ejn jete titjn esel yeji eke ok es el eci an ol usu a. [†] ¹⁵ Li kok say etj el fenj eke -n'annj Nyamel gbel a e gbugj a, l'ogn l'ok wel ɔkm, el e meceb lele el e sed ab ab; n'ony jete titjn esel ec'os a lele el eci sitabl ab ab l'ok wus; ¹⁶ etj l'ewar prendre ol ij esel a ninc: «K'ɔcr em Es ec'el a ese an ol el af! ɔny mob amua fenj otr es anja!» ¹⁷ In eci jam esel a ɔkn Nyam Lel ab em e sodad amua: *O Admaga, η ec'el a ec'erur eke m'ony a, b'ow etul'm ese al eke b'etul ob af.*[†]

¹⁸ Af yogj, Jwifel ec'es ewel a am ibrm'n ese: «Bogj e meny ewr ɔtu eke ki kok, ke ow yegm ey eke low na eke kok a, ɔny ow ec'abusu eke ki kok eben ee?» ¹⁹ Jesu dad el ninc: «Eke nujan Nyamel na, ow bi kok segj nyahan m'ow m'usr em.» ²⁰ -Li dad ow ninc: «Wel ew akpo ekj yony mij nohon us Nyamel gbel na, etj η am dad eke b'ow usr em segj nyahan ee?» ²¹ Ke Nyamel a eke Jesu am dad ow ec'odad a, in e sos megl ab ana. ²² Ow ɔj, legj a eke Jesu igb agj ek'uw ab em a, in e jam esel a ɔkn eke l'ikj anym li dad odad na; etj ow em -l'ub Nyam Lel lele Jesu eci sodad eke dad ab ab a nawre.

Egn em e low fenj eke anj a, Jesu uw any

²³ Legj ab em a eke Jesu anj Jerusalem, Pak ec'es gbejbl a ec'a, agj nɔnɔ ub'r nawre simeny ewr eke n'am kok ab em. ²⁴ Gbekɔ Jesu ɔnym ɔmn el em anke el fenj l'uw wel any senyn senyn. ²⁵ L'ibram eke

wel k'otar egj kaka fenj e lis e low akr ok'r; anke in obi em li b'uw egj e low eke b'annj erm em ab any.

3

Jesu lele Nikodem ab

¹ Legj ab em a, Farisiel em ec'egj nyam anj eke wel b'esnj Nikodem, l'el Jwifel ec'anym esel ab em ec'egj nyam. ² Ncol nyam, l'ow n'ejn Jesu etj n'am ibrm ow l'ese: «Low yegm agj es, s'uw any eke Nyam erm'η ow eke ki yegm ey low, anke ow it ke Nyam anj agj ab ab gbuɔ ke l'ɔtu li kok meny ewr amua ese elel eke am kok ab af.» ³ Jesu dad'r ninc: «Low nawre m'am dad'η; egj kaka k'ɔtum eknm Nyam e gbrenjgbi usu a, eke ow elm afr ec'abusu em wel ewrm'n em.» [†] ⁴ Nikodem ibrm Jesu ninc: «Egn ek'usu a, ayaf wel ɔtu eke k'ewar em ee? Kɔ l'ɔtu eke li k'im l'ey lis e lokm wel ewar em ee?» ⁵ Jesu dad ninc: «Ee, low nawre m'am dad'η, egj kaka k'ɔtum eym Nyam eci gbrenjgbi usu a eke wel ewm'n mij em lele abn ab em. [†] ⁶ L'ow yec'eke b'annj agj em ow a, b'el sos megl eci; etj low yec'eke b'annj Nyam ec'Abn em ow a, b'el Abn eci. ⁷ Eke mi dad'η eke ɔny fenj wel k'ewr ɔny em afr ec'abusu em, ke ow k'iti'η any. ⁸ Yogn eke lef [†] b'erur a, li b'elu n'imn; b'iri in ec'elu a, gbekɔ uwm yogj eke li b'annj l'ow lele yogj eke li b'im ab any. Egn fenj eke wel ew Nyam ec'Abn em a, eben ek'ow b'ecr ana.»

⁹ Af yogj, Nikodem dad'r ninc: «Kɔ ayaf ow ɔtu eke k'ecr ee?» ¹⁰ Jesu dad'r ninc: «Ŋ k'el Israel wus af eci low yegm es ligbel nyam, ke k'uw m ów amua any ee? ¹¹ Ee, low nawre m'am dad'η; low yec'a eke s'uw any a, ow ec'odad s'am dad, etj low yec'a eke s'ekn a, s'am ij ow eci danju; gbekɔ ey eci danju ij a, egjmn ebmn. ¹² Eke mi bi dad ɔny wus ec'ów a, úbmn'm nawre; eke sica m'am dad ɔny Afr ec'ów, ke ayaf b'ow ubr'm nawre ab ee? ¹³ Egn kaka uyum afr ek'ow elm egj ec'Iy ɔny ce ek'annj afr us es a! [†] ¹⁴ Ee elel eke Moiss oc lowi em lorjn ucu likj k'igbl ogn loj a, [†] eben ow it eke wel k'igbl egj ec'Iy yeji ogn, ¹⁵ yec'etj ke egj kaka fenj eke b'ow ub'r nawre a, ejn sel ek'onym uwr. ¹⁶ Tasi em a, Nyam erur wus ec'agj a afjn es tonj n'ɔj wel in ec'Iy ekpobi a, yec'etj ke egj kaka fenj ek'ony ɔmn in em a k'uw m, kɔ ke n'ejn sel ek'onym uwr. ¹⁷ Tasi em a,

[†] **2:14** Ekn Matie 21.12 ec'akr otar a. [†] **2:17** Selu 69.10. [†] **3:3** Jwifel bi tutr eke -li b'ow -l'ok Nyam e gbrenjgbi usu a eke -li b'ɔsu ol a sosisem. Jesu am ɔny tutr na oc el es nuj em. Ow it ke egj a nimum itjn ye. [†] **3:5** Amani Sig a eke Nikodem uw any senyn senyn a, mij el erm em itjn lele sayl ab eci meny ewr. Eke Jesu dad abn e low, ow el egj em ec'itjn owi. Ezekiel 36.25-27. [†] **3:8** Lef lele abn ab a, odad nyam coco Grek em. Odad eke wel am wewlm meny. [†] **3:13** Jwifel beb bi tutr eke Moiss uyu afr im eb ol. [†] **3:14** Ekn Awl 21.4-9.

Nyam օ՞մ in ec'Iy owm wus ec'agn ogn eke li k'ob wel low, ko ke Jim em a, li sօg wel. ¹⁸ Էցի ek'ub Iy a nawրe a, Nyam k'ow օ՞մ n low; gbeko egn ek'ubm nawրe a, ke Nyam օ՞b'r low ղ, anke l'ubm Nyam ec'Iy ekpօbi a nawրe. ¹⁹ Sica kin eled eke low օ՞b a b'ecr: usuayl ow wus ec'agn ogn, etj agj erur ncebn akm usuayl anke -li bi kok օw enuj. ²⁰ Էցի kaka fej ek'am kok low nuj a, օny usuayl eci sifn etj am kpab'r es lıs, anke n'am uru eke in ec'ow enuj a k'ok օkm usuayl em. ²¹ Gbeko agj a eke bi kok Nyam ec'erur a, b'im titm usuayl, yec'etj ke agj ղkn senyn senyn eke el ec'ow a e kok a ecr Nyam em.»

Jesu lele Jan ab

²² Sica eke օw amua ec a, Jesu lele in e jam esel ab ab im Jude ec'ogog a. N'annj yogj wel ab l'ok agj mij nun sejn beb. ²³ Jan yeji, Ayinon a eke titm Salim a, n'am ok agj mij nun anke yogj mij nօnօ annj. Agj am ow in ogn ok mij nun. ²⁴ Ke wel k'elum Jan sobel em.

²⁵ Sica օw es atar ey Jan eci jam esel beb lele Jwif nyam † ab ec'aranj, օw eke wel bi kok Nyam ec'any af sos ayal ec'a sosisem. ²⁶ -N'im -n'ejn Jan etj -n'am dad ow -l'ese: «Low yegm agj es, Jurden jam a ec'egj a eke ann j ab, ke ij in e danju a, ko am օkn in e low ee? Anj! Sicaca em a, n'am ok agj mij nun etj agj a fej b'im am ekn'n!» ²⁷ Jan dad el ana, etj: «Egn kaka k'otum ejnm low ec'abusu eke Afr օ՞մ n. ²⁸ Ծur eke օny obi yeji k'ijr danju; mi dad m'ese: "M'elm Mesi a, ko eke wel ikj anym erm'm ce." ²⁹ Mebi es anake mebi lis b'el in ec'a; ko mebi es e lawl a, mebi es a e saw li b'annj ke n'am iri ow e low; etj eke li b'iri mebi es a e lebl a, li b'annj sos em inj em. Em eci sos em inj ab ana, etj sicaca em a, ow iy neny fej. ³⁰ Ow it eke in ec'any gbел a am agb, ke em ec'a is es.

³¹ Էցի ek'el Afr ec'a, ann fej eci nun af; egn ek'el wus ec'a el wus eci, etj bi dad wus ec'ow. Էցի ek'ow Afr eci nin em a, [ann fej eci nun af:] † ³² li b'ij low eke l'ekn ke l'iri a eci danju, ko egn ejnm in e danju ij a ebm. ³³ Էցի eke b'egj in e danju ij a eb a, am egn eb eke Nyam el low nenyembri nyam. ³⁴ Էցի eke Nyam erm a bi dad Nyam ec'odad, anke Nyam b'elu egn a in ec'Abj a nimum fej em. ³⁵ Nyam erur Iy a etj n'otj ow abusu a fej. ³⁶ Էցի yec'eke օny օ՞մ Iy ab em a, etj sel ek'onym uwr; egn

eke bi yayr Iy a k'ow ejnm sel ikj na, etj li b'ow n'annj Nyam ec'erm bebl a ec'any af.»

4

Jesu lele Samari yowi ab ab

¹⁻³ Farisiel iri wel am dad eke Jesu am օj wel am ok agj mij nun nօnօ akm Jan, etj n'am ejn jam esel yeji l'akm ow. (Tasi em a, Jesu in obi l'okm egn kaka mij nun, ko in e jam esel anake am ok agj mij nun a.) Eke Jesu iri օw amua eke wel am dad a, n'ngbon Jude etj l'ewl n'im Galile. ⁴ Ke n'im a, ow it eke li k'ecr Samari wus af eci. ⁵ L'ow li titm Samari eci banj nyam eke wel b'esj Sikar. Banj a titm Jakob ec'ogm a ek'otj jim Josef a. † ⁶ Yogn anake Jakob eci mijom a ann a. Eke Jesu sos kink es usu im ab em a, li sig es mijom a e saw. Ow օtu eke ki bebmn legj uyu nun ab.

⁷ Samari yowi nyam ow am aw mij, etj Jesu dad'r nine: «Yow na ee! Ծj'm mij tel m'egj.» ⁸ (Ke in e jam esel a im banj a eke k'ol ob ij.) ⁹ Samari yowi a dad Jesu nine: «Kօ j, eke el Jwif a, ayaf tasi em eke m'el Samari yowi a, am sus tasi ibrm im mij eke k'egj ee?» (Tasi em a, Samari eyj lele Jwifel ab neny օkrm af.) † ¹⁰ Jesu dad'r nine: «Blel uw Nyam ec'ob ap a, † lele egn a ek'am ibrm'j mij eke k'egj ab any ana, ke n' anake blel ewl ibrm'n mij eke k'egj, ke blel n'otj mij ewl mij a.»†

¹¹ Yow a օdu eb dad nine: «Egn gbел, mijom a im em, etj emeny sonu yeji օnyam ab; bogj b'ow ejn mij ewl mij ikj na ee? ¹² Mijom na, ey lagj Jakob օj ey, in obi l'egj mij a, in ec'ey lele in e mebob ab yeji egn mij na. Ko am tutr eke agb akm Jakob ee?» ¹³ Jesu dad'r nine: «Egn fej eke b'ow egn mij na a, emeny mijamn b'ow օny'n; ¹⁴ gbeko egn eke b'ow egn mij a eke m'ow m'otj'n a, mijamn k'ow օnym'n legj kaka. Mij a eke m'ow m'otj'n a b'ow ewl el mij ewl mij ek'ow em sel ek'onym uwr b'ow jejn ok օkm.» ¹⁵ Yow a dad'r nine: «Egn gbел, օj'm mij ikj na yec'etj ke mijamn k'onym im m'owm anj m'awm mij ij.»

¹⁶ Jesu dad'r nine: «Im esj acj ke ewl meny ow anj.» ¹⁷ Yow a dad'r nine: «M'onym ign.» Jesu dad'r nine: «Ij e low ij eke dad ek'onym ign a, ¹⁸ anke ikj anym օny egn yen, etj legj na em ec'egj a ek'in ab ir a yeji elm j ec'ign. Dad low

† **3:25** *Jwif nyam*: Jan eci silel esig oglog em ec'a, *Jwifel*. † **3:31** Jan eci silel esig oglog em a, wel ejnm sodad ek'ann ob na [...] ec'aranj a. † **4:5** Էkn Nun Ծb 48.21-22; Joswe 24.32. † **4:9** Jwifel b'oc Samari eyj ese agj ek'aylm Nyam ec'any af af, brobro օyow a. Ow sosisem -l'erurmn eke wel k'itjn el, etj -l'egjnm mij kpok nyam em. † **4:10** *Nyam ec'ob ap a*: Jwif eci low yegm esel bi dad Bibl em eci krekr em e silel yen a ec'odad ese "Nyam ec'ob ap" af.

† **4:10** Jesu eci mij ewl mij a ek'am ur nin a el nyandre em odad. Abj Lala a eke b'ow ann ese mij af, ke b'ow օny abj em eci mijamn oc es, ke b'ow օj egn Nyam em e sel ek'onym uwr a ec'odad Jesu am dad. Էkn Jan 7.38-39.

nɛnyɛmbri nyam.»¹⁹ Etnj yow a dad'r nine: «Egnj gbɛl, m'am uw any eke nj kokoba ɔb es.»²⁰ Ey lagɛɛl Samari eyɲ ignj Nyam nuɲ lafɛny na af, etɲ ɔny Jwifel bi dadr eke yogɲ eke wɛl k'ignj Nyam nuɲ a el Jerusalem.» †²¹ Jesu dad'r nine: «Yow, ɔ̀b'm nawrɛ: lɛgnj am ow etɲ yogɲ eke b'ow ignj Es Nyam nuɲ a, ow k'ow elm lafɛny na af, ow k'ow elm Jerusalem yeji.»²² ɔny, Samari eyɲ, ɔny e Nyam eke b'ignj nuɲ a, uwmn in any; ey Jwifel, ey ec'a eke si b'ignj nuɲ a, s'uw'r any, anke Jwifel em es eb elu anɲ ow.²³ Lɛgnj am ow, etɲ lɛgnj a ow yej'ij, yogɲ, Nyam nuɲ ignj esɛl tasi a b'ow ignj Es nuɲ abɲ em, esɛ elɛl eke Jim elu'l ɔkm ab af; tasi em a, Nyam nuɲ ignj esɛl amua anake Es am ɔl es a. †²⁴ Nyam el abɲ, ow sɔsiɛm agɲ a eke k'ignj'n nuɲ a, -l'it eke -li k'ignj ow nuɲ abɲ em esɛ elɛl eke Jim elu'l ɔkm ab af.»²⁵ Yow a dad'r nine: «M'uw any eke Mesi a b'ow ow. (Mesi a ow e nyandrɛ el Krist.) Lɛgnj a eke li b'ow l'ow a, li b'ow l'otar ɔw a fɛɲ akr l'ok ey.»²⁶ Jesu dad'r nine: «Em eke m'am dad'ɲ odad a, em ana.»

²⁷ Etnj wanci ab af, Jesu eci jam esɛl a ewl ow, etɲ -n'ɛɲan ow eke ow am dad odad yow ab; eke -l'ɛkan ow a, ow e low iti el any. † Gbɛko el em ec'ɛgnj kaka ɔtum ibram'n low esme: «Kɔ bla am ɔl ee? Kɔ bla etɲ am dad ɔw in ab ee?»

²⁸ Yow a ew in e mijel a es yogɲ, etɲ l'ewl n'im baɲɲ a, n'am dad agɲ l'ɛsɛ: ²⁹ «Òwr ekan egnj eke dad'm em e low fɛɲ eke mi kok a. Kɔ ow k'elm Mesi ab ee?»³⁰ Agɲ a ok ɔkm baɲɲ a etɲ aam yogɲ a eke Jesu anɲ a.

³¹ Ke ow eci wanci ab af, jam esɛl a am nɔɲɔn Jesu esɛ: «Egnj gbɛl, ij ob tɛl ɔ!»³² Kɔ li dad wɛl nine: «M'ɔny ob ij eke uwmn any.»³³ Jam esɛl a em bibrmn in el ɔfr esɛ: «Kɔ egnj ka k'is'r ob ij ee?»³⁴ Jesu dad el nine: «Eke mi kok egnj a ek'erm'm a ec'erur; etɲ m'uwar juma a eke l'abul'm a, ke em ec'ob ij ab ana.»³⁵ ɔny, b'ewal egb a, bi dadr esrɛ: «Emeny ow anɲ awl yar gbuj ke egb ub e lɛgnj bɛbɛbm ab.» Gbɛko em, m'am dad ɔny eke ki lɛɛr sɔgm a sɛnyɲ sɛnyɲ: egb a ebl, ow bɛbɛm ub ab!³⁶ Egnj ek'am ub egb a, kɛkɛɲ b'ɛɲɲ in e labm sɔg a, etɲ li b'as egnj a luku sel ek'ɔnyɲ uwr eci; ow em a, egnj ek'am ewl lele egnj ek'am ub ab ab b'okɛr af kok sos em inɲ.³⁷ Eɛ, nyandrɛ odad na ek'am dad

esɛ: «Egnj nyam b'ewl, ke egnj ejeci nyam b'ub a,» el low nawrɛ.³⁸ ɔgm nyam em eke kokrn juma a, m'erm ɔny inm ubr egb yogɲ; agɲ ejeci ikɲ anym kok juma yogɲ, etɲ ɔny ɛɲan gbɛr eke -l'ijr a e liy.»

³⁹ Yow a dad Samari eyɲ a nine: «Egnj na dad'm low fɛɲ eke mi kok a.» Ow em a, agɲ a ub nawrɛ anke yow a dad el.⁴⁰ Ow sɔsiɛm, eke Samari eyɲ a im ɛɲɲ Jesu a, -ni nɔɲɔn ow ek'ow k'ɛgnj anɲ el ab; etɲ Jesu anɲ yogɲ sɛgnj yony.⁴¹ Etnj sica Jesu, in obi ec'odad eke n'am dad a sɔsiɛm, agɲ a ek'am ub'r nawrɛ a am ɛny afɲn es;⁴² etɲ -n'am dad yow a -l'ɛsɛ: «Sica ow elm nj ec'odad a eke dad a sɔsiɛm cɛ s'ubm nawrɛ ij, kɔ ey obi s'iri'r nɛnyɲ, etɲ s'uw any eke l'el wus na ec'Es Eb Elu Es tasi.»

Jesu ewlm juma idr es ligbɛl nyam ec'iy

⁴³ Eke sica Jesu kok sɛgnj yony usu a, l'igb yogɲ n'im Galile.⁴⁴ Tasi em a, in obi l'ikɲ anym li dad nine: «Kokoba ɔb es ɔnyɲ any in ec'ɛb tasi ab em.»⁴⁵ Gbɛko sica eke n'im l'ey Galile wus af a, yogɲ ec'agɲ a eb'r sɛnyɲ sɛnyɲ, anke agɲ amua yeji im Jerusalem Pak ec'ɛs gbɛgbɛl ab em etɲ -l'ɛkn ɔw a fɛɲ eke Jesu kok es gbɛgbɛl a e lɛgnj a.⁴⁶ Sica emeny l'ewl l'ow Galile Kana baɲɲ, yogɲ a eke l'oc mij li kokr mar a. Eb ebu a eci juma idr es ligbɛl a anɲ yogɲ. In ec'iy ek'anɲ Kapernayum a ɔl am ɔny.⁴⁷ Eke juma idr es a iri eke Jesu anɲ Jude ow Galile a, n'im n'ɛɲɲ ow etɲ n'am nɔɲɔn ow ek'ow k'ow Kapernayum ewlm jim ek'am uw a.⁴⁸ Jesu dad'r nine: «ɔny gbɛ sɛgnj fɛɲ, eke eknmn meny ewr lele ɔw any iti owi ab a, k'ɔtumɲ ubmɲ nawrɛ.»⁴⁹ Juma idr es a dad'r nine: «Egnj gbɛl, ɔw em ogɲ a gbuj ke em ec'iy a úw.»⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Ewl im nj ogɲ a, kɔ ejimɲ sos ok es.» L'ub odad a eke Jesu dad'r a nawrɛ etɲ n'im gbujɲ.

⁵¹ Eke kɛkɛɲ l'us ejagb n'aam a, in eci juma kok esɛl a ek'am us'r jam ow a ɔbr'r etɲ dad'r nine: «Ejimɲ sos ok es!»⁵² Kɛkɛɲ n'am ibrm wɛl wanci ab af eke in ec'iy a sos ok es a, etɲ -li dad ow nine: «Efi ncebles eci wanci nyam em, lɛgnj na af anake lɛfr a oc'r es lis a.»⁵³ Odad a ok iy es a es sos em ek'ow el wanci ab af a cɛ eke Jesu dad'r eke ejimɲ sos ok es a, etɲ in lele in ec'akɲ ab a fɛɲ -n'ɔny ɔmn Jesu em.⁵⁴ Sakp yony em e meny ewr eke Jesu kok, Jude eke n'anɲ n'im Galile ab ana.

† 4:20 Lafɛny a eke wɛl b'ɛsɲ Garisim a, Samari eyɲ b'ub eke yogɲ anake el Nyam nuɲ ignj usu a. Jwifel gbɛ b'ub ek'ow el Jerusalem. Low na is el ar el ɔfr em. Tasi em a, lafɛny Garisim el Israel eyɲ e Nyam nuɲ ignj usu (Nuɲ ɔb 12.7; 33.20; OI ɔkn 11.29; 27.12), toɲ anake Nyam ɔɲ Salomɔ abusu us Jerusalem eci Nyamel gbɛl a Sion eci lafɛny af a (2 Ów e Wel Nɔn 7.11-12). Samari eyɲ b'ɛgnj Moiss eci silɛl a cɛ eci low eb esɛ Nyam odad af. Ow b'ɔɲ -l'ɛgnɲ Salomɔ e low eke kok a -l'ebmɲ. † 4:23 Ekn Malaki 1.11. † 4:27 Jam esɛl a low iti any anke Jwifel ec'ɛb ir em a, low yegm es itm eke ki dad odad yow ab lɛgnj kaka; etɲ emeny Samari eyɲ lele Jwifel ab ijarm.

5

Jesu ewlm sos es wew es nyam

¹ Eke ów amua ec a, Jwifel am kok Nyam nunj ign em ec'es ghegbl nyam Jerusalem, etnj Jesu im yogj. ² Baññ a e lakp a e lisany nyam eke wel b'esn Meceb e lisany a, ow e saw a usu nyam anj eke wel kok ok mij em, ke ony lef eb usu yen, usu a Ebre em wel b'esn'n Betesda. † ³ Yogn, ólu nono gbél ese ány eflu, akr kpece esel, lele sos es wew esel ab leru es. [4] † ⁵ Ólu nyam ek'annj ol em akpo likj lele lew lele niwn ab anj yogj. ⁶ Eke Jesu ekn ólu a eke egñm es wus yogj, ke l'iri eke ow'n anj ol em legñ kpekpe etnj a, l'ibrm ow nine: «Kó erur eke k'ewl ee?» ⁷ Li dad ow nine: «Egñ gbél, em ec'a mij a b'umu a, m'onym egñ eke k'onj elu'm em. Eke mi b'ól eke mi k'im m'ey mij ab em a, egñ ejeci b'ec afñ'm es ey em.» ⁸ Li dad ow nine: «Igb, óc ñ eci ajranjka a ke án es.» ⁹ Kpekñ ólu a ewl, l'oc in ec'ajranjka a etnj n'am an es.

Ke low na, nenegñ e legñ ow am ey. ¹⁰ Jwifel ec'es ewel a am ibrm egñ a eke wel ewlm a ese: «Yefenyina nenegñ e legñ, abusu erum'j es eke k'oc ñ ec'ajranjka onym ab.» † ¹¹ Li dad wel nine: «Egñ a eke ewlm im a dad'm eke mi k'oc em ec'ajranjka a ke m'án es.» ¹² Etñ l'ibrm ow nine: «Bwo ec'egñ dad'j eke k'oc ñ ec'ajranjka a ke án es ee?» ¹³ Kó egñ a uwm egñ a ek'ewlm'n ab any, anjke Jesu irm agñ a ek'annj yogj ab em.

¹⁴ Eke ow b'injn ebr a, Jesu ejñ'n Nyamel gbél a e gbugñ a etnj dad'r nine: «Sica kin eke ewl. Kí kok sikpl ij bake ejñ low eke agb akm na.» ¹⁵ Ólu a im etnj dad Jwifel ec'es ewel a ek'ow el Jesu anake ewlm'n a.

Iy lele Es el nyam

¹⁶ Ow sosiem Jwifel a at ejñ Jesu, low na eke li kok nenegñ a eci. ¹⁷ Gbeko Jesu dad el nine: «Segñ fñj em Es abu anj juma kok em † etnj em yeji abu anj'm juma kok em.» ¹⁸ Odad na sosiem, sica emeny Jwifel ec'es ewel a am at tasi eke k'ibi Jesu anjke ow elm nenegñ ec'ol a eke l'ob es a ce, kó emeny n'am dad eke Nyam in el Es tasi. Na em a, n'am ocr in sosi ese Nyam af. ¹⁹ Ow em a, Jesu ewl eb odad etnj dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ony: Iy k'otum kokm low kaka in obi em; yec'eke li b'ekn Es kok a, ow li bi kok. Tasi em a, low fñj eke Es

a bi kok a, low nyam coco a ce Iy a yeji bi kok, ²⁰ anjke Iy Es a b'erur Iy a etnj li bi yegm ow in obi e low eke li bi kok a. Etñ emeny li b'ow li yegm ow ów eke b'ow agb akm amua, etnj ow b'ow iti ony any. ²¹ Tasi em a, ese elele eke Iy Es a b'igbm agñ ek'uw a ke b'onj el sel a, eben nyam coco Iy a yeji b'onj egñ eke li b'erur a sel. ²² Etñ emeny egñ fñj e lís e jej ok owi a, Iy Es a ékñm ow e low, kó n'onj Iy a jej ok owi ec'abusu a fñj, ²³ yec'etnj ke agñ a fñj óny Iy a eci sos usr ese elele eke -li b'onj Iy Es a eci sos usr ab af. Egñ yec'eke usrm Iy a sos a, usrm Iy Es a ek'erm'n a yeji sos.

²⁴ Ee, low nawre m'am dad ony: egñ kaka fñj eke b'iri em e sodad a, ke b'ub egñ a eke erm'm a a nawre a, n'erñ sel ek'onym uwr ñ. N'onym jej ok ij, etnj ow onj l'ubr luw em l'ey ovr anj em. ²⁵ Ee, low nawre m'am dad ony: legñ am ow, etnj legñ a l'ow yej'ñ; legñ na em agñ ek'uw a b'ow iri Nyam ec'Iy e lebl, etnj agñ a eke b'ow iri lebl a, b'ow anj ovr. ²⁶ Ese elele eke tasi em a Iy Es a el sel e nunj a, eben nyam coco n'onj Iy a yeji abusu eke k'el sel e nunj. ²⁷ Etñ eke Iy a el egñ ec'Iy a sosiem a, † n'onj ow jej ok owi ec'abusu. ²⁸ Ow k'iti ony any. Legñ am ow, etnj ow em, agñ a fñj ek'uw wel ot es a b'ow iri in e lebl, ²⁹ etnj egñ egñ b'ow anj uwomu em ey ókm a. Agñ a eke kok ów amamn a b'ow igb ke ejñ sel, gbeko agñ a eke kok ów enjñ a, b'ow igb jej ok eci. † ³⁰ Em obi em, mi k'otum mi kokm low kaka fñj. Nyam e low eke bi dad'm ab af mi bi jej egñ e low m'ok, etnj em e jej ok a el nawre, anjke m'olm em e low eke m'am erur ab es, kó egñ a eke erm'm a ec'a eke b'erur a, m'am ol es.»

Iy a ec'adanjku

³¹ «Eke em, m'am ij em e nunj af e danjku, liy k'ow anm em e danjku ij ab em. ³² Kó egñ ejeci anake am ij em e nunj af e danjku a, etnj m'uw any eke danjku ij na el nawre. ³³ Ony, ermñ agñ Jan ogn, † etnj l'ij low nenyembri nyam e danjku. ³⁴ Em, m'ibram eke egñ k'ij em e nunj af e danjku, kó m'am dad eben yec'etnj ke Nyam sóg ony. ³⁵ Jan ew ese kenie eke wel ign k'am iri ayal usu af, etnj ejñ ebr kokr sos em inñ in ec'usuayl ab ab wanci tel eci ce. ³⁶ Kó em e danjku ij a eke m'onj a, agb akm Jan ec'a: ów amua eke m'am kok a, amua tasi eke em Es onj'm eke mi ki kok a, am ij em e

† **5:2** *Betsada*:Jan eci silel esig oglog em a, *Betsata*. † **5:4** Jan eci silel esig beb em a, wel ejñ sodad na: [p5.3b -N'am eku eke mij a k'umu; p5.4 anjke wanci beb anj eke Es Kotoko ec'erm es a b'us es mij ab em umu mij a. Ólu krekre a eke b'ey mij a ek'am umu ab em a, b'ewl in ec'ol ab em ek'ow el ol gbél yeji.] † **5:10** Jwifel ec'ol a edjn nenegñ e juma kok. Eke batñ oc ob onym ab, ke juma kok a. Ekn Matie 12.10 ec'akr otar a. † **5:17** Nunj Ób 2.2-3 am dad ese Nyam eb sel in e juma ab em nenegñ e legñ. Jwifel a ubm yadñ, gbeko el eci tutr em a, -li b'egñ -l'eb eke nenegñ e legñ yeji Nyam bi nyimñ afr lel wus ab. Eke ow el eben, ke ow itm eke -li k'ob Jesu low. † **5:27** Ekn Daniel 7.13-14. † **5:29** Ekn Daniel 12.2. † **5:33** Ekn Jan 1.19.

nunj af e danjku, etj am yegm eke em Es erm'm. ³⁷ Etj em Es eke erm'm a yeji am ij em e nunj af e danjku. Gbeko tasi legj kaka irimn in e lebl etj emeny legj kaka eknmn in ec'eel eke n'anjn a. ³⁸ In eci sodad a irm ony em, anjke ubmn egj a eke l'erm a nawre. ³⁹ Bi wewar Nyam e Silel a mewl em eke k'uwyr any, anjke bi tutar eke k'ejan sel ek'onym uwr el em. Ke tasi em a, sodad amua anake am ij em e nunj af e danjku a! ⁴⁰ Etj eben yeji, erurmn eke k'owr em ogj ejan sel tasi a ek'onym uwr a.

⁴¹ Em, m'wlm agj ec'es susm ab es. ⁴² Ko ony ec'a, m'uw ony any: m'uw any eke onymn Nyam ec'erur. ⁴³ M'ow em Es e nin em etj egnm ebmn'm. Gbeko ek'egj ejeci nyam ow in obi e nin em b'ow ebr ir! ⁴⁴ B'erurir ony ofr em ec'es susmnin owi, etj olmn Nyam sony coco ogj ec'es susm owi ab es; ke ayaf otur eke k'ubrm nawre ab ee? ⁴⁵ Em Es ec'any af a, ki tutar eke m'ow m'ok ony ow af; ko Mois anake b'ow ok ony ow af a, in em eke ocr ony ec'omn a elul a. ⁴⁶ Tasi em a, eke ubr Mois nawre ke em yeji b'ow ubr'm nawre, anjke em e lis e low anake Mois non a. ⁴⁷ Ko eke sica yec'a eke Mois non em e lis a ubmn nawre, ke ayaf otur eke k'ubrm em e sodad a nawre ee?»

6

Jesu iyr agj ek'afj fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Luk 9.10-17

¹ Eke low na ec a, Jesu imm Galile ogog a e mij lekpl a eke wel b'esh Tiberiad yej'a e jam. ² Agj nono am us'r jam anjke -n'am ekn meny ewr eke n'am kok ulu a ec'ewlm em. ³ Ow onj Jesu uyu ligigl nyam af etj sig es yogj jam esel ab ab. ⁴ Pak ek'el Jwifel ec'es gbeghl a e legj titm. ⁵ Eke Jesu b'igbl any ogj a, l'ekn agj nono ek'am ow in ogj, etj l'ibrm Filip nine: «Bogn s'otu eke si k'ol futufutu s'onj agj a fej ij ee?» ⁶ Tasi em a, low a eke Jesu am ow kok a, in obi l'uw any, ko l'ibrm Filip low na eke l'ebm ow a sosiem. ⁷ Filip dad'r nine: «Eke ow el os ekj lew yeji, † si k'otum s'ejnm futufutu ek'egj egj k'ejn likr liy nyam bobo yeji.» ⁸ Andre, Simo Pier lisijim ek'el in e jam esel ab em ec'egj nyam a dad'r nine: ⁹ «Anj, iyli nyam onym futufutu yen lele onn yony ab. Gbeko na yeji ow elm low kaka agj bubute na ec'any af.» ¹⁰ Etj Jesu dad nine: «Onj agj a fej ok es.» (Ke usu a, suw owr anj nono.) Sica el fej -l'ok es; -l'otu eke

-li k'ij egj fandi yen. ¹¹ Jesu ot futufutu a, l'elu Nyam bia, etj n'onj wel cec onj agj a ek'ok es yogj a. Li kok eben onn ab ab yeji, n'onj wel ow a fej eke -n'am ibrm a. ¹² Eke sica agj a fej ij ob lok iy a, Jesu dad in e jam esel a nine: «Kokjn ekpr a eke wawal es a yec'etj ke kaka k'iram.» ¹³ -Li kokj futufutu yen a eke -l'ijr a ec'ekpr eke wawal es a, etj ow iy mulu egbel lew yony. † ¹⁴ Eke agj a ekn meny ewr na eke Jesu kok a, -li dad nine: «Egn na, Kokoba ob es tasi a eke k'ow wus af anj ab ana.» † ¹⁵ Jesu uw any ek'agj a b'ow ony'n lec em ew'r eb ebu. Ow sosiem emeny l'ewl meny n'im ligigl ab af in sony.

Jesu am an es mij lekpl ab af
Matie 14.22-33; Mark 6.45-52

¹⁶ Eke legj ew es a, Jesu e jam esel a us nunj es mij meny a, ¹⁷ etj ok mijetj nyam em am ubr mij lekpl a imm Kapernayum eci. Legj yeji am ukm ab, etj Jesu yeji k'iim k'ejnm el. ¹⁸ Lef am elu lec em etj mra am elu mij lekpl ab af. ¹⁹ -L'or mij ba ow k'ij kilo yen oglog nonn etj kpekj -l'ekn Jesu ek'am an es mij ab af ow titm mijetj a, etj erjn am ony el. ²⁰ Gbeko Jesu dad el nine: «Erjn k'onny ony, ko em!» ²¹ Jam esel a erur eke k'onny elu'l mijetj ab em, etj kpekj mijetj a itr es yogj a eke -n'aam a e nanu a. †

Agj am ol Jesu

²² Eke legj eny akr af a, agj a ek'ann mij lekpl a e jam a, ekn ek'ow el mijetj nyam ce anake anj yogj ncebles em a; -l'uw any eke jam esel a im el sony, eke Jesu eym el e mijetj ab em. ²³ Gbeko simijetj ejeci ek'ann Tiberiad am ow a, ow itr es usu a eke Es Kotoko oc futufutu elu Nyam bia ke -l'ijr a. ²⁴ Eke agj a ekn eke Jesu lele in e jam esel ab ab anm yogj a, -l'ok simijetj ab em -n'im Kapernayum -n'am ol Jesu.

Jesu el futufutu eke b'onj egj sel

²⁵ Etj eke -n'ejan Jesu mij lekpl a e jam a, -n'am ibrm ow -l'ese: «Low yegm agj es, ko bogn eci wanci af etj ow anj ee?» ²⁶ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: am ol'm ek'ijr futufutu molok iy ony a sosiem, ko ow elm em e meny ewr a e nyandre a eke irir a eci. ²⁷ Ki kokr ob eke b'ugn es a e juma, ko kokr yec'a eke b'ibn ke el sel ek'onym uwr a e juma. Egn ec'ly b'ow onj ony ob ij ikn na, anjke tasi em a, Es Nyam in obi oc in ec'abusu a e meny ewr a ew'r af.» ²⁸ Etj sica -n'am ibrm ow -l'ese: «Ko juma a eke Nyam am erur a,

† **5:46** Ekn Ol Okn 18.15. † **6:7** Os ekj lew:Os na ij juma kok es nyam eci segj ekj lew e labm sog. † **6:13** Bëbmn 2 Eb Ebu 4.42-44. † **6:14** Jwifel a am eku Kokoba ob es a eke wel ewar Ol Okn e lel ab em (Ol Okn 18.15) ke b'ow el Mesi a. Bëb eci low yegm em a, -li bi dad eke Mesi a in b'ow in onj futufutu in anj afr in ok wus ese Mois ec'a eke in kok ab af. † **6:21** Selu 107.23-32.

ayaf si ki kokr ab ee?»²⁹ Jesu dad el nine: «Juma a eke Nyam am ibrm ony a el: ke onyn onn egn a eke l'erm ab em.»^{† 30} - Li dad ow nine: «Bogn eci meny ewr otu eke ki kok yegm ey ke ow af, s'ub'ny nawre ee? N eci juma ek'am kok a el bogh ec'ee?»³¹ Loj yogh, ey laghel ij futufutu ese elel eke wel non Nyam Lel em ab af: *n'ony wel futufutu ek'anj afr ow a -l'ij.*^{† 32} Etn Jesu dad el nine: «Low nawre, m'am dad ony: afr eci futufutu a, ow elm Mois com ony, ko em Es anake ony afr eci futufutu tasi a.³³ Tasi em a, Nyam eci futufutu a eke b'onj egn a, el egn a eke b'anj afr ow, ke b'onj wus na nimum ec'agn a feg sel a.»³⁴ Etn -li dad ow nine: «Egn gbел, segn feg ony ey futufutu ikn na.»³⁵ Jesu dad el nine: «M'el eci e futufutu. † Egn yec'eke b'ow ow em ogn a, legn kaka namn k'ow onym'n, etn egn yec'eke b'ow ony onn em em a, legn kaka mijamn k'ow onym'n.»³⁶ Gbeko m'ikn anym mi dad ony: ekan'm etn ubmn nawre.³⁷ Egn liy nyam nyam feg eke em Es b'ow onj'm a, b'ow ow em ogn, etn legn kaka mi k'ow m'oghm egn eke b'ow ow em ogn a,³⁸ anke m'anj afr m'ow wus af anj, ow elm em ec'erur kok eci, ko egn ek'erm'm a ec'erur mi ki kok.³⁹ Etn kin egn a ek'erm'm a e low ek'am erur: ke mi k'irmmn agj a feg a eke l'abul'm a e nyam, ko ke legn es abal el em a, m'igbm el luw em.⁴⁰ Ee, tasi em a, kin low ek'em Es am erur: ke agj a feg ek'ekn Iy a ke ony onn in em a, enj sel ek'onym uwr, ke legn es abal el em a, m'igbm el luw em.»

⁴¹ Jwifel a am eny abr ok Jesu af anke li dad nine: «M'el futufutu ek'anj afr us es.»⁴² Ow sosisem -n'am dad -l'ese: «Ko ow elm Josef jim Jesu ee? Es lele lis ab a, s'uw el any senyn senyn. Ke sica ayaf l'otu eke li ki dad l'ese: "M'anj afr m'us es" ee?»⁴³ Jesu dad el nine: «K'enyn abr ony ofr em o! ⁴⁴ Egn kaka k'otum owm em ogn eke em Es ek'erm'm a nyimnm'n; ke sica em, legn es abal el em a, m'igbm'n luw em.⁴⁵ Kokoba ob esel e sil el ab em e nyam em wel non: *Nyam b'ow yegm el feg low any uw.*† Egn feg ek'iri em Es ec'odad ke egn in e low yegm a e low eb a, ke em ogn n'am ow a.⁴⁶ Ow elm ke egn ekn em Es nyamn em; egn a ce eke Nyam erm a ce ekn Es.⁴⁷ Low nawre m'am dad ony: egn ek'onny onn em em a, ony sel ek'onym uwr.⁴⁸ Em anake m'el futufutu a eke b'onj egn sel a.

⁴⁹ Ke loj yogh ony laghel ij futufutu ce etn -l'uw.⁵⁰ Gbeko futufutu a ek'anj afr us es a, el futufutu ek'egh b'ij ke uw. ⁵¹ Em, m'el owr anj eci futufutu ek'anj afr us es.

Egn yec'eke b'ow ij futufutu ikn na a, b'ow enj sel segn feg. Futufutu a eke m'am ony ony a, ke em eci sos megl ana; m'am oc m'onj ony yec'etj ke wus nimum enj sel.»

⁵² Ow sosisem, Jwifel a el ofr em am atar ow es lebl tuotuo em dad ese: «Ko ayaf egn na k'onj ey in eci sos megl a s'ij ee?»⁵³ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ony: eke ijmn egn ec'Iy eci sos megl, etn egnm in eci mebl a, sel enj k'ow ann ony em.⁵⁴ Egn yec'eke b'ow ij em eci sos megl ke b'ow egn em eci mebl a ony sel ek'onym uwr; etn legn es abal el em, m'ow m'igbm'n luw em;⁵⁵ anke em eci sos megl a el ob ij tasi, etn em eci mebl a el mar tasi eke wel b'egh.⁵⁶ Egn yec'eke b'ij em eci sos megl a, ke b'egh em eci mebl a okr af em ab, etn em yeji in yony s'okr af.⁵⁷ Em Es ek'erm'm a anj owr etn in em, em yeji m'anj owr; eben nyam coco, egn yec'eke b'ow oc'm gbagbal in sosi a, b'ow anj owr em em.⁵⁸ Futufutu a ek'anj afr us es a, in ec'elel eke n'anjn ana. N'anm ese yec'a ek'onny laghel ikn anym ij ke uw ab af. Gbeko egn eke b'ow ij futufutu na a, b'ow anj owr segn feg.»⁵⁹ Ke Kapernayum a Nyam nunj ign usu a eke n'anj n'am yegm agj low a anake n'am dad sodad amua a.

Jam esel beb ign Jesu elu es

⁶⁰ Eke -l'irir Jesu ec'odad a bake ow uwr a, jam esel ab em ec'agn nono am dad ese: «Sica anj a ow am ew low agbr em! Bwo ec'egh otu eke k'egh odad tuotuo na e low eb ee?»⁶¹ Jesu uw any eke jam esel a am cacak'r odad na af. Na sosisem anake n'am dad wel l'ese: «Ko low na gbre ow am ijr ony ee?»⁶² Ko sica legn eke b'ow ekan egn ec'Iy uyu im yogh a eke l'ikn anym n'anj l'ow a, ke ayaf ow b'ow kokr ony ab ee?⁶³ Nyam ec'Abj a anake b'onj egn sel a; sos megl ony onym low kaka ec'abusu. Sodad a eke mi dad ony a el abj lele sel ab. †⁶⁴ Gbeko ony em ec'agn nyam nyam ubm nawre.» (Ke tasi em a, nunj ob em etn, Jesu uw agj a ek'ubm nawre ab any, etn l'uw egn a eke b'ow ol ij'r ab any.)⁶⁵ L'ign af li dad nine: «Na sosisem anake mi dad ony, eke egn kaka k'otum owm em ogn eke Nyam com'n ow ec'abusu.»

⁶⁶ Ow eci wanci ab af, jam esel nono ocr sos es etn egnm usm'n jam ij.⁶⁷ Jesu am dad jam esel low yony a ese: «Ony yeji erurir eke k'imn ee?»⁶⁸ Simo Pier dad'r nine: «Egn gbел, ko bwo ec'egh ogn si k'im ee? N ony sodad eke b'onj egn sel ek'onym uwr a.⁶⁹ S'uw any etn s'ub nawre: n el Egn Lala eke Nyam erm ow.»⁷⁰ Jesu dad el nine: «Ko ow elm ony low yony mum

† 6:29 Bèbmn Rom 3.28. † 6:31 Okm Ok 16.4,15; Selu 78.24. † 6:35 Futufutu el Jwifel ec'ob ij tasi ese sjukru ec'a eke egn el el eci ob ij tasi ab af. † 6:45 Esayi 54.13. † 6:63 Bèbmn Jan 5.24 ab ab.

mi sosuam m'otm ony ee? Gbɛkɔ ɔny em ec'ɛgn nyam el agn!» ⁷¹ Ke Judas, Simɔ Iskariot iy a ec'iy ec'odad Jesu am dad, anke Judas, eke l'el jam esel lew yony ab em ec'ɛgn yeji, li b'ow l'ol Jesu l'ij.

7

Jesu lisijimel úbm Jesu nawre

¹ Ów amua e jam a, Jesu am ec elul Galile em; l'erurm eke li k'im Jude anke Jwifel ec'es ew esel a am ol eke k'ɔnj wel ibi'r. ² Jwifel eci Mef ec'es gbɛgbl e legɔ ow titm, [†] ³ etɔ Jesu lisijimel am dad'r ese: «Igb im Jude yec'etɔ ke ɔ e jam esel a yeji ékn ów a eke am kok a. ⁴ Egn ek'am erur eke k'il nin a, ótum kokm low es lol em. Eɛe el el eke am kok ów amua ab af a, elu sos ɔkm yec'etɔ ke agɔ ékn'ɔ.» ⁵ Tasi em a, lisijimel bobo yeji ónym ɔmn in em. ⁶ Jesu dad el nine: «Ém ec'es gbɛgbl em a eke mi k'im a e legɔ tasi ki bebmm ab. ɔny ec'a, seɔɔ a feɔ apl. ⁷ ɔny, wus ec'agn k'otum ɔnym ɔny e sifn; gbɛkɔ em, -n'ony em e sifn anke mi bi dad el eci ów eɔɔɔ a eke -li bi kok a ec'odad. [†] ⁸ ɔny, imn es gbɛgbl ab em. Em mi k'owm ye [†] anke em ec'a, ow ki bebmm ab.» ⁹ Eke li dad odad na bake ow uwr a, in gbɛ n'ann Galile.

Jesu im Mef ec'es gbɛgbl ab em

¹⁰ Eke lisijimel a im es gbɛgbl ab em a, Jesu yeji im, gbɛkɔ l'elum sos ɔkm ec'agn k'ékn'n: ow ew es lol em. ¹¹ Jwifel ec'es ew esel a am ol'l es gbɛgbl ab em etɔ am ibrm agɔ ese: «Kɔ bogɔ n'ann ee?» ¹² Bieku ab em, wel am sɛsɔ ów nɔnɔ in e nuɔ af. Bɛb am dad ese: «L'el nimamn kok es.» Etɔ likpr am dad ese: «Njan, li b'irmn agɔ.» ¹³ Gbɛkɔ egn kaka élum sos ɔkm dadm in ec'odad anke el feɔ -n'am uru Jwifel ec'es ew esel a.

¹⁴ Es gbɛgbl a ok aranɔ, etɔ ca Jesu ow ey Nyamel gbɛl a e gbugɔ a etɔ am yeɔm agɔ low. ¹⁵ Jwifel a low itú any etɔ am dad ese: «Égn na eke wewr low yej'a, ayaf li b'otu l'uw ów amua any ee?» [†] ¹⁶ Jesu dad el nine: «Low a eke mi bi yeɔm agɔ a ánm

em em owm, kɔ Nyam ek'erm'm a ogɔ ow b'ann ow. ¹⁷ Eke egn am erur eke ki kok Nyam ec'erur a, li b'ow l'uw any eke em e low yeɔm a b'ann Nyam em ow, oglog em obi em. ¹⁸ Egn eke bi dad in obi e nin em ec'odad a, b'ol in obi ec'any gbɛl es. Gbɛkɔ egn eke am kok juma ol egn a ek'erm'n a ec'any gbɛl es a am dad low nenyembri nyam; yadɔ owi kaka anm in em. ¹⁹ Kɔ bla etɔ am ɔɔl eke k'ibir'm ee? Moiss ɔɔm ɔny ol a ee? Gbɛkɔ ɔny em ec'ɛgn kaka ánm es ol ab af.» ²⁰ Agɔ a dad'r nine: «Abɔ ɔny ann'ɔ em tasi, kɔ bwo am ol eke k'ibi'ɔ ee?» ²¹ Jesu dad el nine: «Meny ewr nyam ce mi kok, etɔ kin eke ɔny feɔ low a am iti ɔny any! [†] ²² Moiss ɔnj abusu eke wel k'ubr agɔ likr es, etɔ egn ow e kok e low ebr nenegɔ e legɔ yeji. (Ke tasi em a, low na anm Moiss em owm, kɔ lagɔel krekre ab em ow ann ow.) [†] ²³ Eke wel b'ubr egn likr es nenegɔ e legɔ etɔ ow ónym Moiss ec'ol a ocm es, ke sica bla sosiem etɔ am ebal erm okr'm af, egn nimum eke m'ewlm nenegɔ e legɔ ab ee? [†] ²⁴ Ewr ɔny e sos af e jej ok ab es, kɔ jéjr okr low nenyembri nyam em.»

Kɔ Jesu Mesi ee?

²⁵ Agɔ a ek'ir Jerusalem a eci beb am dad ese: «Kɔ ow elm egn a eke wel am ol eke k'ibi ab ana ee? ²⁶ Ékan, n'am dad odad dedeku ec'any af etɔ wel ɔbm kpu yeji ɔɔm'n! Kɔ ey ec'es ewel a k'uw any egn eb tasi eke l'el Mesi ab ee? ²⁷ Gbɛkɔ legɔ a eke Mesi a b'ow ow a, egn kaka k'ow uwm yogɔ eke li b'ow n'ann l'ow ab any, [†] kɔ egn na ec'a, s'uw yogɔ eke n'ann l'ow ab any.» ²⁸ Jesu ek'ann Nyamel gbɛl a e gbugɔ a am yeɔm agɔ low a, igbl lebl ogɔ dad nine: «Uwr egn a tasi eke m'el ab any, etɔ uwr yogɔ eke m'ann m'ow ab any ee? Ow elm em obi em m'owm, kɔ egn a ek'erm'm a el nenyembri nyam es, kɔ uwmn in any. ²⁹ Em, m'uw'r any anke in ogɔ m'ann m'ow etɔ in l'erm'n yeji.» ³⁰ Ow sosiem, -n'am ol eke -li k'ony Jesu, kɔ egn otum ɔnym'n, anke in e wanci a ki bebmm ab. ³¹ Gbɛkɔ dedeku ab em, agɔ

[†] **7:2** Es gbɛgbl na em, wel b'elu Nyam bia egn eke wel ub a eci lele Nyam ec'erm mamn a ek'ony Israel eke -n'ann loj a (Ob Ap 23.33-43; Ol Okm 16.13-15; Zakari 14.16-19). Low na ec'okn em a, seɔɔ loɔn eke es gbɛgbl a b'ow ij a, agɔ b'ann mɛf ew ese el el eke el esel kok loj ab af. [†] **7:7** Bèbm Jan 15.19. [†] **7:8** *Mi K'owm* ye: Jan eci silɛ esig oglog em a *mi k'ow m'owm*. [†] **7:15** Jwifel ec'a, low yeɔm es b'ɛɔn in ec'abusu low yeɔm agɔ es a eke yeɔm'n low a ogɔ; egn eke legɔ kaka wel yeɔm low a, ɔnym abusu eke ki yeɔm agɔ ejeɔi low. [†] **7:21** Jan 5.1-8. [†] **7:22** Jesu am yeɔm el eke nenegɔ e legɔ a, el yeji -li bi kok ewlm owi. Ol a ibrm eke iy eke wel ew ow ij seɔɔ niwn a, wel úbr'r likr es. Etɔ smeny ol a ibrm eke nenegɔ e legɔ a, wel ki kokm juma. Eke likr es ubr eci seɔɔ niwn a ey nenegɔ e legɔ af a, wel k'otum eluam sol a yony mum ij! Bla lowi wel otu eke ki kok ee? Jwifel ogɔ a, ol yec'eke wel b'ikɔ anym ew a b'ony any. Eke likr es ubr owi ɔb nuɔ Abraham em etɔ a (Nuɔ ɔb 17.10-13), n'ony any l'akm Moiss ec'ol a ek'am edɔn nenegɔ e juma kok a (Okm Ok 20.8-10). Ow it ke wel úbr etuey eke wel ew ow kok seɔɔ niwn a likr es (Ob Ap 12.3), eke ow ey nenegɔ bobo yeji. [†] **7:23** Jwifel ogɔ a, eke iy ubr likr es, ke ow el ewlm mum; Nyam ec'any af l'uw es inym ɔ. [†] **7:27** Jwifel beb bi tutr eke Mesi a b'ow ey ɔkm kpu em eke egn k'ow otum uwm yogɔ eke li b'ow n'ann l'ow ab any.

nono ub'r nawre etj am dad ese: «Legj a eke Mesi a b'ow ow a, ko li b'ow li kok meny ewr l'akm egn na ec'ab ee?»

Wel erm usu osu esel ow Jesu ec'ony em

³² Farisiel a iri Jesu e lis ec'ow eke bieku ab em wel am dad ow sesl em. Ow sosisem, egb waw esel egbel a lele Farisiel ab ab erm usu osu esel eke k'im ony'n. ³³ Jesu dad nine: «Emeny m'annj ony ab legj tel eci gbugj ke m'ewl m'im egn a ek'erm'm a ognj. ³⁴ B'ow c'ol'm etj k'ow ejnmm'm, anjke k'ow otum iimn yogj a eke m'ow m'annj a.» ³⁵ Jwifel a am ibrmn el sosi ese: «K'o bogj li b'ow n'im etj si k'ow s'otum s'ejnmm'n ee? K'o tutr n'onj eke li k'im Jwifel a eke momun es agj a ek'elm Jwifel a ognj ee? L'erur eke li k'im li yegm agj ek'elm Jwifel a low ee? ³⁶ Sodad amua eke li dad: "B'ow c'ol'm etj k'ow ejnmm'm, k'ow otum iimn yogj a eke m'ow m'annj a" e nyandre el bogj ec'ee?»

Mij ewl mij

³⁷ Es gbegbl a e legj es abal el a, el es gbegbl a eci legj ligbel. Ow e legj a, Jesu igb inym es etj igbl lebl ognj dad nine: «Eke egn mij amn am ony, l'ow em ognj ke l'egj mij. † ³⁸ Egnj eke b'ow ub'm nawre a, mij ewl mij b'ow ewl'l erm em ok okm ese eke eke Nyam Lel dad ab af.» ³⁹ Jesu am dad eben yegm Abj Lala a eke agj a ek'onj omn in em a k'ejn a ec'odad. Tasi em a, legj ab em, wel k'ejnmm Abj Lala anjke Jesu k'ejm anygbel em.

Dedeku a ubr em Jesu sosisem

⁴⁰ Sica eke dedeku ab em ec'agn iri sodad amua a, nyam nyam am dad ese: «Egn na Kokoba ob es a tasi ana!» ⁴¹ Beb am dad ese: «Mesi ab ana!» Etj likpr am dad ese: «K'o Mesi a gbe otu eke k'annj Galile ow ee? ⁴² K'o Nyam Lel dadm eke Mesi a b'ow el David e bosu em ec'egj eke b'ow anj Betlehem, David e banj a ow ee?» ⁴³ Jesu sosisem dedeku a ubr em. ⁴⁴ Agj nyam nyam erur eke wel k'onj'n, gbeko egn kaka ewm'n abu af.

Jwifel eci nawre ubm

⁴⁵ Usu osu esel a ewl meny im egb waw esel egbel a lele Farisiel ab ab ognj, etj wel am ibrm el ese: «K'o bla sosisem etj ocmm Jesu ab owmn ee?» ⁴⁶ Usu osu esel a dad

nine: «Legj kaka egn dadm odad ese in ec'ab afl!» ⁴⁷ Farisiel a am ibrm el ese: «Ony yeji, yebr l'eju ony ee? ⁴⁸ K'o es ew esel ab em ec'egj nyam oglog Farisiel em ec'egj nyam ub'r nawre ee? ⁴⁹ Dedeku a ek'ub'r nawre a uwm ol ab any, l'el agj eke wel ofn!» † ⁵⁰ Nikodem eke legj ek'ec ab em im ekn Jesu a, el Farisiel ab em ec'egj ek'annj low ab em. N'am dad wel l'ese: ⁵¹ «K'o ey ec'ol a b'ob egn low eke wel irim'n nenym oglog wel uwm low a eke li kok ab any ee?» ⁵² -Li dad ow nine: «Ij yeji, ko Galile iy el ee? Apl Nyam e Silel ab em b'ow ekn eke legj kaka kokoba ob es ann Galile owm.» † [⁵³ Etj egn egn eb e jagb im gbugj.] †

8

Facyow a e low

¹ [K'o Jesu gbē im Olivie lafeny af. ² Eke legj eny akr af a, ibribr fafa em a, l'ewl meny l'ow Nyamel gbel a e gbugj a etj agj a fej ow ejn'n. Li sig es etj n'am yegm wel low. ³ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab oc yow nyam eke wel okr es nfaci okr em a is'r. -N'onj -n'inymn ow es dedeku a fej ec'any af ⁴ etj -li dad Jesu nine: «Low yegm agj es, wel okr yow na es nfaci okr em. ⁵ Moiss dad ey ol ab em eke oyow nene a, wel k'or el mebn em ibi el. † K'o η b'ese ayaf ee?» ⁶ -N'am dad eben -l'uk ow meb yec'etj ke -l'otu -l'ok ow ow af. Gbeko Jesu is any es etj am non wus abuli em. ⁷ Eke -n'am at -l'ibrm ow l'ow a, Jesu igbl sos ognj etj dad el nine: «Ke ony em ec'egj nyam eke legj kaka kokm sikpl a, iknj anym owl lebn krekre.» ⁸ Emeny l'ewl l'is any es etj n'am non wus. ⁹ Eke -l'irir ow amua a, -n'im nyam nyam, ow ob nunj agj egbel ab em tonj batj Jesu anj in sonj, yow a eke inym'n es any af ab ab. ¹⁰ Jesu ewl igbl sos ognj etj dad'r nine: «Sica yow, bogj agj a im ee? K'o egn kaka dadm η ec'ibi e low ee?» ¹¹ Li dad nine: «Low yegm agj es, egn kaka dadm em ec'ibi e low.» Jesu dad'r nine: «Em yeji mi dadm η ec'ibi owi. Otu eke k'im, gbeko jam ki kok sikpl ij.» †

Jesu eci danju ij a el nawre

† **7:37** Mef ec'es gbegbl e legj a, ow egbel anj eke wel bi kok mij ab. Ow ony nyandre nyahan: krekre em a, ow b'okn loj em eci mij eke Nyam onj el (Okm Ok 17.1-7; Awl 20.8-13); yony em a, ow b'ibrm Nyam eke k'an (Zakari 14.16-17); etj nyahan em a, ow b'okn Abj Lala eke k'ow Mesi a e legj a (Zakari 13.1; Esayi 44.3). Eke agj a fej am ekn mij ec'ob mamn ek'el a, Jesu am dad eke in el mij ewl mij tasi, etj in anj kokoba ob esel ec'ewar owi a fej em. † **7:49** Farisiel b'ifn dedeku a anjke -li b'ifn wewrmm ol. -Li bi tutr eke egn ek'uwm ol e low any a k'otum kokm low kaka fej, etj we'n k'otum in ejnmm Nyam ec'owro. -Li b'ejn wel sikpl esel. † **7:52** Tasi em a, kokoba ob esel ese Jonas af, ese Nahum af el Galile ec'agn. Jwifel ec'es ewel a am dad eben anjke -li b'ifn Galile ec'agn a. † **7:53** Jan eci silel esig tasi ab em a, wel ejnmm Jan 7.53-8.11a. † **8:5** Ob Ap 20.10; OI okn 22.22-24. OI em a, ow it eke wel k'ibi yow a lele ignj ab ab. † **8:11** Jan eci silel esig tasi ab em a, wel ejnmm Jan 7.53-8.11a.

¹² Emeny Jesu am dad dedeku a ese: «M'el wus nimum ec'usuayl. † Egn eke b'ow us'm jam a, b'ow enj ovr anj eci usuayl etj legj kaka li k'ow n'anm es ncebn em.» ¹³ Farisiel a dad'r nine: «I, am ij nj obi e danju; nj e danju ij na onym any.» ¹⁴ Jesu dad el nine: «Eke m'am ij em obi e danju yeji, em e danju ij a el nawre, anke m'uw yogj eke m'anj m'ow ab any etj m'uw yogj eke m'aam ab any; ko ony, uwmn yogj eke m'anj m'ow ab any, etj yogj eke m'aam a yeji uwmn any. ¹⁵ Ony, bi jejr okr agj em eci; em, mi jéjm egn e low m'ok ebn. ¹⁶ Etj eke batj mi jej low m'ok, ke em e jej ok a b'el neny nyam em eci, anke mi jéjm m'okm em sony, ko em Es eke erm'm a b'anj em ab. ¹⁷ Ony ec'ol ab em wel non: ek'agn yony neny okr af danju ij nyam em, ke danju ij ek'el nawre ana. † ¹⁸ M'am ij em obi e danju etj em Es ek'erm'm a yeji am ij em e danju.» ¹⁹ -N'am ibrm ow -l'ese: «Ko bogj asj a ee?» Jesu dad el nine: «Uwmn'm any, uwmn em Es yej'any. Blél uwr'm any, ke blél úwr em Es yej'any.»

²⁰ N'am dad sodad amua Nyamel gbél a e gbugj a, eke n'anj n'am yegm agj low a, yogj a eke koprɔ ebr mob anj a. Etj egn kaka edjnm'n anke in e wanci a k'owm.

Yogj a eke m'aam a, k'otumn iimn yogj

²¹ Emeny Jesu am dad el ese: «M'ow m'im; b'ow ɔol'm gbeko b'ow uwr ony e sikpl ab em. K'otumn iimn yogj a eke m'aam a.» ²² Jwifel a am dadarir el ɔfr ese: «Eke n'am dad l'ese es k'otum es iimn yogj a eke in aam a, ko emn n'am ow n'im l'edjn ee?» ²³ Jesu dad el nine: «Ony wus ec'agn, ko em afr m'anj m'ow. Ony eel wus na eci, ko em m'elm wus na eci. ²⁴ Na sosisem anake mi dad ony eke b'ow uwr ony e sikpl ab em a. Tasi em a, eke ubmn nawre eke «Em, anj anj» † b'ow uwr ony e sikpl ab em.» ²⁵ -N'am ibrm ow -l'ese: «Ke nj bwo el nj ee?» Jesu dad el nine: «In a eke mi dad ony in e low nuj ɔb em etj a. ²⁶ Ony e lis a, m'onny ów nono eke mi ki dad ke mi jéj m'ok yeji. Gbeko egn a ek'erm'm m'ow a el neny nyam es, yec'a eke mi mewr in e lis a, m'am ɔb ow ec'amani m'ok ony ek'eel wus ec'agn a.» ²⁷ -L'irim eke ow

el Es ec'odad eke n'am dad wel a. ²⁸ Etj Jesu dad el nine: «Legj a eke b'ow igbal egn ec'Iy ogn a, b'ow uwr any eke «Em, anj anj»; b'ow uwr any yej'eke mi kókm low kaka em obi em: yec'a ce eke em Es yegm'm a e low ce mi bi dad. ²⁹ Egn a ek'erm'm a anj em ab; l'élum im es em sony anke segj fénj mi bi kok low yec'a eke li b'erur a.» ³⁰ Eke Jesu am dad ebn a, agj nono ub'r nawre.

Ewi lele madu ab

³¹ Jesu am dad Jwifel a ek'ub'r nawre a ese: «Eke b'inymn es em e sodad ab af a, b'ow eel em e jam esel tasi; ³² af yogj b'ow uwr low nenyembri nyam any etj low nenyembri nyam a b'ow ony ony eel ewi.» † ³³ -L'odu -l'eb -li dad ow nine: «Ey, Abraham ec'alaw; legj kaka s'elm egn kaka e madu. † Ayaf ɔtu eke ki dad ey ese si b'ow s'el ewi ee?» ³⁴ Jesu dad el nine: «Ee, low nawre m'am dad ony: egn fénj ek'am kok sikpl a, el sikpl ec'adu. ³⁵ Adu élm akj a ec'egn segj fénj eci; ko iy ec'a, segj a fénj li b'el akj a ec'egn. ³⁶ Eke Iy a bi ɔog ony, b'ow eel ewi tasi. ³⁷ M'uw any eke eel Abraham ec'alaw; gbeko am ɔol eke k'ibir'm, anke em e sodad a anm ony erm em. ³⁸ Em, m'am dad low yec'a eke m'ekn em Es ogn a, ko ony, am kokr low yec'a eke ony es dad ony a.» ³⁹ -L'eb ow odad neny nine: «Ey es a, Abraham.» Jesu dad el nine: «Blél eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blél kókr ów eke li kok a. † ⁴⁰ Mi dad ony low nawre a eke m'uw any Nyam e lis a, etj am ɔol eke k'ibir'm. Legj kaka Abraham kokm low nene! ⁴¹ Ony, bi kokr ów nyam a ce ese ony es af.» -L'odu -l'eb li dad ow nine: «Ey s'elm egn ot iy. S'onny ey es nyam coco, in l'el Nyam.» ⁴² Jesu dad el nine: «Blél Nyam el ony es ana, ke blél érirur'm, anke Nyam ogn m'anj m'ow, etj m'anj aja in e nin em. Ow elm em obi em m'owm, ko in l'erm'm. ⁴³ Bla sosisem etj ɔtumn irimn odad a eke mi bi dad ab ee? Anke ijnm em e sodad a ec'iri e lec. ⁴⁴ Ony es a el agn, etj b'erurir eke ki kokr low yec'a eke ony es b'erur a. Nuñ ɔb em etj l'el egn ibiu. Legj kaka n'anm low nenyembri nyam owi em, anke low nenyembri nyam anm in em. Eke li b'onny

† **8:12** Mef ec'es gbebj em a, ów anj ek'el al owi ec'eke wel bi kok: wel bi gign mrabri egnel Nyamel gbél a e gbugj a, ke ncok nimum a, agj onym mrabri ekekey ab am ub ej. Al amua b'okn al a eke ɔsu ke nyimn Israel ec'ey loj a (Okm Ok 13.21; 14.19-25; Selu 27.1); ow el Mesi a eci usu ayl a eke b'ow oc is wus na ec'agn a eci meny ewr yeji (Esayi 42.6; 49.6). † **8:17** Ekn Ol Okn 19.15; 17.6; Awl 35.30. † **8:24** Em, anj anj: Eke batj Jesu bi dad ese «Em, anj anj,» ke in e Nyam eke l'el a ec'odad n'am dad, anke em, anj anj el odad eke Jwifel oc ew es saw. Legj eke -li b'erur eke -li k'ur Nyam nin a, yogj anake -li b'oc a. Esayi 43.10; Ol Okn 32.39; Okm Ok 3.13-14. † **8:32** Jwifel bi tutr eke ol ec'any uw anake b'onj egn el lewi a. † **8:33** Tasi em a, Israel eyn el madu Ejipt, Babilon, Pers lele Siri eb em ab. Legj ab em a, -n'anj Rom ec'es ew em. Gbeko Nyam ec'any af a, -li bi tutr eke -l'el ebr eke wel sog (Ol Okn 7.6). † **8:39** Blél eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blél kókr ów eke li kok a: odad na Grek em, wel ɔtu ek'itjn ejec'em dad ese: Eke eel Abraham ec'ey, ke kókr Abraham ec'ów.

yadhj, ke in ec'elel eke n'anñn ke ecm'n ab a ana, anke l'el yadhj etñ l'el yadhj ec'es. ⁴⁵ Gbëko em ec'a, low nawrë eke mi bi dad a sosisiem anake ùbmn'm nawrë a. ⁴⁶ Ony em anja, bwo ec'ëgnj otu eke ki dad elu okm eke mi kok sikpl ee? Etñ sica eke m'am dad ony low nenymbri nyam, bla sosisiem etñ ùbmn'm nawrë ee? ⁴⁷ Egnj ek'el Nyam ec'a, b'iri Nyam e sodad a. Gbëko ony, elmn Nyam eci, na sosisiem anake írimn a.»

Jesu lele Abraham ab

⁴⁸ Jwifël a dad'r nine: «S'am dad eke ñ Samari iy † etñ ony abñ ñññ yeji. Kò yadhj s'onny ee?» ⁴⁹ Jesu dad nine: «M'onym abñ ñññ, kò em Ès mi b'elum etñ ony, égnjmn eke k'elumn'm. ⁵⁰ M'olm em obi ec'anygbel es; egnj anñ ek'am kok ow e low ke am jej ok. ⁵¹ Èe, low nawrë m'am dad ony: egnj eke b'elum em e sodad a, lëgnj kaka li k'ow l'uwm.» ⁵² Jwifël a dad'r nine: «Sica s'uw any eke ony abñ ñññ tasil Abraham uw, kokoba ob esel a yeji uw, etñ ñ, am dad ese: "Ègnj eke b'elum em e sodad a, lëgnj kaka li k'ow l'uwm." ⁵³ Èy es Abraham uw. Kò am tutr eke ony any akm'n ee? Kokoba ob esel a yeji uw. Kò ayaf b'ocr ñ sosi ee?» ⁵⁴ Jesu dad nine: «Blel m'am onñ em sosi any ana, ke blel ow elm low kaka. Ègnj a eke am on'm any a, em Ès. In e lis e low eke bi dadr a el: "L'el èy e Nyam", ⁵⁵ ke uwmn in any. Kò em, m'uw'r any. Blel mi dad eke m'uw'm'n any, blel m'él yadhj esë ony af. Gbëko m'uw'r any etñ mi b'elum in e sodad a. ⁵⁶ Ony es Abraham in e tutr em elu sos em inñ okm em e mowrer a ec'ëkn eci; l'ëkn etñ n'onny sos em inñ.» ⁵⁷ Ow onñ Jwifël a dad'r nine: «Kò ñ, k'onym akpo ekñ yony lele lëw ab yeji ke kpekñ ékn Abraham ee?» ⁵⁸ Jesu dad el nine: «Èe, low nawrë m'am dad ony: gbunj ke wël éw Abraham a, "Èm, anñ anñ." » † ⁵⁹ Ow sosisiem -l'ot mebn eke -li k'ow ow. † Gbëko Jesu èy okm Nyamel gbel a e gbugñ a es lol em.

9

Jesu ewlm any eflu nyam

¹ Eke Jesu am ec a, l'ëkn egnj nyam ek'any efl mew em etñ. ² In e jam esel a am ibrm'n ese: «Low yegm agñ es, bla sosisiem etñ egnj na any efl in e mew em etñ ee? Kò in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosisiem ee?» † ³ Jesu dad nine: «Ow elm in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosisiem. Kò any efl'l yec'etñ ke Nyam e juma kok a

e low èy okm in em. ⁴ Eke lëgnj anñ owr a, ow akpl eke si ki kokr egnj a ek'erm'm a e juma. Lëgnj uk am ow, ek'ëgnj k'ow otum kokm juma. ⁵ Eke m'anñ wus af anja a, m'ow m'el wus na ec'usuayl.» ⁶ Eke li dad sodad amua bake uw a, l'ifi sar l'ok wus etñ li kok kodog sar ab ab, l'oc l'udu any eflu a ec'anyamn a, ⁷ etñ li dad nine: «Ìm yog any Silowe e mij ab em.» † (Silowe e nyandré el "ermu".) Any eflu a im yog any, etñ eke l'ewl l'ow a, n'am ekn es!

⁸ In e saw saw ec'agñ lele agñ ejec'eke lëgnj sig em ekn'n n'am sasm ob a am ibrm ese: «We! Kò ow elm egnj a eke bi sig es am sasm ob ab ee?» ⁹ Agñ nyam nyam am dad eke ow in ana. Bëb am dad ese: Njan, ow'n elm ow, kò es cë ow'n b'ot ow. Etñ egnj a dad nine: «Tasi, em ana.» ¹⁰ -N'am ibrm ow -l'ese: «Kò ayaf kokr etñ ñ ec'anyamn a ayl ee?» ¹¹ Li dad nine: «Ègnj a eke wël b'ësnj Jesu a kok kodog udu'm anyamn etñ li dad'm eke mi k'im Silowe e mij ab em mi yog any. M'im yogñ, etñ eke mi yog any uwr a, m'am ekn es.» ¹² -L'ibrm ow nine: «Ègnj a, bogñ in a!» Li dad nine: «M'ëknm'n.»

Farisiel am ibrm any eflu a ek'ewl a low

¹³ Sica wël ewl egnj a eke wël ewlm a Farisiel ogñ. ¹⁴ Ke nenegñ e lëgnj † anake Jesu oc kodog kok ewlm'n anyamn a. ¹⁵ Na sosisiem Farisiel a yeji am ibrm egnj a ese: «Kò ayaf kokr etñ am ekn es ee?» Li dad nine: «L'udu'm kodog tel anyamn, mi yog any etñ m'am ekn es.» ¹⁶ Farisiel beb am dad ese: «Ègnj ikñ na eke kok low na a k'otum anm Nyam ogñ owm, anke l'eluum nenegñ e ec'ol a.» Gbëko agñ likpr a odu eb etñ am dad ese: «Kò ayaf sikpl es nyam otu eke ki kok meny ewr amua ee?» Etñ el ofr a -li bubr em.

¹⁷ Èmeny Farisiel a am ibrm any eflu a ek'ewl a ese: «Ètñ kò ñ eke l'ewlm'ñ anyamn a, ayaf am dadr ee?» Li dad nine: «L'el kokoba ob es.» ¹⁸⁻¹⁹ Jwifël ec'es ewel a k'ubm nawrë eke li k'el any eflu ke sica l'éwl n'am ekn es. Ow sosisiem -l'ësnj es lele lis ab low ibrm eci, etñ -n'am ibrm wël -l'ese: «Kò iy na ony ec'iy ee? Am egnj ebr eke l'el any eflu mew em etñ ee? Ayaf etñ sica n'am ekn es ee?» ²⁰ In ec'agñ a dad nine: «S'uw any cë eke l'el èy jim etñ wël ew'r any eflu. ²¹ Gbëko elë eke ow ecr ke sica n'am ekn es a s'uwam any, etñ egnj a eke k'ewlm'n anyamn a yeji s'uwam'n any. Any at'r es, ibrmn in, in obi l'otu eke

† **8:48** ñ Samari iy: Jwifël am oc nin na wewar Jesu. -Li b'ifn Samari eyñ -l'akm Nyam any uwm esel. † **8:58** Èkn Jan 1.1-3. † **8:59** Jwifël ec'ol em a, ek'ëgnj wewr Nyam, l'it eke wël k'ow'r mebn em. † **9:2** Okm Ok 20.5. † **9:7** Silowe: Mij ewl mij ek'anñ Jerusalem. Mef ec'es gbebl em a, mij na anake wël b'aw kokr ów a. Ow el owr a eke b'ow anñ Nyam e gbrenjbi usu a e meny ewr. † **9:14** Jwifël ec'ol a edñn nenegñ e juma kok fëñ. -Li bi tutr eke éwlm egnj oglog ofr kodog a, el juma eke wël kok. Na wël edñn.

li ki dad!» ²² -N'am dad eβen anke -n'am uru Jwifel ec'es ewel a. Tasi em a, Jwifel ec'es ewel a ikη anym iririr eke egn fεη eke b'ow egn eb eke Jesu el Mesi a, -l'ogη ow el e Nyam nuη igη usu a. † ²³ Low na sosisem anake iy es a lele iy lis ab ab dad nine: «Any at'r es, ibrmn in, in obi l'otu eke li ki dad a.»

²⁴ Emeny Farisiel εηη egn a eke wel ewlm a sakk yony em etη am dad'r εse: «Ey s'uw any eke egn na sikpl es! Dād low nenyembri nyam Nyam ec'any af.» ²⁵ Li dad nine: «Ke l'él sikpl es oglog li k'elm sikpl es yeji, m'uwmm any. Gbεko low nyam ce m'uw any: m'el any eflu, etη sica m'am ekn es.» ²⁶ -N'am ibrm ow -l'εse: «Kō ayaf li kokr'η ee? Ayaf l'ewlm'η anyamn ab ee?» ²⁷ Li dad nine: «M'ikη anym mi dad etη erurmn eke k'irir. Kō bla etη am erurir eke emeny mi ki dadr em ee? Kō ony yeji in e jam esel am erurir eke k'eel ee?» ²⁸ -N'am wεwr ow -li dad -l'εse: «I] el egn nene na e jam us es! Ey Moïs e jam us esel s'el. ²⁹ Moïs ec'a Nyam dad'r odad; kō egn ikη na ec'a, yogη eke n'anη l'ow bobo yeji s'uwmm any!» ³⁰ Egn a eke wel ewlm a dad el nine: «Kin low ek'ew any iti owi: uwmn yogη eke n'anη l'ow ab any, gbεko l'ewlm im!» ³¹ S'uw any eke Nyam irim sikpl esel e lebl; gbεko egn fεη eke b'elum Nyam ke bi kok in ec'erur a, Nyam b'iri'r lebl. ³² Legη kaka wel dadm ey s'irim eke egn nyam ewlm egn eke mew em etη el any eflu. ³³ Blel egn na anm Nyam ogη owm, blel l'otum li kokm low kaka.» ³⁴ -L'odu -l'eb -li dad ow nine: «I] e mew em etη, η nimum a anη sikpl em etη am erur eke ki yegm ey low ee?» Etη -l'ogη ow Nyam nuη igη usu a.

Any efl tasi

³⁵ Eke Jesu iri eke wad ogη any eflu a, n'im n'εηη ow etη li dad ow nine: «Kō ony omn egn ec'ly em ee?» ³⁶ Egn a dad'r nine: «Egn gbεl, dād'm egn a yec'etη ke m'ony omn in em o!» ³⁷ Jesu dad'r nine: «Aah! Am ekn'n; caca em a, in anake n'am dad'η odad a!» ³⁸ Egn a dad'r nine: «Egn gbεl, m'ony omn.» Etη l'ok owrōkp wus Jesu ec'any af. ³⁹ Etη Jesu dad nine: «M'ow wus af anη jej ok eci: ke ány eflu ékn es, ke agη ek'am ekn es a any efl.» ⁴⁰ Farisiel beb a eke anη in ab a iri sodad amua, etη am ibrm'n εse: «Kō ey yeji ány eflu si k'el ee?» ⁴¹ Jesu dad el nine: «Blel eel ány eflu, blel elmn sikpl esel; gbεko eke am dadr eke am ekan es a, eel sikpl esel.»

10

Jesu el mεceb osu es mamn

¹ Jesu dad nine: «Eε, low nawre m'am dad ony: egn eke écrm lisany a eci eym mεceb lakp ab em, ke b'uyu usu ejeci ey em a, egn a ulu, ów gangan es. ² Gbεko egn eke b'εcr lisany a ec'a, el mεceb a ec'osu es. ³ Egn a, usu osu es a bi fig'r lisany etη mεceb a b'iri'r lebl. Li b'εηη in e mεceb a ec'en nyam nyam em, etη li b'ok wel okm. ⁴ Eke li b'ok wel okm fεη a, li b'ikη wel anym ke wel ám us'r jam, anke mεceb a uw'r lebl any. ⁵ Gbεko egn eke -l'uwm any a, -l'usmm ow jam. Eke -l'ekn ow, -li b'uru -n'omu es anke -l'uwm ow lebl any.» ⁶ Jesu oc nyandre em odad na am dad el, kō low yec'a eke n'am erur eke li k'elu okm a k'okm agη a es sos em.

⁷ Emeny Jesu dad nine: «Eε, low nawre m'am dad ony: m'el mεceb lakp a e lisany. ⁸ Agη a fεη eke ikη anym ow a, elu, ów gangan esel; † kō mεceb a egnm irim el ec'odad a. ⁹ Em, m'el lisany. Egn eke b'ow εcr em em ey em a, b'ow εηη sel; l'otu eke li k'ey em l'ey okm etη li b'ow n'εηη in ec'ob ij. ¹⁰ Ulu ec'a, li b'ow ce eke li k'iy, l'ibi ke ni ηūηη. Em, m'ow eke agη k'εηη sel, ke -n'εηη sel a nono em.

¹¹ Em, m'el mεceb osu es mamn. † Mεceb osu es mamn b'oc in e sel a oη in e mεceb a. ¹² Egn ek'am kok juma ke ow el os sosisem ce ec'a, elm mεceb osu es tasi; mεceb a elm in eci. Eke li b'ekn botimbo ek'am ow a, li b'ign l'ok wel es, ke l'uru es n'im. Ke sica botimbo a óny mεceb a beb ke smun el es. ¹³ Egn a ek'am kok juma ke ow el os sosisem ce ec'a, eβen eke ow b'εcr ana. L'útrm mεceb a e low. ¹⁴⁻¹⁵ Em, m'el mεceb osu es mamn a. Eεe elel eke em Es uw'm any ke em yeji m'uw'r any ab af a, eβen nyam coco m'uw em e mεceb ab any, etη el yeji -l'uw'm any. Em e sel a m'εgn m'eb eke mi k'oc m'ow el. ¹⁶ Emeny m'ony mεceb ejeci eke anm lakp na em. † El yeji ow it ke mi nyímm el; -li b'ow -l'iri'm lebl etη -li b'ow -l'el mebob nyam eke b'ow ony osu es nyam coco. ¹⁷ Em Es b'erul m anke m'εgn m'eb eke mi k'oc em e sel a m'ow el, ke emeny m'éwl m'oc. ¹⁸ Egn kaka ébm im sel a abu em, kō em obi mi b'oc sel a m'ow el; † m'ony abusu eke mi k'oc sel a m'ow el, etη emeny m'ony abusu eke mi k'eb. Em Es ec'ol a eke oη'm ab ana.»

¹⁹ Sodad amua sosisem, emeny Jwifel a ubr em. ²⁰ El em ec'agη nono am dad εse: «N'ony abη nuη! Nuη em uη'n! Kō bla etη am irir in ec'odad ab ee?» ²¹ Beb am dad

† 9:22 Eke wel ogη egn Nyam nuη igη usu a, agη ejec'a b'oc'r εse egn ek'uw af. Egn ikη na, -l'ubmm ow ij. † 10:8 Ekn Jeremi 23:1-8; Ezekiel 34. Odad na em a, Israel ec'idr esel a anake el mεceb osu esel eηηη a. † 10:11 Ekn Selu 23; Esay 40.11. † 10:16 Anη Jesu am dad agη a ek'elm Jwifel ke b'ow ub'r nawre a ec'odad. † 10:18 Ekn Ob Kok 4.27-28.

esε: «Egn eke ony abn nun a k'otum dadm odad nεnε. Abn nun es otu eke k'ewlm any eflu ee?»

low a eke li dad a el nawre.» 42 Etn sica agn nono ub'r nawre.

11

Jwifel beb ign Jesu

22 Sica Nyamel gbel a e fig ec'es gbegbl ey Jerusalem etn ow el lefr legn iy. † 23 Jesu am nyinyimn es Nyamel gbugn a, lef eb usu a eke ij Salomε e nin a. 24 Jwifel a iwr did elul il em etn am ibrm'n ese: «Kε b'ow ony ey es bebar na em ce ee? Dad ey nenyembri nyam eke ow el n el Mesi a.» 25 Jesu dad el nine: «M'ikn anym mi dad ony, kε ubmn nawre. Ow a eke m'am kok em Es e nin em a am ij em e danku. 26 Etn ony, ubmn nawre anke elmn mεceb a ek'el em ec'a. 27 Em e mεceb a b'iri'm lebl, m'uw el any etn -li b'us'm jam. 28 Mi b'onj el sel eke onym uwr; legn kaka -li k'ow -l'uwmn etn legn kaka egn k'otum dεgrm ebm el em ec'abu em. 29 Em Es a eke ot el onj'm a, l'agn l'akm ob ob fen, etn egn kaka onym abusu eke ki dεgr ob eke any em Es abu em a eb. 30 Em lele em Es ab a, s'el nyam coco.»

31 Emeny Jwifel a ot mebn as luku eke ki wowl'l. 32 Kε Jesu dad el nine: «Em Es em, mi kok ow amamn nono mi yegm ony. Ow amua, boggn ec' anake ow af am ool eke k'ibir'm mebn em ab ee?» 33 Jwifel a dad'r nine: «Ow elm ke bi kok low nimam ke s'ibi'n mebn em, kε Nyam eke am wεwr a sosisem. Egn ce el'n, etn am ocr n sosi Nyam!» 34 Jesu dad nine: «Nyam dad wel non ony ec'ol ab em nine: *Ony eel "sinyam"*.† 35 Agn a eke Nyam odad a ot es a, Nyam esn el "sinyam". Ke s'uw any eke Nyam lel ec'odad eke dad a, wel k'otum onym ocm es. 36 Etn em, em Es usm'm abu es etn erm'm wus na af; ayaf otur eke ki dadr esε m'am wεwr Nyam anke mi dad eke m'el Nyam ec'Iy ee? 37 Eke mi kokm em Es ec'ow a, k'ubr'm nawre. 38 Gbεko eke mi bi kok a, eke ubmn em e sodad a nawre yeji, ubr ow amua nawre yec'etn ke ow ok ony es sos em kpekj kpekj eke em Es ir em em etn em yeji m'ann em Es em.» 39 -N'am ol ek'emeny -li k'ew ow abu af, kε l'akm wel.

40 Emeny Jesu ewl im mij ewl mij a ek'el Jurden a e jam a, yoggn a eke Jan ikn anym ok agn mij nun a, etn n'ann yoggn. 41 Agn nono am ow in ogn etn -n'am dad -l'ese: «Jan kokm meny ewr kaka, gbεko egn a e

Lasar e luw owi a

1-2 Egn nyam eke wel b'esn Lasar ony lisijowel yony, Mart lele Mari ab; -l'ir Betani ban. † Mari a, ke yow a eke ok Es Kotoko mijey akr ke oc in e sin nun tetn es ab ana.† Lisijim Lasar ey ol tuotuo. 3 Agn lisijowel yony a erm egn eke k'im dad Jesu eke in ec'egn a eke li b'erur a ol am ony.

4 Eke Jesu iri amani na a, li dad nine: «Ol ikn na k'ow ibim'n, ow el Nyam ec'anygbel a eci, yec'etn ke Nyam ec'Iy ec'anygbel a ey okm.» 5 Ke Jesu b'erur Mart, ow lisijow lele Lasar ab senyn senyn. 6 Ow sosisem Lasar ec'ol owi a eke l'iri a, n'ann usu a eke n'ann a li kok segn yony l'ok af. † 7 Etn ca li dad in e jam esel a nine: «S'ewal s'imn Jude.» 8 Jam esel a dad'r nine: «Low yegm agn es, yoggn anake wel ol eke k'ibi'n mebn em a, otfn k'etum es yeji etn emeny am erur eke k'ewl im ee?» 9 Jesu dad el nine: «Legn mum em a wanci lew yony b'ann, kε yadn ee? Eke legn owr egn am an es, l'uyuam ob ab anke n'am ekn wus na ec'usuayl a. 10 Kε eke egn am an es nok em, li b'uyum ob ab anke usuayl anm in em.»

11 Eke li dad ow amua bake ow uwr a, l'ign af li dad nine: «Ey lawl a memn n'am eru, kε m'ow m'im m'uwr'r.» 12 Jam esel a dad nine: «Egn gbel, eke ow el memn n'am eru tasi, li b'ow l'ewl.» 13 Tasi em a, Lasar e luw a ec'odad anake Jesu am dad a, etn jam esel a e tutr em a, ow el memn ce. 14 Ow onj Jesu dad ulm el es nine: «Lasar uw. 15 Eke m'iim yoggn a, sos em am in'n'm ony eci yec'etn ke ubr'm nawre. Gbεko ey fen s'imn in ogn a.» 16 Etn Toma, eke wel ign nin af Oli a, dad jam esel ejec'a nine: «Ey yeji, s'imn yoggn ke s'uw'r in ab.»

Jesu el luw em anj igb lele sel ab

17 Eke Jesu im ok yoggn a, l'iri eke Lasar anj uwomu em ij segn yar. † 18 Eke Betani titm Jerusalem ke ow ijm kilo nyahan yej'a, 19 Jwifel nono ow Mart lele Mari ab ogn eke k'atr el sos es el lisijim e luw na sosisem. 20 Eke Mart iri eke Jesu am ow a, n'im ow ec'obr em, kε Mari gbε sig es gbugn. 21 Mart dad Jesu nine: «Egn gbel, blel anj anj, em lisijim blel uwm. 22 Gbεko m'uw

† 10:22 Nyamel gbel a e fig ec'es gbegbl: Akpo 167 gbuñ ke wel ew Jesu a, Jwifel ec'efnu a eb Jerusalem eci Nyamel gbel a. -L'ign el e nyam a nun Nyamel gbel ab em etn ow on -n'ony ow e sayl a -l'oc es. Eke ow bi kok akpo nyahan a, Jwifel a ogn el, etn ayal Nyamel gbel a ewl oc on Nyam. Low na ec'okm elu a anake el es gbegbl a. † 10:34 Ony eel "sinyam": Selu 82.6 em a, Nyam am dad Israel ec'es ew esel a odad ese "sinyam" we'n el af, anke -li bi kok ow eci juma Israel ec'es ew eci. † 11:1-2 Ekn Luk 10.38-42. † 11:1-2 Ekn Jan 12.1-8. † 11:6 Ekn Jan 11.15. † 11:17 Jwifel e low yegm esel a bi tutr eke egn ek'uw a, in ec'abn a b'ann'n saw ow kok segn nyahan. Eke sica segn nyahan ec a, ke egn a k'otum igbm ij.

any, eke caca em yeji, low feñ eke b'ow ibrm Nyam a, li b'ow n'ony'ñ.»²³ Jesu dad'r nine: «Esn jim b'ow igb luw em.»²⁴ Mart dad nine: «M'uw any eke legñ es abal el em a eke agñ ek'uw a b'ow igb luw em a, in yeji li b'ow l'igb.»²⁵ Jesu dad'r nine: «M'el luw em ann igb lele sel ab. Egn ek'ony omñ em em a, eke l'uw yeji, li b'ow n'ann owr abñ em;»²⁶ etñ egn ek'ann owr ke ony omñ em em a, li k'ow l'uw legñ kaka. Kò ony omñ low na em ee?»²⁷ Li dad nine: «Egn gbèl, m'ub nawre eke el Mesi a, Nyam ec'Iy eke k'ow wus na af a.»

²⁸ Eke l'ew neny es a, n'im l'esn lisijow Mari etñ n'am dad ow lebl es is em l'ese: «Low yegm agñ es a ow ann aja, etñ n'am esñ'ñ.»²⁹ Eke Mari b'iri sodad amua a, kpekñ l'igb es ogn em n'im n'ehñ Jesu.³⁰ Ke Jesu k'eym bañ a yeji, kò n'ann usu a ce eke Mart obr'r a.³¹ Eke Jwifel a ann akñ am atr Mari sos es, ke l'igb es ogn em l'ey okm a, -l'us ow jam. -Li tutr ek'ow aam uwomu af ikñ onñ.³² Mari im ok yogñ a eke Jesu ann a. Kpekñ eke li b'ekñ ow a, l'ok owrop wus ow ec'any af etñ n'am dad ow l'ese: «Egn gbèl, blel ann aja, em lisijim blel uwm.»³³ Jesu ekn eke n'am ikñ onñ agñ a ek'ign'n ab ow ab ab. Ow e low a ow'r sos es afñ es,³⁴ etñ n'am ibrm wel l'ese: «Kò bogñ ewr ir ee?» -Li dad ow nine: «Egn gbèl, ow ce b'ow ekn.»³⁵ Jesu ikñ onñ.³⁶ Jwifel a dad nine: «Èkan, l'erur ow tasil!»³⁷ Gbèkò el em ec'agñ nyam nyam am dad ese: «In eke l'ewm any eflu a, † kò li k'otum l'edjnm Lasar eke k'uwmm ee?»

Lasar igb luw em

³⁸ Emeny Jesu low ey sos em tonj ow afñ es, etñ im uwomu ab af. Ow el nomu ek'ann mób em, ke wel oc lob abl ow ec'em ey usu ab es.³⁹ Jesu dad nine: «Ony lob a ocr es.» Legñuw a e lisijow Mart dad'r nine: «Egn gbèl, segn emum yar etñ anake n'ann aja a, l'it eke li k'ewñ.»⁴⁰ Jesu dad'r nine: «Kò mi dadm'ñ m'esme, eke ony omñ, b'ow ekn Nyam ec'anygbel ab ee?»

⁴¹ Sica wel ony lob a oc es, etñ Jesu igbl any ogn afr etñ dad nine: «Em Es, m'elu'ñ bia eke iri em e lebl.»⁴² M'uw any eke segn a feñ b'iri'm lebl, gbekò m'am dad'ñ agñ amua ek'elul'm a eci, yec'etñ ke -l'ub nawre eke erm'm.»⁴³ Li b'uwar odad a etñ li barm lebl tuotuo em nine: «Lasar, èy okm!»⁴⁴ Legñuw a ey okm, gbad og wiwrm'n sabu lele akr ab etñ

gbad wiwrm'n nun ab. Jesu dad el nine: «Mòmun in es, ke égar ir es n'im.»

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi ec'asre

⁴⁵ Jwifel a ek'ow Mari ogn a ekn ów a eke Jesu kok a etñ el em e noko ub nawre.⁴⁶ Gbèkò el em ec'agñ beb gbe im eññ Farisiel a etñ otar ów a eke Jesu kok a e low akr ok el.⁴⁷ Egb waw esel egnel lele Farisiel ab esñ Sanedren ec'agñ a luku as em, etñ am dad ese: «Egn na am kok meny ewr owi noko! Kò ayaf si ki kokr ab ee?»⁴⁸ Eke s'am yeb'r li kok eben, agñ a feñ b'ow ub'r nawre; ow b'ow onñ Rom ec'es ewel a ow ok low na em nyun ey e Nyamel gbèl na lele ey ec'eb na nimum ab!»⁴⁹ El em ec'egñ nyam eke wel b'esh Kayif, ke lakpo ab af el egn waw es ligbel a am dad el ese: «Low na k'okm ony es sos em kaka!»⁵⁰ K'uwmm any eke ow akpl ony eci ek'egñ nyam k'uw dedeku a feñ eci, ke ow em a eb a nimum k'uyñ ee?»⁵¹ Ke ow elm in em li dadm odad na, gbekò eke lakpo ab af l'el egn waw es ligbel a, † n'am ewar li dad eke ow'n it eke Jesu in k'uw Jwifel feñ eci,⁵² ke ow'n k'elm wel sony ce eci, kò ke in ás Nyam ec'ey a eke in mòmun es a luku sos megl nyam em.

⁵³ Legñ a ce, Jwifel ec'es ewel a bebem eke k'ibi Jesu.⁵⁴ Ow sosiem Jesu écm Jwifel a ec'any af ij. N'im wus ikpr nyam eke titm loj a, bañ a eke wel b'esh Efrayim ab em; n'ann yogñ in e jam esel ab ab.

⁵⁵ Pak ec'es gbegbl ek'el Jwifel ec'a e legñ titm, etñ wus ab af ec'agñ noko im Jerusalem eke k'ayal sos gbuj ke es gbegbl a e legñ ów.⁵⁶ -N'am ol Jesu, etñ eke -n'ann Nyamel gbèl ab em a, -n'am ibrmn in el ofr -l'ese: «Kò ayaf am ekanin ee? Li b'ow l'ow, kò li k'ow l'owm es gbegbl na em ee?»⁵⁷ Ke egn waw esel egnel a lele Farisiel ab ab dad ek'egñ in uw yogñ eke Jesu in ann any, ow'n yegm el yec'etñ k'el óny ow.

12

Mari ok Jesu mijey akr

Matie 26.6-13; Mark 14.3-9

¹ Sica ow ann segn nohon ke Pak éy, etñ Jesu im Betani, yogñ a eke Lasar eke l'igbm luw em a ann a.² Yogn, Mart kok ob ij onñ. Agñ a ek'ann ob ij lofu lís Jesu ab a, Lasar yeji ann em.³ Mari ok mijey litr ikpr ek'il an ke wel kok nar tasi em ok Jesu akr; † etñ l'oc in e sin nun a li tetñ ow akr es. Akñ a nimum el mijey soññ ofr:⁴ Etñ Judas Iskariot, Jesu e jam esel ab em ec'egñ nyam, in a tasi eke b'ow ol ij'r a

† 11:37 Ekn Jan 9.1-12. † 11:51 Amani Sig em a, egn waw es ligbel b'ony ob ese srigbi af eke b'ibrm low uw Nyam e low ek'am erur ab any (Okm Ok 28.30; 1 Samiel 14.36-44). Amani Owr em a, wel ibram ob na ij, kò Jwifel a uw any eke Nyam b'ecr egn waw es em dad odad. † 12:3 Ekn Mark 14.3 ec'akr otar a.

dad nine: ⁵ «Wel otu eke k'ol mijey na ij os ekj yen yen sakp nyahan, oc ow ec'os a onj ogboru.» ⁶ N'am dad odad na ow elm ogboru e sornj ikj eke li k'onj eci, ko eke l'el ulu a sosisem eci, anke os ekpr a eke li b'onym ab a, li b'ot os a eke wel b'ok em a. ⁷ Etn Jesu dad nine: «Egb'r es tinj! Li kok low na legj a eke wel b'ow elu'm uwomu em a eci. [†] ⁸ Ogboru anj ony ab segj fenj, [†] ko em ec'a, mi k'ow m'anm ony ab segj fenj.»

⁹ Jwifel a ec'agn nono iri eke Jesu anj Betani. -N'im yogj ow elm Jesu sosisem eci ce, ko Lasar yeji eke Jesu igbm luw em a sosisem eci. ¹⁰ Egb waw esel eghel a egn eb eke k'ibi Lasar yeji, ¹¹ anke Jwifel nono am ngbon el em Lasar sosisem etj am ub Jesu nawre.

Jesu aam ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Luk 19.28-

40

¹² Eke legj eny akr af a, agj nono a eke ow Pak ec'es ghegbl ab em a iri eke Jesu am ow Jerusalem. ¹³ Agj a fenj ot sarikj ay etj ok okm banj a aam obr'r, -n'am og -li dad -l'esse: «*Hosana! Ke Nyam ednj egn a ek'am ow Es Kotoko e nin em a owro!*» ¹⁴ Ke Nyam ednj Israel ec'eb ebu a owro!» ¹⁴ Jesu egn gbanjo kpetenji nyam etj sig es af ese elel eke Nyam Lel dadr ab af: ¹⁵ *Sion eci dedyowli, erjn k'onj'nj! Is any lex, nj ec'eb ebu a am ow, li sig gbanjo kpetenji e liy af.* [†] ¹⁶ Ke ow amua k'okm in e jam esel a es sos em; gbeko eke Jesu ey in ec'anygbel em bake ow uwr a, -l'okn eke Nyam Lel ikj anym dad in e lis e low na, etj ow anake ow ey a.

¹⁷ Bieku ab em ec'agn a eke ekn Jesu igbm Lasar luw em a, am dad low a eke -l'ekan a ec'odad. ¹⁸ Bieku a iri meny ewr a eli kok a ec'odad: na sosisem anake -l'owr -n'am obr ow a. ¹⁹ Ca Farisiel a am dad el ofr em ese: «Am ekan, si k'otumn low kaka fenj ec'ij! Agj a fenj am us'r jam!»

Jesu am dad in ec'anygbel lele in e luw ab ec'odad

²⁰ Es ghegbl a e legj a, agj a ek'uyu im Jerusalem eke k'ign Nyam nunj a, Grekel a e beb anj el em. ²¹ El, -n'im -n'ejn Filip ek'el Betsayida banj Galile wus af ec'egj a, etj -li dad ow nine: «Egn gbel, s'am erur eke si k'ekn Jesu.» ²² Filip im dad ok Andre etj el yony mum -n'im -li dad -l'ok ow. ²³ Jesu dad el nine: «Wanci ow eke egn ec'Iy b'ow ey in anygbel em. ²⁴ Low nawre m'am dad ony: likj e liy nyam eke wel elu nomu em ke anj tinj ugnj es a b'annj in ec'elel a ce.

Gbeko eke sel a ugn es, li b'osu ey nono. ²⁵ Egn eke b'erur in e sel a, li b'ow l'irmn ow; ko egn eke wus af anja k'ow ebrm in e sel a e low erm mij a, b'ow egn sel ek'onym uwr. ²⁶ Egn eke am erur e ki kok em e lis e low a, ow it ke l'us'm jam; ow em a, li b'ow n'annj yogj a eke m'ow m'annj a. Egn a eke b'ow kok em e lis e low a, em Es b'ow us'r sos. ²⁷ Wanci na af ermni ednj'm es. Etn ayaf mi ki dadr ee? Mi dad m'ese: em Es, ony oc'm es gbre e wanci na af ee? Ke tasi em a, wanci na ec'anake m'ow a. ²⁸ Em Es, onj nj e nin a anygbel!» Etn kpekj lebl nyam anj afr dad nine: «M'onj'n anygbel legj etj, etj emeny m'ow m'onj'n anygbel sakp yony em.»

²⁹ Bieku a eke anj yogj ke iri lebl a am dad ese: «Na nyamgbrany!» Etn agj beb am dad ese: «Afr erm es nyam dad'r odad!» ³⁰ Etn Jesu dad el nine: «Lebl na ikjm em sosisem, ko ony sosisem. ³¹ Catj anake wus na e jej ok e wanci a ow a; sicaca em a, wel b'ow ogn wus na ec'es ew es a. ³² Etn em ec'a, legj eke wel b'ow igbl'm ogn afr a, m'ow m'odu agj a fenj m'eb.» ³³ Sodad amua em, Jesu am yegm in e luw a ec'elel eke b'ow ecr.

³⁴ Agj a dad'r nine: «Ey e sol a e silel ab em s'iri eke Mesi a b'ow anj owr segj fenj. [†] Ayaf otu eke ki dad eke ow it eke wel k'igbl egn ec'Iy ogn afr ee? Egn ec'Iy a, ke bwo ec'egj ana ee?» ³⁵ Jesu am dad el ese: «Emeny usuayl anj ony ec'ararj legj tel eci ce. Eke onyn usuayl a, aan es usuayl em, yec'etj ke ncebn k'okrm ony es. Egn eke am an es ncebn em a uwm usu eke n'aam ab any. ³⁶ Eke onyn egn a eke el usuayl a, onyn omn in em yec'etj ke eel usuayl ec'ey.» Eke li dad sodad amua uwr a, Jesu ocr sos es agj a sosisem im kpekpe lol es.

Jwifel a ubm Jesu nawre

³⁷ Meny ewr nono na eke li kok bieku a ec'any af a yeji om el -l'ubm ow nawre. ³⁸ Ow em kokoba ob es Esayi ec'odad eke dad a iy neny: *Es Kotoko, ko bwo ec'egj iri ey eci odad ab ee? Ko bwo ec'egj Es Kotoko okm sos okm yegm ee?* [†] ³⁹ Etn emeny Esayi in ce li dad low a sosisem eke agj amua k'otum ubm nawre a:

⁴⁰ Nyam efal el any,

l'irmn wel e nuj em ony a

yec'etj ke el eci anyamn a k'eknm es,

ke -li k'uwmn low any.

Etn kin low a sosisem eke -li k'ewlwmn -

l'owmnm Nyam ogn

bake l'ewlwm wel a. [†]

[†] 12:7 Ekn Matie 26.12 ec'akr otar a. [†] 12:8 Ekn Ol Jkn 15.11. [†] 12:13 Selu 118.25-26. Ekn Matie 21.9 ec'akr otar a. [†] 12:15 Zakari 9.9. Ekn Matie 21.5 eci akr otar a. [†] 12:34 Ekn Selu 89.36-37; Esayi 9.6; Daniel 7.14.

[†] 12:38 Esayi 53.1. [†] 12:40 Esayi 6.9-10.

41 Esayi dad odad na anke l'ekn Jesu ec'anygbel a, etj ow el ow ec'odad anake n'am dad a. 42 Gbeko, Jwifel ec'es ewel a, el em a yeji agn nono ub Jesu nawre. Gbeko Farisiel a sosisem, l'okamn sos okm bake wel ogn el Nyam nunj ign usu a. 43 - Li b'erur sos usr a eke b'annj agn em ow a l'akm Nyam em ec'a.

Jesu Krist eci odad ab em e jej ok

44 Jesu igbl lebl ogn dad nine: «Egn eke ony onn em em a, ow elm em em sony ce n'onym onn, ko egn a ek'erm'm ab em yeji. 45 Egn eke am ekn'm a, am ekn egn a eke erm'm a. 46 Em, m'el usuayl, m'ow wus af anja yec'etj ke egn kaka fenj eke ony onn em em a, k'annm ncebn em. 47 Eke batj egn am iri em e sodad a, etj l'osum a, ke ow elm em m'obm'n low ij, anke tasi em a, m'ow eke mi ki sog wus ec'agn a, ko ow elm el e low ob eci. 48 Egn eke am ign'm, ke ebn em e sodad a, b'ejn in e low ob a ow em; legj es abal el em a, em e low yegm a anake b'ow ob'r low a. 49 Tasi em a, ow elm em obi em mi dadm, ko em Es eke erm'm a in obi, n'onj'm yec'a eke mi ki dad ke mi yegm agn a ec'abusu. 50 Etj m'uw any eke yec'a eke li bi dad a b'onj egn sel ek'onym uwr. Yec'a eke m'am dad a, m'am dad ese lele eke em Es onj'm ow ec'abusu ab af.»

13

Jesu am yoyog in e jam esel a akr es

1 Gbuoj ke Pak ec'es gbegbl a e legj ey a, Jesu uw any eke legj ow'r eke li k'ngbonj wus af anja n'im Es ogn. L'erur in ec'agn a eke anj wus af anja a, etj sica li b'ow li yegm wel eke n'onj wel ec'erur kpekj kpekj. 2 Jesu lele in eci jam esel ab ab am ij ncebles ec'ob; ke Judas, Simo Iskariot jim gbe, †agn eb'r eke li k'ol Jesu l'ij. 3 Jesu in obi l'uw any eke n'annj Nyam ogn l'ow eke li b'ow l'ewl n'im ow ogn, etj Es onj'n low fenj ec'abusu. 4 L'igb ob ij lofu lis yogn, n'onj in e mob af ew a l'oc es, etj l'oc gbad l'ucu er. 5 Ow e jam a, l'oc mij l'ok kpokpo em etj n'am yoyog jam esel a akr es; li b'oc gbad a eke l'ucu er a li tetjn wel akr es. † 6 Li b'ok Simo Pier ogn a, ow dad'r nine: «Egn gbel, ko nj ki yoyog'm akr es ee?» 7 Jesu dad'r nine: «Caca em e low eke m'am kok a k'irim, gbeko legj ek'am ow ab em b'ow iri.» 8 Pier nine:

«K'ow yoyogm im akr es legj kaka!» Jesu nine: «Eke mi yoyogm'ij es, k'ow elm em eci.» 9 Simo Pier nine: «Egn gbel, ow k'el akr sony ij, ko nunj lele sabu ab yeji!» 10 Jesu nine: «Ow itm eke egn eke ok mij a k'ok mij ij, ek'ow elm akr ce, † anke l'ayl fenj. Ony, ayal, gbeko ow elm ony fenj gbe.» 11 Jesu uw egn a eke b'ow ol ij'r ab any senyn senyn; na sosisem anake li dad eke ow'n elm wel fenj we'n aylm a.

12 Eke li yoyog wel akr es bake ow uwr a, l'us in e mob sus em a, l'ewl n'im ob ij lofu lis a li sig es etj n'am dad wel l'ese: «Ko low a eke mi kok ony a, uwr ow e nyandre ab any ee? 13 B'esjn'm "Low yegm agn es" lele "Egn gbel" ab etj ony e low yeji ij anke m'el. 14 Eke batj em eke m'el Egn gbel lele Low yegm agn es ab a mi yoyog ony akr es, ke ony yeji, ony ofr a, ow it eke ki yoyogr ir akr es. 15 M'onj ony sewl eke ki kokr ese lele eke mi kok ab af. 16 Ee, low nawre m'am dad ony: adu agbm akam in ec'es ew, etj ermu yeji agbm akam egn a ek'erm'n a. 17 Sica eke uwr ow amua any a, eke kokr ow e low, ehe b'ow el ony eci.

18 Ow elm ony fenj ec'odad mi dadm; agn a eke mi sosum m'ot a, m'uw el any. Gbeko ow it ke Nyam Lel ec'odad a iy neny: *Egn a eke in yony s'ij ob a ewl ow'm ar*† 19 Sicaca em a, m'am dad ony kpekj gbuoj ke low a ow, yec'etj ke legj a eke low a b'ow ey a, ubr nawre eke em, anj anj.† 20 Ee, low nawre m'am dad ony: egn kaka fenj ek'eb egn eke m'erm a, em yeji l'eb'm; etj egn kaka fenj eke eb'm a, eb egn a eke erm'm a.»

Jesu am dad in ec'ol ij a ec'odad

Matie 26.20-25; Mark 14.17-21; Luk 22.21-23

21 Eke Jesu dad ow amua bake ew neny es a, low ey'r sos em afjn es. Li dad l'erum mar nine: «Ee, low nawre m'am dad ony: ony em ec'egn nyam b'ow ol ij'm.» 22 Jam esel a am lerir el ofr etj - l'uwmn egn yec'a eke odad a ot es ab any. 23 Jam esel ab em e nyam a eke Jesu b'erur a aknjm'n ab. 24 Simo Pier ew sos nyam yegm'n eke li k'ibrm Jesu egn yec'a ek'ow am dad ow ec'odad a. 25 Jam es a ign Jesu loru etj am ibrm'n ese: «Egn gbel, ko bwo ec'egn ee?» 26 Jesu dad nine: «M'ow m'ubr futufutu m'usm mredi em; egn a eke m'ow m'oc m'onj a, ke in ana.» L'ubr futufutu

† 13:2 Judas, Simo Iskariot jim:Jan eci silel esig oglog em a, Judas Iskariot, Simo jim. † 13:5 Jesu eci mob sus na el adu eci mob sus, etj akr es yoyog a yeji el adu eci juma. † 13:10 ek'ow elm akr ce:Jan eci silel esig oglog em, wel enjm sodad amua. † 13:18 Selu 41.10. † 13:19 Ekn Jan 8.24 ec'akr otar a. † 13:27 Jwifel ogn a, eke etu eb es nyam, ob ij lofu lis itl ob onj etu ab em ec'egn nyam, ow el erur mum eke n'onj egn a eci. Jesu elu in ec'erur es abal el okm onj Judas. Gbeko Judas otur erm etj ow em anake Satan ey'r em a. Ow elm ke agn ec'abusu mum nyam anj futufutu ab em, oglog ke Judas k'onym low ec'abusu. Judas in obi n'onj sikpl abusu ey in ec'eb ir ab em (Jan 12.6), etj l'iri Satan eci low yegm a yeji (Jan 13.2).

l'usm mredi em etj n'otj Simo Iskariot jim Judas. ²⁷ Eke kpekj Judas eb futufutu ikpr a, Satan ey'r em. † Jesu dad'r nine: «Low yec'a eke ki kok a, kòk fafa.» ²⁸ Low a sosiem eke li dad ow odad na a, agj a eke ok es ob ij l'ofu lís a, egn kaka uwm any. ²⁹ Eke ow el Judas anake b'onym os ab ab a, agj n'ono am tutr eke Jesu am erm'n eke li k'im l'ol ob ek'it es gbegbl a eci, oglog n'im l'ap ogboru ob. † ³⁰ Judas eb futufutu a etj kpekj l'ey okm. Ke legj am uk.

Ol owr

³¹ Eke sica Judas ey okm a, Jesu dad nine: «Sica egn ec'ly ec'anygbel a e lisany a fig etj Nyam ec'anygbel a b'ow ey okm in em. ³² [Etj eke Nyam ec'anygbel a ey okm in em.] † Nyam yeji in obi b'ow elu ly a ec'anygbel okm, etj ow k'ow ibnm. ³³ Em ec'ey, m'ann ony ab legj tel ce eci. B'ow ool'm, kò m'am m'ow mi dad ony low a eke mi dad m'ok Jwifel ejec'a: "K'ow otumn iimn yogj a eke m'aam a." ³⁴ M'am otj ony ol owr: erurir ony ofr. Tasi ow it eke k'erurir ony ofr ese elee eke m'erur ony ab af. ³⁵ Eke erur anj ony ofr em tasi, ke agj a feñ b'ow uw any eke eel em e jam us esel.»

Pier b'ow egbr Jesu

³⁶ Simo Pier am ibrm Jesu ese: «Egn gbél, kò bogj aam ee?» Li dad ow nine: «Sicaca em k'otum usm im jam owm yogj a eke m'aam a; gbeko legj ejec'em b'ow us'm jam ow.» ³⁷ Pier dad'r nine: «Egn gbél, kò bla sosiem etj caca em mi k'otum m'usm'j jam m'owm ee? Em, m'uw es inym eke mi k'irrm em e sel a j eci!» ³⁸ Jesu dad nine: «Kò tasi uw es inym eke k'irrm j e sel a otj'm ee? Ee, low nawre m'am dad'j: gbunj ke ngos ikj a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.»

14

Jesu el ejagb eke b'ewl egn Es ogj

¹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Erm mij k'ók ony. Onyn omn Nyam em, ke em yeji ónyn omn em em. ² Eb ir usu nono anj em Es e gbugj a, kò blel ow anm tasi, ke mi dad m'ese m'aam mi kok ony usu eke k'ir ee? ³ Eke m'ow m'im mi kok ony usu a, m'ow m'ewl meny m'ow ke m'ót ony, yec'etj ke ony yeji ánnj yogj a eke m'ann a. ⁴ Yogn a eke m'aam a ec'ejagb a uwr

any.» ⁵ Toma dad'r nine: «Egn gbél, yogj a eke aam a, s'uwm any, ke sica ayaf s'otu eke si k'uw ejagb ab any ee?» ⁶ Jesu dad'r nine: «M'el ejagb, m'el low nenyembri nyam, m'el sel. Egn kaka k'otum iim Es ogj eke l'ecrm em em. ⁷ Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any. † Etj sicaca em a, uwr ir any etj ekan in yeji.»

⁸ Filip dad'r nine: «Egn gbél, yègm ey Es ce ke ow b'ow eyr ey erm es.» ⁹ Jesu dad'r nine: «Filip, m'ann ony ab legj ibn etj uwm im any ee? Egn eke ekn'm a, ekn em Es. Etj kò bla sosiem am dad eke mi ki yegm'j em Es ee? ¹⁰ M'ann em Es em etj em Es yeji anj em em; kò ub nawre ee? Sodad a eke m'am dad ony a, ow elm em em ow ánm owm. Em Es eke ir em em a anake bi kok in ec'ow feñ a. ¹¹ Eke mi bi dad m'ese m'ann em Es em etj em Es yeji anj em em, ke úbr'm nawre. Eke egnm, ke ów amua sosiem gbe úbr nawre. ¹² Ee, low nawre m'am dad ony. Ów a eke m'am kok a, egn yec'ke ony omn em em a, in yeji li b'ow li kok. Etj li b'ow li kok ow agb afjn es anke m'aam em Es ogj. † ¹³ Low feñ eke b'ow ibrm em e nin em a, m'ow mi kok, yec'etj ke ly élu Es ec'anygbel a okm. ¹⁴ Eke batj am ibrmn'm low em e nin em a, m'ow mi kok.»

Abj Lala a eke Jesu ewar a

¹⁵ «Eke b'erurir'm, b'ow osur em e sol a. ¹⁶ Etj m'ow m'ibrm em Es eke k'otj ony Abu Elum Es ejeci eke k'ann ony ab segj feñ. † ¹⁷ In l'el low nenyembri nyam ec'Abj. Wus k'otum ebm'n, anke li k'otum l'eknm ow, li k'otum l'uwm ow any. Gbeko ony, uwr ir any anke n'ann ony ab etj li b'ow n'ann ony em segj feñ. † ¹⁸ Mi k'ow m'elum ony es ony ese uwiynel af, kò m'ow m'ewl m'ow ony ogj. ¹⁹ Ow anj legj tel eke wus k'ow eknm im ij; kò ony, b'ow ekan'm, anke m'ow m'ewl m'ann owr etj ony yeji b'ow anjn owr. ²⁰ Ow e legj a, ow b'ow ok ony es sos em eke m'ann em Es em, etj ony yeji anjn'm em, etj em yeji m'ann ony em. ²¹ Egn a eke b'eb em e sol a, ke b'osu a, ke egn a eke b'erur'm ab ana. Egn eke b'erur'm a, em Es b'ow erur ir; em yeji m'ow m'erur ir etj m'ow m'okm sos okm in ec'any af.» ²² Jud (ow elm Judas Iskariot) dad'r nine:

† **13:29** Pak eci ncok a, Nyamel gbél a eci masany a feñ b'ann froro yec'etj ke ogboru a ánnj yogj ke agj ów ap el ob.
 † **13:32** Jan eci silél esig oglog em a, wel éjnm sodad ek'ann ob na [...] ec'arann a. † **14:7** Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any:Jan eci silél esig oglog em a, Blel uwr'm any ana, úwr em Es yej'any. † **14:12** Gbunj ke Jesu ígb uwomu em a, Nyam eci es eb elu owi eym okm tasi. Jam esel a bobo yeji uwm any eke Jesu elm egn ce, kò l'afj egn el es. Eke l'ígb luw em a, ow ayl eke l'el Nyam ec'Iy. In eci owr anj em a, usu a eke li b'ann a, yogj ce wel b'ekn'n; li b'ígb uwomu em a, n'otj in ec'Abj Lala a im wus na nimum etj anj nawre ub es feñ em. † **14:16** Abu Elum Es ejeci:Odad na ec'iri Grek em a ufu es nono. Wel b'iri ese: ów om es, erm es eyr es, abu edjn any es oglog sos es atr es.
 † **14:17** li b'ow n'ann ony em segj feñ:odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese n'ann ony em segj feñ.

«Egñ gbel, kɔ bla sɔsiem dad eke k'okm sos
 «kɔm yegm ey ke ow k'elm wus ec'agnj ab
 ee?» † 23 Jesu dad'r nine: «Low feñ eke
 m'am dad a, egñ eke b'erur'm a b'ow ɔsu.
 Em Es b'ow erur ir, etñ em lele em Es ab
 si b'ow s'im in ogn, etñ si b'ow s'ir in em.
 24 Egñ eke érumm im a, ɔsum em e sodad
 a. Low na eke m'am dad irir a, ow elm em
 eci, kɔ em Es eke erm'm a ogn ow anñ ow.

25 Eke m'annj ɔny ab a, m'am dad ɔny
 low na. 26 Abu Elum Es a, Abñ Lala a eke
 em Es b'ow ɔñ ow em e nin em a, b'ow
 yegm ɔny low a feñ etñ b'ow ɔkn ɔny ów
 feñ eke mi dad ɔny a. 27 M'am ew ɔny
 erm es ey es, m'am ɔñ ɔny em eci erm es
 ey a. M'ɔom ɔny ese elel eke wus b'ɔñj
 egñ ab af. Erm mij k'ók ɔny, erñj yeji
 k'ɔny ɔny. 28 Irir mi dad m'ese: "M'aam kɔ
 m'ow m'ewl meny m'ow." Blel b'erurir'm
 tasi ana, ow iñj ɔny sos em uwr any eke
 m'aam em Es ogn, anke em Es agb akm'm.
 29 M'am dad ɔny caca em gbuñ ke ów amua
 ów, yec'etñ ke legñ a eke ów amua b'ow a,
 úbr nawre. 30 Mi k'ow mi dadm ów nonɔ
 ɔny ab ij, anke wus na ec'es ew es a am
 ow. Ow elm ke n'ɔny abusu em e nuñ af,
 31 kɔ ow it eke wus k'uw any eke m'ɔny em
 Es ec'erur. Ow sɔsiem low yec'a eke em Es
 b'ibrm a, mi bi kok. Ígbr, s'ígbrɔñj anja!»

15

Jesu el viny likñ lis tasi a

1 «M'el viny e likñ lis tasi a, etñ em Es
 el ɔgm a e juma kok es. 2 Likñ lal feñ eke
 b'ucu'm ke ɔsum ey a, li b'ubw ow es, gbeko
 lal feñ eke b'ɔsu ey a, li b'ot ow em es,
 l'ayal ow, yec'etñ ke emeny l'ɔsu ey nonɔ
 l'obn. 3 Low yegm a eke m'ɔñ ɔny a, ayal
 ɔny legñ a etñ. 4 Úcur'm ese elel eke m'ucu
 ɔny ab af. Likñ lal k'ɔtum ɔsum ey in obi
 em, eke l'ucum likñ lis a; eben nyam coco
 ɔny yeji, k'ɔtum ɔsum ey eke ucum'm.

5 M'el viny e likñ a eci lis, etñ ɔny eel
 likñ a ec'ál a. Egñ eke ucu'm ke em
 yeji m'ucu'r a b'ɔsu ey nonɔ. Tasi em a,
 k'ɔtum kokm low kaka feñ eke m'anm
 em. 6 Egñ eke ucum im a, wel b'oc owl
 gbenj ese likñ lal eke ɔsum ey af; li bi wew
 es, etñ wel b'ot ekñ ál wewe a wowl alm iri
 ok es. 7 Eke b'annj em em etñ em e sodad
 a yeji b'annj ɔny em a, ibrm em Es low
 yec'a eke erurir a, li b'ow n'ɔñ ɔny. 8 Eke
 b'ɔsur ey nonɔ a, b'ow yegm eke eel em e
 jam us esel; ow em anake em Es ec'anygbel
 a b'ow ey ɔkm a.

9 Ese elel eke em Es b'erur'm ab af a, em
 yeji mi b'erur ɔny eben. Anñj em ec'erur
 ab em. 10 B'ow anñj em ec'erur ab em eke

b'ɔsur em e sol a, ese elel eke m'ɔsu em Es
 e sol a ke m'annj in ec'erur ab em ab af.

11 Mi dad ɔny low na yec'etñ ke em eci
 sos em iñj a anñ ɔny em, ke ow ɔñ ɔny
 e sos em iñj a iy neny. 12 Kin em ec'ol a
 eke m'am ɔñ ɔny a: éruririr ɔny ofr ese
 elel eke m'erur ɔny ab af. 13 Erur ligbel a
 eke egñ ɔtu eke k'elu ɔkm a ce el ke l'irrm
 in e sel a lawlel e nuñ af. 14 Eke bi kokr
 low yec'a eke m'am ibrm ɔny a, ke eel em
 lawlel ñ. 15 Mi k'ow m'esn'm ɔny madu ij,
 anke adu úwm in ec'es ew es e low eke
 bi kok ab any. M'am esñ ɔny em lawlel
 anke em Es em e low feñ eke mi wewr
 a, mi yegm ɔny. 16 Ow elm ɔny sɔsuamn
 ocmn'm, kɔ em mi sɔsum m'ot ɔny; m'ew
 ɔny eke k'imn ɔsur ey, ɔsur ey eke b'annj
 ibn. Ow b'ow ɔñ em Es ɔny ɔny low feñ eke
 am ibrm em e nin em a. 17 Low a eke
 m'am ibrm ɔny a el: éruririr ɔny ofr.»

Wus ec'agnj ifñ Jesu lele in ec'agnj ab ab

18 «Eke wus ɔny ɔny e sifñ, ɔkan eke em
 l'ikñ anym l'ifñ'm. 19 Blel eel wus ec'ana,
 wus ɔny ɔny ec'erur eke eel in ec'a sɔsiem.
 Kɔ mi sɔsum m'ot m'ok ɔny saw, elm wus
 ec'ij: na sɔsiem anake wus b'ifñ ɔny a.
 20 ɔkan low a eke mi dad ɔny a: "Adu ágbm
 akam in ec'es ew a." Eke agñ ijr'm gbre,
 ɔny yeji -li b'ow -l'ijr ɔny gbre; eke -l'elum
 em e low yegm a, -li b'ow -n'ɔny ɔny ec'a
 yeji ec'elum. 21 Etñ em sɔsiem -li b'ow -
 li kok ɔny ów amua feñ, anke egñ a eke
 erm'm a, -l'uwm ow any. 22 Blel m'owm,
 etñ blel mi dadm el odad ana, ke blel ow
 elm el sikpl. Kɔ caca em a, -n'ɔnym low
 eke -li ki dad -li dogñj sos ij. 23 Egñ ek'ɔny
 em e sifñ a, ɔny em Es yeji eci sifñ. 24 Blel
 el ec'aranj a mi kokm ów eke egñ ejeci
 k'ɔtum kokm ana, ke blel ow elm el sikpl.
 Kin, ca -l'ekn em ec'ów a etñ em lele em
 Es ab -n'am ifñ ey. 25 Gbeko ów amua em
 ey yec'etñ ke odad na eke wel non el ec'ol
 ab em a iy neny: -N'ɔny em e sifñ ów ofr
 em.† 26 Abu Elum Es a b'ow ow: in l'el
 low nenyembri nyam ec'Abñ eke anñ em
 Es ogn am ow. Em Es b'ow oc'r ɔñ'm m'ɔñ
 ɔny, etñ li b'ow l'ij em e danju. † 27 Etñ ɔny
 yeji, b'ow ijr em e danju anke anñ em ab
 nuñ ɔb em etñ.»

16

1 «M'am dad ɔny ów amua yec'etñ ke
 k'ɔwrm ɔny ec'ɔmn a. 2 Wel b'ow ogn
 ɔny Nyam nuñ ignj susu. Etñ emeny legñ
 anñ anym am ow eke agñ a eke b'ow ibi
 ɔny a b'ow tutr eke ow el Nyam juma
 anake -n'am kok a. 3 -Li b'ow -li kok eben
 anke -l'uwm em Es any, etñ em obi em obi

† 14:22 Jwifel a am tutr eke Mesi a b'ow ow anygbel em agñ feñ ec'any af, li jej agñ ek'elm Jwifel a e low l'ok ke li
 kókr Israel em. † 15:25 Selu 35.19; 69.5. † 15:26 Ekn Jan 14.16 lele ow ec'akr otar ab ab.

yeji -l'uwm'm any. ⁴ Gbeko mi dad ony low na yec'etj ke legj a eke ow b'ow ow a, ókan eke m'ikj anym mi dad ony.»

Abj Lala e juma

«Mi dadm ony low na nuj ob em etj anke m'annj ony ab. ⁵ Sica m'aam egj a ek'erm'm a ogj, etj ony em ec'egj kaka fbram im yogj a eke m'aam a. ⁶ Nene eke mi dad a, sos ow ony es nimum. ⁷ Gbeko m'am dad ony tasi eke ow akpl ony eci eke mi k'im; tasi em a, eke m'iim, Abu Elum Es a k'ow owm. Ko eke m'im a, m'ow m'oj'n l'ow. ⁸ Etj legj eke li b'ow l'ow a, li b'ow li yegm wus ec'agj a el eci wus ey sikpl owi ab em, low nenyembri nyam owi ab em, lele Nyam e jej ok owi ab em ab. ⁹ -L'ok wus sikpl owi em anke -l'ubmn'm nawre; ¹⁰ -l'ok wus low nenyembri nyam owi em anke m'aam em Es ogj etj -li k'ow -l'eknmn'm ij; † ¹¹ -l'ok wus jej ok owi em anke wus ec'abusu es a, wel ob'r low ij.

¹² Sicaca em a, m'onj ow nono eke mi ki dad ony, ko k'ow otum irimn ij. ¹³ Gbeko legj a eke low nenyembri nyam ec'Abj a b'ow ow a, li b'ow ni nyimn ony low nenyembri nyam fej em. Li k'ow li dadm in obi e nin em ec'odad, ko li b'ow li dad yec'a eke l'iri a, etj li b'ow l'ewar ony low yec'eke b'ow ey a. ¹⁴ Li b'ow l'elu em ec'anygbel a okm, anke li b'ow l'ot yec'a ek'el em ec'a, etj li b'ow li dad ony ow e low. ¹⁵ Em Es ec'ob fej eke ony a, el em eci; ow sosisem anake mi dad m'ese: Abj b'ow eb yec'ek'el em ec'a etj li b'ow li dad ony ow e low.»

Sos es ow b'ow itjn el sos em injn

¹⁶ «Ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etj emeny eke ow b'ow kok segn waa a, b'ow ewal ekan'm.» ¹⁷ Etj in e jam esel ab em e beb am dad el ofr em ese: «Ke na in e nyandre el ayaf ee? Li dad ey eke ow'n k'ow in ibnm eke es k'ow es eknm'n ij; etj emeny ow'n b'ow in kok segn waa, es b'ow es ewl es ekn'n. Etj emeny li dad eke in aam Es ogj. ¹⁸ Segj waa a eke n'am dad ow ec'odad a e nyandre el bogj ec'ee? Low yec'a eke n'am erur eke li ki dad a, si k'irim!» ¹⁹ Jesu am uw any eke jam esel a am ol eke k'ibrm'n low. Ow oj li dad wel nine: «Mi dad ony eke ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etj emeny eke ow b'ow kok segn waa a, b'ow ewal ekan'm. Ko na ec'anake ony ofr em a am owl ow e nyandre ab ee? ²⁰ Ee, low nawre m'am dad ony: b'ow ikjn onj kokr scj, ko wus gbē b'ow anj sos em injn em; b'ow anjn sos es ow em, ko ony eci sos es ow a b'ow itjn

el sos em injn. ²¹ Yow am ew iy a, li b'annj gbre ij em, anke in e gbre ij e legj a ow ij. Ko li b'ew iy a, li b'ijl gbre ij ab es, iy a eke l'ew a eci sos em eke am injn'n a sosisem. ²² Eben eke sicaca em a, anjn gbre ij em ana, gbeko emeny m'ow m'ewl m'ekn ony etj b'ow anjn sos em injn em; sos em injn ikj na, egj kaka k'otum ebn ony abu em. ²³ Eke legj ikj na b'ow a, k'ow ibramn'm low kaka fej ij. Ee, low nawre m'am dad ony: ob fej eke b'ow ibrmn em Es em e nin em a, li b'ow n'onj ony. ²⁴ Tonj ke it yefenyna a, ibramn low kaka em e nin em. Ke ony e sos em injn a ágb a, ibrmn, b'ow enjan.»

Jesu akm wus es

²⁵ «M'oc nyandre em odad mi dad ony ow amua fej. Legj am ow eke mi k'ow mi dadm ony eben ij, ko yogj anake m'ow mi dad ony em Es e lis e low a lala em a. ²⁶ Ow e legj ab em a, b'ow ibrmn em Es low em e nin em; mi dadm ony eke m'ow mi hōjn'n m'oj ony, ²⁷ anke em Es in obi li b'erur ony. Li b'erur ony anke b'erurir'm etj b'ubr nawre eke m'annj Nyam ogj m'ow. ²⁸ M'annj em Es ogj m'ow m'ey wus af anj. Sica m'am elu wus es ke m'ewl m'im em Es ogj a.» ²⁹ In e jam esel a am dad'r ese: «Sica am dad ow a erum mar; ócm odad nyandre em dadrm odad ij. ³⁰ Sica s'uw any eke uw low low fej any, etj b'ikj anym uw low yec'a eke wel k'ibrm n ab any. Em anj anake s'ub nawre eke anj Nyam ogj ow a.» ³¹ Jesu dad el nine: «Catj ubr nawre ee? ³² Ee, wanci am ow, etj wanci a ow yeji ij; yogj ony fej b'ow omun es, ke egj egj im in ogj ke ow oj ignj elul'm es em sony. Njan, tasi em a, m'ann em sony anke em Es anj em ab. ³³ Mi dad ony ow amua fej yec'etj ke em em a, éjan erm es ey. B'ow ijr gbre wus af anj, ko erm úsu ony lokm anke m'akm wus es.»

17

Jesu am hōjn Nyam in ec'anygbel a ek'ey okm a eci

¹ Sica eke Jesu dad sodad amua bake ow uwr a, l'igbl any ogj afr etj li dad nine: «Em Es, wanci a ow ij; elu Ejimj ec'anygbel a okm yec'etj ke Ejimj yeji elu n ec'a okm, ² ke n'onj agj a eke ot abul il a sel ek'onym uwr; abusu a eke onj n agj e nuj af ab em. ³ Sel ek'onym uwr a el: ke wel úw'j any, n eke el Nyam nawre nyam coco a, ke wel úw Jesu Krist eke erm a yej'any. ⁴ M'elu n ec'anygbel a okm wus af anj, juma a eke onj'm eke mi ki kok ab

† **16:10** Jwifel bi tutr eke el eci ol a ec'elum em, Nyam b'ow eb el. Abj Lala b'ow yegm el eke Nyam b'eb agj a eke b'oc el ec'omn a elu Jesu Krist em, ke b'oc'r ese el eci Sog Es af a (Rom 1.17; 3.21-22). Jesu b'im Es ogj ba ow b'uwr a, Abj b'ow ayal ow ok agj a es sos em, eke low a eke n'am dad a el nawre tasi, l'el Nyam ec'ly.

em. ⁵ Sica em Es, anygbel a eke m'eyn n e lís gbuñ ke wus anny a, ðlu'm anygbel ikñ na òkm n ec'any af.»

Jesu am nòññ Nyam òñ in e jam esel a

⁶ «Wus ec'agn a eke ot abul'm a, m'oc'ñ mi yegm el. -L'el n eci etñ ot abul'm etñ -l'òsu n ec'odad ebl a. ⁷ Sica -l'uw any eke ob feñ eke m'ony a, n ogñ ow anny ow, ⁸ anke m'òñ el odad a eke òñ'm a, etñ -l'eb. Tasi -l'egñ -l'eb eke m'anny n ogñ a m'ow, etñ -l'ub nawre eke erm'm. ⁹ M'am nòññ n el eci; ow elm wus eci mi nòññm, kò agñ a eke abul'm a sosisem anke -l'el n eci. ¹⁰ Ob feñ eke m'ony a n eci, etñ n ec'eke òny a yeji el em eci, etñ em ec'anygbel a b'ey òkm el em.

¹¹ Mi k'ow m'anm wus ij, kò el gbe -n'anny; em, m'am ow n ogñ. Em Es lala, òsu el n e nin a ek'òñ'm ab em, yec'etñ ke -l'el nyam, ese lele eke em lele n ab s'el nyam ab af. ¹² Eke m'anny el ab a, m'òsu el n e nin em, nin a eke òñ'm ab em. Mi b'ew el nyamn af, etñ el em ec'egñ kaka iram, ek'ow elm in a ce ek't'e eke k'irm, ke Nyam Lel a íy neny a. † ¹³ Sica m'am ow n ogñ, etñ emeny eke m'anny wus a, m'am dad eben yec'etñ ke el em a, -n'eyn em e sos em inñ a, sos em inñ a nimum. ¹⁴ M'òñ el n ec'odad a etñ wus òny el e sifn, anke -l'elm wus eci ese lele eke em yeji m'elm wus ec'ab af. ¹⁵ Mi nòññm eke k'ony ot el es wus af anja, kò eke k'òsu el Low Nññ Es e lís. ¹⁶ -L'elm wus eci ese lele eke m'elm wus ec'ab af.

¹⁷ N ec'odad a el low nenyembri nyam. Low nenyembri nyam ab em, kòk el -l'el n eci kpekñ kpekñ. ¹⁸ M'am erm el wus ec'agn em ese lele eke em yeji erm'm wus ec'agn em ab af. ¹⁹ M'am ocr em sosi nimum m'òñ n el eci, yec'etñ ke el yeji -l'el n eci kpekñ kpekñ.»

Jesu am nòññ Nyam òñ agñ a feñ eke b'ow ub'r nawre a

²⁰ «Ow elm el òny ce eci Nyam mi nòññm kò agñ a eke el yeji b'ow ub'm nawre jam esel a eci danju ij ab em a. ²¹ M'am nòññ eke el feñ -li k'el nyam. Em Es, ow it eke -li k'okr af ey ab ese lele eke m'anny n em ke n yeji anny em ab af, yec'etñ ke wus ec'agn a ùb nawre eke ow el n erm'm. ²² Etñ m'òñ el anygbel a eke òñ'm a yec'etñ ke -l'el nyam ese lele eke n lele em ab s'el nyam ab af. ²³ M'anny el em etñ n yeji anny em em; ow em anake -li b'ow -l'òtu -l'el nyam tasi a, yec'etñ ke wus úw any eke erm'm etñ b'erur el ese lele eke b'erur'm ab af.

²⁴ Em Es, ot el òñ'm, etñ m'erur eke yogñ a eke m'anny a, el yeji -n'anny em ab

yec'etñ ke -l'ekn em ec'anygbel a, anygbel a ek'òñ'm a, anke erur'm gbuñ eke wel ki kok wus a. ²⁵ Em Es, Low Nyim Nyim Es, wus uwm'n any, kò em m'uw'n any etñ agñ amua uw any eke ow el n erm'm. ²⁶ M'oc'ñ mi yegm el etñ emeny m'ow m'oc'ñ mi yegm el yec'etñ ke em ec'erur a eke òny a áññ el em, ke em obi yeji m'áññ el em.»

18

Jesu ec'ony

Mattie 26.47-56; Mark 14.43-50; Luk 22.47-53

¹ Eke Jesu dad ów amua bake ow uwr a, in e jam esel ab ab, -n'im Sedron eci mij ewl mij a e jam a. Yogñ, egb lakp nyam anny eke in e jam esel ab ab -n'imn -l'okr em. ² Judas eke am ol Jesu ij a yeji uw usu ab any, anke sakp nono Jesu lele in e jam esel ab ab b'as luku yogñ. ³ Egb waw esel ec'agn egbel a lele Farisiel ec'ogog ec'agn ab ab ot sroda eyñ lele usu òsu esel ab òñ Judas, etñ l'ot wel ab n'im egb lakp ab em. Ar mob anny el abu em etñ -n'onym es ekan mob lele mrabri ab. ⁴ Etñ eke Jesu uw low a feñ eke b'ow eyñ'n ab any a, n'im li titm wel etñ n'am ibrm wel l'ese: «Kò bwo am òol ee?» ⁵ -Li dad ow nine: «Nasaret e Jesu.» Jesu dad el nine: «Em ana.» Ke Judas eke am ony Jesu òñ el a anny el ab.

⁶ Kpekñ eke Jesu bi dad el ek'ow el in a, -li kpukñ -n'im jam etñ -l'ok wus. ⁷ Emeny Jesu am ibrm el ese: «Kò bwo am òol ee?» -Li dad nine: «Nasaret e Jesu.» ⁸ Jesu dad el nine: «M'ikñ anym mi dad òny eke em ana. Eke ow el em am òol'm, ke egr agñ likpr a es im.» ⁹ Elle eke odad a eke li dad a k'iyr neny ana: «Em Es, m'irmnm n ec'agn a eke abul'm a e nyam yeji.» †

¹⁰ Sica Simo Pier òny lab ler em eke n'onym ab a l'osm es, etñ l'iy egb waw es ligbel a ec'abu elum es a, etñ l'ubr ow lidr e loru ab es. (Abu elum es a e nin a el Malkus.) ¹¹ Kò Jesu dad Pier nine: «Òc n e lab ler em a elu ow ec'ekpr ab em. Kò am tutr eke mi k'ow m'egñem gbre e mij kpok a eke em Es òñ'm ab ee?»

¹² Sroda eyñ a lele el eci nyimn es ab ab, Jwifel ec'es ew el a eci usu òsu esel a okr af òny Jesu etñ -n'awn ow. ¹³ -L'ikñ anym -l'oc ow -n'im An ogñ a. † An el Kayif eke lakpo ab af el egb waw es ligbel a eci anu. ¹⁴ Ke Kayif anake om Jwifel ec'es ew el a ów dad eke: ow'n akpl òny eci eke eyñ nyam in k'uw dedeku a feñ ec'a.

Pier egr Jesu

Mattie 26.69-70; Mark 14.66-68; Luk 22.55-57

† 17:12 Selu 41.10; Jan 13.18. † 18:9 Jan 17.12. † 18:13 Ekn Luk 3.2 ec'akr otar a.

15 Simo Pier lele jam es ejeci nyam ab am us Jesu jam. Eke jam es na el eg̃n eke eg̃w waw es ligbel a uw any a, ow ɔŋ l'ey ow e gbug̃n a Jesu ab. 16 Kɔ Pier gb̃e an̄n gben̄n lisany a. Etn̄n jam es a eke eg̃w waw es ligbel a uw any a ey ɔkm ow dad ɔw a eke am ɔsu lisany a odad et̄n n'ɔŋ Pier yeji ey gbug̃n a. 17 Ƴɔw a dad Pier nine: «Kɔ ŋ yeji, elm eg̃n na e jam esel ab em ec'eg̃n nyam ee?» Pier dad'r nine: «M'elm in e jam es.» 18 Ow el lefr leg̃n iy, ow sosisem anake madu a lele usu ɔsu esel ab ab fuf al ke ok es am ɔgbu a. Pier yeji an̄n el em et̄n am ɔgbu al a.

Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low
Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Luk 22.66-71

19 Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low eke ɔn in e jam esel a lele in e low yegm ab ab es. 20 Jesu dad'r nine: «Mi dad ag̃n a feŋ ec'any af; seg̃n a feŋ mi bi yegm ag̃n low Nyam nuŋ ig̃n susu a lele Nyamel gb̃el em ab, yog̃n eke Jwifel feŋ b'as luku a et̄n mi dád̄m low kaka es lol em. 21 Kɔ bla sosisem et̄n am ibrm im low ee? Ibrm ag̃n a eke iri yec'a eke mi dad el a; el, l'uw yec'a eke mi dad el ab any senyn senyn.» 22 Eke Jesu dad nene a, usu ɔsu esel ab em e nyam ek'an̄n yog̃n a ed̄n Jesu any af et̄n am dad ese: «Kɔ eben eke am dad eg̃w waw es ligbel odad ana ee?» 23 Jesu dad'r nine: «Eke mi dad low eke akplm, ɛlu ɔkm; sica eke low a eke mi dad a akpl, ke bla sosisem et̄n am ɔr'm ee?» 24 Etn̄n An ɔŋ wel oc Jesu eke an̄n meb em a im eg̃w waw es ligbel Kayif og̃n a.

Emeny Pier egbr Jesu
Matie 26.71-75; Mark 14.69-72; Luk 22.58-62

25 Wanci ab af ce, Simo Pier gb̃e an̄n yog̃n a ce am ɔgbu al. Wel am ibrm'n ese: «Kɔ ŋ yeji elm eg̃n na e jam esel ab em ec'eg̃n nyam ee?» Kɔ Pier egbr dad nine: «M'elm in e jam esel ab em ec'eg̃n.» 26 Egb waw es ligbel a e madu ab em e nyam, eke el eg̃n a eke Pier akpr lor̄u es a ec'eg̃n a, dad'r nine: «Kɔ m'eknm'ŋ in ab eg̃w lakp ab em ee?» 27 Kɔ emeny Pier egbr. Etn̄n ow e wanci ab af ce ŋgɔs ik̄n.

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af
Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Luk 23.1-5

28 Ibribr fafa em a, wel ig̃n Kayif og̃n a et̄n oc Jesu im Pilat eke Rom ew Jude ec'es ew es a eci gbug̃n a. † Jwifel ec'es ewel a okm gbug̃n a bake -li k' uwmn an̄n, Pak ec'ob eke -li k'ɔtu -l'ij a sosisem.† 29 Ow sosisem Pilat ow eŋn el gben̄n et̄n am ibrm el

ese: «Kɔ bla lowi af am cicar eg̃n na ee?» 30 -Li dad ow nine: «Blel l'elm low ŋun kok es, blel s'ocm'n s'ism'ŋ.» 31 Pilat dad el nine: «Ōcr ir ɔny obi ke ɔny ec'ol ab em, jéjr in e low okr.» -Li dad nine: «S'ɔnym abusu eke si k'ɔb eg̃n low luw eci.» 32 Jesu eci luw owi a eke dad ow ec'odad a ec'elet eke k'iyr neny ana. †

33 Etn̄n Pilat ewl ey gbug̃n; n'ɔŋ wel es̄n Jesu ow et̄n n'am ibrm ow l'ese: «Kɔ ŋ, Jwifel ec'eb ebu ab ana ee?» 34 Jesu dad nine: «Kɔ eke tutr ŋ obi et̄n am dad, oglog ag̃n dad'ŋ em e lis e low ee?» 35 Pilat dad nine: «Kɔ em Jwif m'el ee? Ŋ ec'eb ec'ag̃n lele eg̃w waw esel eg̃bel ab oc'ŋ is'm; kɔ bla kok ee?» 36 Jesu dad nine: «Em ec'es ew a elm wus na eci; blel em ec'es ew a el wus na eci, ke blel em eci juma kok esel a ɔg̃n mum. -Li k'eg̃nmn wel ocm in ɔcm Jwifel ec'es ewel a. Njan, em ec'es ew a elm wus na eci.» 37 Etn̄n Pilat dad'r nine: «Nje ŋ, eb ebu ee?» Jesu dad nine: «Ij dad eke m'el eb ebu. Em, wel ew'm m'ow wus af an̄a eke mi k'ij low nenyembri nyam e dan̄ku. Eg̃n feŋ eke el low nenyembri nyam ec'a b'iri em ec'odad.» 38 Pilat dad nine: «Low nenyembri nyam, ke bla?»

Wel ɔb Jesu low luw eci
Matie 27.15-31; Mark 15.6-20; Luk 23.13-25

Eke Pilat dad ɔw amua bake ow uwr a, emeny l'ewl n'im gben̄n n'eyn̄n Jwifel a, et̄n li dad wel nine: «Mi k'eknm low sosisem eke mi k'ɔb eg̃n na low a. 39 Gb̃eko ɔny ec'ol a eke ɔny ab em, sakp sakp feŋ Pak ec'es gb̃eghl e leg̃n a, mi b'elu ɔny sobel em es nyam es. Kɔ am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'ɔŋ ɔny ee?» 40 -Li dad ow sog̃ em nine: «Njan, ow elm in! Ey, Barabas s'am erur!» Ke Barabas a eg̃n ŋun.

19

1 Etn̄n Pilat ɔŋ abusu wel oc Jesu ow eke wel k'or'r ngbre em. 2 Sroda eȳn a ol mir̄n tufe et̄n us'r; l'us ow mob sus em ebl yeji. 3 -L'ow -li titm ow et̄n -li dad ow nine: «Jwifel ec'eb ebu, s'am ibrm'ŋ!» † Etn̄n -n'am ded̄n ow any af. 4 Emeny Pilat ewl ey ɔkm et̄n am dad dedeku a ese: «M'ow m'oc'r m'is ɔny gben̄n an̄a yec'et̄n ke úwr any eke m'eynm low eke mi k'obr eg̃n na low.» 5 Ca Jesu ey ɔkm; l'us mir̄n tufe a lele mob sus em ebl ab ab. Pilat dad el nine: «Kin eg̃n a!» 6 Gb̃eko kpek̄n eke eg̃w waw esel ec'es ewel a lele usu ɔsu esel ab ab ekn'n a, -n'am ɔg -li dad -l'ese: «Éw'r olik̄n

† 18:28 Ekn Matie 27.1 ec'akr otar a. † 18:28 Jwifel ec'ol em a, eke Jwif nyam ey eg̃n ek'elm Jwif ec'ak̄n, ke l' uwm an̄n ij ton̄n seg̃n lob̄n g̃on. Ow ɔŋ li k'ɔtum n'anm Pak ec'es gb̃eghl ab em ij. † 18:32 Ekn Jan 12.32-33. † 19:3 Ekn Matie 27.29 ec'akr otar a.

af! Əw'r oliknj af!» Pilat dad el nine: «İmn ony obi ewr ir oliknj af, † kə em em tasi a, m'eynm low kaka eke mi k'oc m'obr'r low.»⁷ Jwifel a dad'r nine: «Əy s'ony ol, etnj ol ab em l'it eke li k'uw, anke l'urum etnj li dad ek'in Nyam ec'Iy.»[†]

⁸ Eke Pilat iri sodad amua a, in eci erjn a obn. ⁹ L'ewl l'ey gbugnj etnj n'am ibrm Jesu l'ese: «Kə η, bogj iy ee?» Kə Jesu cizm sar okm'n es. †¹⁰ Etnj Pilat dad'r nine: «Erurm eke ki dad'm odad ee? Kə uwm any eke m'ony abusu eke mi k'elu'η es, etnj emeny m'ony abusu yeji eke mi k'ony wel ew'η oliknj af ee?»[†] ¹¹ Jesu dad'r nine: «I] obi em a, onym abusu kaka em af eke ow elm yec'a eke Nyam onj η a. Na sosiem anake egn a eke oc ow'm η ogn a † kok sikpl akm η a.»

¹² Wanci ab af cə Pilat am ol elel eke k'elul Jesu es. Gbeko Jwifel a am og dad ese: «Eke elu egn na es, k'ow elm Sesar e lawl ij! † Egn fejn eke urum ke am ocr in sosi eb ebu a, el Sesar ec'ifnu!»[†] ¹³ Eke Pilat iri sodad amua a, n'ony wel oc Jesu ow gbenj; n'ony ow ow sig es jej ok usu a eke wel b'esn "Usu eke wel kok mebn em" † (ke Ebre em wel b'esn "Gabata").[†] ¹⁴ Ow el Pak ec'es gbegbl a e nenegj krekre a e sos bebəm e legj. Eke legj am uyu nunj a, Pilat dad Jwifel a nine: «Kin ony eci eb ebu a!»[†] ¹⁵ Gbeko -n'am og -li dad -l'ese: «Wel ibi'r! Wel ibi'r! Əw'r oliknj af!» Pilat dad el nine: «Kə ow it eke mi k'ew ony ec'eb ebu a oliknj af ee?» Egb waw esel egbel a dad nine: «S'onym eb ebu ejeci eke ow elm Sesar cə.»[†] ¹⁶ Etnj sica Pilat elu Jesu es onj el eke -li k'ew ow oliknj af.

Wel ew Jesu oliknj af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Luk 23.26-43

Etnj -n'ony Jesu -l'oc ab -n'im. ¹⁷ L'abu in ec'olikh a in obi † etnj l'ey okm banj a n'im usu nyam eke wel b'esn "Nunj kpok ec'usu" (ke Ebre em wel b'esn "Golgota").[†] ¹⁸ Yogn anake sroda eyj a ew Jesu oliknj af a. -L'ew agj ejeci yony yeji oliknj af, etnj Jesu anj el arajn. ¹⁹ Pilat onj wel non lel aru oliknj a; kin ow eke wel non: "Nasaret

e Jesu, Jwifel ec'eb ebu".²⁰ Jwifel nono awl lel a anke yogn a eke wel ew Jesu oliknj af a titm banj a, † etnj lel a eke wel non a el Ebre em, Laten em lele Grək em ab. ²¹ Ow onj Jwifel ec'egb waw esel ec'es ewel a im am dad Pilat ese: « "Jwifel ec'eb ebu a" eke wel non a, k'ew es, kə non dad ese: "Egn na nine: m'el Jwifel ec'eb ebu".»[†] ²² Pilat dad nine: «Ow a eke mi ki non a ow mi non a.»

²³ Eke sroda eyj a ew Jesu oliknj af a, -l'oc ow eci mob sos ew a, etnj -li cəc sakp yar; egn egn akp nyam ebm. † -L'oc ow eci mob sus em gbel a ek'el mrumru, ke ow el ol em wel ol a. ²⁴ Sroda eyj a am dadarir ese: «Si k'onyn mob sus em gbel na si ki gbagbrnm em, kə si kókr sɔsum oc, s'uwur egn eke ow k'el in ec'ab any.»[†] Ow onj Nyam Lel a íy neny: *-Li cəc em ec'ob sos ew a el ofr etnj -li kok em e mob sus em gbel a eci sɔsum oc.*[†] Sroda eyj a e low a eke kok ab ana.

²⁵ Jesu lis ena, lis lisijow, Klopas ey Mari lele Mari Magdala banj yowi ab ab any oliknj a e saw. ²⁶ Jesu ekn lis etnj l'ekn jam es a eke li b'erur a ek'anj lis saw. Li dad ow nine: «Em lis, kin ejimj.»[†] ²⁷ Etnj li dad jam es a nine: «Kin esj.»[†] Ow e legj a etnj anake jam es a eb ew'r es in ogn a.

Jesu eci luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Luk 23.44-49

²⁸ Eke low na b'ec a, Jesu uw any eke low fejn uwr η. Ke sica Nyam Lel ec'odad a íy neny a, li dad nine: «Mij amn am ony'm.»[†] ²⁹ Mijel nyam anj yogn eke sroda eyj a eci mar anj em, etnj -l'oc mbra -l'usm mar ab em, -l'oc -l'ucur likj etnj -l'ign Jesu neny. ³⁰ Eke l'egj mar a, li dad nine: «Fen iy neny η.»[†] Li b'is any es, etnj l'ok sel es.

Sroda eyj a upr Jesu menegb em

³¹ Legj a el nenegj e sos bebəm e legj; Jwifel erurm eke legjuw k'anj oliknj af nenegj e legj, † etnj emeny nenegj e legj na yeji el nenegj ligbel; ow sosiem, -l'ibrm eke Pilat k'ony wel bubm agj a eke anj oliknj af a akr † ke wel ony ot el es. ³² Sroda eyj a im etnj bubm agj a eke wel ew oliknj

† **19:6** İmn ony obi ewr ir oliknj af: odad na em Pilat am kokr el miyer; l'uw any senyn senyn eke Rom eyj ɔom Jwifel abusu eke k'ob egn low luw eci. † **19:7** Ob Ap 24.16. † **19:9** Ekn Esayi 53.7. † **19:11** Ekn Mark 15.1. † **19:12** Sesar e lawl'nin eke wel b'ony egn eke bi kok low ligbel onj Sesar. El em ec'egj eke in e low okm Sesar es sos em a, li b'ijr ow gbre luw eci. † **19:13** Usu eke wel kok mebn em: yogn anake Pilat b'ony dedeku a jej ok egbel ec'amani a. † **19:15** Jwifel egnj ebm eke Nyam any uwm es k'el el ec'eb ebu. Odad na em -n'am titjn anm. † **19:17** Rom eyj ec'ol em a, wel b'or egn a eke wel ob low a say eke mowi ey anj enyembri a, ba ow b'uw; ke wel onj n'abu in obi ec'olikh a tonj l'ok usu a eke wel b'ow kok'r low njun a. † **19:20** Rom eyj bi kok nyandre ew egn oliknj af banj saw yec'etnj ke agj ekn ke -n'ony tutr. † **19:23** Rom eci sroda eyj a, gbnj ke -l'ibi egn eke wel ob low a, -li b'ot ow mob es sos, ke mob a el el eci. † **19:24** Selu 22.19. † **19:28** Selu 69.22b. † **19:31** Nenegj e legj: ekn Matie 27.58 ec'akr otar a. † **19:31** Agj eke wel b'ew oliknj af a, sel b'at el tonj ke -l'uw. Ke sel k'atm el a, -li b'ot el ec'akr a -li tat likj a ke ow onj -l'egnj tel. -Li bi kok eben a, ow b'ony -l'ok sel, -l'uwmn fafa. Gbeko eke wel bubm el akr a, -l'otumn -li kokmn ij, ow b'ony -li b'uw fafa.

af Jesu ab a akr. ³³ Eke -li b'ok Jesu ogn a, -l'ekn eke ow uw ij; ow sositam anake -li bubam ow akr a. ³⁴ Gbeko srɔda eyj ab em e nyam oc in eci mpragb a ign Jesu menegb em etj kpekj mebl lele mij ab am ok es. ³⁵ Egn a ek'am ij ɔw amua e danju a ekn ɔw a etj in e danju ij a el nawre; in, l'uw any eke low nawre n'am dad. N'am ij ow e danju yec'etj ke ɔny yeji ɔbr nawre. ³⁶ Tasi em a, ɔw amua ey yec'etj ke Nyam Lel ec'odad a iy neny: *Wel k'ow ubm'n luw kaka es.*† ³⁷ Etj emeny Nyam Lel ejec'am dad ese: *-Li b'ow -li ler egn a eke -l'upar menegb em a.*†

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Luk 23.50-56

³⁸ Ow amua b'ec a, Josef, Arimate banj iy a ow ibrm Pilat abusu eke k'oc Jesu eci sos megl a. † Ke Josef a, Jesu eci jam es ko es lol em, anke li b'uru Jwifel ec'es ewel a. Pilat ɔj'n abusu l'oc Jesu eci sos megl ab ab n'im. ³⁹ Nikodem a eke ncok nyam im ejn Jesu a yeji ow. L'ism kpey eke wel wuwlm mijey ejec'ab ke ow eci leg a ɔtu eke k'ij kilo likj lele lew ab. ⁴⁰ Agj a yony mum oc Jesu eci sos megl a, ok sekp sɔsɔjɔ sigbad og ab af etj oc wiwrm'n sos ab ese el el eke Jwifel bi kok egn es oc em ab af. ⁴¹ Usu a eke wel ew Jesu olikj af a, egb lakp nyam anj; em yogj, uwomu owr nyam anj eke wel ocm egn es em. ⁴² Eke ow el Jwifel a eci nenegj eci sos bebm e legj, ke uwomu a yeji titm a, -l'oc ow es em yogj.

20

Jesu eci luw em anj igb owi

Matie 28.1-8; Mark 16.1-8; Luk 24.1-12

¹ Dimas ibribri fafa a, ek'usu k'otm es a, Mari, Magdala yowi a im uwomu ab af. L'ekn uwomu neny a eci lob a ek'oc es anj saw. ² Ow ɔj l'uru es n'im n'ejn Simo Pier lele jam es a eke Jesu b'erur ab ab, etj li dad wel nine: «Wel ɔny Egn gbel a oc es uwomu ab em, etj s'uwm yogj eke wel oc ew'r ab any.» ³ Etj Pier lele jam es yec'ab ab im yogj a eke uwomu a anj a. ⁴ Agj a yony mum okr af am uru es im, gbeko jam es yec'a uru es fafa akm Pier etj ikj anj em ok uwomu ab af. ⁵ L'is es li ler uwomu ab em, etj l'ekn sigbad og eke ok es wus, ko l'eym uwomu ab em gbe. ⁶ Simo Pier eke am us'r jam a yeji im ok yogj etj ey uwomu ab em. L'ekn sigbad og eke ok es wus yogj, ⁷ lele gbad a eke wiwrm Jesu nunj ab a; gbad na anm sigbad og ab ab,

ko wel ar es ew es usu ejeci. ⁸ Etj jam es ejec'a, in a eke ikj anym im uwomu ab af a yeji ey uwomu ab em. L'ekn etj l'ub nawre. ⁹ (Ke tasi em a, toj wanci ab af a, jam esel a k'irim Nyam Lel ec'odad ek'am dad eke Jesu in b'ow in igb agj ek'in uw ab em a e low.) ¹⁰ Etj jam esel yony a ewl im el ogn a.

Jesu elu sos ɔkm yegm Mari, Magdala banj yowi a

Matie 28.9-10; Mark 16.9-11

¹¹ Mari anj gbenj uwomu a saw, etj am ikj ɔjn. ɔjn ikj ab ab, l'is any es eke li k'ekn uwomu ab em; ¹² l'ekn afr erm esel yony eke sus mob efu ok es usu a eke wel ew Jesu eci sos megl a: nyam anj nunj af etj nyam anj akr esr a. ¹³ Afr erm esel a am ibrm'n ese: «Yɔw, ko bla etj am ikj ɔjn ee?» Li dad wel nine: «Wel ɔny em Egn gbelyi oc es etj m'uwm yogj eke wel ew'r es ab any.» ¹⁴ Eke n'am dad eben a, l'ewl sos meny etj l'ekn Jesu ek'anj yogj, ko l'uwm any eke ow el ow. ¹⁵ Jesu ibrm'n nine: «Yɔw, ko bla etj am ikj ɔjn ee? Ko bwo am ɔl ee?» N'am tutr eke ow el egb lakp a eci juma kok es a, na sositam li dad ow nine: «Egn gbel, eke ow el ij oc'r ab im, ke yegm'n usu eke ew'r a, ke m'im m'oc'r.» ¹⁶ Jesu esj'n: «Mari!» L'ewl sos meny etj li dad ow Ebre em nine: «Rabuni!» (ek'el nyandre em «Low yegm agj es»). ¹⁷ Jesu dad'r nine: «Njan, k'ucu k'ony'm es! Mi k'iim em Es ogn a, ko im dad em lisijimel a eke m'aam em Es a eke ɔny yeji el ɔny Es a ogn, m'aam em e Nyam a eke ɔny yeji el ɔny e Nyam a ogn.» ¹⁸ Etj Mari, Magdala yowi a im ejn jam esel a etj am ɔb el amani dad ese: «M'ekn Egn gbel a!» Etj n'am dad wel low yec'a eke ow dad'r a.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Luk 24.36-49

¹⁹ Dimas a ce eci ncebles a, jam esel a as luku el nyam em. -Li babl masany a fej safue em anke -n'am uru Jwifel ec'es ewel a. Jesu ey ɔkm el ec'aranj inym es etj am dad el ese: «Erm es ey anj ɔny ab!» ²⁰ Li b'ok odad ab es a, n'am yegm wel in e sabu a lele in eci menegb em ab ab. Jam esel a sos em am inj, Es Kɔtɔko eke -l'ekan a sositam eci. ²¹ Emeny Jesu am dad el ese: «Erm es ey anj ɔny ab! Ese el el eke em Es erm'm ab af a, em yeji m'am erm ony.» ²² Sodad amua b'uwr a, li fuf wel sel etj li dad wel nine: «Ejan Abj Lala! ²³ Agj a

† **19:36** ɔkm Ok 12.46; Awl 9.12. Lakpo lakpo fej eci Pak a, Israel ec'ey a bi gbebl Ejipt eke -l'okr ɔkm madu okr em a ec'es. Es gbebl ab em -li b'ibi liccbl -li kokr egb waw el e sikpl a eci. Ow itm eke liccbl a eci luw kaka k'ub es. Ow anj ese Jesu ec'a eke Nyam ɔom abusu eke in e luw k'ub es ab af. Ow el Jesu eke eb liccbl a ec'usu a. † **19:37** Zakari 12.10. † **19:38** Ekn Matie 27.58 ec'akr otar a.

eke b'ow ocr sikpl apr a, b'ow εην oc ap; agn a eke k'ow ocmn sikpl apmn a, k'ow εηnm oc ap.»

Jesu lele Toma ab

²⁴ Λεγη a eke Jesu ow el ec'araηn a, jam esel lew yony ab em ec'εγη nyam, Toma (eke wel ign nin af Oli a) anm el ab. ²⁵ Jam esel ejec'a am dad'r ese: «S'εkn Es Kotoko!» Ko Toma dad el nine: «Eke m'eknm ecigbro enyembri in e sabu araηn a, eke m'ocm em ec'abuli a m'elum ecigbro a ec'omu a eke kok ab em, etj m'ocm em ec'abu a m'ujrm'n menegb em, mi k'ow m'ubm nawre.»

²⁶ Dimas gber mum b'ec a, emeny Jesu eci jam esel a as luku el ab em, etj na ec'a, Toma yeji anη el em. Wel babl mel a safue em, ko Jesu ey okm inym es el ec'araηn etj am dad ese: «Erm es ey anη ony ab!» ²⁷ Etj li dad Toma nine: «Ew η ec'abuli a aηa ke lér em e sabu a; εγηm η ec'abu ab es ujr'm menegb em. Ki bebar, ko ub nawre.» ²⁸ Toma dad'r nine: «Em Es Kotoko em e Nyam!» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Eke ekn'm a anake ub nawre ab ee? Ehe b'ow el agn a eke k'ow eknm im ke b'ow ub'm nawre a eci!»

Lel a e liy a

³⁰ Jesu kok meny ewr nono jam esel a ec'any af eke wel dadm ow ec'odad lel na em. ³¹ Gbeko yec'a eke anη lel na em a, wel non yec'etj ke ubr nawre † eke Jesu el Mesi, Nyam ec'Iy. Etj eke b'onyn omm in em a, b'ow εjan sel in em.

21

Jesu okm sos okm yegm in e jam esel

¹ Eke segη beb ec a, emeny Jesu okm sos okm yegm in e jam esel a, Tiberiad eci mij lekpl a † e nanu a. Kin elel eke Jesu okm sos okm a: ² Simo Pier, Toma (eke wel ign nin af Oli a), Natanael (Kana baηn Galile wus af ec'a), Sebede ec'ey a, lele Jesu eci jam esel ejeci yony ab anake anη usu nyam a. ³ Simo Pier dad el nine: «M'aam mij af.» -Li dad ow nine: «Ey yeji s'am ow η ab.» -N'im -l'ok mijetj ab em etj -n'im mij af. Gbeko ncok a gbe, -n'onym ocn kaka.

⁴ Eke legη am eny ow a, Jesu inym es nanu yogη, ko jam esel a uwm any eke ow el in. ⁵ Etj Jesu dad el nine: «Em jimel, ko onyn ocn tel ee?» -Li dad ow nine: «Njan o.» ⁶ Li dad wel nine: «Okr muw a mijetj a eci lidr ogog a, b'ow onyn ocn.» -L'ok muw a, etj -l'otumn -n'onymn -l'elumn okm mij ab em anke ocn nono iy em. ⁷ Jam es a

eke Jesu b'erur a dad Pier nine: «Eγη a Es Kotoko!» Eke Simo Pier iri eke egη a Es Kotoko a, l'us in e mob sus em a eke n'onny l'oc es a, etj l'ey mij ab em. ⁸ Jam esel likpr a am odu muw a eke ocn iy em a, etj -n'am owr nanu eci mijetj ab em. -L'ibnm nanu ab; ow otu eke k'ij abu ekη yen.

⁹ Eke -li b'us es wus a, yogη -l'εkn malel eke wel ok ocn lele futufutu ab es af. ¹⁰ Jesu dad el nine: «Otr ocn a eke caca onyn a eci beb owr.» ¹¹ Simo Pier ewl ey mijetj ab em, etj usm muw a eke ocn egbel nono anη em ab es. Ocn a ij ekη lobη lele lew lele nyahan ab. Ocn a ek'iy em a bobo yeji, ocm muw a gbagbram es. ¹² Jesu dad el nine: «Owr ijr ob.» Jam esel ab em ec'εγη kaka ocm any tuotuo em dadm esme: «Ko η, bwo el'η ee?» Tasi em a, -l'uw any senyn senyn eke Es Kotoko ana. ¹³ Jesu kpukη im εη η el, oc futufutu a etj cec el; n'onη wel ocn a yeji. ¹⁴ Luw em a eke Jesu igb a etj a, sakp nyahan em eke n'am yegm in e jam esel a sos ana.

Jesu ewl ηη Pier abusu Nyam e juma kok eci

¹⁵ Eke -l'ijr ob ow uwr a, Jesu ibrm Simo Pier nine: «Jan jim Simo, ko em eci erur a eke ony a agb akm agη amua ec'a ee?» Li dad nine: «Eε, Es Kotoko, mi b'erur'η, uw any.» Jesu dad'r nine: «Osu em e meceb ey a.» ¹⁶ Emeny l'ibrm ow sakp yony em nine: «Jan jim Simo, ko erur'm ee?» Li dad nine: «Eε, Es Kotoko, mi b'erur'η, uw any.» Jesu dad'r nine: «Osu em e meceb a.» ¹⁷ Emeny l'ibrm ow sakp nyahan em nine: «Jan jim Simo, ko erur'm ee?» Pier sos ow es eke Jesu k'ibrm'n odad nyam a ce sakp nyahan. Etj li dad ow nine: «Es Kotoko, η uw low feη any; uw any eke mi b'erur'η!» Jesu dad'r nine: «Osu em e meceb a. ¹⁸ Eε, low nawre m'am dad ony: eke anη ηgbafre a, η obi bi sus η e mob, † etj b'im yogη eke b'erur a; gbeko susu b'ow'η sos a b'ow gegηm sabu es, † egη ejeci b'ow sus'η mob etj b'ow oc im η yogη eke k'ow erurm eke k'im a.» ¹⁹ Sodad amua em, Jesu am yegm Pier ec'elele eke b'ow uwr ke ow em n'onη Nyam anygbel a. Sica Jesu dad'r nine: «Us'm jam!»

Jesu e jam es a eke b'erur a e low

²⁰ Pier b'edη sos meny a, l'εkn jam es a eke Jesu b'erur a ek'anη el jam. (Ke egη a eke ub nun ew Jesu af, ob ij lofu lis a eke -n'anη, ke am ibrm'n egη a eke b'ow ol' l'ij'r a e low a, in ana.) ²¹ Pier ekn'n etj dad Jesu nine: «Es Kotoko, etj ko in, bla lowi

† 20:31 yec'etj ke ubr nawre:Jan eci silel esig oglog em ec'a, yec'etj ke abu anη ony em am ubr nawre. † 21:1 Galile eci mij lekpl a eci nin ejeci nyam el Tiberiad. † 21:18 η obi bi sus η e mob:Grek em odad a ec'iri tasi a el η obi b'egη η e meb er em a. † 21:18 Gegηm sabu es:nyandre em odad mum eke am yegm oliη af ew owi.

b'ow eɪn'n ee?» ²² Jesu dad'r nine: «Eɪn eke m'erur eke li k'anɲ owr toɲ ke m'ɛwl m'ow, ke ɲ e low ee? N'ec'a, ù'm jam cɛ!»

²³ Amani a eb es aɲ lisijimɛl ab em eke jam ɛs na in k'ow in uwm ij. Ke tasi em a, Jesu dadm Pɛɛr eke ow'n k'ow in uwm, kɔ li dad: eɪn eke in erur eke ow'n k'anɲ owr toɲ ke in ɛwl in ow, ke ow e low ee?

²⁴ Jam ɛs nyam na cɛ anake am ij ów amua e danɲu ke nɔn yej'a, eɪn s'uw any eke in e danɲu ij a el nawre.

Es abal el em ec'odad

²⁵ Emɛny Jesu kok ów ejeci nɔnɔ. Blɛl wɛl am nɔn ów amua nyam nyam, ke em e tutr em a, blɛl yec'a eke wɛl nɔn a íy wus na nimum wal es.

a ec'usu im owi a ek'ow em li sigm Nyamel es Azi wus af lele Gres wus af ab a e low.

Ɔrm esel ec'ob kok e lel Ɔw ek'it eke wel k'uwan any

Ob Kok e lel na el Luk eci lel yony em eke non ɔn in iwl Teofil. Luk in obi a sekp kok es, gbekɔ li b'im Pɔl ab -l'ob Amani Mamn e kokoba. Jesu Krist ec'Amani Mamn a eke Luk non ab em a, l'otar "fɛn eke Jesu kok, ke yegm nunj ɔb em etn tonj ignj legnj a eke Nyam oc im'n afr a" e low akr (Ob Kok 1.1-2). Ob Kok e lel ab em, Luk am dad jam esel a eci juma eke kok lele elel eke -l'ocr Amani Mamn -n'imn -l'okr wus na e nunj a ec'odad ab (Ob Kok 1.8). Wel b'ekn Jesu eci juma kok a Luk ec'Amani Mamn a eke non ab em, etn wel b'ekn Abn Lala eci juma kok a Ob Kok e lel ab em.

Ob Kok e lel ab em, Amani Owr a fafnj ereb fɛn es. Ɔrm esel a ɔb in ec'amani Jwifel a ec'aranj, eb egbel em a eke wel b'ignj sekp nunj ab em, Grekel e nunj em ɔny esel a ec'aranj, -l'ob -l'ok Etiopi iy a, tonj -l'ok Rom bobo yɛji ek'el eb gbɛl ek'ew wus na nimum es ab em. Wel ɔb Amani Mamn a e kokoba ok egɛn lele ɔyɔw ab, wel ɔb sob el em, jej ok usu, an ol usu, eb em ec'ow bebɛm usu. Usu a fɛn eke Amani Mamn a ec a, agɛn bebɛ egɛn ow e low eb, kɔ likpr egɛnm ebm; sakp nonɔ agɛn a eke egɛnm ebm a b'ijr erm esel a gbre.

Ob Kok e lel ab em, agɛn nonɔ ɔb erm esel a low, etn erm esel a dad el ɔw nonɔ el eci ɔmn a e dogɛn eci. Eke -li bi dad Jwifel odad a, -li b'elɔ ɔkm -li yegm eke Jesu el o a lele kokoba ɔb owi ab ab eci neny eke iy, etn l'el Mesi a. Agɛn a eke am ignj sekp nunj a, -li bi dad wel eke Nyam el egɛn a eke -n'am ɔl es segɛn a fɛn ke -li k'ɛɛnm a. -N'am dad ɔlu a eke Nyam ɔny abusu eke k'ewlm ke ɔny egɛn oc es agɛn ec'abu em.

Kin low ligbel a eke wel ayal ow e low Ob Kok e lel em a: ke el kretien a, ow ite ke elum Jwifel ec'ol ab ee? Nunj ɔb em a, erm esel a ɔny tutr na, kɔ Abn Lala ayal ɔn el eke Amani Mamn a agɛn a fɛn eci, eb ir etn etn a fɛn eci. Eke -n'ɔnyɔn ɔw a -l'ekana a, erm esel a egɛn eb eke agɛn a ek'elɔm Jwifel ke ub Jesu nawrɛ a eci likr es ubr a elm lɛc em, ow itm eke -li k'elɔm Jwifel eci sol a fɛn.

Ɔrm es Pɔl ec'erm a e liy a tasi el: ke l'ɔb Amani Mamn e kokoba l'ok agɛn ek'elɔm Jwifel a. Lel na am dad in eci sakp nyahan

Ɔrm esel ec'Abn Lala e wel ewar

¹ Egɛn gbɛl Teofil, em eci lel krekrɛ ab em, † mi dad ɔw a fɛn eke Jesu kok, ke yegm nunj ɔb em etn ² tonj ignj legnj a eke Nyam oc im'n afr a. Gbunj ke l'uyu afr a, agɛn a eke li ɔsum l'ot ese erm esel af a, n'ɔn wel sol Abn Lala ec'abusu em. ³ Tasi em a, in e luw a e jam a, l'elɔ sos okm li yegm in ec'erm esel a sakp etn etn em eke n'annj owr. Segɛn ekɛn yony etn eke l'elɔ sos okm li yegm wel, ke li dad wel Nyam e gbrenjbi usu a ec'odad. ⁴ Legn nyam, eke n'am ij ob wel ab a, l'ijl wel neny nine: «Ki kpabr es Jerusalem e lis, kɔ annj low a ek'em Es ewar ɔny a, ob ap a eke mi dad ɔny ow e low a ec'eku em: † ⁵ Jan ok agɛn mij nunj mij em, kɔ ɔny, legɛn tel em, wel b'ow ok ɔny mij nunj Abn Lala em.» †

Jesu am uyu afr

⁶ Ɔrm esel a ek'elɔl Jesu em a ibrm'n nine: «Es Kotoko, kɔ legɛn na em anake b'ow ewl sigm Israel ec'es ew ab es ab ee?» † ⁷ Jesu dad el nine: «Ow elm ɔny itmn eke k'uwr segɛn a lele wanci ab ab e low any, kɔ em Es bebɛm ew es in obi ec'abusu em. ⁸ Gbekɔ ɔny b'ow enan lɛc nyam legɛn a ek'Abn Lala b'ow us ɔny es nunj af a. Etɛn ɔny b'ow eel em ec'adanjku, dadr em ec'odad Jerusalem, Jude e wus a nimum af lele Samari ab, tonj okr wus e nunj.» †

⁹ Eke li dad ɔw amua uwr ke -n'am lɛr ow a, Jesu am uyu afr; etn jru ow edɛn el any. ¹⁰ Eke erm esel a ec'any a kokɛn afr cɛ ke -n'am lɛr yogɛn a eke Jesu am uyu im a, kpɛkɛn agɛn yony eke sus mob efu anɛn el any af ¹¹ etn dad el nine: «Galile ec'agɛn, bla sosisem etɛn iymn es anja am lɛr afr ee? Jesu na eke ngbonj ɔny ec'aranj aam afr a, b'ow ewl mɛny ow elel a cɛ eke ekan in n'aam a.»

Matias usr Judas usu

¹² Sica erm esel a anj lafeny eke wel b'ɛsn Olivie lafeny a ogɛn, etn ewl mɛny ow Jerusalem. Lafeny a, banj a e saw cɛ ow anj; yogɛn lele banj ab ab kilo nyam cɛ. † ¹³ Eke -l'owr -l'okr Jerusalem a, -l'uyu -n'im el afr a eke -li b'annj segɛn fɛn a. Kin erm esel a ek'annj yogɛn a ec'en: Pier, Jan, Jak lele Andre ab, Filip lele Toma ab, Barlelemi lele Matie ab, Jak ek'el Alfe jim, Simɔ eb dogɛn es lele Jud ek'el Jak jim ab. ¹⁴ El lele ɔyɔw a lele Jesu lis Mari lele Jesu

† 1:1 *lel krekrɛ ab em*:Luk eci lel krekrɛ eke non a el Luk ec'Amani Mamn a. (Ɔkn Luk 1.1-4). Ob Kok esel e lel na anake el Luk eci lel yony em eke non na. † 1:4 Ɔkn Luk 24.49. † 1:5 Ɔkn Matie 3.11; Mark 1.8; Luk 3.16; Jan 1.33. † 1:6 Ese Jwifel fɛn af, erm esel a am eku eke Mesi a ki sog el Rom eci gbre ijr ab em, ke l'ewl li sigm Israel ec'es ew ab es ese David lele Salomo ab e legɛn em ec'ab af. † 1:8 Ɔkn Matie 28.19; Mark 16.15; Luk 24.47-48. † 1:12 *Kilo nyam cɛ*:usu im eci sofɔ eke Jwifel ec'ol a edɛn ɔn agɛn nɛnɛgn eci.

lisijimel ab ab səḡn fəḡ -li b'as luku usu nyam -ni ḡḡḡ Nyam.

¹⁵ Səḡn ab em e nyam em, ḡmn esel ek'otu eke k'ij aḡn ekḡ nḡḡn as luku. Pier igb el ec'araḡn etḡ dad el nine: ¹⁶ «Aḡn lisijimel, ow it eke yec'a ek'Abḡ Lala dad Nyam e Lel em a k'iy nənḡ. L'ikḡ anym l'ecr David em, l'ewar Judas eke nyimn aḡn a ek'edḡn Jesu a e līs e low. ¹⁷ Ke Judas yeḡi, ey erm esel ab em e nyam ek'in yeḡi ḡny in eci juma. ¹⁸ Etḡ in eci low ḡḡḡ e li kok a eci labm eke wəl sḡḡ'r ab em, l'ol ḡgm nyam, etḡ yogḡ n'anḡ afr l'ey wus nuḡ nuḡ l'ob lok es etḡ in e sugḡ a fəḡ ok ḡkm. ¹⁹ Jerusalem ec'agḡ a fəḡ iri low na, ow sosisem el ec'ebḡ ab em -l'esḡ ḡgm a "Akeldama", ek'el nyandre em "Mebl ec'ḡgm". ²⁰ Etḡ Selu e lel ab em kin yec'eke wəl nḡn: *Ke in ec'el a eru es ofr; ke eḡḡ kaka k'irm em.* Etḡ eməny wəl nḡn: *Ke eḡḡ ejeci us'r'r usu in eci juma ab em.*^{† 21-22} Ow sosisem, ow akpl ek'eḡḡ nyam k'ow akr ey af ij Es Kḡḡḡḡ Jesu e luw em anḡ igb a e danḡu. Ke eḡḡ a el aḡn a eke b'anḡ ey ab səḡn fəḡ, usu a fəḡ eke s'ec Es Kḡḡḡḡ Jesu ab a ec'eḡḡ nyam, ləḡḡ a etḡ eke Jan ok'r mij nuḡ a toḡ ke igḡ ləḡḡ a eke n'ḡḡḡḡ ey ec'araḡn n'im afr a.»

²³ Wəl ok aḡḡ yony ḡkm el ec'araḡn: Josef eke wəl b'esḡ Barsabas ke wəl b'ok en es Justus, lele Matias ab. ²⁴ Etḡ dedeku a nimum ḡḡḡḡ Nyam dad nine: «Es Kḡḡḡḡ, ḡ eke uw aḡḡ fəḡ ec'erm ab any a, yəḡm ey el yony na em ec'eḡḡ eke sḡsum oc ²⁵ eke k'el erm es, ke idr juma a eke Judas igḡ elu es im usu a ek'el in ec'a.» ²⁶ -Li kok sḡsum oc etḡ ow ey Matias af; etḡ l'ey erm esel lew nyam a ec'eb ab em.

2

ḡmn esel a eḡḡ Abḡ Lala

¹ Eke Pantekot ec'es ḡḡḡḡḡ e ləḡḡ ow a, ḡmn esel a fəḡ as luku usu nyam. ² Kpru em, likekr ligbəl nyam anḡ afr ow. Likekr a anḡ esə ləf ligbəl eke b'elu ab af, etḡ ow eb akḡ a nimum eke -n'anḡ a. ³ Kpəkḡ -l'ekn mob ek'anḡ esə sanm al af eke ok ḡkm; -li kpakpab es etḡ -n'im -li sisig es eḡḡ nyam nyam e nuḡ af. ⁴ Kpəkḡ Abḡ Lala iy el fəḡ em, etḡ -n'am dad odad səbr ejec'em esə el el eke Abḡ Lala am ḡḡ el eke -li ki dad ab af.

⁵ Ke Jwifel ek'anḡ susu susu a ow ir Jerusalem; -l'el Nyam nuḡ igḡ esel tasi. ⁶ Eke likekr a ikḡ wəl iri a, -l'uru es -l'ow -l'as luku. El fəḡ low am at el sel afḡn es, anḡke el em ec'eḡḡ fəḡ am iri ḡmn esel a

dad odad in ec'ebḡ ab em. ⁷ El fəḡ low am iti el any etḡ am inḡ el sos em. -N'am dad -l'esə: «Aḡḡ amua fəḡ ek'am dad sodad a, ko -l'elm Galile ec'agḡ ee? ⁸ Etḡ sica ayaf etḡ ey em ec'eḡḡ fəḡ am iri -li dad odad in ec'ebḡ eke wəl ew'r ow em ab ee? † ⁹ Ey ec'araḡn a, aḡḡ anḡ Part, Medi lele Elam wus af ab ow: bəb anḡ Mesopotami, Jude, Kapadḡs, Pḡḡ lele Azi wus af ab ow; ¹⁰ bəb yeḡi anḡ Friji, Panfli, Ejipt lele Sirən e wus ikpr ek'anḡ Libi ab ab ow. Etḡ aḡḡ anḡ Rom yeḡi ow, ¹¹ (Rom ec'agḡ eke mew em etḡ el Jwif, lele aḡḡ ek'eḡḡ el eci Nyam nuḡ igḡ a e low eb ab ab), Kret ec'agḡ lele Arabi eyḡ ab. Etḡ kin eke s'am iri -n'am dad Nyam ec'ow eḡḡḡ eke kok a ey e səbr ab em!» ¹² El fəḡ -n'anḡ low any iti ligbəl em, etḡ -l'uwmn low eke -li ki tutr any. -N'am dadarir el ofr em -l'esə: «Ke na, ow e nyandre el bogḡ ec'ee?» ¹³ ḡḡḡḡ aḡḡ bəb am kokḡ ḡmn esel a miyer dad esə: «-L'eḡḡ mar am ḡny el!»

Pier ec'odad eke dad dedeku a

¹⁴ Sica Pier ek'anḡ erm esel lew nyam ab ab a, igb inḡm es etḡ lebl tuḡtuḡ em am dad dedeku a esə: «ḡny Jwifel lele aḡḡ a fəḡ ek'ir Jerusalem ab ab, ow it eke k'uwr low ek'am ey ab any, ke igḡḡ loru es irir yec'a eke m'ow mi dad a. ¹⁵ Aḡḡ amua ow elm mar ḡnym el esə el el ek'am tutar ab af, anḡke s'anḡ ibribḡ e wanci libarm em. ¹⁶ ḡḡḡḡ sica low a eke kokoba ḡb es Joel dad a ey tasi ḡ. ¹⁷ Kin low eke Nyam dad eke b'ow ey səḡḡ es abal el em a:

Mi b'ow m'omun em ec'Abḡ ab es aḡḡ a fəḡ af;

ḡny ec'ey eḡḡ a lel ey ḡḡḡ ab ab b'ow ḡb em e kokoba,

ḡny eci ḡḡḡḡḡ a b'ow ekan nuḡ em,

etḡ ḡny ec'agḡ esu a b'ow ekn ḡw məmḡ erur em.

¹⁸ Es, səḡḡ amua em, mi b'ow m'omun em ec'Abḡ ab es

em eci juma kok esel a lele juma kok lisel ab ab af,

etḡ -li b'ow -l'ob em e kokoba.

¹⁹ Mi b'ow mi kok ḡw eḡḡḡ nḡḡḡ afr,

etḡ mi b'ow mi kok mənḡ ewr owi nḡḡḡ wus anḡ.

Mebl, al, lele mḡḡḡḡ eke anḡ esə jru af b'ow anḡ em,

²⁰ ligḡḡ b'ow irḡḡ in ec'afḡ a,

etḡ awl b'ow ebl es kondḡḡ esə mebl af, ḡḡḡḡ ke Es Kḡḡḡḡ e ləḡḡ a ḡw, anyḡḡḡ e ləḡḡ ligbəl a.

²¹ Etḡ eḡḡ kaka fəḡ eke b'ow esḡ Es Kḡḡḡḡ e nin a, b'ow eḡḡ sel. †

† 1:20 Selu 69.25; 109.8. † 2:8 Israel ec'eb a ey wus ar em ow afḡ akḡ ekḡ yen yen sakp yen es. Aḡḡ a ek'ey lec a ony Jwifel a lec em im ir lutu eb. Yḡḡ, el ec'ey lele el lael ab wewr eb ejec'a eci səbr a esə el ec'ebḡ eke wəl ew el ow em af. Na sosisem anake Jwifel b'ebḡ sebr erḡ erḡ amua fəḡ a. † 2:21 Joel 3.1-5, Septant em ec'odad eke wəl oc.

22 Israel ec'agn, igññ loru es irir low a eke m'am m'ow mi dad a: Nyam yegm ony eke n'ojñ Nasaret e Jesu in eci abusu a. Nawre em a, Nyam ecr in em kok sakrowa nono ony ec'arajñ, li kok ow egbel nono eke b'iti any, lele meny ewr owi ab; ony uwr any yeji. 23 Egnñ ikñ na, wel elu'l es oj ony ese lele eke Nyam tutr ke ikñ anym bebñ ow e low ew es ab af. Etnj ony, ibir ir oliqñ af eke ojñ agñ ek'uwm Nyam any a ew'r ab em. † 24 Gbeko Nyam igbm'n luw em, n'onny l'oc ow es luw e gbre ijr ab em, anke ow itm eke luw ec'abusu a k'ucu ony'n es. † 25 Tasi em a, kin yec'eke David dad in e lis:

Segñ feñ m'am ekn Es Kotoko em ec'any af,

n'ann'm saw yec'etñ ke mi kí mumum.

26 Na sosisem, em ec'erm sos em am inñ, etñ em e neny am egn ehe ec'ej.

Etnj uwomu em yeji,

em e sos megl a b'ow eru es am omñ low.

27 Nawre tasi, k'ow igññ elum im es ojñes bajñ,

k'ow yegm ñ e libowi mamñ e sos megl a ugnñ es uwomu em.

28 Nj, yegm'm sebr a eke bi nyimñ egnñ sel etñ em a,

etñ ñ e sos eke b'ow elu okm em ec'any af a, b'ow ojñ'm sos em inñ. †

29 Agñ lisijimel, abusu eru'm es eke mi ki dad ony lala em ey lagñ David e lis e low. L'uw, wel oc'r es etñ in ec'uwomu a yefenyña yeji anñ ey ognñ aña. 30 Gbeko l'el kokoba ob es etñ l'uw any eke Nyam ij neny ewar ir ek'in ec'alaw ab em egnñ nyam b'ow usr'r usu el eb ebu.† 31 David ikñ anym ekn low a eke b'ow ey a, etñ ow sosisem li dad Mesi ec'uwomu em anñ igb a e low nine:

Wel igññ elum'n es ojñes bajñ, etñ in e sos megl a ugnñ es uwomu em. † 32 Jesu na eke m'am dad in e low a, Nyam igbm'n agñ ek'uw ab em, etñ ey feñ s'ij ow e danku.

33 Sica, wel igbl'l ognñ Nyam e lidr abu af, † etñ Es em n'ejññ Abñ Lala a eke wel ewar ow e low a, etñ n'omun es ey af. Ow e low anake am ekan, ke am irir a. 34 Tasi em a, David in obi l'uyum afñ; gbeko li dad nine: Es Kotoko Nyam dad em Es Kotoko nine:

"Ow sig es em e lidr abu af,

35 toñ bake m'ót ñ ec'efnu m'ok ñ ec'akr ew a." †

36 Sica ow it eke Israel ec'agnñ feñ k'uw any tasi eke Jesu a ek'ewr oliqñ af a ce anake Nyam oc ew Kotoko lele Mesi ab a.»

Agñ fandi nyahan obñ omñ esel a

† 2:23 Ekn Matie 27.35; Mark 15.24; Luk 23.33; Jan 19.18.

† 2:24 Ekn Matie 28.5; Mark 16.6; Luk 24.5. † 2:28

Selu 16.8-11, Septant em ec'odad eke wel oc. † 2:30 Selu 132.11; bebñm 2 Samiel 7.12-13. † 2:31 Selu 16.10.

† 2:33 wel igbl'l ognñ Nyam e lidr abu af:odad na Grek em a, wel otu eke it'ññ ejec'em dad ese Nyam e lidr abu a ony igbl'l ognñ. † 2:35 Selu 110.1.

37 Eke agñ a iri sodad amua a, ow ey el sos em nono. -L'ibrm Pier lele erm esel likpr ab ab nine: «Agñ lisijimel, ayaf si ki kokr ab ee?» 38 Pier odu eb nine: «Itññin erm em, ke ony em ec'egñ feñ egn eb wel ok'r mij nunñ Jesu Krist e nin em, yec'etñ ke Nyam óc ony e sikpl a ap ony, ke eñjan Nyam ec'ob ap a ek'el Abñ Lala a, 39 anke Nyam ec'ob ek'ewar a, ony lele ony eyñel ab eci, etñ ow el agñ a ek'elm Jwifel a yeji eci, agñ a feñ eke Es Kotoko Nyam b'ow esñ a.» 40 Emeny Pier dad el sodad nono, om el ów, atr el sos es nine: «Egnñ sel etñ a e low ebr; yec'etñ ke k'ónymñ abu eyr ese agñ a ek'irm ab af.» 41 El em ec'agnñ nono egnñ Pier e sodad a eb, etñ wel ok el mij nunñ. Legñ a, agñ ek'otu eke k'ij agñ fandi nyahan ow obñ el a ek'ony omñ a.

Agñ a ek'ony omñ a ec'eb ir

42 Segñ feñ ari at em, -li b'as luku -n'am iri erm esel a e low yegm a, -l'ir eb ese agñ lisijimel af, -l'ij ob lofu nyam em, -ni ñojñ Nyam usu nyam. 43 Agñ a feñ am ony Nyam ec'elum, anke Nyam am ecr erm esel ab em kok meny ewr nono lele sakrowa ab.

44 Agñ a feñ ek'ony omñ a b'okr af etñ el ofr -li bi cec ob eke -n'onnyñ a. 45 -Li b'ol el ec'ob eke -n'onnyñ a -l'ij etñ ow em ec'os eke -li b'ejññ a, -li bi cec el feñ, egnñ egnñ ec'es abur ek'ony a e kokr eci. 46 Legñ nyam nyam feñ, ow ópim, -li b'as luku Nyamel gbél ab em, el ec'akñ akñ a -li b'ij ob usu nyam etñ ob ij a b'el sos em inñ em lel erm froró em ab. 47 -N'am koklm Nyam etñ agñ a feñ am ony el ec'erur. Etnj legñ nyam nyam feñ Es Kotoko b'ot agñ eke n'am eb l'elu es a, l'ok wel em.

3

Pier lele Jan ab ewlm egnñ nyam e bubm es

1 Legñ nyam, Pier lele Jan ab aam Nyamel gbél ab em ncebles e wanci nyahan e Nyam ñojññ em. 2 Nyamel gbél a e gbugñ e lisany nyam eke wel b'esññ "Lisany Sobó" a e saw, egnñ nyam anñ eke in e mew em etñ bubm es. Legñ nyam nyam feñ, wel b'oc ow'r sigm'n es yogñ, yec'etñ ke l'otu li sism agñ a eke b'ok Nyamel gbél a e gbugñ a os. 3 Eke olu a b'ekñ Pier lele Jan ab ek'am ow ok akñ a, n'am sism wel ob. 4 Pier lele Jan ab ok'r anyamn af, etñ Pier dad'r nine: «Lèr ey!» 5 Egnñ a am lèr el gbiy, anke n'am tutr eke wel b'ow ojñ'n ob. 6 Ko Pier dad'r nine: «M'onyñ jete, m'onyñ sika, ko m'am ojññ yec'a e m'onyñ

a: Nasaret e Jesu e nin em, igb ke án es.»
 7 Etnj Pier ucu lidr abu ony'n, elum'n abu l'igb. Kpekɛn ɔlu a ec'akr a lel akr emn em ab ab ok em feɛn; 8 l'igb l'us es, n'inym es ceɛn etɛn n'am an es. L'igɛn Pier lele Jan ab l'ey Nyamel gbɛl a e gbugɛn a, n'am an es, n'am igb li sus es etɛn n'am kɔklm Nyam. †
 9 Agɛn a feɛn ekn'n eke n'am an es, ke n'am kɔklm Nyam. 10 Sica eke -l'uwɛr any eke ow el ɔlu a eke bi sig es Lisany Sobɔ a saw sism ob a, el feɛn ow ew el erɛn etɛn ow am iti el any yeɛi, low a ek'eɛn ow a sɔsiem.

Pier ec'odad eke dad Nyamel gbɛl a e gbugɛn a

11 Sica ek'eɛn a elum Pier lele Jan ab es a, agɛn a feɛn anɛn low any iti em, etɛn -l'uru es -l'ow -n'erɛn wɛl Nyamel gbɛl a eci lef eb usu a ek'ij Salomɔ e nin a. 12 Eke Pier b'ekn ebɛn a, li dad agɛn a nine: «Israɛl eɛn, bla sɔsiem eɛn na ec'ewlm a e low am iti ony any ee? Ki læɛ ey ebɛn! Eɛn na, ow elm ey obi ec'abusu em, oglog ey e Nyam nuɛn igɛn sɛnɛn em n'anm es, 13 kɔ Nyam a ek'el Abraham, Isak lele Jakɔb ab e Nyam, ke el ey lagɛl e Nyam a, elu in e libɔwi Jesu any ɔkm. Ony obi a ɔɔl ijr ir es ew esɛl ec'abu em, etɛn igɛn elul il es Pilat ec'any af, ke l'erur eke li k'elu ow es cɛ. 14 Ony igɛn Eɛn Lala a, Nɛnyembri Nyam Es a elul es etɛn ibrmn eke Pilat k'elu eɛn ibiu ab es ɔn ony. 15 Etnj ibir Sel Eɛn ec'Iɛr Es a. Gbɛkɔ Nyam igbm'n luw em etɛn s'el ow ec'adanɛu. 16 Eɛn na ek'am ekan a, uwr ir any. Jesu e nin a ec'abusu a eke ow em s'onɔn ɔmn a anake ewlm'n a. Jesu em ec'ɔmn a eke s'onɔn a anake ɔn eɛn na ewl nimum ony feɛn ec'any af a.

17 Gbɛkɔ agɛn lisijimel, m'uw any eke ony lele ony ec'es ew esɛl ab ab, ow el low any uwm em e low eke kɔkr Jesu e lis. 18 Gbɛkɔ Nyam kok yec'a eke likɛn anym l'ewar læɛn ek'ec ab em kokoba ɔb esɛl feɛn e nɛny em a. Li dad eke Mesi a k'ij gbɛ. 19 Itɛnɛn erm em ɛɔn, ke ewal -lær Nyam, yec'etɛn ke li tɛtɛn ony e sikpl ab es, 20 etɛn Nyam b'ow ɔn ony sel eb mamn e seɛn, etɛn li b'ow l'is ony Mesi a eke l'ikɛn anym li ɔsum l'oc ony ec'a: ke Jesu ana. 21 Gbɛkɔ sicaca em a, ow it eke Jesu Krist k'anɛn afɛr, toɛn ow ok læɛn ek'ow a feɛn b'ow ewl el owɛr a. God'etɛn Nyam ewar low na in e kokoba ɔb esɛl lala a e nɛny em. 22 Tasi em a, Moiss dad nine: *Es Kɔɔkɔ ony e Nyam b'ow ɔn ony kokoba ɔb es nyam esɛ em af, eke b'ow el ony em ec'eɛn nyam. B'ow irir ow a feɛn eke li b'ow li dad ony a.* 23 Etnj eɛn kaka feɛn eke k'ow irim kokoba ɔb es na e low a, wɛl b'ow ogn'n Nyam ec'agɛn a ec'aranɛn

ke wɛl ibi'r.† 24 Etnj kokoba ɔb esɛl a feɛn eke Samiel e læɛn em etɛn dad ow toɛn ke igɛn yeɛfenyna a, eɛn eɛn dad ow amua eke am ey seɛn amua em a e low. 25 Low a eke Nyam ecr kokoba ɔb esɛl em ewar a el ony eci, etɛn toɛn yeɛi anɛn sinm a eke Nyam kok ony lagɛl ab a em, læɛn a eke li dad Abraham nine: *Ny ec'alaw em m'ow m'ecr m'edɛn eb eb a feɛn ek'anɛn wus na a ɔwɔɔ.†* 26 Etnj ony sɔsiem Nyam ɔsum in e libɔwi oc, etɛn l'ikɛn anym l'oc n'onɔn ony. L'erm ow ow ow eke ow k'edɛn ony ɔwɔɔ, etɛn li b'ow n'onɔn ony em ec'eɛn nyam nyam igɛn in ec'ow eɛnɛn kok a elu es.»

4

Wel ot Pier lele Jan ab im Sanedren ec'any af

1 Eke Pier lele Jan ab odad anɛn nɛnyam am dad agɛn a, eɛb waw esɛl, Nyamel gbɛl a ec'ɔsu esɛl ec'eɛn ligbɛl a, lele Sadusiel ab ow eɛn el. 2 Erm am ebl el nɔnɔ eke erm esɛl yony a am yeɛm agɛn a low, ke am dad el Jesu e luw em ek'igb a e low, ke ow em am ij nɛny eke agɛn eke in b'uw a yeɛi in ɔtu eke in k'igb luw em. 3 -N'onɔn Pier lele Jan ab, etɛn -l'ot -n'im -l'ok wɛl sobel em toɛn læɛn eny, anɛn læɛn ler im nɔnɔ. 4 Ebɛn yeɛi, agɛn a ek'iri erm esɛl a ec'amani a e nɔnɔ gbɛl ub nawrɛ, etɛn ow ɔn ony esɛl a e nɛny a obn toɛn ɔtu ek'ij agɛn fandi yen.

5 Eke læɛn eny akr af a, Jwifel ec'es ew esɛl, agɛn ekpekɛ lele ol e low yeɛm esɛl ab ab as luku Jerusalem. 6 Agɛn a ek'anɛn el em a el: eɛb waw es ligbɛl An, Kayif, Jan, Alesandr lele eɛb waw es ligbɛl a ec'agɛn a feɛn ab. 7 -N'onɔn wɛl ony Pier lele Jan ab ow el ec'any af etɛn -l'ibrm wɛl nine: «Bwo ec'eɛn ec'abusu em oglog bwo ec'eɛn e nin em ewlmn eɛn na ee?»

8 Etnj Pier ek'Abɛn Lala iy em a dad el nine: «Eb ec'es ew esɛl lele agɛn ekpekɛ ab, 9 yeɛfenyna wɛl am ibrm ey low, low nimamn eke si kok s'onɔn eɛn nyam eke bubm es a sɔsiem, etɛn wɛl am ibrm ey el el ek'eɛn ikɛn na k'ewl a e low. 10 Eɛ, ony feɛn ow it eke k'uwɛr any, ke Israɛl eɛn feɛn yeɛi úw any: ek'eɛn na inym ony es any af sos tuɔtuɔ ab, ke Jesu Krist, Nasaret iy a e nin a ec'abusu em. Ewr ir olikr af kɔ Nyam igbm'n agɛn ek'uw ab em. 11 Jesu el eɛn a eke Nyam Lel dad in e low nine: *Lebn a eke ɔn, el us esɛl, waal elul es a ewl el el lɔy em e lebn tasi.†* 12 In em cɛ anake s'ɔtu eke si k'eɛn sel a, anɛn wɛs na nimum af, Nyam ɔkm agɛn eɛn ejeci kaka ek'in em si k'eɛn sel.»

† 3:8 Læɛn krekre eke eɛn na k'ey Nyamel gbɛl a e gbugɛn ana, anɛn Jwifel ec'ol a eɛn eke sos eyru k'ey Nyamel gbɛl a e gbugɛn a. Ekn Matie 21.15 lele akr otar ab ab. † 3:23 Ol ɔkn 18.15,18,19. † 3:25 Nuɛn ɔb 22.18. † 4:11 Selu 118.22.

¹³ Sanedren ec'agn a low am iti any, anjke -n'am ekn elel eke Pier lele Jan ab am dad odad erm susu em a, etj ow am ok el es sos em eke ow el agn nenē ce eke wewrm low yej'a. Etj -l'uw wel any eke wel b'ann Jesu ab. ¹⁴ Gbeko, eke -n'am ekn egn a ek'ewl inym el es saw a, Sanedren ec'agn a eknm low eke ki dad. ¹⁵ Ow sostiēm, -n'ōj wel ok okm luku as usu a etj el ofr -n'am bebmn ōw. ¹⁶ -N'am dadarir -l'esse: «Ke sica bla lowi si ki kok agn amua ab ee? Tasi em a, Jerusalem ec'agn a feñ uw any tasi ek'ow el el -li kok akrowa na; si k'otum s'egbrm kaka. ¹⁷ Gbeko, ke low na ec'amani a kī cērm es dedeku ab em feñ a; s'ōk el erjn lokm s'edjn el yec'etj ke -li ki dadmn egn kaka feñ odad Jesu e nin em.»

¹⁸ Eke -li bebmn ōw a uwr a, -l'esnj Pier lele Jan ab etj -l'ijl wel neny, -l'edjn wel eke wel ki dadm Jesu e nin a ec'odad, yegam agn Jesu e lis e low kaka feñ. ¹⁹ Gbeko Pier lele Jan ab dad el nine: «Jējr okr ony obi em, eke tasi Nyam ec'any af ow el ony si k'elum ony oglog Nyam si k'elum. ²⁰ Gbeko ey, si k'otum s'ablm neny low yec'eke s'ekn ke s'iri a eci.»

²¹ Emeny Sanedren ec'agn a ok el erjn lokm etj wal ok el es. -L'eknm elel eke -li ki kok wel low njun, anjke dedeku a nimum am koklm Nyam low a ek'ey a eci. ²² Egn a eke in ec'ewlm a e low ew any iti a, ij akpo ekj yony afn es.

Om̄n esel a e Nyam njonj

²³ Kpekj eke wel elu el es a, Pier lele Jan ab im erjn el lawlel a, etj otar ōw a feñ ek'egb waw esel ec'es ew esel a lele agn ekpek ab ab dad a e low akr. ²⁴ Eke -l'irir odad na a, neny af okr em, om̄n esel a feñ njonj Nyam dad nine: «*Es Ew, η anake kok afr; wus, okij lele ob feñ ek'ann el em ab ab a*» ²⁵ N anake ecr Abj Lala em onj ey lagj David ek'el η e juma kok es a am dad ese: Ko bla sostiēm eb eb ec'agn ab em likekr am ey ee?

Eb eyj a ut em ec'asre ko ow el ofr ofr!

²⁶ Wus ec'eb ebu a bebmn sos ar ogj eci etj es ew esel okr af sifn em im Nyam lel in e Mesi ab ab ar. †

²⁷ Nawre tasi, eb na em Erođ Antipas, Pōns Pilat, etu agn lel Israel ec'agn ab ab okr af ogj Jesu ek'el η e libowi lala a eke sōsum oc a ar. † ²⁸ Ow onj -li kok ōw a feñ eke η ec'abusu em lele η ec'erur em ab ikj anym bebmn ew es a iy neny. ²⁹ Sica Es Kōtoko, ēkn el e gbre e -n'am ol eke -li k'ijr ey a, ke onj η ec'obowi a dād η ec'odad a lokm susu em tasi. ³⁰ Elu η ec'abusu a okm yec'etj ke

wel ewlm agn, kōk sakrowa lele meny ewr ab η e libowi lala Jesu e nin em.»

³¹ Eke -ni njonj Nyam uwr a, yogn a eke -l'asr luku a umu. El feñ Abj Lala iy el em etj sica -n'am dad Nyam ec'odad a erm susu em.

Om̄n esel a ec'eb ir usu nyam

³² Om̄n esel a feñ okr af tasi, erm em lele ōw tutr em ab. El em ec'egn kaka esme in ec'ob ek'in ony a, in sōny ce eci, ko el ofr em a, ob feñ eke -n'onyn a el dedeku a feñ ec'ob. † ³³ Abusu ligbel em, erm esel a am ij Es Kōtoko Jesu ec'uwwomu em anj igb a e danju, etj el feñ Nyam am edj el owaro nono. ³⁴⁻³⁵ El em ec'egn kaka onym ob kaka ec'es abur. Tasi em a, agn a feñ ek'onyn sogm oglog mel a b'ol ij, etj b'eb ow ec'os eke b'ann em ey okm a ow onj erm esel a, etj wel bi cec os a egn egn ec'es abur ek'onyn a eci.

³⁶ Kin low any okjn nyam: ign nyam anj eke wel b'esnj Josef, ke erm esel a ign'n nin af Barnabas. (Ow e nyandre el "egn eke b'atr egn sos es".) L'el Levi ec'eb em ec'egn eke wel ew Sivr. ³⁷ N'onyn ogm nyam eke l'ol l'ij, etj l'oc ow ec'os a l'is erm esel a.

5

Ananias lele Safira ab

¹ Gbeko ign nyam eke wel b'esnj Ananias, lele ey Safira ab, neny af okr em, ol el ec'ogm nyam ij. ² -L'iririr ey ab etj ogm a eke l'ol l'ij a, l'ubr ow ec'os ab es, etj l'oc likpr a n'im n'onj erm esel a. Li dad wel eke os a feñ ce ana. ³ Ko Pier dad'r nine: «Ananias, bla sostiēm etj Satan otu ey'j erm em, ony yadj onj Abj Lala etj edjn ogm a ek'ol ij a ec'os a e likpr ew es ee? ⁴ Gbuñ ke ol ogm a ij a, ow el η eci, etj ek'ol ij a yeji ow ec'os a el η eci, ko yadj ee? Ayaf etj ony tutr kok low akpasu na ee? Ow elm agn onym yadj oom, ko Nyam.» ⁵ Eke Ananias iri sodad amua a, l'ey wus etj l'uw. Agn a feñ ek'iri low na a erjn ligbel am ony. ⁶ Ngbafre oto ow oc sos megl a wiwrm gbad ab etj im oc es.

⁷ Eke wanci nyahan ec a, Ananias e yow a ek'uwm low a ek'ey ab any a ow ey akj.

⁸ Pier ibrm'n nine: «Dād'm ol! Ony ec'ogm a ek'ool ijr a ec'os a e neny a, ow ow el na ce ee?» Etj l'odu l'eb nine: «Ee, ow e neny a ce ana.» ⁹ Etj Pier dad'r nine: «Ayaf tasi otur okar neny af η lel acj ab ebmn Nyam ec'Abj ab ee? Kin, agn a ek'oc acj es a ow ign lisany, etj η yeji -li b'ow -l'oc -n'im'j.»

¹⁰ Wanci ab af ce l'ey wus Pier ec'akr esr a etj l'uw. Ngbafre oto a ok akj etj ekn'n eke l'uw; -l'oc ow -n'im etj -l'oc ow es ec

† 4:24 Okm Ok 20.11; Selu 146.6. † 4:26 Selu 2.1-2, Septant em ec'odad wel oc. † 4:27 Ekn Luk 23.7-11. † 4:32 Bēbmn Ob Kok 2.44-45.

eci saw yogŋ. ¹¹ Sica Nyamel nimum lel agŋ a feŋ ek'iri ów amua a erŋn ligbel am óny.

Erm esel a e meny ewr owi e kok

¹² Erm esel a am kok meny ewr lele low any iti owi nono gbél ab bieku a ec'araŋn. Ómn esel a feŋ b'as luku Nyamel gbél a e lef eb usu a ek'ij Salomó e nin a. ¹³ Eŋŋ ejeci kaka éŋŋm owm eym el em; ke agŋ a b'aw el nono ce. ¹⁴ Kó agŋ nono gbél, eŋŋ lel óyow ab, am ub Es Kotóko nawre etŋ -n'am eny, ¹⁵ toŋ wel am ot ólu yeji ow eberŋ em, érum el es faja em oglog sogo af yec'etŋ ke ba Pier b'ubr ec a, ke in e low a écr el em ec'agŋ abi ka af. ¹⁶ Agŋ nono am anŋ Jerusalem eci baŋŋ saw saw ab em ow; -li b'ism ólu lel agŋ ek'ony abŋ enjup ab, etŋ el feŋ -li b'ewl.

¹⁷ Ow sosisem, egb waw es ligbel a lel agŋ a feŋ ek'anŋ in ab, ke el Sadusiel ec'ogog ec'agŋ a, erm esel a e low óny el nyamn eyr afŋn es toŋ batŋ -l'éŋŋ -l'eb eke -li ki kok ow e low. ¹⁸ -N'óŋ wel óny erm esel a ok dedeku feŋ eci sobel ab em. ¹⁹ Gbekó ncoek em, Es Kotóko ec'af erm es nyam ow fifig sobel a e masany a, óny erm esel a ok ókm etŋ dad el nine: ²⁰ «Ímn Nyamel gbél a e gbugŋ a, ke óbr sel eŋŋ owr a e kokoba okr bieku a nimum.» ²¹ Erm esel a elum etŋ ibribr fafa, igb im Nyamel gbél a e gbugŋ a am yegm agŋ low.

Eke egb waw es ligbel a lel agŋ a feŋ ek'anŋ in ab a ow a, -l'as Sanedren ek'el Jwifel ec'ów bebŋm esel a feŋ luku, etŋ -l'erm Nyamel gbél a ec'abu af esel a eke k'im sobel ab em esŋ erm esel a ow. ²² Kó eke -n'ímn -l'okr sobel ab em a, -n'erŋnm erm esel a. -L'ewl meny -l'ow -n'óŋ Sanedren ec'agŋ a amani; ²³ -li dad nine: «Eke s'im a, s'ekn sobel a ek'abl anŋ tŋ, ke usu ósu esel a inym es lisany, eŋŋ eŋŋ ec'usu a ek'it a. Kó eke si fifig masany a, s'erŋnm eŋŋ kaka lokm yogŋ.»

²⁴ Eke Nyamel gbél a eci abu af esel a ec'es ew es a lel egb waw esel egbel a ec'es ew esel ab ab iri amani na a, -l'uwm low yec'eke -li ki tutr ab any, etŋ -n'am ibrm low yec'ek'eŋŋ erm esel a. ²⁵ Kó eŋŋ nyam anŋ ow etŋ dad el nine: «Írir ó! Agŋ a ek'ony okr sobel em a anŋ Nyamel gbél a e gbugŋ a, etŋ -n'am yegm bieku a low yogŋ.» ²⁶ Kpekŋ abu af esel a ec'es ew es a lele in ec'agŋ ab ab im etŋ ot erm esel a ow. Gbekó -l'ewm lec em, anŋke -n'am uru eke bieku a ki wówl el mebn.

Wel óny erm esel a im Sanedren ec'agŋ a ec'any af

²⁷ Sica eke -l'otr wel -l'owr a, -l'ot wel -n'im Sanedren ec'agŋ a ec'any af, etŋ egb waw es ligbel a am bibrm el ów. ²⁸ Li dad wel nine: «Ey, s'edŋn óny kpon kpon kpon eke kí yegamn agŋ low eŋŋ na e nin em. Kó kin, ómunin óny e low yegm ab es Jerusalem ec'eb a nimum em etŋ am ocr in e luw a e low ewr ey af.» ²⁹ Kó Pier lel erm esel beb ab ab dad nine: «Ow it eke si k'elum Nyam, kó ow elm agŋ. ³⁰ Óny, ewr Jesu olikŋ af, ibir ir; kó ey lagŋel e Nyam a igbm'n luw em. ³¹ Nyam óny igbl'1 ogŋ in e lidr abu af etŋ ew'r Es Ew lele Sog Es ab, yec'etŋ ke ow óŋ Israel eyŋ abusu itŋn erm em, ke éŋŋ el e sikpl a ec'oc ap. ³² Ey, s'ij ów amua e danŋku, ey lel Abŋ Lala a eke Nyam óŋ agŋ a eke b'ony in ec'elum ab ab.»

³³ Eke Sanedren ec'agŋ a iri sodad amua a, erm ebl el afŋn es, etŋ -n'am erur eke -li k'ibi erm esel a. ³⁴ Gbekó el em a, Farisi nyam anŋ eke wel b'esŋ Gamaliel, [†] ol e low yegm es ligbel eke dedeku a b'elum. L'igb Sanedren ec'agŋ a ec'araŋn etŋ l'ibrm eke wel k'óŋ erm esel a ok ókm tál ye; ³⁵ etŋ li dad wel nine: «Israel ec'agŋ, low yec'eke b'ow kokr agŋ amua na a, ewr ow e low erm. ³⁶ Ókan eke ow ibnm yeji, etŋ Tedas ey ókm am ocr in sosi any es ligbel, etŋ agŋ eke k'ij agŋ duw im enŋ'n. Kó eke wel ibi'r a, agŋ a feŋ ek'us'r jam a ómu es, etŋ el e low a yeji oc es. ³⁷ In e jam a, agŋ awl e lakpo ab af, Judas Galile iy a ey ókm, etŋ agŋ nono us'r jam. Kó in yeji, eke wel ibi'r a, agŋ a feŋ ek'us'r jam a ómu es. ³⁸ Ow sosisem a, m'am dad óny, k'usr agŋ amua e low jam ij, kó élul el es -n'im. Eke el e low a lel el e juma ab ab el agŋ em eci, ow b'ow oc es. ³⁹ Gbekó ek'ow el Nyam em eci tasi, k'otumn ónyŋm ŋyŋnm. Ewr erm ke ow k'elm Nyam ogŋnm ar!»

Sanedren ec'agŋ a eŋŋ Gamaliel ec'odad a eb. ⁴⁰ -L'ewl -l'esŋ erm esel a ow, -n'óŋ wel or wel etŋ -l'ijl wel neny eke wel ki dadm odad Jesu e nin em ij, etŋ -li wal -l'ok wel es. ⁴¹ Erm esel a ok ókm Sanedren ec'agŋ a ec'araŋn sos em iŋŋ em, anŋke Nyam ekn eke -l'el agŋ ek'it eke wel k'ijr gbre Jesu e nin a sosisem. ⁴² Etŋ seŋŋ feŋ, Nyamel gbél a e gbugŋ a lel akŋ akŋ ab, abu anŋ el em -n'am yegm agŋ low etŋ -n'am ób Mesi a ek'el Jesu a ec'Amami Mamn a e kokoba.

6

Wel sósum agŋ lobŋ ot eke k'elum erm esel a abu

¹ Eŋŋ ab em eke jam esel a e neny a am bobn a, el em eci Jwifel eke b'ebŋr Grék a

[†] 5:28 Ekŋ Matie 27.25. [†] 5:34 Gamaliel el Jwifel ec'ol e low yegm esel ab em ec'egŋ ligbel nyam. L'el Sanedren ec'agŋ ab em e nyam, etŋ in ec'agŋ eke li yegm low ab em e nyam el Pól (Ob Kok 22.3).

7

am ebl erm ok el a eke b'êbr Ebre ab af, dad eke wê'n êwm el ec'ejnyow a e low any eke ow'n bi sig ob cec e wanci a. †
 2 Erm esel lew yony a as jam esel a nimum luku etj dad el nine: «Ow ebam eke si k'ew Nyam ec'odad a e dad es, ke s'am êkn ob ij e cec owi. 3 Ow sosisem agñ lisijimel, sosumn ony ec'arajñ a agñ amamn lobñ ek'Abñ Lala lele sewr ab iy em gbõñ otr, ke s'óc juma ikñ na e low s'abul el. 4 Ow b'ow ony ey abusu ke s'úcu Nyam ñõññ lele Nyam odad dad ab e low s'onny es s'am kok.»

5 Jam esel a nimum egn low a eb, etj kin agñ a eke -li sosumn -l'otr a ec'en: Etien ek'omñ lel Abñ Lala ab iy em gbõñ, Filip, Prokor, Nikanor, Timo, Parmenas lele Nikola ek'el Antios eb em ec'egñ, ke legñ ek'ec ab em egn Jwifel e Nyam nun ign a e low eb a. 6 Sica -l'ot -li yegm wel erm esel a etj -l'at wel abu nun -ni ñõññ Nyam -n'õñ wel.

7 Nyam ec'odad a am eb es, jam esel a am bobñ nõnõ Jerusalem eb em, etj egn waw esel nõnõ am ony omñ Jesu em.

Etien ec'onny owi

8 Etien eke Nyam ec'owro lele lec ab iy em gbõñ a, am kok low any iti owi lele meny ewr egn ab eb eyñ a ec'arajñ. 9 Nyam nun ign usu a eke wel b'eszñ "Madu e wel eb elu es" ec'agn nyam nyam am atar ów es Etien ab. -L'el Jwifel ek'ann Siren eb em, Alesandri eb em, Silisi wus af lele Azi wus af ab ec'agn ek'ir Jerusalem. 10 -L'otumn -l'akamn ow es ów es atar ab em, anke n'am dad ów Abñ Lala e sewr a ek'am ony'n ab em. 11 Ow sosisem, -l'ub agñ abu es, yec'etj ke agñ a dád ese: «S'iri -li dad ów -l'obr Moïse lele Nyam ab any!» † 12 Nene em anake -n'am ok dedeku a, agñ ekpekp a lele ol e low yegm esel ab ab al lokm a. -L'okr Etien es, -n'onny ow etj -l'oc -n'im ow Sanedren ec'agn a ec'any af. 13 -L'ot agñ ek'am ij danju yadñ em ok Etien af a yeji -l'ow, etj -n'am dad -l'ese: «Egn na, wanci kpanñ neny b'ann'n em n'am dad ów enuj l'ok ey e Nyamel gbél lala na lele Moïse ec'ol ab af!» 14 S'iri li dad eke Nasaret e Jesu in b'ow in bum ey e Nyamel gbél na in ok, ke ow'n titññ eb ir a eke Moïse in ony ey a.» 15 Agñ a feñ ek'ann Sanedren e luku as ab em a am ler Etien gbiy etj -l'ekn eke ow ec'any a ann ese afr erm es ec'any ab af.

Etien ec'odad e dad

1 Egn waw es ligbel a ibrm Etien nine: «Ów amua eke wel am dad ñ e lis a, kó nawre ee?» 2 Etien odu eb dad nine: «Agñ lisijimel lel agñ esel ab, ignñ loru es irir: eke ey lagñ Abraham ann Mesopotami wus af a, gbuñ eke li k'im l'ir Aran a, anygbel e Nyam elu sos okm yegm'n. 3 Li dad ow nine: "Ngbon ñ ec'eb na lele ñ ec'eb na em ab, ke im eb a eke mi b'ow m'okñ'ñ abu ab em!"† 4 Ow sosisem Abraham ngbon Kalde eyñ ec'eb ab em etj im ir Aran. Sica eke es uw oc es a, Nyam oc ow'r eb na em eke iir legñ na em a. 5 Eb na em, Nyam omñ Abraham usu kaka, l'ubrm usu logli yeji n'omñ ow; gbekó Nyam ij neny eke b'ow oc wus a nimum ony'n, ke in ec'alaw a eke b'ow ann in em ok okm a, el yeji idr wus a. Ke legñ ab em a, Abraham onym iy kaka. † 6 Kin yec'eke Nyam dad'r: "Ñ ec'alaw b'ow ir etu eb, etj yogn -li b'ow -l'el madu wel ijr el gbre ton akpo duw. 7 Gbekó eb a eke ñ ec'alaw a b'ow el madu el ec'abu em a, mi b'ow mi jej el e low m'ok. Ow e jam a, -li b'ow -l'ign yogn ke -l'ow -l'ign'm nun aja na."† 8 Etj Nyam kok sinm na Abraham ab ek'ow e meny ewr el likr es ubr. Ow em Abraham ubr jim Isak likr es eke l'ew ow ba ow b'ij segñ niwn a; eben meny nyam Isak yeji bubr Jakób likr es, etj Jakób yeji bubr jimel ek'el ey lagñel lew yony a ekr es. †

9 Sica ey lagñel onyñ Josef nyamn eyr; etj -l'ol -l'ij ow eke ow k'el adu Ejipt. Gbekó Nyam ann in ab; 10 l'eb l'elu ow es gbre feñ em. N'onny ow nun em ony etj Faraon ek'el Ejipt ec'eb abu a ec'any af, l'akpal ow. Faraon ew Josef Ejipt eb a lel in ec'akñ a ec'ob feñ ab ec'es ew es. 11 Lek ligbel ey Ejipt eb em lele Kana eb em ab. Ow ony gbre am afññ es, etj ey lagñel éññm ok kaka eke k'ij. 12 Eke Jakób iri ek'ob ij ann Ejipt a, l'erm jimel ek'el ey lagñel a im akp nyam. 13 Sica eke -n'imn sakp yony em a, Josef okm sos okm lisijimel a uw'r any, etj ow ony Faraon uw Josef ec'agn ab any. 14 Etj Josef ony wel im oc es Jakób lel in ec'agn a feñ ek'ij agñ ekñ nyahan agñ lew yen a ow. 15 Jakób ow ir Ejipt ton uw yogn, ey lagñel a yeji. 16 Wel ot el e sos megl a im Sikem, etj uwomu a ek'Abraham ol os em Amór

† 6:1 Madu okr em yogn etj, Jwifel a cec sakp yony: 1) agñ eke irm Israel wus af ke b'êbr Grék ek'el el ec'êbr e wel ew el ow em a; 2) agñ ek'ir Israel wus af ke b'êbr Ebre. Agñ sakp yony mum eci tutr a lele eb ir ab ab ókrm af. Agñ a eke ir etu eb a el eci susu em b'ewl ow ir Israel anke Jwifel b'erur eke wel k'oc im oc el es Israel wus af. -Li b'uw -l'ign el ec'oyow a -l'ok es. Ow anake Jerusalem, eñnyow nõnõ ann eke b'êbr Grék a. † 6:11 Bèbmn Mattie 26.59-61; Mark 14.55-58. † 7:3 Êkn Nun Jb 12.1. † 7:5 Akr 4: êkn Nun Jb 11.31; 12.4. Akr 5: êkn Nun Jb 17.8. † 7:7 Nun Jb 15.13-14; Okm Ok 3.12. † 7:8 Êkn Nun Jb 17.10-14; 21.4.

jimel ec'abu em Sikem banj a wel ot el es. †

17 Sica eke legj ow titm eke Nyam ki kok ów a feñ eke l'ewar Abraham a, ey ec'agn a am eny bobn Ejipt eb ab em. 18 Etn eb ebu ejeci nyam eke uw Josef any a, ey ókm am nyimn eb a. 19 Eb ebu na eju ey ec'agn a etj onyn ey lagjel milolu, ony el lec em -li digj el ec'ey meny nenym -l'ok es eke k'uw. † 20 Legj ab em anake wel ew Moïs a; l'el iy ek'akpl ke Nyam erur. Wel gbagbl' es ec'akj a tonj awl nyahan. 21 Sica eke wel ign elu' es a, Faraon jow a oc'r etj gbagbl' ese in ec'iy lokm af. † 22 Ow onj Moïs uw Ejipt ey e low feñ any, etj l'el egn gbawru odad ebl em lel ów kok em ab.

23 Eke Moïs ony akpo ekj yony a, l'erur eke li k'im l'ekn Israel eyj ek'el in ec'abr ec'agn a. 24 L'ekn Ejipt iy nyam ek'am onyn Israel iy nyam milolu; l'eb ow ec'usu a eke li ki doggn ow, etj low a eke li ki kok l'obar any ab em l'ibi Ejipt iy a. 25 Li tutr eke lisijimel Israel eyj a b'ow iri eke Nyam am ow ecr in em eb elu el es, kó -l'irim eben. 26 Eke legj eny a, Moïs uyum Israel eyj yony ek'am ogn mum ab, etj l'erur eke li k'onj l'okr wel em. Li dad wel nine: "Em lawlél, ony agj lisijimel ofr eel, bla sosisem etj am onyanin milolu ee?" 27 Kó egn nyam a ek'am onyn lawl a milolu a itr Moïs etj dad'r nine: "Kó ñ, bwo ew'ñ ese ey ec'es ew es af, ese ey e jej ok es af ee?" 28 Am erur eke k'ibi'm ese elel eke efi ce, ibi Ejipt iy ab af ee?" 29 Eke Moïs iri sodad amua a, l'uru es n'im l'ir Madian etj l'ew ey yony yogj. †

30 Eke akpo ekj yony ec'a, loj a e titm Sinayi lafeny ab em, afr erm es nyam yegm Moïs sos, duw luku ek'am iri al ab em. 31 Eke Moïs ekn eben a, ow ew'r any iti. Gbeko eke l'erur e li k'eri n'im li titm ke l'ékn a, l'iri Es Kotoko e lebl ek'am dad'r ese: 32 "M'el alagjel e Nyam, Abraham, Isak lele Jakob ab e Nyam." Moïs erjn am ony ufñ etj ótum igblm any ogn. 33 Etn Es Kotoko dad'r nine: "Ony ñ eci cokrukpo a ot es akr em, anke usu a ek'inyim es a, usu lala. 34 M'ekn em ec'agn a e gbre ek'am ij

Ejipt a, m'iri el e somu ikj a etj m'us es eke mi ki sog el. Ów, ke sica m'érm'ñ Ejipt." †

35 Moïs nyam a ce eke Israel eyj ogn ke dad'r nine: "Bwo ec'egñ ew'ñ ese ey ec'es ew es lele ey e jej ok es af a,"† in ce Nyam erm'n ese es ew es lele sog es af, afr erm es a eke elu sos ókm yegm'n duw luku ab em a ec'abu elum em. 36 Moïs anake ony Israel eyj ok ókm Ejipt, low any iti owi lele meny ewr owi e li kok eb ab em, Okij Ebl a ogn a lele loj ab em eke -n'anjn tonj ij akpo ekj yony a. † 37 Emeny Moïs na ce anake dad Israel eyj nine: "Nyam b'ow awñ onyokobaab es nyam ese em afieke b'ow el ony ec'agn ab em ec'egñ nyam." 38 Eke Israel eyj as luku loj a, Moïs anake anj ey lagjel lele afr erm es a eke am dad'r odad Sinayi lafeny af a ec'aranj a; etj l'eb sel enj e sodad Nyam ogn l'ow n'onj ey. †

39 Gbeko ey lagjel egnm onym in ec'elum; -l'ign ow etj -l'erur eke -li k'ewl meny -n'im Ejipt. 40 -Li dad Aron nine: "Kók sinyam eke b'an es ey ec'ony af onj ey, kó Moïs ek'onj ok ey ókm Ejipt a, s'uwm low yec'eke eñ'n ab any." 41 -Li kok id ewli ese nyàm af etj -li waw egb -n'onj ow, -li gbejbl es nyàm na ek'el obi -li kokr a eci. † 42 Nyam ony nyamn oc el es af etj egb el es -l'ign afr e milél nun, ese elel eke wel non kokoba ob esel e lel em ab af:

Israel eyj, tasi, em apr'm mindey lele segb waw ejec'ab loj a eke anjn tonj ow ij akpo ekj yony ab ee?

43 Njan! Gbeko abur ony e nyàm Molok eci nun ign êl a lele ony e lél nyàm Refan e meny ewr ab ab owr, ekj em nyam amua eke kokr eke k'ignn nyam a.

Na sosisem anake mi b'ow m'ewl ony madu ókr em, usu eke ibn akm Babilon. †

44 Gbad em êl a eke sinm a e lel anj em a, ey lagjel onym ab loj a. Wel us'r kpe kpe ese elel eke Nyam yegm Moïs ab af. 45 Gbad em êl ikj na wel oc'r onj ey a ek'usr ey lagjel usu a; -l'oc ab -n'im legj ab em eke Joswe am nyimn el a. Nyam ogn

† 7:16 Akr 9: êkn Nunj Ób 37.11,28; 39.2,21. Akr 10: êkn Nunj Ób 41.39-41. Akr 11: êkn Nunj Ób 41.57; 42.1-2. Akr 13: êkn Nunj Ób 45.1,16. Akr 14: êkn Nunj Ób 45.9-10, 17-18; agj ekj nyahan agj lew yen: Nunj Ób 46.27, Septant em ec'odad wel oc. Akr 15: êkn Nunj Ób 46.1-7; 49.33. Akr 16: êkn Nunj Ób 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Joswe 24.32. † 7:19 Akr 17-18: Ókm Ok 1.7-8; Akr 19: Êkn Ókm Ok 1.10,11,22. † 7:21 Êkn Ókm Ok 2.3-10. † 7:29 Akr 23-29: Ókm Ok 2.11-15, 21-22; 18.3-4. † 7:34 Akr 30 tonj 34: Ókm Ok 3.1-10. † 7:35 Ókm Ok 2.14. † 7:36 Akr 35: Ókm Ok 2.14. Akr 36: Ókm Ok 7.3; 14.21; Awl 14.33. † 7:37 ese em af:odad na Grék em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese ese elel eke l'erm im ab af. Ol Ókn 18.15-18. † 7:38 Êkn Ókm Ok 19.1-20.17; Ol Ókn 5.1-33. † 7:41 Akr 39: êkn Awl 14.3; Akr 40: Ókm Ok 32.1; Akr 41: Ókm Ok 32.2-6. † 7:43 Akr 42 tonj 43: Amos 5.25-27, Septant em ec'odad wel oc. Molok: Amori eyj e nyàm eke Nyam ifn akm sinyam a feñ. In eci nunj ign ab em li b'ibrm eke wel k'oc etuey wawr egb on'n (Ob Ap 18.21; 20.2-5; 1 Eb Ebu 11.7; 2 Eb Ebu 23.10; Jeremi 32.35). Refan: nyàm sig nyam eke wel b'ign nunj ese lél ligbel nyam Saturn ec'es ew es af. † 7:45 Êkn Ókm Ok 25.9,40; Joswe 3.14-17.

eb eb a ek'anj el anym a, etj -l'eb seb a. Èl a gbè any tonj ign David e legj em a. † ⁴⁶ David ejn bihm Nyam ec'any af etj l'ibrm ow abusu eke li k'us èl nyam n'oj Jakob e Nyam a. † ⁴⁷ Gbèko, Salomò anake us èl a. † ⁴⁸ Ke Afr Kpekpe e Nyam a irm mel ek'agn ec'abu b'us ab em, ese elele eke kokoba ob es a dad ab af:

⁴⁹ Nyam dad nine: "Afr el em ec'eb ir usu, etj wus el em ec'akr es ok usu.

Bogn ec'èl tasi otur eke k'usr onj'm ee?

Bogn ogn tasi m'otu eke mi k'ir ee?

⁵⁰ Etj kò ow elm em obi mi kokm mob amua fej ee?" †

⁵¹ Onj agj ès efuu ek'onj ec'erm lel oru ab babl Nyam ec'esnj a e lís; segnj fej am atarir Abj Lala ab cè! Onj anjn ese onj lagjel ab af! ⁵² Bogn eci kokoba ob es onj lagjel ijm gbre ee? -L'ibi agj a ek'ob el Neny Nyam Es nyam coco a eke k'ow a e kokoba a; etj sica in anake onj ejur ir ke ibir ir a. † ⁵³ Onj eke Nyam ecr in ec'afirm esel ab em onj onj in ec'ol a, † onj, eluamn ol ikj na!»

Etien e luw owi

⁵⁴ Sanedrèn ec'agn a erm ebl afjn es sodad amua eke -l'irir a sosiem, etj -n'am sasagr an em -l'ok Etien af. ⁵⁵ Kò ek'Abj Lala iy'r em a, n'am ler afr; etj l'èkn Nyam ec'anygbel a lele Jesu ek'inym es Nyam e lidr abu af ab. ⁵⁶ Li dad nine: «Èkan, m'am ekn afr eke fig lele egj ec'Iy ek'inym es Nyam e lidr abu af ab.»

⁵⁷ Eke -li b'iri èben a, -li babl oru es etj -n'am babarm. Èl fej -l'ok Etien af, ⁵⁸ -l'odu -l'èlu ow okm banj a, etj -n'am or ow mebn em eke -li k'ibi ow. Adanjku a ok el e mob sus em ab es ngbafre nyam eke wel b'esnj Sol a ec'anym eke k'osu. ⁵⁹ Eke wel am or'r mebn em a, Etien am njonj Nyam ese: «Ès Kòtòko Jesu, èb em ec'abj a!» ⁶⁰ Ow e jam a, l'ok owròkp wus etj li barm lebl tuotuo em nine: «Ès Kòtòko, k'oj el -li k'èbr em e luw na e ligbow!» † Eke li dad sodad amua ba ow b'uwr a, l'ok sel es.

8

Sol am ijr Nyamel gbre

¹ Sol egj Etien ec'ibi a e low eb. †

Legj a cè gbre ijr ligbel obr Nyamel ek'anj Jerusalem a. Agj a ek'onj omn a fej uru omu es Jude lele Samari ab e wus ab af; erm esel a gbè urum es. ² Agj ek'onj

Nyam e muru a oc Etien im oc es etj ikj in e luw a ec'onj nòko. ³ Kò Sol ek'erur eke ki njonj Nyamel a, aam akj akj onj agj a fej ek'onj omn a, egj lele oyow ab ok sobel em. †

Filip am ob Amani Mamm e kokoba Samari ec'eb ligbel ab em

⁴ Sica agj a ek'onj omn ke omu es a, am ob Amani Mamm e kokoba usu a fej. ⁵ Filip im Samari ec'eb ligbel ab em etj am dad eb eyn a Mesi a ec'odad. ⁶ Dedeku a neny af okr em am ew Filip ec'odad a erm af, anke -n'am iri etj -n'am ekn meny ewr a eke n'am kok a. ⁷ Tasi em a, abj enj am babarm ok okm ólu nòko em, etj agj e bubm es lel akr kpece esel nòko ab yeji am ewl. ⁸ Ow onj sos em injn ligbel ey eb ab em.

⁹ Ijn nyam eke wel b'esnj Simò ikj anym anj banj a. Li bi kok kam owi etj li b'oj Samari eyn nimum anj low any iti ligbel em. Li b'ocr in sosi any es, ¹⁰ etj agj a fej, ign ngbafre tonj agj ekpek a b'ew in e low erm af. Wel bi dad ese: «Ègn na "Nyam ec'abusu", yec'a eke wel b'esnj "Abusu Ligbel a." » † ¹¹ -Li b'ew ow e low erm af nòko, anke legj kpekpe etj, li kok ów any iti owi n'oj wel in e cam owi ab em. ¹² Gbèko sica Filip ob el Amani Mamm a, Nyam e gbrenjbi usu a lele Jesu Krist e nin ab ab e kokoba. Agj a fej ek'ub nawre a, egj lele oyow ab, wel ok el mij nunj. ¹³ Simò in obi yeji ub nawre etj wel ok'r mij nunj; li b'anj Filip saw etj meny ewr egbel a lele sakrowa ab ab eke n'am ekn ow am kok a e low am iti'r any.

¹⁴ Eke erm esel ek'anj Jerusalem a iri eke Samari eyn egj Nyam ec'odad a eb a, -l'erm Pier lele Jan ab im yogj. ¹⁵ Eke -n'imn -l'okr yogj a, -ni njonj Nyam agj a ek'ub nawre a eci, yec'etj ke wel èjn Abj Lala. ¹⁶ Tasi em a, Abj Lala k'usm es el em ec'egj kaka af; kò mij nunj gbè wel ok el Ès Kòtòko Jesu e nin em. ¹⁷ Ca Pier lele Jan ab at el abu nunj etj -n'ejn Abj Lala.

¹⁸ Eke Simò ekn eke erm esel a am at agj a ek'ub nawre a abu nunj ke -n'am ejn Abj Lala a, n'am ol eke li k'oj Pier lele Jan ab os. ¹⁹ N'am dad l'ese: «Èm yeji, onj'm abusu ikj na, yec'etj ke egj yec'èke mi b'at abu nunj a èjn Abj Lala.» ²⁰ Kò Pier dad'r nine: «Ke nj ec'os a lele nj obi ab úgnj es, anke nj e tutr em a, wel otu eke k'ol Nyam ec'ob ap a os em! ²¹ Low na otm'nj

† **7:46** Jakob e Nyam: Ob Kok eci silel esig olog em a Jakob ec'alaw. 2 Samiel 7.1-16; 1 Ów e Wel Non 17.1-14. † **7:47** Èkn 1 Èb Ebu 6.1-38; Ów e Wel Non 3.1-17. † **7:50** Esayi 66.1-2. † **7:52** Bèbm Esayi 63.10; 2 Ów e Wel Kok 36.16; Matie 23.31. † **7:53** Amani Sig em a, ow elm afr erm esel e low wel dadm (Okm Ok 19), kò ol e low yegm esel beb e tutr em a, Nyam ec'ol a eke Moïs eb Sinayi lafeny af a, ow el afr erm esel em ow ecr. Bèbm Galat 3.19; Ebre 2.2. † **7:60** Bèbm Luk 23.34. † **8:1** Bèbm Ob Kok 22.20. † **8:3** Bèbm Ob Kok 22.4-5; 26.9-11. † **8:10** Abusu Ligbel a: Nyam e nin nyam; agj bi tutr eke Simò el Nyam in obi eke am ey okm.

es etj η e low yeji anm em, anke η ec'erm a inyam Nyam ec'any af. ²² Iḡη η ec'ow tutr enj η a ok es, ke ḡónη Es Kotoko yec'etj ke ek'ow it, l'óc tutr na ek'ony a l'ap'η. ²³ Tasi em a, m'am ekn ek'ow tutr lolo iy'η em ḡbón etj el sikpl ec'adu.» ²⁴ Simó dad Pier lele Jan ab nine: «Óny obi ḡojan Es Kotoko ójn'm, yec'etj ke ów amua fej eke dadr a k'éjnm im.»

²⁵ Sica eke erm esel yony a ij danjku ke dad Es Kotoko ec'odad a, -l'ewl -n'im Jerusalem. Ejagb eke -l'usr -n'aam a, -l'ób Amani Mamm e kokoba Samari e seb nono em.

Filip lel Etiopi iy igj agbru ab ab

²⁶ Sica Es Kotoko ec'af'r erm es nyam dad Filip nine: «B'ow imm esr em ec'a, ebr a ek'am usr meny es Jerusalem etj imm Gaza ec'ab af, yec'a ek'ecr loj a.» ²⁷ Kpekj Filip igb im. Etj ebr ab af, n'ejn igj nyam; ow el Etiopi iy igj agbru nyam, juma es ligbel eke b'osu Etiopi ec'eb eb yow Kandas a ec'ob ony a fej. † L'ow Jerusalem l'igj Nyam nuj ²⁸ batj n'am ewl meny n'im in ogj a. Li sig es in e letj a eke ḡbanjko b'odu ab em n'am awl kokoba ób es Esayi e lel a. ²⁹ Abj Lala dad Filip nine: «Ím toj ke titm letj a.»

³⁰ Filip uru es im titm letj a etj iri Etiopi iy a ek'am awl kokoba ób es Esayi e lel a. L'íbrm ow nine: «Kó lel a ek'am awl a ow am ok'η es sos em ee?» ³¹ Iḡη a ódu eb nine: «Ayaf ow ótu eke k'ok'm es sos em ek'egj otarm akr okm im ee?» Etj li dad Filip eke k'ey letj ab em ke sig'r es saw. ³² Lel a e n'am awl a el na:

Ese liceb eke wel b'oc im ibi usu af,
ese licebli eke baram agj a ek'am iri'r
suw es a ec'any af ab af,
li dadm low kaka.

³³ N'ejn és etj emeny wel egjm in e low ij a óom'n.

Kó bwo b'ow dad in ec'ey ec'odad ee?

Tasi em a, in e sel uwr wus na af.†

³⁴ Iḡη a íbrm Filip nine: «M'am ḡojn'η dad'm, kokoba ób es a, bwo ec'egj ec'odad n'am dad ee? Kó in obi e low oglog egj ejeci e low n'am dad ee?»

³⁵ Filip ób nuj odad ikpr na af, etj am otar Jesu ec'Amani Mamm a ec'ow akr ok'r. ³⁶ Eke -n'anjn ejagb ab af -n'aam a, -l'ok usu nyam eke mij anj etj igj a dad nine: «Kin mij, bla lowi am edjn'm eke mi k'ok mij nuj ee?» [³⁷ Filip dad'r nine: «Eke óny ómn η ec'erm fej em, ótu eke k'ok mij

nuj. » Etj egj a dad'r nine: «M'ony ómn eke Jesu Krist el Nyam ec'Iy.»] † ³⁸ Etj n'ón letj a inym es. Filip lele igj ab ab us es mij ab em etj Filip ok'r mij nuj. ³⁹ Eke -n'anjn mij ab em -l'okr okm a, kpekj Es Kotoko ec'Abj óny Filip oc es etj igj a eknm'n ij; ḡbeko sos em inj em Etiopi iy a eb ejagb aam. ⁴⁰ Etj kpekj Filip ekn eke ow el Asot banj † anake n'anj a, etj n'am ec'l'ób Amani Mamm e kokoba banj banj a toj l'ok Sesare.

9

Sol ec'erm em itjn owi

¹ Legj ab em a, Sol ec'ermij ebr a el ke n'am óor Es Kotoko e jam esel a abr wel ec'ibi eci. N'im n'ejn egb waw es ligbel a ² etj l'íbrm ow eke ow k'ón'n sil el ek'ow em Damas eb em e Nyam nuj igj susu a wel k'uw'r'n any, yec'etj etj e n'ejn agj, egj oglog óyow ek'am us Es Kotoko Jesu ec'ejagb a, l'ótu n'ony wel ke l'ót wel l'ow Jerusalem.

³ Eke Sol us ejagb aam Damas ke n'am titm yogj a, kpru em, usu ayl anj afr ejn iwr elul il em. ⁴ L'ey wus etj l'iri lebl nyam eke am dad'r ese: «Sol, Sol, kó bla sosiem etj am ijr'm ḡbre ee?» ⁵ L'íbrm ow nine: «Éḡη ḡbel, kó bwo el'η ee?» Etj lebl a ódu eb dad'r nine: «Em Jesu ek'am ijr ḡbre a. ⁶ Sica igb wus, im eb ab em, yogj wel b'ow dad'η low yec'ek'it eke ki kok a.»

⁷ Agj a ek'us ejagb Sol ab a uk inym es etj l'ótum -li dadm low kaka; -n'am iri lebl a ḡón, kó -l'eknmn egj kaka. ⁸ Sol anj wus igb etj pig pig anyamn, kó l'ótum l'eknm low kaka. Wel óny'n abu oc'r im Damas. ⁹ Segj emum nyahan eke l'ótum l'eknm es, l'ijm ob kaka ke l'egjm mij yeji.

¹⁰ Damas yogj jam es nyam anj eke wel b'ejn Ananias. Es Kotoko yegm'n sos es ekn em etj dad'r nine: «Ananias!» L'egj nine: «Es Kotoko, kin em.» ¹¹ Es Kotoko dad'r nine: «Íḡb caca ce im eberrj eke wel b'ejn 'Nyim Nyim' ab em, ke Judas ec'akj a, íbrm egj nyam eke wel b'ejn Sol, Tars iy. N'anj Nyam ḡojn em wanci na af. ¹² Etj es ekn em, l'ekn egj nyam eke wel b'ejn Ananias ek'am ey akj at'r abu nuj yec'etj ke emeny l'ótu l'ekn es.» ¹³ Ananias ódu eb dad'r nine: «Es Kotoko, agj n'ón dad'm egj na e low etj -li dad'm ów enj η fej eke li kok η ec'agj ek'anj Jerusalem a e lis. ¹⁴ Etj l'ow anja abusu a ek'egb waw esel eḡbel ójn' ab ab eke li k'ony agj a eke

† **8:27** Legj ab em, eb nono em agj a eke b'ekn éb ebu a ec'oyow a e lis e low a, wel b'ot el ori ey es yec'etj ke -li k'eruamn óyow amua ab. Jwifel érum low na. Ol edjn eke agj amua k'anj Jwifel e luku as em (Ol Ókn 23.2). ḡbeko Nyam e ḡbreḡbi usu a ek'am ow ab em, -li b'ow -n'ejn usu. Ekn Esayi 56.3-6. † **8:33** Esayi 53.7-8, Septant em ec'odad eke wel oc. † **8:37** Ob Kok e sil el esig nono em a, wel éjnm sodad ek'anj ob na [...] ec'arajn a. † **8:40** Asot el Filisiel eci banj sig e wel b'ejn Asidod. 1 Samiel 5.1-7.

b'ēsñ η e nin a.»¹⁵ Gbēko Es Kōtoko dad'r nine: «Im, anke mi sōsum egn na m'oc etj mi b'ow m'ecr in em m'elu em e nin a okm ebr ebr eiec'a ec'agn eci, el eci ēb ebu a lel Israel ec'agn ab ab ec'any af.¹⁶ Em obi em obi mi b'ow mi yegm'n gbre feñ eke li b'ow l'ij em e nin a ec'a.»

¹⁷ Sica Ananias im etj eke l'ey akñ a, l'at Sōl abu nuñ etj li dad ow nine: «Em lisijim Sōl, e jagb a eke ebr am ow a, Es Kōtoko elu sos okm yegm'ñ. In anake l'erm'm m'ow a. L'erm'm m'ow yec'etj ke emeny ótu ekn es, ke Abñ Lala iy'ñ em gbōñ.»¹⁸ Kpekñ ob ek'ann eše ocn sel af a ann Sōl ec'anyamn ab em ok wus etj emeny l'otu l'ekñ es. L'igb etj wel ok'r mij nuñ;¹⁹ etj eke l'ij ob a, lec ow'r em.

Sōl am ij Krist e danķu

Sōl ann jam esel a ek'ir Damas ab ab segn beb.²⁰ Kpekñ n'am ob kokoba Nyam nuñ ign susu, li dad eke Jesu in el Nyam jim.²¹ Agñ a feñ ek'am iri'r lebl a low am iti any etj am dad ese: «Kō ow elm egn a eke Jerusalem am ijr agñ a eke b'ēsñ Jesu e nin a gbre ab ee? Etj anja eke l'ow a gbe, ow elm eke li k'ony wel ke l'ēwl wel egb waw esel ec'es ēwēl a ogn ee?»²² Eke Sōl am yegm Jwifel a ek'ir Damas a eke Jesu in el Mesi a, n'am dad low a lec em ton Jwifel a ēknm low eke ki dad.

²³ Eke ow ibn a, Jwifel a ut asre eke k'ōñ wel ibi Sōl,²⁴ kō Sōl iri el ec'asre ut a e low. Ow oñ ncok lele legñ owr ab, wēl am ośu baññ a e masany a yec'etj ke wēl ibi'r.²⁵ Ow sosiem, ncok nyam Sōl e jam esel a ony elu'l ulu nyam em etj ony usm'n es baññ a e lakp jam a. †

Sōl im Jerusalem

²⁶ Eke Sōl im ey Jerusalem a, l'ol eke li k'ey jam esel ab em, kō el feñ in e low am ony el erññ, anke -li k'ubm nawre eke ow k'el jam es tasi.²⁷ Barnabas oc'r ab im etj ewl'l erm esel a ogn. Etj l'otar eke eke Sōl ekan Es Kōtoko e jagb af, lele elel eke Es Kōtoko dadr Sōl odad ab a, e low akr l'ok wēl. Emeny l'otar elel eke lokm susu em Sōl ob Jesu e nin a e kokoba Damas a yeji e low akr l'ok wēl.²⁸ Yogn etj Sōl ann el ab, etj Jerusalem eb ab em n'am ec l'ob kokoba omm em tasi Es Kōtoko e nin em.²⁹ Li bi dad odad l'ok Jwifel eke b'ēbr Grēk a yeji, etj wēl ab li b'atar ów es; kō agñ amua am erur eke k'ōñ wēl ibi'r.³⁰ Eke agñ lisijimel a iri ow e low a, -l'oc Sōl -l'us nuñ es -n'im Sesare eb em etj -n'ōñ ow imm Tars eci.

† 9:25 Bēbmn 2 Korēt 11.32-33.

† 9:38 Jope lele Lida ab a kilo likñ ann el aranñ.

† 9:43 Jwifel b'ēkn ndey

lel e juma kok a ese juma eke b'ōñ egn ūwm ann Nyam ec'any af af. Egn eke bi kok ndey lel e juma a, -n'iimm ow saw. Eke Pier ek'el Jwif a egn eb ann Simo ogn a, ow am yegm eke Pier ob nuñ am itññ sow tutr agñ ec'elel eke k'usr Nyam jam a eci.

³¹ Sica Nyamel ann erm es ey em Jude wus af nimum, Galile lele Samari ab. N'am agb omm em etj n'am ir eb Es Kōtoko ec'elum em. Abñ Lala ec'abu elum em a, nawre ub esel a am bobn.

Ene ec'ewlm owi

³² Eke Pier am ec usu a feñ a, legñ nyam n'im l'ok Lida baññ ec'agn a ek'ub nawre a ogn.³³ Yogn, n'ēññ ign nyam eke wēl b'ēsñ Ene eke eru es ob erur ob af ton akpo niwn, anke li bubm es.³⁴ Pier dad'r nine: «Ene, Jesu Krist am ewlm'ñ! Igb ke ár η ec'ob erur ob ab es η obi.» Kpekñ Ene ann wus igb.³⁵ Lida baññ ec'agn a feñ lele Sarōn wus pete ab af ec'agn a ek'ēkn Ene ec'ewlm owi a, itññ erm em etj el Es Kōtoko eci.

Pier igbm Dorkas luw em

³⁶ Jope baññ, jam us lis nyam ann eke wēl b'ēsñ Tabita. (Nin a Grēk em a "Dorkas", etj ow e nyandre el "ndeyegñ.") Segñ feñ abu b'ann'ñ low nimamn e kok em lele oğbōru ec'abu elum owi em ab.³⁷ Legñ nyam l'ey ol etj luw ibi'r. Eke wēl ok'r mij bake ow uwr a, wēl kok'r sos etj wēl oc'r im erum'n es ēl afr a ec'oj nyam em.³⁸ Eke Lida titm Jope † ke jam esel a ek'ann Jope a iri eke Pier in ann yogn a, -l'erm agñ yony eke k'im oññ amani na: «S'am nōññ'ñ, igbm ab kpekñ ow ey ogn anja.»³⁹ Eke Pier eññ amani a, kpekñ l'igb n'im ērmu ab ab.

Eke l'ow l'ey yogn a, wēl oc im'n ēl afr a ec'oj ab em. Eñnyow a feñ ow titm'n am ikñ oññ, etj am yegm'n sikotu a lele simob af ew a eke Tabita kok in ec'owr ann em a.⁴⁰ Pier oñ agñ a feñ ok gbeñ etj l'ok owrōkp wus ni nōññ Nyam. Sica l'ēwl l'okñ legñuw ab any etj li dad nine: «Tabita, igb wus!» Legñuw a fig fig anyamn etj eke l'ēkn Pier a, l'igb li sig es.⁴¹ Pier ucu abu oññ'n elum'n abu l'igb n'inym es. Ow e jam a, l'ēsñ eñnyow a lele omm ony esel ab ab etj li yegm wēl Tabita ek'ann owr.⁴² Low a eb es Jope baññ a nimum etj agñ nōñ ony omm Es Kōtoko em.⁴³ Pier ann Jope kok segn nōñ, ndey lel juma kok es nyam eke wēl b'ēsñ Simo a ec'akñ. †

10

Pier lele Korney ab owi

¹ Sesare eb em, ign nyam ann eke wēl b'ēsñ Korney. Rom eci srōda eññ ekñ yen ec'eb nyam eke wēl b'ēsñ "Itali eb a", l'el ow ec'anym es.² L'el Nyam nuñ ign es tasi; in lel in ec'akñ a feñ ab -l'ōpimm Nyam

nuñ ign. Sakp nono li b'elum Jwifel em ec'ogboru abu etñ li bi nonn Nyam segn feñ. ³ Ncebles nyam eci wanci nyahan em, † l'ekn es, kpata Nyam ec'afrr erm es nyam ek'ey in ec'akñ a ke esñ'n: «Korney!» ⁴ Li ler afr erm es a erññ ab etñ l'ibrm ow nine: «Egn gbel, kò bla lowi ee?» Afr erm es a dad'r nine: «Nyam egn ñ e nonn a lele ogboru ec'abu eke b'elum ab ab e low eb, etñ l'ijlm ñ es. ⁵ Sica, on agñ im Jope esñ egn nyam eke wel b'esñ Simo Pier a ow. ⁶ N'annñ ndey lel juma kok es nyam eke wel b'esñ Simo, ek'in ec'èl a annñ okij neny a ogñ.»

⁷ Ek'afrr erm es a e dad'r odad a im a, Korney esñ in ec'akñ juma kok esel ab em e yony lel in e sròda eyñ ab em e nyam eke b'ann'n saw, ke el Nyam nuñ ign es tasi ab ab ow. ⁸ L'otar low a feñ ek'ey a akr l'ok wel etñ l'erm wel Jope.

⁹ Eke legñ eny akr af, ke èrmu nyahan a ek'us ejagb a am titm Jope a, Pier uyu èl luw af pète ab af Nyam nonn eci. Ke legñ uyu nuñ ñ, ¹⁰ etñ namn ow'r sos; eke wel am kok in ec'ob ij owi a, n'am ekan nuñ em. ¹¹ L'ekn afr ek'agbr em etñ ob nyam annñ em am us es: ob ek'annñ esè gbad ligbel af eke wel ucu ow ec'enyembri yar a ony es ke am is es wus. ¹² Gbad ab af mindey erñ erñ a feñ ek'eli akr yar, lel el eke b'erir es wus wus, lele or erñ erñ a feñ ab annñ em. ¹³ Lebl nyam dad nine: «Pier, ìgb, ìbi ke ij!» ¹⁴ Gbekò Pier òdu eb dad nine: «Ès Kotòkò, mi k'otum, anke legñ kaka m'ijm ob eke wel edññ oglog ob ek'aylm ñ eci any af a.» † ¹⁵ Èmeny lebl a ikññ em etñ dad nine: «Kì ler ob yec'eke Nyam ayal a esè ob ek'aylm af.» † ¹⁶ Low a ey òkm kpa kpa sakp nyahan etñ kpekñ ob a ewl meny im afr.

¹⁷ Pier am tutr low na eke l'ekn es ekn em a e nyandre. Kò wanci ab af, agñ a eke Korney erm a bi bibrn uw yogñ eke Simo ec'èl a k'annñ ab any, etñ sica -l'ow - l'ok lisany a. ¹⁸ -N'am ibrm -l'esè: «Kò anja anake Simo Pier annñ ab ee?» ¹⁹ Pier annñ am tutr es ekn a e nyandre, etñ Abñ dad'r nine: «Kin agñ nyahan annñ anja am ol'ñ. ²⁰ Ìgb, ùs es, ke im el ab; kì bebar anke em m'erm el -l'ow.» ²¹ Pier us es im erñ agñ a etñ dad el nine: «Èm, egn a ek'am òol ab ana. Kò bla sosome owr ee?» ²² - Li dad nine: «Èy, ey ec'anym es Korney e nin em s'ow. L'el neny nyam es eke b'ign Nyam nuñ etñ Jwifel a feñ b'aw'r. Nyam ec'erm es nyam ow dad'r eke li k'esñ'ñ ow in ogñ a, ke l'iri yec'a eke b'ow ony dad'r a.» ²³ Ètñ sica Pier eb ok el akñ ncok a eci.

Eke legñ eny a, l'us ejagb wel ab, etñ Jope ec'agn lisijimel beb ewl'.

²⁴ Eke emeny legñ eny akr af a, l'ey Sesare. Korney lel in ec'akñ ec'agn a lele lawlel tasi eke l'ew abu ow a, annñ el ec'eku em. ²⁵ Wanci ab af eke Pier am ow ey akñ a, Korney igb ow obr'r etñ ok owrokp wus in ec'any af, esñ in elum ligbel em. ²⁶ Kò Pier ony igbm'n etñ dad'r nine: «Ìgb, anke em yeji egn ce m'el.» ²⁷ Ètñ eke n'am ot nenyum Korney ab a, l'ey akñ a; yogñ, l'ekn agñ nono eke as luku. ²⁸ Li dad wel nine: «Uwr any eke Jwif eci Nyam nuñ ign ebr a òom abusu eke li k'im l'ekn utu egn oglog l'ey ow ec'akñ a. Kò em, Nyam yegm'm eke mi k'òcm egn kaka feñ esè egn eke aylm oglog egn ek'itm eke wel k'im ekn af. ²⁹ Na sosome, eke esññ'm a, m'onym neny m'ocm es etñ m'ow. Sica m'am erur eke mi k'uw low a nuñ af eke esñ'm ab any.»

³⁰ Korney òdu eb dad nine: «Ow ij segn nyahan eke wanci nene af ek'el ncebles e wanci nyahan em a eke m'annñ em ogñ a Nyam nonn em a, kpuru em egn nyam eke sus mob ek'am jejn a inym'm es anym. ³¹ Li dad'm nine: «Korney, Nyam iri ñ e nonn e lebl a etñ l'ijlm abu elum ek'on ogboru ab es. ³² Èrm agñ im Jope esñ Simo Pier ow. N'annñ ndey lel juma kok es nyam eke wel b'esñ Simo a ec'èl ek'annñ okij neny ab em.» ³³ Kpekñ m'erm agñ ow esñ'ñ etñ erur ow. Sica ey feñ s'annñ anja Nyam ec'any af eke si k'iri ów a feñ eke Ès Kotòkò abul'ñ eke kì dad ey a.»

Pier ec'ów e dad Korney ogñ a

³⁴ Pier eb odad etñ dad nine: «Sica ow am ok'm es sos em tasi eke nje Nyam am jejm agñ es, † ³⁵ kò eb kaka feñ em, egn kaka feñ eke b'onny in ec'elum ke bi kok low nyim nyim a, li b'eb ow. ³⁶ N'awñ Israel ec'agn in ec'amani a: Amani Mamn a el erm es ey a ek'annñ Jesu Krist a ek'el agñ feñ ec'Ès Kotòkò ab em. ³⁷ Eke Jan òb kokoba ke ok agñ mij nuñ bake ow uwr a, low yec'a eke ikñ anym ey Galile ton ke eb Israel nimum em a, uwr any. ³⁸ Uwr el eke Nyam nonn Nasaret e Jesu in ec'Abñ Lala a lele abusu ab ab any. Uwr el el yej'eke Jesu ecr wus nimum af kok ów amann, ke ewlm agñ a feñ ek'annñ agn ec'es ew ab em a, anke Nyam annñ in ab. ³⁹ Ètñ ey s'ij ów a feñ eke li kok Jerusalem lele Israel wus af ab a e danke. Wel ew'r oliqn af etñ l'uw, ⁴⁰ gbekò eke ow bi kok segn nyahan a, Nyam onñ'n n'annñ ow; etñ ow onñ'n abusu eke li k'elu sos okm. ⁴¹ Ow elm agñ a feñ ec'any af l'elum sos òkm, kò ey a ce eke Nyam ikñ anym sòsum ot esè

† **10:3** Ncebles eci wanci nyahan el Jwifel eci Nyam nonn eci wanci. Wanci na af anake Nyamel gbel e gbugñ a, wel bi waw egb a. † **10:14** Ekn Ob Ap 11.1-47; Ezekiel 4.14. † **10:15** Bèbmn Mark 7.15,19. † **10:34** Ekn Ol Òkn 10.17. † **10:41** Ekn Luk 24.30,42.

adanġu af a ec'any af. Eke Nyam igbm'n agn ek'uw ab em a, s'ij etn s'egnj in ab. †⁴² N'oj ey abusu eke si k'ob kokoba s'ok agn a, ke si dad eke in anake Nyam ew'r eke li ki jej agn ek'uw lel agn ek'any owr ab ab e low l'ok a. †⁴³ Kokoba ob esel a feñ dad in e low ek'egnj kaka feñ ek'in ub ow nawre a, egn a e s'ikpl a in b'ow in ony oc ap ow e nin a ec'abusu ab em.»

Agñ ek'elm Jwifel a yeji egn Abñ Lala

⁴⁴ Eke Pier odad anñ nenyim k'uwrn a, Abñ Lala us es agñ a feñ eke am iri in ec'odad ab af. †⁴⁵ Omñ esel a ek'el Jwifel ke ign Pier ab ow a, low am iti any eke Nyam ec'Abñ Lala a eke b'oj agñ a, k'im egn agñ ek'elm Jwifel a. †⁴⁶ Tasi em a, -n'am iri wel am dad sodad sebr eke wel uwm any em, etn wel am koklm Nyam e sagb a. Ow s'osiem Pier dad nine: †⁴⁷ «Kō wel otu eke k'edñ agñ amua mij ok nuñ, sica eke -n'eñan Abñ Lala ese ey af ab ee?» †⁴⁸ Etn n'oj abusu eke wel k'ok wel mij nuñ Jesu Krist e nin em. Ow e jam a, -l'ibrm eke Pier k'annj el ab segn beb.

11

Pier am otar low a ek'ey a akr ok Jerusalem e Nyamel a

¹ Erm esel a lel agñ lisijimel a ek'ann Jude ab ab iri ek'agn ek'elm Jwifel a yeji egn Nyam ec'odad a eb. †² Eke Pier ewl meny uyu ow Jerusalem a, Jwifel ek'onny omñ a † am ok'r ów af †³ dad ese: «ÈÈ! Im ey agñ ek'elm Jwifel a † ogñ etn ij ob el ab!»

⁴ Ow s'osiem, Pier otar low a ek'ey a akr mewl em ok el. Li dad nine: †⁵ «M'ann Joje eb ab em, etn eke m'am n'ojn Nyam a, m'am ekn es. M'ekn ob nyam ek'am us es ow eñn'm, ob ek'ann ese gbad ligbel af ke wel cucu ow ec'enyembri yar a ony es, ke ann afr am us es tonj ow titm'm. †⁶ M'ok any es mi ler lokm a etn m'ekn mindey eke b'eli akr yar, akp em ndey, mindey eke b'erir es lele or ab. †⁷ Etn m'iri lebl nyam ek'am dad'm ese: "Pier, igb, ibi ke ij!" †⁸ Gbeko mi dad m'ese: "Njan o, Es Kotoko! Anke legñ kaka ob e wel edñ oglog ob ek'aylm n' ec'any af a eym'm nenyim." †⁹ Emeny lebl a ann afr ikñ dad nine: "Ob eke Nyam dad eke ow ayl a, n, ki dad k'ese ow aylm." †¹⁰ Low a ey eben eben sakp nyahan etn ob a ewl im afr.

¹¹ Wanci ab af ce, agñ nyahan ow ok èl a eke s'annj em a ogñ; Sesare eb em etn

wel erm el -l'ow em eci. †¹² Abñ Lala dad'm eke mi k'im el ab, ke bebar k'ann em em. Agñ lisijimel nohon na eke m'ot ab m'ow anja a, ewl'm Sesare, etn ey feñ s'ok Korney ec'akñ a. †¹³ L'otar elel eke l'ekan afr erm es nyam ek'inym es in ec'akñ a, ke am dad'r eke li k'erm agñ im Joje esñ'm m'ów, †¹⁴ mi dad'r sodad eke b'ow el in lele in ec'akñ a nimum ab e soğ eci. †¹⁵ M'ob nuñ m'am dad el odad, etn kpekñ Abñ Lala us el es af ese elel eke ey yeji l'us ey es af nuñ ob em ab af. †¹⁶ Kpekñ m'okn low yec'a eke Es Kotoko dad a: "Jan ok agñ mij nuñ mij em, ko ony, wel b'ow ok ony mij nuñ Abñ Lala em." †¹⁷ El yeji Nyam onj el ob ap nenyembri nyam a eke n'oj ey legñ a eke s'ub Es Kotoko Jesu Krist nawre a: sica bwo el'm eke mi k'edñ Nyam, low yec'eke l'erur eke li ki kok ab ee?»

¹⁸ Eke sica -l'irir sodad amua bake ow uwr a, -n'ony erm es ey etn -li koklm Nyam -li dad nine: «Nawre tasi, Nyam onj agñ ek'elm Jwifel a yeji abusu eke k'itñn erm em ke èñn owr annj tasi a.»

Siri ec'Antios e Nyamel a

¹⁹ Etien ek'uw oc es e gbre ijr ek'ey a, onj omñ esel a omu es; el em ec'agn beb im tonj ok Fenisi, Sivr lele Antios † eb em ab, gbeko agñ ek'el Jwifel a sony ce -n'am dad Nyam ec'odad a -l'ok. †²⁰ Kō omñ esel beb ek'el Sivr lele Siren eb em ec'a, ow ok Antios, etn dad agñ ek'elm Jwifel a Es Kotoko Jesu e lis ec'Amani Mamm a ec'odad. †²¹ Es Kotoko ec'abusu a annj el ab, ow onj agñ noño gbél ub nawre etn itñn erm em el Es Kotoko eci.

²² Jerusalem e Nyamel ec'agn a iri low na etn -l'erm Barnabas im Antios. †²³ Eke n'im l'ey yogñ ke l'ekn elel eke Nyam eci bibm a kokr omñ esel a, sos em inñ'n etn l'atr wel sos es eke wel k'onny erm susu, úcu Es Kotoko ony es. †²⁴ Tasi em a, Barnabas el egn senyn senyn eke Abñ Lala lele omñ ab iy em gbñ. Agñ noño gbél egn Es Kotoko owi eb. †²⁵ Ow onj Barnabas im Tars eke k'esn Sol. †²⁶ Eke n'eñn ow a, l'oc ow ab l'ewl l'ow Antios. -N'annj yogñ e Nyamel ab em el yony mum tonj lakpo mum, etn -li yegm agñ noño gbél low. Antios eb em anake wel og es esñ jam esel a "kretienel a".

²⁷ Legñ ab em a, kokoba ob esel annj Jerusalem ow Antios. †²⁸ Abñ Lala nyimn el em ec'egñ nyam eke wel b'esnj Agabus † etn am ob amani dad eke ow'n k'ow in ibnm etn lek ligbel in b'ow in ey wus na nimum

† **11:2** Jwifel ek'onny omñ a:Grek em a, odad a ec'iri tasi a el egn ek'ubr likr es. † **11:3** agñ ek'elm Jwifel a:Grek em a, odad a ec'iri tasi a el agñ ek'ubrm likr es a. Ekn Ob Kok 10:28 lele Luk 15:2 eci akr otar ab ab. † **11:15** Ekn Ob Kok 2:1-4. † **11:16** Ekn Ob Kok 1:5. † **11:19** Antios el Rom eci seb a eke ew es a eci nyahan em ec'eb gbél. Wel b'ikñ anym awl Rom lele Alesandri ab. Seny em a, l'ij agñ 500.000. Antios el nyám gbél Apolos lele sinyam ejev'ab eci nuñ ign usu. Antios anake agñ ek'elm Jwifel a eci Nyamel krekre ey okm a, etn Nyamel na anake erm Pol a. † **11:28** Agabus:Ekn Ob Kok 21:10.

af. (Lek a ey tasi, lakpo ab af eke Klod el Sesar a.)^{† 29} Ow ɔŋ jam esel a egnj eb eke egnj egnj k'ɔŋ yec'a eke n'ɔny ow ec'abusu a, yec'a ek'otu eke k'elum lisijimel ek'annj Jude a abu a.³⁰ -Li kok eben, etnj -l'oc abu elum a -n'ɔŋ Barnabas lele Sol ab oc in ɔŋ Jude wus af e Nyamel a ec'agnj ekpekp a.

12

Jak ec'ibi owi lele Pier ec'ony owi ab

¹ Legj ab em a, eb ebu Erɔd Agripa am ijr Nyamel ec'agnj nyam nyam gbre. ² N'ɔŋ wel ibi Jak ek'el Jan lisijim a lab ler em em. ³⁻⁴ Sica eke l'ekn ek'ow akpl Jwifel a sos em a, Futufutu eke ejru ánm em ec'es gbeɣbl e legj ab em, n'ɔŋ wel ɔny Pier elu sobel em, etnj n'ɔŋ srɔda eyŋ eb yar yar sakp yar am ɔsu ow. N'ɔny tutr eke li ki jej ow e low l'ok dedeku a ec'any af eke Pak ec'es gbeɣbl a b'oc es. ⁵ Ko eke Pier annj sobel em a, Nyamel ec'agnj a am n'ɔŋn Nyam ɔŋ'n omn em tasi.

Pier ey ɔkm sobel em

⁶ Ncok a eke legj k'eny ke Erɔd jej in e low ok dedeku a ec'any af a, Pier am eru memn srɔda eyŋ yony ec'araŋn. Wel ok'r ngbraka yony etnj usu ɔsu esel inym es, egnj egnj annj in ec'usu sobel lisany a. ⁷ Kpru em Es Kɔtɔko ec'afr erm es nyam ilm any etnj usuayl ejn ok sobel aknj a. Afr erm es a iyr Pier abu menegb em, uwr'r etnj dad'r nine: «Igb fafa!» Ngbraka a ek'ann'n sabu a er ok wus. ⁸ Etnj afr erm es a dad'r nine: «Süs ŋ e mob a, † ke ók ŋ e cɔkrkru a.» Pier elum'n etnj afr erm es a ignj af dad nine: «Süs ŋ e mob af ew a ke ús'm jam.» ⁹ Pier ignj afr erm es a ugnj ey ɔkm sobel ab em. Li k'ɔnym omn eke low a eke afr erm es a am kok a k'el nawre tasi: n'am tutr eke ow el es ekn em. ¹⁰ -L'afŋ krekre ec'usu ɔsu usu ab es, yony em ec'a yeji etnj -n'im -l'ok lowi lisany a ek'ɔknj baŋn ab any a ognj. El ec'any af lisany a fig in obi etnj -l'ok ɔkm. -N'im -l'ok eberŋ nyam em, etnj kpru em afr erm es a elu'l es.

¹¹ Sica low a ek'ey a ok Pier es sos em etnj li dad nine: «Ca gbɛ, m'am ekn ek'ow el nawre tasi: Es Kɔtɔko anake ɔŋ in ec'afr erm es ow eb elu'm es Erɔd ec'abusu ab em eke m'annj lele Jwifel e low n'ɔŋ fɛŋ ek'am tutr eke ki kok em e lis ab ab a.» ¹² Sica eke ow ok'r es sos em a, n'im Mari ek'el Jan Mark lis ec'aknj a. Yognj agn nono gbɛl

as luku annj Nyam n'ɔŋn em. ¹³ Pier cizm lisany abu, etnj aknj juma kok lis nyam eke wel b'esnj Rod igb ow eke ki fig'r lisany a. ¹⁴ Eke l'iri lebl a ke l'uw any ek'ow el Pier a, sos em inn'n tonj l'ijl es eke li ki fig ow lisany a, kɔ l'uru es n'im li dad agn a eke Pier in annj lisany. ¹⁵ -Li dad ow nine: «Nunj em am un'ŋ!» Kɔ neny am at'r es eke ow el low nawre tasi. Etnj -li dad -l'usr af nine: «Eben ke in ec'afr erm es ana.» ^{† 16} Eben yeji Pier abu annj em am cizm lisany a abu. Eke sica -li figr lisany a, -l'ekn ow etnj ow ew el any iti. ¹⁷ Li tat wel abu eke wel ki yewal etnj l'otar el el eke Es Kɔtɔko ɔny elu'l ɔkm sobel ab em a e low akr l'ok wɛl. Etnj li dad nine: «Dadr low a okr Jak † lel agn lisijimel beb ab ab.» Etnj l'ey ɔkm l'eb ejagb n'im usu ejeci.

¹⁸ Sica eke usu ot es a, bobar ligbel ey srɔda eyŋ a ec'araŋn etnj -n'am ibrm el sosi low yec'ek'eŋn Pier a. ¹⁹ Erɔd ɔŋ wel ɔl Pier es, kɔ wel ennm'n. Li bibrm usu ɔsu esel a low etnj n'ɔŋ abusu eke wel k'ibi el. [†] Ow e jam a, n'annj Jude n'im Sesar etnj yogŋ n'annj segŋ beb.

Erɔd Agripa e luw owi

²⁰ Sica legj nyam Erɔd ɔny erm bebl ligbel Tir baŋn eyŋ lele Sidon baŋn eyŋ ab e lis. Baŋn a yony mum neny okr af eke k'im ekn'n. In e saw ec'egnj ek'el Blastus em -l'ecr -n'im -l'ibrm Erɔd eke erm es ey k'annj, anke el e baŋn a yony mum b'ol ob ij eb ebu ec'eb ab em. ²¹ Eke legj a eke wel ew a ow a, Erɔd sus in ec'eb es ew es e mob sus em a, li sig es eb ebu e lekpn af etnj n'am dad wel ów dedeku em. ²² Dedeku a ɔg dad nine: «Na nyàm anake am dad odad a, kɔ ow elm egnj.» ^{† 23} Kɔ, kpru em, Es Kɔtɔko ec'afr erm es nyam kok Erɔd low, anke anygbel a ek'el Nyam ec'a l'egnm n'ɔɔm ow, etnj segŋ beb b'ec a sisŋ ij'r l'uw.

²⁴ Nyam ec'odad a gbɛ am eb es obn.

²⁵ Eke Barnabas lele Sol ab uwar el e juma Jerusalem a, -l'oc Jan Mark -l'ewl meny ab -n'im Antios.

13

Wel ɔsum Barnabas lele Sol ab ot

¹ Antios e Nyamel ab em, kokoba ɔb esel lele low yeɣm esel ab ek'annj a ec'en el: Barnabas, Simeon (eke wel ignj nin af Nijer), Lusius (Siren baŋn iy), Manayen

† 11:28 Klod el Sesar a: Rom eci Sesar yen em ek'ew eb ab es 41 tonj 54 eke wel ew Jesu Krist a. Lek na ey in ec'es ew ec'akpo 46 tonj 48 eke wel ew Jesu Krist a. † 12:8 Süs ŋ e mob a: Gerek em a, odad a ec'iri tasi a el Egnj ŋ e meb er em a. † 12:15 Jwifel bi tutr eke egnj egnj b'ony in ec'afr erm es eke b'ekn in e lis e low (Matie 18.10; Ebre 1.14). -Li bi tutr eke sakp oglog afr erm es a b'okm sos ɔkm etnj egnj a eke li bi kok ow e lis e low a, li b'ot ow es. † 12:17 Jak na eke wel am ur nin aŋa a, Jesu lisijim ab ana. † 12:19 Rom eyŋ ognj a, eke usu ɔsu es nyam ɔsum sobel em es nyam senyn senyn batŋ l'uru es n'im a, ow e low a in eci. Eke ow el luw eci yeji, usu ɔsu es a anake b'ow eb sobel em es a ec'usu a. † 12:22 Bèbmn Ezekiel 28.2.

(ek'el Galile ec'es ew es Erod Antipas e mew em e lawl), lele Sol ab. ² Lægñ nyam, eke -n'am ñoññ Nyam ke -n'am enñ neny a, Abñ Lala dad el nine: «Öcr Barnabas lele Sol ab ewr saw yec'etñ ke -li kok juma a eke m'esñ el ow ec'a.» ³ Ow sosisem, eke -n'enññ neny, -ni ñoññ Nyam toñ ke ow uwr a, -l'at Barnabas lele Sol ab abu nuñ etñ -n'öñ wel abusu wel im.

Barnabas lele Sol ab im Sivr eb em

⁴ Ek'Abñ Lala erm Barnabas lele Sol ab a, -n'im -l'ok Selesi baññ etñ yogñ, -l'eb mijetñ -n'im Sivr lekr em. ⁵ Eke -n'imn -l'okr Salamin baññ a, -n'am dad Nyam odad Jwifel e Nyam nuñ ignñ susu a. Jan Mark yeji anñ el ab el eci abu elum eci.

⁶ -L'ubr lekr a kpekñ kpekñ toñ -l'ok Pafos ek'anñ nuñ a. Yogñ, -n'enñ cam es nyam eke wel b'esñ Bar Jesu; l'el Jwif nyam eke b'öcr in sosi kokoba öb es. ⁷ L'ir Sergius Polus, lekr a ec'es ew es ek'el nuñ em öny es a ognñ. N'öñ wel esñ Barnabas lele Sol ab anke l'erur eke li k'iri Nyam odad. ⁸ Gbeko cam es eke wel b'esñ Grék em Elimas a b'atar Barnabas lele Sol ab öw es etñ am öl eke k'irmn es ew es a ec'ömn a eke k'öny a. ⁹ Sol eke wel b'esñ Pol yeji, † ke Abñ Lala iy em a, öññ cam es ab any ¹⁰ etñ dad'r nine: «Yadñ gbél es eke low ñuñ kok eb sos! Agñ e liy! Low mamñ feñ ec'ifnu! Es Kotöko ec'öw amamn a eke bebñ ok es a, b'öl eke k'öny wuwal. Kö k'ow walm ow e low elum es ee? ¹¹ Sica iri göñ: Es Kotöko b'ow efal'ñ any etñ k'ow ekñm lighñ ec'usuayl a seğñ beb.» Kpekñ Elimas any efl etñ anñ ncebñ em; n'am bobrm l'öl egnñ eke k'öny'n abu. ¹² Eke es ew es ekn low a ek'ey a, l'ub nawre etñ Es Kotöko e lís e low yeğm a ok'r es sos em ñoño.

Pöl lele Barnabas ab im ok Pisiði ec'Antios a

¹³ Sica Pöl lele agñ a ek'am us'r jam ab ab eb mijetñ Pafos nanu etñ im ok Perj, Panfili wus af. Etñ Jan Mark elu el es yogñ ewl im Jerusalem. ¹⁴ El gbé, -l'ign Perj -l'us ejağb kpekñ kpekñ toñ -n'im -l'ok Pisiði wus af ec'Antios a. Eke nenegñ e legñ ow a, -l'ok Nyam nuñ ignñ usu a -l'ok es. ¹⁵ Eke wel awl lel öl e silél ab em lele kokoba öb esél ec'ab em uwr a, Nyam nuñ ignñ usu a ec'es ew esél a öñ egnñ im dad el nine: «Agñ lisijimél, ek'önyñ öw öm ec'odad eke ki dadr atar dedeku a sos es, ke ötur eke ki dadr göñ.»

¹⁶ Pöl igb tat el abu etñ dad nine: «Israel ec'agñ lele öny ek'elmn Jwifel ke anññ anja Nyam nuñ ignñ ec'a, ignñ löru es irir!

¹⁷ Nyam ek'el Israel ec'agñ a e Nyam a sösum ey lagñel ot. N'enññ agñ amua legñ ab em eke -l'ir etueb Ejipt wus af a. Etñ in e lec ab em n'öny l'ot wel es Ejipt. ¹⁸ Loj yogñ, n'önym wel ab ow ij akpo ekñ yony. † ¹⁹ Kana wus af a, ni ñuññ eb löbñ etñ l'oc wel eci wus a n'öñ in ec'agñ a esél ec'aja ob ce af. † ²⁰ Öw amua feñ ötu eke k'ij akpo duw akpo ekñ yony lele lew ab.

Low na b'ec a, n'öñ ey lagñel jej ok esél toñ ow ok kokoba öb es Samiel e legñ em a. † ²¹ Sica -l'ibrm eb abu nyam etñ Nyam öñ el Saul, Kis jim, Benjame ec'eb em ec'egñ ek'ew eb ab es ow ij akpo ekñ yony. ²² Eke sica Nyam ignñ Saul elu es a, n'öñ wel David esél eb abu af. N'am dad David e lís e low l'esé: *M'ehñ Jese jim David: l'el em ec'erm ec'erur; li b'ow li kok low feñ e m'erur eke li ki kok a.* † ²³ David ec'alaw ab em e nyam el Jesu eke Nyam oc ew Israel eci Es Eb Elu Es, esél eke l'ewar l'ew es ab af. ²⁴ Gbuñ ke Jesu öw a, Jan dad Nyam odad ibrm ek'Israel ec'agñ a nimum k'itññ erm em ke ök mij nuñ. † ²⁵ Eke sica Jan am uwar in e juma a, n'am dad l'esé: «Kö öny, bwo ec'egñ am ocr'm eke m'el ee? M'elmn egnñ a ek'am ekur a. Gbeko irir, egnñ nyam anñ'm jam am ow, etñ m'itm böbö yeji eke mi k'öny in e cökrupko meb a mi mömu'n es akr em.» †

²⁶ Agñ lisijimél, öny ek'eel Abraham ec'alaw lele öny ek'elmn Jwifel ke anññ anja Nyam nuñ ignñ ec'a, ey feñ anake wel is ey es eb elu ec'odad na a. ²⁷ Tasi em a, Jerusalem ec'agñ a lele el eci es ew esél ab ab uwm egnñ a ek'el Jesu ab any, etñ kokoba öb esél eci silél eke wel b'awl nenegñ feñ a, -l'irim ow okm el es sos em. Gbeko eke -l'öbr Jesu low a, -n'öñ sodad a feñ iy neny. ²⁸ -N'ehñm low kaka ek'ow em -li k'ibi ow, kö -li dad Pilat eke k'ibi'r. ²⁹ Eke -li kokr feñ a eke Nyam l'el ewar Jesu eci lís a, -l'usm ow es oliññ af etñ -l'elu ow uwömu em. † ³⁰ Gbeko Nyam igbm'n luw em. ³¹ Seğñ ñoñö gbél, agñ a ek'us Jesu jam Galile etñ toñ im ok Jerusalem a ec'any af, l'okm sos ökm etñ sica agñ a el in ec'adañku Israel ec'agñ ec'any af. ³²⁻³³ Ey obi yeji, s'am is öny Amani Mamn na. Sica eke Nyam igbm Jesu luw em a, low ye'a eke l'ewar ey lagñel a, li kok ow iy neny ey eke s'el el ec'ey a eci, esél eke wel ñon Selu yony

† **13:9** Sol öny en yony: Jwifel b'esñ'n Sol etñ Rom eyñ b'esñ'n Pol. Ekn Ob Kok 22.27-29. † **13:18** n'önym ow ab: odad na Grék em a, wel ötu ek'itññ ejec'em dad ese l'egñ wel e low l'eb. † **13:19** Ekn Ol Ökn 7.1; Joswe 14.1.

† **13:20** Ekn 1 Samiel 3.20. † **13:22** 1 Samiel 13.14; Selu 89.21; Esayi 44.28. Ekn 1 Samiel 8.5, 19; 10.21; 16.12 yeji.

† **13:24** Ekn Mark 1.4; Luk 3.3. † **13:25** Ekn Jan 1.20; Matie 3.11; Mark 1.7; Luk 3.16; Jan 1.27. † **13:29** Ekn Matie 27.22-23, 57-61; Mark 15.13-14, 42-47; Luk 23.21-23, 50-56; Jan 19.15,38,42. † **13:32-33** Selu 2.7.

em ab af: “*N em ec’iy, yefenyina em a, m’el asj*”. †

³⁴ Nyam iknj anym ewar eke in b’ow in igbm Jesu luw em yec’etj ke ow’n k’ewlm in ugnm es ij. Li dad nine: “*M’ow m’oj ony ow amann a eke em obi m’ewar eke mi k’oj David a, etj otur eke k’ornyn onn ow em.*” ³⁵ Na sosisem anake Nyam Lel ejec’em n’am dad l’ese: *K’ow yebm η e libowi mamn ugnm es uwomu em.* † ³⁶ David e legj em a, li kok Nyam e juma e bebm ew es a toj batj l’uw, wel oc’r es lagjel e saw etj l’ugj es; † ³⁷ ko in a eke Nyam igbm luw em a, l’ugjm es. ³⁸⁻³⁹ Agj lisijimel, ow it eke k’uwr any eke Jesu em anake otur onyn sikpl eci oc ap a. Mojs ec’ol a otum ebm elum ony es ony e sikpl ab em, ko agj fej eke ony onn Jesu em a, Nyam ot el ese agj nyim nyim af. ⁴⁰ Sica ewr erm yec’etj ke low na eke kokoba ob esel dad a k’ejnm ony:

⁴¹ “*Ekan, ony, Nyam e miyer kokr esel, low a iti ony any, ke irmn ocr es! Anke ony ec’owr anj em, m’ow mi kok low nyam eke k’ow ubmn nawre, eke egn am dad ony ow ec’odad bobo yeji.*”
» †

⁴² Eke Pol lele Barnabas ab ok okm Nyam nuj ignj usu a, wel ibrm eke nenegj ek’am ow a, -li k’ewl meny -l’ow -li dad odad nyam na ce. ⁴³ Eke luku as a uwr a, Jwifel noko lele agj a ek’egj el e Nyam nuj ignj e low eb a, am us Pol lele Barnabas ab jam. -N’am dad wel eke -li k’inym es kikri Nyam eci lec a eke b’oj el ab em.

⁴⁴ Eke nenegj ow a, ow anj ese eb ab em ec’agj a fej ce in im in am iri Es Kotoko ec’odad af. ⁴⁵ Eke Jwifel ekn dedeku na a, ow ony el nyamnayr; -n’am wewr Pol etj -n’am ony odad -l’oc ow es nenyim. ⁴⁶ Pol lele Barnabas ab am dad el odad tasi ese: «*Ony, ow it eke wel k’ikj anym dad ony Nyam ec’odad a ye; gbeko eke ebmn odad a, ke am ocar ony sosi ese agj eke k’otum ejnm sel ek’onym uwr a, sica si b’ow s’im agj ek’elm Jwifel a ogj!* ⁴⁷ *Kin low yec’eke Es Kotoko ony ey ow ec’abusu a: M’oc’η ese ebr ebr a fej ec’usuayl af, yec’etj ke yegm wus na nimum ec’agj a, eled eke -li k’ejan sel a.*» †

⁴⁸ Eke agj ek’elm Jwifel a iri ow amua a, sos em inj el etj -n’am elu Es Kotoko bia odad na eci; etj agj a fej eke Nyam iknj anym ew sel ek’onym uwr ec’a, ub nawre.

⁴⁹ Nyam ec’odad a eb es wus a nimum af. ⁵⁰ Ko Jwifel a ok bosu amann em ec’oyow

a eke b’ignj Nyam nuj a lele eb a eci nyimn esel ab ab al lokm; -l’ijr Pol lele Barnabas ab gbre etj -l’ogj wel el eci wus ab af. ⁵¹ Pol lele Barnabas ab cic akr sec ok el es † etj im Ikoniom. ⁵² Jam esel a ek’anj Antios a ec’a, sos em inj ligbel lele Abj Lala eke -n’ejan ab a afjn el es.

14

Pol lele Barnabas ab im ok Ikoniom

¹ Ese Antios ec’ab af, eke Pol lele Barnabas ab im ok Ikoniom eb em yogj a, -n’im -l’ok Jwifel e Nyam nuj ignj usu a, etj -n’am dad Nyam odad toj batj Jwifel lele agj ek’elm Jwifel ab ab e noko ub nawre. ² Gbeko Jwifel a ek’erurm eke k’ub nawre a, itr agj a ek’elm Jwifel a toj -n’ony agj lisijimel a e tutr nuj. ³ Ko Pol lele Barnabas ab ubrm el e legj ab es. Eke -n’ony onn noko Es Kotoko em a, -n’am dad Nyam eci sorj ikj a ec’odad erm susu em. Es Kotoko am ony el abusu -li kok simeny ewr lele ow any iti owi ab, etj ow em a, n’am yegm eke wel ec’odad a el nawre. ⁴ Eb ab em ec’agj a ubr em yony: agj likpr inym es Jwifel a eci, etj beb inym es erm esel a eci.

⁵ Jwifel lele el ek’elm Jwifel a lele el ec’es ew esel ab ab, am bebm eke k’ijr Pol lele Barnabas ab gbre ke ibi el mebn em. ⁶ Eke -li b’uw any a, -l’uru es -n’imn Likaoni wus af e seb ab a ek’el Lisr, Derb, lele ow e saw saw ab ab eci. ⁷ Yogj yeji, -n’am ob Amani Mamn a e kokoba.

Pol lele Barnabas ab im ok Lisr

⁸ Lisr yogj, egn nyam anj eke bi sig es ce anke li bubm es. In e mew em etj sos eyr’r etj legj kaka l’otum n’anm es. ⁹ Legj nyam Pol am dad odad etj n’am iri. Pol ok’r anyam af am ler’r etj l’ekn eke egn a ony onn eke k’ewl. ¹⁰ Li dad ow lebl tuotuo em nine: «*Igb, inym es cenj!*» Egn a igb us es etj am an es.

¹¹ Eke dedeku a ekn low a eke Pol kok a, -l’og -li dad el ec’ebr ek’el Likaoni ab em nine: «*Sinyam itjn sos el agj ow ejn ey!*» † ¹² -N’am esj Barnabas “Zes” etj -n’am esj Pol “Ermes”, † anke Pol anake b’ob amani a. ¹³ Zes eci nyam jogn usu a anj eb a ec’em ey usu a. In ec’egb waw es a ot sed lele suw amann ab ow lisany a ec’any af; l’erur eke dedeku ab ab -li ki waw egb -n’oj Barnabas lele Pol ab. ¹⁴ Gbeko eke Barnabas lele Pol ab iri low na a, -n’ony el eci mob sus em a -li gbagbrm em, † etj

† **13:35** Akr 34: Esayi 55.3, Septant em ec’odad eke wel oc. Akr 35: Selu 16.10. † **13:36** Ekn 1 Eb Ebu 2.10.
† **13:41** Abakuk 1.5, Septant em ec’odad eke wel oc. † **13:47** Esayi 49.6. † **13:51** cic akr sec ok el es:ow el meny ewr eke bi yegm egn ab ec’ijarm. Ekn Matie 10.14 lele akr otar ab ab. † **14:11** Bëbmn Ob Kok 28.6 ab. † **14:12** Grækel e Nyam nuj ignj em a, Zes el sinyam ec’es ew etj Ermes el el eci nyam eke -li b’erm. † **14:14** Ekn Matie 26.65 ec’akr otar a.

-l'uru es -l'ok dedeku ab em -n'am elu lebl -li dad -l'ese: ¹⁵ «Agn lisijimel, kɔ bla etj am kokr eben ee? Agn ce s'el ese ɔny af. S'am is ɔny Amani Mamm a eke k'ignn ɔny e sinyam ekekey na ek'el ob ɔfr ɔfr a okr es, ke ewal leɛr Nyam ek'anŋ ovr *ke kok afi; wus, okij lele ob feŋ ek'anŋ em ab ab a*.[†] ¹⁶ Godo godo a, li yeɛ ebr ebr a feŋ eb el obi ec'ejagb eke -l'erurir. ¹⁷ Gbɛkɔ sɛgn feŋ li b'okm sos ɔkm in ec'erm mamm ɔny ab em: li b'ɔŋ mij anŋ afr etj an ok ɔny wus etj li b'ɔŋ ɔny egb eke k'ubr ek'ow e leŋn b'ow a; † li b'ɔŋ ɔny ob ij etj li bi yibr ɔny ec'erm a sos em iŋn.» ¹⁸ Sodad amua e dad em bɔbɔ yeji, erm esel a ij gbɛre eke k'edjn dedeku a eke ki waw egb ɔŋ el.

¹⁹ Jwifel ek'anŋ Pisidi eci Antios a lele Ikonio ab a ow etj eb dedeku a. -L'or Pol mebn em ibi eci, etj -l'ɔdu -l'elu ow ɔkm banŋ a anke -li tutr ek'ow uw j. ²⁰ Sica eke jam esel a ow ar elul il em a, l'igb wus l'ewl l'ey banŋ a. Eke leŋn b'eny a, Barnabas ab -n'im Derb.

Siri eci Antios a ec'awl im owi

²¹ Pol lele Barnabas ab im ɔb Amani Mamm e kokoba Derb eb em; yogŋ, -li kok agn nono el jam esel. Sica -l'ewl meny -n'im Lisr, Ikonio, lele Pisidi eci Antios ab ab. ²² -L'usur jam esel a erm, -l'atr wel sos es eke wel k'inym es tuɔtuɔ wel ec'omn ab em etj -n'am dad wel -l'ese: «Ow it eke si k'iŋr gbɛre nono gbuŋ ke s'ok Nyam e gbɛngbi usu a.» ²³ Nyamel feŋ em, -li b'enm agn ekpekp -n'ɔŋ wel etj eke -li b'enŋ nenŋ -ni nɔŋn Nyam a, -li b'afil wel es -n'ɔŋ Es Kɔtɔko eke agn amua ɔny ɔmn in em a. ²⁴ Emeny -l'ubr Pisidi wus a etj -n'im -l'ok Panfili eci wus ab af. ²⁵ Perj eb em yogŋ, -l'ɔb Nyam ec'Amani Mamm a e kokoba etj sica -n'im -l'ok Atali eb em. ²⁶ -L'igb yogŋ mijetj em -n'aam Siri ec'Antios a. Eb na em anake wel ot ok el Nyam eci nyimn mamm ab em juma na eke sica -li kokr -l'uwarir a ec'a. ²⁷ Eke -n'imn -l'okr yogŋ a, -l'as Nyamel ec'agn a luku -li dad wel ow a feŋ eke Nyam ecr el em kok a, lele elel eke Nyam figr agn ek'elm Jwifel a yeji ɔmn e lakp a. ²⁸ -N'anŋ yogŋ jam esel ab ab ow ibn nono.

15

Jerusalem eci luku as gbɛl a

¹ Agn beb anŋ Jude ow Siri eci Antios a etj am yegm agn lisijimel a low dad ese: «Eke ubrnm likr es ese elel eke Mois ec'ol a am ibrm ab af a, k'ow ɔtum enŋnm es eb elu.»[†] ² Pol lele Barnabas ab egŋm low

na ebn etj -l'atar ow es ligbel agn ab ab. Wel egŋ eb eke Pol, Barnabas lele Antios ec'agn beb ab k'im Jerusalem ke erm esel a lele agn ekpekp ab ab -li dad odad na. ³ Etj Nyamel a ekn el ec'usu im a e low. † -L'ecr Fenisi lele Samari ab eci, etj -n'am awl elel ek'agn ek'elm Jwifel a ocr any ɔkŋn Nyam a e low; amani na ɔŋ agn lisijimel a ɔny sos em iŋn ligbel.

⁴ Eke -l'okr Jerusalem a, Nyamel a, erm esel a, lele agn ekpekp ab ab eb el, etj ow a feŋ eke Nyam ecr el em kok a, -n'am awl -l'ok wel. ⁵ Gbɛkɔ Farisiel ec'ogog ec'agn beb ek'ɔny ɔmn a, igb etj am dad ese: «Ke wel búrbr agn a ek'ɔny ɔmn k'elm Jwifel a ekr es ke wel ɔŋ el -l'elum Mois ec'ol a.»

⁶ Erm esel a lele agn ekpekp ab ab as luku etj am ɔny odad na igbl ogŋ ekn. ⁷ Eke -l'atarir ow es kpekpe a, Pier eb odad etj dad nine: «Agn lisijimel, uwr any eke leŋn a etj Nyam sɔsum oc'm ɔny ec'aranŋ eke mi k'ɔb Amani Mamm e kokoba m'ók agn ek'elm Jwifel a, yec'etj ke -l'iri ke -l'ub nawre. † ⁸ Etj Nyam eke uw agn eci merm ab any a, elu ɔkm yegm eke l'eb wel; n'ɔŋ wel Abŋ Lala ese ey af. ⁹ El lele ey ab ec'aranŋ a, l'okm ereb kaka: l'ayal wel ec'erm a anke -n'ɔny ɔmn. ¹⁰ Etj sica bla sosiem am sismn Nyam odad agn a ek'ɔny ɔmn a ec'erekp leg leg ec'uyul em, erekp ek'ey lagŋel lele ey obi ey obi ab, s'otum s'uyum ab ee? ¹¹ Ke tasi em a, s'ub nawre eke Es Kɔtɔko Jesu eci sɔŋn ikŋ ab em wel sog ey ese el af.»

¹² Sica dedeku a feŋ yewal tiŋ, etj wel am iri Pol lele Barnabas ab dad meny ewr lele low any iti owi ab eke Nyam ecr el em kok ɔŋ agn a ek'elm Jwifel a. ¹³ Eke Pol lele Barnabas ab dad odad a ok es a, Jak † ɔdu eb etj dad nine: «Agn lisijimel, irir em ec'odad na! ¹⁴ Simɔ dad elel eke kpɔkpɔ em etj Nyam ew eb eb ec'agn ek'elm Jwifel a e low any, ke el em a ot agn eb mum nyam el in eci. ¹⁵ Etj low na lele kokoba ɔb esel ec'odad ab ab okr af, anke Nyam Lel am dad ese:

¹⁶ Ow e jam a, m'ow m'ewl m'ow, ke David ec'el a ek'ey wus a m'usr em, in e el ek'uj a, mi kókr em, ke m'inyimn in es.

¹⁷ Etj agn ejec'a feŋ b'ow ol Es Kɔtɔko es; ee, ebr ebr a feŋ eke m'esŋ eke k'el em ec'a, b'ow ol'm es.

Na el Es Kɔtɔko ec'odad eke dad;

¹⁸ leŋn a etj l'elu in ec'ow amua ɔkm li yegm.»[†]

† **14:15** ɔkm Ok 20.11; Selu 146.6. † **14:17** Bèbmn Selu 147.8; Jeremi 5.24. † **15:1** Ekn Ob Ap 12.3. † **15:3** Nyamel a ekn el ec'usu im a e low: odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itŋn ejec'em dad ese Nyamel a ewl el ejagb. † **15:7** Ekn Ob Kok 10. † **15:13** Ekn Ob Kok 12.17 lele akr otar ab ab. † **15:18** Amos 9.11-12, Septant em ec'odad eke wel oc.

¹⁹ Jak ign af dad nine: «Na sasiem, m'erurm eke wel k'ijr agn a ek'elm Jwifel ke oc any oknj Nyam a gbre. ²⁰ Gbeko s'awnj el lel si dad el eke -li k'ijmn ndey eke wel oc wawr egb onj sekp, -l'ijmn nfaci, -l'ijmn ndey eke wel okm mebl es, -l'egjmn mebl; † ²¹ anke godo godo etnj, eb eb fenj em, wel am dad Mois eci sol amua ec'odad etnj Nyam nunj ign susu yeji segn fenj nenegnj e legj wel b'awl.»

Lel eke wel awnj omn esel a ek'elm Jwifel a

²² Ow sasiem erm esel a, agn ekpekp a, lele Nyamel a fenj ab egj eb eke k'ot el em ec'agn ign Pol lele Barnabas ab af im Siri ec'Antios a. -Li scsum Jud eke wel b'esnj Barsabas lele Silas ab -l'ot; -l'el agn lisijimel ab em ec'any esel yony. ²³ Kin lel eke wel onj el a: «Erm esel a lele agn ekpekp ab ab, ek'el ony lisijimel a, am onj agn lisijimel a ek'elm Jwif k'ir Antios, Siri lele Silisi ab a lebl. ²⁴ S'iri ek'agn anj ey ogn anja ow onj ony ewr jenjen, ebr ermij el eci sodad ebl ab em. Ow elm ey s'oom el abusu low na e kok eci. ²⁵ Na sasiem, ey a fenj eci neny af okr em, si scsum agn s'ot eke si k'erm el ony ogn a, -l'awl ey lawlel Barnabas lele Pol ab, ²⁶ eke blel irmn el ec'owr anj a ey Es Kotoko Jesu Krist e juma kok em. ²⁷ S'am erm Jud lele Silas ab ony ogn a eke ki dad ony el obi em, lel na eke s'am non anja a e low. ²⁸ Tasi em a, ey lele Abnj Lala ab, s'egnj s'eb eke si k'oom ony erekp ejeci ek'ow elm sol amua ek'it a ce: ²⁹ k'ijr ndey eke wel oc wawr egb onj sekp, k'egjmn mebl, k'ijr ndey eke wel okm mebl es, k'ijmn nfaci. Eke osur ow amua, ow b'ow akpl. Agn lisijimel, s'am esnj ony!»

³⁰ Wel elu agn a eke wel erm ab es, etnj -n'im -l'ok Antios. Yogn -l'as agn a fenj ek'onj omn a luku etnj -n'onj wel lel a. ³¹ Wel awl lel a etnj agn a fenj sos em am inj, sos es atr ec'odad ek'anj em a eci. ³² Jud lele Silas ab ek'el obi yeji el kokoba ob esel a, dad omn esel a odad kpeke sos es atr eci; -n'onj wel ec'omn a ij lec obn. ³³ -N'annj yogn segn beb, etnj erm es ey em, omn esel a onj el ejagb -l'awl -n'im agn a ek'erm el a onj. [³⁴ Silas gbe egj eb eke k'anj yogn.] †

† **15:20** -li k'ijmn ndey eke wel oc wawr egb: Ekn Okm Ok 34.15; 1 Korent 8.7-13. Grskel ec'ob ol ij usu eci ndey eke anj a, el ndey eke wel oc wawr egb onj sekp. -L'ijmn nfaci: bebmn Ob Ap 18.6-23. Ow el sikpl ek'afijn es Grskel em ana. -Li k'ijmn ndey eke wel okm mebl es, -l'egjmn mebl: Ekn Nunj Ob 9.4; Ob Ap 17.10-16. Sol yony amua b'onj Jwifel eke el kretienel a abusu ij ob kretienel ek'elm Jwifel ab ab, etnj -n'onymn el ec'aylm a ec'erm mij. † **15:34** Ob Kok eci silel esig nono em, wel enjmn akr 34. † **15:38** Ekn Ob Kok 13.13. † **16:1** Bdbmn Ob Kok 14.8,21. † **16:3** Eke Timote lis el Jwif a, wel b'oc Timote yeji Jwif. Gbeko gbun ke Jwifel a oc'r tasi ese Jwif mamn af a, ow it ke l'ubr likr es. Pol onj wel ubr'r likr es yec'etnj ke l'el Krist eci danju ij es mamn Jwifel ab em. † **16:4** Ekn Ob Kok 15.23-29. † **16:10** Akr lew na em eke Luk am dad ese: "ey" a, ke ow am yegm eke yogn anake Pol ab -l'okar af -n'am kok juma a.

³⁵ Gbeko Pol lele Barnabas ab gbe anj Antios. Agn ejeci nono ab -n'am yegm agn low, etnj -n'am ob Es Kotoko ec'odad a ec'amani.

Pol lele Barnabas ab elulil es

³⁶ Eke -n'annj Antios yogn tonj ow ibn a, Pol dad Barnabas nine: «S'awl meny s'im eb a fenj em eke s'ob Es Kotoko ec'odad a ec'amani a, s'ekn agn lisijimel a ek'onj omn a, s'ekn el el eke -n'am aan es a.» ³⁷ Barnabas erur eke Jan Mark k'ign el ab im, ³⁸ ko Pol gbe erurm anke Jan Mark ign elu el es Panfli, etnj emeny l'ewlm wel juma ab em ij. † ³⁹ -L'atar ow es senyn senyn tonj -l'elulil es. Barnabas oc Mark etnj eb mijetnj im Sivr; ⁴⁰ Pol gbe oc Silas, etnj eke omn esel a ot ok el Es Kotoko eci nyimn mamn ab em a, n'im. ⁴¹ L'ecr Siri lele Silisi wus af ab eci n'am atr Nyamel a fenj sos es omn em.

16

Timote am ewl Pol lele Silas ab

¹ Pol im ey Derb etnj emeny im ey Lizr. † Yogn, jam es nyam anj eke wel b'esnj Timote; lis a Jwif ek'in yeji ony omn; es a gbe Grek. ² Agn lisijimel a e k'ir Lizr lele Ikoniam banj ab a, bi dad Timote e lis ec'ow amamn nono. ³ Pol erur eke k'onj ecm'n ab; l'oc ow ab n'im etnj l'ubr ow likr es, Jwifel a ek'anj yogn a eke -li b'ow -l'ec a sasiem, anke agn a fenj uw any eke es a Grek. † ⁴ Eb a fenj em eke -n'am ec a, -n'am dad agn a ek'onj omn a ow a fenj eke erm esel a lele Jerusalem ec'agn ekpekp ab ab dad ucu es a, etnj -n'am ibrm eke wel k'elum ow amua. † ⁵ Sinyamel a am ey lec omn em, etnj legj liy nyam nyam fenj agn am bobn.

Pol erur memn Troas

⁶ Abnj Lala egbm Pol lele Silas ab es eke -li ki dad Nyam ec'odad a Azi ogog a; ow onj -l'ubr Friji lele Galasi ab eci wus ab af. ⁷ Eke -li titmn Misi wus af a, -n'am bebmn eke -li k'im Bitini wus af, gbeko Jesu ec'Abnj a yebm el. ⁸ Ow sasiem -l'ubr Misi etnj -n'im Troas banj eci nanu a. ⁹ Ncok em a, Pol erur memn: l'ekn Maseduan iy nyam ek'inym es ke am njon'n dad ese: «Ec Maseduan ke ow elum ey abu!» ¹⁰ Kpekj eke memn erur na b'oc es a, si bebmn sos

s'us ejagb Maseduan im eci, † anke s'ub nawre eke Nyam esj ey eke si k'ewl yogj ec'agn a Amani Mamm a.

Filip eb em, Lidi ub Es Kotoko nawre

¹¹ S'eb mijetj Troas, s'igb yogj kpekj kpekj tonj s'im s'ok Samotras lekr em, etj eke legj eny a, s'im s'ok Neapolis bajn. ¹² S'igb yogj s'im Filip, Maseduan eci was a eci eb gbel ek'annj Rom ec'es ew em a. † S'annj eb ab em si kok segj wa ce. ¹³ Nenejn e legj a, s'ok okm bajn a s'im mij neny a; yogj si tutr eke si b'ow s'ejnj Jwifel ek'annj Nyam njnj em usu nyam. † S'ok es yogj etj yow a ek'as luku annj yogj a, si dad el odad. ¹⁴ Yow ab em e nyam e nin el Lidi, Tiatiir bajn yowi eke b'ol sigbad ebl amamn ij ke b'igj Nyam nunj. N'am iri ey ec'odad a, etj Nyam nj'n abj eke li k'ew Pol e sodad a erm af. ¹⁵ Ow nj wel ok'r mij nunj, in lele in ec'akj ab ab. † L'ew ey abu li dad nine: «Eke am ekan eke m'ub Es Kotoko nawre tasi, ke òwr annj em ogn a.» Etj l'atrm ey s'egj s'eb.

Wel ok Pol lele Silas ab sobel em Filip eb em

¹⁶ Legj nyam s'aam Nyam njnj em, etj adyowli nyam am òbr ey. In em a, abj njnj nyam † annj eke b'oj'n l'ekn efi e low ek'am ow a li dad. Ów amua eke li b'ekn li dad a b'oj in ec'es ewel a os nono. ¹⁷ Ey lele Pol ab, n'am us ey jam l'elu lebl li dad l'ese: «Agj amua, Afr Kpekpe e Nyam a e juma kok esel! -N'am dad ony ejagb a eke b'ewl egn sel enj em a ec'odad!» ¹⁸ Yowli a am kok eben segj nono. Ow b'afjn es a, Pol erm ebl tonj batj ewl meny dad abj njnj a nine: «Jesu Krist e nin em, ey okm in em!» Etj wanci ab af ce abj a ey okm yowli ab em.

¹⁹ Eke adyowli a ec'es ewel a am ekn eke -li k'ow -n'ejnmm os ow em ij a, -n'ony Pol lele Silas ab -l'ow eberj em es ewel ec'any af. ²⁰ -L'ot wel -n'im Rom e jej ok esel ek'annj yogj a ec'any af, etj -li dad nine: «Agj amua a em is odad ey ec'eb na em; ²¹ el Jwifel, etj -n'am yegm agj eb ir owr. Ey Rom eyj; ey ec'ol a òom abusu eke si k'egj s'eb oglog si kok ow e low.» † ²² Dedeku a yeji ebl erm ok Pol lele Silas

ab af. Jej ok esel a nj wel eb Pol lele Silas ab mob sos etj nj abusu eke wel k'or el likjni em. † ²³ Etj eke wel or el senyn senyn bake ow uwr a, wel ok el sobel em, etj wel nj usu osu es eke k'ew el nyamn af senyn senyn. ²⁴ Eke n'ejnj abusu ikj na a, l'ot l'ok wel sobel ab em ec'akjni nyam ek'annj sobel a e nunj kòkò a, etj n'awjnm wel akr ekj ekpr ab.

²⁵ Ncok eci legj uyu nunj em a, Pol lele Silas ab am njnj Nyam egn ej koklm'n etj sobel em esel a am iri. ²⁶ Kpru em, wus umu tuotuo, ony sobel a mumu. Kpekj masany a fej fifig ok es etj sobel em esel a eci ngbraka a fej momu es. ²⁷ Usu osu es a ufjnm es, eke li b'ekn eke sobel a eci masany a fifig a, l'odu in e lab ler em a l'elu okm eke li k'ibir in sosi, anke n'am tutr eke sobel em esel a uru es im. † ²⁸ Kò Pol barm in e lec fej em nine: «Ki kokr nj sosi low njnj! Ey fej s'annj anj!»

²⁹ Usu osu es a ibrm eke wel k'ignj al; l'uru es l'ey akj a, sos ufj em, ernj ab, l'ok owrokp wus Pol lele Silas ab ec'any af. ³⁰ N'oj wel ok okm etj li dad wel nine: «Agj egnel, kò ayaf mi ki kokr ke m'ejnj sel ee?» ³¹ -Li dad ow nine: «Ùb Es Kotoko Jesu nawre ke nj lele nj ec'akj ab ejnj sel.» ³² Etj -n'am dad ow Es Kotoko ec'odad, in lele agj a fej ek'annj'n akj ab ab. ³³ Ncok a eci wanci ab af ce, usu osu es a ot el ab im etj yoyog el abi enyembri ab es. Kpekj in ec'agnj ab ab wel ok el mij nunj. † ³⁴ L'oc Pol lele Silas ab n'im in ec'akj a etj n'oj wel ob ij. Egn na lele in ec'akj ab ab sos em am injn anke -l'ub Nyam nawre.

³⁵ Eke legj eny a, Rom e jej ok esel a erm agj ow dad usu osu es a nine: «Èlu agj a es.» ³⁶ Usu osu es a ow dad Pol nine: «Jej ok esel a nj abusu eke wel k'elu ony es. Jtur eke sica k'okr okm imm erm es ey em.» ³⁷ Kò Pol dad agj a nine: «Wel jejnm ey e low okm, etj -n'ony wel or ey dedeku ec'any af, ke ey Rom ec'agnj ce! Etj -n'ony -l'ok ey sobel em. Sica -n'am erur eke -li k'ok ey okm es lol em ee? S'egjnm! -L'ow el obi -l'ok ey es!»

³⁸ Agj a im ewl jej ok esel a sodad a eke Pol dad a. Eke -l'irir eke Pol lele Silas ab el Rom eyj tasi a, ermni edj el es. ³⁹ -L'ow -l'egj low ij -n'oj wel, etj -n'ony -l'ok wel

† **16:12** Eke eb annj Rom ec'es ew em, ow el low mamm. Eb eyj a b'ejnj ów nono ec'abusu eke eb ejec'a ótum ejnmm.

† **16:13** Filip yogj, Jwifel agj egnj lew ann eke ow k'oj wel ony Nyam nunj ign usu tasi. Ow sosiem, Jwifel b'ejnanin gben, mij saw eke it el eci sos ayal a ec'ow e kok eci. Ow k'odm Rom ec'es ewel a òom Jwifel a abusu eke k'ejnanin bajn a. Mij ewl mij a ogn eke annj a lele bajn ab ab a, ow ij kilo nyahan. † **16:15** Bèbmn Ob Kok 16.33; 18.8.

† **16:16** Abj njnj a el lorjnj ec'abj. Lorjnj na anake b'osu nyàm nunj ignj usu gbel nyam eke wel b'esnj Delfi a. Agj nono b'im yogj ibrm sos. † **16:21** Rom nj Jwifel abusu eke k'ignj Nyam nunj el ec'elel eke -n'am erur a, kò -l'erurm eke wel ki dad agj ejeci Nyam odad. † **16:22** Agj a ek'elm Rom eyj a, jej ok esel a b'oj wel or el gbnj ke wel jéj el e lis e low ok. Agj ek'el Rom eyj a, wel edjnj eke wel ki kok el eben. Pol lele Silas ab a, Rom eyj; ow itm eke wel k'or el. † **16:27** Èkn Ob Kok 12.19 eci akr otar a. † **16:33** Bèbmn Ob Kok 16.15; 18.8.

okm sobel ab em etj -ni njohn wel eke wel k'ok okm baɲn a. ⁴⁰ Eke Pɔl lele Silas ab ok okm sobel ab em a, -n'im Lidi ognj a. Eke -l'ekan agɲ lisijimel a, ke -l'atar wel sos es a, -n'im.

17

Pɔl lele Silas ab im ok Tesaloni baɲn

¹ Sica Pɔl lele Silas ab ecr Anifopolis baɲn lele Apoloni baɲn ab eci im ok Tesaloni; yogɲ, Jwifel eci Nyam nuɲ ignj usu anɲ. ² Eɛe elɛl eke sakp sakp fɛɲ li bi kok ab af a, Pɔl im ey Nyam nuɲ ignj usu a. Nɛnɛgnj kpa kpa kpa sakp nyahan, l'atar ów es Nyam odad nuɲ af agɲ a ek'anɲ yogɲ ab ab. ³ N'am ayal l'ok wel etj n'am yegm wel eke Nyam Lɛl em a, ow akpl eke Mesi a k'ij gbɛ ke áɲɲ luw em igb. N'am dad wel l'ɛsɛ: «Jesu na eke m'am dad óny in ec'odad a, in anake l'el Mesi a.» ⁴ Jwifel ab em e beb odad a ok es sos em etj -l'ow -n'ɛɲɲ Pɔl lele Silas ab. Grekɛl nɔɲɔ ek'am ignj Nyam nuɲ a lele bosu amamn em ec'oyow nɔɲɔ ab yeɲi kok eɛen.

⁵ Gbɛkɔ Jwifel a nyamnɛyr am óny. -L'as ów mareɲ mareɲ esɛl eke -n'ɛɲɲ eɛɛɲ em a luku, -n'am is odad agɲ ab em, etj -n'am buɲr agɲ em baɲn a. Ca -l'igb -l'ok Jason ec'akɲ a, -n'am ol Pɔl lele Silas ab eke -li k'ony -l'ot -n'im dedeku a ec'any af. ⁶ Eke -n'ɛɲɲm wel a, -l'ódu Jason lele agɲ lisijimel beb ab es -l'ow baɲn a ec'ɛs ɛw esɛl a ec'any af, etj -n'am óg -li dad -l'ɛsɛ: «Agɲ amua inɲm wus na nimum es afr; sica ey ognj a -l'ok a! ⁷ Etj Jason eb ok el akɲ! Agɲ amua fɛɲ am kok ów ek'ɛlm Sesar ec'ol a eci, anke -n'am dad eke es ɛw es eɛeci nyam in anɲ eke wɛ'n b'ɛɲɲ Jesu.»

⁸ Sodad amua óɲ dedeku a lele eb a ec'ɛs ɛw esɛl ab ab sos inɲm es afr. ⁹ -N'óɲ Jason lele agɲ lisijimel ab ab ɛw os es gbunɲ etj -l'ɛlu wel es.

Pɔl lele Silas ab im ok Bere baɲn

¹⁰ Kpɛkɲ eke lɛgnj uk a, agɲ lisijimel a óɲɲ Pɔl lele Silas ab im Bere. Eke -l'okɲ yogɲ a, -n'im Jwifel eci Nyam nuɲ ignj usu a. ¹¹ Bere e Jwifel a b'ɛgnj low eb akm Tesaloni ec'a; -l'eb Nyam odad a el e sos em inɲ fɛɲ em. Etj seɲɲ fɛɲ -li bi wewr Nyam Lɛl a, yec'etj ke -l'ɛkn eke Pɔl ec'odad eke bi dad el a el nawrɛ. ¹² El em ec'agɲ nɔɲɔ ub nawrɛ; etj Grekɛl ab em, bosu amamn

em ec'oyow nɔɲɔ lele egɲ nɔɲɔ ab yeɲi ub nawrɛ.

¹³ Kɔ eke Tesaloni e Jwifel a iri eke Pɔl am dad Nyam odad Bere baɲn em yeɲ'a, -l'ow -n'am njohn dedeku a mɛɛm em -n'óɲ wel ɛw jɛɲ jɛɲ. ¹⁴ Ow sɔsiɛm, kpɛkɲ agɲ lisijimel a óɲ Pɔl imn okij any a eci; gbɛkɔ Silas lele Timote ab gbɛ anɲ Bere. ¹⁵ Agɲ a ek'aam nyimn Pɔl a im ɛw'l'ɔ tonɲ ok Aten baɲn, etj -l'ɛwl -n'im Bere Silas lele Timote ab ec'amani a eke Pɔl óɲ ab ab. Amani ab em, n'am ibrm eke wel k'ow fafa eɲɲ'n.

Pɔl anɲ Aten baɲn

¹⁶ Eke Pɔl am eku Silas lele Timote ab Aten yogɲ a, low am ey'r sos em eke eb na k'el sekp eci nuɲ ignj ófr. ¹⁷ Nyam nuɲ ignj usu yogɲ, li b'atar ów es Jwifel lele agɲ a ek'ɛlm Jwifel ke am ignj Nyam nuɲ ab ab, etj eɛɛɲ em yeɲi seɲɲ fɛɲ li b'atar ów es agɲ eɛeci eke li b'ɛɲɲ ab ab. ¹⁸ Epikurel lele Sitoyikel eci low yegm esɛl ab ab † yeɲi am atar ów es Pɔl ab. El em ec'agɲ beb am ibrm esɛ: «Nɛnym gbɛl ɛs na, bla odad iy n'am dad gbɛ eɛ?» Eke agɲ beb am iri Pɔl dad Jesu ec'odad lele luw em anɲ ignj owi ab a, † -n'am dad -l'ɛsɛ: «ɛgnj na, ɛsɛ etu e sinyam a ɛɛ ec'odad ow'n am dad af.»

¹⁹ Ow sɔsiɛm -l'oc Pɔl ab -n'im baɲn a ec'ow bebɲ esɛl a † ec'any af, etj -li dad ow ninɛ: «Kɔ s'otu eke si k'u'uw low yegm owr na eke am dad ow ec'odad ab any eɛ? ²⁰ Eke am dad ey ów eke am iti ey any a sɔsiɛm, s'am erur eke si k'u'uw ow e nyandre ab any.» ²¹ Tasi em a, Aten eyɲ a fɛɲ lele etu agɲ a ek'ir el ab a, b'eb seɲɲ nɔɲɔ am iri oglog am dad ów owr ec'odad ɛɛ.

²² Pɔl inɲm es ów bebɲ esɛl a ec'any af etj dad ninɛ: «Aten eyɲ, m'am eɛbm nyam eke low low fɛɲ em eel Nyam nuɲ ignj esɛl tasi. ²³ Tasi em a, eke m'am ec'ony eci baɲn em a ke m'am ekn óny e sinyam nuɲ ignj e mob a, m'ɛkn egb waw usu nyam eke wel nɔɲ: "Nyàm eke wel uwm any eci". † ɛɛ! Yec'a eke am ignj nuɲ ke uwmn any a anake m'am ow mi dad óny in ec'odad a. ²⁴ Nyam a eke kok wus na nimum lele mob fɛɲ ek'anɲ em ab a, anake el afr lele wus ab eci ɛs Kɔtɔkɔ a, etj l'irm Sinyamel ek'agɲ us ab em. ²⁵ L'ibram eke agɲ k'óɲ'n ob kaka fɛɲ ɛsɛ ow'n ónyɲ ob af; tasi em a, in anake li b'óɲ agɲ a fɛɲ owr anɲ, sel lele

† **17:18** Epikurel eci low yegm esɛl a bi tutr eke wel b'anɲ owr lɔɲɲ owi eci ɛɛ. -Li bi tutr eke Nyam éwm wus e low any, kɔ mareɲ mareɲ ɛɛ ów in b'ow. Sitoyikel eci low yegm esɛl a égnɲ lɔɲɲ e low eɛm. -Li bi tutr eke sol anɲ eke bi nyimn wus etj ow it eke wel k'atr sos es elum sol amua. † **17:18** *luw em anɲ ignj*: Luw Em Anɲ Igb, Grek em a yow e nin (*Anastasis*). Eke Pɔl am dad Jesu lele luw em anɲ ignj owi ab a, ow otu eke k'óɲ Aten baɲn eyɲ a tutr eke Pɔl am dad nyàm yony ec'odad: Jesu ek'el nyàm ignj lele Luw Em Anɲ Igb ek'el nyàm yow ab ab e low.

† **17:19** *baɲn a ec'ow bebɲ esɛl a*: Grek em a, *Ayeropaj*. Aten e lafɛny nyam e nin; yogɲ ów bebɲ esɛl b'ony el e luku as. † **17:23** Egb waw usu na eke wel kok óɲ nyàm eke wel uwm any a, Aten eyɲ e tutr em a, nyàm eɛeci nyam ek'ow k'ódm -l'ijal es sɔsiɛm eci.

mob mob fɛŋ ab a. ²⁶ Eɣŋ nyam coco em, li kok ebr ebr a fɛŋ etŋ l'ok wɛl wus na nimum af. L'ok akpo n'ɔŋ wɛl, etŋ susu susu a eke -li k'ir a yeji, l'edŋ ow e sereb a. ^{† 27} Li kok eɛn yec'etŋ ke agŋ a ɔl'1 es. Etŋ eke es ɔl a am ew boɔrm em yeji, k'aw ke -l'ɔtu eke -li k'etŋ ow, aŋke Nyam anm kpekpe eɣŋ kaka eci. ²⁸ Tasi em a, ɔny e lel non esɛl a yeji dad nine: "In em s'anŋ owr, s'ɔtu eke si k'an es s'ec, etŋ s'anŋ." Etŋ lel non es ejeci nyam yeji dad nine: "S'el in ec'ey." [†]

²⁹ Eke s'el in ec'ey a, si k'ɔnyin tutr eke Nyam anŋ esɛ sika em nyam, os em nyam oglog lebn em nyam ek'agŋ ij mɛwl kok el ec'ow tutr em af. ³⁰ Agŋ ec'any uwm em ec'ow eke kok lɛɣŋ a ek'ec ab em a, Nyam ewm erm af ij, kɔ n'am ibrm susu a fɛŋ ec'agŋ a eke k'itŋ el ec'es an a. ³¹ L'oc lɛɣŋ nyam l'ew es, eke eɣŋ a eke li sosum l'oc ab em, li b'ow li jej wus e low l'ok nenymbri nyam em. L'elu ow e low ɔkm agŋ fɛŋ ec'any af eɣŋ na eke l'igbm luw em ab em!»

³² Eke -l'irir Pɔl dad luw em anŋ igb ec'odad a, agŋ beb am kokr'r miyer, etŋ oglog am dad esɛ: «Lɛɣŋ ejeci ke s'iri ŋ ec'odad na.» ³³ Af aŋa anake Pɔl elu el es a. ³⁴ Kɔ agŋ beb gbɛ eɣŋ in e low a eb etŋ ub nawrɛ. El em a, Denis ek'el ɔw bebɛm esɛl ab em ec'egŋ a, yow nyam eke wel b'esŋ Damaris a lele agŋ ejec'ab anŋ em.

18

Pɔl im ey Korent baŋŋ

¹ Eke ɔw amua b'ec a, Pɔl igb Aten im ey Korent. ^{† 2} Yogŋ n'etŋŋ Jwif nyam eke wel b'esŋ Akilas; wel ew'r Pɔŋ eci wus ab af. N'anŋ Rom, Itali wus af l'ow ey Prisil ab ow k'ibnm, aŋke yogŋ Sesar Klod ɔŋ abusu wel ogŋ Jwifel a fɛŋ. Pɔl im enŋ el, ³ etŋ eke -n'ɔnyin juma nyam ek'el ndey lel em lɛf e kok a, l'ir wel ab etŋ -li b'okr af -li kok juma. ⁴ Nenɛɣŋ fɛŋ, Pɔl b'im Nyam nuŋ igŋ usu a, etŋ eke li b'eb odad a, li b'ɔl eke li k'eb Grɛkel lele Jwifel ab.

⁵ Sica eke Silas lele Timote ab anŋ Maseduan ow a, [†] Pɔl b'oc in e lɛɣŋ a fɛŋ am dad Jwifel a Nyam odad am ij neny dad eke

Mesi a Jesu. ⁶ Kɔ Jwifel a ɛgŋm in e low a ebm etŋ bi wɛwr'r; ow sosiem l'ufŋ in e mob sus em a e siflefl ab es l'ok wɛl es, [†] etŋ li dad wɛl nine: «Eke batŋ irmn, ke ɔny obi em ana; ow elm em e low ij. Sica em a, m'ow m'oc any m'ɔkŋ agŋ ek'elm Jwifel a.»

⁷ Pɔl igb yogŋ im ir Titius Justus ogŋ, ek'in ec'el a titm Nyam nuŋ igŋ usu a. L'elm Jwif kɔ l'el eɣŋ nyam eke eɣŋ el eci Nyam nuŋ igŋ owi a eb. ⁸ Krispus ek'el Nyam nuŋ igŋ usu a ec'es ew a, lele in ec'akŋ ab ab [†] ub Es Kotoko nawrɛ. Korent baŋŋ eyŋ nono ek'iri Pɔl ec'odad a yeji ub nawrɛ etŋ ok mij nuŋ. ⁹ Sica ncok nyam, Pɔl am erur memn etŋ Es Kotoko am dad'r esɛ: «K'uru erŋŋ! Neny anŋ ŋ em am dad! K'abl neny, ¹⁰ aŋke m'anŋ ŋ ab. Eɣŋ kaka k'ɔtum kokm'ŋ low nuŋ aŋke eb na em, agŋ nono el em eci.» ¹¹ Pɔl anŋ Korent kok lakpo nyam awl nɔhon etŋ am yegm agŋ Nyam odad.

¹² Lakpo ab af eke Galion eb Rom ec'es ew Akayi ogog ec'a, Jwifel okr af irŋŋ Pɔl. -L'oc ow -n'im jej ok ec'any af ¹³ etŋ -li dad nine: «Eɣŋ na am ɔl eke k'eb agŋ igŋ Nyam nuŋ ek'otm ɔl a ec'ab es.» ^{† 14} Eke Pɔl eke ki dad odad a, Galion dad Jwifel a nine: «ɔny Jwifel, tasi em a, blel ow el low nuŋ li kok, oglog low ligbel marem anake li kok a, ke blel m'ok sos es m'iri ɔny ec'odad a. ¹⁵ Kɔ ek'ow el ɔw es atar odad ebl owi af, en owi af lele ɔny obi e sol owi af ab a, na ɔny obi e low eke k'ekan ana. Sodad nene a, m'erurm eke mi k'el ow e jej ok es!» ¹⁶ Etŋ l'ogŋ wel jej ok usu a. ¹⁷ El fɛŋ -n'ɔny Sosten ek'el Nyam nuŋ igŋ usu a ec'es ew es a, etŋ -n'am ɔr ow jej ok esɛl a ec'any af; gbɛko Galion cɛm sar okm el es.

Pɔl ewl im Antios

¹⁸ Pɔl anŋ Korent ibn. Sica l'elu agŋ lisijimel a es, etŋ l'eb mijetŋ l'ot Prisil lele Akilas ab n'im Siri. Gbuŋ ke -l'eb mijetŋ a, Saŋkre eb em yogŋ, Pɔl ɔŋ wel er'r sin aŋke l'ij neny. ^{† 19} -N'im -l'ok Efes etŋ Pɔl elu el es yogŋ. N'im l'ey Nyam nuŋ igŋ usu a etŋ Jwifel ab ab -n'am atar ɔw es. ²⁰ -L'ibrm ow ek'ow k'anŋ el ab ibn, kɔ

^{† 17:26} Eɣŋ nyam coco em: Adam em, Nuŋ ɔb 1.28. L'edŋ ow e sereb a: Ol ɔkn 32.8. ^{† 17:28} Pɔl am ebr el e lel non esɛl a, Epimenid lele Aratos ab ec'odad a eke dad ab em. ^{† 18:1} Korent el Akayi wus af ec'eb gbɛl; eb na em, agŋ ufu es em etŋ in eci nfaci ij owi a agb nono. ^{† 18:5} Filip e Nyamel a ɔŋ Silas lele Timote ab os is Pɔl. Ow ɔŋ Pɔl sos ok es in e Nyam juma kok ab em. Li kɔkm juma a eke ow em li b'etŋ os a ij. Ekn 2 Korent 11.9; Filip 4.14-15; Ob Kok 17.15. ^{† 18:6} L'ufŋ in e mob sus em a e siflefl ab es l'ok wɛl es: ow e nyandɛ el eɣŋ ab ec'ijarm. Ekn Matie 10.14 lele ow ec'akr otar ab ab. ^{† 18:8} Bɛbm Ob Kok 16.15,33. ^{† 18:13} Rom eyŋ ɔŋ abusu eke wel ki kok Nyam nuŋ igŋ owi esɛ Jwifel ec'ab af, kɔ ow elm Nyam nuŋ igŋ owi fɛŋ gbɛ. Jwifel am ok Pɔl ɔw af aŋke el ec'a, Pɔl am yegm agŋ Nyam nuŋ igŋ owi ejeci; ow el low ligbel ek'itm Rom eyŋ ec'ol ab em. Galion gbɛ am ok Pɔl eci low yegm a esɛ Jwifel ec'ab af. ^{† 18:18} Pɔl edŋ segŋ eb ij neny Nyam ec'any af eke k'egŋm mar, erm sin (Awl 6.1-21). Sakp nono Jwifel bi kok eɛn Nyam bia elu eci. Ba wel b'er sin, ke lɛɣŋ a eke wel edŋ eb a uwr ŋ. Ekn Ob Kok 21.24 lele akr otar ab ab yeji.

l'égnum. ²¹ Ke l'élú wél es a, li dad wél nine: «Eke Nyam egn, légn ejeci m'ow m'awl meny m'ow ony ogn aña.» Etn l'igb Efes n'imn mijetj em eci. ²² Eke l'itr es Sesare a, l'uyu n'im Jerusalem l'ésni Nyamel ec'agn a, gbnj etj n'im Antios. ²³ Li kok segn beb yogj etj n'im. In ec'im em a, l'ecr Galasi lele Friji e wus ab af eci etj n'am atr jam esel a sos es.

Apolos im Efes

²⁴ Jwif nyam eke wél b'ésnj Apolos ke wél ew Alesandri a, ow ey Efes. L'el odad ebl mamn es eke uw Nyam Lel any senyn senyn yeji. ²⁵ Wel yegm'n Es Kotoko Jesu ec'ejagb a e low, etj ari at em, n'am ob kokoba li yegm agn Jesu e lis e low feñ cece em; gbeko Jan eci mij ok nunj a ce e low l'uw any. † ²⁶ N'am dad ów óm em tasi Nyam nun ign usu yogj. Eke Prisil lele Akilas ab iri'r lebl a, l'oc ow etj l'otar Es Kotoko Jesu ec'ejagb a e low akr tasi l'ok ow.

²⁷ Sica eke Apolos am erur eke k'im Akayi wus af a, agn lisijimel a atr'r sos es, etj -li kok lel -n'awnj eb ab em eci jam esel a yec'etj ke wél eb'r senyn senyn. Eke n'im l'ey yogj a, agn a eke Nyam e bibm em ony óm a, l'elum wél ab n'óno. ²⁸ Tasi em a, dedeku feñ ec'any af n'am ot ów tasi li yegm eke Jwifel a onym low ij: Nyam Lel em, n'am elu ókm eke Mesi a Jesu.

19

Pól im ok Efes eb em

¹ Ek'Apolos anj Korént a, Pól ebr mafeny em eci im ey Efes. N'énn jam esel beb yogj ² etj l'ibrm wél nine: «Kó eke ubr nawre a, enjan Abj Lala ee?» -Li dad ow nine: «Ek'Abj Lala nyam anj yeji, s'irim; wél dadm ey ow e low.» ³ Ow onj Pól ibrm el nine: «Ke sica bogj e mij ok nunj enjan ee?» -Li dad ow nine: «Jan eci mij ok nunj a eke yegm agn a.» ⁴ Pól dad el nine: «Légn ab em a, Jan am ok agn a ek'égnj eb eke k'itjn erm a mij nunj etj n'am dad Israel ec'agn a eke k'ub egn a eke b'ow anj'n jam ow a nawre, egn a el Jesu.» † ⁵ Eke l'irir ów amua a, -n'ónj wél ok el mij nunj Es Kotoko Jesu e nin em. ⁶ Pól at el abu nunj etj -n'énn Abj Lala. -N'am ebr sebr eke wél uwm any etj -n'am iri Nyam ogn ec'odad -li dad. ⁷ Agn a feñ ótu ek'ij agn lew yony.

⁸ Pól b'im Nyam nun ign usu a, etj yogj awl emum nyahan, li bi dad ów óm em tasi. N'am dad Nyam e gbrenjbi usu a

ec'odad etj n'am ól elel eke li k'eb agn a ek'am iri in ec'odad a. ⁹ Gbeko agn n'óno am ony loru aru, égnm ek'ub nawre etj dedeku a ec'any af, am cak Es Kotoko Jesu ec'ejagb a e low. Ow sosome Pól elu el es, ot jam esel ab ab im, etj segn feñ am dad Nyam odad Tiranus e lel èl em a. ¹⁰ Low na ibn tonj ij akpo yony; ow onj agn a ek'ir Azi ogog a, Jwifel lele agn ek'elm Jwifel ab ab iri Es Kotoko ec'odad a.

Seva ec'ey a

¹¹⁻¹² Pól em, Nyam am kok sakrowa egbel tonj batj agn b'ot sigbad, oglog nunj es awnj eke Pól ew sos a is ólu a: ól a b'oc el es lis etj abj enjnj a b'ok ókm el em. ¹³ Jwifel beb eke b'ec susu susu ogn abj enjnj eke b'annj ólu em a, el yeji am ebm oc Es Kotoko Jesu e nin a ognj abj enjnj ok ókm. -Li bi dad abj enjnj a l'ese: «Jesu a eke Pól am dad in e low a e nin em, m'am dad ony eke k'okr ókm!» ¹⁴ Ebn eke egb waw es ligbel nyam, Jwif eke wél b'ésnj Seva a, ec'ey lobnj a yeji bi kok ana. ¹⁵ Kó légn nyam, abj njnj nyam dad el nine: «M'uw Jesu any etj m'uw egn ek'el Pól ab any, etj kó ony, bwo el ony ee?» ¹⁶ Etn egn a eke abj njnj ir em a ey el af, etj l'ey lec l'akm wél feñ; l'or wél lec em tonj batj mob kok kok el; -l'uru es -l'ok ókm akj a -n'im sos ófr.

¹⁷ Efes ec'agn a, Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab, iri low na; el feñ ernj am ony el etj agn am ony Es Kotoko Jesu e nin a ec'elum ligbel. ¹⁸ Agn n'óno a eke ub nawre a ow dedeku a feñ ec'any af egn ów enjnj a eke -li kókr a e low eb. ¹⁹ Agn n'óno a eke kok cam owi a ot el e silel a ow, etj dedeku a feñ ec'any af -l'ofnj. Wel ub silel a ec'os abi ek'ótu eke k'ij a, etj el ec'os ab em, ow ij jete efu fandi ekj yony lele lew ab. † ²⁰ Elel eke Es Kotoko ec'abusu em, Nyam ec'odad a am eb es ke am elu in e lec a ókm ana.

Efes eb em e dedeku a ec'erm bebl

²¹ Eke ow amua ec ok es a, Abj Lala nyimn Pól † eke k'ecr Maseduan lele Akayi ab eci, ke im Jerusalem. N'am dad eke ek'in im yogj, ow'n it ke in im Rom yeji. ²² Ow sosome n'ónj in ec'abu elum esel yony, Timote lele Eras ab ikj anym in Maseduan, kó in obi a gbé emeny n'ann Azi segn beb.

²³ Légn na af, erm bebl ligbel ey Es Kotoko Jesu ec'ejagb a sosome. ²⁴ Sika iny es nyam eke wél b'ésnj Demetrius b'oc jete ufu kokr nyam yow Artemis † eci nyamel

† **18:25** Bèbmn Ob Kok 19.3-4. † **19:4** Ekn Matie 3.11; Mark 1.4, 7-8. † **19:19** El eci os, jete ufu nyam el juma kok es nyam e légn nyam eci labm sog. † **19:21** Abj Lala nyimn Pól odad na Grek em a, wél ótu ek'itjn ejec'em dad ese Pol egn eb. † **19:24** Artemis el nyam yow eke Azi ec'agn n'óno b'ign nunj. -Li bi tutr eke ow b'onj agn ey ew, ow b'akpal egb. N'onj nunj ign susu likj lele lew lew nyahan ab, etj Efes anake el ow eci usu ligbel a. Légn ab em a, in e nyamel gbél a el wus na nimum eci mob amamn ab em e ligbel marém nyam.

ekekey, etj ow b'otj juma kok esel a b'etjn os nono. ²⁵ L'as in e juma kok esel a lele agnj ejec'a eke el e juma a ot in ec'a es a luku etj li dad wel nine: «Agnj o, uwr any eke ow el juma na anake b'otj ey s'ir eb senyn senyn a. ²⁶ Am ekan etj am irir low eke Pól ikj na am kok a: tasi em a, n'am dad eke sinyam a eke agnj in kok a, in elm nyàm, etj l'eb agnj nono, ow elm Efes anj sony ce, kó Azi wus nimum af yeji. ²⁷ Low na otu eke ki njun ey e juma a, ke emeny ow otj nyàm yow Artemis e nyamel gbel a irmn in ec'any a; nyàm yow na eke Azi lele wus na nimum ec'agnj a fejn ab b'ignj nunj a e sagb a b'ow oc es!»

²⁸ Eke l'irir sodad amua a, agnj a erm ebl afjn es etj am og dad ese: «Efes eci Artemis a el ligbel!» ²⁹ Erm bebl a eb es eb a fejn em. Agnj a ony Gayus lele Aritak ab, Maseduan wus af eyj yony eke b'ewl Pól usu, etj dedeku em l'ub l'ok dedeku a e luku as usu a. ³⁰ Pól am erur eke k'okm sos okm dedeku a ec'any af, kó jam esel a edjn in. ³¹ Azi wus ab af eci idr esel beb a ek'el lawlel a, otj'n b'owl njon'n eke li k'iim dedeku a e luku as usu a. ³² Wanci ab af a, luku as a wuwal: agnj beb b'ony na ke dad, amua b'ony na ke dad, etj nono gbel ec'a, l'uwm low a sosisem eke n'anjn luku as ab em ab any. ³³ Jwifel a akj ow a ok Alesandr nenym etj l'iknj ow anym eke li ki dad. Alesandr igbl abu ognj: l'erur eke dedeku a ec'any af li k'eb odad li dad l'otar akr. ³⁴ Gbeko sica eke ow ok el es sos em eke ow el Jwif a, el fejn l'og lebl nyam toj ow kok wanci omu yony: «Efes eci Artemis a el ligbel!»

³⁵ Sog a anj em toj etj sica eb a eci es ew es a otu edjn dedeku a etj dad nine: «Efes ec'agnj, yewalil o! Agnj a fejn uw any eke Efes ec'eb a b'osu Artemis gbel a e nunj ignj usu a lele in e lebn em nyàm ek'anj afr ey wus ab ab. ³⁶ Ow itim egnj kaka any. Ow sosisem otur eke ki yewalil tinj, kó kokr nyamb owi. ³⁷ Kin, otr agnj amua owr anj, l'iym nyamel gbel a e mil etj li wewrm ey e nyàm yow a yeji. ³⁸ Eke Demetrius lele in e juma kok esel ab ab ony low egnj ab a, ow ony segnj eke wel bi jej ow ok etj es ew esel yeji anj: yognj anake li k'im li jej l'ok a. ³⁹ Etj emeny eke onyn low eke k'ibrmn a, wel b'ow dad ow ec'odad luku as gbel a eke b'an es ol af a ec'any af. ⁴⁰ Tasi em a, yefenyana e low na ek'ey a, af yognj a, wel otu eke k'ot ey ese agnj low egnj ebn esel af, anke low kaka anm ek'am ayal ey ec'enanin na, etj si k'ow

s'onym odad ebl ek'ow af si k'otar enjanin na e low akr senyn senyn.» ⁴¹ Eke li dad ow amua uwr a, l'igbl luku as a ec'agnj a sos ognj.

20

Pól im Maseduan lele Gres ab

¹ Eke ow wuwal a fejn ok sel a, Pól as jam esel a luku etj am atr el sos es. Ow b'uwr a, l'elu wel es n'im Maseduan. ² L'ecr wus ab af eci, l'atr omn esel a sos es, sodad nono a eke li dad wel ab em. Etj n'im Gres, ³ n'annj yognj l'ij awl nyahan. Sica eke n'am bebm sos eke li k'eb mijetj n'im Siri a, l'iri eke Jwifel a am ut in ec'asre. Ow sosiem l'ewl meny l'erub Maseduan eci. ⁴ Agnj a ek'im am ewl l'a † el: Sopater Pirus jim, Bere iy, Aritak lele Sekundus ab ek'el Tesaloni eyj, Gayus, Derb iy, Timote, Titik lele Trofim ab, Azi wus af ec'agnj. ⁵ Agnj amua ikj anym im Troas am eku ey. ⁶ Ey gbe, eke Futufutu eke ejru anm em ec'es gbejbl a uwr a, s'eb mijetj Filip eb em Maseduan wus af; etj eke segnj yen ec a, s'im s'etj el Troas, s'annj yognj si kok segnj lobj.

Pól eci Troas eyj ek'im ekn abal es

⁷ Ma ey ncebles a, s'enanin eke si k'ubr futufutu em, † etj Pól am dad dedeku a odad. Eke legj b'ow eny ke li b'ow n'im a sosiem, li dad odad toj legj usu ubr em. ⁸ Oj ab em a eke s'as luku el afr yognj a, kenie nono anj. ⁹ Ngbafre nyam eke wel b'esnj Etikus sig es finetr neny af a. Pól ec'odad a ek'am otu nenym a, otj memn ewl l'. Memn a afjn in es toj n'annj el afr nyahan em a l'ey wus. Wel ony igbl l' ognj, kó l'uw. ¹⁰ Pól us es, im ubu'r af, oc'r etj dad agnj a nine: «Ermij k'ok ony: n'annj owr!»

¹¹ Emeny Pól ewl uyu el afr a, l'ubr futufutu ab em li cec, etj in yeji l'ij. Emeny li dad odad ibn kpekpe toj lighn ejn ey okm etj n'im. ¹² Iy a gbe any owr; wel oc'r im etj ow el agnj a fejn ec'erm es ey.

Pól igb Troas im Mile

¹³ S'iknj anym s'im eke si k'eb mijetj ot im ey Asos; yognj anake si k'oc Pól a, anke tasi em a, li dad eke li k'ecr wus wus eci. ¹⁴ Eke l'ow n'etj ey Asos a, s'oc'r mijetj ab em etj s'im Mitilen. ¹⁵ S'igb yognj s'im etj legj b'eny a, s'ow s'ok lekr a eke wel b'esnj Kio a ec'any af. Legj b'eny a, s'ow s'ok Samos, etj emeny legj b'eny akr af a, † s'ow s'ok Mile. ¹⁶ Tasi em a, Pól egnj eb eke k'inyam es Efes irmnm legj Azi wus

† **20:4** agnj a ek'im ewl l'a: Ob Kok esel e silil esig oglog b'ignj af dad ese toj Azi. † **20:7** Ma ey ncebles a: Grek em odad eci iri tasi el *Legj krekre*; wel otu ek'itjn ejec'em dad ese *Dimas ncebles*; s'enanin eke si k'ubr futufutu em: kretienel krekre a b'okr af am ij ob a, li b'ebm ob ij lala ab kpekj. † **20:15** Legj b'eny akr af a: Ob Kok eci silil esig oglog b'ignj af dad ese eke wel inym es *Trojilion* a.

af. N'am ogn es yec'etj ek'ow it ke n'ann Jerusalem Pantekot e legj a.

Pol am dad Efes ec'agn ekpekp a ow

¹⁷ Pol ann Mile awj bowl Efes eke Nyamel ec'agn ekpekp a k'ow. ¹⁸ Eke -l'owr -n'ejan ow a, li dad wel nine: «Segj a fej eke m'annj ony ab a, uwr elel eke m'aan es ab any, legj krekre a etj eke m'ow Azi wus na af a. ¹⁹ Es is em, mi kok Es Kotoko e juma onj ikj em, Jwifel eci asre eke b'ut em e gbre ijr ec'a sosisem. ²⁰ Uwr any ekan eke low fej ek'otu eke k'akpl ony ec'a, m'ocm mi lolm es. Dedeku fej ec'any af, ony ec'akj akj, mi dad ony etj mi yegm ony yeji. ²¹ M'esj Jwifel lele agj ek'elm Jwifel ab ab eke k'itjn erm em, oc any onj Nyam ke ony onn ey Es Kotoko Jesu em. ²² Sica m'aam Jerusalem ese elel eke Abj Lala am at'm eke mi ki kok ab af. Low yec'a eke b'ow ejn'm yogj a, m'uwm any. ²³ Low a ce eke m'uw any a el: eb fej em eke mi b'ec a, Abj Lala b'ewar'm em e gbre ij nono lele sobel em eke m'ow m'ey ab ab a e low. † ²⁴ Gbeko m'am ekn eke em ec'a, em ec'owr ann a onym any; low a ce ek'onj any a el ke m'im tonj m'igj em eci es uru a e nuj, ke mi kók juma a eke Es Kotoko Jesu abul'm a, tonj ke m'úwar; juma a el ke m'ób Amani Mamn a ek'el Nyam eci sorj ikj a e kokoba. †

²⁵ M'ec ony fej ec'arajn mi dad Nyam e gbrejgbi usu a ec'odad; gbeko sicaca em a, m'uw any ek'onj em ec'egj kaka k'ow eknm im ij. ²⁶ Na sosisem anake yefenyina m'am igbl lebl ogn mi dad m'ese: ek'onj em ec'egj nyam am irm, ke ow elm em e low ij, ²⁷ anke mi dad ony Nyam e low a fej eke bebm ew es a; m'ocm kaka mi lolm es. ²⁸ Usurir ony obi lele Abj Lala eci mebob a ek'onj ony eke k'osur ab ab. Ese elel eke meceb osu es b'ew in e meceb a nyamn af ab af a, ewr Nyamel a eke Nyam ol jim lokm e mebl ab em † a e low erm. ²⁹ M'uw any tasi eke em eci im em a, agj ek'ann ese mindey enur af b'ow ok ony ec'arajn etj k'ow yebm mebob a kaka. ³⁰ Etj ony em a yeji, agj b'ow ok okm am ony yadj, yec'etj ke onn esel a us el jam. ³¹ Usur sos! Ke ókan ek'akpo emum nyahan, ncok lele legj owr ab, onj ikj em, m'opim ony em ec'egj nyam nyam ec'ow om.

³² Sica m'am oc m'elul ony Nyam lele in eci sorj ikj eci odad ab ab abu em. N'onj abusu eke li k'agbr ony onn em ke n'onj ony aja a fej eke l'oc l'ew es agj a ek'el in ec'a ec'a. ³³ M'ocm nyamn m'ewm egj kaka fej ec'os, sika, lele simob sus em ab

af. ³⁴ Ony obi yeji uwr any eke ow el em e sabu ab em mi kok juma m'ejn yec'ek'it a agj a ek'am ewl'm a, lele em obi ab ec'a. † ³⁵ Segj a fej mi yegm ony eke ki kokr juma eben ke elumn ogboru abu. Okan Es Kotoko Jesu eci sodad amua eke dad a: "Eke wel b'onj egj ob a, wel b'ejn sos em inj nono akm yec'eke wel b'ejn egj em a." » †

³⁶ Eke odad a uwr a, Pol ok owrokp wus el fej ab onj Nyam. ³⁷ Agj a fej am ikj onj etj am ey Pol af es elulil eci. ³⁸ Sos ow el es nono anke Pol dad el eke we'n k'ow in eknm'n ij. Etj -l'ewl ow tonj -l'ok mijetj a e lis.

21

Pol aam Jerusalem

¹ Eke sica s'elu el es a, s'imn mijetj em eci, kpekj kpekj tonj s'ok Kos lekr em; legj b'eny a, s'im s'ok Rod lekr em, etj s'igb yogj s'im s'ok Patara banj. ² Yogn, s'ejn mijetj nyam ek'am ow im Fenisi etj s'ok em s'im. ³ S'ekn Sivr lekr a kpekpe em, s'ecr ow ec'esr em a, etj s'imn Siri eci. S'itr es Tir eci nanu gbel a, yogj a eke mijetj a k'usm in ec'erakp ab es a. ⁴ Yogn s'ejn jam esel etj s'ann el ab ow ij nenegj mum nyam. Eke Abj Lala ewar el a, -li dad Pol eke k'uyum im Jerusalem. ⁵ Gbeko eke nenegj gber mum a oc es a, s'ewl s'ebur ey ec'usu im ab em. El fej -l'ow -l'ewl ey, el ec'oyow lele el ec'ey ab tonj s'ok okm banj a. Okij neny yogj, s'ok owrokp wus si onj Nyam. ⁶ Eke sica s'elulil es a, s'ok mijetj ab em etj el gbe -l'ewl -n'im gbugj gbugj.

⁷ Sica eke s'igb Tir a, s'im s'ok Pitolemais, etj s'uar ey ec'usu im mij af ec'a. Yogn s'ekanim eb ab em ec'agn lisijimel ab ab, etj s'ann el ab legj nyam ce. ⁸ Legj b'eny a, s'im s'ok Sesare. Yogn, s'ok Amani Mamn a ec'es onn es Filip ec'akj a etj s'ann in ogn a. L'el agj lobj a eke wel sosum ot Jerusalem a e nyam. † ⁹ N'onj ey oyow yar eke ebim egj, ke b'ob kokoba dad odad eke Nyam b'onj el a. ¹⁰ S'ann yogj ow kok segj nono tonj etj kokoba ob es nyam eke wel b'esj Agabus † ann Jude ow. ¹¹ L'ow ey ogn a, l'oc Pol eci meb er em a, n'awj in ec'akr a lele sabu ab ab, etj li dad nine: «Kin Abj Lala ec'odad eke am dad: egj a eke meb er em na el in ec'a, Jerusalem yogj, Jwifel b'ow awj'n eben, ke -l'oc -l'elu ow agj ek'elm Jwifel a abu em.»

† 20:23 Bèbm Ob Kok 21.4.11. † 20:24 Bèbm 2 Timote 4.7. † 20:28 jim lokm e mebl ab em: odad na Grek em, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese in obi e mebl ab em. † 20:34 Bèbm Ob Kok 18.3a. † 20:35 Jesu ec'odad na, wel ocm ewm es Matie, Mark, Luk lele Jan ab eci lel ab em. † 21:8 Ekn Ob Kok 6.5; 8.5. † 21:10 Ekn Ob Kok 11.28.

¹² Eke s'iri ów amua a, ey obi ey obi lele Sesare ec'ey lisijimel ab ab, si ñonj Pól eke k'úyüm iim Jerusalem. ¹³ Gbèkò li dad ninè: «Kò bla sosiem etj am iknj ònj ówar'm sos es ee? Em, mi bèbm sos, ow elm em ec'awj a cè eci, kò ke m'úw Jerusalem Ès Kòtòkò Jesu sosiem.» ¹⁴ Eke s'ótum s'ebm'n odad ebl em a, s'atram'n ij etj si dad s'ese: «Kè ow él yec'a ek'Ès Kòtòkò am erur al!»

¹⁵ Eke sica s'annj yogj si kok seǵnj bèb a, si bèbm sos s'am uyu s'imn Jerusalem eci. ¹⁶ Sesare eci jam esel a ow ewl ey Jerusalem; -l'oc ey -n'im eǵnj nyam eke k'eb ok ey aknj a ogj; wèl b'èsnj'n Minason, Sipr lekr em ec'èǵnj ek'el jam es leǵnj kpekpe, ke ir Jerusalem. ¹⁷ Yogj eke s'ok a, ey lisijimel a eb ey sos em inj em.

Pól im Jak ogj a

¹⁸ Eke leǵnj eny a, Pól ot ey ab im Jak ogj a; yogj, Nyamel ec'agj ekpek a fej as luku. ¹⁹ Pól esnj el, etj mewl em am dad el in e juma ab em ec'ów fej eke Nyam kok agj a ek'elm Jwifel a ec'aranj a. † ²⁰ Eke -l'irir ow ec'odad a uwr a, -li kòkdm Nyam; etj -li dad Pól nine: «Ey lisijim, am ekn eke Jwifel fandi fandi ub Jesu nawre, ke el fej -li b'ucu ol a -n'ony es senyn senyn a. ²¹ Wel dad el eke ñ bi yegm Jwifel a fej ek'in ir lutu a low eke wè'n k'igj Moïs ec'ol a in elu es, etj emeny ñ bi dad wel eke wè'n k'úbrm wèl ec'ey a ekr es, wè'n kí kokm Jwifel ec'ów a. ²² -Li b'ow -l'iri tasi eke ñ ow anja. Ayaf si ki kokr ab ee? ²³ Ow akpl ke kók ow a eke si b'ow si dad'j a. Anja, s'ony agj yar ek'ij neny Nyam ec'any af. ²⁴ Óc el ab im, ànj el ab sos ayal eci low kok ab em, ke sóǵ el e low kok a e labm, yec'etj ke -l'otu -l'er sin. † Ow em a, agj a fej b'ow uw any eke ów a fej e wèl dad ñ e lís a elm nawre; ow b'ow yegm eke ñ yeji anj Moïs ec'ol a ec'elum em. ²⁵ Agj a ek'elm Jwifel ke ub nawre a ec'a, si kok lel s'awj el si dad el ów yec'a eke si bèbm a. Kin ów a: -li k'ijmndey eke wèl oc wawr egb ònj sekp, -l'èǵnm mebl, -l'ijmndey eke wèl okm mebl es, -l'ijmndey.» †

²⁶ Af yogj, Pól oc agj yar amua ab im, etj eke leǵnj eny a, -n'im wèl ab sos ayal

eci low kok ab em. † Emeny n'im Nyamel gbèl ab em etj n'am dad wèl dedeku em leǵnj yec'af eke sos ayal eci low kok a b'ow uwr ke wèl b'ow waw el em ec'èǵnj nyam nyam ec'egb a.†

Wel edjn Pól Nyamel gbèl ab em

²⁷ Eke sos ayal eci seǵnj lobj a am ow uwr a, kpekj Azi ogog eci Jwifel a ekn Pól Nyamel gbèl a e gbugj a. -L'ij abra -n'ònj dedeku a fej etj -n'ony ow; ²⁸ -n'am og -li dad -l'ese: «Israel ec'agj, elumn ey abu! Kin eǵnj a eke usu fej, agj fej ec'any af bi dad ów enuj ok Israel ec'agj af, Moïs ec'ol ab af lele Nyamel gbèl na af ab a. Etj sicaca em a, l'ot agj ek'elm Jwifel l'ok Nyamel gbèl ab em; † ow em a, -ni ñunj usu lala a Nyam ec'any af.» ²⁹ Tasi em a, -n'am dad eben anke -l'èkn Efes iy Trofim † Pól ab eb ab em. -N'am tutr eke Pól oc elu'l Nyamel gbèl a e gbugj lokm a.

³⁰ Likekr a eb es eb ab em etj oy a fej em agj am anj ow. -N'ony Pól -l'odu -l'elu ow okm Nyamel gbèl a e gbugj a etj kpekj -li babl masany a. ³¹ -N'am ol eke -li k'ibi Pól, etj kpekj wèl im dad Rom e kumada a ek'annj Jerusalem a likekr a eke eb es eb a fej em a e low. ³² Kpekj l'ot sroda eyj lele el ec'anym esel ab ab etj l'uru es n'im dedeku a ogj a. Eke -li b'èkn kumada a lele sroda eyj ab ab a, -l'orm Pól ij. ³³ Kumada a eri im titm Pól, ònj wèl ony'n etj ònj abusu eke wèl k'oc ngbraka yony awnj'n; etj l'ibrm eǵnj yec'a eke l'el a lele low yec'a eke n'am kok ab ab. ³⁴ Gbèkò dedeku ab em, agj amua àm dad odad na, ke bèb àm dad ejeci. Kumada a ótum irim low a tasi likekr na em; n'ònj abusu eke wèl k'oc Pól im in eci frutu lakp ab em. ³⁵ Eke Pól anj èl a ec'af uyu usu a, sroda eyj a oc'r abu em abu em, dedeku a e lec ek'am elu okm a sosiem, ³⁶ anke agj a fej am us'r jam og dad ese: «Wel ibi'r! Wel ibi'r!»

Pól ibrm odad

³⁷ Wanci ab af eke sroda eyj a am ol eke k'ony Pól elu frutu lakp ab em a, li dad kumada a nine: «Kò m'ony abusu eke mi kí dad'j odad tel ee?» Kumada a nine: «Kò b'èbr Grèk ee? ³⁸ Nje elm Ejipt iy a eke

† **21:19** Ow k'òdm Pól eci samani a eke am ònj el a, Azi wus af eci Sinyamel a eci ob ap a eke l'eb a, n'ònj wèl. Èkn 1 Korènt 16.1-4; Rom 15.25-28. † **21:24** Jwifel bèb b'ij neny Nyam ec'any af edjn leǵnj eb -li k'èǵnm mar, -li k'ermm sin. Pól eǵnj eb eke k'el agj yar amua e low kok a ec'idr es. Ow sosiem, egb waw eke wèl ibrm a (Awl 6.14-15), ow ite ke li sóǵ ow e labm. Sica sos ayal eci low kok a b'uwr a, ow ite ke l'éwar Nyamel gbèl ab em eci egb waw esel a, yec'etj ke -li bèbm sos egb waw a eci. Leǵnj ab af anake agj yar a b'ow er sin, ke ofnj sin a lele egb waw ab ab a. † **21:25** Èkn Ob Kok 15.20 lele ow ec'akr otar ab ab. † **21:26** Pól eci usu im em a, eb eb a eke l'ec em a ec'agj a elm Jwifel; ow ònj l'aylm Nyam ec'any af. Ow ite ke li k'ayal sos gbuñ ke l'éy Nyamel gbèl ab em. Low kok na b'eb seǵnj lobj. † **21:26** Bèbm 1 Korènt 9.20. † **21:28** *l'ot agj ek'elm Jwifel a l'ok Nyamel gbèl ab em:* Ow itm eke agj ek'elm Jwifel a k'ok Nyamel gbèl a e gbugj lokm a. Èkn Ezekiel 44.7. Yogj wèl non lel ek'am dad ese: *Eke eǵnj ek'elm Jwif afj ereb na es, ke in obi eci luw n'am ol es a.* † **21:29** Èkn Ob Kok 20.4. † **21:38** Leǵnj ab em a, Rom am ony ses babur nono Jude eke li k'ew es ab em. Low èǵnj ebm esel nono anj eke b'at Rom low.

efnena a ce is ar ke ot áru fandi yar ab im loj ab ee?» † 39 Pól dad nine: «Em Jwif, wél ew'm Tars eb em, Silisi wus af, eb ek'ony any ec'egñ. M'am ñoññ'ñ, ññ'm abusu mi dád dedeku a odad.» 40 Kumada a ññ'n abusu. Pól inym es el a ec'af uyu usu a etñ l'owl wél abu eke -li ki yewal. Eke -li yewalil a, Pól am dad el odad Ebre em: †

22

1 «Agn lisijimel lele agñ esel ab, ñññ loru es ke ñññ low yec'a eke sica m'am ow mi dad em e dogññ ec'a.» 2 Eke sica -l'ñññ ek'ow am dad el odad Ebre em a, usu a irm es tin etñ Pól dad nine: 3 «Em Jwif, wél ew'm Tars eb em, Silisi wus af, gbeko Jerusalem aña wél gbagbl'm, etñ Gamaliel el em e low yegm es. † Li yegm'm m'uw ey lagñel ec'ol ab any senyn senyn. Nyam eci juma kok a eci lec a iy'm em ñññ es el eke yefenyña ñññ etñ ow iy ñññ em ab af. 4 M'ijr agñ a ek'am us Es Kotoko Jesu ec'ejagb na a gbre luw eci. M'ony egñ lele ñññ ab m'ok sobel em. 5 Egb waw es ligbel a lele Sanedren a nimum ab ñññ ek'ij ñññ ek'ow el odad nawre eke m'am dad. El ec'abu em, m'eyññ sil el ey lisijimel Jwifel ek'annñ Damas a eci eke ow em -li k'uwr'm any; etñ m'im eke mi k'ony omñ es el a ek'annñ a, m'ók el ñññ ke m'ót el ab m'ow Jerusalem ke mi kók el low ñññ.» †

Pól am dad in ec'erm em itññ a ec'odad

6 «M'us ejagb m'aam etñ eke m'am titm Damas a, legñ uyu nuñ em, kpekñ usuayl ligbel nyam eci jejn a annñ afr ow ubur'm es. 7 M'ey wus etñ m'iri lebl nyam ek'am dad'm ese: “Sol, Sol, kó bla etñ am ijr'm gbre ee?” 8 M'ibrm m'ese: “Egñ gbel, kó ñ bwo el'ñ ee?” Lebl a dad nine: “Em Nasaret e Jesu ek'am ijr gbre a.” 9 Agñ a ek'annñ em ab a ekn usuayl a, kó -l'ñññ egñ a ek'am dad'm odad a e lebl a. 10 M'ibrm m'ese: “Es Kotoko, ayaf mi ki kok ab ee?” Etñ li dad'm nine: “Ígb wus, im Damas, yogñ wél b'ow dad'ñ low yec'eke Nyam am dad'ñ eke ki kok a.” 11 Eke usuayl na ek'am jejn a efal'm any a, agñ a ek'annñ em ab a ñññ'm abu etñ ewl'm Damas.

12 Yogn, egñ nyam annñ eke wél b'esñ Ananias, Nyam nuñ ign es senyn eke b'elum ey ec'ol a, ke Damas e Jwifel a fññ b'erur in e low. 13 L'ow n'eyñ'm, li titm'm etñ li dad'm nine: “Em lisijim Sol, èkn es!” Wanci ab af ce, any efl a oc es etñ m'am ekn'n. 14 L'ign af li dad nine: “Ey lagñel e Nyam a ikñ anym sòmum oc'ñ yec'etñ ke úw low yec'a eke l'erur ab any, èkn Nenyembri Nyam Es a, ke ñññ in obi e neny

em ec'odad. 15 Tasi em a, ow it eke k'ij in e ñññ yec'etñ ke agñ a fññ ec'any af, dád low yec'a ek'ekn ke ñññ a. 16 Etñ sica bla sosisem k'eku ee? Ígb, òk mij nuñ, ke ñ eci sikpl a fññ tétñ es in e ñññ a ec'esñ em.”

17 M'ewl m'im Jerusalem, etñ eke m'am ñññ Nyam Nyamel gbel a e gbugn a, m'ekan nuñ em. 18 M'ekn Es Kotoko etñ li dad'm nine: “Ògn es ey ñññ Jerusalem fafa, anke em e lis e low a eke am dad a, eb eyñ a k'ow egñm ow e low ebn.” 19 Mi dad m'ese: “Es Kotoko, -l'uw any tasi eke mi b'im Nyam nuñ ign susu m'ony agñ m'ok sobel em etñ mi b'ññ wél ñññ agñ eke b'ub'ñ nawre a. 20 Etñ legñ a eke wél ibi ñ e ñññ ij es Etien a, em yeji m'annñ yogñ. Agñ a ek'am ibi Etien a, m'egñ el e low a m'eb etñ m'osu el e mob sus em a.” † 21 Es Kotoko dad'm nine: “Ím, anke m'ow m'erm'ñ usu kpeke, agñ a ek'elm Jwifel a ogn.” »

Pól lele kumada ab ab owi

22 Dedeku a ñññ Pól ec'odad a tonj batñ ign yogñ a eke li dad'ow amua na a; kó sica -n'am ñññ -li dad -l'ese: “Írmññ em ñññ na! Íbññ ir! L'itm eke li k'annñ owr!» 23 - N'am ñññ, -n'am ufnñ el e mob sus em ab es, etñ -n'am wowl sec afr. 24 Kumada a ñññ eke wél k'ony Pól elu in eci frutu lakp ab em, ke wél ñññ ñññ em, ow ñññ li dád odad, yec'etñ ke l'uw low a sosisem eke dedeku a am ñññ ab any. 25 Gbeko eke wél awñ'ñ eke k'or'r a, li dad sroda eyñ eknñ yen ec'anyñ es a ek'annñ yogñ a nine: «Kó ñññ abusu eke k'or Rom iy tasi eke wél jejm in e low okm ee?» † 26 Eke l'ñññ ów amua a, n'im n'am ñññ in eci kumada a amani li dad l'ese: «Bogn e low anake blel kok ab ee? Egñ na Rom iy tasi!» 27 Kumada a ow eyññ Pól etñ am ñññ'n ese: «Dád'm ñ, kó ñññ Rom iy tasi ee?» Pól dad'r nine: «Ee, em Rom iy.» 28 Etñ kumada a dad nine: «Em labm ligbel mi sòg gbunñ etñ m'el Rom iy tasi.» Pól dad nine: «Em ec'a gbe, mew em etñ.» 29 Kpekñ agñ a ek'am ow ñññ yec'etñ ke li dád odad a, ewl sos meny; kumada a in obi yeji eyññ ñññ eke Pól k'el Rom iy tasi ke n'ññ wél ñññ awñ ow ñññ braka em a.

Pól annñ Sanedren ec'agñ a ec'any af

30 Kumada a am erur eke k'uw low a tasi ek'ow sosisem Jwifel a am ok Pól ów af ab any; na sosisem, eke legñ eyñ a, n'ññ wél momu Pól es ñññ braka ab em, etñ ñññ egb waw es el ec'es ewel a lele Sanedren a fññ ab eke k'as luku. L'oc Pól l'ow etñ n'ññm ow es el ec'any af.

† 21:40 Ebre ebr em: odad na Grek em a, wél ñññ ek'itññ ejec'em dad ese Arame ebr em. † 22:3 Gamaliel: èkn Ob Kok 5.34 lele akr otar ab ab. † 22:5 Èkn Ob Kok 8.3; 9.1-2. † 22:20 Èkn Ob Kok 7.58; 8.1. † 22:25 Èkn Ob Kok 16.22 lele akr otar ab ab.

23

¹ Pól ok Sanedren ec'agn a anyamn af etj am dad el ese: «Agn lisijimel, Nyam ab ec'eb eke m'ir toj ke k'it yefenyina a, em tutr em a, m'onym low kaka eke mi kokr em sosi ów af.» ² Egb waw es ligbel Ananias oj abusu ek'agn a ek'annj Pól saw a, ki bõbm'n neny es. ³ Ow oj Pól dad'r nine: «Ij anake Nyam b'ow or'j a; j, el eke wel ufur! † Anj anja eke ki jej em e low ok ol em, ko ol ibrm eke k'oj wel or'm ee?» ⁴ Agn a ek'annj Pól saw a am dad'r ese: «Nyam ec'egb waw es ligbel a am wewr ee?» ⁵ Pól dad nine: «Lisijimel, m'uwm any ek'ow el egb waw es ligbel ab ab o! Tasi em a, Nyam Lel am dad ese: *Kí dadm j ec'eb ec'es ew a e nin njnj.*»[†]

⁶ Pól uw any eke Sanedren ec'agn a e beb a el Sadusiel etj likpr a Farisiel; na sosisem anake el ec'any af l'agbr lebl es li dad eke: «Lisijimel, em Farisi, Farisi ec'iy. † Eke m'ub luw em anj igb owi nawre a sosisem anake wel am jej em e low ok a.» ⁷ Kpekj eke Pól dad ów amua a, Farisiel a lele Sadusiel ab ab ów es atar ey em, etj luku as a ec'agn a ubr em sakp yony. ⁸ (Tasi em a, Sadusiel bi dad eke luw em anj igb in anm etj afr erm esel lele abj ab yeji in anm; gbeko Farisiel ony omn ów amua fej em.) [†] ⁹ Likekr a am at es, etj ol eci low yegm esel beb ek'el Farisiel ec'ogog ec'agn a igb erm bebl em am dad ese: «S'ejnm low obr kaka egn na em. Ow k'odm abj nyam oglog afr erm es nyam dad'r odad!» ¹⁰ Ów es atar a am uyu afr toj kumada a erjn am ony bake wel píplm Pól em. Na sosisem anake n'oj in eci srõda eyj a eke k'im dedeku ab em ony Pól oc es el ec'aranj, ke l'oc -n'im ow frutu lakp ab em a.

¹¹ Legj b'uk a, Es Kotokõ elu sos okm Pól ec'any af etj dad'r nine: «Sos át'j es! Ij em e danju Jerusalem anja, etj ow it eke Rom yeji ow k'el eben.»

Wel ut Pól ec'ibi ec'asre

¹² Legj b'eny eci ibribr a, Jwifel beb ut asre; l'egj l'eb l'ij neny eke -li k'ijmn ob, l'egjnm mij eke -li k'ibim Pól. ¹³ Agn a ek'ut asre ikj na a, ij agj ekj yony afj es. ¹⁴ -N'im -n'ejnj egb waw esel ec'es ew esel a lel agj ekpek ab ab etj -li dad wel nine: «S'egj s'eb s'ij neny eke si k'ijm ob kaka eke si k'ibim Pól. ¹⁵ Sica ony lele Sanedren ec'agn ab ab, ibrm kumada a eke k'oc Pól is ony; dàdr eke am erurir eke k'ekanin in e low ab em senyn senyn. Ey obi em a, si bebm sos eke si k'ibi'r gbuq ke l'ów l'ok anja.»

¹⁶ Gbeko Pól lisijow iyj nyam iri asre ut a ec'odad a. N'im l'ey frutu lakp ab em l'ewar eyu. ¹⁷ Ow oj Pól esnj srõda eyj ekj yen ec'anym esel ab em e nyam etj dad'r nine: «Éwl jgbafreli na j e kumada a ogn; n'onj low eke li ki dad ow.»

¹⁸ Srõda eyj ec'anym es a oc'r ab im kumada a ogn etj dad nine: «Pól, sobel em es a esnj'm etj dad'm eke mi k'is'j jgbafreli na, n'onj low eke li dad'j.» ¹⁹ Kumada a ony jgbafreli a abu ab im saw em, etj am ibrm'n ese: «Bla odad iy ki dad'm ee?» ²⁰ Li dad nine: «Jwifel neny okr af eke efi k'ibrm'j oc Pól ow Sanedren ec'agn ec'any af; -n'am iwr -li dad eke Sanedren ec'agn a in am ol eke in k'ekan low ab em senyn senyn. ²¹ Gbeko k'ub el nawre! Anke el em ec'agn ekj yony ek'afj es b'ow lol es ony'n. -L'egj l'eb l'ij neny eke -li k'ijmn ob, l'egjnm mij toj ke l'ibi ow. Caca em a, -li bebm sos, -n'am eku j ec'odad ebl ce.» ²² Li dad jgbafreli a nine: «Kí dad odad na eke dad'm a k'ok egn kaka.» Etj kumada a elu'l es n'im.

Wel oc Pól im es ew es Felis ec'any af

²³ Ow e jam a, kumada a esnj in e srõda eyj ekj yen ec'anym esel ab em e yony etj li dad wel nine: «Asr srõda eyj agj ekj lew, gbanjo af uyu esel agj ekj nyahan lew, lele mpioro owl esel agj ekj lew ab luku ke ony fej bebmn sos inm Sesare ncebles e wanci libarm em. ²⁴ Sigbanjo a yeji eke k'oc Pól im senyn senyn es ew es Felis ogn a, bebmn el sos.» ²⁵ Etj kumada a non lel na: ²⁶ «Klod Lisias am esnj in ec'es ew es mamn Felis. ²⁷ Jwifel ony eyj na aam ibi; eke m'iri eke l'el Rom iy tasi a, m'im em e srõda eyj ab ab m'edjn in abu any etj m'eb m'elu'l es. ²⁸ Eke m'erur eke mi k'uw low a sosisem eke Jwifel am ok'r ów af ab any a, m'oc'r m'im el e Sanedren ec'agn a ec'any af. ²⁹ M'ekn eke ów a eke -n'am dad l'ok ow af a, el el obi em ec'ol a ec'ow, gbeko wel otum ejnm low obr ek'ow em li k'ejnj luw oglog ke wel elu'l sobel em. ³⁰ Etj eke wel ewar'm eke Jwifel am ut in ec'asre a, m'erur eke mi k'oc'r m'is j etj m'ibrm agj a ek'ek am ok'r ów af a eke k'oj'n dedeku j ec'any af.»

³¹ Srõda eyj a elum ol a eke wel oj el a: l'oc Pól etj ncok em l'ewl ow toj l'ok Antipatris. ³² Legj b'eny a, srõda eyj a ek'im lakr em a, ewl ow frutu lakp ab em etj elu gbanjo af uyu esel ab es aam usu a Pól ab. ³³ Eke -n'imn l'okr Sesare a, gbanjo af uyu esel a oc lel a oj es ew es a etj l'oc Pól l'elu ow abu em. ³⁴ Es ew es a awl lel a etj ibrm Pól wus yec'af

† 23:3 *el eke wel ufur*:ow e nyandre el egn eke b'ew sos ese egn mamn af, ke tasi em a elm egn mamn. Bëbm Matie 23.27-28. † 23:5 Okm Ok 22.27. † 23:6 Ekn Ob Kok 26.5; Filip 3.5. † 23:8 Bëbm Matie 22.23; Mark 12.18; Luk 20.27.

ec'egny eke li k'el a. † Eke l'iri ek'ow el Silisi wus af ec'egny a, ³⁵ li dad ow nine: «[J ec'agn a ek'am ok'ny ow af a b'ow ow a, m'ow m'ibrm'ny low.» Etny n'onj abusu eke wel k'ew Pol es Erød ec'el gbel ab em. †

24

Jwifel am ok Pol ow af Felis ec'any af

¹ Segny yen b'ec a, egb waw es ligbel Ananias ow Sesare agny ekpekp beb ab lele awoka nyam eke wel b'eshy Tertulus ab. - L'ow es ew es Felis ec'any af eke -li k'onj Pol dedeku. ² Wel esny Pol, etny Tertulus am ok'r ow af sodad amua em: «Es ew mamn, ny e nin em, s'am ir eb erm es ey em, etny ny e nyimn senyn em anake ow amua tititny akpl ey ec'eb na ec'a. ³ Segny fenj, usu fenj ec'ow eke si b'eshy a, s'am elu'ny ow e bia erm nyam em. ⁴ Gbeko m'erurm eke mi k'irrm'ny legny nono, na sosiem anake m'am nyonj ny ek'erm k'ey ny es, ke iri ey ec'odad a; ow k'ow ibnm. ⁵ S'ekn ek'egny na el egny em e nunjny: li b'is odad wus na nimun eci Jwifel ab em, etny l'el Nasariel † ec'ogog a ec'es ew es. ⁶ L'ew eke li ki nyonj Nyamel gbel a sos; † ow sosiem s'ew'r abu af. [S'erur eke si ki jej in e low s'ok ey ec'ol ab em, ⁷ ko kumada Lisias edny abu any etny lec em l'eb ow ey ec'abu em. ⁸ N'onj abusu eke agny a ek'am ok'r ow af a k'ow ny ec'any af.] † Eke ibrm'n low, otu eke ny obi yeji k'uw low a tasi ek'ow sosiem s'am ok'r ow af ab any.» ⁹ Jwifel a akr lebl af, dad ek'ow el low nawre.

Pol am ayal in e lis e low a Felis ec'any af

¹⁰ Es ew es Felis owl Pol abu eke ki dad odad etny Pol eb odad dad nine: «M'uw any eke akpo nono em el eb na eci jej ok es, ow anake m'onny omn ke m'am ow ny ec'any af eke mi k'ayal sos a. ¹¹ Ese el el eke otu eke ny obi k'otar akr ab af a, ow kokm segny lew yony afny es eke m'ow Jerusalem Nyam nunj igny eci. ¹² Wel enym im m'atarm ow es Nyamel gbel a e gbugny a egny kaka fenj ab, etny m'okm dedeku a al em Nyam nunj igny susu oglog eb ab em. ¹³ Etny sicaca em a, agny amua k'otum ayalom ow a eke -n'am ok'm af a e low. ¹⁴ Gbeko low na gbe, ny ec'any af, m'am m'egny m'eb: Es Kotoko Jesu ec'ejagb a ec'us em a, ke em laghel e Nyam a anake m'am igny nunj a. Jwifel bi dad ek'ow el ejagb yadny, ko em m'ub ol e silel a lele kokoba ob esel e silel ab ab nawre. ¹⁵ M'onny omn ikny na Nyam em,

omn a eke el obi yeji -n'onny, eke Nyam b'ow igbm agny amamn lele enjny ab low em a. ¹⁶ Na sosiem anake m'am atr sos es eke mi kokrm em sosi ow af Nyam ec'any af lele agny ec'any af ab a.

¹⁷ Eke m'opi Jerusalem akpo nono a, m'ewl meny m'im eke mi k'elum em ec'eb a abu os em, ke m'ap Nyam ob. ¹⁸ Eke -n'enjan'm Nyamel gbel a e gbugny a, ke m'uwar sos ayal ec'es gbebl a ny; agny nono anm em ab, etny sog yeji anm. † ¹⁹ Gbeko Azi eci Jwifel nyam nyam ann yogny, etny blel -n'onny low em ab, el anake blel -n'inym es ny ec'any af anja ke -l'ok'm ow af a. ²⁰ Oglog ek'agny amua ek'anny anja a ekn low nunj eke mi kok legny a eke m'ann Sanedren ec'agny a ec'any af a, -l'otu eke -li ki dad. ²¹ M'inym es el ec'any af m'igbl lebl ogny mi dad eke m'ub low em ann igh e low nawre; ko low na ce eci anake yefeny na wel inym'm es ony ec'any af jej ok ec'ab ee?» †

²² Felis ek'iri Es Kotoko Jesu eci ejagb owi a ok es sos em senyn senyn a, oc jej ok a ew legny ejeci etny dad el nine: «Legny eke kumada Lisias b'ow ow a, m'ow mi dad ony ec'odad a.» ²³ N'onj sroda ey ny ekn yen ec'anym es a abusu eke k'ew Pol es sobel em, gbeko l'ew ow abusu es eke ow lawlel a ki kok ow e lis e low.

Pol ann Felis lele Drusiy ab ec'any af

²⁴ Segny beb b'ec a, Felis lele ey Drusiy Jwif yowi ab ab ow. N'onj wel esny Pol ow etny n'am iri omn eke ow ony Jesu Krist em a ec'odad. ²⁵ Gbeko eke Pol ob nunj am dad es an mamn ec'odad, sos es onny e low lele jej ok e legny e low ab a, ow am or Felis etny li dad nine: «Sica otu eke k'im gony. Legny eke m'ow m'eshy abusu a, m'ow m'ewl m'eshy ny.» ²⁶ In ec'omn em a ke Pol b'ow on'n os; na sosiem anake sakp nono li b'eshy Pol ow ot neny in ab a.

²⁷ Eben eben a ce tonj akpo yony ec, etny Porsius Festus usr Felis usu ese es ew es af. Eke Felis erur eke k'eb sodny Jwifel ogny a, l'ew Pol es sobel em.

25

Pol ann es ew es Festus ec'any af

¹ Sica Festus ow ey in eci wus ab af eb juma; kpekny ek'ow ij segny nyahan a, l'igb Sesare l'uyu n'im Jerusalem. ² Egb waw esel egbel a lele Jwifel ec'any esel tasi ab ab ow in ogny a am ok Pol dedeku es. -N'am at -l'ibrm ow ³ eke ow k'egny el neny onj Pol

† 23:34 Felis am ibrm eke k'uw any, eke tasi Pol el in ec'es ew ab em ec'egny, yec'etny ke li jej ow e low l'ok. † 23:35 Erød ligbel a anake us el gbel na Sesare a, etny ow el Rom ec'es ew esel a fenj ec'el eke l'us l'ew es. † 24:5 Nasariel: Wel b'oc nin na esny agny a eke b'us Nasaret e Jesu jam a. Ekn Matie 2.23 lele ow ec'akr otar ab ab. † 24:6 Ekn Ob Kok 21.28 lele akr otar ab ab. † 24:8 Ob Kok eci silel esig beb em a, wel enym sodad ek'anny ob na [...] ec'arany em a. † 24:18 Ekn Ob Kok 21.17-28. † 24:21 Ekn Ob Kok 23.6.

ow Jerusalem; tasi em a, -l'ut Pól ec'asre etj -l'erur eke -li k'ibi ow ejagb us ab em. ⁴ Gbëkò Fëstus dad nine: «Pól anj sobel em Sesare etj; em obi yeji ow k'ow ibnm m'ow m'ewl m'im yogj. ⁵ Ow akpl ke ony e any esel a ów ewl'm Sesare ke ek'ëgn ikj na kok low njun a, ókar ir dedeku es.»

⁶ Fëstus kok segj niwn oglog segj lew ce el ab, etj l'ewl n'im Sesare. Lëgn b'eny a, n'im jej ok em etj n'ónj abusu eke wel k'oc Pól ow. ⁷ Eke Pól ow a, Jwifel a ek'anj Jerusalem ow a, elul il em etj am ony yadj eghel ok'r af ek'el obi yeji -l'ótum n eke -li k'ayal. ⁸ Gbëkò Pól am dogjn sos dad ese: «Mi kokm low óbr kaka Jwifel ec'ól a e lís, Nyamel gbel a e lís lele Sesar e lís ab.» ⁹ Fëstus ek'erur eke k'eb sodj Jwifel ec'any af a, ibrm Pól nine: «Erur eke k'im Jerusalem wel jej low na ok em ec'any af ee?» ¹⁰ Pól dad nine: «Anja eke m'inym es a, el Sesar eci jej ok usu nyam, etj anja anake wel ki jej em e low ok a. ESe el eke nj obi nj obi uw any ab af a, mi kokm Jwifel low njun kaka. ¹¹ Eke mi kok low ek'ow em mi k'uw, ke m'ëgbrm eke mi k'uw. Gbëkò eke ów a eke -n'am dad -l'ók'm af a elm nawre a, egn kaka k'ótum ocm im óom el. M'am ibrm eke mi k'ëkn Sesar!»

¹² Sica eke Fëstus dad ów in ec'ów om esel ab ab bake ow uwr a, li dad nine: «Ibrm eke k'ëkn Sesar, b'ow im in ec'any af.» †

Pól anj Agripa lele Berenis ab ec'any af

¹³ Segj beb b'ec a, eb ebu Eród Agripa lele lisiwj Berenis ab ow Sesare eke k'esjn Fëstus. ¹⁴ Eke -n'anjn yogj -li kokr segj nono a, Fëstus dad Pól ec'odad ok Agripa. Kin odad a: «Egn nyam anj anja eke Felis ew es sobel em. ¹⁵ Eke m'im Jerusalem a, egb waw esel eghel a lele Jwifel ec'agn ekpekp ab ab ok'r dedeku es etj ibrm eke mi k'ób'r low. ¹⁶ Mi dad el eke ow ecam Rom eyj ab eke k'elu egn eke wel am cibr ab es onj agj eke ok'r dedeku es a, eke l'óbarm any wel ab; ow it eke wel k'ónj'n abusu li dad in e cibr a ec'odad ye. ¹⁷ Ow sosisem -l'ow anja em ab etj m'irnm legj; eke legj eny a, m'im jej ok usu a etj m'ónj abusu eke wel k'oc egn a ow. ¹⁸ In eci cibr esel a ow, gbëkò -li cicrm ow ów enun a ek'ow em m'óny tutr a e kaka af. ¹⁹ -L'atar ów es ow ab el obi eci Nyam nun ign owi em lele egn nyam eke wel b'esnj Jesu eke uw ke Pól am at dad eke ow'n n'anj owr a e low af. ²⁰ M'uwm el eke mi ki kokr low nene em ab any; na sosisem anake m'ibrm Pól eke k'im Jerusalem yec'etj ke yogj wel jéj low na ok a. ²¹ Gbëkò Pól egnm; l'ibrm eke li k'el sobel em es tonj

ke Sesar ony low dad'r. M'ónj abusu eke wel k'ew'r es tonj ke m'ónj'n n'im Sesar ogn a.» ²² Agripa dad Fëstus nine: «M'erur tasi ek'em obi yeji mi k'iri egn na nenym.» Fëstus dad nine: «Efi b'ow iri'r nenym.»

²³ Lëgn b'eny a, Agripa lele Berenis ab ow agj ek'us any ab etj ok luku as usu a ec'arabu ab em kumadael lele eb ab em ec'any esel ab. Fëstus ibrm eke wel k'oc Pól ow. ²⁴ Etj li dad nine: «Eb ebu Agripa lele ony fej eke anjn anja ey ab a, am ekan egn na: in sosisem Jwifel nono ow ekn'm Jerusalem lele anja ab, etj am dad ek'ow'n k'anm owr ij. ²⁵ Em gbe, m'ëkn eke li kokm low kaka ek'ow em li k'uw. Gbëkò eke in obi l'ibrm eke li k'ëkn Sesar a, m'ëgn m'eb eke mi k'ónj'n n'im yogj. ²⁶ M'ónym low tasi eke mi ki non in e nun af m'ónj Sesar; na sosisem anake m'oc'r m'ow ony ec'any af, nj eb ebu Agripa ec'any af tasi, yec'etj ke wel b'ibrm'n low, ke m'óny low nyam mi non. ²⁷ Ow am ewl'm es adj sos em eke tasi em a, wel k'oc sobel em es im Rom, ke wel k'ayalm ów a sosisem eke ow af wel am cibr'r a!»

26

Pól am dad odad dogjn sos Agripa ec'any af

¹ Eród Agripa dad Pól nine: «Abusu eru'n es eke ki dad odad dogjn sos.» Etj Pól igbl abu ogn am dogjn sos sodad amua em: ² «Eb ebu Agripa, sos em am inj'n m eke yefenyina mi k'ow nj ec'any af mi dad odad mi dogjn sos ów a fej eke ow af Jwifel am cibr'm a eci. ³ Tasi em a, uw Jwifel ec'eb ir owi lele el eci ów es atar ab ab any. Ow sosisem, m'am njon'nj eke k'iri em ec'odad a erm es ok em.

⁴ Em eci njbafre em etj ec'es eke m'an a, Jwifel fej uw any; -l'uw el eke nun ób em etj m'ir em ec'abr a ec'aranj lele Jerusalem ab ab any. ⁵ -L'uw'm any legj kpeke; eke -l'erur, -l'ótu eke -li ki dad low nawre: m'el Farisiel ec'ogog ec'ëgn † ek'el e Nyam nun ign owi ew tuotuo akm el lawlel a fej ec'a. ⁶ Etj sica em m'anj jej ok ec'any af anjke m'óny omn Nyam e low a ek'ewar ey lagjel ew es ab em. ⁷ Ey ec'eb lew yony a ec'agn a yeji am ómn ewar na eke k'ey ókm; ow sosisem -n'am ign Nyam nun ari at em, ncok lele legj owr ab. Eb ebu Agripa, ómn ikj na sosisem ec'anake Jwifel am ok'm ów af a! ⁸ Ony Jwifel, ke Nyam igbm agj luw em a, bla etj am ubr ek'ow el low ek'ótu ee?

⁹ Em obi yeji, legj sig em a, m'óny tutr eke akunda kaka fej em ow akpl eke mi k'ogn Nasaret e Jesu e nin a ar. ¹⁰ Low na

† 25:12 Rom eyj tasi a ony abusu eke k'ibrm Sesar in obi jej el e low ok jej ok usu gbel a. † 26:5 Ekn Ob Kok 23:6; Filip 3:5.

anake mi kok Jerusalem a. Egb waw esel egbel a oḡ'm abusu akpasu mum nyam eke mi k'ok omn esel noko sobel em, etḡ mi b'elu abusu es legḡ eke wel b'ob el low luw ec'a. ¹¹ Sakp noko mi b'im Nyam nuḡ iḡḡ susu m'oḡ wel iḡḡ el gbre yec'etḡ ke -l'owr sar el ec'omn ony ab em. El ec'erm bebl eke m'ony a agb noko, toḡ ow b'oḡ m'im seb ejec'em m'iḡḡ el gbre.»[†]

¹² «Eben legḡ nyam egb waw esel egbel a oḡ'm abusu eke mi k'im Damas mi kok juma.»[†] ¹³ Eb ebu Agripa, m'us ejagb etḡ legḡ uyu nuḡ em a, m'ekn usuayl ek'anḡ afr am ejn ow; jejn a afḡḡ ligbn ec'ab es, etḡ am ok em lele agḡ a eke el ab m'us ejagb ab ab af. ¹⁴ Ey feḡ s'ok wus etḡ m'iri lebl nyam ek'am ikḡ dad'm Ebre em ese: «Sol, Sol, bla etḡ am iḡḡ'm gbre ee? K'o bla etḡ am elu lec okm ese id eke in ec'es ew es b'iḡḡ likḡ af ee? Lec ofr ofr ce am ij.» ¹⁵ M'ibrm m'ese: «Eḡḡ gbel, k'o bwo el ḡ ee?» Etḡ Es Kotoko dad nine: «Em Jesu a eke am ij gbre a. ¹⁶ Sica iḡb inym es. M'elu sos okm mi yegm'ḡ eke mi k'oc'ḡ el em e juma kok es; b'ow ij em e danḡu dád ok agḡ ekel eke ekan'm[†] yefenyina, be dád yec'a eke emeny m'ow mi yegm'ḡ a yeji. ¹⁷ M'ow m'osu'ḡ Jwifel ec'any af lele agḡ ejec'a eke m'ow m'erm'ḡ el oḡḡ ab ab ec'any af. ¹⁸ M'am erm'ḡ eke k'im fig fig el anyamn, ony ot el es ncebn em ot ok el usuayl em, Satan ec'abusu ab em eke -n'anḡḡ a ot oḡ el Nyam. Eke -li b'oḡny omn em em a, -li b'ow -n'erḡḡ el e sikpl a ec'oc ap lele es sig usu nyam agḡ a ek'el Nyam ec'ab ab.» »

Pol am dad in e juma e li kok a ec'odad

¹⁹ «Eb ebu Agripa, eben a, es ekn owi a ek'anḡ afr ow ke m'ekn a, m'egbrm ow e low ij. ²⁰ K'o m'ikḡ anym mi dad Nyam odad m'ok Damas ec'agḡ a lele Jerusalem ec'ab ab, Jude ec'agḡ a lele eb ejec'em ec'agḡ ab; el feḡ, m'ibrm el eke -li k'itḡḡ erm em, -l'ewl -li ler Nyam, ke -li kok ów eke bi yegm el ec'itḡḡ ikḡ na tasi a. ²¹ Na sositm anake Nyamel gbel a e gbuḡḡ a eke m'anḡ a, Jwifel ony'm ke ol eke k'ibi'm a. ²² Gbeko Nyam osu'm toḡ it yefenyina etḡ m'anḡ eke mi k'ij danḡu agḡ feḡ ec'any af, k'ow el agḡ ek'ony any, k'ow el agḡ ek'ony any. Mi dadm odad ejeci ek'ow elm kokoba ob esel lele Mois ab ec'a eke dad eke b'ow ey a ce: ²³ Mesi a b'ow ij gbre, b'ow el eḡḡ krekre ek'igb luw em, b'ow ob usuayl a e kokoba ok ey ec'eb a lele ebr ejeci ec'agḡ ek'elm Jwifel a.»[†]

Pol am ibrm eke Agripa k'ub nawre

²⁴ Eke Pol am dad ów in e sos dogḡḡ ec'a, Festus barm'n es lebl tuotuo em nine: «Pol, nuḡ em am uḡ'ḡ! Wewr lel noko toḡ ow am ew'ḡ nuḡ em uḡ!» ²⁵ Pol dad'r nine: «Eḡḡ gbel, nuḡ em uḡḡ'm. Sodad a eke m'am dad a el nuḡ em es ok e sodad lele low nawre tasi ab. ²⁶ Eb ebu Agripa otar ów amua akr uw any, ow sositm in ec'any af m'otu eke mi ki dad omn em. M'uw any tasi eke l'uw ów a feḡ any, anke ow elm es lol em e low. ²⁷ Eb ebu Agripa, kokoba ob esel ec'odad a eke dad a ub nawre ee? M'uw any ek'ub nawre!» ²⁸ Agripa dad Pol nine: «Am tutr eke legḡ tel na em ce otu eke k'itḡḡ'm m'el kretien ee?»[†] ²⁹ Pol dad'r nine: «K'ow el legḡ tel em oglog seḡḡ noko em, m'am ḡoḡḡ Nyam ek'ow k'elm ḡ sony ce, k'o ony feḡ ek'am irir em ec'odad yefenyina a anake k'anḡḡ ese lele eke m'anḡḡ ab af a, k'o ḡḡbraka amua gbe k'anm em!»

³⁰ Eb ebu a, es ew es a, Berenis lele agḡ a eke -n'anḡḡ yogḡ ab ab iḡb, ³¹ etḡ eke -n'imn saw em a, -n'am dadarir el ofr em -l'ese: «Eḡḡ na kokm low obr owi ek'ow em li k'uw, oglog k'ow em wel elu'l sobel em.» ³² Etḡ Agripa dad Festus nine: «Blel eḡḡ na ibram eke k'ekn Sesar ana, ke blel wel elu'l es.»

27

Wel am ewl Pol Rom

¹ Sica wel eḡḡ eb eke si b'ow s'im Itali mijetḡ em eci. Wel oc Pol lele sobel em esel ejeci beb ab abul s'oda eyḡ ekḡ yen ec'anym es nyam eke wel b'esḡ Julius. L'el Rom eci s'oda eyḡ a ec'eb a eke wel b'esḡ «Sesar Ogust eci eb» a ec'anym es. ² S'ok Adramit eci mijetḡ nyam eke k'imn Azi e manu a ec'a, etḡ s'im. Aritak yeji anḡ ey ab; l'el Tesaloni, Masedian wus af a ec'egḡ. ³ Eke legḡ b'eny a, s'ow s'ok Sidon. Julius eke am ony Pol senyn senyn a, oḡ'n abusu eke li k'im l'ekn lawlel yec'etḡ ke wel kók in e lis e low. ⁴ Eke emeny s'anḡ yogḡ s'igb s'aam a, s'aru Sivr lekr a eke b'edḡḡ lef any a, anke lef am elu obr ey. ⁵ S'ubr okij a eke titm Silisi wus lele Panfili wus ab a, etḡ s'im s'ok Mira, Lisi wus af. ⁶ Yogḡ, Julius eḡḡ Alesandri eci mijetḡ nyam ek'aam Itali etḡ l'ot l'ok ey em.

⁷ S'us mij pete pete seḡḡ noko etḡ gbre em kpa, s'im s'ok Nid banḡ any af. Eke lef a yebm ey eke si k'okḡ any s'im kpekpe a, s'ecr wus a ek'usm owr Salamone eb a ec'a s'ok Kret lekr a ec'esr em a eke b'edḡḡ lef any a. ⁸ Gbre em eben, s'aru ligigl a

[†] 26:11 Ekn Ob Kok 8.3; 9.1-2; 22.4-5. [†] 26:12 Ekn Ob Kok 9.1-19; 22.6-16. [†] 26:16 lele eke ekan'm:odad na Grek em a, wel otu ek'itḡḡ ejec'em dad ese low yec'a ek'ekn a. [†] 26:23 Bëbmn 1 Korent 15.20; Esayi 42.6; 49.6.

[†] 26:28 am tutr... kretien ee:odad na Grek em wel otu ek'itḡḡ ejec'em dad ese B'ow oḡ m'el kretien caca em!

s'im s'ok usu nyam eke wel b'eshj Manu Amamn, ek'annj Lase banjn saw.

⁹ S'irrmn legj nono, etj mij us a yeji am ew tuotuo anjke lakpo am uwr. † Ow sosiem Pól am ewar el dad ese: ¹⁰ «Agnj lawlél, m'am ekn eke usu im a b'ow ew tuotuo: mijetj a lele serekp ab ab b'ow unj, etj ey obi yeji s'otu eke si k'uw.» ¹¹ Gbëko sróda eyj ekj yen ec'anym es a ony omn mijetj nyimn es a lele mijetj es ab ab em akm Pól e sodad a. ¹² Etj emeny nanu a akplm eke letj k'annj yogj lefr legj iy na em. Na sosiem agnj nono a ek'annj mijetj ab em a erur eke k'igb yogj: -l'erur eke -l'otu, ke -n'im -l'ok Fenis, Krët eci nanu nyam eke okj esr em eci nemn ogog a lele afr em eci nemn ogog ab ab. Yogj anake -li k'annj -l'umar lefr legj iy a.

Lef ligbel ey okij ab af

¹³ Esr em eci lef a am elu pete pete, etj -n'am tutr eke el eci tutr a b'ow ey af. -N'ónj mijetj a aam etj am aru Krët eci ligigl a saw saw. ¹⁴ Gbëko wanci ab af ce lef ligbel nyam eke wel b'eshj "afr em e lidr ogog e lef" annj lekr a e mafeny ab em am elu ow. ¹⁵ Lef a oc mijetj ab ab aam: ow ew tuotuo eke wel k'onj mijetj ab es, etj si yeb ow oc ey ab im. ¹⁶ S'ecr esr ogog eci lekr liy nyam eke wel b'eshj Koda a, etj ow ednj ey abu any. Gbre ij kpa em, s'otu s'onj es eb elu e letj likekli a ek'ucur mijetj gbél a. ¹⁷ Mij esel a ewl oc elu l' mijetj ab em. Sica -l'oc meb -li cucu mijetj gbél a -l'elul em. Eke -n'am uru eke li k'im -l'itr es mrici af Libi ogog a, -l'elu dondo nuñ a erj etj -li yeb lef a am oc el ab im. ¹⁸ Lidgbegh a abu annj em am elul ey tuotuo toñ legj enyn ey etj -n'am ot serekp a -l'ok erj. ¹⁹ Legj b'eny akr af a, el obi ec'abu em -l'ot mijetj a e mob a -li wowl erj. ²⁰ Segj nono eke wel eknm ligbn, eknm mílé etj lidgbegh a abu annj em am elu lec em ce. S'onym omn kaka eke si b'ow s'otu s'annj owr.

²¹ Legj kpekpe ek'agnj a ek'us mij a ijm ob kaka. Pól igb el ec'any af etj am dad el ese: «Agnj lawlél, blel irir em ec'odad a eke m'am dad eke si k'ókmm okm Krët a, ke blel s'óbrmn es abur na, s'irrmnm mob. ²² Gbëko sicaa em a, m'am ibrm eke k'onyn erm susu, anjke ony em ec'egj kaka k'ow irmnm in e sel a, kó mijetj a sony coco ce b'ow unj. ²³ Tasi em a, ncok a em e Nyam a eke mi bi kok in e juma a ec'afr erm es nyam ow'm saw ²⁴ etj dad'm nine: "Pól, erjn k'onj'j! Ow it eke k'im Sesar ec'any af, ke Nyam ec'erur a eke ony j ec'a sosiem, li sóg agnj a ek'us mij j ab a." ²⁵ Na sosiem, agnj lawlél, onyn erm susu

anjke m'onj omn Nyam em: ow b'ow el ese elel eke li dadr'm ab af. ²⁶ Gbëko si b'ow s'unj s'inym es lekr nyam af.»

²⁷ Ncok lew yar em eke s'annj mij af ke lidgbegh a am oc ey ab in Mediterane eci okij ab af ana. Ncok eci legj yuñ nuñ em, mij esel a am ekn ese wus ce we'n am titm af. ²⁸ -L'elu meb eke wel ucu ob leg leg erj eke -li ki bebmn etj -l'ekn eke mij a eci sibn a ij abu likj lele lew lobn ab; -li b'im kpekpe tel a, emeny -l'elu meb a erj etj yogj ow ij abu likj lele niwn ab. ²⁹ -N'am uru eke mijetj a k'ób lob, ow sosiem, letj jam a -l'elu magbis yar erj eke -li k'onj letj ab es, etj -n'am eku es ogj em eke legj k'eny. ³⁰ Mij esel a am ol eke k'ok okm letj ab em; -l'usm es eb elu e letj ab es erj etj -n'am ub nyandre -l'ese: «S'aam letj a ec'anym a s'ucur letj es onyn ob ab es.»

³¹ Gbëko Pól dad Julius lele sróda eyj a ab ab nine: «Eke agnj amua annj mijetj ab em, k'ow otumm annm owr.» ³² Ow sosiem, sróda eyj a bubr simeb a ek'onyn es eb elu e letj ab es a etj -li yeb ow im.

³³ Gbuñ ke usu ót es a, Pól ibrm ek'agnj a feñ k'ij ob etj am dad ese: «Kin, yefenyina ab a, segj lew yar eke am ekur erm mij ab ke k'ijmn ob kaka. ³⁴ M'am ibrm eke k'ijr ob anjke ow el ony e sel erj eci. Ony em ec'egj kaka k'ow irmnm in e sin nuñ a e nyam.» ³⁵ Eke li dad ów amua uwr a, l'oc futufutu, l'elu Nyam bia wel ec'any af, l'ubr em etj n'am ij. ³⁶ Agnj a feñ sos at es etj el yeji -l'ij ob a. ³⁷ Ey feñ eke s'annj mijetj ab em a, s'ij agnj ekj yen yen sakp yony agnj ekj nyahan agnj lew nchón. ³⁸ Eke -l'ijr ob molok iy el a, -l'ot egb a eke -l'otr ab -n'aam a -l'ok erj eke mijetj a k'ew fuéfue.

³⁹ Eke legj eny a, mij esel a uwm wus a eke -li titmn ab any, gbëko -n'am ekn wus ek'usm ew loy k'elu mrici etj -l'erur ek'abusu eru es, -l'itr mijetj ab es yogj. ⁴⁰ -Ni momu magbis ab es -l'ok erj, etj -ni momu metjbar eke wel bi nyiman letj a e simeb a yej'es. Eben a, -l'ew gbad letj neny a eke lef k'itr letj a, etj -n'imn mrici a ogj. ⁴¹ Kó -n'im -l'óbr sec ek'annj mij any yony ec'aranj etj mijetj a abal inym es yogj. Letj anym a emn mrici ab em etj otum iim ij, etj mra am bobm letj jam ab es lec em.

⁴² Sróda eyj a am erur eke k'ibi sobel em esel a yec'etj ke el em ec'egj kaka k'ábnyj mij eym okm. ⁴³ Gbëko Julius a am erur eke k'eb Pól elu es, etj l'edjn wel eke -li ki kokmn low a eke -n'onyn ow e tutr a. N'ónj agnj a eke b'abnj mij a abusu eke k'ikn anym ok erj im ákpa; ⁴⁴ agnj likpr

† 27:9 lakpo am uwr:Grek em ec'elel eke wel b'irir el neny enj e legj. Ow el Sikpl oc ap ec'es gbegbl eke b'ey awl libarm em oglog awl lew em Jerusalem. Awl amua af lef egbl b'elu, ow b'onj mij feñ ec'ubr a b'ew tuotuo.

a ot ɔgɔg og oglog mijetɔɔ a eci mob ekpr a us el jam. Eɓen ek'agn a feɔɔ im itr es ke sos irm es ana.

28

Pol anɔɔ Malt lekr em

¹ Eke sica s'ok ɔkm es abur na em a, s'iri eke wel b'ɛsɔɔ lekr a Malt. ² In ec'eb eɔɔ a eb ey sɛnɔɔn sɛnɔɔn, etɔɔ eke mij am an ok wus ke lefr yeɔɔ am ow a, -li fuf al ligbel nyam ek'ey feɔɔ s'iwr s'elul em. ³ Pol oc mɛle eke wel abal eke k'ok al, ko al a ɔɔ lɔɔɔɔn ey ɔkm arum'n abu ab. ⁴ Eke lekr a ec'agn a ekn lɔɔɔɔn ek'arum Pol abu ab a, -n'am dad el ɔfr em -l'ɛsɛ: «Eɔɔɔ na eɔɔɔ ibiu tasi; l'ey ɔkm okɔɔ ab em, ko Nyam em e jej ok a ɔɔm abusu eke li k'anɔɔ owr.» ⁵ Gbɛko Pol ufɔɔ abu es owl lɔɔɔɔn a alm, etɔɔ ob kaka kokm'n. ⁶ Agɔɔ a am eku eke k'ekn'n l'ew oglog l'ey luw kpuru em. Gbɛko eke -l'ekur ow ibn ke -l'ekn eke ob kaka kokm Pol a, -l'itɔɔɔn tutr etɔɔ -n'am dad ek'ow el nyam nym nyam. †

⁷ Saw yogɔɔ, lekr a ec'ɛs ew es gbɛl a eke wel b'ɛsɔɔ Publius a ec'usu anɔɔ. Eɔɔɔ ikɔɔ na eb ey erur em etɔɔ ɔɔ ey es eru usu toɔ seɔɔ nyahan. ⁸ Publius es a eru es anke lefr ɔl am ɔny'n etɔɔ n'am ɔs sob yeɔɔ. Pol im ekn'n, at'r abu nuɔɔ, ɔɔɔɔɔ Nyam ɔɔ'n etɔɔ ewlm'n. ⁹ Na b'ɛc a, lekr a ec'ɔlu eɔɔc'a yeɔɔ ow etɔɔ -l'ewl. ¹⁰ Agɔɔ a elu el ec'elum feɔɔ ɔkm ey e lɛs, etɔɔ wanci a eke s'am dad s'igb s'im a, -n'ɔɔ ey ob feɔɔ ek'it usu imn ec'a.

Pol im ey Rom

¹¹ Eke ow kok awl nyahan a, s'eb Alesandri eci mijetɔɔ nyam eke anɔɔ lekr ab em lefr legɔɔ iy a nimum a s'im. Wel b'ɛsɔɔ mijetɔɔ a "Sinyam Oli". † ¹² S'ow s'ok Sirakus ec'eb ab em, s'anɔɔ yogɔɔ seɔɔ nyahan. ¹³ Yogɔɔ s'ecr ligigl a eci s'im s'ok Rejio eb em. Legɔɔ b'ɛny a, esr em eci lef a ɔɔ nuɔɔ am elu etɔɔ s'eb seɔɔ yony s'im s'ok Pusɔl. ¹⁴ Eb ab em, s'ɛɔɔ agɔɔ lisijimel ek'ibrm eke si k'anɔɔ el ab seɔɔ lɔɔɔɔ, etɔɔ sica s'igb s'aam Rom. ¹⁵ Rom ec'agn lisijimel a iri ey ec'amani etɔɔ ow toɔ ok usu eke wel b'ɛsɔɔ Apius ec'An ɔl Usu a ey ec'ɔbr eci. Agɔɔ eɔɔcɔɔ eɔɔn ey usu eke wel b'ɛsɔɔ Eɔɔnɔɔn Usu Nyahan a. Eke Pol ekn el a, l'elu Nyam bia etɔɔ sos at'r es. ¹⁶ Eke s'ow s'ok Rom a, wel ɔɔ Pol abusu eke k'ir in ogɔɔ a ke sɔɔda iy nyam am ɔsu'r.

Pol am dad Nyam odad Rom

¹⁷ Ow bi kok seɔɔ nyahan a, Pol ew Rom eci Jwifel ec'ɛs ewel a abu in ogɔɔ a. Eke -l'asr luku a, Pol dad el nine: «Agɔɔ lisijimel,

mi kokm low ɔɔɔ ey ec'agn a e lɛs, ey lagɔɔl a ec'eb ir owi e lɛs etɔɔ wel ew'm abu af Jerusalem, oc'm ɔɔ Rom eyɔɔ. ¹⁸ -L'ibrm im ɔw etɔɔ -l'erur eke -li k'elu'm es anke em em a, -n'ɛɔɔn low ek'ow af -li k'ɔb'm low luw eci. ¹⁹ Gbɛko Jwifel a erur etɔɔ ow ɔɔ m'ibrm eke mi k'ekn Sesar ke wel ebr em ec'odad ab em, ko ow elm em ec'eb a eke mi k'ɔɔ dedeku eci. † ²⁰ Kin low a sɔsɛm eke m'erur eke mi k'ekn ɔny ke mi dad ɔny odad a. Tasi em a, m'anɔɔ ɔɔbraka na em eɔɔ a eke Israel ec'agn a b'ɔny ɔmɔn in em a sɔsɛm.» ²¹ -Li dad ow nine: «S'ɛɔɔn ɔɔ e lɛs e lel kaka eke k'anɔɔ Jude ow etɔɔ ey lisijimel kaka anm yogɔɔ owm tɔkɔɔm ɔw ɔkm ey oglog dadm ey ɔ ec'odad nuɔɔ. ²² Ko s'am erur eke ki dad low yec'a ek'am tutr a s'iri, anke s'uw any ek'usu a feɔɔ agɔɔ erur Nyam eb na ek'anɔɔ em a e low.»

²³ -L'ew legɔɔ nyam Pol ab etɔɔ legɔɔ a b'ow a, -l'ow nɔɔɔ -n'ɛɔɔn ow yogɔɔ a eke l'ir a. Ibrir toɔ nɛbles, Pol am otar ɔw a akr ok el: n'am dad wel Nyam ec'ɛs ew a ec'odad etɔɔ Moɛs ec'ol a lele kokoba ɔb esel e silel a eke n'am dad ow ec'odad ab em, n'am ɔl eke li k'eb wel Jesu eci. ²⁴ Agɔɔ beb ɔw a ok es sos em, ko likpr a eɔɔm eke k'ub nawre. ²⁵ El ɔfr em a nɛny okrm el af, etɔɔ -l'igb -n'aam. Pol dad el odad na nine: «Abɔɔ Lala ɔny low ij tasi legɔɔ a eke n'am dad ɔny lagɔɔl odad kokoba ɔb es Esayi e nɛny em l'ɛsɛ:

²⁶ Im dad agɔɔ amua a:
Ow b'ow ok ɔny ɔru em sɛnɔɔn sɛnɔɔn, ko k'ow irimɔɔ;

b'ow lɛr sɛnɔɔn sɛnɔɔn, ko k'ow eknmɔɔ.
²⁷ Tasi em a, agɔɔ amua itɔɔ ew tuotɔɔ;
-li babl ɔru es, -li bubur anyamɔɔ,
yec'etɔɔ ke el eci anyamɔɔ a k'ekm es,
el ec'ɔru a k'irim ɔw,
el e nuɔɔ em ɔny a k'anm es,
-l'ewlmɔɔ -l'owmɔɔ em ogɔɔ bake m'ewlm el.» †

²⁸ Pol igɔɔ af dad nine: «Sica ɔwr any eke Nyam eci sel eɔɔ ec'odad a ow agɔɔ a ek'elm Jwifel a eci: † el gbɛ, -li b'ow -l'iri!» [²⁹ Eke Pol dad ɔw amua a, Jwifel a el ɔfr am atar ɔw es im lebl tuotɔɔ em.] †

³⁰ Pol anɔɔ ɔl a eke l'eb ab em akpo yony. Li b'eb agɔɔ a feɔɔ eke b'ow ekn'n a. ³¹ Li bi dad Nyam eci es ew a ec'odad etɔɔ li bi yeɔɔm agɔɔ Es Kɔtɔko Jesu Krist owi ɔmɔn em tasi, etɔɔ eɔɔ edɔɔm'n.

† 28:6 Bɛbmɔn Ob Kok 14.11. † 28:11 Sinyam Oli:Ow el nyam yony, Kastɔr lele Polus ab eke mij esel b'igɔɔ nuɔɔ yec'etɔɔ ke wel ɔsu el mij af. † 28:19 Ekn Ob Kok 25.11 lele akr otar ab ab. † 28:27 Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wel oc. † 28:28 Bɛbmɔn Selu 67.3; Luk 3.6. † 28:29 Ob Kok eci silel esig nɔɔɔ em a, wel ɛɔɔm akr 29.

Pól e lél ek'awñ Rom eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Akpo 57 oglog 58 em, Jesu Krist e mew a e jam, anake erm es Pól non lél na awñ kretienel ek'ir Rom ec'eb gbel na, ek'el Rom e wus a nimum ek'ew es a e loñ any a.

Legñ ab em, Pól, in obi a n'ann Korént ek'el Gres wus af ec'eb ab em. Etnj ow el in ec'Amani Mamm e kokoba ob ec'usu im sakp nyahan em a ec'uwr em.

Sica eke Pól as Sinyamel a feñ ec'ob ap a eke okl a luku a, kpekñ n'am tutr eke li k'oc ob ap a n'im n'ón kretienel ogboru a ek'ann Israel a. Li b'im Jerusalem n'ón wel ob ap a ba ow b'uwr a, n'am ony tutr eke li k'im Espany wus af, l'ób Amani Mamm a e kokoba. In ec'im em a, n'am erur eke li k'ec l'ekn Nyamel ek'ann Rom a. Legñ kaka, l'eknm Nyamel na. In eci ec em gbé, l'uyum yogñ eci kretienel beb ab.

Pól awñ Rom eyñ lél na eke k'otar Amani Mamm a e low tasi akr ok el. Low nyam ann eke ow sosisem, Nyam b'ot agñ ese agñ nyim nyim af in ec'any af. Low a el agñ ec'omn eke b'oc elu Jim Jesu, wus nimum e Sog Es em a. Etnj omn ikñ na el Nyam ec'ob ap ofr em.

Lél a ec'ogog krekre ab em (nuñ 1 lele nuñ 2 em ab a), n'am otar akr li yegm eke egñ feñ ek'ann wus af anja a el sikpl ec'adu etñ ony Sog Es nyam ec'es abur. Agñ ek'elm Jwifel a ony es abur ikñ na, gbeko Jwifel yeji.

Sica Nyam e Lél ab em, n'am otar sel eyñ ec'ejagb e low akr. Nyam b'ot agñ ese agñ nyim nyim af el ec'omn a sosisem, ese elel eke ow ecr Abraham ec'ab af. Nuñ 3 ton nuñ 5 em a, agñ a feñ Adam e sikpl a sosisem ony low obr luw eci, gbeko agñ a feñ otu eke k'eyñ sel eke -li b'oc el ec'omn a -l'ew Jesu ek'el Mesi ab af. Nuñ 7 em a, eke egñ b'atr sos es eke Nyam k'egñ in owi eb, Mois ec'ol a ec'elum em, li k'otum sikpl sosisem. Gbeko nuñ 8 em a eke li b'oc in ec'omn a l'elu Jesu Krist ec'olikñ af ec'egb waw ab em a, Abñ Lala b'ir in em etñ b'ón n'abusu n'ony eb ir eke b'akpl Nyam sos em.

Nuñ 9 ton 11 em a, caca em eke Jesu Krist e Nyamel a el Nyam ec'agñ a, Pól am dad Israel e saw ek'ann a e low. Eke batñ Jwifel em agñ beb ign Mesi a owl yeji, Nyam in obi a, l'ignm in ec'agñ a l'owlm. In ec'erm

mamn ab em, li b'ow li kok elel eke li ki kokr ton ke legñ nyam, Israel yeji éñ sel Jesu Krist em.

Lec a ec'uwr em a, Pól am yegm ey eke erur k'ann ese ey ec'ol eke si k'osu af, ey ec'eb ir e low low feñ e kok em, Nyamel em lele agñ em ab yeji (nuñ 12 em ton nuñ 16 em).

Esñj

¹ Em Pól Jesu Krist e juma kok es, em m'am awñ ony lél na. Nyam esñ'm eke mi k'el erm es etñ l'oc l'ew'm saw eke mi k'ob in ec'Amani Mamm a e kokoba.

² Amani Mamm na, Nyam ecr in e kokoba ob esel em ewar ow e low god'etñ in eci Silél lala ab em. ³ Amani Mamm a am dad Jim Jesu Krist ey Es Kotoko ec'odad. Yec'ek'el in e mew em ec'a, wel ew'r eb ebu David, lagñ ec'eb ab em. ⁴ Eke Abñ Lala igbm'n luw em a, Nyam yegm eke l'el Nyam ec'Iy ek'onu abusu feñ. [†] ⁵ Jesu Krist kok'm bibm m'el erm es, yec'etñ ke in e nin a e sos usr sosisem a, m'ón ebr ebr feñ ec'agñ eke uwm Nyam any a, úb'r nawre ke ony in ec'elum. ⁶ Nyam yeji, anñ agñ amua em, eke Jesu Krist esñ ony a sosisem.

⁷ Ony feñ eke anñ Rom a, ony eel Nyam ec'erm erur etñ l'esñ ony eke k'ow anñ in ec'agñ ab em, ke ñr eb in eci. Ke Nyam ey Es lele Es Kotoko Jesu Krist ab éñ ony owro ke óñ ony erm es ey!

Pól am erur eke k'im ekn Rom e kretienel a

⁸ M'am ikñ ony m'ecr Jesu Krist em m'elu Nyam bia, ony feñ eci, anke wel am dad ony ec'omn a ec'odad wus nimum af. ⁹ Tasi em a, eke mi b'ob Nyam Jim ec'Amani Mamm a, ke Nyam eci juma anake m'am kok em ec'erm feñ em a. [†] Etnj in, l'ij em e danku eke m'ópim ony ec'okn em e Nyam ñññ feñ em. ¹⁰ Mi b'ibrm'n seğñ feñ eke li k'ón m'abusu m'ow ony ogñ a, eke ow el in ec'erur tasi, ¹¹ anke ony ec'ekn am aw'm tasi yec'etñ ke m'ism ony Abñ Lala eci ob ap ab, ke ñymn es kikri. ¹² Nawre tasi em a, k'aw ke mi b'ow m'eyñ ony a, omn a eke ony lele em ab s'ony a, óñ ke s'atarir sos es.

¹³ Agñ lisijimel, m'erur eke k'uwr any eke sakp ñññ mi tutr eke mi k'ow ony ogñ yogñ, kó ton sicaca em a, m'otum m'eyñm ow ec'abusu. M'am omn eke em e juma a, ony ogñ yogñ yeji b'ow osu ey amamn ese ebr ejec'em ec'ab af. ¹⁴ Ow it eke mi ki kok agñ feñ e juma, Grekel lele Barbarel

[†] 1:4 Nyam yegm eke l'el Nyam ec'Iy ek'onu abusu feñ; odad na Grek em wel otu ek'itñ ejec'em dad ese: Nyam yegm abusu em eke l'el Nyam ec'Iy. [†] 1:9 ke in eci juma anake m'am kok... em a: odad na Grek em wel otu ek'itñ ejec'em dad ese: ke in anake m'am ign'n nuñ em ec'erm feñ em a.

ab, † agñ ek'uw low any lele agñ eke uwm low any ab ab. ¹⁵ Ow sasiem anake, ow am aw'm tasi eke mi k'ob ony Amani Mamn e kokoba, ony yeji eke iir Rom a.

Kin Amani Mamn a

¹⁶ Tasi em a, Amani Mamn a ec'ob a onym im és, anke l'el Nyam e lec egñ kaka feñ ek'ub nawre a e sog eci: krekre em a Jwifel, ke sica agñ ek'elm Jwifel a yeji. ¹⁷ Amani Mamn a bi yegm elel eke Nyam b'ocr agñ nyim nyim in ec'any af a: ow b'ob nuñ omn a eke -li b'oc -l'elu ow em ab em etñ ow b'uwr omn ab em ce. Ee, Nyam Lel em a wel b'awl: *Egñ yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a b'ow anñ ovr in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sasiem.*†

Agñ a ek'elm Jwifel a ony low obr Nyam ec'any af

¹⁸ Afr kpekpe etñ Nyam am elu in ec'erm bebl a okm anke agñ el sikpl esel etñ -li bi kok low nuñ. El ec'ow enuñ kok ab em, -li b'edñ low nenyembri nyam eke ki kok low. ¹⁹ Ee, low eke wel otu eke k'uw any Nyam e lis a, ayl el eci, anke Nyam in obi ayal onñ el. ²⁰ Nyam ec'abusu a ek'onym nuñ a lele feñ a eke in obi in obi a l'el ab ab a, el ow nawre eke wel éknm. Gbeko legñ a etñ eke wel kok wus a, egñ feñ otu eke k'ekn el eke li bi ler ow a feñ eke Nyam kok a. Ow sasiem a, agñ onym sos dogñ eb kaka ij. ²¹ Tasi em a, -l'uw Nyam any, ko -l'usrm ow sos etñ -n'oom ow bia. Ke ow tasi ek'ow it eke wel ki kok Nyam ec'ana. Kó el e sow tutr a itñ el nyamb e sow tutr, etñ el ec'erm a eke low any uw anm em a, irmn usuayl a. ²² -Li b'ocr el sosi esewru, ko -l'el etñ em enuñ esel. ²³ Ow a eke -li k'ign anygbel e Nyam a ek'úwm a nuñ a, -l'ign ekñ ekpr nuñ. Ekñ ekpr amua wel aku el n'anñ ese egñ eke b'uw, oglog or, oglog mindey ek'eli akr yar lele morñ ab af.

²⁴ Ow sasiem a, Nyam egb el es -li kok el ec'erm em ec'ow eke b'aw el a, etñ eben a el obi em, -li b'ibar el eci sos megl a és em. ²⁵ -N'onny Nyam e lis e low nawre a -l'itñ ow yadñ em, yec'a eke Nyam kok a -l'ign ow nuñ etñ -li kok ow e lis owi Kok Es a ec'usu a. Anygbel el in eci segñ feñ! Amen!

²⁶ Na sasiem anake Nyam egb el es -l'usr ow aw a eke b'onñ el és a jam a. El ec'oyow a éruam egñ ab ij, ko oyow ejec'ab -li b'eru, etñ ow el low eke wel am kokm

agñ em. ²⁷ Egñ yeji bi kok low nyam a ce. -L'éruamn oyow ab ij, ko el lawlel egñ ec'erur b'aw el. -Li b'eru el egñ ofr etñ ow el és! Ow onñ -li b'edñ el obi em a es abur eke el eci es an nuñ a ism ab.

²⁸ Eke -l'erurm eke -li k'uw Nyam any a, Nyam egb el es -l'us el eci sow tutr yadñ a jam, etñ -n'am kok yec'ek'itm eke wel ki kok a. ²⁹ Ów enyembri yony yony iy el em gbón. -Li bi kok low nuñ, -li b'erur ob ek'el el lawlel ec'a, -l'el agñ enuñ etñ nyamneyr iy el em gbón. -Li b'ibi agñ, -li b'atar ów es, -li b'uju el lawlel etñ -li bi kok low meju ec'abñ ab. -Li bi dad ów enuñ -l'ok agñ af, ³⁰ etñ -li bi cacak wel. -L'el Nyam ec'efnu, -li bi wewr el lawlel, es efu iy el em, -li b'ij neny, etñ -li b'ecr akunda feñ em -li kok low nuñ. -L'eluumn agñ a eke ew el a. ³¹ -L'el anyambu, -l'eluumn el eci neny eke -li b'ij a, etñ -l'el agñ eke onym erm lele sorñ ikñ ab. ³² Ke -l'uw Nyam eci jej ok ab any tasi ce. Agñ a eke bi kok nene a eke k'uw. Sica -li bi kok ow amua, ko emeny, -li b'erur agñ a eke bi kok a yeji.

2

Egñ eke bi jej lawlel e low ok a am obr in sosi low

¹ Ow sasiem anake, ñ eke bi jej awñel ec'ow ok a, ke él Jwif, ke k'elm Jwif, ñ ec'a onym sos dogñ eb kaka, anke ñ bi jej awñel ec'ow ok, ko bi kok ese el af! Na sasiem, eke bi jej el ec'ow ok a, ow el ñ sosi eke am obr low. ² Ee, ey s'uw any eke Nyam eci jej ok a el tasi agñ eke bi kok nene a e lis. ³ Ñ bi jej agñ a eke bi kok ow amua a ok, gbeko bi kok ese el af! Ñ am ony omn tasi eke Nyam eci jej ok a k'ow obm'ñ low ee? ⁴ Nyam ony erm mamn, li b'egñ low l'eb, etñ li b'eku low. Kó na anake erurm ab ee? Kó ñ, uwm any eke Nyam ec'erm mamn na am onñ abusu eke k'itñ ñ ec'es an ab ee? ⁵ Gbeko k'erurm eke k'iri, k'erurm eke k'itñ. Na sasiem anake am eb erm bebl ligbel ew es ñ e lis erm bebl e legñ a ec'a. Legñ a, Nyam b'ow elu okm eke nenyembri nyam em li bi jej agñ ec'ow l'ok. ⁶ Etñ li b'ow n'onñ egñ egñ ec'ow eke kok a e yec'a ek'it a.† ⁷ Agñ beb b'ucu ony es kok low mamn, yec'etñ ke -n'anñ Nyam ec'anygbel ab em. -Li b'ol yej'eke Nyam ki susm el es, etñ -li b'ol ovr anñ a eke úwrm ab es. Agñ amua, Nyam b'ow onñ el -n'anñ ovr in ab segñ feñ eci. ⁸ Agñ beb b'obr'r any, -l'eluumn low nenyembri nyam ko -li

† **1:14** *Grekel lele Barbarel* ab:odad ebl ek'el *Grekel* a bi yegm agñ agñ a feñ ek'ir wus eke *Grekel* ew es ab af a. Agñ amua wel b'ot el ese agñ eke irm eb ese *Grekel* af. *Barbarel* el agñ a ek'anm *Grekel* ec'es ew owi em a. Wel b'ot el ese mebey af, el ec'eb ir owi eke -l'uwm any a sasiem. † **1:17** Ékn Abakuk 2.4, Galat 3.11. *Egñ... b'ow anñ ovr in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sasiem*: odad na Grek em wel otu ek'itñ ejec'em dad ese: *Egñ yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af anke l'oc in ec'omn a l'elu Nyam em a b'ow anñ ovr*. † **2:6** Ékn Selu 62.13; Nyandre 24.12.

bi yeb low nɔn am nyimn el. Agɔ amua ec'a, Nyam b'ow yegm el in ec'erm bebl lighel a. ⁹ Gbre lele ernɔn ab b'ow ɔny agɔ a feɔ eke bi kok low nɔn a, ow b'ow ɔb nɔn Jwifel em, ke ow ɛɔn agɔ ek'elm Jwifel a yeji. ¹⁰ Sica Nyam ec'anygbel a, es susm a lele erm es ey ab ab, li b'ow n'ɔn agɔ a feɔ eke bi kok low mamn a, ow b'ow ɔb nɔn Jwifel em, ke ow ɛɔn agɔ ek'elm Jwifel a yeji. ¹¹ Tasi em a, Nyam okm ereb agɔ em.

¹² Agɔ a feɔ eke am kok sikpl ke ɔwmm Mois e sol ab any a, b'ow uw eke -l'uwm ol ab any yeji. Gbɛko agɔ a feɔ eke uw Mois ec'ol ab any ke eɛen yeji am kok sikpl a, ol a b'ow jej el e low ok. ¹³ Bwo ec'egɔ Nyam b'oc ɛɛ ɛɛ agɔ nyim nyim af in ec'any af ee? Ow elm agɔ a eke b'iri Mois ec'ol a nɛnɛ ɛɛ a. Njan, ko agɔ eke b'elum ol a. ¹⁴ Agɔ a eke elm Jwifel a uwm Mois ec'ol ab any. Gbɛko el em ec'agɔ beb bi kok ɛɛ el el eke ol a bi dad ab af. Agɔ amua -l'uwm ol any, gbɛko ow anɔ ɛɛ eɛen ol a ɛ wel yeji we'n uw any af. ¹⁵ Anja em a, -li bi yegm low nyam: ɔw a eke ol bi dad a nɔn el ec'erm ab em, sow tutr eke -li b'ɔny el obi em a b'elu ow e low ɔkm. Sakp oglog el e sow tutr a bi dad eke -l'uwm kok, ke sakp beb ec'a wel dad eke -l'uw kok. ¹⁶ Ow amua feɔ eke mi dad a b'ow ok ɔkm kpata jej ok e legɔ a, ɛɛ el el eke Amani Mamn na eke m'am ɔb a am dad ab af. Legɔ a, Nyam b'ow ecr Jesu Krist em jej feɔ a eke lol es agɔ ec'eb ir em a e low ok.

Jwifel ɔny low ɔbr Nyam ec'any af

¹⁷ N eke b'ij en ɛɛ in Jwif a, ol af anake b'eb lec a etɔ ntotɔ b'ok'ɔn ɔn e Nyam a eci. ¹⁸ N uw yec'a eke li b'erur ab any, etɔ ol b'elum'ɔn abu sɔsum yec'a eke akpl a oc. ¹⁹ N bi tutr eke ɔtu eke ki nyimn ɔny eflu, ke el agɔ ek'anɔ nɛɛn em a ec'usuayl, ²⁰ agɔ ek'uwm low any a lel el ek'ew fuɛfue ɔmm em ab ab eci low yegm ɛɛ. ɛɛ, ɔn bi tutr eke ol eke ɔny a ɔn'ɔn ɔny low any uw lele low nenyembri nyam tasi ab. ²¹ Eke ow el eɛen, ɔn eke bi yegm awlɔel low a, ɔm yegmmn'ɔn sɔsi low! N bi dad eke egɔ k'iy mil, ke ɔn ɔm iy! ²² N b'edɔn nfaci ij, ke ɔn ɔm ij. N b'ɔny sɔnyam yadɔ eci sɔfn, ko b'iy el e Sɔnyamel ab em e simob a! [†] ²³ N ntotɔ b'ok'ɔn ol ek'ɔny a eci, gbɛko ɛluam ol, ow b'ɔn ɔny Nyam ec'any a oc es. ²⁴ Tasi em, kin yec'eke wel b'awl Nyam Lel em: ɔny sɔsiem, agɔ a eke elm Jwifel a bi yayr Nyam e nin a.[†]

²⁵ Eke bi kok low yec'a eke ol bi dad a, ke nawrɛ tasi likr es ubr el low akplu. Ko eke ɛluam ol, etɔn ubr likr es bɔbɔ yeji, anɔ ɛɛ ɛɛ egɔ eke ubrm es ab af. ²⁶ Kin low nyam:

egɔ nyam ubrm likr es, gbɛko li b'elum Nyam ec'ol a. Ko Nyam k'ow egɔn eɛm'n ɛɛ ɛɛ likr ɛɛ ow'n ubr es af ee? ²⁷ ɛɔn ikɔn na ubrm sos meɔl af e likr es, gbɛko li b'elum ol. Eke ow el eɛen a, in anake li b'ow li jej ɔn owi l'ok, ɔn eke eluam ol a. Ke ɔn nana ɔny ol a eke wel nɔn a lele likr es ubr ab! ²⁸ Tasi em a, Jwif tasi a, elm egɔ a eke b'an es sos meɔl af ɛɛ Jwif af a, etɔn likr es ubr tasi a yeji, elm sos lel a eke wel b'ubr es a. ²⁹ Ko Jwif tasi a, in l'el egɔ a eke el Jwif erm em a, etɔn likr es ubr tasi a, el erm em ec'a. † Likr es ubr na, Nyam ec'Abɔ ab em li b'anɔ l'ow, ko ow elm ol eke wel nɔn ab em. Jwif tasi a ɛɔnm in ec'aw a agɔ em, ko Nyam em li b'ɛɔn.

3

Agɔ a feɔ ɔny low ɔbr, Jwifel lele agɔ eke elm Jwifel ab ab

¹ Eke ow el eɛen, ke bla lowi Jwifel ɔny eke agɔ likpr a ɔnym ee? Etɔn ko ob nyam anɔ eke wel b'ɛɔn likr es ubr ab em ee? ² ɛɛ, wel bi ler ekn a, ob lighel anɔ em! Anke Jwifel anake Nyam ikɔn anym abul in e sodad ebl a. ³ Ko sica, eke Jwifel beb ijm nɛny nyam, ke ow b'ow eɔɔn Nyam eke k'ij nɛny nyam ee? ⁴ Njan ow k'ow elm eɛen! Kin yec'ek'it eke si k'uw any: Nyam el nɛny nyam ɛɛ, ko agɔ a feɔn anake el ayadɔu a. Tasi em a, Nyam Lel dad Nyam e lis nine: *Ow it eke wel k'uw'ɔn any nyim nyim ɔn e sodad ebl em. Etɔn eke wel bi jej ɔn owi ok, ke ɔny low ij jej ok ab em.* ⁵ Ko eke egɔ nyam bi tutr eke low nɔn eke s'am kok a am elum ab wel ekn eke Nyam el nɛny nyam ɛɛ, wel ɔtu eke ki dad ɛɛ Nyam ijm nɛny nyam eke li b'ɔr ey in ec'erm bebl ab em ab ee? (Anja m'am dad odad ɛɛ egɔ kaka feɔn af.) ⁶ Njan ow k'ow elm eɛen! Tasi em a, blel Nyam ijm nɛny nyam, ke ayaf l'ɔtu eke li ki jej wus e low l'ok ee? ⁷ ɛɔn nyam ɔtu eke ki dadr in sɔsi ɛɛ: eke em eci yadɔ ab em Nyam e low nenyembri nyam a b'ey ɔkm kpata in ec'anygbel a eci, ke sica bla sɔsiem etɔn, em, emɛny m'ɔny es abur ɛɛ ɛɛ sikpl es af ee? ⁸ Ow otarir es eke wel ki dad ɛɛ: «Si kók low nɔn, yec'etɔn ke low nimamn ɔnɔn em ey ɔkm!» Agɔ beb b'ok ey ɔw af etɔn bi dad ɛɛ low na anake ɛɛ bi yegm a. Ow it eke agɔ amua na k'ɛɔn gbre.

⁹ Sica ayaf s'ɔtu eke si ki dadr a? Ko ey Jwifel, s'agb s'akm agɔ likpr a feɔn ee? Njan ow elm eɛen! M'ikɔn anym m'elu low nyam ɔkm: Jwifel lele agɔ a feɔn eke elm Jwifel ab ab anɔ sikpl ec'abu em. ¹⁰ Etɔn kin yec'eke Nyam Lel dad:

† 2:22 Anja k'aw ke ow el Nyam any uwm ɛɛel eci Sɔnyamel ab em eci Nyam nɔn igɔn mob a eke b'anɔ a, ec'ol ij owi.

† 2:24 Ekn Esayi 52.5, Septant em ec'odad eke wel oc. † 2:29 Jeremi 4.4; 9.24-25; Ol ɔkn 30.6. † 3:4 Ekn Selu 51.6, Septant em ec'odad eke wel oc.

lēgñ ab em eke l'ubrm likr es a, kò lēgñ ab em eke li k'ubrm es a. ¹¹ Gbuñ ke l'ubrm likr es a, ke Abraham el nyim nyim Nyam ec'any af ñ, in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sosisem, etñ sica ow e jam a, n'ēññ likr a eke l'ubr es a eci meny ewr: Etñ meny ewr na bi yegm eke in ec'omn a eke l'oc l'elu Nyam em a sosisem ow òñ etñ Nyam oc'r esē egn nyim nyim af. Nēñe a ow òñ Abraham el agñ a fēñ ek'ony omn Nyam em a ec'el es, eke l'ubrm likr es yeji. Etñ agñ amua ek'ubrm likr es a, Nyam b'oc el esē agñ nyim nyim af. ¹² Etñ Abraham ce, el jwifel eke bubr ekr es a ec'el es. Anja m'erur eke mi ki dad agñ eke el eci likr es ubr a elm sos af eci ce, kò ke emeny b'ucu ey es Abraham eci sewl a ony es a e low: in, l'ikñ anym l'oc omn l'elu Nyam em gbuñ etñ l'ow l'ubrm likr es.

Nyam e low a eke ewar ew es a el agñ a fēñ ek'ony omn a eci

¹³ Nyam ewar Abraham lel in ec'alaw a eke b'ow ok òkm in em a, eke -li b'ow -l'ij wus aja. † Gbēkò low ewar na, ow elm eke Abraham elum ol a sosisem Nyam dadm ewm es. Li dad anke l'oc Abraham esē egn nyim nyim af ow ec'omn a sosisem. ¹⁴ Sica eke aja a eci ij a el ke kók ol ec'ow a eke am ibrm a, ke omn elm low kaka, etñ Nyam eci low a eke ewar a yeji elm low ij. ¹⁵ Tasi em a, ol ec'eluum a b'ēsñ Nyam ec'erm bebl, kò eke ol anm a, wēl k'otum òbm ol es.

¹⁶ Ow sosisem a, omn eke wēl b'oc elu Nyam em a anake b'òñ egn ij aja a, etñ ow el bibm eke wēl b'ēññ òfr em tasi. Na sosisem ob a eke Nyam ewar ew es a el agñ a fēñ eke el Abraham ec'alaw a eci. Etñ ow elm agñ a eke b'elum ol a sony, kò agñ a ek'ony omn Nyam em esē Abraham eke el ey fēñ eci ey es af a yeji. ¹⁷ Eē, Nyam Lel dad nine: *Mi kok'ñ el bieku nōnō ec'el lagñ.*† Abraham el ey es Nyam ec'any af. Ow em anake n'ony omn a, Nyam a eke b'òñ agñ eke uw a igb anñ owr, ke ony abusu eke ob ek'anm wēl ékñm a, kok ow anñ wēl am ekñ a. ¹⁸ Low omn kaka anm low a eke Nyam ewar a eci līs ij, gbēkò eben yeji Abraham omn ce. L'oc in ec'omn a l'elu Nyam em etñ ow sosisem, l'el bieku nōnō ec'el es. Nyam Lel dad nine: *Agñ eke b'ow anñ ñ em ok òkm a b'ow eñy nōnō.*† ¹⁹ Etñ eke ow anñ akpo tel ce ke n'ony akpo ekñ yen a yeji, in ec'omn a digrm kaka. Etñ l'uw any yej'eke in e sos megl a anñ esē ob eke uw af, etñ ey Sara yeji k'otum ewm iy ij. ²⁰ Eben yeji, Abraham irmmn in ec'omn a etñ bebarm kaka, Nyam e low ewar a e līs. Catñ nana anake in ec'omn a obn ke li kòklm Nyam a. ²¹ L'uw low nyam gbē any

tasi: yec'a eke Nyam ewar a, n'ony abusu nōnō eke li ki kok. ²² Na sosisem *Nyam oc'r esē egn nyim nyim af.*† ²³ Ba Nyam Lel bi dad esē: *Nyam oc Abraham esē egn nyim nyim af,* ke sodad amua elm Abraham ce eci. ²⁴ Kò ey yeji ow ot ey es, etñ Nyam b'ow ler ey ec'omn a. Tasi em a, in eke l'igbm ey Es Kòtòkò Jesu luw em a, in em s'ony omn. ²⁵ Ey e sikpl a sosisem Nyam òñ wēl ibi Jesu, gbēkò Nyam igbm'n luw em yec'etñ ke s'el agñ nyim nyim.

5

Nyam ecr Jesu em okr ey em in ab

¹ Nēñe anake Nyam oc ey esē agñ nyim nyim af ey ec'omn a sosisem a; etñ sica s'ann erm es ey em in ab, ey Es Kòtòkò Jesu Krist sosisem. ² Jesu anake kok ke s'otu s'ucu omn em, bibm eke s'ēññ a s'ony es a. Etñ s'ann sos em inñ em anke s'am omn eke si b'ow s'ann Nyam ec'anygbel ab em. ³ Ow eke akpl tasi a el, si b'ann sos em inñ em eke ow el gbre s'am ij yeji. Etñ s'uw any tasi eke gbre ij b'òñ egn ony erm susu, ⁴ etñ egn eke b'ony erm susu a, li b'ij lēc eke ses babur b'ann yeji. Egn eke b'ij lēc es abur em a, li b'ony low omn, ⁵ etñ low omn na éjum egn. Tasi em a, Abñ Lala em Nyam ecr yibr ey e merm a in ec'erur a.

⁶ Tasi, eke s'ann ke s'onym lēc kaka sikpl ec'any af a, yogñ anake Krist egn eb uw ów enññ esel eci, lēgñ ab af eke Nyam bebm ew es a. ⁷ S'uw any eke ow ew tuotuo eke egn k'ēgn eb uw egn nyim nyim eci. Sica ów amamn kok es ec'a, k'aw ke egn átr sos es egn eb uw. ⁸ Gbēkò kin elel eke Nyam yegm ey in ec'erur eke n'ony ey ec'a: n'òñ Krist ow uw ey eci, lēgñ ab em eke s'el sikpl esel a. ⁹ Sica, eke in ec'ēgb waw a òñ ey s'el agñ nyim nyim, ow ayl tasi yej'eke li b'ow li sōg ey Nyam ec'erm bebl a e līs. ¹⁰ Eē, lēgñ ab em eke s'el Nyam ec'efnu a, n'ony l'okr ey em in ab Jim eci luw ab em. Sica eke n'ony l'okr ey em a, ow ayl tasi yeji eke li b'ow li sōg ey Jim eci sel ab em. ¹¹ Etñ ow elm na ce! Ey si b'oc ey eci sos em inñ a s'elu Nyam em ey Es Kòtòkò Jesu Krist sosisem, in eke sica n'ony l'okr ey em Nyam ab a.

Adam em s'ok wus etñ Krist em s'el nyim nyim

¹² Egn nyam sosisem anake sikpl ow wus af anja a. Egn a el Adam. Etñ sikpl ism luw ab. Etñ luw ebmn agñ fēñ es, anke agñ fēñ ony sikpl. ¹³ Gbuñ ke Nyam òñ Mois ol a, ke sikpl ikñ anym anñ wus na ñ. Gbēkò eke ol anm a, Nyam usm sikpl e low jam tasi. ¹⁴ Kò eben yeji, igñ Adam e lēgñ ab em toñ Mois a, luw eb wus nimum onym ab.

† 4:13 Nuñ Òb 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18.

† 4:17 Ékñ Nuñ Òb 17.5.

† 4:18 Ékñ Nuñ Òb 15.5.

† 4:22 Ékñ Nuñ

²⁰ Ow a eke eel sikpl eci madu a, low nyim nyim eci kok a áwm óny. ²¹ Ow e legñ ab af a, bogñ ec'ey ósur ee? Yefenyina, ow am óny óny éś, anke ow eci ey eke ow ósu a el luw. ²² Sica jam anja, wel sɔg óny sikpl e lís etñ ewal eel Nyam eci madu. Na sosiem am ir eb eke b'akpl Nyam sos em, etñ ow eci low ek'anñ em ey ókm a, el Nyam ab ec'eb ir sɛgñ fɛñ a. ²³ Nawre, anke sikpl eci labm sɔg ek'anñ em a el luw; kɔ Nyam eci ob ap a el sel a ek'onym uwr, ke li b'ónñ ey, ey Éś Kotóko Jesu Krist ab ec'af okr ab em a.

7

Wel sɔg ey ol ec'abu em eke si ki kok Nyam e low

¹ Agñ lisijimel, em m'uw any eke ow el agñ eke uw Nyam ec'ol ab any a, m'am dad odad. Ol óny abusu ey af eke s'anñ owr a ce. Etñ ow el low eke uwr any tasi. ² Kin low ebmn nyam: ol em a, yow eke ebi ign a okr af in ec'ign ab ab eke ign a anñ owr a. Kɔ eke ign a b'uw a, yow a sos b'ók es ol a ek'ony okr'r af ec ab a e lís. ³ Legñ ab em eke ec anñ owr a, eke n'im l'ebi ign ejeci, ke nfaci l'ij a. Kɔ eke ec uw a, ol em a abusu eru'r es; l'ótu eke li k'ebi ign ejeci gɔñ, li k'ow l'elm facyow. ⁴ Em lisijimel, óny ec'a yeji eben ce. Óny okar af Krist eke uw ey sosiem oliqñ af ab ab; ow sosiem, óny kpabr es nimum Moís ec'ol a e lís. Sica eel egñ ejeci nyam eci; egñ ejec'a, in l'el egñ a ek'igb luw em a. Etñ eben em a s'ótu eke ey fɛñ si k'ósu ey Nyam e juma kok ab em. ⁵ Éé, legñ sig em a, eke s'am kok ów eke b'akpl ey sos em a, Moís ec'ol a ec'ów a tasi eke bi dedñ a b'itr ów aw enñ a eke ki kok low ey e sos ab em, etñ ow e low ek'anñ em ey ókm a, el luw. ⁶ Gbɛkɔ sica, si kpab es nimum nimum Moís ec'ol a eke óny awñ ey es a e lís; s'ótu eke sica si ki kok Nyam e low a sewl owr em, s'am elum Abñ Lala, ke si ki kokm Nyam e low a esɛ legñ sig em ec'a eke s'anñ ol a eke wel non a eci es ew em ab af.

Sikpl b'ecr ol em ok ey wus

⁷ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Kɔ Moís ec'ol na, sikpl eci juma n'am kok ee? Njan, ow elm eben! Gbɛkɔ ol anake óñ m'uw sikpl any a. Tasi em a, blel ol dadm esme: *K'ow ocm nyamneyr em erurm awñ ec'ob*,[†] blel mi k'uwm any eke ow el low nñ. ⁸ Gbɛkɔ sikpl ecr ol na em etñ ósu em em ów aw enñ óñ óñ a fɛñ, anke blel ol anm ana, sikpl blel ónym abusu kaka. ⁹ Legñ sig em a, eke m'uwm ol any a, m'el egñ ek'anñ owr. Kɔ sica eke m'uw ol any a, sikpl anake ewl mɛny anñ owr a,[†] etñ em, m'el

egñ eke uw. Etñ ol a eke ki nyimn'm m'anñ owr a, nyimn'm luw em. ¹¹ Éé, sikpl ecr ol em elu'm wus etñ eben a, n'ónñ m'uw.

¹² Gbɛkɔ ol, in obi a l'el lala, etñ ów ey nyam nyam eke anñ'n em a yeji el lala, nyim nyim lele nimamn ab. ¹³ Sica eke ow el eben, ke ob mamn ótu eke k'ism'm luw ab ee? Njan, ow elm eben! Gbɛkɔ sikpl ecr ob mamn em óñ'm luw. Nene anake ol óñ wel ekn el el eke sikpl e lec a el ob nñ kɔ kɔ a.

Ey lele sikpl ab ec'ar ogñ

¹⁴ Éé, ey s'uw any eke ol, Nyam ogñ ow anñ ow, gbɛkɔ em, m'el egñ fuɛfuɛ eke wel ol ij esɛ adu af sikpl ogñ. ¹⁵ Nawre tasi, yec'a eke m'am kok a mi k'irim, anke yec'a eke m'am erur a, mi kókm, etñ mi bi kok yec'a eke m'érumm a. ¹⁶ Eke mi bi kok yec'a eke m'érumm a, mi b'egñ m'eb eke ol el ob mamn. ¹⁷ Sica m'uw any eke ow elm em mi kókm eben, kɔ sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok eben a. ¹⁸ Éé, m'uw any eke low mamn irm em em, em e sos ónym ab em. Em ec'a, mi b'erur eke mi ki kok ów eke akpl a, kɔ m'ótum mi kokm. ¹⁹ Tasi em a, low nimamn eke mi b'erur a, m'ótum mi kokm, etñ low nñ eke m'érumm a, mi bi kok. ²⁰ Sica, eke mi bi kok low eke m'érumm a, ke ow elm em mi kokm eben, kɔ sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok eben a.

²¹ Etñ kin ol ejeci nyam eke m'uyum ab: eke mi b'erur eke mi ki kok low mamn a, ke low nñ kpekñ inym'm es any af. ²² Em ec'erm ab em, mi b'erur Nyam ec'ol a. ²³ Gbɛkɔ em obi em a, mi b'uyum ol ejeci nyam ab, eke b'atarir Nyam ec'ol a eke in ab neny okr ey af ab ab. Etñ ol na, in l'el sikpl ec'ol a eke bi kok juma em em, ke b'óny'm esɛ in eci sobel em es af a. ²⁴ Kin eke m'el gbre ec'egñ! Bwo ec'egñ b'ow sɔg'm sos megl na eke b'oc im elu'm luw em a e lís ee? ²⁵ S'élu Nyam bia, anke Jesu Krist ey Éś Kotóko sɔg'm! Etñ eben a, em eci tutr ab em, mi b'egñ Nyam ec'ol a m'eb, gbɛkɔ em eci sos ónym em a, mi b'elum sikpl ec'ol a.

8

Nyam ec'Abñ a b'ónñ sos ok ey es

¹ Sica low ób kaka anm agñ a eke okr af Jesu Krist ab a eci ij. ² Nawre tasi, eke wel okr af Jesu Krist ab a, ke Abñ Lala ec'ol a anake b'ónñ egñ sel a, etñ ol na sɔg'm sikpl ec'ol a eke b'ónñ egñ luw a ec'abu em. ³ Moís ec'ol a ótum eke ki kok eben, anke agñ eci sos ónym a óóm'n ow e kok ec'abusu. Gbɛkɔ Nyam ótu kok: l'erm Jim eli sos eke otarir es sikpl esel ec'ab ab ow

[†] 7:7 Ékn Ókm Ok 20:17; Ol Ókn 5.21.

sog el sikpl ec'abu em. Etnj nene a, Nyam onj sikpl a eke am kok juma agn e sos em a abur es. ⁴ Li kok nene, yec'etj ke s'ony abusu s'ir eb nyim nyim a eke ol am ibrm a. Sica, ow elm elel eke agn b'ir eb a s'irm ij, ko ese elel eke Abn Lala b'erur ab af. ⁵ Tasi em a, agn a eke b'ir eb ese elel eke -n'am ekan ab af a, b'elum el ec'ow eke b'akpl el sos em a, gbeko agn eke b'ir eb ese elel eke Abn Lala b'erur ab af a, b'elum yec'a eke Abn Lala b'erur a. ⁶ Egn eke b'us ow eke li b'erur a jam a, li b'im luv em, ko eke li b'us Abn Lala jam a, li b'im sel eke onym uwr lele erm es ey ab ogn. ⁷ Tasi, egn ec'ow eke b'erur a okrm af Nyam ec'ab ab, -l'eluamn Nyam ec'ol a. El ec'a, ow el low eke -li k'otumn -li kokmn. ⁸ Etnj agn a eke b'us ow aw amua jam a, e low k'otum akplm Nyam sos em ij.

⁹ Gbeko ony ec'a, irmn eb ese elel eke b'erurir ab af, ko ese Abn Lala ec'elel eke b'erur ab af, anke Nyam ec'Abn a anj ony ec'erm ab em. Eke Krist ec'Abn a anm egn em, egn ikn a, l'elm Krist eci. ¹⁰ Nawre eke ony e sos megl a b'ow uw sikpl sosisem, gbeko eke Krist anj ony em a, Abn Lala b'ow onj ony sel, anke Nyam oc ony ese agn nyim nyim af. ¹¹ Nyam igbm Jesu luv em. Eke in ec'Abn a anj ony em, in a ce eke l'igbm Jesu agn ek'uw ab em a, li b'ow l'ecr Abn Lala em n'onj ony e sos megl a eke b'ow uw a bobo yeji sel.

¹² Na sosisem agn lisijimel, s'ony labm. Gbeko ow elm ey ec'ow a eke b'aw ey a e labm s'onym. Ow sosisem, ow itm eke si k'ir eb eke ey ec'ow aw a b'erur a. ¹³ Eke am iir eb ow a eke b'aw ony ke b'erurir a e kok eci, b'ow uwr; ko eke Abn Lala ec'abu elum em waal ony e sos megl ec'ow a e b'erur e ki kok a elul es a, b'ow anjn ovr. ¹⁴ Nawre em a, agn a fejn eke Nyam ec'Abn a bi nyimn a, el Nyam ec'ey. ¹⁵ Etnj Abn a eke enan a, som ony elmn madu eke emeny am uru Nyam, ko li b'onj ony eel Nyam ec'ey. Etnj Abn na eci abu elum em, si b'elu Nyam lebl si dad s'ese: «Aba! † Es!» ¹⁶ Abn Lala in obi b'ij danju dad ey ec'abn a eke s'el Nyam ec'ey. ¹⁷ Ow sosisem, eke s'el Nyam ec'ey a, si b'ow s'ij aja a eke Nyam bebm ew in ec'agn es a, etj aja na, Krist ab si b'ow s'ij. Ee, eke s'ann in e gbre ij a e low em, si b'ow s'ann in ec'anygbel a yeji e low em.

Nyam erur eke k'onj ey s'annj in ec'anygbel ab em

¹⁸ Ayaf s'otu eke si k'oc yefenyina e gbre a si bebmn legn ek'am ow ab em eci anygbel a eke Nyam b'ow yegm ey kpata ab ab ee? Em e sos em a, yefenyina e gbre a elm

low kaka. ¹⁹ Am ekan eke wus nimum a eke Nyam kok a am eku legn a eke Nyam b'ow elu in ec'ey ec'anygbel okm a. ²⁰ Mob amua fejn eke Nyam kok a, itjn el mob ofr ofr. Ow elm mob a eke Nyam kok a erurm eben, ko Nyam anake onj el -n'annj nene a. † Gbeko wus nimum a eke Nyam kok a otu eke emeny k'omn low. ²¹ Etnj ese elel eke adu b'ngbonj adu el em a, mob mob a fejn eke Nyam kok a b'ow ngbonj el e mob ek'am ugnj el es ab em. Etnj -li b'ow -n'annj Nyam ec'ey a e lewi ij a lele anygbel ab ab e low em. ²² S'uw any tasi eke mob mob a fejn eke Nyam kok a am ikn somu etj emeny am ij gbre caca em a, ese yow eke b'ew iy ab af, ²³ gbeko ow elm el sony ce. Ey obi yeji, s'am ikn somu ey e merm ab em, etj s'am eku eke Nyam k'eb ey ese in ec'ey tasi af, ke s'el ewi kpekj kpekj. Gbeko s'ikn anym s'ejn Abn Lala, ese ob ap a eke Nyam ewar ew es ab em eci krekre af. ²⁴ Tasi em a, s'ejn sel, ko ow el low omn em ce. Eke wel b'ekn ob eke wel am omn a, ke wel ubm'n ese low omn ob af ij. Ob eke wel am ekn a, ko wel otu eke emeny wel k'omn'n ee? ²⁵ Gbeko eke s'am omn ob eke s'eknm a, si b'annj ow eci eku em erm susu em.

²⁶ Etnj emeny, ey eke s'onym sos a, Abn Lala b'elum ey abu. S'uwmm any si njonj Nyam ese elel eke ow it ab af. Ow b'onj Abn Lala in obi bi njonj Nyam ey usu iy, ibrm ow somu ikn ebl em eke egn e neny k'otum dadm. ²⁷ Gbeko Nyam eke b'ekn merm lokm a, b'uw yec'eke Abn Lala erur eke k'ibrm ab any. Ee, Abn Lala bi njonj Nyam ese elel eke Nyam b'erur ab af onj agn a eke el Nyam ec'a.

²⁸ Emeny s'uw any eke agn a ek'onj Nyam ec'erur ec'a, low fejn eke b'ejn ey a, Nyam anake bi kok a, yec'etj ke ow elum ey abu s'ejn low nimamn. Ow el agn a eke l'ikn anym li bebmn wel ec'esnj e low l'ew es a. ²⁹ Tasi em a, agn amua eke Nyam ikn anym somum ot ec'a, l'ikn anym li bebmn yeji eke li ki kok wel, wel ot in ec'Iy ab es, ke ow onj in ec'Iy a el bosu ligbel a e liy likpek. ³⁰ Sica agn a eke Nyam ikn anym somum ot a, l'esnj wel yeji. Agn a eke l'esnj a, l'ot wel ese agn nyim nyim af, etj agn a eke l'ot ese agn nyim nyim af a, l'ot l'ok wel in ec'anygbel a yeji em.

Ob kaka k'otum onym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'onj ey ec'a e lis

³¹ Bla odad iy si ki dad s'ignj af ee? Eke Nyam anj ey ec'ogog, ke bwo otu eke ki kok ey low njn ee? ³² In eke l'edjnm in ec'Iy lokm a abu any, ke n'onj ow uw ey fejn e sel ejn sosisem ec'a, ayaf eke s'okr af ow

† 8:15 Aba:Arame ebr em ana. Mojukru em a, em es.

† 8:20 Ekn Nuñ Ob 3.18.

ab, li k'ow n'ɔɔm ey ɔfr em, ów amamn fɛɲ ee? ³³ Bwo ec'ɛɲɲ ɔtu eke k'ok agɲ a eke Nyam sɔsum ot a ów af ee? Ɛɲɲ kaka anm! Anke Nyam in obi ot el ɛsɛ agɲ nyim nyim af. ³⁴ Bwo ec'ɛɲɲ ɔtu eke k'ɔɔb agɲ low luw ec'ee? Ɛɲɲ kaka anm! Tasi em a, Jesu Krist uw, gbɛkɔ n'anɲ luw em l'igb, n'anɲ Nyam e lidr abu af a ɛtɲ n'am ɲɔɲɲ Nyam ey eci. ³⁵ Bla obi ɔtu eke k'ɔɔny kpab ey es Krist ec'erur ek'ɔny ey ec'a e lís ee? Kɔ es abur oglog ermij ebr ee? Kɔ agɲ eci milɔlu e b'ɔnyɲ ey ey ec'ɔmn a sɔsiem ab ee? Kɔ namn oglog gbɔr ee? Kɔ low eyr eke b'okr ey es a oglog luw ee? ³⁶ Nyam Lel dad nine: *ɲ sɔsiem anake sɛɲɲ fɛɲ s'am uw, ke wel am kok ey ɛsɛ mɛɛɛb eke wel b'ɔny im ibi usu af a.*[†]

³⁷ Gbɛkɔ fɛɲ em a, si b'ok ɔkm agbawru, ɛɲɲ a eke erur ey a eci abu elum em. ³⁸⁻³⁹ Ɛɛ, m'ɔny ɔmn tasi, eke ob kaka k'ɔtum ɔnym kpabm ey es erur a eke Nyam elu ɔkm, ey Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist em a e lís. Ke ow él luw oglog owr anɲ, ke ow él afr erm ɛsɛl[†] oglog es ɛw ɛsɛl oglog lɛc ek'anɲ lɛf em, ke ow él lɛɲɲ na em, lɛɲɲ ek'anɲ anym am ow ab em, ke ow él afr e lɛc oglog wus anja e lɛc, ke ow él mob mob fɛɲ eke wel kok, ob kaka k'ɔtum ɔnym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'ɔny ey ec'a e lís!

9

Nyam sɔsum Israel eyɲ oc

¹ Em m'el Krist eci, ow sɔsiem, low a eke m'am m'ow mi dad a el low nawrɛ, mi k'ɔtum m'ɔny yadj. Em e tutr a eke Abɲ Lala am nyimn a yeji am dad'm eke ow el low nawrɛ. ² Em ec'erm a sɔw ow es nɔɔɔ ligbɛl ɛtɲ m'am ij gbɛr eke úwrm. ³ Mi b'ow m'ɛɲɲ m'eb eke Nyam k'igɲ ɔw'l'm ke mi kpáb es Krist e lís, eke ow ɔtu ɛɛ eke k'eb em lisijimɛl Jwifɛl elu es. ⁴ Bla ec'ee? -L'el Israel eyɲ, Nyam ot el -l'el ow ec'ey. Wɛl ec'araɲɲ n'anɲ in ec'anygbɛl ab em, l'ɛɲɲ sinm wɛl ab, n'ɔɲ wɛl in ec'ol a, li yɛgm wɛl sɛwɛl yec'em eke wɛl k'igɲ'n nuɲ a, ɛtɲ li dad wɛl ów eke li bɛbm l'ɛw es wɛl ec'a. ⁵ El -l'el el lagɲɛl ekpɛkp a eci alaw. [†] El ec'araɲɲ anake wɛl ew Krist ɛsɛ ɛɲɲ owr af, in eke l'el Nyam ek'anɲ ob fɛɲ e nuɲ af a! Kɔkɛm él in eci sɛɲɲ fɛɲ! Amen!

Nyam ec'ey tasi eke sɔsum ot

⁶ Ow elm ke wɛl dad ɛsɛ Nyam e low a eke ɛwar ɛw es a elu ok es. Tasi em a, agɲ a eke wɛl ew ey lagɲ Israel em a, el fɛɲ -l'elm Israel eyɲ tasi. ⁷ Ɛtɲ agɲ a bɔbɔ eke

wɛl ew ey lagɲ Abraham ec'eb ab em a yeji, ow elm el fɛɲ -l'elm ow ec'ey tasi, anke Nyam dad Abraham nine: *Isak em anake b'ow ɛɲɲ alaw eke b'ow elu ɲ e nin a ɔkm a.*[†] ⁸ Kin sodad na ec'iri tasi a: ow elm ey a eke wɛl ew igrɲ nyam lele yow nyam ab ec'erur em a elm Nyam ec'ey. Kɔ ey tasi a, el -l'el Nyam ec'ɛwar ec'ey a. ⁹ Kin ɛwar a e sodad a: *m'ow m'ɛwɛl mɛny m'ow ɲ ogɲ a lakpo yec'a, lɛɲɲ nɛnɛ af, ɛtɲ ayɲ Sara b'ow ew iy igrɲ nyam.*[†]

¹⁰ Ɛtɲ ow elm na sɔny ɛɛ: kɔ Rebeka ec'a yeji. L'ew ey yony ey lagɲ Isak ab. ¹¹⁻¹³ Ey yony a, wɛl k'ewm kɔkm el wus, -li ki kɔkm low ɲɲɲ oglog low nimamn. Gbɛkɔ Nyam dad Isak ɛw es eke: *likpɛkp a b'ow anɲ jam ɛs a eci es ɛw em.*[†] Ɛtɲ usu ejec'em a, Nyam Lel dad nine: *m'erur Jakob m'oc ɛtɲ mi wal Esayu m'ɛlu es.*[†] Low na ɛcr nɛnɛ, yec'ɛtɲ ke Nyam e low a eke bɛbm ɛw es a éli any. Nyam bi sɔsum agɲ ot ɛsɛ elɛl eke li b'erur ab af, ɛtɲ sɔsum oc a elm agɲ a ec'ow e bi kok a sɔsiem, kɔ Nyam ɛɛ eke b'ɛɲɲ ɛɲɲ ab em ow b'anɲ ow.

¹⁴ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Kɔ Nyam enyembri yony yony es l'el ee? Njaɲ, ow elm ɛben! ¹⁵ Tasi em a, li dad Mois nine: *Mi b'ow m'ikɲ ɛɲɲ e m'erur eke mi k'ikɲ sɔɲɲ a sɔɲɲ, ɛtɲ mi b'ow m'ɔnyɲ ɛɲɲ eke m'erur eke mi k'ɔnyɲ erm mamm a erm mamm.*[†]

¹⁶ Ow sɔsiem a, Nyam e sɔɲɲ ikɲ a ánm agɲ e low e b'erur ab em, oglog sos eke b'atr es ab em, kɔ Nyam ɛɛ eke ɔny sɔɲɲ ikɲ ab em ow b'anɲ ow. ¹⁷ Nyam Lel em, Nyam dad Ejpt ec'eb ebu a nine: *M'ɛw'ɲ eb ebu, yec'ɛtɲ ke ɲ em m'ɛlu em ec'abusu a ɔkm, ke mi kók em e nin a eb es wus na nimum af.*[†] ¹⁸ Wɛl b'ɛkn eke Nyam b'ikɲ ɛɲɲ eke l'erur eke li k'ikɲ sɔɲɲ a sɔɲɲ, ɛtɲ li b'ɔtur ɛɲɲ eke l'erur eke li k'ɔtur erm a erm.

Nyam bi sɔsum agɲ ot ɛsɛ elɛl eke li b'erur ab af

¹⁹ Gbɛkɔ, k'aw ke ɛɲɲ íbrm im ɛsɛ: sica, eke ow el nɛnɛ, bla sɔsiem emeny Nyam k'ɛnym ey abr ee? Bwo ec'ɛɲɲ ɔtu eke ki dogɲɲ low eke li b'erur ab ee? ²⁰ Kɔ ɲ gbɛ, bwo el'ɲ eke k'atar Nyam ab ee? *Kɔ mijɛl b'íbrm ɛɲɲ a eke kok'r a ɛsɛ: bla sɔsiem ɛtɲ kok'm mijɛl ee?*[†] ²¹ Kɔ mijɛl kok es ɔtum eke ki kok low e l'erur kpɛɲ ab ab ee? Kɔ l'ɔtum eke kpɛɲ nyam a ɛɛ, li k'itl li kok lɛw sɔbɔ nyam oglog lɛw kprakasa nyam ee?

²² Nyam erur eke k'ɛlu in ec'erm bebl ɔkm ke yégm in ec'abusu a. Gbɛkɔ agɲ a eke n'ɔny erm bebl wɛl ab, ke it eke k'írm ɔgbu es a, l'ɛɲɲ wɛl e low l'eb low eku

[†] **8:36** Ɛkn Selu 44.23. [†] **8:38-39** es ew ɛsɛl'ɛkn Efes 1.21; 2.2; Kolos 1.16; 2.15 lele 1 Korent 15.24 ab. [†] **9:5** el lagɲɛl ekpɛkp a:el Abraham, Isak, Jakob lele in ec'ey ab ab. [†] **9:7** Nuɲ ɔb 21.12. [†] **9:9** Nuɲ ɔb 18.10. [†] **9:11-13** Nuɲ ɔb 25.23. [†] **9:11-13** Malaki 1.2-3. [†] **9:15** ɔkm Ok 33.19. [†] **9:17** ɔkm Ok 9.16, Septant em ec'odad eke wɛl oc. [†] **9:20** Bɛbm Esayi 29.16; 45.9.

ligbêl em. ²³ L'êgñ low nêne l'eb, yec'etñ ke l'êlu in eci anygbêl a e sagb a òkm agñ eke l'erur eke li ki yegm in e sòrñ ikñ a e lís. Ow el agñ a eke l'ikñ anym li bêbm l'ew es eke k'etñ anygbêl na a. ²⁴ Etñ ey s'el agñ amua eke l'esh a. Ow elm Jwifel ec'araññ cê l'eshm ey, kò agñ eke elm Jwifel ec'araññ ec'agn a yeji. ²⁵ Nyam dad low na kokoba òb es Ose e lel ab em: Agñ a eke elm em ec'agn a, mi b'ow m'eshñ el "em ec'agn".

Etñ agñ a eke m'êrurm a, mi b'ow m'eshñ el "agñ e m'erur".

²⁶ Etñ yogñ a eke wel dad agñ eke:

«Ony elmn em ec'agn a,»

wel b'ow esñ el Nyam ek'anñ owr ec'ey. †

²⁷ Esayi, in am elu lebl Israel ec'agn e lís esê:

Eke batñ Israel eyn eny nõnõ esê okij any e mirici af yeji,

agñ tel a eke wal es a cê b'ow eññ sel.

²⁸ Tasi em a, Nyam Admaga b'ow kok low a eke li dad a wus af aja,

li b'ow li kok fafa toñ l'igñ nuñ.†

²⁹ Etñ low na anake Esayi yeji ikñ anym dad a:

blel Nyam Abusu Es okm ey alaw beb es,

ke blel s'ann esê Sodòm eyn af,

ke s'otarir es Gomør eyn ab. †

Agñ a feñ eke b'ony òmn Krist em a Nyam b'oc el agñ nyim nyim

³⁰ Ke ayaf si ki dadr ab ee? Nawrê, agñ eke elm Jwifel a, òlm eke k'el nyim nyim Nyam ec'any af. Gbêkò -l'ekn eke Nyam eññ eb el, el ec'òmn a sosisem. ³¹ Ke Israel ec'agn a am òl eke k'el nyim nyim eke -li b'elum Nyam ec'ol a sosisem. Kò el -l'owl -l'ok es. ³² Bla sosisem ee? -l'owl -l'ok es, anjke -l'òlm nyim nyim el na es òmn em, -li tutr eke el ec'ów kok em -li b'ow -n'etñ. Eben a, -l'uyum lebn a eke b'elu eññ wus ab ab. ³³ Tasi em a, Nyam Lel dad nine:

Sion eb em, m'am ew lebn nyam eke b'eb agñ akr,

lob eke b'elu eññ wus es.

Egñ yec'êke b'oc òmn elu'l em a,

sos k'ow òwm es legñ kaka. †

10

Jwifel lele agñ eke elm Jwifel ab ab òny Es Kotòkò nyam

¹ Agñ lisijimel, m'am erur em ec'erm feñ em eke Jwifel k'etñ sel, etñ m'am ibrm

Nyam low na el eci. ² Nawrê, m'òtu eke mi k'ij el e lís e danju m'ese: Nyam e kok owi anñ el erm em tasi, kò -l'uwm ow ec'ejagb ab any tasi. ³ -L'irim elel eke Nyam b'ocr agñ nyim nyim a, etñ -l'ol el ec'elel eke agñ b'eel nyim nyim ab es. Ow òñ -l'egñm -l'ebm elel a eke Nyam b'ocr agñ esê agñ nyim nyim af a. ⁴ Tasi em a, Krist kok Moïs ec'ol a e low iy neny, yec'etñ ke Nyam óc agñ feñ eke b'ub Krist nawrê a agñ nyim nyim.

⁵ Moïs in obi nõn elel eke wel òtu eke k'eel nyim nyim ol ec'elum sosisem a nine: *eññ yec'êke bi kok ol ec'ów a feñ ek'anñ em a, b'ow anñ owr in em.*† ⁶ Gbêkò kin yec'êke li dad agñ a eke Nyam b'oc esê agñ nyim nyim af el ec'òmn a sosisem a e lís: *ki dad ñ ec'erm ab em k'ese: bwo ec'egñ b'ow uyu afr ee?* Esê eben eke wel am ibrm, kò bwo b'ow uyu afr òny Krist usm es ee? ⁷ Emeny *ki dad k'ese: bwo ec'egñ b'ow us es wus lokm ee?* Esê eben eke wel am ibrm, kò bwo b'ow us es yogñ òny Krist elu òkm agñ ek'uw ab em ee? ⁸ Ow elm eben, anjke wel nõn: *odad a anñ'ñ saw, ñ e neny ab em lele ñ ec'erm em ab ab.*† Etñ odad na, in anake l'el òmn ec'amani a eke s'am òb a. ⁹ Eke ñ e neny bi dad agñ feñ ec'any af esê Jesu el Es Kotòkò, † etñ ub nawrê ñ ec'erm ab em eke Nyam igbm'n luw em a, ow b'ow òñ'ñ eññ sel. ¹⁰ Tasi em a, eke si b'ub nawrê ey ec'erm feñ em a, Nyam b'oc ey esê agñ nyim nyim af, etñ eke si b'elu ey ec'òmn a òkm agñ feñ ec'any af a, li bi sòg ey. ¹¹ Eê, Nyam Lel dad nine: *Egñ yec'êke b'oc òmn elu'l em a, sos k'ow òwm es legñ kaka.*† ¹² Ow sosisem a, ereb anm Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab ec'araññ ij. El feñ Es Kotòkò nyam cê -n'ony, etñ li b'òñ agñ a feñ eke b'elu'l lebl a in ec'ów amamn a. ¹³ Nyam Lel dad nine: *Es Kotòkò b'ow sòg agñ a feñ eke b'ow elu'l lebl a.*†

Amani Mann e kokoba ec'òb

¹⁴ Sica ayaf -li b'ow -l'elul Es Kotòkò lebl, eke -l'ubm ow nawrê ee? Etñ ayaf -li b'ow -l'ub ow nawrê, eke -l'irim ow e lís owi ee? Etñ emeny ayaf -li b'ow -l'iri ow e lís owi, eke eññ òbm el ow ec'amani ee? ¹⁵ Etñ ayaf eññ k'obr ow ec'amani, eke wel eram eññ ow ec'ee? Ow sosisem wel nõn Nyam Lel em: *Eben tasi eke ow akpl eke wel ki ler agñ a eke b'òb samani amamn a eci mowrer ana!*† ¹⁶ Gbêkò, ow elm agñ a feñ eluam

† **9:26** Bêbmn Ose 2.1-3; 2.25. † **9:28** Èkn Esayi 10.22-23. Akr 27 toñ akr 33 ab em a e sodad a, Pol ot kokoba òb es Esayi e sodad a eke dad a esê elel eke wel b'etñ Septant em ab af. † **9:29** Èkn Esayi 1.9, ke Èkn Nuñ Òb 19.23-28 yeji. † **9:33** Bêbmn Esayi 8.14; 28.16. † **10:5** Ob Ap 18.5. † **10:8** Ol Òkn 30.12-14. † **10:9** Es Kotòkò:Grek em a *Kurios*. Sica eke Jwifel a erur eke k'itññ Amani Sig a eke wel nõn Ebre em a, Grek em a, Nyam eci nin a eke ij Ebre em, ke el YAHWEH (Admaga), -n'ony -l'itññ ow el *Kurios* (Es Kotòkò). Aja wel am eññ eb eke Jesu in obi a el Es Kotòkò. † **10:11** Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wel oc. Esayi e lel ab em e sodad eke wel b'etñ Rom nuñ 10 na em a, Septant em wel ot. † **10:13** Joel 3.5. † **10:15** Esayi 52.7.

Amani Mamn a. Tasi em a, Esayi dad ow e low nine: *Es Kōtōkō, kō bwo ec'egh ub ey e Nyam odad a nawre ee?*[†] 17 Nje, eke egñ b'iri amani a, ow anake li b'ub Es Kōtōkō nawre a, etñ amani na, ow ow el Krist e lís ec'odad a.

18 Ow sosisem m'am ibrm m'ese: kō Jwifel amua, -l'irim odad na e low ee? Yadh, -l'iri! Tasi em a, Nyam Lel dad nine: Wel iri el e lebl wus nimum af

etñ el e sodad ebl im toñ ok wus e nuñ. †

19 Ow sosisem emeny m'am ibrm m'ese: Kō Israel ec'agh na, -li k'irim low a k'okm el es sos em ee? Ke Moïs ikñ anym dad el Nyam ec'odad a nine:

Mi b'ow m'ōñ nyamn eyr ony ony agñ na ek'el agñ ek'onym any a e lís.

Mi b'ow m'ōñ erm ebl ony agñ ek'onym low any uw kaka a e lís. †

20 Etñ Esayi oc lokm susu em dad nine: kin low eke Nyam dad:

Agñ a eke òlm'm es a, el -n'ehñ'm.

Etñ m'elu sos òkm mi yegm agñ a eke ibram im

low kaka a. †

21 Gbēkō Israel ec'agh a e lís a, Nyam dad nine:

Lēgñ nimum a, m'egñm abu es bieku nyam eke eluam low, ke ēgñm em e low ebm a e lís. †

11

Nyam igñm Israel eyñ elum es

1 Sica m'am ibrm m'ese: kō Nyam in ec'agh na es l'igñ l'ok wel ee? Njan! Anke em m'el Israel iy, Abraham e l'ilaw lele Benjame ec'eb em ec'egñ ab. 2 Nyam igñm in ec'agh a eke in obi l'ikñ anym li sōsum l'ot a, l'elum es. Eke m'onym yadh, ke uwr Eli e sodad eke any Nyam Lel em ab any, yogñ a eke n'am ok Israel eyñ dedeku es Nyam ogn a. 3 Etñ kin odad a: *Es Kōtōkō, -l'ibi η eci kokoba òb esel a, -ni nuññ η e segb waw usu a. Em sony ce anake m'anñ a, etñ em yeji -n'am erur eke -li k'ibi'm.*[†] 4 Etñ Nyam ec'eke dad òñ'n a el bogñ ec'ee? *Anm η sōny! M'edññ agñ fandì lōññ m'ew es em eci, agñ a eke òkm òwrōkp wus igñm Baal nuñ a.*[†] 5 Yefenyina yeji low nyam a ce. Agñ tēl anñ eke Nyam in ec'erm mamn ab em edññ ew es. 6 Eke Nyam in ec'erm mamn ab em sōsum ot el, ke ow elm el ec'ow eke -li kokr a sosisem. Bìel ow el

ēben, ke Nyam ec'erm mamn em ec'ob ap a elm bibm òfr em ij.

7 Sica ayaf si ki dadr ab ee? Israel eyñ eñnm ob a eke -n'am òl es a, kō agñ a ce eke Nyam sōsum ot a eññ ob a; agñ likpr a ony erm tuotub,⁸ etñ ese eìel eke wel òn Nyam Lel em ab af: *toñ ke igñ yefenyina a, Nyam òñ el eci low iri a anñ ese ob eke uw af, n'wom abusu eke el ec'anyamn a k'ekn es, ke el ec'oru a òri òw.*[†] 9 Eb ebu David yeji dad nine: *Ke el eci ob ij egbel a òtññ el meb eke wel uk el, òwmu e wel edñ, el e wus ok eci, ke Nyam kōk el ow e low.* 10 *Ke -l'el any eflu, -li k'ekmm low kaka feñ! Ke Nyam úyul el erekp leg leg ony ibn el es seğñ feñ!*[†]

Agñ a eke elm Jwifel a eci sel eññ owi

11 Sica m'am ibrm m'ese: kō Jwifel na wus -l'ok kpēkñ kpēkñ ab ee? Njan! Gbēkō el eci low any òbr a òñ etñ bieku eji eci ec'agh a òtu eññ sel. Ehen sel, ow òñ Israel eyñ am ogn el ñkre. 12 Israel eci low any òbr a ism wus òw amamn egbel egbel ab, etñ in eci wus ey a ism agñ ek'elm Jwifel a òw amamn egbel egbel ab. Sica, lēgñ a eke Jwifel a feñ b'ow ewl egñ Nyam e low eb a, ow ayl tasi eke Nyam ec'ow amamn egbel a emeny b'ow agb bobn.

13 Sica, ony eke elmn Jwifel a, ony anake m'am dad ony odad a. Em m'el Krist ec'erm es agñ a ek'elm Jwifel a eci, etñ m'ony sos em iññ em e juma na em. 14 Juma na eci kok em a, m'am ony tutr eke mi b'ow m'obn em lisijimel Jwifel eci ñkre ogn a, ke ow òñ m'eb agñ nyam nyam el em. 15 Tasi em a, eke Nyam ew el saw a, l'okr em wus ab. Sica, lēgñ a eke li b'ow l'ewl l'eb wel a, bla lowi b'ow ey ab ee? Agñ eke uw a b'ow ewl anñ owr.

16 Eke futufutu ec'ogog nyam el Nyam eci, ke futufutu a nimum yeji in ec'ana. † Etñ eke likñ nyam eci min a feñ el Nyam eci, ke ál a yeji in ec'ana. 17 Israel eyñ anñ ese olivie ikñ eke wel ewl ògm, ke Nyam buhr in ec'ál beb es af. Etñ ñ, eke elm Jwif ke anñ ese akp òfr em ec'olivie ikñ af a, l'oc l'ujr'ñ likñ lis ab em, wuwlm ekñ ál tasi a eke cucu likñ lis a eke wel ewl ab ab. Etñ sica, òtu eke in ec'ekñ ál ab ab k'ēññ mij a eke b'anñ in e min ab em ow a. 18 Ow sosisem, k'im ekñ ál a ec'any af k'ij en! Eke erur eke k'ij en, òkn eke ow elm η ec'abu em likñ a e min a anm, kō η likñ a e min a ec'abu em anñ.

† 10:16 Esayi 53.1. † 10:18 Selu 19.5, Septant em ec'odad eke wel oc. *El e lebl... el e sodad...* Selu na em a, ow el Nyam e mob e kok anñ afr a e danju ek'ij. Pol am oc selu na ec'odad ebl a bebmn Krist e jam us esel ec'Amani Mamn a eke k'oc im òmun es susu susu feñ ab ab. † 10:19 Ol Òkn 32.21. † 10:20 Esayi 65.1. † 10:21 Esayi 65.2. † 11:3 1 Eb Ebu 19.10,14. † 11:4 1 Eb Ebu 19.18. *Baal:* el ob mum nyam eke bieku eji eci eci eke ir titm Israel eyñ a b'igñ nuñ ese nyàm af. Israel eyñ ònō yeji òb nuñ am igñ nyàm na nuñ. † 11:8 Ol Òkn 29.3; Esayi 6.10. † 11:10 Selu 69.23-24, Septant em ec'odad eke wel oc. † 11:16 Èkn Awl 15.19-21.

19 N b'ow dad ese: wel bubr ekj ál es etj em, wel oc ujr'm likj lis ab em. 20 Na low nawre! Wel bubr el es anjke -n'onym omn, etj n aknjm likj lis ab ab, anjke ony omn. N k'ew sos, ko erjn anake k'ony'j a. 21 Ee, anjke eke Nyam egbm Jwifel eke el likj canj a ec'ál ab es, j yeji li k'ow l'egbm'j es. 22 Ebmn nyamn ekj lelel eke Nyam b'elu in ec'erm mamn ony lel in e tuotuo el ab ab okm a: l'elu in e tuotuo el a okm agj eke ok wus a e lis, etj l'elu erm mamn okm j e lis. Gbako ow it eke k'anj in ec'erm mamn ony ab em, ek'ow elm eben, j yeji li b'ow l'ubr'j es ese likj lal af. 23 Eke batj Jwifel igj el eci erm tuotuo a elu es, Nyam b'ow ewl oc ujr el yogj a eke anym em a -n'annj a, anjke n'ony abusu eke li k'ujr wel em. 24 Tasi em a, j, akp ofr em e likj lal el. Nyam ubr'j es etj oc ujr'j likj eke wel ewl em, j ec'a ow elm lelel eke wel ki kokr a. Jwifel ec'a, el -l'el likj a eke wel ewl a ec'ál. Ow sosisem, ow b'ow ew fuafue eke Nyam k'ujr el likj na eke ow el ow em -l'elil -l'okr okm a.

Israel eyj fej e sel ejj

25 Agj lisijimel, kin Nyam e lis e low e lol es ke m'erur eke mi ki yegm ony uwr any, yec'etj ke ony eke elmn Jwifel a, k'ocrmn ony sosi eke eel esawru. Israel eyj ec'ogog nyam k'ow egjm eke k'iri low, etj ow b'ow anj ibn tonj bake eb eb ejec'a e neny a nimum ewl ow Nyam ogj. 26 Etj eben a Israel eyj tasi a fej b'ow ejn sel, ese lelel eke wel non Nyam Lel em ab af: *Es Eb Elu Es a b'ow anj Jerusalem ow. Li b'ow n'ony Jakob ec'eb a eci low any obr a l'oc es.* 27 Etj Admaga igj af dad nine: *kin sinm a eke mi b'ow mi kok el ab legj a eke mi b'ow m'ony el e sikpl a m'oc es a.*

28 -L'egjm Amani Mamn a -l'ebm, ow onj -l'ewl -l'el Nyam ec'efnu etj eben a, ony, ow akpl ony eci. Ke Nyam eke solum ot el a, in ec'agj eke wel k'el eci. Li b'erur wel el lagjel sosisem. † 29 Tasi em a, legj kaka Nyam ewlm ebm ob eke li b'onj egj a, etj agj a eke li bi solum l'ot a, l'igjm l'elum wel es legj kaka. 30 Legj sig em a, ony obar Nyam any, ko caca em a, Jwifel anake obr Nyam any, ke ow onj, ony ejan Nyam eci sorj ikj a. 31 Etj el ec'a yeji eben ce ow b'ow el: sica el yeji, -li b'ow -l'otu -n'ejn Nyam e sorj ikj a, ony eci sorj ikj a eke Nyam ony a sosisem eci. 32 Tasi em a, agj a fej onym elum, ow sosisem Nyam egb el es -li kok ow eke -l'erurir a, yec'etj ke li yegm wel fej in eci sorj ikj a.

Nyam agb

† 11:27 Esayi 59.20-21, Septant em ec'odad eke wel oc. † 11:34 Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wel oc. † Pier 4.10-11.

33 Nyam ec'ob ony a agb nawre tasi! In e sewr a lel in e low any uw ab ab otu nono, egj kaka k'otum uwm in ec'ow eke li bi dad l'ucu es ab any, egj kaka k'otum irim in ec'ow eke li bebm l'ok es a. Nyam Lel dad nine: 34 *Bwo uw Es Kotoko eci tutr ab any ee? Bwo otu eke k'om'n ow ee?* 35 *Bwo ikj anym onj Nyam ob, eke sica Nyam yeji k'owr onj' n ee?*

36 Egn kaka, anjke in em fej b'annj ow, in em fej ecr anj etj el in eci. Anygbel el Nyam eci segj fej! Amen!

12

Krist ab ec'eb ir owr

1 Agj lisijimel, Nyam ony ey eci sorj ikj. Ow sosisem, m'am om ony ow eke k'ocr ony ec'egj el a nimum lele ony ec'owr anj ab ab apr ir, ese egb waw ek'ayl ke akpl af. Na anake el nuj igj tasi a ek'it eke k'onj in a. 2 K'usr wus eke s'ir af a ec'agj em ec'ow a jam, ko yebr Nyam itjn ony e tutr a nimum. Eben ke otur uwr yec'oke l'erur ab any: yec'oke akpl, yec'oke akpl l sos em lele yec'oke iy neny bebmn ab ab.

3 Bibm em ec'ob ap ofr em a eke Nyam onj'm a sosisem, m'am dad ony em ec'egjni nyam nyam fej eke k'ocrm in sosi egj ligbel. Ko okr nuj em es, ke jérj ony sosi okr omn a eke Nyam onj ey ab em. 4 Tasi em a, ey e sos megl ab em susu ogog nono anj, ko el fej -li kokm juma nenyembri nyam a. 5 Nene anake s'annj Krist ab ec'af okr ab em a. S'eny nono, ko ey fej a s'el sos megl nyam. Etj ey fej s'okr af ey ofr em, egj egj ec'usu ek'annj a, ese sos megl nyam ec'ogog ogog ec'ab af. 6 Bibm em, Nyam onj ey sob ap ofr em, etj egj egj ejn in eci. † Ow sosisem, ek'egj nyam ejn bibm ek'el odad dad eci ese kokoba ob es af a, ke li dad yec'a eke okr af ey ec'omn ab ab a. 7 Ek'egj nyam ejn bibm ek'el juma ec'abu elum eci, ke n'am kok abu elum es e juma, ek'egj nyam ejn bibm ek'el low yegm eci, ke n'am yegm agj low, 8 ke egj ek'ejn bibm egj e sos es atr ec'a, am atr agj sos es. Egn ek'am onj agj ob a, onj ern nyam em, egj ek'am nyimn agj a, nyimn el gbragbra kok em. Egn ek'am elum ogboru abu a, elum el abu sos em inj em.

9 Ke ony ec'erur a el nenyembri nyam em; ifan low nuj kok, ke úcur low mamn e kok onyn es. 10 Èrurir ony ofr erm froro em, ese Krist em ec'agj lisijimel af. Èl agj eke b'ogj es elum el lawlel. 11 Kòkr Es Kotoko eci juma gbragbra kok em, ke sos am kaka k'annm em, ke ow el ony ec'erm

† 11:28 *el lagjel*: ese Abraham, Isak lele Jakob ab af. † 11:35 Job 41.3. † 12:6 Ekn 1 Korent 12.4-11, 27-31; 1

fenj em. ¹² Ænnjn sos em ijn em ony e low omn a sosisem. Onyn erm susu gbre ij em, ùcur Nyam ñonjn onyn es. ¹³ Elumnn Nyam ec'agn ek'onny es abur a abu, ke segn fenj bèbmn sos ebr agn a eke b'ow ony ogn a senyn senyn.

¹⁴ Ìbrmn Nyam e low mamn onn agn eke b'ijr ony gbre a, ìbrmn low mamn, kò ow k'él low ñun. † ¹⁵ Ænnjn sos em ijn em agn a eke b'annj sos em ijn em ab ab, ke ìkñjn onn, agn a eke am ìkñ onn ab ab. ¹⁶ Neny ókr ony af ony ofr em. K'èel es efuu, kò ègnjn es is em e juma kok ebr. † K'ònytn tutr eke ony eel agn eke uw low fenj any.

¹⁷ Low ñun eke egn kok ony a, ki kokr k'óbar ir any, kò òol low mamn kok es agn fenj ec'any af. ¹⁸ Eke ow el ony obi em, etn ow otu eke ow k'él eben, iir eb erm es ey em agn fenj ab. ¹⁹ Erur em ec'agn lawlél, low eke egn kok ony a, ony obi ki kokr ir, kò ègnr Nyam ec'erm bebl ab es kok ow e low. Tasi em a, Nyam Lel em a, Nyam dad nine: *Em mi b'usr egn usu mi kok low eke wel kok'r a! Em mi b'ow m'ow egn egn ec'ek'it eke k'ebm a!*† ²⁰ Gbèko li dad yej'èke: *Eke ñ ec'ifnu mamn am ony, on'n ob l'ij, eke mij amm an ony'n, on'n mij l'ègn. Eke batn bi kok eben a, ow annj ese almali ek'am ot ok'r nuñ af.*† ²¹ Ki yeb low ñun k'akm'ñ es, kò òc low mamn akmn low ñun es.

13

Elumnn agn ek'onny em es ew ab a

¹ Ow it ek'ègn fenj k'elumn agn ek'onny em es ew ab a. Tasi em a, Nyam em es ew fenj b'annj ow, etn agn a ek'onny em es ew ab a, b'ew agn es anke Nyam onn abusu. ² Ow sosisem, eke egn nyam am ony low es ew esel ab a, ke Nyam e low a eke egn eb ab ab anake n'onny low a, etn agn a eke ègnjn eluam el a, el obi el obi am eb jej ok ew sos. ³ Eke wél am kok low mamn, wél otum eke k'uru agn ek'ew ey es a, kò wél otu eke k'uru el eke wél am kok low ñun. Erurm eke k'uru es ew esel ee? Ek'ow el eben a, kòk low mamn, -li b'ow -l'aw'ñ. ⁴ Tasi em a, es ew esel am kok Nyam eci juma yec'etn ke -ni nyimn'ñ ey low mamn em. Gbèko eke am kok low ñun, ow it eke erñjn k'onny'ñ. Tasi em a, es ew esel ony abusu eke k'ew low onn, † etn ow elm ofr ofr nenè ce! Eke es ew esel b'ew low onn egn, ke -n'am kok Nyam e juma, -n'am elu Nyam ec'erm bebl a òkm egn eke bi kok low ñun a e lís. ⁵ Na sosisem ow it eke si k'elumn es ew esel, etn ow elm Nyam ec'erm bebl a

eke si k'aru s'ègb es a ce eci, kò eke ey e tutr em a, s'uw any eke ow el low mamn a sosisem.

⁶ Etñ low na sosisem yejj anake b'ennmn nempo a. Tasi em a, juma kok esel a eke b'ibr ow eci labm a, Nyam in obi abul el ow e juma. ⁷ Onn egn egn fenj yec'a ek'it eke ki kokr onn in a: nempo fenj ek'it eke ki soqr onn in a, soqr onn in; ke kòpre ek'it eke ki soqr onn in a, soqr onn in. Eke ow el elum k'elumn egn, elumnn in. Etñ ek'ow el sos k'usar egn, usar ir sos.

Erur eke wél b'onny egn kaka fenj ec'a, el ol a tasi

⁸ K'ònyimn egn kaka ec'ob ab, ek'ow elm erur eke k'onny ony ofr em a ce e labm. Egn yec'èke b'erur agn ejec'a, kok ol a e low fenj iy neny. ⁹ Tasi em a, sol a fenj eke uwr any ese: *K'èjum ñ e yow oglog ñ ec'ign. K'ìbim egn. K'ìym mìl. K'òcm nyamn eyr em erurm ob ek'elm ñ ec'a,*† lele ejec'a fenj ab, òb okr af annj ol nyam na em: *B'ow erur egn kaka fenj ese ñ obi af.* ¹⁰ Eke egn ony erur, li k'otum li kokm egn ejeci low ñun, etn eben a, ow b'onn wél kok ol a e low fenj iy neny.

Bèbmn sos lègn eke Krist b'ow ow a eci

¹¹ Ony uwr lègn eke s'annj em ab any: ow el wanci eke k'ufimn es ony e memn erur ab em! Tasi em a, sel etn a titm ey akm lègn a eke s'ub Krist nawre a. ¹² Ow k'ow ìbnn, lègn uk b'ow uwr etn lègn owr b'ow ey òkm. Ow sosisem, s'íl ey ec'òw enun a fenj eke si bi kok ncok em ab es. Ke si bèbm sos usuayl em ec'eb ir eci. ¹³ S'íir eb low nenyembri nyam em, ese lègn ow fitan af: s'áru ob ij nono lele mar egn nono ab s'ègb es. Si k'ágnr lònjn egn kaka fenj ab, si k'ír eb suksuk kok owi em, ke si k'ánnm ów es atar lele uwerñ ogn ab e low em. ¹⁴ Ænnjn ese elèl eke Es Kòtòko Jesu Krist annj ab af. Eke ów aw enun a ek'annj ony em a b'erur eke k'odu im ok ony low ñun em, k'onnan in abusu.

14

Kí jejm esñ jim Krist em e low okm

¹ Ègnjn egn eke ew fuèfue òmm em a ebr, ke kí dadmn low ñun in e tutr eke li b'onny ab af. ² Oglog ke egn nyam ony tutr eke l'otu e li k'ij ob fenj, ke egn ejeci nyam eke ew fuèfue òmm em a, k'ijm ndey ke n'am ij suw obi. ³ Egn a eke b'ij ob fenj a itm eke k'ifn egn a eke ijm ob beb a. Etñ egn a eke ijm ob beb a itm eke ki jej egn a eke b'ij ob fenj a e low ok, anke Nyam in obi egn eb'r.

† **12:14** Bèbmn Matie 5.44 lele Luk 6.28 ab. † **12:16** ègnjn es is em e juma kok ebr: odad na Grek em wél otu ek'itjn ejec'em dad ese: ègnjn ogboru ab ec'iririr ebr. † **12:19** Ol òkn 32.35. † **12:20** Nyandre 25.21-22, Septant em ec'odad eke wél oc. † **13:4** es ew esel ony abusu eke k'ew low onn'ñ: Grek em ec'elèl eke wél b'irir a el: *ow elm ofr ofr es ew abum lab any yony.* † **13:9** òkm Ok 20.13-17; Ol òkn 5.17-21; Ob Ap 19.18.

4 Nj, bwo el'η eke ki jej Es Kotoko e juma kok es e low ok ee? Ke n'inyim es afr oglog ke l'ey wus, na in ec'Es Ew Es a e low. Etnj li b'ow n'inyim es afr; anke Es Kotoko ony abusu eke k'ucu ony'n es.

5 Egn nyam otu ek'am tutr eke segn beb ony any akm segn ejec'a, ke egn ejeci nyam in am tutr eke -li bebmn el fenj. † Ow akpl ce ek'egnj egn k'onny omni tasi ow eke n'am tutr ab em. 6 Egn a ek'am ok ereb segn ec'aranj a, am kok eben Es Kotoko eci. Egn a ek'am ij ob fenj a, am kok eben Es Kotoko eci, anke li b'onj Nyam bia in ec'ob ij a eci. Etnj egn a ek'ijm ob fenj a, am kok eben Es Kotoko eci, anke in yeji li b'onj Nyam bia. 7 Ey em a, egn kaka anm owr in obi eci, etnj egn kaka uwm in obi eci. 8 Eke s'any owr, ke Es Kotoko eci s'any owr, eke s'am uw, ke Es Kotoko eci s'am uw. Fenj em a, s'el Es Kotoko eci. 9 Ee, Krist uw etnj n'any luw em l'igb, yec'etnj ke l'ew agnj a fenj ek'ub'r nawre ab es, el a eke uw lele el a eke any owr ab ab. 10 Ko η, bla sosisem am jej esnj jim e low ok ee? Etnj η gbe, bla sosisem am ifn esnj jim ee? Tasi em a, ey fenj si b'ow s'im Nyam ec'any af, ke li jej ey e low l'ok. 11 Nyam Lel em wel non: *Em, Es Kotoko ek'any owr; m'am ij neny m'ese: ob ob pupukpanj b'ow ok owrokp wus em ec'any af etnj el fenj -li b'ow -li koklm em ec'anygbel a.*†

12 Ow sosisem, ey em ec'eghni nyam nyam fenj b'ow jej in e lis e low ok Nyam ec'any af.

S'ol low yec'a eke b'is erm es ey ab es

13 Sica s'ewr ey ofr eci jej ok owi ab es. Ke ow tasi eke k'egh ebr a el: k'ocmn ob kaka ewmn es ony lisijim anym in eci wus elu eci oglog in e low njnj em ey eci. 14 M'uw any etnj Es Kotoko Jesu em ow ayl'm sos em eke ob kaka in obi em a elm ob ek'aylm. Gbeko ek'egnj nyam am tutr ek'ob nyam el ob ek'aylm, ke ow el ob ek'aylm in eci. 15 Eke am onj esnj jim ij gbre ob ek'am ij a sosisem, ke irm eb erur em ij. Ob ij owi nuj af, ki njnj esnj jim nyam eke in sosisem Krist uw a! 16 Ob yec'eke am ekan ese ony ec'ob mamn af a, otum eke k'onj agnj ejec'a abusu cak ony. 17 Tasi em a, Nyam e gbrenghi usu a elm ob ij lele mar egn ab e low. Ko Nyam e gbrenghi usu a, nyim nyim el, erm es ey lele sos em injn a eke wel b'ehnj Abnj Lala em a e low. 18 Egn a eke b'ign Krist nuj eben a e low b'akpl Nyam sos em, etnj agnj yeji b'aw'r.

19 Ow sosisem, s'ol low yec'a eke b'is erm es ey, ke b'elum ey abu s'okr af s'imn anym eci omni em ab es. 20 Ki njnj Nyam eci juma a ob ij owi nuj af! Tasi, ob a fenj wel otu eke k'ij, gbeko ow akplm eke wel k'ij ob, eke ow b'ow onj egn lisijim nyam ey low eke n'am ekn ese sikpl af ab em. 21 Ow akpl eke k'ijm ndey, † k'egh mar, s'ubr es s'ese: ki kokm low kaka fenj ek'otu eke k'onj esnj jim ey wus a. 22 Yec'eke am tutr low na af a, ow anj'η erm em Nyam ec'any af. Ehe el egn a eke low eyim sos em wanci ab af eke li b'ucu low n'onny eke li ki kok a eci. 23 Gbeko egn nyam ek'am ij ob ke am bebar in em eke ow akplm a, egn iknj a, Nyam b'ow ob'r low. Tasi em a, l'el egn eke neny okrm af in ec'omni ab em, etnj low fenj eke wel am kok ke elm omni em a, el sikpl.

15

S'obr Krist e sewl a

1 Sica, ey a eke s'ij lec omni em a, ow it eke si k'egh el a ek'onym lec na a ec'elel eke b'ekan ow a s'eb, ke si k'olm ey e low eke si b'erur a ce es. 2 Ow it eke ey em ec'egnj fenj ki kok low eke b'akpl lawl sos em in e low nimamn eci, ke ow elum ey abu s'okr af s'imn anym eci omni em. 3 Krist olm low eke l'erur ab es. Ko ese elel eke wel non Nyam Lel em a: *Wewr a eke wel wewr'η a ewl meny ok'm af.*† 4 Tasi em a, legnj sig em e Nyam e Silal a fenj eke wel non a, el ey e low yegm eci. -L'it eke -li k'onj ey erm susu lele sos es atr ab, yec'etnj ke s'onny low omni. 5 Ke Nyam ek'in em erm susu lele sos es atr ab anj a, onj ony otur ony ofr em a iir eb neny af okr em, ese elel eke Jesu Krist yegm ony sewl ab af. 6 Etnj erm nyam em lele lebl nyam em ab, b'ow otur koklm Nyam ey Es Kotoko Jesu Krist ec'Es ec'anygbel a.

7 Ow sosisem a, egn ebarir ony ofr, ese elel eke Krist eb ony Nyam ec'anygbel a ec'ab af. 8 M'am dad ony, Nyam ij neny nyam. Ow sosisem Krist ow el Jwifel e juma kok es, † yec'etnj ke ow a eke Nyam ewar ey laghel a, li k'ok ow iy neny. 9 Etnj agnj a ek'elm Jwifel a am koklm Nyam ec'anygbel a, in e sornj iknj a sosisem. Tasi em a, Nyam e Silal ab em wel non:

Na sosisem, mi b'ow mi koklm'η ebr ebr fenj ec'aranj

etnj mi b'ow m'egh η e nin a ec'ej. †

10 Etnj emeny Nyam e Silal a dad nine:

† 14:5 Ekn Galat 4.10; Kolos 2.16-18. † 14:11 Esayi 45.23, Septant em ec'odad eke wel oc. † 14:21 k'ijm ndey: ow elm ob eke wel k'ij a Pöl ednjm. Agnj ce n'am om ow eke egn k'egh lawl ec'elel eke b'ekn'n low a eb, ke li ki kokm low kaka fenj eke k'ey ow sos em a. † 15:3 Selu 69.10. † 15:8 Jwifel:Grek em ec'elel eke wel b'iri a el: agn a ek'ubr likr es a. † 15:9 2 Samiel 22.50; Selu 18.50. † 15:10 Ol Okn 32.43. † 15:11 Selu 117.1.

Eb eb ec'agn, kòkr sos em injn Nyam ec'agn ab ab. †

11 Eb eb a feñ ec'agn, kòklmn Es Kòtòkò! Ke agñ a feñ kòklm'n! †

12 Etñ Esayi yeji dad ninè:

Jese eci bosu em ec'egñ nyam b'ow ow. Li b'ow l'igb l'ew ebr ebr ab es, etñ ebr ebr a b'ow oc el eci low òmn a ew'r af. †

13 Ke Nyam eke b'òñ agñ low òmn a yíbr òny erm es ey lele sos em injn ab, òny ec'òmn a sòsiem. Ebeñ ke ow òñ low òmn iy òny em Abñ Lala e lec ab em.

Low nuñ af eke Pòl am awñ lel a

14 Agñ lisijimel, em obi em a, m'uw any tasi eke òny, ònyn low erur tasi òny obi em, uwr ów nòkò any etñ òtur eke k'òmnin ów òny ofr em. 15 Gbèkò lel na e susu beb em a, m'òtu mi dad erm susu em ów beb ek'it eke mi ki kòkn òny a. Mi kok ebeñ, anke Nyam, in ec'erm mamn ab em 16 ew'm Jesu Krist e juma kok es, agñ a ek'elm Jwifel a eci. L'oc l'ew'm saw eke mi k'òb Nyam ec'Amani Mamn a e kokoba, yec'etñ ke agñ a ek'elm Jwifel a el egb waw ek'apkl Nyam sos em, etñ Abñ Lala anake bi kok ke ob ap na b'el Nyam ec'a. 17 Na sòsiem, eke m'òkr af Jesu Krist ab a, ntòtñ òtu eke k'òk'm, juma a eke mi kok m'òñ Nyam a eci. 18 Tasi em a, eke erm susu em m'òtu mi dad low nyam, ke ow el yec'a ce eke Krist ecr em em kok a. L'ecr em em, n'òñ agñ a feñ ek'elm Jwifel a òny Nyam ec'elum. Li kok low na sodad ebl em lele ów kok em ab, 19 li yegm in e lec a simeny ewr em lele ów any iti owi em ab, † Nyam ec'Abñ a e lec ab ab. Etñ ow ign Jerusalem im toñ ok liiri e wus ab af,† mi cecr Krist ec'Amani Mamn ab es nimum. 20 Gbèkò m'erur eke mi ki cecr Amani Mamn ab es susu a ce eke agñ k'uwm Krist any a. Mi kok ebeñ eke mi k'úsm èl egñ ejeci ec'èl lebn eke elu nòmu em ab af. 21 Mi kok ese el el eke wel nòn Nyam Lel em ab af:

Agñ a eke wel òbm in ec'amani a okm a b'ow ekn'n, etñ agñ ek'irim in e lís owi kaka a b'ow iri. †

Pòl erur eke K'im ekn Rom e Nyamel a

22 Sica susu nòkò eke m'im m'òb Nyam e kokoba a, el low a eke segn feñ òom im abusu eke mi k'ow òny oñ a. 23 Caca em a, m'uar em e juma ogog anja. Etñ eke akpo nòkò em m'erur eke mi k'ow òny oñ

a, 24 em eci Espany wus af eci ec im em a, mi b'ow m'ow yogñ. Ee, m'òny òmn eke mi k'èkn òny, em e yogñ eci ec im em a, etñ m'am òmn òny ec'abu eke k'elum'n m ke m'im a. Kaka feñ yeji, m'erur eke mi k'anñ òny ab segn beb. 25 Gbèkò caca em a, m'aam Jerusalem, Nyam ec'agn a ek'anñ yogñ a ec'abu elum eci. 26 Tasi em a, Maseduan lel Akayi ab eci òmn esel a bebm eke k'òkl os òñ Jerusalem e Nyamel ab em ec'ògbòru ek'anñ a. † 27 -Li bebm eke -li k'elum wel abu, gbèkò nawre em a, ow el labm ek'anñ el af. Maseduan lel Akayi ab eci òmn esel a elm Jwifel, gbèkò, - n'èññ Jerusalem e Jwifel eke b'us Krist jam a ec'abu em, ob òny a ek'el Nyam ec'a. Sica el yeji, ow akpl eke el e wus af anja ec'ob eke -n'òny a, -li ki cec wel ab. 28 Mi b'oc os a eke -l'òkal a m'elu Jerusalem e Nyamel ec'agn a abu em a, sica ow e jam a, mi b'ow m'im Espany a, mi b'ow m'ecr òny oñ a. 29 Etñ m'uw any eke legn a eke mi b'ow m'ow òny oñ a, mi b'ow m'ow lele Krist ec'òwro a nimum ab.

30 Gbèkò agñ lisijimel, kin yec'eke m'am ibrm òny a, ey Es Kòtòkò Jesu Krist sòsiem lele Abñ Lala ec'erur a eke b'òñ ey ab ab sòsiem: dògñnin em ab Nyam eke b'ow ñòñan òñ'n m ab em. 31 Nòñan, yec'etñ ke mi k'èym Jude wus ab af ec'agn a eke úbm Krist nawre a ec'abu em. † Nòñan, yec'etñ ke Nyam ec'agn a égn abu elum a eke m'am oc m'im Jerusalem a eb, 32 ow òñ ke m'òtu m'ow òny oñ yogñ sos em injn em, etñ eke Nyam erur, ke m'òtu m'eb sel beb òny ab. 33 Ke erm es ey e Nyam a áññ òny feñ ab! Amen!

16

Esññ

1 Em obi m'am erm ey lisijow senyn Febe, eke el abu elum lis Sanjkre e Nyamel ab em a. † 2 Èbr ir Es Kòtòkò e nin em, ese el el ek'ow it Nyam ec'agn ec'aranñ ab af. Elumn in abu sakp sakp feñ eke li b'òny òny ec'es abur a, anke l'elum agñ nòkò abu etñ em obi yeji l'elum im abu.

3 Èsñnin Prisil lele ec Akilas ab, † eke s'am kok juma nyam Jesu Krist ec'a. 4 - L'ow eke -li k'irmn el e sel a em ec'a e sòg sòsiem eci, etñ ow elm em sòny ce ow itm eke mi k'elu el bia. Sinyamel a feñ ec'agn ek'elm Jwifel a yeji it eke k'òñ el bia. 5 Èsñnin Nyamel a yej'eke b'as luku

† 15:12 Esayi 11.10. † 15:19 *simeny ewr lele ów any iti owi em ab*:Ob Kok 14.8-10; 16.16-18, 25-26; 20.9-12; 28.8-9; 2 Korent 12.12; Ebre 2.3-4. † 15:19 *Iliriel Rom ec'es ew ab em eci wus ogog nyam, ek'anñ Gres ec'afr em a.* † 15:21 Esayi 52.15, Septant em ec'òdad eke wel oc. † 15:26 1 Korent 16.1-4; 2 Korent 8.9. *Akayi anñ Gres esr em a.* † 15:31 Ob Kok 20.22-23. † 16:1 *abu elum lis*:bèbmn 1 Timote 3.11. *Sanjkre* el Korent eb em e nanu nyam. Ob Kok 18.18. † 16:3 *Prisil lele Akilas ab*:Ob Kok 18.2-3. † 16:5 *Nyamel a eke b'as luku el ec'akñ a*:legñ ab em a, agñ a ek'egñ Krist e low eb a b'as luku egñ ec'akñ. Bèbmn akr 10,11 lele 23 ab.

el ec'akñ igñ Nyam nuñ a. † Eshñnin em lawl Epenet yeji. In l'el egñ krækre ek'itññ erm em el Krist eci Azi wus ab af. ⁶ Eshñnin Mari eke kok juma nõno òny ec'a. ⁷ Eshñnin Andronikus lele Junias ab. † -L'el em ec'agn etñ el erñ em anake legñ ek'ec ab em s'ann sobel em a. -L'el erm esel eke leg nõno,† etñ -l'ikñ anym -l'ub Krist nawre gbun etñ m'ann jam.

⁸ Eshñnin agñ amua feñ yeji: Ampliatius ek'el em lawl senyn Es Kotoko em. ⁹ Urben ek'am kok Krist eci juma ey ab a lele em lawl Sakis ab. ¹⁰ Apeles ek'elu in e cece kok òkm Krist e nawre ub em, lele Aristobul ec'akñ ec'agn ab ab. ¹¹ Erodion ek'el em ec'egñ a, lele Narsis ec'akñ ec'agn ek'ub Es Kotoko nawre ab ab. ¹² Eshñnin agñ lisijowel a ek'el Trifen lele Trifos ab a. -N'am kok juma nõno Es Kotoko eci. Eshñnin agñ ese: em lisijow senyn Persida eke in yeji kok Es Kotoko eci juma nõno a. ¹³ Rufus ek'el Es Kotoko ec'egñ senyn eke sosum oc, † lele lis ek'em yeji anñ ese em lis af a. ¹⁴ Asenkrit, Flegon, Ermes, Patrobas, Ermas lele agñ lisijimel lele agñ lisijowel ek'ann el ab a. ¹⁵ Filolog lel ey Juli ab, Nere lele lisijow ab, Olompas lele Nyam ec'agn a feñ ek'ann el ab a.

¹⁶ Eshñnin òny ofr ke éyarir af ese Krist em ec'agn lisijimel lele agñ lisijowel ab af. Krist e Sinyamel a feñ am esñn òny.

Ewar es abal el

¹⁷ Agñ lisijimel, kin low yec'eke m'am dad òny: éwr sos erm agñ a eke bi bubr Nyamel ec'agn em a e lis. -L'otu eke -li k'ony òmn esel a -l'ok wus, sodad a eke -li b'ow -li dad -l'ok low yegm a eke eñan ab af a. Kpàbr es el e lis, ¹⁸ anke agñ amua am kokm Krist ey Es Kotoko eci juma ij. El obi e lok a e juma nana -li bi kok. El e sodad ebl eke -li b'ok mij ab em lele el e nenym òb e sodad eke b'iññ sos em ab ab, -li b'eju agñ a ek'uwm low ñun any a. ¹⁹ Nawre, òny ec'elum a, agñ a feñ uw any; ow òñ, òny sosome, m'ann sos em iññ em. Gbeko m'am erur eke sawr k'iy òny em gbõñ low mamn kok eci, ke seğñ feñ éwr erm arur low ñun egbr es. ²⁰ Ow k'ow ibnm, erm es ey e Nyam a b'ow kikin Satan es òny ec'akr ew.†

²¹ Timote ek'am kok juma em ab a, am esñn òny. Lusius, Jason, lele Sosipater ab ek'el em ec'agn a, el yeji am esñn òny.

²² Em, Tersius eke mi nõn lel na a, † m'am esñn òny Es Kotoko ek'ony okr ey af ab em.

²³ Gayus am esñn òny,† m'ij utu in ogñ yogñ etñ Nyamel nimum b'as luku in ec'akñ a. Eras ek'el eb ec'os es ew es a lele ey lisijim Kartus ab am esñn òny.†

Anygbel el Nyam eci

[²⁴ Ke ey Es Kotoko Jesu ec'owro a áññ òny feñ ab. Amen.] † ²⁵ Anygbel el Nyam eci! N'ony abusu eke li k'õñ òny ijr lec òmn em ese elel eke m'am dad Amani Mamn ab em Jesu Krist e lis ab af. Amani Mamn na em, Nyam elu low a eke lol es god'etñ a òkm, ²⁶ etñ sica, ow eru es usauyl em. Sica agñ a feñ ek'elm Jwifel a otu eke k'uw'r any kokoba òb esel e silèl ab em. Nyam a ek'ann seğñ feñ a elu abusu na es, yec'etñ ke agñ a feñ úb'r nawre ke élum'n.

²⁷ Anygbel el Nyam ek'in sony coco òny sawr a eci! Anygbel el in eci Jesu Krist em seğñ feñ eci! Amen!

† **16:7** Juniasel yow e nin. † **16:7** em ec'agn:wel otu eke k'iri yeji ese: em ec'abr ec'agn. erm esel eke leg nõno: odad na Grek em a wel otu ek'itññ ejec'em dad ese: agñ eke wel b'aw nõno Krist eci erm esel ab em. † **16:13** Rufus:Èkn Mark 15.21. † **16:20** Akrl lew lobj toñ akr likñ a, am òkn Nuñ Òb nuñ 3.1-15 e low a. † **16:22** Tersiusel Pòl eci lel nõn es. † **16:23** Gayus:Èkn Ob Kok 19.29; 1 Korent 1.14. † **16:23** Eras:Èkn Ob Kok 19.22; 2 Timote 4.20. † **16:24** Rom eyñ e silèl esig oglog em a, wel éñnm sodad ek'ann ob na [...] ec'aranj a.

Pól e lél krékré em ek'awñ Korént eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Erm es Pól anake non lél na awñ Nyam ec'agn ek'el Nyamel ek'any Korént eb em a. In obi anake li sigm Nyamel na es eb na em akpo 51 em, Jesu e mew a e jam a (Ob Kok 18.1-18). Gbèko eke Pól anñ Efes eb em a (Ob Kok 19), Nyamel ek'any Korént a e lís e samani enñuj ow ok'r af (1.11). N'eyñ lél nyam eke wél awñ'n am bibrm'n ów beb yeji (7.1). 1 Korént e lél na em anake ni non in ec'elel eke n'am ekan ów a eke wél bibrm'n a, akpo 54 ton 55 em, Jesu e mew a e jam a.

Korént ec'eb a agb nono, anke agñ a ek'any'n em a otu eke k'ij agñ fandi ekñ yen yen sákp yen oglog fandi ekñ yen yen sákp lobñ. L'el Gres wus ab af e seb egbel ab em e nyam. N'any Mediterane ec'okij a saw etñ n'ony manu yony, ow òñ an ol owi b'am es nono.

Korént eb ab em, sinyam yadñ e nuñ ign esel lele ekñ ekpr e nuñ ign esel ab eny nono; etñ ebirir marem marem yeji onym nuñ. Ów amua b'ól eke k'òñ agñ a eke el Kretien omr owr a eb el e sejab esig a. Pól iri yej'eke iririr anm agñ ab em ton etñ -li bubr em (1.10 ton 4.21). Ow sosiem, Pól am awñ lél na ów amua eke l'iri a nuñ af, ke li yégm wél low yeji ów ejeci beb af ese: mebi owi (nuñ 7), sos erm ew segb waw eke wél bi kok òñ sinyam yadñ a e lís (nuñ 8 ton nuñ 10), Nyam e nuñ ign lele Abñ Lala e sob ap ab ab (nuñ 11 ton 14), Krist lele agñ ek'ub'r nawre ab e luw em any igb e low (nuñ 15). Lél a ec'uwr em a (nuñ 16), Pól am dad el eke li b'ow l'ec wél ogñ yogñ, ke l'óc Jerusalem ec'ogboru a ec'ob ap a; etñ n'am esññ wél.

Esññ

1 Em Pól, Nyam esñ'm anke l'erur eke mi k'el Jesu Krist ec'erm es. Ey lisijim Sostèn ab e nin em, † 2 m'am awñ Nyamel ek'any Korént, agñ a eke el Nyam eci el ec'omn a eke okr af Krist em a, lél na. Nyam am esñ el eke -li k'ir eb ow eci, ese agñ a eke usu feñ bi ñonñ Nyam ey Es Kotoko Jesu Krist e nin em ab af. L'el wél eci Es Kotoko, es'elel eke ey yeji l'el ey ec'ab af.

3 Ke Nyam ey Es lele Es Kotoko Jesu Krist ab édn ony owro ke òñ ony erm es ey!

Pól am elu Nyam bia Korént e Nyamel a ec'ow amamn eke Nyam kok òñ a eci

4 M'ópim eke mi k'elu Nyam bia ony eci, ów amamn a eke Jesu Krist ab ec'af okr em n'òñ ony a eci. 5 Ee, Nyam ecr Krist em òñ ony ów amamn feñ in e juma a eci, ke ow el in ec'ejagb a ec'any uw, ke ow el læc eke wél k'ony òb mewl em in ec'odad a e kokoba. 6 Low nawre, anke wél òb Krist ec'amani ok ony etñ ucur ow e low onym es kikri. 7 Ow òñ caca em a, Nyam ec'ob ap kaka anm ek'akm ony, legñ na eke am ekur eke ey Es Kotoko Jesu k'elu sos okm a. 8 In anake li b'ow n'òñ ony inymn es kikri ton ókr nuñ a. Eben a k'ow onymn low òbr kaka, legñ a eke Es Kotoko Jesu Krist b'ow ow a. 9 Nyam el cecè, in anake l'esñ ony eke ki cecr sel enñ Jim ek'el ey Es Kotoko Jesu Krist ab a.

Korént e Nyamel ab em ec'em bubr

10 Agñ lisijimel, ey Es Kotoko Jesu Krist e nin em, m'am ñonñ ony eke neny k'okr ony af, ke em bubr owi k'anm ony ec'aranj a. Òkar af tasi abñ em lele tutr em ab. 11 Ee, agñ lisijimel, Klowe ec'akñ ec'agn a dad'm eke irirm in any ony em. † 12 Kin low a eke m'erur eke mi ki dad a: ony em ec'egñ feñ am dad in ec'ek'erur. Egn na b'igb ke dad ese: «Em, Pól eci.» Ejeci na b'igb ke dad ese: «Em, Apolos eci.» Ejeci na b'igb ke dad ese: «Em, Pier eci.» † Ejeci nyam yeji b'igb ke dad ese: «Em, Krist eci.» 13 Ko Krist e li cec ee? Ko Pól wél ew olikn af ony ec'ee? Ko Pól e nin em wél ok ony mij nuñ ee?

14 M'am òñ Nyam bia, anke m'okm ony em ec'egñ kaka mij nuñ, ek'ow elm Krispus lele Gayus ab ce. † 15 Nene a, egn kaka k'otum dadm eke em e nin em wél ok ony mij nuñ. 16 Ee! Nawre, m'am okn eke m'ok Stefanas ec'akñ a yeji mij nuñ. † Ow e jam a, mi k'onym omn eke mi k'ok egn ejeci mij nuñ. 17 Krist eram im mij ok nuñ owi em, ko Amani Mamn a ec'ob eci l'erm'm, etñ ow elm agñ e "sewr" † e sodad a n'oom im abusu eke mi k'oc mi kokr juma, yec'etñ ke Krist ec'olikh af e luw a k'irmnñ in ec'abusu a.

Jesu Krist, Nyam ec'abusu lele sewr ab

18 Tasi em a, Krist ec'olikh af e luw a ec'odad a el nuñ em ñun owi, agñ a ek'am irm kpab es Nyam e lís a eci. Gbèko ey a

† 1:1 Sostèn:Èkn Ob Kok 18.17. Pól e Korént eb em eke any segn beb ec'a, èkn Ob Kok 18.1-18. † 1:11 Klowe:egñ yow, k'aw ke ow el an ol lis nyam ek'ir Efes, ke b'òñ agñ im ol an Korént ec'agn ab. † 1:12 Apolos:Èkn Ob Kok 18.24; Pier: Grek em e nin eke wél oc, etñ Arame em a, ow el Kefas eke el nyandrè em lebn (Èkn Jan 1.42). † 1:14 Krispus:Èkn Ob Kok 18.18; Gayus: Èkn Ob Kok 19.29. † 1:16 Stefanas:Èkn 1 Korént 16.15. † 1:17 agñ e sewr:legñ ab em a, Grekel b'òñ agñ a eke bi yegm agñ low sewr owi af ke neny m'b'ok es a, any nono (bèbmñ akr 20-22).

eke s'any sel eyn ec'ejagh af a ec'a, si b'ekn Nyam ec'abusu ony a. ¹⁹ Kin yec'eke wel non Nyam Lel em:

M'ow m'onj esewru e sewr a sel at

etj m'ow m'onj nunj em ony esel eci nunj em ony a

m'oc es. †

²⁰ Sica bla lowi esewru otu eke emeny ki dad ee? Bla low any uw esel otu eke ki dad ee? Etj bla ow em apl esel otu eke ki dad ee? Bla lowi tasi -l'otu eke emeny -li ki dad ee? Nyam yegm eke wus na eci sewr a el nunj em njun.

²¹ Tasi em a, Nyam in e sewr ab em kok eke wus na ec'agn a otum uwm'n any el obi e sewr ab em. Ow sosisem, Nyam egn eb sog agn a eke b'ub amani a eke s'am ob a nawre a, eke agn am tutr eke amani a el nunj em njun owi bobo yeji. ²² Jwifel am ibrm simeny ewr eke b'iti any, etj Grekel am ol yec'a eke -li b'esn "sewr" ab es. †

²³ Ey ec'a gbe, Mesi a eke wel ew oliknj af ec'amani s'am ob. Na, low eke Jwifel k'otum egnm ebm, ke Grekel b'ekn ese nunj em njun owi af. ²⁴ Gbeko agn a eke Nyam esn a, Jwifel lele agn ek'elm Jwifel ab ec'a, -l'uw any eke Krist el Nyam ec'abusu ony a lele sewr ab ab. ²⁵ Ee, yec'a eke wel b'ekn Nyam em ese "nunj em njun" af a, ony sewr akm agn eci sewr a; etj yec'a eke wel b'ekn Nyam em ese "sos onym" af a, ony lec akm agn e lec a.

²⁶ Agn lisijimel, ony eke egnj Nyam ec'esnj a ebr a, ekan ony ec'ob eke eel. Ony em a, "esewru" ese lele eke agn b'ekan ab af a, nono anm, lec esel nono yeji anm, etj agn nono eke wel ew bosu amamn em a yeji anm. ²⁷ Gbeko Nyam sosum yec'a ek'any ese nunj em njun af wus anja a, kok esewru es. Nyam sosum yec'a ek'onym sos wus na a, kok agn a ek'onj lec a es. ²⁸ Etj Nyam sosum yec'a eke onym any a oc, yec'a eke ony sifn, elm ob kaka a, njun yec'a eke agn b'ekn ese ob ek'onj any af a. ²⁹ Nyam kok eben, yec'etj ke egn kaka k'elum megjel okm in ec'any af. ³⁰ In anake l'okr ony af Jesu Krist ab a, etj ey ec'a, Krist el sewr a eke b'anj Nyam ogn ow a. Nyam b'ecr in em, oc ey ese agn nyim nyim af in ec'any af. Krist em, li b'ayal ey s'ir eb in eci, etj li bi sog ey sikpl ec'abu em. ³¹ Ow sosisem, ese lele eke Nyam Lel dad ab af:

Eke egn nyam erur eke k'ew sos,

ke l'ew sos Es Kotoko sosisem. †

2

Pol ob Krist a eke wel ew oliknj af a ec'amani

¹ Agn lisijimel, legn a eke em obi m'ow ony ogn a eke mi k'ob ony Nyam e low a eke lol es ec'amani a, † ony elm sodad ebl amamn m'otm oglog agn e "sewr" a m'ocm. ² Tasi em a, ony ec'aranj eke m'any a, low nyam ce m'egnj m'eb eke mi k'ob ow ec'amani: Jesu Krist lel in ec'olikhj af e luw ab ab. ³ Etj eke m'ow yogj a, m'onym sos, erjn am ony'm etj erm mij am ok'm. ⁴ Em ec'odad a lele low yegm ab ab onym low kaka agn e "sewr" a e sodad ebl amamn ab ab. Gbeko Abn Lala ec'abusu em anake irir yec'a eke mi dad a ayl ony sos em a. ⁵ Nene a, ony ec'omn a k'otum anm agn e "sewr" ab af, ko tasi a, Nyam ec'abusu ony ab af.

Nyam ecr in ec'Abn Lala ab em onj ey in e sewr a

⁶ Sica ey, sewr tasi nyam s'am yegm agn a eke iy neny omn em a, gbeko sewr na elm wus na ec'a; ow elm wus na ec'es ew esel e "sewr" a eke wel b'ow njun a. † ⁷ Ey, s'am yegm agn sewr a eke am dad Nyam e low a e lol es agn ec'any af a e low. Gbeko gbuñ ke wus anj a, ke Nyam kok sewr na ij, yec'etj ke si cec in ec'anygbel a in ab. ⁸ Wus na ec'es ew esel ab em e kaka uwm sewr ikj na any, anke blel -l'uwr ow any ana, blel -n'oom wel ewm Es Kotoko a eke anygbel fenj el in ec'a oliknj af. ⁹ Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *Ow anj ek'egn eknm ke irim legn kaka, ow eke n'onym ow e tutr kaka; ow amua tasi anake Nyam bebm ok agn a † ek'onj in ec'erur ab es a.* ¹⁰ Etj ey anake Nyam ecr in ec'Abn Lala ab em yegm ey ow amua a. Tasi em a, Abn Lala uw fenj any, tonj yec'eke lol es Nyam e tutr em a yeji, l'uw any. ¹¹ Ko egn e lokm e tutr e lol es a, bwo b'uw any ek'ow elm egn a in obi ec'abn a ce ee? Eben nyam coco, Nyam e tutr e b'onj a yeji, ow b'el Abn Lala ce b'uw any. ¹² Gbeko ey, Nyam onj ey in ec'Abn a. Na sosisem anake s'am tutrm ow ese wus ec'agn ec'ab af a. Etj na sosisem yeji anake s'otu eke si k'uw sob ap a eke Nyam onj ey ab any a. ¹³ Etj s'am dadm sob ap amua e low agn e "sewr" e sodad ebl eke s'uw any ab em; si bi dad el e low sodad ebl eke Nyam ec'Abn a bi yegm ey ab em. Nene a, si b'otar Nyam ec'Abn a

† **1:19** Esayi 29.14. † **1:22** "sewr":ekn 1 Korent 1.17 lele ow ec'akr otar ab ab. † **1:31** Jeremi 9.22-23. † **2:1** eke mi k'ob ony Nyam e low a eke lol es ec'amani a:odad na Grek em a, wel otu ek'itnj eiec'em dad ese: eke mi k'ob Nyam e danju ij a ec'amani a; ow e nyandre el, odad tasi a eke Nyam onj ey eke si ki dad a. *Nyam e low e lol es:* Ekn Rom 16.25-26; Efes 3.4-5; 1 Timote 3.16. † **2:6** wus na ec'es ew esel e "sewr" a:agn, oglog ke ow el es ew esel enun a lele el e lec enun a eke wel eknm ke b'itr el -li kok ow enun a e low Pol am dad. † **2:9** Esayi 64.3; Jeremi 3.16.

ec'ow akr sodad ebl eke b'anny Abn ikn na em ce ow a. †

14 Egn eke b'us in ec'ow eke b'aw'r a ce jam a, egnm yec'a eke b'anny Nyam ec'Abn a ogn ow a ebm. In ec'a, na nun em nun owi, etn li k'otum l'irim kaka. Tasi em a, Abn Lala ce b'onj egn uw ow amua e jej ok owi any. 15 Etn egn yec'eke Abn Lala ann em a, otu eke ki jej ow fenj ok, ko in, egn kaka k'otum jejm in e low okm. 16 Nyam Lel dad nine: *Bwo uw Es Kotoko eci tutr ab any ee? Bwo otu eke k'om'n ow ee?*† Gbeko ey, s'onj Krist e tutr a anny ey em.

3

Juma kok esel a fenj okr af am kok juma Nyam eci

1 Agn lisijimel, em ec'a, m'otum mi dadm ony odad ese agn eke Nyam ec'Abn Lala a am nyimn af. Ko mi dad ony odad ese agn eke erur eke k'ir eb ese agn ek'onym Abn Lala af. Ony anny ese ey abu em af yec'ek'el ony ec'omn Krist em a. 2 M'onj ony meny mij egnn, ow eke ow k'el ob ij leg leg a, anke k'otumn ijmn ob leg leg. Etn yefenyina em yeji, k'otumn ce, 3 anke am erurir eke k'ir eb ese agn ek'onym Abn Lala af. Tasi em a, ek'onj ofr em a, nyamneyr lele ow esu ab b'ann, ke anmn ese agn ejec'ab af ee? Ke ony ec'eb ir a anm segn fenj ese agn a ek'onym Abn Lala ec'ab af ee? 4 Eke ony em ec'egnj nyam bi dad ese: «Em, Pol eci m'el,» etn ejeci nyam bi dad ese: «Em gbe Apolos eci m'el a,» ke ki dadmn odad ese lele eke agn ejec'a bi dad ab af ee?

5 Apolos, ke bwo ee? Etn Pol, ke bwo ee? Ey Nyam e juma kok esel ce. Ey em Nyam ecr onj ony eel omn esel, etn ey em ec'eghni nyam nyam kok juma in ec'ob ap a eke Nyam onj'n ab em. 6 Em, m'ewl egn a, etn Apolos ok'r mij, ko Nyam anake onj'n l'agb a. 7 Ow anake egn a ek'ewl egn a lele egn a eke ok'r mij ab ab elm low kaka a. Ko egn a ek'onj'n l'agb a anake kok low a fenj a, etn egn a, in l'el Nyam. 8 Egn a eke b'ewl a lele egn a eke b'ok mij ab ab el kpenj. Nyam b'onj egn egn e juma a eke kok a e labm sog. 9 Tasi em a, ey fenj Nyam ab s'am kok juma, etn ony eel Nyam eci ogm a. Ony ce emeny eel in ec'el a eke l'us a.

Wel us Nyam ec'el a Krist ek'el lebn eke wel elu nomu em ab af

10 Em ec'ob ap a eke Nyam onj'm ab em, mi sigm lebn nomu em ab es ese el us es

mamn af, etn egn ejeci fenj am us af yogj. Gbeko egn fenj ew erm, af yogj ec'us ab em. 11 Lebn nomu em a anny legn a etn: ow ow el Jesu Krist. Etn egn kaka k'otum elum lebn ejeci nomu em. 12 Egn otu eke k'oc sika, jete, mebn ey amamn, oglog likn, beny oglog papo, us lebn nomu em na af. 13 Gbeko, egn fenj e juma a b'ow eru es kpata wel ekn jej ok e legn a, anke legn a, al ligbel nyam b'ow anny eke b'ow elu egn fenj e juma e kok a e sakpl a okm. 14 Eke egn nyam us el ek'ij lec al a ec'any af, li b'ow n'ehnj ob ap. 15 Eke ow ecrn eben, etn in e juma a etu al ab em a, li b'ow l'irmn fenj. In, li b'ow n'ehnj sel, gbeko ow b'ow anny ese egn eke uru es ubr al em af.

16 Ony uwmn any eke eel Nyam ec'el a, ke Nyam ec'Abn a ir ony em ee? 17 Ek'egnj nyam nunj Nyam ec'el a, Nyam b'ow nunj'n, † anke in ec'el a el lala etn el a, ow ow el ony.

18 Ony em ec'egnj kaka k'ejur in sosi. Ek'egnj nyam ony ec'aranj a am ocr in sosi sewru, ese wus ec'agj ec'el el eke bi tutar ab af, ow akpl eke "nun em k'uj'n" ke l'el sewru tasi. 19 Tasi em a, wus ec'agj e sewr a, Nyam ec'a nun em nun. Na sosisem anake Nyam Lel dad nine: *Nyam b'onj esewru, el obi eci kprakpr ab em.*† 20 Etn Nyam Lel ce emeny dad nine: *Es Kotoko uw esewru e tutr ab any, l'uw any eke ow elm low kaka.*† 21 Egn kaka otum eke k'ew sos eke n'am us any es kaka fenj jam a sosisem. Tasi em a, fenj el ony eci: 22 Pol, Apolos oglog Pier, wus na, sel, luw, caca em lele legn ek'ann anym am ow ab ab. 23 Fenj el ony eci, gbeko ony, eel Krist eci etn Krist el Nyam eci.

4

S'el Krist ec'erm esel

1 Ow akpl ce eke ki leer ey ese Krist e juma kok esel lele ob nyamn af ew esel eke l'abul Nyam ec'ow nawre eke lol es ab af. 2 Low ce eke wel b'ibrm ob nyamn af ew esel a el: ke l'el cecce. 3 Em ec'a, otur eke ki jejr em e low okr, egn kaka fenj otu eke ki jej em e juma a ok, ow onym any kaka; tasi a, mi jejm em obi e juma m'okm. 4 Tasi em a, m'am ekn eke em e tutr em a, m'onym low kaka eke mi k'okr em sosi ow af, gbeko ow elm ke eben a mi k'onym low obr eci. Es Kotoko anake bi jej em e low ok a. 5 Ow sosisem a, gbuoj eke Es Kotoko e legn a k'ow a, ki jejr k'okr. In anake li b'ow l'elu yec'a eke lol es ncebn em a okm a, etn li b'ow

† 2:13 si b'otar Nyam ec'Abn a ec'ow akr sodad ebl eke b'anny Abn ikn na em ce ow a:odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese: si b'otar Nyam ec'Abn a ec'ow akr s'ok agn a eke ony Abn ikn na anny el em a. † 2:16 Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wel oc. † 3:17 nunj Nyam ec'el a:nun 1 tonj 4 em a, Nyam ec'el nunj owi a, el Nyamel em ec'agj a ec'em eke wel b'onj bubr inym es ogog ogog a e low. † 3:19 Job 5.13. † 3:20 Selu 94.11, Septant em ec'odad eke wel oc.

n'ony sow tutr ek'anny merm em a l'ok okm usu ayl em. Etn Nyam b'ow aw egn egn ese lelel ek'ow it ab af.

6 Agn lisijimel, low a eke mi dad a ec'a, ony sositm m'oc Apolos lele em obi em obi ab m'okn any. M'erur eke mi ki yegm ony nyandre na e liy a: «K'afn ow a eke wel non ab es k'im.» Ony em ec'egn kaka k'ew sos ki dad k'ese low yegm es na ony any akm lawl nyam a. 7 Tasi em a, bwo am ony agb akm awlnel ejec'a jej el owi ok ee? Ko fen a ek'ony a, ow elm Nyam om'n ee? Etn ek'ow el Nyam ony'n, bla sositm k'ew sos, ese eben ow'n elm ob eke n egn ofr em af ee? 8 Am kokr ese eben ow a fen ce ony uwr any af. Am ocar ony sosi ob onyu! Obr nun kpekwn am eel eb ebu ek'ey s'ann em yeji! Ow akpal ony gbe! Blel ony eel eb ebu ana, ey yeji, blel s'el ony ab! 9 Em e tutr em a, ey erm esel a, Nyam ot ok ey agn a ek'own es a e jam, ese agn eke wel ob low luw ec'af. Etn wel ew ey an wus nimum ec'any af lelel afr erm esel ec'any af ab. 10 Ey, wel am ot ey ese "en em enun" esel af Krist sositm, ko ony, am otar ony sosi ese "esewru" af ony lel Krist ab ec'af okr ab em. Ey, wel am ot ey agn fufue, ko ony, am otar ony sosi lec esel. Ony, wel b'elum ony nono, ko ey, wel ubm ey. 11 Ton sicaca em, emeny namn am ony ey, mij amn am ony ey, s'onym mob sus em. Wel am ijr ey gbre etn ow ony s'am adn es s'ec. 12 S'am ij gbre si kok juma ey obi ec'abu em. † Wel bi wewr ey, ke s'am ibrm Nyam ec'owro s'on agn a. Wel b'ijr ey gbre, ke s'am egn s'eb. 13 Wel bi cak ey, ko si b'atr agn ejec'a sos es. Ton yefenyana, agn ec'a, s'ann ese lirn af suw egnun eke agn papl es owl ab af.

14 Mi nonm ow amua m'awm ony es eke mi k'onj ony eci. Ko eke eel em ec'ey amamn eke mi b'erur a, ow sositm anake m'am ewar ony a. 15 Tasi em a, eke agn fandi lew am ow yegm ony Krist ab ec'eb ir owi yeji, onym ey esel nono. Ko ow elm em anake ese egn es af, m'onj ony sel enj a ek'ann Jesu Krist em a, legn a eke m'is ony Amani Mamm ab ee? 16 Ow sositm a, m'am ibrm ony eke k'ebr em e sewl a. 17 Etn ow nunj af, m'erm Timote em ec'iy e m'erur

tasi ke el cese Es Kotoko em a ony ec'aranj. Li b'ow li kokn ony sebr a eke bi nyimn'm em lelel Krist ab ec'eb ir ab em a, yec'a eke mi bi yegm susu fen lelel Sinyamel fen em ab a.

18 Ony em ec'agn beb tutr eke mi k'ow m'ewlm m'owm ony ogn a ij, etn ow sositm am ew sos. 19 Gboko eke Es Kotoko erur, waa na em ce, mi b'ow m'ow ony ogn yogn, etn mi b'ow m'ekn tasi sos ewu amua e sodad ebl a, ke m'ekn tasi el ec'abusu a yej'eke -n'onyn eke -li ki kokr Nyam e juma a. 20 Tasi em a, Nyam e gbrenjbi usu a elm sodad ebl e low, ko abusu ony e low. † 21 Legn a eke mi b'ow m'ow ony ogn yogn a, bla lowi am erur ee? Ko m'abu likni ab m'ow oglog ko m'ow erm ek'erur iy em gbony lelel erm froro ab ee?

5

Nyamel ab em eci nfaci edn

1 Wel am iri usu a fen ek'ony ec'aranj a, nfaci ij owi nyam in anj, etn low ikn a, in el low njan ko ko ke eke Nyam any uwm esel ec'aranj bobo yeji in anm. Ony em ec'egn nyam in am erum ow es ey ab. † 2 Ony, low nene na am ok ony ntoty! Sos nana ow it eke ow k'owr ony es; egn nene na, ow it eke ki kokr lelel eke otur eke ki kokr bake oggn in ony ec'aranj a! 3 Em ec'a, eke m'ann kpekpe yeji, abn em a m'ann ony ab. Ow ony egn a eke kok low nene a, mi jej in owi m'ok god'etn, ese eben ony ec'aranj ce em anj af. 4 Asr luku Es Kotoko Jesu e nin em, m'ow m'ann ony ab abn em. Ke ey Es Kotoko Jesu ec'abusu ab ab, 5 ocr egn ikn na elul Satan abu em † eke li k'ij gbre in e sos megl ab em, † yec'etn ke in e liy a enj sel, legn a eke Es Kotoko b'ow ow a.

6 Sica ony, eke am ewr sos ke onyn low obr! Ony, uwr lelel eke lijru tel ce b'onj farin a nimum innj ab any; 7 onyn sikpl e lijru sig a ocr es, ke eel agn ek'ayl. Eben a b'ow anjn ese futufutu owr eke wel kok ke lijru ann em ab af, anke Nyam yoyog ony es etn Krist ec'egb waw e luw a anj ese ey e Pak e licebli ab af. † 8 Ow sositm, si kokr

† 4:12 Pol kok ndey lel em mel: Ekn Ob Kok 18.3. † 4:20 abusu ony ikn nael Abn Lala ec'a eke b'itn kretienel ec'eb ir a, ke b'onj el -li kok ese lelel eke Nyam b'erur ab af a. † 5:1 Yow a elm lis. Ow b'ow el es e yow ejeci eke ebi. Jwifel ec'ol a edn mebi akpasu na. Ekn Ob Ap 18.18; Ol Okn 23.1; 27.20. † 5:5 ocr egn ikn na elul Satan abu em: Pol am erur eke oglog ki dad ese: oggn egn ikn na Nyamel ec'agn a ec'aranj a. (Ekn 1 Timote 1.20 em a yeji.) † 5:5 eke li k'ij gbre in e sos megl ab em: odad na Grek em a wel otu ek'itn ejec'em dad ese: ocr egn na elul Satan abu em, yec'etn ke sikpl a ek'ann in e sos em a uw. † 5:7 Pak:lakpo fen Jwifel bi kok Pak ec'es gbebl a Jerusalem, 3kn el eci Ejipt ec'okm ok a. Etn ese lelel eke ow ann ol em ab af, -li b'onj el e mel akn akn a fen e futufutu eke lijru anj em a -l'ot es segn lobn a nimum eke -li b'ann es gbebl ab em a. (Okm Ok 13.6-7). Es gbebl a eci nunj ob em a, akn fen b'ibi licebli nyam okn Ejipt eci mebl a eke wel oc udu masany, ke ow ony el ec'ey egn krekre a uwm a (Okm Ok 12.1-30; Ol Okn 16.3). Akr 8 em a, Pol am om kretien fen ow eke legni nyam nyam fen, li k'ir eb ese lelel eke ow it tasi ab af, l'elu es gbebl a e nyandre a okm.

Pak a futufutu eke lijru anm em lele erm ek'ayl ke ij nawre ab. Si k'ijr futufutu eke wel kok lijru sig ab a ij, lijru ek'el ów enun lele erm sunj ab ec'a.

⁹ Em e lel a eke m'ikn anym m'awnj ony ab em, † mi non eke k'onymn mærcer agn a eke b'ij nfaci ab ab. ¹⁰ Gbëko lel ab em a, mi dadm ony eke ki kpabr es wus ec'agn a fen e lis! Nawre, agn anj eke b'ij nfaci, b'erur os owi non, b'ëju agn eb ob ij, ke b'ign sinyam yadn nunj. Blel ow el agn amua ana, ke wus na af k'ngbronj nimum nimum a! ¹¹ Njan, m'erur ce e mi ki dad ony eke k'onymn mærcer agn a eke b'ij nin ek'el Krist em ec'agn lisijimel, ke b'ij nfaci, b'iy mil, b'ign sinyam yadn nunj oglog bi cak el lawlel a. Agn a eke b'ëgn mar afn es oglog b'ëju agn eb ob ij a, k'usr abu agn nene ab, k'ijr ob bobo yeji!

¹²⁻¹³ Tasi em a, ko em ow it eke mi ki jej agn a ek'ubm Nyam nawre a e low m'ok ee? El ec'a, Nyam anake b'ow jej el owi ok a. Ony, agn a ek'el ony ec'aranj ec'agn a e low ki jejr okr. Nyam Lel dad nine: *Ógnn egn nunj ony ec'aranj a.*[†]

6

Krist em ec'agn lisijimel e dedeku ònanin

¹ Eke odad b'annj ony ofr em a, bla sosisem etnj b'ocr low a im onj jej ok esel eke uwm Nyam any a jej ok, ow a eke k'oc imn agn a ek'el Nyam ec'a ognj ab ee? ² Ony, uwmn any eke agn a ek'el Nyam ec'a b'ow jej wus e low ok ee? † Etnj eke b'ow jejr wus e low okr, ke ów ekekey nene anake k'oturnn jejm okmn ab ee? ³ Ony, uwmn any eke si b'ow si jej afr em esel ec'ów s'ok ee? Sica ayaf si k'otum si jejm wus anj ec'ów s'okmn ee? ⁴ Gbëko, eke b'onyn jej ok owi ów amua ec'a, b'imn otr jej ok esel eke onym low kaka Nyamel ab a! ⁵ Etnj na eke m'am dad a, ony ec'és. Ony ec'aranj anj, egn nyamni yeji anm elm sewru eke k'otu jej low eke b'annj agn lisijimel ofr ec'aranj a ok ee? ⁶ Ko ow akpl tasi eke Krist em ec'ëgn lisijim nyam k'onj lawl nyam dedeku jej ok esel ek'uwm Nyam any a ognj ee?

⁷ Ony ec'a, ow akpl ek'uwr any eke ony ofr e dedeku ònanin a el low ek'elu ony wus! Bla sosisem etnj k'ëgnm enyembri yony e jej ok a nana ebmn ee? Bla sosisem k'ëgnm eke ony lawlel ejec'a k'iy ob ek'el ony ec'a nana ee? ⁸ Ony nana anake eel enyembri yony yony esel a, ony anake am

iy agn ejec'a mil a! Ke agn ejec'a, Krist em ec'onj lisijimel ce. ⁹ Ony uwmn any eke enyembri yony yony esel k'ow ijm Nyam e gbrenjbi usu a ec'aja ab ee? Egn k'ëju ony! Agn a eke b'ij nfaci, b'ign sinyam yadn nunj, ign oglog yow eke b'ëju lawl mebi owi em, egn a eke b'erum el lawlel egn ab esë el ec'oyow af a lele egn a eke b'agbr losn ngbafre oto ab a, k'ow okm Nyam e gbrenjbi usu a. ¹⁰ Ebn nyam coco elu, agn a eke b'erur os owi non, már egn, agn a eke bi cak el lawlel lele agn a eke b'ëju agn eb ob ij ab ab yeji, k'ow okm Nyam e gbrenjbi usu a! ¹¹ Legn sig em a, nene anake ony em ec'agn beb anj a. Gbëko ey e Nyam a yoyog ony e sikpl ab es, l'ayal ony eke k'ir eb in ab, n'onj ony eel nyim nyim in ec'any af. Etnj ów amua fen, ey Es Kótoko Jesu Krist e nin em lele Abn Lala ab ec'abusu em li kok.

Ógn Nyam anygbel ony e sos megl ab ab

¹² Ony em ec'agn nyam nyam bi dad esë: «Fen e kok ec'abusu eru'm es.» Nawre, gbëko em, m'am dad eke ow elm fen akplm ey eci. Mi k'ow mi yebm ob kaka fen com im m'elm in ec'adu. ¹³ Bi dadr yeji esre: «Ob ij, lok eci n'annj, etnj lok yeji anj ob ij eci.» Nawre, gbëko legn nyam, Nyam b'ow nunj el a yony mum. Es Kótoko anake kok ey e sos megl a, etnj ey e sos megl a el in eci. Li kokm ow nfaci ijr eci. ¹⁴ Nyam eke igbm Es Kótoko luw em a, b'ow oc in ec'abusu ab em, ey yeji igbm ey luw em.

¹⁵ Ony uwmn any eke ony e sos a el Krist e sos ogog ab ee? Ko m'otu eke mi k'oc Krist e sos ogog nyam m'okr af facyow ab ee? Njan, mi k'otum! ¹⁶ Uwmn any eke egn nyam eke okr af facyow ab a el sos megl nyam in ab ee? Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *Ke -l'okr af -l'el sos megl nyam.*[†] ¹⁷ Gbëko egn yec'ëke b'okr af Es Kótoko ab a, b'el nyam coco in ab abn em.

¹⁸ K'òcr ony e sos megl a k'ijmn nfaci ab. Sikpl ejeci fen eke agn otu eke ki kok a, elm sikpl eke wel bi kokm sos megl ab. Ko eke egn nyam oc in e sos megl a am ijm nfaci ab, ow el low nunj eke n'am kok l'òbr in e sos megl a. ¹⁹ Uwmn any eke ony e sos megl a el usu lala a ek'el Abn Lala ec'eb ir usu ab ee? Abn Lala na anj ony em etnj l'el Nyam ec'ob ek'onj ony. Ow sosisem a, ony, elm ony obi ony obi ec'ij. ²⁰ Nyam ol ony an lighel em eke k'eel ewi. Ow sosisem, òcr ony e sos megl a elul in ec'anygbel a okm.

[†] 5:9 Em e lel a eke m'ikn anym m'awnj ony ab em: Pól ikn anym non lel nyam awn Korent egn gbnj etnj l'ow ni non na eke el krekre em Korent a. Ko krekre e lel a eke ni non n'awnj wel a, wel uwm yogn nunj nyam eke ow ey ab any.

[†] 5:12-13 Ol Òkn 17.7, Septant em ec'odad eke wel oc. [†] 6:2 b'ow jej wus e low ok: Èkn Matie 19.28; 2 Timote 2.12; Es Èkn 2.04. [†] 6:16 Nunj Òb 2.24.

7

Pol am dad ów a eke wel bibrnm mebi owi af a

¹ Sica, m'am m'ow mi dad óny ów a eke bibrnm m'ony e lel ab em a e low. † Óny bi dadr eke ow'n akpl eke egn ign in k'ónym yow. ² Gbeko agn eke b'ij nfaci a sosiem, ke ign feñ óny in e yow, ke yow feñ óny in ec'ign. ³ Ke ign feñ kók low yec'ek'el ign ec'eke ki kók in e yow e lis a, ke yow feñ yeji kók in ec'ign e lis ec'ek'it a, ⁴ anke yow k'ótum ocm in e sos a kokrm low yec'eke l'erur a: in e sos a, in ec'ign a eci. Eben nenymbri nyam, ign yeji k'ótum ocm in e sos a, kokrm low yec'eke l'erur a: in e sos a in e yow a eci. ⁵ Egn lawl k'ónyn sos es lawl e lis, ek'ow elm Nyam eke k'ónyn abusu njan eci ce. Eke b'ow kokr eben legn tel eci yeji, ke ow él neny af okr em ki kokr. Ko ow e jam a, ewal am erur usu nyam; ek'ow elm eben, k'ótum onynmn sos es ij, etj Satan ótu eke k'ebr ow em eju óny.

⁶ Low na eke m'am dad a, elm ol eke m'am óny óny, ko low ce eke m'am ew es m'óny óny. ⁷ M'am erur tasi eke agn a feñ k'anñ el sóny ese em af, gbeko Nyam b'óny ey em ec'egñni nyam feñ bibm nyam eke k'el in sóny ce eci.

⁸ Gbeko agn a ek'anñ el sóny a lele eñyow ab ab, m'am dad óny m'ese: eke b'anñ ese em af, ow el low nimamn óny eci. ⁹ Gbeko eke k'ótum onynmn sos es a, ebirir! Ow akpl eke k'ebirir, ow a eke k'anñ low ám aw óny ijr óny gbre a.

¹⁰⁻¹¹ Agn a eke ebirir a, m'am dad eke k'anñ usu nyam, es'eel eke Es Kótoko in obi dad ab af. Ign itm eke k'ogn in e yow a, etj yow itm eke k'elu in ec'ign ab es. Eke l'elu in ec'ign ab es a, ke n'ánñ in sóny oglog ke l'egn l'eb l'okr em ow ab.

¹² Agn a eke ebirir ke el e yow a oglog ign a ubm Nyam nawre a, m'óny ów eke el yeji mi k'óm el, etj na ec'a, ow elm Es Kótoko dadm, ko em m'am dad. Eke Krist em ec'egn lisijim nyam óny yow eke ubm Nyam nawre, etj ow erur eke ow k'ir eb in ab a, ow itm eke li k'ogn ow, ek'ow elm nawre ub lis a sosiem. ¹³ Eben nenymbri nyam, eke nawre ub lis nyam óny ign ek'ubm Nyam nawre, etj ow erur eke ow k'ir eb in ab a, ow itm eke li k'ngbon ow ab, ek'ow elm nawre ub es a sosiem. ¹⁴ Tasi em a, yow ec na ek'elm nawre ub es a titm Nyam noko, in e yow a eke l'ebi a sosiem. Eben nyam coco, ign ey a ek'elm nawre ub lis a yeji titm Nyam noko, in ec'ign a eke l'ebi a sosiem. Blel ow elm nene ana, óny ec'ey a blel anñ ese ey

ek'itm eke Nyam k'egn eb af, ko nawre em a, -l'ebm eke Nyam k'egn eb el. ¹⁵ Gbeko, ek'el em ec'egn nyam ek'ubm Nyam nawre a am erur eke k'im a, l'ótu eke li k'im. Eke ow ecr nene a, egn lisijim a oglog egn lisijow a ónym low kaka egn yec'ab ab ij. Úwr any ce eke Nyam, in ec'a erm es ey ec'eb ir em l'esñ óny. ¹⁶ Ko ign ey, ótu eke k'uw any eke b'ow sóg ñ ec'ign ab ee? Etj ko yow ec, ótu eke k'uw any eke ñ yeji b'ow sóg ñ e yow ab ee?

Nyam ec'esñ a itñnm óny ec'eel eke anñ a

¹⁷ Legn a eke Nyam esñ óny a, óny ec'eel a eke Es Kótoko ewr óny anñ ab em, am iir eb. Sica, eke ow elm mebi e low na eke mi dad a, ow it ek'egn feñ k'ir eb el eke n'anñ ab em. Ol na anake m'am ew es Sinyamel a feñ em a. ¹⁸ Legn a eke Nyam esñ ñ a, ke ubr likr es ñ ee? Ek'ow el eben, anñ eke a ek'anñ a! Eke l'esñ ñ a, ke k'ubrm likr es ee? Ek'ow el eben, k'im catñ k'ubr es! ¹⁹ Ke wel úbr likr es oglog ke wel k'ubrm es, elm low a eke el low tasi a. Low tasi a eke wel ki kok a el Nyam e low a eke dad a ec'elum a. ²⁰ Ke egn feñ anñ in ec'eel a eke n'anñ ke Nyam esñ n a. ²¹ Eke Nyam esñ ñ a, ko adu el ee? Eke ow el adu el ke k'ebr ow e low erm mij! Ko ek'ótu ek'el lewi, ke él kpekñ. ²² Tasi em a, egn nyam ek'el adu ke Es Kótoko esñ a, el lewi etj el Es Kótoko eci. Eben nyam coco, egn nyam ek'el lewi ke Es Kótoko esñ a, el Krist ec'adu. ²³ An ligbel Nyam em óny óny eel ewi. Ow sosiem, k'èel egn ejeci e madu. ²⁴ Agn lisijimel, ke egn feñ anñ in ec'eel a eke n'anñ ke Nyam esñ n a.

Agñ a eke k'ebirm a e lis owi

²⁵ Ibrnm em ec'eel eke m'am ekan ededyow oto eke ebim egn a e lis owi. M'eynm ol kaka anm Es Kótoko ogn owm low na eci. Gbeko m'am dad óny em ec'eel eke m'am ekan low a. Es Kótoko eci sóñ ikn a ek'óny em e lis a sosiem, ótur eke k'ónyn ónm em em.

²⁶ Kin yec'eke m'am tutr a: legn na em e ses babur a sosiem, ek'agn ebim, ow akpl eben. Ee, ow akpl ek'egn feñ k'anñ ese eke n'anñ ab af. ²⁷ Ko ebi yow ee? Ek'ebi yow ke k'ól in ec'es elu ij. Ebim yow ee? Ek'ebim yow ke k'ól e k'ebi ij. ²⁸ Gbeko, eke am ebi yow, ow elm sikpl kokm. Etj eke dedyowli nyam ebi ign, in yeji ow elm sikpl li kokm. Gbeko agn a eke ebirir a b'ow ij gbre noko el e segn feñ ec'eb ir ab em, etj em, m'erur eke low nene k'eynm óny.

† 7:1 Korent e Nyamel a bibrm ów beb lel nyam eke -li kokr -n'ónñ érmu nyahan oc im óñ Pol ab em (1 Korent 16.17).

²⁹ Sica agñ lisijimel, m'am dad ony eke Es Kotoko e mowrer e seḡñ a ofum ij. Caca em ec'agñ ek'ebi oyow a, kók ese we'n ebim af. ³⁰ El a ek'am ikñ onñ a, kók ese we'n ikñm ij af. El a ek'anñ sos em iññ em a, kók ese ow'n iññm wel af. Ke el a ek'am ol mob a, kók es'eben mob a eke we'n ol a in elm wel ec'af. ³¹ El a eke am eññ ob ij wus ec'eb ir na em a, kók es'eben we'n eññm in ijm af. Ee, wus na ec'ow a ec'el el eke anññ yefenyina a, k'ow anm eben seḡñ feñ.

³² M'am erur eke k'onymñ erm mij kaka. Eññ nyam eke ebim yow a, b'ebr Es Kotoko ec'ow erm mij nono, kok elel eke in owi k'awr ow. ³³ Kó eññ nyam eke ebi yow a, b'ebr wus ec'ow ec'erm mij nono, kók elel eke in owi k'awr in e yow a, ³⁴ etñ eben a, ow yony a ec'araññ li bi ce. Eben nyam coco, yow nyam oglog dedyowli nyam eke ebim iññ a, b'ebr Es Kotoko ec'ow erm mij nono. -Li b'erur eke -li k'el ow eci nimum nimum, -l'oc el ec'egñ el a pupukpañ -n'onñ ow. Kó yow nyam ek'ebi iññ a, b'ebr wus ec'ow erm mij nono, kók elel eke in owi k'awr in ec'iññ a.

³⁵ M'am dad low na ony e nimamñ eci, kó ow elm gbre eke mi k'onñ ony ijr eci. M'am erur eke ki sosumñ yec'eke akpl a ocr, ow onñ ke úcur Es Kotoko onñ es, eel in sony coco eci.

Ededu a eke b'egñ eb eke k'ebim yow a

³⁶ Sica, eke iññ nyam ek'esu yow a, ow ec'erur a am afññ in es, etñ n'am uru eke li ki kok low obr ow e lis eke -li k'anm ow yony a, ow akpl eke iññ a ki kok low e n'am ekn ek'el low tasi a. -L'otu eke -li k'ebirir -l'ok es. Eke -l'ebirir a, ke na elm sikpl eke -li kokr. ³⁷ Gbeko l'otu eke li dad n'onñ in ec'erm a eke li k'ow l'ebim in e dedyow a, l'eruum ow ab yeji. Eke li dad tasi n'onñ in ec'erm a, ek'ow elm atrm em etñ l'otu eke li k'onññ sos es ow ec'erur a eke b'aw'r afññ es a e lis, eke l'ebim ow ke ow akpl eben. ³⁸ Ow sosiem, eññ a ek'ebi in e dedyow a kok low mamñ, gbeko in a ek'egñm eke k'ebi in e dedyow a kok ow akpl nono.

Eñnyow e lis owi

³⁹ Iññ ey feñ b'anñ in ec'iññ ab seḡñ a nimum eke n'anñ owr a. Eke in ec'iññ a b'uw a, n'onny abusu eke li k'ebi iññ eke l'erur a, gbe ke l'él iññ ek'onny omñ Es Kotoko em ce. ⁴⁰ Gbeko em em ec'a, m'am ekn eke li b'ow n'anñ ehe em eke n'anñ ese elel eke n'anññ ab af. Etñ m'onny tutr eke Nyam ec'Abñ a anñ'm em.

8

Segb waw eke wel bi kok onñ sinyam yadñ

¹ Sica ony e lel ek'awññ'm ab em, ibrmñ'm eke wel otu ek'ij mindey eke wel bi kokr egb waw onñ sinyam yadñ a. Ow a eke am dadr a, low nawre: «Ey feñ s'onny low na ec'any uw tasi.» † Gbeko low any uw na b'onñ eññ ew sos. Kó erur b'onñ Nyam ec'agñ a agb omñ em. ² Ek'egñ nyam am ony tutr eke in uw low nyam any, ke li k'uwm elel eke wel b'uwr low any a. ³ Gbeko ek'egñ nyam b'erur Nyam, eññ a, in yeji Nyam b'uwr any.

⁴ Low a ek'ibrmñ'm a el: «Kó wel otu eke k'ij ndey eke wel waw egb onñ sinyam yadñ ab ee?» Ey s'uw any tasi eke Nyam nyam ce anñ, etñ sinyam yadñ a elm low kaka. ⁵ Nawre, agñ beb bi dad eke sinyam in anñ afr lele wus anñ ab. El ec'a, sinyam a nono gbél etñ -li b'oc wel ese Es Kotoko af. ⁶ Gbeko ey ec'a, s'uw any eke Nyam nyam coco ce anñ, ek'el ey Es. In anake li kok ob ob feñ a, etñ in eci anake s'anñ owr a. Es Kotoko yeji, nyam ce anñ, in l'el Jesu Krist. In e sabu em li kok ob ob feñ etñ ey yeji, in ec'abu ab em s'anñ owr.

⁷ Gbeko ow elm omñ esel a feñ uwm low nawre na any! Legñ sig em a, agñ beb sinyam yadñ e nunñ iññ a ecm ab. Ow onñ caca em a, eke -li b'ij ndey eke wel kokr egb waw a, ke -n'am ony tutr eke ndey a, sinyam nawre tasi wel oc kokr egb waw onñ. Etñ eke -l'eel fuefue omñ em a, -li bi tutr eke ndey a b'onñ -l'el agñ ek'aylm Nyam ec'any af. ⁸ Ke ow elm ob ij k'ow omñ ey si titam Nyam. Eke s'ijm yeji, s'irmmñ ob kaka, etñ eke s'ij yeji, si k'ow s'eññm ob kaka.

⁹ Abusu erur ony es low feñ ek'erurir e kok eci. Gbeko èwr erm, abusu na ek'eru ony es a itm eke k'onny agñ a ek'ew fuefue omñ em a ok wus! ¹⁰ Tasi em a, ñ ek'onny "low any uw" a, eke eññ nyam ek'ew fuefue omñ em a ekn'ñ ek'anñ sinyam yadñ e nunñ iññ usu am ij ob, kó ow k'ow atrm'n sos es eke li k'ij ndey eke wel kokr egb waw onñ sinyam yadñ ab ee? ¹¹ Ñ e low any uw a sosiem, esñ jim a eke ew fuefue omñ em a, b'ow ey wus, in eke Krist uw in sosiem a! ¹² Eke bi kokr sikpl eññ na obar ony lisijimel, onñ el ec'omñ fuefue a abur es, ke Krist anake am kokr sikpl obar a. ¹³ Na sosiem anake ob nyam eke mi b'ow mij, ke b'ow ony em lisijim nyam elu sikpl em a sosiem, mi k'ow m'ijm ndey ij, yec'etñ ke mi k'élum'n wus a.

† 8:1 Ey feñ s'onny low na ec'any uw tasi: eke agñ e b'iññ sinyam yadñ nunñ a b'oc ndey ow kok egb waw a, wel b'oc ndey a onñ egb waw esel a, oglog wel b'iny ob kok es gbegbl sinyam a e nunñ iññ usu a.

9

Pol ovr in ec'erm es eke l'el ec'abusu eke n'ony a

¹ Em yeji, abusu eru'm es eke mi ki kok low eke m'erur. Kò m'elm erm es ee? Kò m'eknm ey Es Kòtòkò Jesu ee? Kò elmn Es Kòtòkò e juma eke m'am kok a ec'ey ek'òsu ee? ² Eke agñ beb ec'a m'elm erm es yeji, òny ec'a gbe, m'el. Tasi em a, òny anake eel em e juma eke m'uw kok Es Kòtòkò ec'a, ec'ey eke òsu a.

³ Kin odad eke m'am dad agñ a eke am ok'm ów af a: ⁴ Kò ey s'ònym abusu eke si k'èññ ob ij lele mar ab ey e juma a ec'ee? ⁵ Kò ey s'ònym abusu eke si k'èbirir nawre ub lis nyam ab ee? Erm esel beb a, Es Kòtòkò lisijimel a lele Pier ab kok eben! ⁶ Kò em lele Barnabas ab ce anake ow it eke si ki kok juma ejeci gbuñ ke s'èññ ob s'ij ab ee? ⁷ Eke wèl b'èññ egñ angase a, egñ a am sògm labm kokm angase e juma. Eke wèl b'ewl likñni a, wèl b'ij in ec'ey a. Ètñ eke wèl b'òsu mebòb a, wèl b'ègñ el e meny mij a.

⁸ Kò ów amua eke m'am dad a, agñ ec'eb ir em ce ow anñ ee? Kò Moïs ec'ol a am dadm low nyam coco ab ee? ⁹ Tasi em a, Moïs ec'ol ab em wèl nòn: *K'ow ocmn meb ònynmn id eke wèl ucu meb am kikh may es a neny es.*† Am tutar eke Nyam, sed ec'ermij n'am ebr ee? ¹⁰ Oglog ey e low n'am tutr sodad na em ee? Nawre em a, ey sòsiem wèl nòn sodad amua. Ègñ eke b'ewl egb a, b'òmñ egb ey eke li k'èññ l'ub. Ètñ in a eke egb ub e lègñ a, bi kok juma a yeji b'òmñ egb ey a eke k'èbm'n a. ¹¹ Èse agñ eke b'ewl egb af, s'ewl Abñ Lala ec'ów amamn a ek'anñ afr ow a òny em. Eke s'am ub òny e wus af anja e mob a ek'ònyñ a e tel, ke ow ey nònò gbel ee? ¹² Eke agñ beb òny abusu kok eben òny af, ke ey tasi anake s'òny abusu na s'akm el a! Gbèkò ey s'ègñm s'èlum abusu na e s'òny a e low òkm. Kò s'ègñ nana low fèñ s'eb, Krist ec'Amani Mamn a e wus eke k'èym eci. ¹³ Òny, uwr any ek'agñ a e bi kok juma Nyamel gbel ab em a, b'èññ el ec'ob ij, mob a eke wèl b'is Nyamel gbel ab em a. † Ke el a eke bi kok segb waw a, b'èññ ow eke k'èbm el a segb waw a eke -li bi kok ow e low ab em. ¹⁴ Èben nenymbri nyam, Es Kòtòkò òñ abusu eke agñ ek'am òb Amani Mamn a, k'èññ el ec'ob ij juma na eke -n'am kok ab em.

¹⁵ Gbèkò em, abusu na eke m'òny a, m'ibram ow e low kaka, ètñ eke mi nòn ow e low anja, ke ow elm ow ec'ibrm eci. Njan,

m'átm m'ibram em ec'abusu na e m'òny a, ètñ ow b'ok'm ntotñ. Mi b'ow m'erur e mi k'uw, ow a eke mi ki yeñ egñ òny em eci ntotñ na oc es a. ¹⁶ Ow elm ów m'erurm eke mi k'òpr Amani Mamn a eke m'am òb a sòsiem. Tasi em a, ow el low ek'it eke mi ki kok. Gbre él em eci eke m'òbm Amani Mamn a e kokoba! ¹⁷ Blèl ow el em obi mi sòsum juma na m'oc m'am kok, m'òny ow e labm sòg. Kò ek'ow el juma ek'it eke mi ki kok a, m'am kok yec'a ce ek'it a. ¹⁸ Ètñ em e labm sòg el bogñ ec'ee? Em e labm sòg a el ke m'òb Amani Mamn a òfr em, ke mi k'úsm em ec'abusu ec'ów ek'anñ em a e low jam.

¹⁹ Em, m'elm egñ kaka ec'adu; gbèkò m'erur eke mi k'el agñ fèñ ec'adu, yec'ètñ ke m'èb agñ nònò gbel m'òñ Krist. ²⁰ Eke m'anñ Jwifèl ab, m'am ir eb èse Jwif af, el ec'eb sòsiem eci. Ow elm ke m'anñ el ec'ol a ec'es ew em, kò eke m'anñ el ab, mi b'èlum ol a yec'ètñ ke m'èb agñ a eke b'èlum ol a. ²¹ Gbèkò eke mi b'anñ el a eke uwm Moïs ec'ol ab any ab ab a, m'am ir eb èse em anm ol ec'es ew em af, agñ a ek'uwm ol ab any a ec'eb eci. Gbèkò ow elm ke mi k'èluam Nyam ec'ol a, anke mi b'èlum Krist ec'ol a. ²² Eke m'anñ òmn fuefue esel ab, † m'am ir eb èse em yeji òmn fuefue em òny af, el ec'eb sòsiem eci. Mi bi kok fèñ a eke m'òtu eke mi ki kok a, yec'ètñ ke saan agñ nyam nyam èññ sel. ²³ Ètñ ów amua fèñ, Amani Mamn a sòsiem ce mi bi kok, yec'ètñ ke em yeji m'anñ in e bibm a e low em.

Es uru esel e sos bebm

²⁴ Uwr any eke es uru usu, ow el es uru esel a fèñ b'uru es, gbèkò egñ nyam ce b'èññ ow e nin awr ob a. Ow sòsiem, ùrur es nin awr ob a ec'èññ eci! ²⁵ Es uru esel fèñ, sos bebem em a, bi dèdññ el sosi ów nònò e kok. -Li b'ònyñ el sosi mìlòlu nin awr ob nyam eke ibnm sòsiem eci. Kò ey, s'am atr sos es eke si k'èññ nin awr ob nyam eke b'ow anñ segñ fèñ. ²⁶ Na sòsiem, em, m'am uru es, kò ow elm marem marem. M'anñ èse mum ogn es af, kò mi wòwlm kukuta marem marem. ²⁷ Em, m'am ònyñ em e sos a mìlòlu, m'akm'n es nònò, yec'ètñ ke mi k'òbm Amani Mamn eci kokoba m'òkm agñ, ke em wèl k'èbm im.

10

K'igññ sinyam yadh nuñ

¹ Agñ lisijimel, m'erur eke mi k'òkn òny low yec'a eke èññ ey lagñel Moïs e lègñ em

† 9:9 Ol Òkn 25.4; 1 Timote 5.18. † 9:13 Anja, Pol am dad Jerusalem e Nyamel gbel a eke egb waw usu anñ em a ec'odad. † 9:22 òmn fuefue esel ab:bèbm Rom 14 lele ow ec'akr otar ab ab. † 10:1 Jru:anja ow am òkn ey Òkm Ok e lel ab em e jru a ek'ey am nyimn Israel eyñ, ke anñ èse mreghn ek'am iwr uyu im afr ab af e low. Èkn Òkm Ok 13.21-22; 14.22-29.

a. Jru a ek'annj afr ow a nyimn el, † etnj -l'ubr okij ebl a, † etnj ow annj ese mij nunj eke wel ok el af, Moïs e jam us eci. 3-4 El feñ -l'ij ob nyam a etnj -l'egñ mar nyam a ek'annj Nyam em ow a. Tasi em a, lob a ek'annj Nyam em ow am us el jam ab em -l'egñ mij el feñ, † etnj lob a, in anake l'el Krist a. 5 Gbeko eben yeji, el em ec'agnj nono kokm Nyam ec'erur, etnj ow sosisem -l'uw loj ab em. †

6 Ów amua feñ ey eke k'el sewl ey eci, yec'etnj ke si kí kokm ów enun eke b'aw ey a ese ey lagñel ec'ab af. † 7 K'igññ sinyam yadjñ nunj, ese elel ek'el em ec'agnj beb kok ab af. Kin yec'eke Nyam Lel dad: *Dedeku a nimum sig es ob ij lele mar egnj ab eci. Etnj ow ejam a, -l'igb el feñ -n'am gbegbel es.* † 8 Si k'ócr ey e sos a si kí kokr nfaci ij owi, ese elel ek'el em ec'agnj beb kok, ke agñ fandí likñ lele nyahan ab uw legñ nyam coco ab af. 9 Si k'ébmn Krist, † ese elel ek'el em ec'agnj beb kok, ke morññ güññ el -l'uwr ab af. 10 Ow ec'uwr em a, m'am dad m'ese: si k'ényñ abr, ese elel ek'el em ec'agnj beb kok, ke afr erm es a ek'ism luw ab a, ibi el ab af.

11 Ów amua enñ ey lagñel, yec'etnj ke ow él sewl ey eci. Wel non ew es ey ec'ewar eci, ey eke s'annj segn es abal el em a. 12 Ow sosisem, egn yeci ek'am tutr eke n'inym es kikri a, éw erm ke li k'éym wus. 13 Ebn ekn a feñ eke obar a el ow a eke b'eññ agñ feñ a. Nyam el cec'e etnj li k'ow li yebm eke wel k'ebm ony tonj ow afñ ony e lec ab es. Eke ebn ekn b'ow owr ony a, Nyam b'ow ony ony lec inymn es kikri etnj li b'ow n'onj ony sos dogññ ec'abusu.

Es Kotoko ec'ob ij a écm sinyam yadjñ e ses gbegbel ab ab

14 Ow sosisem a, erur em ec'agnj lawlél, árur sinyam yadjñ e nunj ignj owi egbr es! 15 M'am dad ony odad ese nunj em es ok esel af. Ony obi yeji onyn odad eke m'am dad a igbal ognj ekan. 16 Ob ij lala ab em, eke si b'onj Nyam bia mij kpok a e si b'egñ a ec'a, ke ow elm af s'okrm Krist eci mebl ab ab a ee? Kó futufutu a eke si bi cec s'onjanin ob ij em a, ónym okrm ey af Krist e sos megl ab ab ee? 17 Futufutu a, Nyam coco. Etnj ey feñ s'okr af s'el sos megl nyam coco, anke futufutu nyam coco a ey feñ si b'ij.

18 Lèer Israel eyñ; el a eke b'ij mindey eke wel bi wawr egn annj egn waw usu a,

okr af Nyam ab. 19 Nene a, bla lowi m'am erur eke mi ki dad ee? Kó mindey eke wel bi wawr egn onj sinyam yadjñ a lele sinyam yadjñ a el obi ab a el low tasi ee? 20 Njan! M'erur ce eke mi ki dad eke segb waw amua, abñ enun a wel bi kok onj, kó ow elm ey e Nyam a. Etnj m'erurm eke k'okar af abñ enun ab ab. 21 K'ótumn am egnñ Es Kotoko e mij kpok a, ke ám egnñ abñ enun e mij kpok a yeji. K'ótumn am ijrñ Es Kotoko ec'ob ij lala a, ke ám ijr abñ enun ec'ob a yeji. † 22 Kó Es Kotoko s'am erur eke si k'onj nyamneyr ony ee? Kó s'onny lec s'akm'n ee?

Kòkr feñ Nyam ec'anygbel a eci

23 Ony em ec'agnj beb bi dad ese: «Feñ e kok ec'abusu eru es.» Nawre, gbeko em, m'am dad eke ow elm feñ akplm ey eci. «Feñ e kok ec'abusu eru es.» Nawre, kó ow elm feñ onm Nyamel agbm onm em. 24 Egnñ kaka k'ól in obi ce e low mamn es, kó ke l'ól agñ ejec'a nana ec'es.

25 Ndey feñ eke wel b'ól ij an ejem a, ijr erm es ey em, ke ów awl kaka k'ánn em. 26 *Tasi em a, ob a feñ Es Kotoko eci: wus lele ob feñ ek'annj'n em ab ab.* †

27 Kin low ebnm nyam: eke Nyam any uwm es nyam esñ ony ob ij em etnj egnñ ebr inm a, ow akpl eke k'ijr ob a eke wel onj ony a erm es ey em, ke ów awl k'ánn em. 28 Gbeko eke egn nyam dad ony nine: «Ndey a ek'am ijr a sinyam yadjñ ec'egb waw,» ow akpl eke k'ijmñ egn a e dad ony odad a e sos keskes eke ow k'ewm lele in ec'elel eke li b'ekan ów ab ab sosisem. 29 Eke batñ feñ akpl ony eci yeji, ow ótu eke k'ákplm egn a eci. Sica bla sosisem egn ki yeb egn ejeci, in ec'elel eke li b'ekan ów ab em, jej in ec'abusu a ek'eru'r es a e low ok ee? 30 Eke l'ótu eke li k'onj Nyam bia ob a eke n'am ij a eci, bla sosisem wel ki cacak'r ob ij a sosisem ee? 31 Ow ce eke mi ki dad a: eke am ijr ob, am egnñ mar etnj am kokr low feñ yeji, kòkr feñ Nyam ec'anygbel a eci. 32 K'élul egnñ kaka wus ony ec'elel eke bi kokr ab em: ke ow el Jwifél, ke ow el agñ ek'elm Jwifél, ke ow el Nyamel; k'élul egnñ kaka wus. 33 Kòkr ese em af! Mi bi kok eke em e low kok feñ em, em e low k'akpl agñ a feñ sos em. M'ól m em obi e low mamn es, kó agñ feñ e low mamn mi b'ól es yec'etnj ke el feñ -n'eññ sel.

† 10:3-4 lob a ek'annj Nyam em ow am us el jam ab em -l'egñ mij el feñ: anja Pol am ebr Jwifél e low yegm esel esig a e low e dad ab em. Low yegm ab em -li dad eke lob a b'awl Israel eyñ usu feñ loj ab em. Lob na wel b'awl in e low a Awl 20.8-11 em. Ekn Okm Ok 16.4-35; Ol Okn 8.3 em yeji. † 10:5 Awl 14.16,23, 29-30. † 10:6 Awl 11.4,34.

† 10:7 Ekn Okm Ok 32.6. † 10:9 Krist: 1 Korent e silel esig beb em wel b'eññ Es Kotoko, Krist ec'usu a. † 10:21 Nyam any uwm esel a bi waw egn onj el e sinyam yadjñ a ba ow b'uwr a, ow ecm el ab eke -li b'ij ob usu nyam el feñ. Ob ij a el el e nyam a e sos usr ec'ob ij. † 10:26 Selu 24.1.

11

Egñ lel ɔyɔw ab ec'elel eke k'anññ ek'agñ b'as luku Nyam nuñ igñ ec'a

¹ Wewrmn'm ów, ese elel eke m'am wewrm Krist ów ab af. ² M'am aw ɔny eke segn feñ b'okan em e low, ke b'osur em e low yegm a ese elel eke m'ɔññ ɔny ab af. ³ Gbeko kin low e m'am erur eke k'irir senyn senyn: igñ feñ ec'es ew es el Krist, yow feñ ec'es ew es el igñ, etñ Krist ec'es ew es a el Nyam. ⁴ Eke igñ nyam bubur nuñ es am ñɔññ Nyam oglog am dad odad eke Nyam ɔñ'n a, l'eluum Krist ek'el in ec'es ew a. [†] ⁵ Sica eke yow nyam buburm nuñ es in e Nyam ñɔññ em oglog odad eke Nyam ɔñ'n a e dad em a, l'eluum in ec'es ew es a ek'el in ec'igñ a. Ow anñ ese eben nuñ kprokpro ce ow'n er af. [†] ⁶ Eke yow nyam erurm eke ki bubur nuñ es, l'égn l'eb l'er nuñ kprokpro ce goñ! Gbeko ow el és owi yow nyam eke bubr sin es oglog er nuñ kprokpro a eci; ow sosiem li búbur nuñ es ce goñ! ⁷ Igñ ec'a ow ibram eke li ki bubur nuñ es eke l'el Nyam ec'es otarir lel ow ec'anygbel ab a sosiem. Kɔ yow, in igñ ec'anygbel l'el. [†] ⁸ Tasi em a, ow elm yow em Nyam kokm igñ, kɔ igñ em li kok yow. ⁹ Etñ Nyam kokm igñ yow sosiem eci, kɔ yow li kok igñ sosiem eci. [†] ¹⁰ Low na sosiem lele afr erm esel eke bi ler ɔny e Nyam nuñ igñ ab ab sosiem, ow it eke yow k'ew meny ewr nyam nuñ af yegm eke n'ɔny abusu Nyam ñɔññ eci. ¹¹ Gbeko Es Kɔtɔko ec'any af a, yow anñ igñ eci etñ igñ yeji anñ yow eci, ¹² anke ek'ow el igñ em Nyam ecr kok yow, ke yow em anake igñ b'ecr wel ew'r a; ów a feñ Nyam ogñ ow b'anñ ow.

¹³ ɔny obi em yeji, ɔnyñ igbal ogñ ekan: eke yow nyam am ñɔññ Nyam etñ li buburm nuñ es ke ow akpl gbɛ ee? ¹⁴ Eke igñ nyam ɔfur sin nuñ, ow el és owi! Wus ec'ów a bɔbɔ yeji am yegm eke ow el és owi. ¹⁵ Gbeko yow ec'a eke sin ɔfu'r nuñ, ke anygben ana! Tasi em a, yow sin b'ɔfu nuñ yec'etñ ke ow él in e nuñ es bubur ob. ¹⁶ Etñ ek'egñ nyam erur eke k'atar ów es low na af a, l'úw any eke ey e Sinyamel a feñ em ow ecam ey ab eke yow nyam ki buburm nuñ es ke ñɔññ Nyam.

Es Kɔtɔko ec'ob ij lala a

¹⁷ Eke ow el ɔny e siluku as a ec'ów m'am dad a, low nyam anñ eke ow sosiem mi k'otum m'awm ɔny. Tasi em a, ɔny e siluku as a bi kok ɔny low nuñ akm low mamn. ¹⁸ Eke b'asr luku usu nyam a, b'inymn es eb eb a eke bubar em a. [†] M'iri ow e low

wel ese em, etñ m'ɔny ɔmn eke low nawre tɛl anñ em. ¹⁹ Tasi em a, em bubr ɔtu eke k'anñ ɔny em, yec'etñ ke wel ótu ekn kpata agñ a eke el cɛcɛ tasi ɔny ec'araññ a. ²⁰ Eke b'asr luku usu nyam a, ow elm Es Kɔtɔko ec'ob ij lala a ijmn. ²¹ Ee, egñ egñ b'ogñ es eke k'ij in obi eci ob a, etñ eke agñ beb, el namn b'ɔny a, likpr el b'egñ mar am ɔny. ²² ɔny na, ɔnymn mel eke k'anññ yogn ijr ke egñ ee? Kɔ Nyamel am erurir eke ki kokar miyer ee? Kɔ agñ a ek'el ɔkɔpm agñ a erurir eke ki kokr és ee? Bla am ekur eke mi ki dad ɔny ee? Kɔ aw mi k'aw ɔny ee? Njan, low na af gbɛ mi k'awm ɔny!

²³ Tasi em a, kin low yegm a eke m'eb Es Kɔtɔko ogñ ke m'ɔñ ɔny a: Es Kɔtɔko Jesu ncok a eke wel ɔl ij'r a, l'oc futufutu, ²⁴ l'elu Nyam bia, etñ ow e jam a, l'ubr futufutu ab em li dad nine: «Futufutu na el em e sos megl. L'el ɔny eci. Ijr ke ám okan em owi.» ²⁵ Eben nyam coco, eke -l'ijr ob uwr a, Es Kɔtɔko oc ven kpɔk a etñ dad nine: «Ven kpɔk na el em e mebl a, etñ Nyam oc'r am kok in e sinm owr a ɔny ab. Sakp sakp feñ eke b'ow egññ a, ókan em owi.» ²⁶ Tasi em a, sakp sakp feñ eke b'ijr futufutu na ke b'egññ ven kpɔk na a, ow el Es Kɔtɔko e low a ec'amani ek'am ɔbr toñ ke l'éwl l'ow.

²⁷ Ow sosiem egñ ek'am ij Es Kɔtɔko eci futufutu na, oglog am egñ in e kpɔk na ke ow elm elel ek'ow it a, el egñ ek'am eb sikpl ok sos Es Kɔtɔko eci sos megl a lel in e mebl ab ab ec'any af. ²⁸ Ow akpl ek'egñ egñ k'otar in sosi akr gbuñ ke l'ij futufutu na, ke l'égn kpɔk na. ²⁹ Tasi em a, egñ yec'ek'am ij futufutu na ke am egñ kpɔk na, ke uwm low ek'anñ el Es Kɔtɔko eci sos ab ab ec'araññ a, el egñ ek'am eb jej ok ew es in e lis. ³⁰ Low na sosiem anake ɔny ec'araññ a, ólu nono lele sos éyru ab anñ, ke agñ nono uw a. ³¹ Eke si b'ekan ey ec'es an ab em, Nyam k'ow jejm okm ey. ³² Gbeko Es Kɔtɔko bi jej ok ey etñ bi nyimn ey e low, yec'etñ ke wel k'óbm ey low wus nimum ab.

³³ Ow sosiem erur em ec'agñ lisijimel, legñ eke b'asr luku usu nyam ob ij ec'a, èkurir ɔny ɔfr. ³⁴ Eke egñ nyam namn am ɔny nono, ow akpl eke li k'ij ob in ogñ a, yec'etñ ke ɔny e luku as usu nyam a k'ésñm Nyam e jej ok a ism ɔny. Ów likpr a eke bibrmn'm a ec'a, legñ a eke mi b'ow m'ow ɔny ogñ a, mi b'ow m'ekn ow e low.

12

Sob ap ek'Abñ Lala b'ɔñ agñ a

[†] **11:4** es ew es:Grek em a, nuñ lele es ew es ab odad ebl nyam coco. [†] **11:5** nuñ kprokpro:legñ ab em, wel ekn yow e sin nuñ a ese in e sakpl ob iy af (èkn akr 15 em a). Eke yow nyam bubr in e sin ab es oglog er nuñ kprokpro anñ ese igñ af a, ow el és owi. [†] **11:7** Nuñ Jb 1.26-27. [†] **11:9** Nuñ Jb 2.18-23. [†] **11:18** Èkn 1 Korent 1.10-17.

¹ Agñ lisijimel, yec'ek'el Abñ Lala e sob ap ec'a, m'erurm eke k'úwmn ow e lís e low kaka any.

² Legñ sig em a eke k'úwmn Nyam any a, wel b'ódum óny ab imn sinyam yadñ ek'am dadm odad ogn, etñ am dogñnmn sos kaka. ³ Ow sosisem m'erur eke mi ki dad óny low nyam: eke egn nyam dad: «Ke abu eyr éññ Jesu!», ow k'ótum elm Abñ Lala óm'n eke li ki dad eben. Etñ emeny egn k'ótum dadm: «Jesu el Es Kotokó!», eke ow elm Abñ Lala nyimnm'n. †

⁴ Sica yec'ek'el Abñ Lala e sob ap ec'a, Nyam óñ agñ in e bibm ab em sob ap erñ erñ, gbekó Abñ nyam a ce b'ón agñ sob ap a. ⁵ Ow óny juma erñ erñ eke wel bi kok, gbekó Es Kotokó nyam a ce e juma. ⁶ Ów erñ erñ anñ eke wel bi kok, gbekó Nyam nyam a ce bi kok juma ey feñ em, etñ b'elum ey abu feñ a eke si bi kok ab em. ⁷ Abñ Lala b'ón ey em ec'egñ feñ bibm nyam in sóny ce eci, agñ likpr a e nimamn eci. ⁸ Li b'ón egn nyam odad sewr em eke b'ann Nyam ogn ow a e bibm, ke Abñ nyam a ce, n'ón egn ejeci nyam low any uw a eke b'ann Nyam ogn ow a e bibm. ⁹ Abñ nyam a ce b'ón egn nyam ómñ leg leg e bibm, ke n'ón egn ejeci nyam agñ ewlm ec'a. ¹⁰ Li b'ón egn nyam akrowa kok e bibm, ke n'ón ejeci nyam odad eke b'ann Nyam ogn ow a e dad ec'a, ke n'ón ejeci nyam yeji eke k'uw ów yec'ek'el Nyam ec'Abñ ec'ów ab any lele el ek'elm ab ab e bibm. Li b'ón egn nyam am ótu ebr sebr e wel uwm any e bibm, ke n'ón ejeci nyam ow ec'itññ e bibm. ¹¹ Gbekó amua feñ a, Abñ Lala nyam coco a ce bi kok ow e low. Li b'ón egn egn in e sob ap a ese eke eke li b'erur ab af.

Ny feñ eel Krist e sos megl a

¹² Anja s'óc low nyam s'ebmn. Egn e sos megl a el ob nyam coco, gbekó n'enyñ susu nono ce. Etñ eke n'enyñ susu yeji, susu susu a feñ okr af el sos megl nyam; Krist ec'a yeji eben ce. ¹³ Ey feñ, Jwifel, agñ ek'elm Jwifel, madu lele ewi ab, Abñ Lala nyam ab em ce s'eyññ mij ok nuñ, sos megl nyam coco eke si k'okr af s'el Krist em a eci. Etñ ey feñ, s'eyññ Abñ nyam coco na anñ ey em.

¹⁴ Tasi em a, sos megl nimum a ónym sos ogog nyam ce, ko sos ogog nono li b'eli. ¹⁵ Lakr ótu e ki dad ese: «Em, eke m'elm abu a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Ko eben yeji, l'el sos ogog nyam ce. ¹⁶ Loru ótu e ki dad ese: «Em, eke m'elm nyamn a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Ko eben

yeji, l'el sos ogog nyam ce. ¹⁷ Bled sos megl a nimum el anyamn, ayaf s'ótu e si k'irir low ee? Etñ bled ow el óru ófr ce, ke ayaf s'ótu eke si k'ódur ob sóññ s'eb ee? ¹⁸ Gbekó, Nyam sisigm sos ogog ogog feñ es sos megl a nimum em, ese eke el'erur ab af. ¹⁹ Eke sos megl a nimum el sos ogog nyam ce, ke l'elm sos megl ij. ²⁰ Sos ogog ogog a anake b'okr af el sos megl nimum nyam a.

²¹ Nyamn k'ótum dadm abu esme: «Em, m'onym ñ ec'es abur!» Etñ nuñ k'ótum dadm akr esme: «Em, m'onym óny ec'es abur!» ²² Nawre em a, sos ogog ogog a ek'onym any nono a bobo yeji, óny low e bi kok sos a nimum em. ²³ Susu a eke si b'ekñ ese el ek'elm low kaka af a, si bi tat el abu af nono. Etñ el a eke wel ótum eke k'ekñ a, si b'ony mewl si sus el mob. ²⁴ Ey e sos a e susu susu a e wel ótu eke k'ekñ a, ibram mob sus na feñ. Gbekó Nyam eke kok sos megl a, n'ón susu a eke wel b'ekñ ese susu eke elm low kaka af a elum nono. ²⁵ Eben a, sos megl a ow elm em ow bubrm. Ko nana, sos ogog ogog a feñ b'eyr el ófr ec'erm mij. ²⁶ Eke sos ogog nyam am ij gbre, sos ogog ogog a feñ am ij gbre in ab. Eke wel kok sos ogog nyam anygben, sos ogog likpr a feñ am kok sos em inñ in ab.

²⁷ Óny ec'a, eel Krist e sos megl a, etñ óny em ec'egñ nyam nyam el sos megl a ec'ogog nyam. ²⁸ Ow sosisem anake Nyamel em, Nyam ikñ anym krekre em ew: erm esel, yony em: kokoba ób esel, nyahan em: low yegm esel. Ke sica ow e jam a, wel b'eyññ sakrowa kok esel lel el a ek'eyñ egn ewlm e bibm ab a. Sica ow óny abu elum esel lele agñ nyimn eel ab, etñ el a eke egn sebr eke wel uwm any ec'eb e bibm a yeji anñ. ²⁹ Ko el feñ -l'el erm esel ee? El feñ -l'el kokoba ób esel ee? El feñ -li bi yegm agñ low ee? El feñ -li bi kok sakrowa ee? ³⁰ Etñ emeny, ow elm el feñ yeji -l'ewlamn ólu, -li dadm odad sebr eke wel uwm any em, -l'itñnmñ sodad a. ³¹ Ow sosisem a óól sob ap ek'ony any a ec'eyññ es!

Gbekó sica, m'am ow mi yegm óny ejang nyam ek'el sobo akm beb a feñ.

13

Erur el low a tasi eke óny any a

¹ Tasi em a, bled m'ótu eke mi k'ebñ agñ e sebr a feñ lele afr erm esel ec'ab ab yeji, eke m'onym erur agñ ejec'a eci, ke m'ann ese kpokpo óbr ce eke wel am ar ke am ikñ, ban kpakpaca ek'am bobar af. ² Bled m'ótu eke mi k'eb odad eke b'ann Nyam

† 12:3 Jesu el Es Kotokó lele non es a am elu ókm eke Jesu el Nyam. Grek em ec'odad ebl a eke anja wel am itññ dad Es Kotokó a (Kurios): ow el odad ebl nyam a ce eke Jwifel oc esññ Nyam e nin a (Yahweh), legñ ab em eke Amani Sig eke wel non Ebre em a, -l'itññin Grek ebr em a. (Ékn Ów ec'akr otar usu a, odad ebl na: *Septant.*)

ogñ ow a m'õñ agñ, m'ëññ low any uw a feñ eke b'ann Nyam ogñ ow a, m'iri ów a eke lol es Nyam em a ok'm es sos em, ke m'õny õmn a ek'õtu eke k'õny mafeny fafññ susu a yeji, eke m'õny erur agñ ejec'a eci, m'elm low kaka! ³ Eññ blel m'õtu eke mi ki cec em ec'ob feñ eke m'õny a m'õñ agñ a eke namn am õny a, ke m'óc em e sos a m'ew awoba ke ow ññ'm sos em yeji, † eke m'õny erur agñ ejec'a eci, ow elm im low kaka!

⁴ Erur b'eku low, erm mamn iy'r em gbõñ, l'õgññ uwern, l'ëwm sos, l'ëlm megnel okm. ⁵ Erur am kokm és owi. L'õlm in e low mamn ce es, l'ëblm erm etñ l'ëbm low ñññ l'ëwm es lokm. ⁶ Erur sos em ñññm ów nyembri yony yony eci, kó sos em gbe b'ññ'n low nyembri nyam eci. ⁷ Erur b'egñ low feñ eb, b'ub low feñ nawre, b'õmn low feñ etñ b'usur erm low feñ em.

⁸ Legñ nyam sodad eke b'ann Nyam ogñ ow ke si b'eb s'õñ agñ a b'ow ec. Sebr eke wel uwm any ke wel b'ëbr e bibm a b'ow irm, etñ Nyam e lis e low feñ eke wel uw any a yeji b'ow uwr. Gbëko erur õny uwr. ⁹ Tasi em a, s'uwm ów a feñ any, etñ sodad eke b'ann Nyam ogñ ow si dad a yeji iym neny ññññ ñññ. ¹⁰ Gbëko, legñ a eke feñ b'ow iy neny ñññ ñññ a, yec'a feñ ek'iym neny ññññ ñññ a, b'ow oc es.

¹¹ Sica, kin low a eke m'am ow mi dad a: ow a eke m'el iy likekli a, mi bi tutr ów etñ mi bi dad ów ese iy likekli af. Sica eke m'el any es edñu a, mi kókm ese iy likekli af ij. ¹² Legñ na em, si k'ekñm Nyam ec'ów a lala em tasi, s'am ekn el ese akroñño flañ em af, † gbëko legñ anym em a, si b'ow s'ekñ any af any af. Sica em a, m'uwm feñ any, kó legñ anym em a, mi b'ow m'uw Nyam any m'ign ñññ ese el el eke l'uwr'm any ab af. ¹³ Legñ na em a, ów nyahan anñ segn feñ: õmn, low õmn lele erur ab. Gbëko el em e ligbel tasi a el erur.

14

Sob ap ek'el Abñ Lala ec'a it eke k'õñ Nyamel agb

¹ Ow sasiem a, ikññ anym õol erur es. Õol erm feñ em Abñ Lala e sob ap ab es, ab brobro sodad eke b'ann Nyam ogñ ow ke si b'eb s'õñ agñ a, ec'ob ap a. ² Eke batñ õny em a egn nyam am dad odad sebr eke wel uwm any em, ow elm agñ li dadm odad, kó Nyam n'am dad, anke egn kaka irim. Abñ Lala ec'abu elum em, li bi dad ów ek'õtu nõnõ ke lol es. ³ Gbëko eke egn nyam am dad odad eke b'ann Nyam ogñ ow a, ke

agn n'am dad l'ok, l'ëlm abu agb õmn em, l'átr sos es ke l'éyr erm es. ⁴ Egn a eke am dad odad sebr eke wel uwm any em a, am õtur in sosi ce sos. Kó egn a ek'in am dad odad eke b'ann Nyam ogñ ow ok agñ a, am õtur Nyamel a nimum sos.

⁵ M'erur eke õny feñ k'ëbar sebr eke wel uwm any a, gbëko yec'ëke m'erur tasi a el ke ám dadr sodad eke b'ann Nyam ogñ ow a. Dád sodad eke b'ann Nyam ogñ ow a, akpl nõnõ akm sebr eke wel uwm any ec'ëbr a. Sica ek'egñ nyam anñ eke k'itññ ebr a eke wel uwm any ec'odad a, yec'etñ ke ow õñ Nyamel a nimum agb õmn em a, ke ow akpl. ⁶ Agñ lisijimel, s'óc low nyam s'õbar any: eke m'ow m'am ekn õny etñ m'am dad õny odad ebr nyam eke irimñ em, ke mi kok low nyam m'õñ õny ee? Gbëko eke m'otar ów a eke Nyam õñ'm a akr senyn senyn irir, oglog eke mi dad õny Nyam e lis ec'any uw e low ayl, oglog mi dad õny odad eke b'ann in ogñ ow a, oglog eke mi yegm õny low, ow õtu eke k'ëlm õny abu.

⁷ Simob eke wel b'ot egnñ ej a yeji, am õñ ey low any õbar nyam: ese kete af oglog sanjo af, eke el ec'ikñ a kpakpabm es aylm, ayaf wel k'uwr ej yec'ëke -n'am afl ab any ee? ⁸ Eññ eke kókr a ec'ikñ a aylm okm es, bwo ec'egñ b'ow bebñ ar ogñ e sos ee? ⁹ Õny ec'a yeji eben! Eke am dadr ów sodad ebl eke wel irim ab, ayaf wel k'uwr yec'a ek'am dadr ab any ee? Ow anñ ese odad ek'am dadr okr wus af. ¹⁰ Sebr eññ eññ anñ wus af anñ, etñ -li bi dad ów eke b'ok agñ a e b'iri a es sos em. ¹¹ Eke m'uwm egn a ek'am dadm odad a ec'ëbr ab any, m'el utu egn in ec'any af etñ em yeji l'el utu egn em ec'any af. ¹² Õny yeji eben ce! Sica eke am erurir Abñ Lala eci sob ap a, ibrmñ Nyam atrm em el a ek'õtu eke k'õñ Nyamel agb a.

¹³ Na sasiem anake egn a eke am dad odad sebr eke wel uwm any em a, ki ñõññ Nyam, ow õñ'n odad itññ e bibm a. ¹⁴ Eke mi bi ñõññ Nyam sebr eke wel uwm any em a, em ec'abñ a bi ñõññ Nyam a, kó em e ñññ em õny a am kokm low kaka. ¹⁵ Ayaf mi ki kókr ab ee? Mi b'ow mi ñõññ Nyam em ec'abñ ab ab, gbëko mi b'ow mi ñõññ sodad ebl eke b'ok es em. Mi b'ow m'egñ ej em ec'abñ ab ab, gbëko mi b'ow m'egñ ej a sodad ebl e b'ok es em. ¹⁶ Sica ek'ow el abñ em b'õñ Nyam bia, egn a eke irim low a ewm es, ke uwm yec'ëke am dad ab any a, ayaf li k'õtu li dad «amen», ñ e Nyam bia elu e ñõññ a ec'ee? ¹⁷ Eke ñ e Nyam

† **13:3** ke m'óc em e sos a m'ew awoba ke ow ññ'm sos em yeji: odad na Grek em a wel õtu eke itññ ejec'em dad ese: ke m'óc em e sos a m'elñ alm yeji. † **13:12** Legñ sig em e sakroñño a, lowi eke wel b'etñ em wel bi kókr. Ow b'õñ any a ew flañ, aylm tasi.

bia elu e ḡḡḡn a akpl ḡḡḡ yeji, ow éluam agḡ ejec'a abu agbm ḡḡḡ em.

¹⁸ M'am ḡḡ Nyam bia eke mi b'ēbr sebr ḡḡḡ eke wel uwm any m'akm ḡḡḡ feḡ.

¹⁹ Gbēko Nyamel b'as luku a, m'erur eke mi ki dad sodad ebl yen eke ayl wel b'iri mi yegm agḡ low, ow a eke mi ki dad sodad fandi lēw eke wel irim kaka a.

²⁰ Agḡ lisijimel, ki tutar ów eḡe etuey af, ko tūtār ów eḡe agḡ any e eḡḡu af. Sica low ḡḡḡ ec'a gbe, āḡḡḡ eḡe etuey eke eknm low em af. ²¹ Nyam ec'ol ab em † Es Kotoko dad nine:

Mi b'ow m'ēcr agḡ eke b'ēbr etu ec'ēbr em,†

mi dad Israel eyḡ odad,

mi b'ow m'oc etu agḡ e ḡḡḡ mi dadr él odad.

Etḡ eḡen yeji, -li k'ow -l'irimn em owi.

²² Ow am yegm eke sebr eke wel uwm any ec'ēbr a, el ḡḡḡ ewr agḡ a ek'ubm nawre a eci, gbēko ow elm low kaka nawre ub eḡel a eci. Eḡen ḡḡḡ nyam, sodad eke b'āḡḡ Nyam ogḡ ow a, el ḡḡḡ ewr agḡ a ek'el nawre ub eḡel a eci, gbēko ow elm low kaka agḡ ek'ubm nawre a eci.

²³ K'aw ke Nyamel nimum ás luku, ke agḡ a pupukpāḡ ām dad odad sebr eke wel uwm any em. Eke agḡ ek'irim ey e low a oglog agḡ eke ubm nawre ow ok ḡḡḡ em, -li b'ow -li tutr eke ḡḡḡ em ḡḡḡ! ²⁴ Gbēko eke agḡ a feḡ am dad sodad ek'āḡḡ Nyam ogḡ ow, etḡ eḡḡ nyam ek'ubm nawre oglog irim ey e low a kaka ow ey ḡḡḡ em, li b'ow l'itḡḡ erm em sodad eke m'am iri a sosome. ²⁵ Ow b'ow ḡḡ etḡ ów a eke lol es in ec'erm ab em a b'ow ayl, etḡ li b'ow l'ok ḡwrokp wus, l'ubu any es. Li b'ow l'igḡ Nyam ḡḡḡ ke li dád l'ēse: «Ee, Nyam āḡḡ ḡḡḡ arāḡḡ tasil!»

Nyam ḡḡḡ igḡ em ec'ów sisigm

²⁶ Sica agḡ lisijimel ayaf si ki dadr ab ee? Eke b'asr luku Nyam ḡḡḡ igḡ ec'a, eḡḡ nyam ḡḡḡ eke k'ēḡḡ ej nyam, ejeci nyam éḡḡ low e ki yegm agḡ, ejeci nyam élu Nyam e lís e low nyam ḡkm, ejeci nyam dád odad ebr eke wel uwm any em, ke ejeci nyam, in itḡḡ odad a eke wél dad a. Gbēko ke feḡ élum Nyamel a abu agb ḡḡḡ em. ²⁷ Eke wel am dad ów sebr eke wel uwm any em, agḡ yony oglog nyahan ḡḡḡ eke ki kok, ko ke ow él eḡḡ nyam ḡḡḡ, ke eḡḡ āḡḡ am itḡḡ yec'a eke -n'am dad a. ²⁸ Sica ek'ēḡḡ anm yogḡ eke k'itḡḡ él e sodad a, ow akpl eke -li ki yewal tinḡ agḡ a ec'arāḡḡ, ke eḡḡ eḡḡ dad odad a lokm em

in obi in obi lele Nyam ab eci. ²⁹ Agḡ a eke él, bi dad sodad eke b'āḡḡ Nyam ogḡ ow a ec'a, agḡ yony oglog nyahan ḡḡḡ eke ki dad ów a eke -n'ēḡḡḡ a, ke agḡ likpr a ḡḡḡ él e dad ebl a igbl ogḡ ekn. ³⁰ Eke agḡ ab em, Nyam ḡḡ eḡḡ nyam odad eke ki dad, etḡ eḡḡ ejeci nyam odad āḡḡ ḡḡḡḡ am dad a, l'ók odad ab es ke yec'a yeji dád. ³¹ Nawre, ḡḡḡ eke ḡḡḡ feḡ k'ēḡḡḡ sodad eke b'āḡḡ Nyam ogḡ ow a, gbēko ke ow él eḡḡ nyam nyam ki dad, yec'etḡ ke agḡ a feḡ iri low yegm ek'āḡḡ em a, ke ḡḡḡ sos es atr. ³² Agḡ a eke b'ēḡḡ sodad eke b'āḡḡ Nyam ogḡ ow a, ḡḡḡ eke k'ḡḡḡḡ sos es bibm a eke -n'ēḡḡḡ a e low kok em. ³³ Nyam elm ów wuwal es, ko erm es ey e Nyam.

Etḡ eḡe elel eke ow b'ēcr Nyam ḡḡḡ igḡ eḡel feḡ ec'arāḡḡ ab af. ³⁴ ow it eke ḡḡḡḡ ki yewal tinḡ agḡ arāḡḡ. -N'ḡḡḡḡḡ abusu eke -li k'igb -l'eb odad -l'ibrm low, ko -l'ok es tinḡ ke -l'iri low, eḡe elel eke Jwifel ec'ol a am dad ab af. ³⁵ Eke -n'ḡḡḡ low eke -li k'ibrm -l'iri a, -l'ibrm él eḡel akḡ em. Ow akplm eke ḡḡḡ k'igb agḡ arāḡḡ eb odad.†

³⁶ ḡḡḡ bi tutar a ke Nyam odad a, ḡḡḡ ogḡ yogḡ ow āḡḡ ow ee? ḡḡḡ ḡḡḡ ce eel agḡ ek'ēḡḡḡ n ee? ³⁷ Ek'ēḡḡḡ nyam am ocr in sosi Nyam e kokoba ḡḡ es, oglog eḡḡ ek'ēḡḡ Abḡ Lala ec'ob ap ab em e nyam, ke l'ḡḡḡ eke li k'ēkn odad na eke m'am ḡḡḡ m'awḡḡ ḡḡḡ a eḡe Es Kotoko ec'ol af. ³⁸ Gbēko eke l'uwm any eḡen a, in yeji Nyam k'ow uwm'n any. †

³⁹ Agḡ lisijimel, ow ec'uwrḡḡ em a, m'am dad m'ēse: ow akpl eke k'erurir eḡḡḡ sodad eke b'āḡḡ Nyam ogḡ ow a; ke k'édḡḡḡḡḡ agḡ a eke b'ēbr sebr eke wel uwm any a. ⁴⁰ Gbēko, ke ḡḡḡ ec'arāḡḡ a, ów a feḡ él seḡḡ seḡḡ lele sisigm em ab.

15

Amani Mamm a eke bi ḡḡḡ eḡḡ a

¹ Agḡ lisijimel, m'am ḡkm ḡḡḡ Amani Mamm a eke m'ob ḡḡḡ in e kokoba a. Eḡḡḡ ebr etḡ yeḡenyana em yeji, ucūr ḡḡḡḡ in es. ² Amani Mamm na b'eb élu ḡḡḡ es, eke b'ēḡḡḡ ucūr ḡḡḡḡ in es eḡe elel eke m'ḡḡḡḡ ḡḡḡ ab af ce. Ek'ow elm eḡen, nawre ḡḡḡ ḡḡḡ ce am ubr.

³ M'ikḡḡ anym m'ḡḡḡ ḡḡḡ low yegm a eke em obi yeji m'ēḡḡḡ a: ey e sikpl a sosome Krist uw, eḡe elel eke Nyam Lel ikḡḡ anym dad ab af. ⁴ Wel élu l'uwḡḡḡ em, etḡ Nyam igbm'n luw em seḡḡ nyahan em, eḡe elel eke Nyam Lel ikḡḡ anym dad ab af. ⁵ L'okm sos ḡkm li yegm Pier † etḡ ow e jam a erm

† **14:21** Nyam ec'ol:sakp oglog wel b'ēḡḡ Amani Sig a nimum "ol" (bèbmn Rom 3.19). † **14:21** Esayi 28.11-12. agḡ eke b'ēbr etu ec'ēbr em: Nyam b'ow erm Asiri eyḡ eke b'ēbr etu ebr a im eb Israel nimum. Ow b'ow el Israel eyḡ e jej ok a e ḡḡḡ ewr. † **14:35** Ekḡ 1 Korent 11.5 em a yeji. † **14:38** in yeji Nyam k'ow uwm'n any:odad na Grek em wel ḡḡ ek'itḡḡ ejec'em dad eḡe: in yeji wel ḡḡḡ eke k'uw'r any. † **15:5** Pier:ēkn 1 Korent 1.12 lel ow ec'akr otar ab ab.

esél ləw yony a yeji ekn'n. ⁶ Emeny, l'okm sos okm li yegm in e jam esél ekñ yen yen sakp yen ek'anñ usu nyam a ekn'n wanci nyam af. El em ec'agn nyam nyam uw, gbeko nono gbel anñ owr ce. ⁷ Etnj ow e jam a, l'okm sos okm li yegm Jak lele erm esél a feñ ab ekn'n.

⁸ Sica eke l'okm sos okm li yegm agñ likpr a feñ tonj bake ow uwr a, em yeji l'okm sos okm li yegm'm, em eke m'itm tasi a. [†] ⁹ Tasi em a, em, erm esél a feñ em e likekli tasi. M'itm yej'eke wel k'esñ'm erm es, anke m'ijr Nyamel gbre nono. ¹⁰ Gbeko Nyam e soññ ikñ a anake onj ke m'el egn na eke m'el a, etñ in e bibm na eke m'eññ a osu ey amamn em em. Tasi em a, mi kok juma m'akm erm esél a feñ. Gbeko ow elm em obi tasi mi kokm juma a, Nyam e bibm a ek'anñ em ab a kok. ¹¹ Amua feñ a, ek'ow el em m'ob Amani Mamm a e kokoba olog em lawlel likpr a ob yeji, ow elm na elm low a. Nene anake si b'ob Amani Mamm e kokoba a, etñ nene anake ubr nawre a.

Ey yeji, Nyam b'ow igbm ey luw em

¹² Ey s'am ob amani si dad s'ese: Krist igb luw em. Gbeko ony em a, agñ beb am dad ese: agñ ek'in uw a, in onym igb ij. Ayaf -l'otu eke -li ki dad low nene ee? ¹³ Eke agñ ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁴ Etnj eke tasi Krist igbm luw em, ke ey e Nyam odad eke s'am dad a onym liy kaka, etñ low a ek'onyn onn ow em a yeji, onym liy kaka. ¹⁵ Emeny eke agñ ek'uw a igbm luw em, ow am yegm yej'eke s'el Nyam ec'adañku ayadñu. S'el adañku ayadñu, anke l'igbam Krist luw em etñ si dad eke l'igbm ow. ¹⁶ Ee, ek'agn ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁷ Etnj eke Krist igbm luw em ke onn ofr ofr ce onyn, etñ emeny anñ ony e sikpl ab em ce. ¹⁸ Ow am yegm yej'eke agñ a ek'oc el ec'onm a nimum elu Krist em gbuñ ke ca uw a irm. ¹⁹ Etnj ek'ow el owr anñ na ce eci s'oc ey e low onn a s'elu Krist em, ke s'el agñ feñ em e gbre esél tasi!

²⁰ Gbeko nawre em a, Krist igb luw em. Agñ a feñ ek'uw ab em, Krist anake ikñ anym igb a, etñ eben a ow yegm eke agñ likpr a ek'onyn onn ke uw a yeji b'ow igb. ²¹ Low na wel am ekn eben, anke egn nyam ce, ek'el Adam ab em anake luw anñ ow a. Etnj egn nyam ce, ek'el Krist ab em anake agñ b'ow igb luw em a. ²² Agñ feñ b'uw, anke -l'okr af Adam ab. Eben nyam coco, agñ feñ b'ow eññ sel, anke -l'okr af Krist ab, ²³ gbeko egn egn ec'elel eke ow onñ es

anñ ab em: Krist anake ikñ anym igb luw em a. Ow e jam a, legñ a eke li b'ow l'ewl meny l'ow a, agñ a ek'el in ec'a, el yeji b'ow igb gñ. ²⁴ Sica nuñ eññ em a, Krist b'ow nuññ es ew enññ feñ, abusu enññ feñ lele lec enññ feñ ab ey af. [†] Etnj li b'ow l'oc in ec'es ew a n'onñ Es Nyam. ²⁵ Tasi em a, ow it eke Krist k'onym es ew ab ab tonj ke Nyam ot in ec'efnu a feñ ok'r akr ew. ²⁶ Es abal el em ec'ifnu eke wel b'ow nuññ a el luw. ²⁷ Nyam Lel em, kin ow eke wel b'awl: *Nyam ot feñ ok'r es akr ew.*[†] Gbeko eke Lel a bi dad eke Nyam in ot "feñ" in ok ow es akr ew, ow ayl tasi eke Nyam anm "feñ" ab em, anke Nyam, in anake li b'onñ Krist abusu ów a feñ af a. ²⁸ Etnj eke Iy a b'ow ony abusu ów a feñ af a, in obi in obi a, li b'ow l'os es Nyam ek'ow'n abusu na a ec'any af. Etnj eben a, Nyam b'ow ew feñ es nimum nimum.

²⁹ Sica eke ow elm nene, bla sosome agñ beb b'egñ eb wel ok el mij nuñ agñ ek'uw a ec'ee? Bla ow b'ow eel el eke agñ ek'uw a igbm luw em ee? ³⁰ Etnj ey obi gbe, bla sosome segn a feñ s'am ir eb ek'otu eke k'ibi ey ee? ³¹ Segñ feñ, luw anñ'm saw. Agñ lisijimel na low nawre. Etnj ow el low nawre yej'eke ntotñ b'ok'm ony eci, ey Es Kotoko Jesu Krist em. ³² Efes eb em, m'ogñ mum agñ ek'anñ ese mindey enññ af ab. Eke ow el agñ em ec'ow ce eci, ke bla m'eññ em tasi ee? Eke agñ e b'uw a igbm luw em, si dad s'ese: *s'ijr ke s'égnñ, anke efi si b'ow s'uur.*[†]

³³ Ewr erm ony ec'ow e dad em! Mæcrer nuñ bi nuññ egn ek'am ir eb senyn a. [†] ³⁴ Ewal ebar ony e nuñ em es ok ab em ese eke ek'ow it ab af, ke ki kokmñ sikpl ij! Ee, ony em a agñ anñ ek'uwm Nyam any. Etnj na eke m'am dad a, ony ec'és.

Ayaf agñ ek'uw a b'igbr luw em ee?

³⁵ Gbeko egn nyam otu eke k'ibrm ese: ayaf agñ ek'uw a b'igbr luw em ee? Bogñ e sos megl -li b'ow -l'eli ee? ³⁶ Ki tutr ow es'egñ ek'onym nuñ em af! Eke b'ewl egb liy a, ow elm eke li b'uw ye, gbuñ etñ li b'eli l'el likñ ek'anñ owr ee? ³⁷ Etnj bla b'ewl ee? Ow elm likñ a eke b'ow agb a éwlm, kó egb liy nyam ce b'oc elu wus em, ow otu eke k'el ble liy olog egn liy kaka feñ. ³⁸ Etnj ow e jam a, Nyam b'ow egn liy a sos yec'eke l'erur e li k'onñ ow a, etñ li b'onñ egb liy feñ sos eke k'el ow ec'a.

³⁹ Mob feñ ek'anñ owr a élim sos neny nyam. Agñ e sos a lele mindey ec'ab ab elm neny nyam; etñ or lele soññ ab ec'a yeji bebmmn.

[†] **15:8** em eke m'itm tasi a:Grek em a odad na ec'iri tasi el: em eke m'anñ ese iy eke k'usum ke wel ew af. Krist okm sos okm yegm Pol eke n'anñ sikpl kok owi em a, ow onñ etñ l'itññ erm em (Èkn Ob Kok 9.1-18). [†] **15:24** Bèbmn Efes 1.21; Kolos 1.16. [†] **15:27** Selu 110.1. [†] **15:32** Esayi 22.13. [†] **15:33** Anja, Grek iy Menandr ek'el sow awl es a ec'odad nyam anake Pol oc dadr odad a.

40 Eke wel otu e ki dad ese mob ek'anñ afr a eli "sos" ese wus anja ec'a ek'anñ ab af yeji, el e jejn a elm neny nyam. 41 Lighn e jejn a elm kpenj awl ec'ab ab, etñ el yony mum e jejn elm kpenj milél ec'ab ab. Etñ léi nyam nyam e jejn a bobo yeji elm kpenj milél ejec'a ec'ab ab.

42 Legñ a ek'agn b'ow igb luw em a, eben eke ow b'ow ecr ana. Yec'a eke wel b'elu nomu em ese likñ liy af a, el sos megl ek'it eke k'ugn es. Gbeko eke li b'igh luw em a, li k'otum l'ugn es ij. 43 Yec'a eke wel b'elu nomu em a, el sos megl ek'elm low kaka. Gbeko eke li b'igh luw em a, anygbel b'iy'r em gbñj. Yec'a eke wel b'elu nomu em a, el sos megl ek'onym sos kaka. Gbeko eke li b'igh luw em a, lec b'iy'r em gbñj.

44 Sos megl eke wel b'elu nomu em ese likñ liy af a, el sos megl nene ce. Gbeko eke li b'igh luw em a, Abñ Lala b'oj'n n'anñ owr. Ow ony sos megl nyam ek'el sos megl nene ce. Gbeko ow ony sos megl nyam yeji eke b'ejñ owr anñ Abñ Lala em. 45 Nyam Lel em wel dad nine: *Adam ek'el krekre ec'egñ a, el egñ nene ce ek'ejñ owr anñ.*† Gbeko Adam es abal el a, in ejñ owr anñ Abñ Lala em etñ li b'ojñ agñ ejec'a owr anñ.

46 Gbeko ów a ec'es onñm em a, Adam a eke b'ikñ anym ow a elm in a eke Abñ Lala ojñ anñ owr a, ko Adam a ek'el egñ nene ce a. In e jam a gbunj etñ Adam es abal el a eke Abñ Lala ojñ anñ owr a b'ow. 47 Nyam kok krekre ec'egñ a wus e siflefl ab, gbeko yony em ec'egñ a afr n'anñ l'ow. 48 Wus ec'agn a feñ eli sos megl ek'otarir es egñ a ek'anñ wus em ey okm ec'ab ab. Afr ec'agn a feñ ek'anñ a eli sos megl ek'otarir es egñ a ek'anñ afr ow ec'ab ab. 49 Etñ ese elel eke si b'otarir es egñ a ek'anñ wus em ey okm ab ab a, legñ anym em a, si b'ow s'otarir es egñ a ek'anñ afr ow ab ab yeji.

50 Agñ lisijimel, kin low tasi eke m'am dad: ob yec'eke wel kok sos megl lele mebl ab em a, k'otum eym Nyam e gbrenjbi usu a. Etñ yec'a eke b'ugn es a, k'otum ejñm owr anñ ek'onym uwr a.

51 Sica m'am ow mi dad ony low nyam eke lol es: si k'ow s'uwm ey feñ, gbeko Nyam b'ow itññ ey feñ e sos megl a. 52 Low na b'ow ec'afa, ow b'ow ec'afa marem, wanci ab af eke kókr es abal el a b'ow ikñ a. Ee, kókr a b'ow ikñ etñ agñ a ek'uw a b'ow igb owr anñ ek'onym uwr a eci, etñ ey feñ si b'ow s'itññ. 53 Tasi em a, ow it eke ey e sos megl a eke b'uw ke b'ugn es a, k'itññ el sos megl eke k'ow uwm legñ kaka ke k'ow ugn es ij. 54 Sica ey e sos megl a otu eke k'uw ke ugn es, gbeko, -li b'ow -

l'itññ -l'el sos megl eke b'ow anñ segn feñ. Eke low na b'ow ey a, ow b'ow ojñ ów a feñ ey ese elel eke Nyam Lel dad ab af: *any eb ony luw emn nimum nimum.*† 55 *Luw, bogñ η ec'any eb ab a ee? Luw, bogñ η eci mbe ab a ee?*† 56 *Luw eci mbe a, sikpl ogn ow b'anñ ow, etñ sikpl b'ejñ in ec'abusu a ol ogn.* 57 Gbeko s'ojñ Nyam eke b'ecr ey Es Kotoko Jesu Krist em ojñ ey any eb a bia.

58 Ow sosiem, erur em ec'agn lisijimel, èlul lec okm, inynn es kikri! Segñ feñ, kókr Es Kotoko e juma a mewl em. Ony obi yeji uwr any eke in e juma eke am kokr a, elm gbre ofr ofr ek'am ijñ.

16

Os eke wel okl eke k'elum Jerusalem e Nyamel a abu

1 Sica si dádr os a eke wel am okl eke k'elum Jerusalem e Nyamel a ec'omñ esel a abu a e low. Kókr low nenyembri nyam a ce eke mi dad m'ojñ Sinyamel ek'anñ Galasi wus af a: 2 *dimas feñ, egñ egñ akñ etñ, b'ow oc os am ew es saw; ow ojñ ke wel k'ékum eke mi k'anñ m'ow gbunj ke wel ás os a luku.* 3 Legñ a eke mi b'ow m'ow a, agñ a eke sosum otr a, mi b'ow m'erm el Jerusalem. Mi b'ow m'ojñ el abusu e lel, ke -l'oc ony ec'ob ap a -n'im. 4 Sica ek'ow it ek'em obi yeji mi k'im a, ke -n'im lel em ab.

Pól am bebñm eke k'im usu

5 Mi b'ow m'ow ony ogn yogñ eke mi b'ec Maseduan a, anke mi b'ow m'ecr yogñ eci. 6 K'aw ke m'ann ony ab segn beb, oglog ke ow él lefr legñ iy a nimum. Ow ojñ ke élumñ'm abu m'okñ any m'im em ec'usu a. 7 Tasi em a, m'erurm eke ow k'el ekn ce mi k'ekñ ony ke m'áfñ es m'aam. M'am ony tutr eke mi k'anñ ony ab segn beb eke Es Kotoko egñ ce.

8 Gbeko mi b'ow m'anñ Efes tonj ke Pantekot ec'es gbegbl a ów, 9 anke em e juma kok ec'abusu nono eru'm es anja, eke agñ nono am atar em ab yeji.

10 Eke Timote ow a, ewr in e lis e low erm, yec'etñ ke l'ékn eke ebr ir senyn senyn ony ogn yogñ, anke in yeji Es Kotoko e juma n'am kok ese em af. 11 Egn kaka ony em a k'fir ir es. Ko onan in ob eke k'elum'n abu, l'éwl l'ow n'ejñ'm erm es ey em, anke m'am eku'r in lele agñ lisijimel a eke b'ow ewl'l ab ab.

12 Sica ey lisijim Apolos e lis ec'a, † m'atr'r sos es sakñ nono eke li k'ow l'ekñ ony agñ lisijimel beb ab ab, gbeko sicaca

† 15:45 Adam krekre a ec'a, èkn Nunj Ob 2.7. Adam es abal el a, in l'el Krist. † 15:54 Esayi 25.8. Septant em ec'odad eke wel oc. † 15:55 Ose 13.14. Septant em ec'odad eke wel oc. † 16:12 Apolos:Èkn Ob Kok 18.24; 19.1; 1 Korent 1.12; Tit 3.13.

em a, li k'erurm eke li k'im usu. Eke abusu
b'ow eru'r es a, li b'ow l'ow.

Ów om es abal el lele esñn ab

¹³ Anñn any owr, inymn es kikri omn
em! Àtar sos es, onyn lec! ¹⁴ Kòkr fəñ erur
em.

¹⁵ Agñ lisijimel, emeny kin low om nyam:
ony uwr any eke Stefanas lel in ec'akñ ab
ab el Akayi † wus ogog ec'agñ krekre eke
itñn erm em, ke egn omn esel ejec'a e juma
eke -li ki kok -n'oj a e low -l'abr. ¹⁶ Ow
sosiem, ðlumn agñ nene a lele agñ a fəñ
eke am atr sos es kok juma el ab a.

¹⁷ Sos em am inñ'm Stefanas, Fortunatus
lele Akayikus ab ec'ow na eke ow am
ekn'm a eci. † El eci saw eke -n'anñn'm
a, ow anñ esə ony yeji saw cə ony anñn'm
af. ¹⁸ Ee, -n'oj'm erm es ey etñ ony yeji -
n'oj ony. Ow akpl eke k'uwr agñ nene a e
leg ab any.

¹⁹ Azi wus af † e Sinyamel a fəñ am esñn
ony. Akilas, Prisil lele agñ a eke b'as luku
el ec'akñ a, am esñn ony senyn senyn Es
Kotoko e nin em.† ²⁰ Omn esel a fəñ ek'anñ
añ a am esñn ony. Esñninin ony ofr ke
ýyarir af esə Krist em ec'agñ lisijimel lele
lisijowel ab af.

²¹ Em Pəl, em obi ec'abu em mi non esñn
na.

²² Eke egn nyam erurm Es Kotoko, ke
Nyam ígn owl! *Marana ta!* Ey Es Kotoko
ow. †

²³ Ke Es Kotoko Jesu édn ony owro!

²⁴ M'erur ony fəñ Es Kotoko Jesu Krist
em.

† **16:15** Akayiel Gres esr em a e wus ogog. Af yogñ anake Korent ec'eb a anñ a. † **16:17** Stefanas, Fortunatus lele Akayikus ab:wel bi tutr eke agñ nyahan na anake oc Korent e Nyamel a e lel ek'awñ Pəl a is'r a. † **16:19** Azi wus afel wus ogog nyam eke Rom ec'es ew es a ew es. Yefenyina em a, usu na anake wel b'esñ Turki a. Efes ec'eb a eke Pəl anñ em non lel na a, el wus ogog yogñ e seb a e logñ any. † **16:19** Akilas lele Prisil ab:Ekñ Ob Kok 18.2, 18-19. † **16:22** Marana ta:na odad ek'el Arame ebr em, ow e nyandre el: *ey Es Kotoko ow!* Jesu lele Palestin e kretienel krekre ab ab ec'abr nyam ek'abr.

Pól e lél yony em ek'awñ Korént eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Erm es Pól ij akpo nyahan Efes eb em, in e sakp nyahan em ec'usu im ab em, ec a eke li b'ec susu susu n'am ob Amani Mamm eci kokoba a. Yogn anake ni non krekre em Korént e lel a n'awñ Nyamel ek'ann Korént a. Eke ow ibn tel a, wuwal owi ey Efes eb ab em, toñ Pól tel ce ke irmn in e sel a (Ob Kok 19; 2 Korént 1.8-10).

Ow e jam a, Timote ann Korént ow lele amani enun ab eke em bubr owi a in ann ce etñ nyimn esel beb in am cacak ow. Ow on Pól in obi im yogñ etñ om el ów eke -li k'itñ es an. In ec'im na eke n'im n'am ekn wél ab em anake Nyamel ab em ec'idr es nyam kok'r és, ow'r'r sos es a (2.5-11; 7.12). Low na nun af, Pól ewl kpra im Efes etñ ni non lel ejeci nyam sos es ow non ab (2.4; 7.8); Tit anake oc lel a im a, ko lel ikñ a, yefenyina em a, s'uwm usu nun nyam ek'ow ey ab any. Ow e jam a, Pól ngboñ Efes etñ us e jagb aam Korént, gbeko l'ecr Maseduan eci eke li k'ekn Sinyamel ek'ann Filip eb em lele Tesaloni eb em ab a. Yogn, l'obr Tit (7.5-6) ek'ism amani amamn ab eke lel es abal e a in osu ey amamn Korént yogñ (7.7).

Eben yeji, Pól uw any eke agñ ann Korént yogñ eke am cacak'r. Etñ ni non lel na eke s'esñ Pól e lel yony em eke awñ Korént eyñ a. Lel na anake el silé a eke ni non n'awñ Korént e Nyamel a ec'es abal e a.

Nun 1 toñ nun 7 a, am otar low sosiem eke n'onny wél ec'im ekn e low a eke li bebñ l'ew es a l'itñ lele low nun af eke ni non lel lebl kpankpan n'awñ wél a. Gbeko, sos em inñ'n eke lel ikñ a osu ey amamn a.

Pól am tutr eke k'im ann el ab ibn etñ n'am atr wél sos es eke -li ki yibr ob ap a eke wél am kok Jerusalem ec'ogboru a sosiem ec'a, ke -l'elu el ec'erm mamn a okm (Nun 8 toñ nun 9).

Nun 10 toñ nun 13 em a, Pól agbr lebl es lel ab em etñ n'am dogñ in ec'erm es e l'el ec'abusu eke n'onny a e low. Etñ li dad eke in e jam ec'ow eke in b'ow in ow wél ec'arañ a, in b'ow in elu in ec'abusu ony a okm eke ow'n it ek'in ki kok eben. Eke n'awñ lel a, ow ibn etñ l'ow l'ey Korént etñ n'ann lefr legñ iy a nimum ese elele eke li bebñ l'ew es ab af (1 Korént 16.5-6). In

eci Korént eke n'im n'am ekn a anake ni non Rom eyñ eci lel a.

Eshñ

¹ Em Pól, m'el Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur. Ey lisijim Timote ab e nin em, m'am awñ Nyamel ek'ann Korént a lele Nyam ec'agn a feñ ek'ann Akayi nimum ab a lel na. †

² Ke Nyam ey Es lele Es Kotoko Jesu Krist ab edñ ony owro ke ony ony erm es ey!

Pól am on Nyam bia

³ Si kóklm Nyam ek'el ey Es Kotoko Jesu Krist ec'Es a! L'el egñ Es ek'ij gbrenjbi soñ ikñ em etñ l'el Nyam eke b'atr ey sos es low low feñ em. ⁴ Li b'atr ey sos es ey e ses babur feñ em, yec'etñ ke ey yeji s'atr agñ ek'am ij gbre a sos es. Etñ eben a, si b'on el yec'a eke ey obi yeji si b'eb Nyam ogñ a. ⁵ Tasi em a, eel a eke si b'ij gbre nono Krist e nin a ec'a, eben nenyembri nyam si b'ejñ sos es atr nono in em. ⁶ Eke s'ann es abur em, ke ony e sos es atr lele ony e sog ab eci. Eke s'am ejñ sos es atr, ke ony e sos eke si k'atr ony es égn gbre nenyembri nyam a eke s'am ij ese ony af a ebr eci. ⁷ S'onny omm tasi ey em eke si bi tutr ony e lís owi a, anke s'uw low nyam any: ek'am ijr gbre ey ab a, ony yeji sos es atr eke s'ejñ a el ony eci.

⁸ Agñ lisijimel, ow it e k'uw'r any eke Azi wus af a, † s'egñ gbre ijr egbel nono s'eb, gbre ijr ek'el e leg a agb afñ ey e lec ab es, toñ ke s'irmn owr ann ec'omn feñ. ⁹ Etñ ey obi yeji s'uw any tasi eke si b'ow s'uw. Eben a, si k'otum s'ocm ey ec'omn s'elum ey obi em ij, ko Nyam eke b'igbm agñ luw em a soñy coco em si k'oc s'elu. ¹⁰ Nyam anake ony oc ey es luw na em a etñ emeny li b'ow n'onny l'oc ey es. Ee, s'onny omm in em eke emeny li b'ow n'onny l'oc ey es. ¹¹ Ony yeji, eke bi non Nyam ony ey, ke abu elum ey a. Etñ si b'ow s'ejñ bibm Nyam em, agñ nono eci nono a sosiem. Etñ na sosiem agñ nono b'ow otu ony Nyam bia ey eci.

Pól itñ in ec'usu im ec'ow a eke li bebñ a

¹² Eke low nyam ann eke k'on ntotñ ok ey, ke ey ec'ow tutr a ec'ow eke ókm ey af a. N'am dad ey tasi eke si kok low elum em lele nenyembri nyam em ab agñ feñ ab, ab brobro ony e lís. Na low ek'ann Nyam ogñ ow, Nyam eci erm mamn a anake nyimn ey a, ko ow elm agñ e sewr a gbe. ¹³⁻¹⁴ Tasi em a, awal yec'a eke si non ey e silé ab em a, irir etñ si lolam ony low kaka es em yogñ. Low nyam gbé ann eke irimn okm

† 1:1 Akayianñ Gres esr em a. Pól eci yogñ eke og es im ec'a, ekn Ob Kok 18.1-18. † 1:8 Azi wus af a:ekñ 1 Korént 16.19 lel ow ec'akr otar ab ab. † 1:13-14 legñ a eke Es Kotoko Jesu b'ow ow a:ekñ 1 Tesaloni 2.19-20.

ony es sos em, ko m'am ony omn eke ow b'ow ok ony es sos em tasi: legñ a eke Es Kotoko Jesu b'ow ow a,† ntotñ b'ow ok ony ey eci, ese lelel eke ey yeji ow b'ow ok ey ony ec'ab af.

15-16 Eke m'uw ony eci ntotñ ab any tasi a, mi bebñ eke mi k'ikñ anym m'ec ony ogñ a, ke m'ann yogñ m'im Maseduan, ba em e meny ewl ow em a, ke mi gbär es ony ogñ yogñ. Eben a, ow b'ow ony ony abusu kokr sos em inñ sakp yony etñ b'ow elumn'm abu m'im Jude. † 17 Eke mi bebñ low na a, ko mi tutrm öw ee? Oglog eke mi bi bebñ öw a, ko em obi ec'erur a eke mi ki kok a sosisem mi b'egñ "εε", ke emeny m'itññ m'ese "njan" ee? 18 M'am eb Nyam danñu, odad eke s'am dad ony a, elm "εε" lele "njan" ab. 19 Silas, Timote lele em ab, s'öb ony Nyam Jim Jesu Krist ec'amani a. Ow akpl ke úwr any eke Jesu elm "εε" lele "njan" ab, ko segñ feñ "εε" ce li b'el. 20 Tasi em a, Jesu el öw a feñ eke Nyam ewar ey ew es a eci "εε". Etñ Jesu em anake si bi dad ey eci "amen" a, ke si bi koklm Nyam ec'anygbel a. 21 Nyam in obi anake b'öñ ke ony lele ey ab, si b'öññ lec Krist em a. In anake li sösum l'ot ey, 22 ke l'ew ey in e meny ewr a ek'am yegm eke s'el in ec'a af a. L'oc Abñ Lala l'elü ey erm em, eke k'el aja a eke li b'ow n'öñ ey a eci asmanu.

23 Bla sosisem etñ mi k'ewlm mi k'owm Korent ee? M'am eb Nyam danñu, l'uw'm any etñ l'uw any eke m'onym yadñ. Mi k'owm, anke m'erurm eke mi k'ijr ony gbre. 24 S'ölm eke si k'öñ ony low lec em ubr nawre. Tasi em a, ijr lec omn em, gbeko s'am erur eke si k'okr af si kok juma ony e sos em inñ a eci.

2

1 Kin low yec'eke mi bebñ a: m'erurm eke mi k'ewl m'ow ony ogñ yogñ, eke emeny ow b'ow öwr ony sos es. † 2 Eke em m'owr ony sos es, ke bwo ec'egñ b'ow ony m sos em inñ, eke ow elm ony a ce eke m'owr ony sos es ab ee? 3 M'erurm eke mi k'ow m'ekñ ony, ke m'owr ony sos es. Ow akplm ec'agn a ek'it eke k'öñ m sos em inñ a, k'el agñ a eke b'owr'm sos es a. Na ec'anake m'awñ ony lel es abal el a. † M'uw any tasi eke low yec'eke b'öñ m sos em inñ a, ony yeji b'öñ ony sos em inñ.

4 Εε, mikñ ab mi non lel a m'awñ ony, sos es ow lel erm mij ab iy'm erm em gböñ. Gbeko m'awññ ony lel a eke mi k'owr ony sos es, m'awñ ony yec'etñ ke ékan erur ligbel a eke m'onny ony ec'a.

Pol am oc low ap egñ a eke wewr'r a

5 Nawre, egñ na eke is sos es ow owi na a, ow elm öw a m'erurm eke mi k'agbr gbe, ko m'am dad m'ese li kok Nyamel low ñññ l'akm em obi a. Etñ ek'ow elm ony feñ yeji, ony em ec'agn beb gbe low a on es. 6 Egñ ikñ a ec'a, abr a ce eke ony em ec'agn enym'n a ödñ ce ñ. 7 Ow sosisem, caca em a, ow akpl eke k'ocr apr ir ke atar ir sos es; ek'ow elm eben, sos es ow ligbel ötu eke k'owr'r sos es nimum nimum. 8 Sica m'am ibrm eke k'elul erur ökm in e lis. 9 Tasi em a, kin low a nuñ af eke m'awñ ony lel a: m'erur eke mi k'ekñ eke b'ow onyñ elumn low low feñ em. 10 Eke b'apr egñ low, em yeji mi b'apr. Eke low ann eke mi k'ap yeji, mi b'oc m'ap ony sosisem, Krist ec'any af. 11 Etñ nene a, Satan ötum ejum ey. Εε, s'uw in e sow tutr ab any tasi.

Pol im Troas eb em

12 Eke m'im m'ey Troas eb em, Krist ec'Amani Mamm a ec'öb ec'a, Es Kotoko ony m m'ejñ juma na e kok ec'abusu mamm. 13 Gbeko m'onny ermij nono, anke m'otum m'ejññ ey lisijim Tit. Na sosisem m'ibrm Troas ec'agn a abusu etñ m'eb ejagb m'im Maseduan wus af.

Jesu Krist b'eb any öñ ey

14 S'öññ Nyam bia! Segñ feñ, li b'ecr Krist em l'ot l'ok ey in ec'agn a ek'eb any ke am ij facue ab em, etñ li b'ecr ey em n'öñ wel uw Krist any usu a feñ. Ow ann ese söññ mamm eke b'eb es usu a feñ af. † 15 Εε, ey s'ann ese mijey söññ eke Krist am ony Nyam af. Etñ ow eci söññ a ok sakp yony: agñ a ek'annñ sel ejñ ec'ejagb ab af a lele el a ek'am irmñ el e sel ab ab eci. 16 Agñ a ek'am irm ec'a, ow el luw e söññ eke b'ism luw ab. Kö agñ likpr a ec'a, ow el owr ann e söññ eke b'ism owr ann ab. Etñ ko bwo ec'egñ ony abusu eke ki kok juma nene ee? 17 Ey s'ann ese agñ nono gbäl eke b'oc Nyam odad am öñ an, os eke -li k'ejñ sosisem ec'ab af. Ey, Nyam am ekñ eke s'am dad odad eke b'ann in ogñ ow

† 1:15-16 Pol ony tutr eke k'im Korent (èkn 1 Korent 16.5-9); aja n'am otar low a nuñ af eke li k'ewlm li k'owm li k'ekñm wel a akr (èkn akr 23-24 em a). † 2:1 eke emeny ow b'ow öwr ony sos es: low any uw esel beb tutr eke Pol im Korent kok segñ abi ka eke ni non 1 Korent uwr a (èkn 2 Korent 13.1). Gbeko wel ebm Pol senyñ senyñ etñ Nyamel ec'egñ nyam kok'r és eke Nyamel dadm low kaka (èkn akr 5 tonj akr 11 em a). † 2:3 Pol am dad lel nyam eke n'awñ wel a e low. Lel a, s'uwmm yogñ nuñ nyam eke l'ey ab any. † 2:14 Ow ann ese söññ mamm eke b'eb es usu a feñ af: eke wel b'ogñ ar uwr a, ar ogñ esel a eke eb any a b'öññ es, el e madu a eke -n'onyn ar em a ann el jam, ke -n'am ok baññ. Eb eyñ a sos em inñ em, bi kprakpab suw amamn ám wowl eberñ em a ke ám ofñ sekp söññ. Söññ mamm a eke b'öññ ok ökm a akpl agñ a ek'eb any a eci; kö madu a ec'a, ow b'el luw e söññ.

a neny nyam em, etj s'am dad lele Krist ec'abusu ab ab.

3

Sinn owr a e juma kok esel

1 Nene eke s'am dad a, ko ey obi ey obi s'am aw abusu s'eb ab ee? Agj beb ec'a ow it eke -li ki yegm ony el ec'abusu ony e silel oglog -l'ibrm ony e lis. Ko ey yeji eben si ki kok ab ee? 2 Ey e lel a, ow ow el ony. Ey e merm ab em wel non, agj a fej uw any etj b'awl. 3 Ee, ow ayl, Krist in obi non lel na, etj ey anake s'oc s'ow a. N'anm ese lel eke wel oc lel mij non ab af, ko Nyam ek'annj owr ec'Abj a l'oc ni non. Ow elm lebn af ni nonm, † ko agj e merm ab em ni non.

4 Nyam ec'any af a, s'onj onm low na em, anke Krist onj ey onm ony ligbel. 5 Si ki tutrm eke si k'onj abusu si kok low ey sony coco, ko Nyam anake onj ey s'onj abusu si kok low a eke s'am kok a. 6 In anake n'onj ey s'onj abusu s'am kok sinn owr na e juma a. Sinn na anm ol eke wel non a e low em, ko Abj Lala e low em n'annj. Ol eke wel non a b'ism luw ab, ko Abj Lala, in, b'ism sel ab.

7 Ol a eci sodad a lebn af wel non, etj luw ce l'ism ab. Gbeko eben yeji, Nyam ec'anygbel a jejn Mois ec'any ab af. In ec'any a am jejn afjn es tonj Israel ec'ey a otum eke ki ler'r, eke jejn a ob nun am is es a bobo yeji. † 8 Gbeko Abj Lala e juma a eke am kok a b'ow ejn anygbel agb akm na. 9 Eke ol eke b'ism agj luw ab a e juma a ejn anygbel ligbel, ow ayl tasi eke Abj Lala eke b'onj agj el nyim nyim a eci juma a, b'ow ejn anygbel eke b'ow agb nono ligbel. 10 Ow onj a, anygbel a eke legj sig em a jejn a, elm low kaka ij anygbel liplemu na ec'any af. 11 Eke ow a eke ibnm a anygbel iy em gbonj, eben ke el a eke bibn a, b'ow ejn anygbel ek'agb nono ligbel.

12 Low onm na ab, s'onj onm iy ey em gbonj. 13 Ey si kókm ese Mois eke oc gbad bubur any es, yec'etj ke Israel ec'ey a k'onj abusu eknm anygbel a e jejn a eke ibnm, ke am uwr a. 14 Gbeko el e nunj em ony a otum irim low kaka. Etj tonj yefenyina em, eke -li b'awl sinn sig e silel a, † gbad nyam a ce emeny bi bubur ow a es, anke gbad a, Krist ab ec'af okr a ce b'onj oc'r es. 15 Tasi em a, tonj yefenyina em, sakp sakp fej eke Israel ejn b'awl Mois e silel a, gbad nyam bi bubur el e nunj em ony ab es. 16 Gbeko sakp sakp fej eke ejn nyam b'awl ow Es Kotoko ogn a, gbad a b'oc es.

† 17 Odad na eke el "Es Kotoko" a, ke Abj Lala ana. Etj eke Es Kotoko ec'Abj a anj usu nyam, in anake li b'onj ey s'ngbonj ey e madu el ab em a. 18 Ey fej ec'any a gbe gbad anm buburm es, etj Es Kotoko ec'anygbel a am onj'n li jejn ese akrono em es am ler af. Etj Es Kotoko ek'el Abj a b'itjn ey. Li b'onj s'annj ese in af, anygbel ligbel nyam eke segj fej anj ese in ec'ab af ab em.

4

Jesu ab s'am ijr gbre

1 Nyam, in ec'erm mamn ab em, abul ey juma na; ow sosisem anake sos owm ey es a. 2 Ey si wal yadj owi fej eke wel b'oc kokr es owi es lol em a s'elu es. S'am kok low nenyembri nyam em etj s'onjnm Nyam ec'odad ebl a s'itjnm. Ko nana, si b'elu low nawre okm kpata, etj eben a, ow b'onj agj fej el e tutr ab em, b'uw agj yec'eke s'el ab any. 3 Gbeko eben yeji, ey ec'Amani Mamn a b'el ob eke lol es agj beb a eke am irmn el e sel a eci. 4 -N'onjnm onm anke Satan, wus na e nyam njn a efal el e nunj em ony a any, etj ow onj -l'eknmn Amani Mamn ab em ec'usuayl a eke am jejn ow a. Amani Mamn a am dad Krist ek'in obi a el Nyam ec'es otarir kpej ec'anygbel a ec'odad. 5 Tasi em a, amani a eke s'am ob a, ow elm ey obi, ko Es Kotoko Jesu Krist s'am ob. Etj ey, s'el ony e juma kok esel Jesu Krist sosisem. 6 Nyam dad nine: *ke usuayl áfh ncebn ec'arajh!*† Etj ow el in obi eke l'afj ey e merm ab em ey ec'es ekan eci, ke n'onj ey s'ekn in ec'anygbel a ek'am jejn Krist ec'any a.

7 Gbeko ey eke s'am abu ob ony na a, s'annj ese kpej em mew af. Ow b'onj wel b'uw any senyn senyn eke abusu gbel na ow elm ey em ow ánm ey okm, ko Nyam ogn a ow b'annj ow. 8 Ses babur b'eb ey susu fej, gbeko -li kiknmn ey es. Etj eke si b'annj sel at em a bobo yeji, s'igjnm low a s'elum es. 9 Wel b'ijr ey gbre ey ec'omn a sosisem, gbeko Nyam igjnm elum ey es. Wel b'onj ok ey wus, ko s'úwm gbe. 10 Gbre ij na em, si b'uw Jesu e luw a ek'annj ey sos megl em ab any, yec'etj ke s'otu s'uw in ec'owr anj a ek'annj ey sos megl em a yeji any. 11 Tasi em a, s'annj owr, gbeko segj fej si b'onj low luw ab eke s'am us Jesu jam a sosisem. Etj eben a yeji, ow b'onj wel b'ekn eke Jesu anj owr ey e sos megl a eke b'uw ab em. 12 Low eke wel b'ekn em a el: luw eke am kok low ey em, ke owr anj in am kok low ony em a.

† 3:3 Aja, Mois ec'ol a e low Pol am tutr. Ekn Okm Ok 24.12. Kokoba ob es Jeremi dad eke Nyam in b'ow in non ol owr a agj e merm ab em. Ekn Jeremi 31.33; Ezekiel 11.19; 36.26-27. † 3:7 Ekn Okm Ok 34.29. † 3:14 *sinn sig e silel a:el* -l'el Amani Sig e silel a. † 3:16 Ekn Okm Ok 34.34. † 4:6 Ekn Nunj Ob 1.3. † 4:13 Ekn Selu 116.10.

¹³ Nyam Lel dad nine: *M'ony ɔmn, ow sosisem mi dad.*† ɔmn nyam a ce b'ɔn ey si kok low. Ey yeji s'ɔny ɔmn, ow sosisem s'am dad. ¹⁴ Ɛe, s'uw any eke Nyam ek'igbm Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu luw em a, ey yeji b'ow igbm ey luw em in ab, etn ɔny lel ey ab, li b'ow l'ot l'ok ey es ow e saw. ¹⁵ Gbre feŋ eke s'am ij a ɔny sosisem, yec'etn ke Nyam ec'ow amamn a eke am agb eb es a, ɔn seŋ feŋ am enyn nɔnɔ ɔn in bia, ke ɔkar af ɔny feŋ kɔklmn in.

Sos ɔwm ey es luw ec'any af

¹⁶ Na sosisem anake sos ɔwm ey es a. Etŋ eke ey e sos megl a am uŋ tɛl tɛl yeji, yec'a ek'el ey ec'abŋ em ec'a, legŋni nyam nyam feŋ b'el owr. ¹⁷ Ɛe, ey e yefenyina em e gbre ij nɔnɔ a ew fuɛfuɛ etŋ bibn seŋ tɛl ce, gbekɔ ow bi bɛbm anygbel liplemu nyam ey eci. Anygbel ikŋ a b'ann seŋ feŋ etŋ l'agb nɔnɔ l'akm ey e yefenyina e gbre ij a feŋ. ¹⁸ Ɛy, s'ɔlm yec'a eke wɛl ɔtu eke k'ɛkn ab es, kɔ yec'a eke wɛl ɛknm a s'am ɔl es. Tasi em a, yec'a eke wɛl ɔtu eke k'ɛkn a ibnm nɔnɔ, kɔ yec'a eke wɛl ɛknm a b'ann seŋ feŋ.

5

Afr e sos megl a e low

¹ Wus af aŋa, s'ir sos megl nyam ek'ann ɛse ndey lel em ɛl † eke legŋ nyam b'ow ufŋ es ab em. Gbekɔ s'uw any eke afr Nyam ew ey ɛl nyam eke b'ow ann seŋ feŋ ab es. Ɛl eke Nyam us in obi, ke ow elm agŋ ec'abu usm. ² Sicaa em a, s'am ikŋn sɔmu, † etŋ s'am ɔɔl ey e lec feŋ em eke si k'oc mob sus em ejec'a s'ew sos af, mob sus em a ek'el ey ec'afr ec'el a. ³ Ɛe, low na anake s'am ɔɔl es a, yec'etŋ ke si k'ɛlmn abŋ eke ɔnym sos megl. ⁴ Legŋ na em eke s'iir ey e wus aŋa ec'el ab em a, s'am ikŋn sɔmu ɛse ɛrekp leg leg ec'ew ɛs ann af. Ow elm ke s'am erur eke si k'uw ke si k'ɔnymn sos megl eci. Njan, s'am erur eke si ki sus ey ec'afr e sos megl a ɛse mob sus em af, yec'etŋ ke sel ek'ɔnym uwr a ɔny ey e sos megl a eke b'uw a emn. ⁵ Nyam in obi anake bɛbm ey eb ir na eci sos a. Etŋ n'ɔn ey Abŋ Lala eke el aja a eke li b'ow n'ɔn ey a eci asmanu.

⁶ Ow sosisem a, seŋ feŋ sos es atr iy ey em gbɔn. Gbekɔ ey s'uw any, legŋ na em eke s'iir ey e sos megl na em a, si kpab es Ɛs Kɔtɔkɔ e lís. ⁷ Tasi em a, ɔmn em s'am ir eb, kɔ ow elm es eke s'am ɛkn ab em. ⁸ Ɛe, sos es atr iy ey em gbɔn etŋ s'am erur tasi eke si k'ŋgbɔn sos megl na em, s'im s'ir eb Ɛs Kɔtɔkɔ eci saw. ⁹ Gbekɔ low krekre eke s'am erur a el ke ey owi aw'r, eke s'ann

sos megl na em etŋ s'anm em yeji. ¹⁰ Ey feŋ ow ibrm eke si b'ow s'imn Krist e jej ok a ec'any af, yec'etŋ ke eŋ eŋ ɛn yec'a ek'it eke k'ɛbm, in ec'ow amamn lel enun eke li kok in e wus aŋa ec'eb ir ab em a. †

Nyam ecr Krist em ɔny okr ey em in ab

¹¹ Ɛlum Nyam ɔmn em a, s'uw low yec'eke ow am dad ab any. Na sosisem anake s'am ɔl elel eke si ki dadr ow e low ok agŋ es sos em a. Nyam uw ey any igŋ nun etŋ l'uw any eke s'ɔny neny nyam, ɔny yeji m'am ɔmn eke ɔny e merm ab em, uwr any eben. ¹² Ɛy, emeny si k'ow s'ɔlm eke si k'aw abusu s'eb, kɔ s'am erur eke si k'ɔn ɔny abusu ntɔtŋ ok ɔny ey eci, yec'etŋ ke ɔnyn low dadr ɔn agŋ a eke b'ew sos ow eke wɛl b'ɛkn nyamn em a eci, ke ow elm ɔw a eke b'ann eŋ erm em ec'a. ¹³ Eke agŋ am dad eke en em in uŋ ey, ke Nyam sosisem eci. Etŋ eke wɛl am ot ey ɔny es oku, ke ɔny e low nimamn eci. ¹⁴ Erur eke Krist ɔny ey ec'a am ucu ɔny ey es, anke s'uw any tasi eke eŋ nyam ce uw agŋ feŋ eci; eŋ a el Krist, etŋ ey feŋ in e low a el ey eci. ¹⁵ L'uw ey feŋ eci, yec'etŋ ke agŋ ek'ann owr a k'irm eb el obi el obi ec'ij, kɔ ke -l'ir eb Krist ek'uw ke igb luw em el ec'a eci.

¹⁶ Low na sosisem anake jam aŋa, si k'ow si lerm eŋ ɛse elel ek'agŋ bi leŋ eŋ ab af a. Etŋ ek'ow el eben anake si ler Krist a, ke jam aŋa, ow elm eben s'am lerm 'n ij. ¹⁷ Ow sosisem, eke eŋ nyam okr af Krist ab, n'ann ɛse eŋ eke Nyam kokr em af. Low yec'eke el lisig a uwr, etŋ yec'a ek'el owr a eb usu. ¹⁸ Amua feŋ Nyam ogŋ ow b'ann ow. L'ecr Krist em n'ɔny l'okr ey em in obi in obi ab, etŋ l'abul ey agŋ ejec'a lele in ab ec'em okr a e juma. ¹⁹ Nawre, Nyam erm Krist ow in lele agŋ ab ec'em okr a eci, etŋ l'úsm wɛl ec'ow ɔbr in e lís a e low jam ij. Etŋ l'abul ey in ec'em okr ec'amani ɔb a.

²⁰ Ey s'ann ɛse ɛrmu eke Krist am erm af. Etŋ Nyam b'ecr ey em dad ɔny odad ɛse: «Krist e nin em, s'am ok ɔny merm sabu af, yɛbr Nyam ɔny ɔkr ɔny em in ab!» ²¹ Krist onym sikpl kaka, gbekɔ Nyam ɔb'r low luw eci ɛse sikpl es af ey usu iy, yec'etŋ ke si b'okr af Krist ab a, Nyam ɔt ey ɛse agŋ nyim nyim af.

6

¹ Sica ey eke s'am kok juma Nyam ab a, s'am dad ɔny eke k'ocr bibm a ek'ɛŋan in ec'abu em a kokar low senyn. ² Tasi em a, Nyam dad nine:

Legŋ mamn em a, m'egŋ'ŋ nenyim, etŋ sel eŋn e legŋ a yeji, m'eb m'elu'ŋ es. †

† 5:1 ndey lel em ɛl.ow el ɛl mum nyam eke wɛl bi kok ndey lel em oglog gbada em, eke wɛl k'ɔnym ɛl tasi eke k'ɛru em a. Pol in obi yeji, kok mel akpasu na e juma. † 5:2 s'am ikŋ sɔmu:Bɛbm Rom 8.23. † 5:10 Bɛbm Rom 14.10. † 6:2 Ɛkn Esayi 49.8.

Sica yefenyina tasi anake el lægɲ mamn a, yefenyina anake el sel eɲn e lægɲ a.

³ Eke s'erurm ek'agɲ ki cak ey e juma a, ow ɔɲ ey e low fɛɲ em, si kok elel eke si k'elɲm lirɪkɲ eɲɲ kaka fɛɲ eci. ⁴ Kɔ nana, si bi yegm low fɛɲ em eke s'el Nyam e juma kok esel. Eɲɲ eɛen a, si b'ɛgɲ erm susu em sos es ɔw, ses babur, erm mij ebr; ⁵ ɔr eke wɛl b'ɔr ey, sobel em eke wɛl b'ok ey lele dedeku ec'af eke b'ok ey ab ab e low s'eb. Si b'ɛgɲ sos es kɪkn eɲɲ eɲɲ, mɛmɲ erum lele namn ab s'eb. ⁶ Si b'ir eb lala em si yegm eke s'uw Nyam e lɪs ec'ow any; s'ony low eku, s'el erm mamnu, Abɲ Lala anɲ ey ab, s'ony erur tasi, ⁷ eɲɲ si b'ow low nawrɛ e kokoba, Nyam ec'abusu ab em. Si b'oc yec'a ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a, esɛ ar ognɔn ob af, s'im agɲ ar oglog si dogɲɲ sos. ⁸ Wɛl b'usr ey sos oglog wɛl bi kok ey ɛs. Wɛl bi dad ey e low ɲɲɲ lel ey e low mamn ab. Wɛl b'ot ey ayadɲu, ke low nawrɛ cɛ si bi dad. ⁹ Wɛl bi kok ey esɛ agɲ eke wɛl uwm any af, ke wɛl uw ey any senyn senyn cɛ. Wɛl bi lɛr ey esɛ agɲ ek'am uw af, gbɛkɔ si b'anɲ owr sɛgɲ fɛɲ. Wɛl b'ɔr ey ey ec'omn a sɔsiɛm, gbɛkɔ wɛl ɪbim ey. ¹⁰ Wɛl b'ɛkn ey esɛ agɲ eke sos ɔw es af, gbɛkɔ sɛgɲ fɛɲ si b'anɲ sos em iɲɲ em. Wɛl b'ot ey ɔgbɔru, gbɛkɔ si b'ɔɲ agɲ sjec'a ony ob. Wɛl bi tuɪr eke s'onym ob kaka, ke ey nana anake s'ony ob fɛɲ a.

¹¹ Korent ec'agɲ lisijimɛl, nɛnyembri nyam em si fig ey ec'erm a si dad ony odad. ¹² S'ablɲ ey ec'erm a ony e lɪs, kɔ ony anake b'abal ony ec'a ey e lɪs a. ¹³ Sica m'am dad ony odad esɛ iy es lel in ec'ey ab af m'esɛ: kɔkr esɛ ey af, ony yeji figr ey ony e mɛrm a fonɲ.

Èl ece Nyam e lɪs

¹⁴ K'ɛwr mɛcrer agɲ a ek'onym ɔmn Nyam em ab ab, k'otumn okrmɲ eb ir af el ab. Kɔ low nɛnyembri nyam ɔtu eke k'okr af enyembri yony owi eke Nyam ɛrurm ab ab ee? Kɔ usuayl lele ncebn ab b'otu okr af ee? ¹⁵ Kɔ Krist nɛny ɔtu eke k'okr af Satan ab ee? † Kɔ nawrɛ ub es nyam lele nawrɛ ubm es nyam ab ec'araɲ a low ɔtu eke k'anɲ ee? ¹⁶ Bogɲ ec'iririr k'anɲ Nyam ec'ɛl a lele sinyam yadɲ ec'ab ab ec'araɲ ee? Ey anake s'el Nyam ek'anɲ owr ec'ɛl a, esɛ elel eke in obi li dad nine:

Mi b'ow m'anɲ el araɲ ke m'ir eb el ab.

Mi b'ow m'el el e Nyam eɲɲ -li b'ow -l'el em ec'agɲ.

¹⁷ Ow sɔsiɛm ɛs Kotokɔ dad nine:

† **6:15** Satan:odad ebl na Grek em a *Beliar*. Grek em ec'odad ebl na otarɪ es Ebre em ec'odad na ab: *Belial*, ow e nyandɛrɛ el "ob ɔfr ɔfr". Jwɪfɛl oc odad ebl na esɛ Satan e nin nyam af. † **6:18** ɛkn Ob Ap 26.12; 2 Samiɛl 7.14; Esayi 43.6; 52.11; Jeremi 31.9; Ezekiel 20.34; 37.27; Ose 2.1. † **7:8** Lɛl na eke Pɔl awɲ Korent e Nyamel a s'onym ow anm usu kaka. Lɛl a eke si b'esɲ 1 Korent a e jam anake ni non lel na ek'irm a. ɛkn 2 Korent 2.3 lel ow ec'akr otar ab ab.

Ŋgbrɔɲɲ agɲ amua ec'araɲ ke kpábr el es lɪs!

K'itɲnin ob yec'eke aylm a abu,

eɲɲ em, mi b'ow m'eb ony.

¹⁸ Eɲɲ emɛny Nyam Abusu ɛs dad nine:

Mi b'ow m'el ony ɛs,

eɲɲ ony b'ow el em ec'ey eɲɲ lel ɔwɔw ab.†

7

¹ Erur em ec'agɲ lisijimɛl, ów ɛwar amua fɛɲ el ey eci. Ow sɔsiɛm a, si yɔyɔg ob fɛɲ eke b'ibar ey e sos a lel erm ab ab a es, ke s'ɛel Nyam eci nimum nimum elum em.

Pɔl sos em am iɲɲ Nyam ec'agɲ a ec'itɲɲ a eci

² Kɔkr ey usu ony e mɛrm ab em! Si kokm enyembri yony yony owi eɲɲ kaka e lɪs, si ɲɲɲnm eɲɲ kaka ec'omn, eɲɲ s'ebm eɲɲ kaka ec'ob s'ijm. ³ Mi dadm odad nɛnɛ low e mi k'ob ony eci. Esɛ elel eke m'ikɲ anym mi dad ab af: ony owi anɲ ey erm em, eɲɲ s'okr af owr anɲ em toɲɲ luw em. ⁴ M'onɲ ɔmn ligbel ony em eɲɲ ntotɲ b'ok'm ony eci. Eke s'ony ses babur nɔnɔ yeji, m'onɲ sos es atr nɔnɔ eɲɲ sos em iɲɲ iy'm em gbɔɲ.

⁵ Tasi em a, eke s'im s'ok Maseduan a, s'ɛɲɲm sel es ok kaka. Kɔ nana, gbɛr eɲɲ eɲɲ s'ɛɲɲ esɛ: agɲ eke ok ey af lele erm em ec'erɲɲ ab. ⁶ Gbɛkɔ Nyam eke b'atr agɲ eke sos b'ow es a sos es a, atr ey sos es Tit ec'ow a ek'anɲ ow ab em. ⁷ Eɲɲ ow elm Tit ec'ow a sɔny cɛ atrm ey sos es, kɔ ony e sos a eke atar ir es ec'amani a eke n'ɔɲ ey a yeji. Li dad eke ony ony em ec'ɛkn ec'erur nɔnɔ. Eɲɲ li dad ey ony e sos em ey owi low a ek'ey a eci lele em e dogɲɲ eke dogɲɲin'm gbragbra kok em ab ab. Ów amua anake ɔɲ em e sos em iɲɲ a agb nɔnɔ a.

⁸ Tasi em a, eke em e lel es abal el a ɔwr ony sos es, ke em, ow e low ɛym im sos em ij. † ɛɛ, m'uw any tasi eke lel a ɔwr ony sos es lægɲ tel eci, eɲɲ nawrɛ ow e low ɛy'm sos em, ⁹ gbɛkɔ caca em a, m'anɲ sos em iɲɲ em. Ow elm ony e sos es ɔw a sɔsiɛm, kɔ eke ony e sos es ɔw a ɔɲ ony itɲnin es an a sɔsiɛm. Sos es ɔw a eke Nyam b'erur in ec'agɲ ec'ab ana, eɲɲ nɛnɛ a, ow am yegm eke si kokm ony low ɲɲɲ. ¹⁰ Tasi em a, sos es ɔw a eke b'akpl Nyam sos em a, b'ɔɲ ey s'itɲn es an eɲɲ bi nyimn ey sel eɲɲ em. Sos es ɔw nɛnɛ a ɔtum eke k'ey ey sos em. Gbɛkɔ wus ec'ow ec'erm mij ebr a eci sos es ɔw a, ek'itɲɲnm eɲɲ ec'es an a, bi nyimn eɲɲ luw em. ¹¹ Ony eci sos es ɔw a akpl

Nyam sos em. Sica lèer ow ec'ey eke ow osu: ow ony low es ogn kok lele low oc ap ec'ibrm ab! Ow ony ony low sos em ey lele low uru low kok em ab! Ow ony ony em ec'ekn ec'aw lele em e doghn gbragbra kok em ab! Etn ow ony ony low nun kok es a eci low ew ony! Low na em a, yegmn eke onymn low af ok kaka.

¹² Sica m'awhnn ony lel egn a eke kok low nun a sosisem oglog egn a eke wel kok low obr a sosisem. Ko m'awhnn eke mi ki yegm ony Nyam ec'any af, ekan eke b'erurir ey owi tasi. ¹³ Na anake el low ek'atr ey sos es a.

Etn sos es atr na e low ek'ign af, ke obn ey e sos em in n a el Tit eci sos em in n a ek'erjn a. Ee, ony fen eyar ir erm es. ¹⁴ Nawre, in ec'any af mi dad ony ec'odad neny ij em, etn oomn'm es. Segn fen si bi dad ony low nenyembri nyam em, etn kin ow e low ek'ow ism ab: m'onny low ij eke mi dad ony e lis owi neny ij em Tit ec'any af. ¹⁵ N'am okn ekel eke ony fen elum low lele ony ec'elal eke ebr ir elum ligbel em lele sos ufj em ab a. Etn ow sosisem in ec'erur a e n'onny ony ec'a emeny agb obn. ¹⁶ Sos em am in n'm eke m'otu eke mi k'omn ony low fen em a.

8

Jerusalem ec'omn esel a ec'abu elum a

¹ Agn lisijimel, kin yec'eke s'am erur eke k'uw'r any: Nyam elu in ec'erm mamn a okm bibm eke n'onny Maseduan e Sinyamel ab em. [†] ² -L'obr ses babur noko ese ebm ekn af, gbeko omn esel a sos em in n iy em gbon. -L'ij gbor noko, gbeko -l'elu erm mamn ony noko okm el ec'ob eke -l'apr ab em. ³ -N'onny yec'a eke -l'otur a, etn -n'onny ow afj es yeji, m'ij ow e danju. Ow elm lec em wel onym el -n'oom; ko el obi tasi ec'erur em -li kok. ⁴ Tasi em a, -l'ibrm ey atrm em eke el yeji, el ec'abu k'ann Jerusalem ec'omn esel a ec'abu elum owi ab em. ⁵ -L'ikn anym -l'ocr el sosi -n'onny Es Kotoko, etn ow e jam a, -l'ocr el sosi -n'onny ey yeji, ese ekel eke Es Kotoko erur ab af. Etn na el low eke s'omnn kaka. ⁶ Na sosisem anake s'atr Tit sos es eke li k'awl l'ow ony ogn yogj, ke l'uwar ony ec'erm mamn ony e juma mamn a eke l'ob nun a. ⁷ Ony ijr lec ow ow a fen em: ijr lec omn em, Nyam odad dad em, uwr Nyam ec'ow ab any, segn fen bebmn sos low kok eci, etn ony ey ec'erur yeji. Na sosisem, ow it eke ki yegmn ony e lec ij a, ony ec'erm mamn ony ab em yeji.

⁸ Ow elm ol m'ewm m'oom ony, ko Nyamel beb a ec'elal eke gbragbra kok em

kokr low a ce m'am dad ony. Nene ke m'onny ony abusu yegmn eke ony ec'erur a el nawre tasi. ⁹ Tasi em a, ony uwr ey Es Kotoko Jesu Krist e bibm a lele erm mamn ab ab any. L'el gbrenjbi, gbeko ony sosisem l'egn gbor l'eb, yec'etj ke in e gbor a ony ony eel egbrenjbi. ¹⁰ Em ec'elal eke m'am ekan low a el, ke kokr low a ek'obr nun lakpo jam a yibar, anke ony eel agn krekre eke is ob ap na e tutr a, etn ony ce eel emeny agn krekre ek'ob nun kok ow e low. ¹¹ Eke isr ow e low a, yegmn ony ec'erur ek'onny a. Ow sosisem erur nyam ab em ce, ucur low a ony es tonj ke ignj nun egn egn ec'ob ek'onny ab em. ¹² Eke wel b'onny erm frico em a, Nyam b'ekn ow e s'onny a etj li b'eb ow eke si b'ap a. L'ibram eke si k'ap ow eke s'onny a.

¹³ Ow elm ke wel ony ony ijr gbor agn ejec'a ec'abu elum a sosisem. Njan, kpenj kpenj eke k'eel a wel am ol. ¹⁴ Legj na em a, ow a ek'onny bubu af a otu eke k'elum agn ejec'a ek'onny a abu, yec'etj eke legj nyam ony es abur etj el -n'onny ob noko a, ke el yeji -l'elum ony abu. Nene ke ony fen eel kpenj kpenj. ¹⁵ Nyam Lel dad nine: Egn a eke ot noko a, onym ob ij afjnm es. Egn a eke ot tel a, opim ob ij legj kaka. †

Tit lele kretienel ejec'ab im Korent

¹⁶ M'am ony Nyam bia, anke n'onny Tit gbragbra kok nyam a ce eke li k'oc l'elum ony abu, l'akm em obi ec'a e m'onny a. ¹⁷ Tit egn ey ec'erm a ek'el ony ec'ow ekn a emeny eb, etn n'am ogn es eke kpekj li k'ow ony ogn yogj. ¹⁸ S'am on n l'ow egn lisijim nyam ab. Egn lisijim a, Sinyamel a fen b'aw'r; in ec'Amani Mamn ec'ob e juma kok a sosisem. ¹⁹ Etn ow elm na ce! Sinyamel a soom oc'r; yec'etj ke l'ign ey ab s'oc bibm na s'im. Ow el juma eke si ki kok, ke am elu Es Kotoko in obi ec'anygbel okm, ke am yegm ey ec'abu elum ec'erur e s'onny a. ²⁰ Wel abur ey os noko, etn s'am erur eke wel ki kakm ey ec'elal eke s'am kokr ow e juma a. ²¹ S'am ol low yec'eke akpl ab es, etn ow elm Nyam ec'any af ce, ko agn ec'any af yeji.

²² S'onny ey lisijim nyam yeji ignj Tit lele egn lisijim nyam a eke k'awl l' ab ab af. Egn lisijim na yegm ey sakp noko in ec'elal eke li b'erur tasi l'elum agn ejeci abu a. Caca em a, li b'erur es ogn em tasi l'elum agn abu, anke n'onny omn noko ony em. ²³ M'am ony Tit ek'el em lawl ke bi kok juma em ab ony sosisem ec'a, lele agn lisijimel ejeci amua ek'el Sinyamel ec'erm esel a ow ekn ony. El fen Krist ec'anygbel a e juma -n'am kok. ²⁴ Ow sosisem yegmn el eke b'erurir el, yec'etj ke ow ony Sinyamel

† 8:1 Maseduan e Sinyamel:ow el Sinyamel ese: Filip banjn ec'a, Tesaloni banjn ec'a lele oglog Bere banjn ec'ab ab.

† 8:15 Ekn Okm Ok 16.18.

a úw any nawre, ke -l'èkn yej' eke ntoty oty eke k'ok ey ony eci.

9

Nyam b'erur egn eke b'ony sos em injn em a

¹ Jerusalem ec'omn esel a ec'abu elum eke wel k'oc im ony ec'a, † ow ebam eke mi k'awñ ony ow e lel. ² M'uw ony e sow tutr amamn ab any. Maseduan ec'agn lisijimel a ec'any af, m'ij neny mi dad el eke Akayi † ogog ec'agn lisijimel a, lakpo jam etñ bebñ sos abu elum na ec'os a eci. Etñ ony e low na eke ogñ es egñ ebr a, atr agñ nono sos es. ³ Ow sosisem m'erm agñ lisijimel amua, † yec'etñ ke -l'èkn tasi eke bebñ sos. Ow ony ke wel èkn eke ey e neny a e s'ij ony ec'a elm ofr ofr. ⁴ Sica eke Maseduan ec'agn ign'm ab ow etñ èkn eke bebamn sos, ow b'ow ony ey és nono eke s'oc omn s'elu ony em, etñ ony yeji ow b'ow el ony ec'és. ⁵ Na sosisem m'ony tutr eke ow akpl ke m'íkrñ anym m'ony agñ lisijimel amua ów ony ec'aranñ bebñ ob ap mamn a eke dadr ow e low ewr es a, ba mi b'ann m'ow a, ke feñ jy neny ñ, ke wel èkn eke ow el erm frwó em oññ, kó ow elm atrm em.

⁶ Kin yec'ek'it eke k'awr any: egn eke b'ewl tel a, b'ub tel, etñ egn eke b'ewl nono a, b'ub nono. ⁷ Ow akpl ek'egñ egn k'ony ese elel eke li tutr in ec'erm em ab af, ow k'elñ sos es ow em lele atrm em ab. Tasi em, Nyam b'erur egn eke b'ony sos em injn em a. ⁸ Nyam ony abusu eke k'ony ony ów amamn feñ ow afññ ony es. Ow ony segn feñ ony ow ek'it a, ke ónyñ ow bubu af, ócr kokr ów amamn. ⁹ Nyam Lel dad Nyam ec'egñ e lis ninc:

Li b'ony ogboru erm mamn ony em, etñ li bi kok segn feñ yec'ek'el nyim nyim a. †

¹⁰ Nyam anake b'ony egn ewl es egn ey lele futufutu eke li k'ij ab ab a. Ony yeji in ce li b'ow n'ony ony egn ey, li kok ow any ke n'ony ow agb. Etñ eben a, ony ec'ów nyim nyim e kok a b'ow ósu ey amamn nono. ¹¹ Kaka feñ, Nyam b'ow ony ony ony ob, etñ b'ow elul ony ec'erm mamn ony a ókm. Etñ agñ nono b'ow ony Nyam bia sob ap amua eke si b'ow s'ony el ony e nin em a eci. ¹² Ob ap na em, am elum Nyam ec'agn lala a abu. Etñ ow elm ke óññ el feñ a eke -n'onym a ce, kó emeny b'atar el sos es eke -li ki nony Nyam nono -l'elu ow bia. ¹³ Ów amua feñ sosisem, -li b'ow -l'èkn juma na e leg a etñ -li b'ow -li kókm Nyam, anke bi cecr erm mamn ony em yec'a eke ony a, Jerusalem ec'omn esel a lele ejec'a feñ ab, etñ am yegm eke

b'elumñ Krist ec'Amani Mamn a. ¹⁴ Nyam in ec'erm mamn ab em ony ony in e bibm a ow bubu af. Ow sosisem, -li b'ow -li yegm ony el ec'erur a, Nyam eke -li bi nony -n'ony ony ab em. ¹⁵ S'óññ Nyam bia in ec'ob ap mamn a eke wel k'otum ocm bebñm ab a eci.

10

Pól am dogññ sos agñ a ek'am okr ów af a e lis

¹ Em Pól, em anake m'am ibrm ony low Krist ec'erm frwó lel erm mamn ab ab em a. Wel am dad eke em b'ann tin eke em b'ann ony ec'any af a, kó em b'ann akpoj a, neny in b'otu'm nono. ² M'am nony ony, k'óññ mi k'ew gbagba legñ a eke mi b'ow m'ow ony ec'aranñ a! Agñ beb bi tutr eke s'am kok low ese wus ec'agn es el af. Ee, agñ nene e lis a, m'am tutr eke mi b'ow m'elu em ec'erm susu a ókm etñ ek'ow it yeji mi b'ow m'ew gbagba. ³ Nawre eke s'el agñ gñ, kó mum a eke s'am ogñ a elm agñ em eci. ⁴ Mum a e mob a eke s'am ot s'ogññ a elm agñ ec'a. El e lec a, Nyam ogñ a ow b'ann ow nyññ ob feñ eke b'atar in ab a. Si bi nyññ sow tutr yadrñ em a feñ. ⁵ Si b'ony tutr feñ e b'ol eke k'edññ agñ Nyam ec'any uw a s'oc es. Tutr feñ eke b'atar Nyam ab a, si b'ony'n lec em eke li k'elum Krist. ⁶ Etñ eben a, s'inym es eke low eluam feñ ec'a, si k'ew low s'ony egn, gbekó ow akpl eke k'onyn abusu élul ony ec'elum a nimum ókm ye.

⁷ Lèer ów a ec'el el ek'annñ a senyn senyn! Eke egn nyam ony tutr eke in sony ce l'el Krist eci, ow it ke emeny li tutr senyn senyn: ey yeji s'el Krist eci ese in af. ⁸ Es Kotoko ony ey abusu eke si k'ony ony e Nyamel a agb óm em, kó ow elm in e nyññ eci. Nawre eke low na ony ntoty ok'm nono, gbekó mi k'ow m'ururm és na sosisem. ⁹ M'erurm eke k'ek'el m'ese egn eke b'ok agñ erññ lokm, in e sil'el e li b'awñ ab em af. ¹⁰ Tasi em a, agñ beb bi dad ese: «Pól e sil'el a b'ew kpan kpan lele lec em ab. Gbekó eke li b'ann ey ec'aranñ a, li b'ew fuefue etñ sodad eke li bi dad a élm low kaka.» ¹¹ Ke egn a ek'am dad odad nene a, úw low na gbe any: eke si b'ann kpekpe a, si b'awñ sil'el kpan kpan. Legñ eke si b'ow s'ann ony ec'any af a, si b'ow si kok eben kpenñ.

¹² Agñ beb b'awr el sosi nono, si k'otum si bebñm el ab oglog s'otm el es. -Li b'ocr el sosi ese ob bebñm ob af -li bebñm el sosi, ke -n'onym el sosi -l'ighl ogñ -l'èkn. Na nunñ em nyññ! ¹³ Ey ec'a, si k'ow si yebm ey

† 9:1 Èkn Rom 15.25; 1 Korent 16.1-4. † 9:2 Akayi:èkn 2 Korent 1.1 lel ow ec'akr otar ab ab. † 9:3 agñ lisijimel amua:anja Tit lele agñ lisijimel yony ab ab e low wel am dad, èkn 2 Korent 8.17-24. † 9:9 Èkn Selu 112.9.

eci ntotj ok a iim nono nene. Eke Nyam nyimn ey s'ow s'ejn ony a, li yegm ey yogj ek'ey e juma e l'abul ey a k'im ok a, etj si b'ow s'oc ereb a ese ey ec'ob bebmn ob af. ¹⁴ Bllel s'owm toj s'okm ony ogj anja ana, wel otu e k'onj tutr dad eke s'am afj ey ec'abusu a ec'ereb ab es. Ko ey tasi anake s'ikj anym s'oc Krist ec'Amani Mamn a s'ism ony ab a. ¹⁵ Eben a, ey s'ewm sos ese eben agj ejeci e juma e kok a e low ce es am ibrm af. Ko ey s'am onn eke ony ec'omn a b'ow obn etj emeny s'otu eke si ki kok juma nono ony ogj yogj. Gbeko s'erurm eke si k'afj ereb a eke Nyam ew oj ey ab es. † ¹⁶ Ow e jam a, si b'ow s'im s'ob Amani Mamn a e kokoba susu eke ibn akm ony ogj anja. S'erurm eke si ki kok juma agj ejeci e juma kok usu a, ke s'ew sos ow a eke l'ikj anym -li kokr a eci.

¹⁷ Eke egj nyam erur eke k'ew sos, ke l'ew sos Es Kotoko sosisem. † ¹⁸ Tasi em a, ow elm egj a eke b'awr in sosi a wel awm, ko egj a eke Es Kotoko b'aw a.

11

Pol lele erm esel ayadju ab ab

¹ Oy! Bllel k'egjn ebr ke em yeji mi dad ow ese nuj em nuj es af! Ee, na ec'a egjn ebr'm eben! ² Erur eke m'onj ony ec'a b'ogj uwern, etj el uwern eke b'anj Nyam ogj ow. Tasi em a, igj ebiu nyam ce m'ewar ony in e low m'ew es: in l'el Krist. Ee, mi b'ow m'oc ony mi yegm'n ese dedyowllel ek'itam em kaka af. † ³ Gbeko okan low na: lorjn oc yadj em eju Ev. Ow oj erjn am ony'm ek'onj yeji, wel ki dad ony sow tutr yadj, ke ow ony kjab ony es ow cee e lele lala ab ab eke ejan Krist ab ec'af okr ab em a e lis. ⁴ S'ob ony Jesu ec'amani, ejan Abj Lala etj ubr Amani Mamn a nawre. Ko sica b'ow egjn ebr fafa nene eke egj ejeci nyam k'ow dad ony Jesu ejeci nyam ec'odad, abj ejeci nyam ec'odad, ke ob ony amani ejeci nyam eke irimn ow e low legj kaka ab ee?

⁵ Ko em e tutr em a gbē, mi k'eknm eke ony eci "erm esel egbel" a k'onj any akm im. † ⁶ Nawre eke nenyim okm im es odad dad em ese el af, gbeko Nyam ec'any uw ec'a, in yeji low ejeci! Etj na, legj fej si yegm ony kpata low fej eke si kok ab em.

⁷ Eke m'ob ony Nyam ec'Amani Mamn a, em m'is es anke m'ibram ony os kaka. Gbeko ow el sos eke mi k'usr ony eci. Ko na low eyr e mi kok ana ee? ⁸ Eke m'am kok juma ony ogj a, Sinyamel ejeci anake onj'm os a, etj m'oc el ec'os a m'elum ony

abu. ⁹ Ke ony ec'aranj eke m'anj a, m'onj os ec'es abur ce, gbeko m'ibram ony low kaka. Maseduan ec'agj lisijimel ek'anj ow a ism'm fej a eke m'onj ow ec'es abur ab ab. Sejg fej mi kok ekel eke mi ki legm ony etj m'erur eke legj kaka mi ki legm ony. ¹⁰ Ntotj am ok'm ow eci etj Akayi wus ogog a ec'egj kaka k'otum obm im yadj onym em eci ntotj na ocm es. † Low nawre tasi m'am dad anke m'onj low nenyembri nyam ek'anj Krist em a. ¹¹ Bla sosisem m'am dad odad nene ee? Eke m'erurm ony a sosisem ec'ee? Njan, Nyam uw any eke mi b'erur ony. ¹² Etj mi b'ow m'ucu m'onj es m'am kok eben, ow oj agj ek'am ol abusu eke k'eru es ke ij neny eke el erj em si bebmn a, k'ejnm abusu na kaka! ¹³ Agj amua el erm esel ayadju lele juma kok esel ek'onj nyembri yony yony ab. -Li bi kok nyandre ese Krist ec'erm esel ce we'n el af. ¹⁴ Nawre, low kaka onym any iti anja, anke Satan in obi yeji bi kok nyandre ese usuayl ec'afr erm es ce ow'n el af. ¹⁵ Etj in e juma kok esel ec'a yeji eben ce. Ow ewm any iti eke -n'am kok nyandre -l'el juma kok esel ek'am kok yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a. Gbeko el ec'owr anj a b'ow uwr ese ekel ek'ow it eke k'ebm el ab af, el ec'eel eke -li kokr ab em.

Pol e gbre erj erj ek'ij

¹⁶ M'am ebr em m'ese: ki tutar eke nuj em unj'm! Oglog egjn ebr eke nuj em unj'm, yec'etj ke em yeji m'otu m'ij neny tel. ¹⁷ Sica odad na eke m'am ow mi dad a, mi dadm ese ekel eke Es Kotoko erur ab af, ko ese nuj em nuj es af. Gbeko m'onj ow tasi e m'otu eke mi k'eb ow af m'am ij neny. ¹⁸ Agj nono b'ij neny agj em ec'ow sosisem, ow sosisem em yeji mi b'ow m'ij neny. ¹⁹ Ony eke b'ocar ony sosi esewru a, ony obi em b'egjn en em enj esel ebr! ²⁰ B'egjn ebr wel kok ony ese madu af, wel eb ony ob fej ek'onj a, wel iy ony mill! B'egjn ebr wel itar ony any, wel dedj ony any af! ²¹ Es am ony'm eke mi ki dad, eke s'onym sos si kokm eben a!

Eke egj nyam am egj eb ij neny low nyam eci, anja m'am dad odad ese nuj em nuj es af, em yeji mi b'ow m'egj m'eb mi kok eben. ²² -L'el Ebre eyj, em yeji m'el! -L'el Israel eyj, em yeji m'el! -L'el Abraham ec'alaw, em yeji m'el! ²³ -L'el Krist e juma kok esel, em m'el m'akm el fej! Etj low na eke anja m'am m'ow mi dad m'usr af a yeji, anj ese nuj em nuj owi af: mi kok juma m'akm el fej,

† **10:15** Ekn Rom 15.17-21. † **10:17** Ekn Jeremi 9.23; 1 Korent 1.31. † **11:2** Bëbmn Efes 5.25-27 ab. † **11:5** "erm esel egbel":anja Korent e Nyamel ab em eci low yegm esel beb a eke am yegm agj amani mamn ejeci a e low Pol am dad. † **11:10** Akayi:Korent bajn a Akayi wus af ow anj; ekn 2 Korent 1.1 lel ow eci akr otar ab ab.

m'ey sobel em sakp nono m'akm el. Or yeji, em wel or'm sakp nono akm el, etj sakp nono ar okr'm es akm el. ²⁴ Sakp yen eke Jwifel iyr'm ngbre likj lele lew libarm ab. † ²⁵ Sakp nyahan eke Rom eyj or'm lec em lec em, akp nyam eke wel wowl'm mebn em ec'ibi eci. Sakp nyahan eke mij blel oc'm, etj akp nyam ec'a, m'ann legj ovr nyam lele ncok nyam ab mij em. † ²⁶ Em eci usu im nono ab em, ar okr'm es sakp nono: simij ec'any af, agj ibiu ec'any af, em lisijimel Jwifel em oglog el ek'elm Jwifel em. M'obr ar eb eb em, loj em, okij af lele agj lisijimel ayadnu ab e lis. ²⁷ Mi kok juma eke kikh'm sos es etj sakp oglog m'otum m'erum memn. Namn lele mij amn ab ony'm etj sakp oglog m'otum m'ejnm ob m'ijm. Lefr ony'm etj m'onym mob mi susm. ²⁸ Etj mi dadm low a tasi ek'onny any a ec'odad: segn fej mi b'ebr em e Sinyamel a fej e low ec'erm mij. ²⁹ Eke egj nyam ce ew fuefue, em yeji kpekj m'ew fuefue. Eke egj nyam ce ey sikpl owi em, ow e low am ey'm sos em nono. ³⁰ Ek'ow it neny ij, mi b'ow m'ij neny eke m'el fuefue. ³¹ M'onym yadn, Nyam ey Es Kotoko Jesu ec'Es uw any. Si k'oklm'n akpo akpo fej! ³² Eke m'ann Damas eb em a, eb osu es ek'am kok es ew es Aretas e juma a, onj wel am osu eb a e masany a fej em ec'edjn eci. ³³ Gbeko agj lisijimel a onj wel ony elu'm ulu ligbel nyam em, etj usm'm es finetr em, eb a e lakp ogog kpakp a e jam a, etj m'otu m'akm'n. †

12

Pol sos em am injn eke li k'ij Krist eci gbre

¹ Ko ow it eke mi k'ij neny ee? Ow k'ow elm im low kaka. Gbeko m'am m'ow mi dad ow eke Es Kotoko yegm'm m'ekn lele ow eke n'onny l'ok okm ab ab e low. ² M'uw Krist e jam us es nyam any, † etj ow ij akpo lew yar nj, Nyam ony egj na uyum afr kpekpe. Ko in e sos megl ab ab ee? M'uwm any. Ko ow elm in e sos megl ab ab ee? M'uwm any, ko Nyam gbe uw any. ³⁻⁴ M'uw any gbe eke Nyam oc egj a im afr ec'usu mamn a. Ko in e sos megl ab ab oglog ow elm ow ab ee? M'uwm any, ko Nyam gbe uw any. Yogn, l'iri sodad eke

egj e neny k'otum dadm. Ow el sodad eke egj kaka onym abusu eke ki dad. ⁵ Egj nene na eci gbe mi b'ow m'ij neny. Gbeko em ec'a, elel eke m'ann a sosisem mi b'ow m'ij neny em e fuefue el a eci. ⁶ Eke batj m'erur neny eke mi k'ij a, mi k'ow m'ijm nyamb, low eke el nawre a ce mi b'ow mi dad. Gbeko m'ijm neny, yec'etj ke wel dad em e lis owi, ow a ce eke wel am ekn'm mi kok lele ow a ce eke wel am iri mi dad ab ab af, ke low ejeci kaka k'igjnm af.

⁷ Ow a eke Es Kotoko yegm'm m'ekn a agb nono. Gbeko l'erurum eke mi k'ij neny na eci. Ow sosisem l'oc ebn ekn nyam l'elu'm sos em, b'ijr'm gbre ese mirj eke b'ub es anj egj sos em ab af. Etj ow anj ese Satan ec'erm es nyam eke wel onj eke k'or'm ke edjn'm neny ij af. ⁸ Sakp nyahan eke mi njjn Es Kotoko eke k'onny oc'm es gbre ij na em, ⁹ ko li dad'm nine: «Em ec'erm mamn a ce onj'n. Eke b'ann fuefue a, yogj em tasi anake em e lec a b'ey okm a.» Ow sosisem, em e neny ij a tasi b'ow el em e fuefue el a, yec'etj ke Krist e lec a ann'm af. ¹⁰ Na sosisem m'am egj fej m'eb sos em injn em: lec onym, wewr, ses babur, em ec'omn a sosisem e gbre ijr lele erm mij ebr fej ab. M'am egj fej m'eb Krist sosisem eci, anke eke mi b'ann fuefue a, yogj em anake mi b'ij lec a.

Pol am ebr Korent ec'omn esel a ec'erm ij

¹¹ Sica am ekan eke m'am kok nunj em njnj owi a! Ony anake onj ke m'am kok eben a. Ony anake blel dadr em ec'ow amamn ek'ann'm em a, anke eke m'elm low kaka yeji, low kaka ann eke ony eci "erm esel egbel" a ony akm'm! ¹² Ony ogj yogj ekan em ec'erm susu ligbel a, simeny ewr a, ow any iti owi a lele sakrowa ab ab. Ow amua fej am yegm eke m'el erm es wewe tasi. ¹³ Bla obi Sinyamel ejec'a ony eke ony onym ee? Ee, nawre gbe, m'omn ony labm kaka! Ko na anake el low njnj ab ee? Eben ke oc apr'm o!

¹⁴ Mi bebm ony ogj yogj e sakp nyahan em ec'ow e sos † etj mi k'ow m'omn ony labm kaka. Em, ow elm ony ec'os a m'olm es, ko ony obi ony obi. Nawre em a, ow elm etuey am kokm os om el esel, ko ey esel

† **11:24** Ekn Ol Okn 25.3. *Jwifel iyr'm ngbre likj lele lew libarm ab a:* ol edjn eke wel k'iyr egj eke kok low a ngbre ow afn ekj yony es. Ke ow ay'l'n sos em tasi eke iyr'm ow afjm es a, Jwifel am iyr egj a ngbre a ba ow b'ij likj lele lew libarm ab a ke l'ew abu es. Ow sosisem anake wel bi dad *ekj yony ke ony nyam oc es em a.* † **11:25** *Rom eyj or'm:bèbmn Ob Kok 16.22-23 ab; wel wowl'm mebn:* Ob Kok 14.19-20; *mij blel oc'm:* Ob Kok 27.39-44 em a, si b'awl mijetj nyam eke mij oc im e low, gbeko Pol non lel na oc es gbuñ etj low a ey. Anja ow am yegm ey eke ow elm Ob Kok 27.39-44 em e low a li dadm, ko sakp ejeci nyahan eke mij blel oc'r a e low anake n'am dad a. † **11:33** Ekn Ob Kok 9.23-25. † **12:2** *Krist e jam us es nyam any:* Pol, in obi e low n'am dad. *afr kpekpe:* odad ebl na Grek em a afr nyahan em. Jwifel e nawre ub em a, ow el usu a eke Nyam ir ke wel b'esh Paradis a (ekn akr 4 em a). Yogn ce anake agj a ek'el Nyam e lawlel a b'anj a. † **12:14** Ekn 2 Korent 13.1 em a lele ow ec'akr otar ab ab.

anake it eke ki kok os ɔŋ el ec'ey a. ¹⁵ Em gbe, sos em b'ow inŋ'm eke mi kɪ nɔŋn os ɔny eci, ke m'óc em obi e sel a nimum yeji m'ign af. Kɔ eke m'erur ɔny nɔnɔ nɛnɛ a sɔsiem anake ɔny k'ow erurmn'm nɔnɔ ab ee?

¹⁶ Nawre eke m'ɔɔm ɔny labm kaka, gbekɔ agɔ bɛb dad eke yadɔ em am ɔny etɔ em e kprakpr ab em, em eju ɔny. ¹⁷ Kɔ eke b'ɛwr nyamn ekan agɔ a feɔ eke m'ɔŋ ow ɔny ec'araɔn a, el em ec'ɛgɔ nyam anɔ eke m'ɛr in em m'ij ɔny os ee? ¹⁸ Mi dad toɔ Tit ɛgɔ eb eke k'ow ekn ɔny, etɔ m'ɔŋ ɛgɔ lisijim nyam ign'n ab ow. † Kɔ Tit ij ɔny os ee? Kɔ in lel em ab, s'ɔnym tutr nyam coco ejagb nyam a eke s'ɔkɔ any ab em ee?

¹⁹ Ow ibn ek'am tutar eke s'am dogɔn sos ɔny ec'any af. Njaɔ! Nyam ec'any af s'am dogɔn sos ɛsɛ Krist e jam us ɛsɛ af. Erur em ec'agɔ lisijimel, s'am kok ɛben eke si k'ɛlum ɔny abu agbr ɔmn em. ²⁰ Lɛgɔ a eke mi b'ow m'ow ɔny ogɔ yogɔ a, ow am ɔny'm erɔn eke mi k'ɛɔnm ɔny ɛsɛ elɛ eke m'am erur eke k'anɔn ab af. Ke oglog em yeji, k'ɛrurmn em eci elɛ eke mi b'ow mi kokr a. Erɔn am ɔny'm eke yogɔ mi k'uyum ów ɛsu, nyamɛyɔ, ɛrm bebl, agɔ ec'ów ɔnyanin, agɔ wɛwr owi, agɔ cacak owi, mɛgɔel lele suksuk owi ab. ²¹ ɛmɛny low nyam ec'erɔn yeji am ɔnym: em ec'ow ab em, oglog ke Nyam kók'm ɛs ɔny ec'any af. M'am uru eke mi k'ikɔ ɔnɔ ɔny em ec'agɔ nɔnɔ eke abu anɔ em am kok lɛgɔ sig em e sikpl a eci. Tasi em a, yeɔenyana yeji -li k'ɛwlm -li ki lɛrm Nyam. -N'am ir ɛb eke ɔɔm el -l'aylmn, -n'am ij nfaci etɔ -n'am ɛbirir marɛm marɛm.

13

Ów ɔm es abal el

¹ M'am bɛbm sos eke mi k'ow ɔny ogɔ yogɔ sakp nyahan em, † etɔ ɛsɛ elɛ eke Nyam Lɛl dad ab af: *Gbuɔ ke wɛl jɛj odad feɔ ok a, ow it eke wɛl k'iri adanɔku yony oglog nyahan nɛnym.*† ² Sica lɛgɔ sig em ec'agɔ a eke kok sikpl a lele agɔ ɛjec'ab ab anake m'am dad odad a. Yeɔenyana m'anm ɔny araɔn, gbekɔ ɛmɛny m'am ebr low a eke mi dad eke m'ow ɔny ogɔ yogɔ sakp yony em a m'ɛsɛ: lɛgɔ a eke mi b'ow m'ɛwl m'ow a, mi b'ow mi kok lɛc owi ɔny feɔ ab, ³ anɔke am erurir eke k'ɛkan low ek'am yeɔm eke Krist b'ɛr em em dad odad a. Eke li bi kok low n'ɔŋ ɔny a, l'ɛlm sos ɔnymu, kɔ nana, li b'ɛlu in ec'abusu ɔny a ɔkm ɔny ec'araɔn. ⁴ Nawre, wɛl ɛw Krist

olikh af, eke n'ɔnym sos a sɔsiem, gbekɔ n'anɔ owr Nyam ec'abusu ab em. ɛy yeji, in ab eke s'okr af a anake s'ɔnym sos a; gbekɔ si b'ow si yeɔm ɔny eke s'anɔ owr in ab Nyam ec'abusu ab em.

⁵ Sica ibrmn ɔny sosi low eke am iir ɛb ɛsɛ ɔmn ɛsɛ af, igbal ɔny sosi ogɔ ekan. Kɔ k'ɛkmmn eke Krist anɔ ɔny ab ee? Eke ow ɛcrm ɛben, ke es ɔwal okr a. ⁶ Gbekɔ ɛy ec'a, m'am ɔny ɔmn eke b'ow ɛgɔn uwr any eke ɛy s'ɔwlm s'okm es. ⁷ ɛy s'am nɔnɔ Nyam eke ki kokmn low nɔnɔ kaka. ɛtɔ ow ɛlm ke si yeɔm ɔny eke s'ɔny low ij. Njaɔ, low mamn ɛs s'erur eke ki kokr. ɛtɔ ɔfr ɔfr eke low a am yeɔm eke s'ɔny lɔbr. ⁸ Tasi em a, si k'ɔtum si kokm low kaka low nawre ec'any af, in e juma ɛs s'ɔtu eke si ki kok. ⁹ ɛs, sos em b'ihɔ ɛy sakp sakp feɔ eke si b'anɔ sos ɔnym em ke ɔny b'ɔnɔn lɛc a. Ow sɔsiem yeɔ'eke s'am ibrm ɛy e nɔnɔ em a el: ke ɛmɛny ɛwal ijr lɛc ɔmn em. ¹⁰ Low na sɔsiem anake m'am awɔ ɔny lel eke m'anɔ kpekpe a. M'erurm eke mi k'ɛlu lɛc ɔkm lɛgɔ eke mi b'ow m'anɔ ɔny ec'araɔn a. Tasi em a, ɛs Kɔtɔkɔ ɔŋ'm abusu eke mi k'ɛlum Nyamel a abu agb ɔmn em, kɔ ow ɛlm in e nɔnɔ eci.

¹¹ Sica agɔ lisijimel, anɔn sos em inɔ em. ɔɔl ɔmn em e lɛc eke k'ɔnɔn es, atarir sos es ke nɛny ɔkr ɔny af ɔny ɔfr em. Iir ɛb ɛrm es ɛy em, etɔ erur lele ɛrm es ɛy ab e Nyam a b'ow anɔ ɔny ab.

¹² ɛsɔninin ɔny ɔfr, ke ɛyarir af ɛsɛ Krist em ec'agɔ lisijimel lele agɔ lisijowel ab af. Agɔ lala a feɔ am ɛsɔn ɔny.

¹³ Ke ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'owrɔ, Nyam ec'erur lel Abɔ Lala ec'af okr a anɔ ɔny feɔ ab.

† **12:18** Pɔl dad ɛgɔ lisijim na e low nun 8 ec'akr 22 em a. † **13:1** Sakp nyahan em:krekre e Korent eke n'im a, yogɔ anake li sigm yogɔ e Nyamel ab es a (Ob Kok 18); yony em e Korent e n'im ke n'am dad ow ec'odad akr 2 em a, el ubr eke l'ubr yogɔ seɔɔn abi ɛs, lɛgɔ ab em eke n'anɔ Efes a (Ob Kok 19). † **13:1** ɛkn Ol ɔkn 19.15; Matie 18.16; 1 Timote 5.19; Ebre 10.28.

Pól e lél ek'awñ Galat eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Pól non lél na awñ Sinyamel ek'ann Galasi wus af a. (Yefenyana em a, Galasi wus na anñ Turki em). In obi li sigm Sinyamel amua em e beb es, gbeko eke n'ngbon wus ab af a, low yegm esel ejeci ow am ony yec'a eke li yegm Jesu Krist ec'Amani Mamm a e lis a titñ. Low yegm esel amua el Jwifel eke egn Jesu eb, ke am at neny es dad eke nawre ub es in it eke in k'ann Jwifel ec'ol a feñ ec'elum em: ow it ke wél úbr'r likr es, l'élum sol ek'el ob ij ec'a, ke l'ósu ses gbeghl e segn a. Agñ amua am dad yej'eke Pól in elm erm es tasi etñ ow'n itm eke we'n k'iri ow ec'odad a.

Pól non lél awñ Galat eyñ, yec'etñ ke n'ón Krist e nawre ub esel a uw Amani Mamm eci low nenyembri nyam ab any. L'ikñ anym l'otar low nuñ af ek'ow it eke wél k'esh'n Jesu Krist ec'erm es a e low akr. N'am at neny es li dad eke Nyam in esñ'n, kó ow'n elm agñ. Emeny n'am otar akr eke in e juma a tasi in el ke in óc Amani Mamm a in yegm agñ a ek'in elm Jwifel a. Ow on n'am yegm eke omn a ce eke we'n b'oc in elu Jesu Krist em a, in b'ón agñ in el nyim nyim Nyam ec'any af. In e lel a ec'ej es abal el em a, Pól am yegm eke nawre ub es ec'es an a e nuñ in el erur eke ow'n ony Jesu Krist ec'a lel omn a eke ow'n oc in elu ow em ab ab. Eke nawre ub es nyam b'óny erur na lele omn na ab a, in ec'es an a b'ow ey okm in obi em.

Esññ

1-2 Em Pól, lel em lisijimel a feñ ek'ann aña ab ab e nin em, m'am awñ Galat e Sinyamel a lel na. M'el erm es, gbeko ow elm agñ mum oglog egn kaka feñ ewm'm erm es. Tasi em a, Jesu Krist in obi lel Es Nyam ek'igbm'n luw em ab ab, ew'm erm es. ³ Ke Nyam ey Es lel Es Kotoko Jesu Krist ab édn ony owro ke éñan erm es ey. ⁴ Es Kotoko Jesu ewr in sosi awoba, yec'etñ ke l'éb l'elu ey es ey e sikpl ab em. Li sog ey wus na e sunj ab em, ese elel eke Nyam ey Es erur ab af. ⁵ Anygbel él Nyam eci segn feñ! Amen.

Amani Mamm tasi a

⁶ Nyam esñ ony bibm a ek'ejan Krist sosome a eci; sica ow am ew'm any iti eke k'upññ in ij fafa nene, ke éwal am leer "Amani Mamm" ejeci nyam. ⁷ Nawre em a, Amani Mamm tasi ejeci anm; agñ

gbé anñ ek'am wuwal ony nuñ em, ke am erur ek'itññ Amani Mamm a eke bi dad Krist ec'odad a. ⁸ Na sosome, ek'egñ kaka feñ am dad ony Amani Mamm ejeci ek'elm ow a eke si dad ony a ec'odad, ke Nyam ógn owl, ek'ow el ey oglog erm es nyam ek'ann afr ow bobo yeji. ⁹ M'ikñ anym mi dad etñ emeny m'am dadr em: ek'egñ kaka feñ am dad ony Amani Mamm ejeci ec'odad ek'ótarm es yec'a eke s'ón ony ab ab, ke Nyam ógn owl.

¹⁰ Sica kó agñ ec'aw eke k'aw'm a m'am ol es, kó Nyam ec'ab ee? Kó agñ m'am ol eke k'erur'm ee? Njan! Blel m'am ol ek'agñ k'ony em ec'erur ana, mi k'ótum m'elm Krist e libowi.

Elel eke Pól eel erm es

¹¹ Agñ lisijimel, m'am dad ony eke k'uwr any ek'Amani Mamm a eke m'ób m'ók ony a, elm egn e low eke okn. ¹² Ow elm egn ogñ m'ebm, etñ egn kaka feñ yeji yegam im ow e low, kó Jesu Krist in obi elu ow e low okm yegm'm. †

¹³ Etñ irir wel dad ony elel eke mi kokr legñ ab em eke m'ann Jwifel e Nyam nuñ ign ebr ab em a e low. Uwr elel eke m'ijr agñ a feñ ek'el Nyamel ec'agñ a gbre, ke m'ew lec em eke mi ki nuññ el ab any. ¹⁴ Legñ ab em a, wel b'ekñ tasi, eke m'afñ em lawlel a feñ ek'el em ec'owonñ ab es, Jwifel e Nyam nuñ ign ebr a ec'ów feñ e kok em. M'ony lec m'akm el feñ ey lagññ e Nyam nuñ ign ebr ab em e sol esig e dogññ owi em.

¹⁵ Gbeko, gbuñ ke wél éw'm a etñ Nyam sosum oc'm in eci sorñ ikñ ab em, etñ l'esh'm eke mi ki kok in e juma. ¹⁶ Etñ eke l'egñ l'eb eke li k'elu Jim okm li yegm'm, yec'etñ ke m'ótu m'im m'ób in ec'Amani Mamm a e kokoba m'ók agñ ek'elm Jwifel a, m'iim m'ibram egn kaka eke ki yegm'm low. ¹⁷ Etñ m'ewlm m'iim Jerusalem m'eknm agñ a ek'ikñ anym el erm esel gbuñ ke em yeji m'el a; kó kpekñ m'ókñ any m'im Arabi wus af, yogñ anake m'ann m'ewl m'ow Damas eb em a. ¹⁸ Akpo nyahan ec gbuñ etñ m'im m'ey Jerusalem; yogñ anake m'uw Pier † any, ke m'ann in ab ton segn lew yen a. ¹⁹ M'eknm erm es ejeci kaka, ek'ow elm Es Kotoko lisijim Jak ce. ²⁰ Low na eke m'am awñ ony ow e lel a, el low nawre tasi; m'am eb Nyam danñku ek'ow elm yadñ m'onym.

²¹ Ow e jam a, m'im Siri lele Silisi ab eci wus ab af. ²² Gbeko Jude ec'agñ a ek'ub Krist nawre a, k'eknm in any af legñ kaka. ²³ Low ce eke l'irir wel dad em e lis a el: «Egn a eke legñ sig em a, b'ijr ey gbre a, legñ na em am dad Amani Mamm a eke

† 1:12 Pól e lis e low ec'a, èkn Ob Kok 9.3-6. † 1:18 Pier:Arame ebr em a, Kefas.

s'ub nawre ke l'erur eke li ki nujn a e low.»²⁴ Etj -n'am kòkml Nyam em sòsiem.

2

Erm esel ejec'a egñ Amani Mamn a eke Pol am ob a eb

¹ Sica ek'akpo lew yar ec a, m'ewl meny m'im Jerusalem Barnabas ab; m'oc Tit yej'ab m'im. ² M'ewl meny m'im anke Nyam elu ow e low okm yegm'm eke mi ki kok eben. Jerusalem yogñ, luku eke m'as saw em Nyamel ec'idr esel ab a, m'otar Amani Mamn a eke m'am ob m'ok agñ ek'elm Jwifel a e low akr m'ok el. Tasi em a, m'erurm ek'em e juma eke m'am kok lel ow eke mi kok legñ sig em ab ab a, e low k'él ofr ofr. ³ Etj Tit ek'anñ em ab, ke el Grèk iy, ke wel ubrm likr es a, wel onym'n lec em eke li k'ubr likr es. ⁴ Gbèko agñ lisijimel ayadñu ek'anñ ey ec'arañ a erur eke wel k'ubr'r likr es. Agñ amua ow anñ ey em es lol em, eke k'otar ey akr úw ey ec'ewi e s'el Jesu Krist em a e low any. -N'am erur eke si k'el ol e madu. ⁵ Etj s'elum el abusu es wanci kaka, yec'etj ke s'úcu Amani Mamn a e low nenymbri nyam a s'onny es ony eci.

⁶ Gbèko, Nyamel ec'idr esel egbel a oom im low owr kaka eke mi ki kok. Etj em ec'a, ow elm el ec'idr esel egbel eke -l'eel a elm low tasi em ec'any af, anke Nyam ec'any af a, agñ a feñ el kpeñ kpeñ. ⁷ Ko tasi em a, -l'ekn nana eke Nyam abul'm agñ ek'elm Jwifel a ec'Amani Mamn e kokoba eke mi k'ob, ese elel eke l'abul Pier eke k'ob ok Jwifel ab af. ⁸ Etj -l'iri yej'eke Nyam ew'm agñ ek'elm Jwifel a ec'erm es, ese elel eke l'ew Pier Jwifel ec'erm es ab af. ⁹ Jak, Pier lel Jan ab, eke wel b'oc ese Nyamel ec'es ewel af a, uw any ekn eke Nyam anake bibm em abul'm juma na a; -l'eb ey abu, em lele Barnabas ab, -li yegm eke -l'erur. Sica si dad s'okarir ey feñ eke, ey si b'ow s'im si kok juma agñ ek'elm Jwifel a ec'arañ, ke el -n'imn Jwifel em eci. ¹⁰ Low ce eke -l'ibrm ey a el, ke s'òkn Jerusalem e Nyamel ab em ec'ogboru a e low. Etj em obi mi kok ow e low erm nyam em.

Pol ec'abr ek'enym Pier

¹¹ Gbèko eke Pier ow Antios ek'anñ Siri wus af a, m'atar in ab agñ feñ ec'any af, anke n'onny low obr. ¹² Tasi em a, gbuj ke agñ nyam nyam eke Jak erm a ow a, Pier am us abu agñ lisijimel ek'elm Jwifel ab ab. Gbèko legñ ek'agn a eke bi dogñn likr es ubr owi es a ow a, Pier ocr sos es etj egñm

eke k'ij ob agñ lisijimel ek'elm Jwifel ab ab ij, anke n'onny agñ a eke bi dogñn likr es ubr owi es a e muru. ¹³ Jwifel ab em ec'agn lisijimel beb yeji am kok enyembri yony yony owi na ese Pier af, etj Barnabas in obi yeji igb ey el ec'enymbri yony yony owi na em. ¹⁴ Etj eke m'ekn eke el ec'es an a k'elm nyim nyim ke k'otarm es Amani Mamn e low nenymbri nyam ab ab a, agñ a feñ ec'any af mi dad Pier m'ese: «[J] ek'el Jwif a, ir eb anja ese agñ ek'elm Jwifel ab af etj kokm yec'a eke Jwifel ec'ol a dad a. Bla sòsiem etj am erur eke k'onny agñ ek'elm Jwifel a lec em ir eb ese Jwifel af ee?»

Jwifel lele agñ ek'elm Jwifel ab e sel egn Krist e nawre ub em

¹⁵ Ey s'el Jwifel ey e mew em, ko s'elm bieku ejeci ec'agn ek'uwm Nyam ec'ol ab any a. ¹⁶ Gbèko s'uw any ek'egñ ec'elel eke Nyam b'oc'r ese egn nyim nyim af a, anñ egn a ec'omn eke b'onny Jesu Krist em a, ko ow elm Mois ec'ol a eke li b'elum a sòsiem. Na sòsiem anake ey yej'eke s'el Jwifel a, s'ub Jesu Krist nawre, yec'etj ke l'úw ey any ese agñ nyim nyim af, ey ec'omn eke s'onny Krist em a eci, ke ow k'elm eke si kok ol a ec'ow a feñ iy neny a eci. Tasi em a, *egñ kaka k'ow elm nyim nyim Nyam ec'any af* eke li kok ol a ec'ow feñ ek'am dad a iy neny yeji. † ¹⁷ Ey, s'am ol eke Nyam k'oc ey ese agñ nyim nyim af Krist sòsiem. Sica, eke wel b'ekn ey ese sikpl esel af a, ke ayaf wel ki dadr ab ee? Ke Krist sikpl e juma n'am kok ee? Njan, ow elm eben! ¹⁸ Tasi em a, eke m'ewl meny m'im ol a eke m'ign m'elu es ab em, ke em sosi m'am obr low a. ¹⁹ Em, ol sòsiem anake m'erurm eke mi k'ir eb ol ec'ij a. † Etj ów amua feñ ecr eben, yec'etj ke m'ir eb Nyam eci. Em m'uw olikñ af Krist ab, ²⁰ etj m'anñ owr; gbèko ow elm em m'anm owr ij, ko Krist anake anñ owr em em a. Jam anja, em ec'owr anñ a, mi bi kok ow e low Nyam Jim e nawre e m'ub ab em, in eke l'erur'm tonj ke l'oc in e sel a l'irmn em sòsiem a. ²¹ Mi k'otum m'ocm Nyam e bibm na m'owlm. Tasi em a, ek'ow el ol em egn b'ecr el nyim nyim es Nyam ec'any af, ke Krist e luw a, ofr ofr ana!

3

Ol em ko omn em wel b'el nyim nyim ee?

¹ Ony Galat eyn, ko nuñ em am un ony! Ony bwo ec'egñ kokr ony agn ee? Ke, ony ec'any af kpata wel otar Jesu Krist ec'olikñ af e luw a e low akr. ² M'am erur eke

† **2:16** Selu 143.2; Rom 3.20-22. † **2:19** Legñ sig em a, eke n'am ol eke li k'el nyim nyim es Nyam ec'any af a, Pol ir eb Mois ec'ol ab em. Eke sica l'ub Krist nawre a, l'ekn eke Mois ec'ol a oom egn elm nyim nyim. Na sòsiem anake l'erurm eke li k'ir eb ol eci ij a. Ol ec'a: l'uw ij.

ki kpabr low ibrm na es: kɔ ɔny ec'Abɲ Lala a ek'eɲan a, ol ec'ow a feɲ eke kokr iy neny a sɔsiem oglog Amani Mamn a ek'irir ke ɔnyɔn ɔmn ow em a sɔsiem ee? ³ Bla sɔsiem etɲ k'otumɔn ɔnymn nuɲ em ee? ɔny, ɔbr nuɲ Abɲ Lala em, sica ɔny obi e lɛc em am erurir eke k'uwarir ab ee? ⁴ Ow amua feɲ ek'eɲn ɔny a, ɔfr ɔfr cɛ ow k'el ee? Ow itm ek'ow k'el ɔfr ɔfr: ⁵ Nyam b'ɔɲ ɔny in ec'Abɲ a, etɲ li bi kok sakrowa ɔny ec'araɲn. Kɔ ol ec'ow a feɲ eke bi kokr iy neny a sɔsiem li bi kok ow amua n'ɔɲ ɔny oglog Amani Mamn a ek'irir ke ɔnyɔn ɔmn ow em a sɔsiem ec'ee? ⁶ Kin yec'eke Nyam Lel dad Abraham e lís: *n'ɔny ɔmn Nyam em, ow ɔɲ Nyam oc'r eɛɛ eɲɲ nyim nyim af, in ec'ɔmn a sɔsiem.* ⁷ Sica ow it eke k'uwɲ any ek'agɲ a feɲ eke b'ir eb ɔmn em a, el Abraham ec'alaw tasi. ⁸ Nyam Lel ewar eke Nyam b'ow oc agɲ ek'elm Jwifel a, eɛɛ agɲ nyim nyim af in ec'any af, el ec'ɔmn a sɔsiem. Na sɔsiem anake Nyam Lel ikɲ anym ɔb Amani Mamn na ok Abraham eke: *Nyam b'ow ecr ɲ em, eɲɲ wus na nimum ec'agɲ a ɔwrɔ.* ⁹ Eke Abraham ub nawɲe a, wel eɲɲ'n ɔwrɔ; ebɛn neny nyam, wel b'edɲ agɲ a feɲ ek'ub nawɲe a ɔwrɔ, eɛɛ lele eke wel eɲɲn Abraham ab af.

¹⁰ Sica agɲ eke bi tutr eke, eke b'elum ol ke Nyam ɔc'ɲ eɛɛ nenyembri nyam es af a, musue el el eci. Tasi em a, Nyam Lel dad ninɛ: *Gbre el eɲɲ yec'eke sɛɲɲ feɲ k'ow eluam ow a feɲ eke wel nɔɲ anɲ ol e lɛl ab em a eci.* ¹¹ Etɲ ow ayl yec'eke, eɲɲ kaka k'otum elm nyim nyim Nyam ec'any af ol ec'elum a sɔsiem, anɲke Nyam Lel dad ninɛ: *eɲɲ yeci ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a, b'ow anɲ owr in ec'ɔmn a eke l'oc l'elɔ ow em a sɔsiem.* ¹² Gbɛkɔ ol ɔnym low kaka ɔmn ab. Ow eke Nyam Lel nana dad a el: *eɲɲ yec'eke bi kok ol ec'ow a feɲ ek'anɲ'n em a, b'ow anɲ owr in em.* [†]

¹³ Gbɛkɔ Krist sɔg ey an ligbel em ol e musue a e lís. In anake ey e musue a eke k'eɲɲ ey a, ey'r af a. Tasi em a, Nyam Lel em wɛl dad: *Gbre el eɲɲ feɲ ek'uw ke wel pag es likɲ af a eci.* [†] ¹⁴ Na sɔsiem anake ɔwrɔ a eke Nyam ewar eke k'edɲ Abraham a, b'ow ebm agɲ ek'elm Jwifel a yeɲi Krist sɔsiem, ke ey feɲ si b'eɲn ɔmn em Abɲ Lala a eke Nyam ewar a.

Ol lele low ewar ab

† **3:6** Nuɲ ɔb 15.6. † **3:8** Nuɲ ɔb 12.3. † **3:10** Ol ɔkn 27.26. † **3:11** Abakuk 2.4; ɛkn Rom 1.17 lele ow eci akr otar ab ab. † **3:12** Ob Ap 18.5; Rom 10.5. † **3:13** Ol ɔkn 21.23. † **3:16** *iy lel alaw ab:* eke wel b'awl Nuɲ ɔb 12.7 a, yɔgɲ wel b'awl alaw; gbɛkɔ low a eke Pol am elu okm aɲa a el Ebre em ec'odad ebl a ek'anɲ a "egb ewl". Gbɛkɔ in ec'iri tasi a el *likr mij e liy* oglog *likr mij ec'ey*. Pol am dad eke low a eke Nyam ewar Abraham a, ow ec'eɲɲ ek'ow okɲ any tasi a el Krist. Bɛbm Nuɲ ɔb 3.15. † **3:19** Sinayi lafeny af a, Jwifel ec'ow ek'ec ab em a wel bi dad eɛɛ: Nyam elu in ec'ol a okm yegm Moís in ec'erm eɛɛl ab em. Moís anake el eɲɲ ek'anɲ erm eɛɛl a lele dedeku ab ab ec'araɲn a. † **3:20** Ol ɔkn 6.4.

¹⁵ Agɲ lisijimɛl, s'ocr ey ec'eb ir em e low nyam s'ɔbar any: ek'eɲɲ nyam kok aja e lɛl ew es eɛɛ lele ek'ow it ab af, eɲɲ kaka k'otum ɔnym aja e lɛl na tɛtɲm es oglog nonm low eɲeci elum em. ¹⁶ Ebɛn eke Nyam ewar Abraham lele iy a eke k'anɲ in em ey ɔkm ab ab e low ana. Wel dadm eɛmɛ: *lele alaw a eke k'anɲ in em ok ɔkm a, eɛɛ agɲ nonɔ owi af.* Nɲan, eɲɲ nyam cɛ e low. Tasi em a, ow eke wel b'awl a el: *lele iy a eke b'ow anɲ ɲ em ey ɔkm ab ab.* [†] Etɲ eɲɲ a, in l'el Krist. ¹⁷ Kin low a e m'erur eke mi ki dad a: Nyam kok aja e lɛl nyam ew es, etɲ ewar eke b'ow ucu ow e low ɔny es. Ol a eke akpo duw akpo likɲ lele lɛw ab eɛ, gbunɲ ke ey ɔkm a, k'otum ɔnym abusu tɛtɲm low a eke Nyam ewar ow e low ew es ab es. ¹⁸ Sica, ek'ob ap a eke Nyam ɔny eɛɛ aja af a, el ol sɔsiem, ke ow elm ewar a sɔsiem ij. Ke, tasi em a, ewar a sɔsiem Nyam elu in ec'erm mamn ɔkm Abraham e lís.

Bla lowi tasi ol bi kok ee?

¹⁹ Etɲ ek'ow el ebɛn, ke bla sɔsiem Nyam ɔɲ agɲ ol ee? Ol el ob eke Nyam igɲ af, yec'etɲ ke n'ɔɲ agɲ uw el ec'ow ek'akplm in ec'any af ab any, etɲ ow it eke li k'anɲ tonɲ ke eɲɲ a eke k'anɲ Abraham em ey ɔkm a ow; anɲke in sɔsiem wel ewar low a ew es. Ol a, afr erm eɛɛl elu ow e low ɔkm, etɲ eɲɲ nyam anɲ ow ec'araɲn a. [†] ²⁰ Gbɛkɔ ow ibram ek'eɲɲ nyam k'anɲ ow ec'araɲn ij, eke ow el eɲɲ nyam cɛ eke low a ot es a, etɲ Nyam cɛ anake low a ot es a. [†]

²¹ Sica low na e nyandɛ el bogɲ ec'ee? Ol lele Nyam e low a eke ewar ew es ab ab okrm af ee? Ow elm ebɛn! Blel ol nyam ɔtu eke k'ɔɲ eɲɲ sel, etɲ blel agɲ eɲɲ ol ikɲ na ana, ke blel nimamn ana, blel ol a ɔɲ el -l'el nenyembri nyam eɛɛl Nyam ec'any af. ²² Gbɛkɔ, Nyam Lel dad eke wus nimum in anɲ sikpl ec'abusu a ec'ew. Na sɔsiem anake ow it eke Nyam e low a ek'ewar ew es a, k'el tasi agɲ a feɲ ek'ub nawɲe a eci, el ec'ɔmn eke -n'ɔnyɲ Jesu Krist em a sɔsiem.

²³ Gbunɲ ke ɔmn e lɛgɲ a ow a, ol ɔnym ey ab eɛɛ sobel em eɛɛl af, etɲ s'am eku lɛgɲ a ek'ɔmn k'elɔ sos ɔkm a. ²⁴ Ow ɔɲ, ol el ey e nyimn es tonɲ Krist ow; yec'etɲ ke Nyam ɔc' ey eɛɛ agɲ nyim nyim af in ec'any af ey ec'ɔmn a sɔsiem. ²⁵ Sica eke ɔmn e lɛgɲ

ow a, si k'otum s'anm nyimn es na ec'abu em ij.

²⁶ Ony fəŋ, eel Nyam ec'ey omn a ek'onny okr ony af Jesu Krist ab a sosiem. ²⁷ Tasi em a, ony fəŋ okar af Krist ab mij nunj a eke wel ok ony ab em, etj ewal anjn ese Krist in obi af. ²⁸ Sica ereb anm agj ek'el Jwifel lel agj ek'elm ab ec'araanj, madu lel ewi ab ec'araanj, ɔyow lel egj ab ec'araanj; ony fəŋ, eel nyam coco Jesu Krist ab ec'af okr ab em. ²⁹ Etj ek'eel Krist eci, ke ony eel Abraham ec'ey etj eel aja ij esel ese el el eke Nyam ewar ew es ab af.

4

Ny elm adu ij, ko iy

¹ Kin em e tutr e m'ony a: ek'iy a ek'el aja ij es a anj ɔŋŋni a, li b'ew ese adu af. Ke tasi em a, ob a fəŋ in eci ce. ² Gbəkɔ, ow it ke n'am elum agj a ek'am ekn in e lis e low, ke am ɔsu in ec'ob a fəŋ a, toŋ ke legj a ek'es ew a ow. ³ Ey yeji ebən neny nyam. Eke s'anj ese etuey af a, s'el wus aja e sabusu e lec a e madu. † ⁴ Gbəkɔ, eke legj a e Nyam b'ebm ew es a ow a, l'erm Jim ow. Wel ew'r yow em etj l'ir eb ol em, ⁵ yec'etj ke li sɔg agj a fəŋ ek'anj ol ec'abusu ab em a, ke s'otu s'el Nyam ec'ey.

⁶ Gbəkɔ, ke wel uw any eke eel in ec'ey a, Nyam ɔŋ Jim ec'Abj a ow ey ey ec'erm ab em; etj Abj na anake b'ɔŋ ey si dad «Aba!» ow e nyandre el, «em Es!» ⁷ Ow sosiem a, ŋ elm adu ij, ko iy; etj ek'el iy a sosiem, Nyam b'ow ɔŋ aja eke li beb m l'ew in ec'ey ab es a.

Eke Galat eyj ewm erm -li b'ow -l'ewl meny -l'el ol e madu

⁸ Legj sig em a, uwmn Nyam any etj eel sabusu ek'elm sinyam tasi yej'a e madu. ⁹ Sica yefenyina em ek'uwr Nyam any, oglog yefenyina em eke Nyam uw ony any a, ayaf ow it eke k'ewal elum wus aja e sabusu e lec ek'elm low kaka ab ee? Ayaf emeny ɔtur eke k'ewal eel el e madu ee? ¹⁰ B'ucur seŋj beb, awl beb, akpo e seŋj beb lel akpo beb ab e low ɔnyin es. ¹¹ M'am ony ermij ony eci: eke juma e mi kok ony ec'araanj a k'elm ɔfr ɔfr sosiem.

¹² Agj lisijimel m'am ŋɔŋ ony, kòkr ese em af, anke em yeji mi kok ese ony af. Kokmn'm low ŋjŋ kaka. ¹³ Ony, am ɔkan low em eke m'og es m'ob ony Amani

Mamn e kokoba a, ow el em ec'ol em. ¹⁴ Etj em e sos megl a eke em ec'ol ab em itm eke wel ki ler a, onym ony nenjn walmm elum'm es. Ko ony kɔtɔko, ebr'm ese Nyam ec'erm es nyam af, oglog ese Jesu Krist af. ¹⁵ Legj a, anjn sos em inj em. Etj sica bla lowi etj ony ee? M'otu eke mi dad m'ese: legj a, blel onyn abusu eke ki sɔsmn ony ec'anyamn ab es ɔŋn'm, blel kokr. ¹⁶ Ko sica ony ec'ifnu m'ewl m'el low nenyembri nyam e m'am dad ony a sosiem ee?

¹⁷ Agj amua † ek'am kok ese ony e lis e low ce we'n am ew any af a, el e sow tutr a akplm ony eci. El e low eke -n'am ol a ce el: ke -n'ony -li kpab ony es em e lis, yec'etj ke ɔtur leer el. ¹⁸ Tasi, ow akpl ek'eyj k'onny ony e lis ec'erur, gbəkɔ ke ow el low nimamn eci, ow it ek'ow k'el seŋj fəŋ, ko ke ow k'elm legj eke mi b'anj ony ec'araanj a ce. ¹⁹ Em ec'ey, emeny m'am ij ony e gbre, gbre ek'otarir es ese yow ek'am ew iy ec'ab af, etj mi b'ow m'anj em ebən toŋ ow ayl'm sos em ek'onny fəŋ Krist ir ony em. ²⁰ M'erur eke blel m'anj ony saw wanci na af, ke m'otu mi dad ony odad akunda ejec'em. Tasi em a, mi k'uwm el el eke mi ki kokr ony e lis ab any.

Agar lele Sara ab

²¹ Dadr'm, ony ek'am erurir ek'ol k'ew ony es a: irimn yec'a ek'ol a am dad ab ee? ²² Nyam Lel dad eke Abraham in ew ey yony, Agar ek'el adyow ab ab ow'n ew nyam etj Sara ek'el yow lewi ab ab yeji ow'n ew nyam. † ²³ Adyow iynj a, wel ew'r ignj nyam lele yow nyam ab ec'erur em, ko yow lewi a ec'iy a, wel ew'r Nyam e low a eke ewar ab em. † ²⁴ Odad na ony akr otar ejeci. ɔyow yony a anj ese sinm yony af. Krekre e sinm a, el Sinayi lafeny af ec'a, etj li b'ew ey eke b'el madu: ke Agar ana, ²⁵ etj Agar anake el Sinayi lafeny a ek'anj Arabi wus af a. Etj in ce anake yefenyina em a, n'anj ese Jerusalem † ec'eb a ek'in ec'ey ab ab el madu a. ²⁶ Ko Jerusalem ek'anj afr a el lewi, etj in anake l'el ey lis a. ²⁷ Tasi em a, Nyam Lel dad nine:

Sos em iŋn'ŋ itr yow!

Elu sos em inj e lebl,

ŋ ek'uwm iy ew e dudu any a;

anke yow a eke wel ignj elu es a,

b'ow ew ey akm yow a ek'onny ignj a. †

† **4:3** wus aja e sabusu e lec a e madu: agj beb ec'a, ow el wus e sabusu enjn eke b'ijr egj gbre eke li k'itŋm erm em a. Agj likpr ec'a, Pol odad ebl na em, am yegm sol ey eke Nyam any uwm esel beb b'egj eb, ke wel ɔtu eke k'oc bebmn likr es ubr ec'ol, ses gbeŋl ec'ol lele ow eke wel dedjn Jwifel em e sol ab ab. Bèbmn Galat 4.9; Kolos 2.8,20.

† **4:17** Agj amuael Jwifel ek'ub Jesu nawre, ke am ec Galasi e Sinyamel ab em, eke sica Pol anm yogn ij a, neny es at em dad agj Mois ec'ol ec'elum e low (ekn Galat 2.4-12).

† **4:22** Abraham ew Ismael Agar ab etj l'ew Isak Sara ab. Nunj ɔb 16.15; 21.2. † **4:23** Nunj ɔb 17.16. † **4:25** Aja wel am oc Jerusalem bebmn Jwifel e Nyam nunj ignj ebr a, eke b'ucu ol e low ony es toŋ ke l'ewr ese madu af a. Ekn 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab. † **4:27** Esayi 54.1.

²⁸ Sica agñ lisijimel ony ec'a, ese Isak af, eel ey eke wel ew ese elele eke Nyam ewar ab af. ²⁹ Gbeko ese legñ sig em ec'a eke Abraham ec'iy a eke wel ew ign lele yow ab ec'erur em a, ijr iy a eke wel ew Nyam ec'Abñ ec'erur em a gbre a, yefenyina em yeji, eben ce ow anñ. ³⁰ Kò Nyam Lel em a, ayaf wel dadr ee? Wel dad nine: *ògh adyow a lel in ec'iy ab ab, anke adyow iyn a k'otum ijm aja yow lewi a ec'iy ab ab.*[†] ³¹ Na sosiem a, agñ lisijimel, ey s'elm adyow a ec'ey, kò ey yow lewi a ec'ey.

5

Krist sòg ey

¹ Krist sòg ey, yec'etñ ke s'él ewi tasi. Na sosiem inynn es kikri lewi el na em, ke ónyñ sos ósu, ke k'éwlmn elmn madu ij.

² Em Pol, m'am dad ony: eke yebr wel ubr ony likr es, ke Krist elm low kaka ony ec'ij. ³ Emeny m'am usr lebl af mi dad egñ feñ eke b'egñ likr es ubr owi eb a, ow it eke li k'elum ol a nimum. ⁴ Ony ek'am çol eke k'eel neny nyam esel Nyam ec'any af ol ec'elum em a, ony obi em anake kpabr es Krist e lís a; etñ ony irmnin Nyam e bibm a ek'ejan a. ⁵ Sica ey ec'a, s'oc ey e nawre ub a s'elu Nyam em. In li b'ow n'ón ey s'el neny nyam esel in ec'any af; low na anake s'am eku Abñ Lala ec'abusu a eke b'ecr ey ec'omn ab em kok juma a. ⁶ M'am dad tasi em m'ese, eke s'okr af Jesu Krist ab a, ke wel úbr ey likr es oglog ke wel k'úbrm ey likr es, ow elm low kaka. Kò low tasi a ce el: úb nawre, ke yégm ñ ec'omn a erur owi em.

⁷ Ony çbr nuñ senyn senyn! Bwo ec'egñ edñ ony eke k'élum low nenyembri nyam ee? ⁸ Low yec'a eke wel dad ony ke ok ony es sos em a, anm Nyam ek'esñ ony a ogn owm. ⁹ Ow anñ ese: «Lijru tæli ce eke b'ann ma em, ke b'ón ma a nimum inn ab af.» ¹⁰ Gbeko, Es Kotoko obn'm çmn ony e lís: k'ow çnyñm tutr ejeci eke k'ow otarm es em ec'ab ab. Etñ egñ a ek'am mumu ony a, ke ow el in ec'el el eke n'annñ a, Nyam b'ow çb'r low gbre ij eci.

¹¹ Agñ lisijimel, kò em, likr eke wel k'ubr ony es e kokoba emeny m'am çb ony ee? Ek'ow el nawre, bla sosiem etñ emeny wel am ijr'm gbre ee? Tasi em a, eke m'am çb likr es ubr owi e kokoba ke Krist ec'olikñ a elm egñ kaka e wus elu owi ij. ¹² M'am erur ek'agñ amua ek'am mumu ony likr es ubr sosiem a, blel -li kok ow afñ na es; -li kok -l'el egñ agbru.

Yèbr Abñ Lala nyimn ony ec'eb ir a

¹³ Agñ lisijimel, Nyam esñ ony in e lewi ij ab em, gbeko lewi ij ikñ na itm eke k'ón

ony abusu kokr ony e sos af ec'ów eke b'aw ony a. Ow tasi eke ki kokr a el, ke erur em, kókr ów çñanin ony çfr. ¹⁴ Ol na nimum ann ol nyam na em: *Ow it eke k'erur egñ kaka feñ ese ñ obi af.*[†] ¹⁵ Sica eke bi kokr ese akp em ndey af, ám gugñnin ke ám onyn ijarir ony çfr, ke èwr erm, b'ow ññanin ony çfr.

¹⁶ Na sosiem mi dad m'ese: yèbr Abñ Lala nyimn ony ec'eb ir a, yec'etñ ke ki kókmm ony e sos af ec'ów eke b'aw ony a. ¹⁷ Sos af ec'ów amua eke b'aw ony a, égnm Abñ Lala e low ebm etñ Abñ Lala yeji égnm sos af ec'ów amua eke b'aw ony a e low ebm. El yony mum ec'arajñ a atarir; etñ ow e liy eke b'ann em ey çkm a el, ke k'otumñ kokmñ yec'a ek'am erurir a. ¹⁸ Gbeko eke Abñ Lala bi nyimn ony, ke ony anmñ ol ec'es ew em ij.

¹⁹ Ów a eke ey e sos af ec'ów aw b'ósu, ke wel b'ekñ a el: agñ e losññ e b'agbr egñ kaka feñ ab, eb eke -li b'ir sikpl em, ów çbr çbr eke -li bi kok el ec'erur em; ²⁰ sinyam yadñ e nuñ ign, agñ kok owi; agñ ec'ifñ owi, ów esu, nyamneyr onyanin; erm bebl, agñ feñ ec'es ew owi, em bubr owi lel el çfr em ec'ijarm owi ab. ²¹ -N'am erur eke el lawlel ec'ob ek'ony a el yeji -n'ony, -l'el mar egñu, ob iju, etñ emeny -li bi kok ów ejeci nòçò ek'otarir es amua eke wel dad ab ab. M'am ewar ony etñ m'ikñ anym mi dad yeji: agñ a eke bi kok ów amua a, k'ow eñnm usu Nyam e gbregñbi usu a.

²² Sica kin ey yec'eke Abñ Lala b'ósu ey em: erur, sos em inñ, erm es ey, low eku, erm mamn, low kok ony egñ, çæce el, ²³ erm frçrç, sos es çnyñ. Mi k'onym çmn eke ol k'ifñ ów amua. ²⁴ Agñ a ek'el Jesu Krist ec'a, oc el e sos af ec'ów aw a eke b'irmn el a ew olikñ af. ²⁵ Sica, ek'ow el Abñ Lala em s'am ir eb a, ke si yéñ Abñ ikñ na nyimn ey. ²⁶ Si k'éeel és efuu, ów esu k'ann ey ec'arajñ, nyamneyr onyanin yeji k'ann ey ec'arajñ.

6

Òkmmn sel es

¹ Agñ lisijimel, eke b'ekñ ony em ec'egñ nyam ek'am kok low ek'akplm a, ony eke Nyam ec'Abñ a am nyimn ony a, èlum in abu l'éwl l'eb ejagb mamn a; gbeko ke ow él erm frçrç em. Etñ m'am dad eke ony em ec'egñ feñ k'éw sos erm, ke kí yebrm meju owrm ony. ² Òkmmn sel es ony e serekp leg leg ec'uyu em: ow em anake b'ow èlum Krist ec'ol a. ³ Ek'egñ nyam bi tutr ese in el ony es etñ l'elm ob kaka a, ke in sosi n'am ejur. ⁴ Ow akpl ek'egñ egñ k'ony in ec'es an a igbl ogn ekn; ek'ow akpl'l sos em, ke

[†] 4:30 Nuñ Çb 21.10. [†] 5:14 Ob Ap 19.18.

ow éi in sony eci, kɔ ke li k'ócɔm l'óbarm lawlel ec'ab ab, ⁵ aɲke eɲɲ eɲɲ b'ow uyu in obi ec'érekp.

⁶ Eɲɲ yec'eke b'éɲɲ Nyam ec'odad a e low yegm a, it eke ki cɛc in ec'ob e n'ony a, eɲɲ a eke bi yegm'n low ab ab.

⁷ K'èjurir ony sosi: ow itm eke wɛl ki kokr Nyam miyɛr. Eɲɲ, ow a cɛ eke li b'ewl a, li b'ub. ⁸ Eke eɲɲ ewl ów eɲɲ eke b'aw'r a in ec'ogm a, li b'ow l'ub luw; kɔ eke l'ewl yec'a ek'Abɲ Lala b'erur a, li b'ow l'ub sel ek'onym uwr. ⁹ Sos k'am ey low nimamn e kok em, aɲke e s'amnm sos, ow e wanci b'ow a, si b'ow s'ub. ¹⁰ Na sosiem, eke s'onny abusu a, si kók eɲɲ fɛɲ low nimamn, ab brobro onm em ec'agn lisijimel a.

Ewar es abal el lel eɲɲ ab

¹¹ Sica em obi ec'abu em anake m'am non lel a, eɛe elel eke lel moni a e sagb a am yegm ab af. ¹² Agɲ a ek'am erur ek'onny ony lɛc em ubar likr es a, el agɲ ek'am erur eke k'ij any agɲ em. Eɲɲ -n'am kok eɛen, yec'etɲ ke wɛl k'ijrm el gbɛre Krist ec'olikh a sosiem. ¹³ Agɲ amua ek'eɲɲ likr es ubr owi eb a, el obi a -l'eluamn ol a; -l'erur eke k'ubar likr es, yec'etɲ ke -n'onny abusu -l'opr ów, eke lɛc em eɲɲɲ meny ewr ikɲ na e low ebr. ¹⁴ Em ec'a, ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'olikh af e luw a ec'ow cɛ m'erur eke mi k'opr, aɲke Krist ec'olikh af e luw a, em ec'a, ow ew eɛe wus ec'ob a fɛɲ eke wɛ'n uw af, etɲ em yeji m'ew eɛe eɲɲ eke uw wus ec'ob a fɛɲ ec'any af af. ¹⁵ Na sosiem, eke wɛl ubr'ɲ likr es oglog wɛl ubrm'ɲ es yeji, low kaka anm em, kɔ yeci tasi ek'el low a el: ke éi eɲɲ owr. ¹⁶ Sica agɲ a fɛɲ eke b'elum em e low yegm a el ec'Eb ir em a, m'am dad eke: Nyam ec'erm es ey a lel erm mamn ab ab k'áɲɲ el af, el, lel agɲ a fɛɲ ek'el Nyam ec'Israel ab ab.

¹⁷ Yefɛnyina em a, emeny eɲɲ kaka fɛɲ k'ow k'ijr'm gbɛre ij, aɲke em e sos af e meny ewr amua, el Jesu e gbɛre e m'ij a e meny ewr. ¹⁸ Agɲ lisijimel, ke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'owrɔ a, áɲɲ ony fɛɲ ab. Amɛn.

Ɔɔl e lel ek'awŋ Efes eyŋ Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Eke Ɔɔl any sobel em Rom a, ni non lel na eke li k'atr kretienel ek'anŋ Azi a sos es. Tisik anake b'oc lel a im oŋ Sinyamel a; ow ikŋ anym eyŋ Efes e Nyamel a eke Ɔɔl any em yegm agŋ low toŋ akpo nyahan a. Efes ec'eb a anake el Azi wus af e seb a e logŋ any a.

Ɔɔl awŋ el lel am dad el Nyam e low a eke bebŋ ew es a e low, "eke li k'as ob fenŋ ek'anŋ afr lele wus ab a luku es ew nyam coco eke el Krist ab em" (1.10). Nyam, in ec'erur ab em, b'ikŋ anym ony okr ey af in ab (2.1-10). Sica ow e jam, li b'onŋ l'okr ey af ey ofr; li bubŋ sifŋ e lakp a eke cec Jwifel lele agŋ ek'elm Jwifel ab ab es, yec'etŋ ke l'okr af l'el sos megl nyam (2.11-22). Sos megl ikŋ a el in e Nyamel a, etŋ ow ec'af okr ab em, ow b'ow yegm abŋ abŋ a fenŋ Nyam e low a eke bebŋ ew es a e sewr a (3.9-13).

Afr okr na e low b'ey okm Nyamel em: Nyam nuŋ igŋ esel a el agŋ ey ey, gbeko egŋ eyŋ ony in ec'abu elum eke k'is ke oŋ Nyamel am agb, etŋ wel otu eke ki kok low na, eke Nyam nuŋ igŋ esel a ce egŋ eb okr afr Krist ab. Akŋ em ec'eb ir em yeŋi, Krist ab ec'af okr lele agŋ likpr ab ab ec'a, it eke k'el low nawre, wel am ekn: oyow lele el esel ab ec'araŋŋ, ey lel el esel ab ec'araŋŋ, madu lele el ec'es ew esel ab ec'araŋŋ.

Ɔɔl ot ów nyahan am ok okm elum ey abu s'iri afr okr a e low:

- 1) sos megl ec'a: Krist el nuŋ etŋ Nyamel el sos megl.
- 2) el ec'a: Krist el loy em e lebn.
- 3) mebi ec'a: Krist el Nyamel ec'igŋ.

Esŋŋ

¹ Em Ɔɔl, Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur, m'am awŋ Nyam ec'agŋ lala ek'anŋ Efes bajŋ, † ke b'us Jesu Krist jam neny nyam em a, lel na. ² Ke Nyam ey Es lel ey Es Kotoko Jesu Krist ab éŋŋ ony owro ke oŋ ony erm es ey.

Nyam b'oy ey in ec'ow amamn fenŋ Krist em

³ Si kóklmŋ Nyam eke el ey Es Kotoko Jesu Krist ec'Es a! N'onŋ ey Abŋ Lala ec'owro fenŋ eke any afr a, ey lele Krist ab ec'af okr ab em. ⁴ Gbuŋ ke wel kok wus a,

Nyam ecr Krist em sosum ot ey s'el in eci, yec'etŋ ke s'el lala ke si k'itam em kaka in ec'any af. Nyam erur ey etŋ l'ikŋ anym li bebŋ ⁵ eke li b'ow l'ecr Jesu Krist em l'eb ey ese in ec'ey af. In ec'erm mamn ab em l'erur low na, ⁶ yec'etŋ ke si kóklm Nyam, in ec'anygbel ec'ow amamn e sagb a eci. Ów amamn fenŋ, in ec'Iy e l'erur ab em li b'ecr n'onŋ ey. ⁷ S'anŋ Krist em etŋ in e mebl ab em li sog ey, † l'oc ey e sikpl a l'ap ey; etŋ ow elu Nyam ec'erm mamn lighbel a eke ony a e low okm. ⁸ Ee, Nyam onyn ey erm mamn afhŋ es. N'onŋ ey sewr fenŋ lele low any uw ab. ⁹ N'onŋ ey s'uw in e low a eke lol es ab any, low a eke in ec'erm mamn ab em, l'ikŋ anym li bebŋ l'ew es eke li k'ecr Krist em li kok a. ¹⁰ Low ikŋ a eke Nyam ki kok uwar legŋ a eke li sosum l'ew es ab em a, el ke l'ás ob fenŋ ek'anŋ afr lele wus ab a luku es ew nyam coco eke el Krist ab em.

¹¹ Etŋ ey eci Krist ab ec'af okr em a, Nyam oŋ ey aja a eke k'ebŋ ey, † ke l'ikŋ anym li bebŋ ow e low l'ew es a. Li kok low na fenŋ anke l'egŋ l'eb etŋ l'erur, ¹² yec'etŋ ke ey e s'el agŋ krekre ek'oc el ec'omn elu Krist em a, si kóklm Nyam, in ec'anygbel a eci! ¹³ Ony yeŋi, anyŋ Krist em anke irir odad tasi a ek'el Amani Mamn a eke bi sog ony a. Eke ocr ony ec'erm a oŋŋ Krist a sosome, Nyam ew ony meny ewr nyam af. † Meny ewr a, ow ow el Abŋ Lala a eke l'ewar eke li b'ow n'onŋ ey a. ¹⁴ Abŋ Lala na, el aja a eke si b'ow s'eyŋ Nyam ec'abu em a eci krekre. Etŋ li bi yegm ey tasi eke si b'ow s'eyŋ aja na legŋ a eke Nyam b'ow sog ey low nuŋ fenŋ em a. Ow sosome si kóklmŋ Nyam, in ec'anygbel a eci!

Ɔɔl am ŋoyŋ Nyam Efes e nawre ub esel a eci

¹⁵ Ow sosome, legŋ a etŋ eke m'iri wel dad eke ony onyn omŋ Es Kotoko Jesu em etŋ ony b'erurir agŋ a ek'in el Nyam ec'agŋ lala a, ¹⁶ m'ópim eke mi k'elu Nyam bia segŋ fenŋ ony eci em e Nyam ŋoyŋ fenŋ em. ¹⁷ M'am ibrm ek'ey Es Kotoko Jesu Krist e Nyam a, anygbel ec'Es a k'onŋ ony sewr, ke l'élŋ sos okm li yegm ony, yec'etŋ ke úwr ir any tasi. ¹⁸ M'am ibrm'n eke li k'ekan ony ec'erm em e tutr ab es, yec'etŋ ke úwr low omŋ a eke n'onŋ ony legŋ a eke l'esŋ ony a, ke úwr in ec'aja ec'ob ony lighbel sobo a eke l'ew es agŋ lala a ec'ab any. ¹⁹ Etŋ ony b'ow uwr læc liplemu a eke Nyam elu okm ey eke si b'ub'r nawre eci. In ec'abusu

† **1:1** Efes eyŋ e silɛl esig beb em a, wɛl éŋŋŋ odad na ek'el: *ek'anŋ Efes bajŋ*. Ekn Ob Kok 18.19-21. † **1:7** in e mebl ab em: Krist uw etŋ in e luw a any ese egb waw af. † **1:11** aja a eke k'ebŋ ey: ow otar es ewar e wus a eke wel cec Israel ec'ey, ke el em a egŋ eyŋ eyŋ in e wus ikpr a. Ekn Joswe 13-19. Wel otu eke itŋŋ ejec'em dad ese: *s'el in ec'ob eke ebm'n*. † **1:13** meny ewr nyam: meny ewr eke wel b'ew ob af a, bi yegm eke ob a el egŋ a eke ewr'r meny a eci.

a lel in e lec ab ab, ²⁰ l'elu ow e low okm Krist em, legñ eke l'igbm ow luw em, ke n'oj ow ow sig'r es lidr abu af afr a. † ²¹ Yogñ, Krist anñ es ew feñ, abusu feñ, lec feñ, es akm feñ lele nin ejeci feñ eke wél çtu eke k'eshj a e nuñ af. Tasi, n'anñ ob feñ ek'anñ a e nuñ af, † etñ ow elm yefenyña e legñ na em ce, ko legñ eke b'ow ow ab em yeji. ²² Ee, Nyam oc mob mob a pupukparj ew es Krist ec'akr ew a, † etñ l'ew ow ese Nyamel nimum eci nuñ af, ²³ etñ Nyamel el Krist eci sos megl a. In em wel b'ekn Krist nimum, etñ Krist, in iy afr lele wus ab nimum. †

2

Sel eke s'ejñ Krist em a el bibm

¹ Legñ ek'ec ab em, uwr ony ec'ow obr lel ony e sikpl ab ab sosisem. ² Ony iir eb ese elele eke wus ec'agñ b'ir eb ab af; elumn sabusu enñj ec'es ew es a ek'in ec'es ew anñ lef em a. Es ew es a, in l'el low ññ ec'abh a eke caca em a am kok juma agñ a ek'eluum Nyam ab em a. ³ Legñ ab em, ey yeji s'anñ ese agñ amua af, ow a eke s'am ir eb ese elele ek'ey ec'ow aw enñj b'ojñ ey ab af a. S'elum ey ec'ow aw enñj a lel ey e sorw tutr enñj ab ab. Etñ ey ec'elele tasi a eke s'anñ a sosisem, s'it eke Nyam eci jej ok a k'oj ey s'abur es ese agñ likpr ab af.

⁴ Gbeko Nyam eci sorñ ikñ a agb ñoño etñ in ec'erur eke n'onny ey ec'a onym any oññin; ⁵ na sosisem anake ey eke s'anñ ese agñ ek'uw abñ em ey ec'ow enñj a sosisem a, n'oj ey s'anñ owr Krist ab a. Ee, Nyam e sorw ikñ a anake sog ey a. ⁶ Jesu Krist ab ec'af okr ab em Nyam igbm ey luw em, etñ Krist ab ce n'oj ey si sig es afr. ⁷ Nyam elu in ec'erm mamn eke n'onny ey a okm Jesu Krist em, yec'etñ ke li yéçm ey segñ feñ in e sorñ ikñ ligbel ab em eci gbrenjebi eke l'ij a. ⁸ Tasi em a, in eci sorñ ikñ ab em anake li sog ony a, anke ony ubr nawre. Ow elm ony em ow anm owm, ko Nyam in obi eci bibm eke oj ony. ⁹ Sel ejñ na, ejñmn in ony ec'ow kok em; ow sosisem a egn kaka k'ew sos. ¹⁰ Tasi em a, Jesu Krist ab ec'af okr em anake Nyam kok ey a. Li kok ey yec'etñ ke s'ir eb ow amamn kok em. Etñ ow amamn amua, Nyam ikñ anym bebñ ew es eke si ki kok.

Krist eci luw a oj Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab okr af

¹¹ Ony uwr any eke Jwifel el agñ eke wél ubr likr es, ke b'erur esññ el sosi "agñ

ek'ubr likr es". Ony ek'elmn Jwifel mew em etñ a, wél ubrm ony likr es etñ ow b'oj -li b'eshj ony "agñ ek'ubrm likr es." Ow sosisem, ony okan legñ ab em ec'ob eke eel a: ¹² ony eel agñ ek'uwñ Krist any, agñ eke wél awlm Nyam ec'agñ ab em, ke anm sinm a feñ eke Nyam ewar a e low em, onym low omñ kaka, ke uwñ Nyam any el ec'eb ir em wus af anja. ¹³ Gbeko sica, Krist ab ec'af okr ab em, ony eke legñ ab em kpabr es a, legñ na em a, Krist eci mebl a oj ony okar af. ¹⁴ Ee, in l'el ey ec'erm es ey. Li kok Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab el agñ nyam coco. Li bubm sifn e lakp a † eke cec el ab es, in eci sos megl a eke li wawr egn oliñ af ab em. ¹⁵ N'onny Moïs ec'ol a ec'es ew a lel ow ec'ow kpeti kpeti ab ab l'owr es. Etñ Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab, li kok wel el agñ nyam coco ek'okr af in ab, etñ eben a ow el erm es ey. ¹⁶ In ec'olikh af e luw ab em, n'onny Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab l'okr af el sos megl nyam coco etñ n'onny l'okr wél em Nyam ab, etñ eben a l'ibi ifanin. ¹⁷ Ow am yegm eke Krist, erm es ey ec'Amani Mamn e kokoba l'ow l'ob l'ok ony ek'elm Jwifel ke kpabr es Nyam e lis a, lele Jwifel eke titm Nyam ab ab. † ¹⁸ Tasi em a, Krist em anake si k'ecr ey feñ, Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab, ke s'otú si titm Nyam ey Es, Abñ Lala nyam a ce ec'abu elum em.

¹⁹ Ow sosisem a, ony ek'elmn Jwifel a, elmn etu agñ ij oglog gben ec'agñ. Ko ony anññ Nyam ec'agñ lala ab em, onyn ow a feñ ec'abusu etñ eel Nyam e bosu ab em ec'agñ. ²⁰ Sica ony eel el a ek'in eci misigrer a el Krist ec'erm esel a lele kokoba ob esel ab ab a. Etñ loy em eci lebn tasi a, el Jesu Krist in obi. ²¹ Krist ab ec'af okr em anake el a eci mebn a feñ b'okr af inym es kikri a. Etñ in ce li b'oj el a agb el Nyamel lala eke Es Kotoko oc ew saw. ²² Eke okar af Krist ab a sosisem anake ony yeji anññ el a eke wel us ab em a. Etñ agñ likpr a feñ ab, okar af eel el eke Nyam ecr in ec'Abñ ab em ir em.

3

Pol am ob low e lol es Krist em a ec'amani

¹ Em Pol, m'el Jesu Krist e sobel em es, ony ek'elmn Jwifel a sosisem eci. ² Ony, m'onny omñ eke irir juma eke Nyam, in ec'erm mamn ab em abul'm eke mi ki kok ony ec'a e low. ³ L'elu low a eke lol es a okm m'ekn, low a eke mi non ow e low tel

† **1:20** Bèbmn Selu 110.1. † **1:21** Bèbmn Kolos 1.16; 2.15 lele 1 Korent 15.24 ab. *Ob feñ ek'anñ a:* Filip 2.6-11.

† **1:22** Bèbmn Selu 8.7. † **1:23** etñ Krist, in iy afr lele wus ab nimum:odad na Grèk em a wél çtu eke k'itññ ejec' em dad ese: etñ Krist, Nyam iy'r em nimum nimum (Bèbmn Kolos 1.19 ab) † **2:14** sifn e lakp ak'aw ke ow el brik em lakp a eke Jerusalem eci Nyamel ab em bi cec usu a ek'agñ ek'elm Jwifel itm eke k'ok em, ke el Jwifel sony eci usu a.

† **2:17** Bèbmn Esayi 57.19.

ce afr em a. ⁴ Em e lel a ec'awl em, b'ow ekan ekel eke m'uw Krist e lis e low eke lol es ab any a. ⁵ Low iknj a, legj ek'ec ab em a, Nyam elum'n okm yegam ey lagjel. Ko yefenyina em a, l'ecr in ec'Abj ab em l'elu ow okm, li yegm in ec'erm esel a lele kokoba ob esel lala ab ab eke li solum l'ot l'ok saw a. ⁶ Kin low a eke lol es a: agj a eke elm Jwifel ke okr af Jesu Krist ab Amani Mamn ab em a, b'ow ejn aja nyam a ce ese Jwifel ab af. -Li b'ow -l'el sos megl nyam ec'agj, etj low a eke Nyam ewar ew es a -li b'ow -n'ann em.

⁷ Nyam, in ec'erm mamn ab em, onj'm abusu eke mi k'el Amani Mamn na e juma kok es, in e lec a ec'abu elum em. ⁸ Em, m'el nawre ub esel ab em ec'egj saka sakali. Gbeko m'ejn bibm na eke mi k'ob Krist ec'ob ony a ek'onym nunj a ec'amani, m'ok agj a ek'elm Jwifel a. ⁹ Tasi em a, god'etj, Nyam eke el mob mob fej eci kok es a, lol low a eke li beb m'ew es ab es in em. Etj lele eke Nyam b'ow kokr low na eke lol es a e low iy neny a, m'ejn bibm eke mi ki yegm kpata. ¹⁰ Ow b'ow onj etj Nyam b'ow ecr Nyama a eke l'esj ab em, n'onj mob a fej ek'ann afr ke ony es ew lel abusu ony ab a † uw in e sewr ab any. Nunj em ony na Nyam b'elu'l okm sakunda etj etj em, ¹¹ low a eke l'iknj anym li beb m'ew es god'etj a sosiem eci. Low iknj na, l'ecr ey Es Kotoko Jesu Krist em, li kok ow iy neny. ¹² Ey eke s'okr af Krist ab ke s'ub'r nawre a, sica abusu eru ey es eke si k'owl abu s'im Nyam ec'any af omn em. ¹³ Na sosiem anake m'am njonj ony ek'erm e gbre e m'am ejn m'eb ony sosiem a, k'owrm ony sos es a. Tasi em a, ow b'ow el ony ec'anygbenj ligbel.

Krist ec'erur a

¹⁴ Ow sosiem m'am ok owrɔkp wus Nyam ey Es ec'any af, ¹⁵ in em eke bosu fej ek'ann afr lele wus ab annj a. ¹⁶ M'am njonj'n ek'in ec'anygbel e gbrenjbi eke l'ij ab em, li k'ecr in ec'Abj ab em n'onj ony lec inymn es kikri ony ec'erm ab em. ¹⁷ Ke Krist ir ony ec'erm ab em ony ec'omn a sosiem, yec'etj ke okr min erur em, ke ony nimum a sigr es erur ab em. ¹⁸ Etj b'ow onj abusu, ony lele Nyam ec'agj lala a fej ab, irir mewl em tasi Krist ec'erur a ec'es ar, sofu, sigb lel ow e sibn ab ab. ¹⁹ Ee, m'am erur eke k'uw Krist ec'erur ab any, eke l'agb l'akm low fej ek'egj otu eke k'uw any a yeji, yec'etj ke ejnan Nyam ec'owr annj a, ke l'ir ony em nimum.

²⁰ Nyam e lec a am kok juma ey em etj eke si b'ibrm'n low a, l'otu eke li ki kok ow

afr es! In e lec a agb akm yec'a e s'otu eke si ki tutr a. ²¹ Anygbel el in eci, in e Nyamel ab em lele Jesu Krist em ab akpo akpo fej lele sejn fej ab! Amen.

4

Krist em ec'af okr

¹ Em eke m'el sobel em es Es Kotoko sosiem a, kin yec'eke m'am ok ony merm sabu af mi dad ony: ony eke Nyam esj ony a, onyn es an ek'ot ony ec'esj ab es. ² Sejn fej isr es, eel frɔrɔ, onyan sos es low em, ejn ejn ejn ec'eled eke annj a ebr erur em. ³ Atar sos es ucir af okr a eke Abj Lala b'onj ony a onyn es, erm es ey a eke b'onj okr ony af ony ofr em a; ⁴ anke Nyam kok sos megl nyam, n'onj ony Abj Lala nyam, etj low omn nyam em ce l'esj ony. ⁵ Etj onyn Es Kotoko nyam, omn nyam lele mij ok nunj nyam ab, ⁶ Nyam nyam ce eke el agj fej ec'Es eke ew fej es, bi kok low fej agj fej em, ke ir agj fej em a.

⁷ Gbeko ey em ec'ejnny nyam nyam ejn in ec'ob ap ek'it a, ob ap ab em eci yec'a eke Krist onyn'n erm mamn onj'n a. ⁸ Kin yec'eke Nyam Lel dad: Eke l'uyu afr kponj em a,

l'ot sobel em esel ab n'im; etj li cec agj sob ap. †

⁹ Ko l'uyu afr a, in ec'iri tasi a el bogj ec'ee?

Ow am yegm eke l'iknj anym l'us es n'im esr em a, ek'el wus af anja a. † ¹⁰ Etj ejn a ek'us es a, in ce l'el ejn a ek'uyu afr kponj em a, yec'etj ke li fáf es l'eb wus na nimum. † ¹¹ In anake li cec ob ap ek'it a n'onj agj, ke ow onj agj beb el Krist ec'erm esel, beb el kokoba ob esel, beb el Amani Mamn a ec'es omun esel, beb el pasterel oglog low yegm esel a. † ¹² Li cec agj amua sob ap amua, yec'etj ke wel onj agj lala a ek'el Nyam ec'a uw juma e ki kok, ke onj Krist e sos megl a imm anym ec'ab any. ¹³ Nene anake ey fej si b'ow s'onj omn lele Nyam ec'Iy a ec'any uw nyam coco ab a. Etj si b'ow s'el agj ek'onj omn ek'usu etj si b'ow s'agb s'annj ese lele eke Krist annj ab af. ¹⁴ Sica si k'ow s'elm ey abu em ij. Si k'ow s'annj ese mijetj gwonj eke okij e mra am ony wowl usu fej eke l'erur ab af ij. Etj si k'ow si yebm sow tutr yadnj eci lef a elulum ey, ocm ecm ey usu fej ij. Agj k'ow otum irrmn ey el eci meju ab em ij. ¹⁵ Etj eke si bi dad low nenyembri nyam erur em, si b'ow s'agb fej em s'imm Krist ek'el nunj a ogj. ¹⁶ In em anake sos ogog ogog a fej b'inym es kikri, ke b'okr af a. Sos njgignel usu noko b'onj sos megl a nimum okr af, etj eke sos ogog nyam

† **3:10** Kolos 1.16. † **4:8** Selu 68.19. † **4:9** l'iknj anym l'us es n'im esr em a ek'el wus af anja: odad na Grek em a wel otu eke k'itjn ejec'em dad ese: l'iknj anym l'us es n'im wus lokm kponj a. † **4:10** Jeremi 23.24. † **4:11** 1 Korent 12.28; Ob Kok 2.33.

nyam feñ bi kok in e juma ek'it a, sos megl a nimum b'agb etñ b'ony lec erur em.

Krist em ec'eb ir owr

¹⁷ Kin low yec'a eke m'am dad, ke neny am at'm es mi dad Es Kotoko e nin em a: ow itm eke k'aan es ese Nyam any uwm esel eke b'us el e sow tutr eke low kaka anm em a jam a. ¹⁸ Tasi em a, el e nun em ony a anñ ncebn em etñ sel etñ a eke Nyam b'ony agñ a, -n'onym el eci kaka anm em, anke -l'uwm ow e low kaka any etñ -n'ony erm tuotuo yeji. ¹⁹ -L'irmn agñ em ec'eb ir a e mewl a feñ, -l'ocr el sosi -l'elu es an keskes em etñ -n'am kok sikpl owi feñ eke b'aw el a.

²⁰ Ony, ow elm nene wewrnm Krist eci any uw a! ²¹ Ony, nawre tasi em irir in e lis e low feñ etñ wel yegm ony low nenyembri nyam ek'anñ Jesu em a. ²² Eke ow el ebn a, igñn ony ec'eb ir sig a elul es. Legñ ab em a, eel agñ eke meju ec'ow aw iy em ke am nññ. Ow sosisem, eel a eke anññin legñ ab em a, ow it eke k'igñn elul es ese mob sus em sig af, ²³ ke yebr wel itñn ony nimum ony ec'erm em lel tutr em ab, ²⁴ ke ese mob sus em owr eke wel bi sus af, eel agñ owr. Egñ owr ikñ na wel kok'r ese eel eke Nyam erur ab af. † Low nenyembri nyam b'ony'n l'el nyim nyim lele lala ab.

²⁵ Na sosisem, igñn yadñ ony elul es, ke ony em ec'egñ feñ dad lawl low nenyembri nyam em, anke ey feñ s'el sos megl nyam ec'agñ. ²⁶ Eke batñ erm am ebl ony, ki kokr sikpl; ki yebr ton legñ es ew k'ejñan ony ec'erm bebl a. ²⁷ K'egbr agñ usu kaka feñ es ony em. ²⁸ Ke egñ eke b'iy mil a, elu mil iy ab es; ke kók juma nenyembri nyam em in obi e sabu ab em, yec'etñ ke n'ejñ ob l'elum es abur esel abu. ²⁹ Odad nññ kaka k'anñ ony nenyem k'ey okm; ko dadr low akpal e sodad eke b'elum low abu, ke b'atr ony lawlel sos es ony el lec a, yec'etñ ke sodad eke b'ow dadr a el low mamn agñ eke b'ow iri a eci. ³⁰ K'owar Nyam ec'Abñ Lala a ek'ony ony a sos es, † anke in anake Nyam oc'r ony ony ese meny ewr af a. Etñ meny ewr na b'ony ony ony ony eke legñ nyam, Nyam b'ow sog ony nimum ony e sikpl ab em. ³¹ Low nññ feñ ek'egñ kok ony a, k'èbr k'ewr es ony ec'erm ab em. K'ucur lokm es, k'èbal erm; ke likekr owi, wewr owi lel ow enññ feñ ab oc es ony ec'araññ. ³² Ke egñ egñ ákpl lawl eci, ke sorñ ikñ iy ony erm em gbñ. Ke áparir low ese eel eke Nyam ap ony low Jesu Krist sosisem ab af.

5

Usuayl em ec'eb ir

¹ Sica eke eel ey eke Nyam b'erur a, átar sos es kokr ese in af. ² Ke ony ec'eb ir a el erur em, ot Krist ec'erur ek'ony ey eci ke oc in e sel irmn ey sosisem, ese ob ap lel egb waw ab ek'ow eci sony mamn a † akpl Nyam sos em ab af.

³ Ony eel Nyam ec'agñ lala a, ow sosisem ony ogñ a, ow anñ ek'itm eke k'anñ ony ec'araññ, ese: yow kaka feñ ab ec'erum ab, low feñ ek'ayalm egñ eci kok, erur eke ñ sony ce k'ony ob feñ. ⁴ Ow akplm yej'eke ki dadr es odad, nyamb odad lele sodad enññ ab. Ko ow tasi eke ki kokr a el ke dadr odad elul Nyam bia. ⁵ Kin yec'ek'it eke k'uwir any: agñ a eke b'erum yow kaka feñ ab oglog bi kok low feñ ek'ayalm egñ a, k'ow enññ aja kakali Nyam lele Krist ab eci gbrenññ usu yogn. Ebn neny nyam ow b'ow el agñ a eke b'erur eke k'ony ob feñ el sony ce ec'a, anke erur eke k'ony ob feñ ñ sony ce a, anñ ese sinyam yadñ e nun igñ af.

⁶ Ke egñ kaka k'irmnm ony meju e sodad ebl ofr ofr em. Ow amua sosisem anake Nyam ec'erm bebl a b'ow ok agñ a ek'egñm eke k'elum'n ab af a. ⁷ Ki kokr ese el ec'ab af! ⁸ Legñ ek'ec ab em a, anñ ncebn em, ko jam anja ek'okar af Es Kotoko ab a, anñ usuayl em. Ow sosisem, aan es ese agñ ek'el usuayl ec'ey af gñ, ⁹ anke usuayl b'osu ey ek'el ow amamn kok, ow nyim nyim lel nenyembri nyam em ec'ow ab. ¹⁰ Átar sos es uwr low eke b'akpl Es Kotoko sos em ab any. ¹¹ Ow a ek'el ncebn ec'a ósum ey amamn kaka. Ow sosisem k'anññ ow e low em, ko kokr el ec'ow a ok okm. ¹² Tasi em a, ow a ek'agñ amua bi kok es lal em a eci dad b'ony es. ¹³ Gbeko low yec'eke wel elul okm a, sos b'erur es usuayl em tasi; ¹⁴ etñ sica low yec'a ek'anñ usuayl em a, b'ewl el usuayl. Na sosisem anake wel dad nine:

«I] ek'am eru memn a, úññm es.

Anñ agñ ek'uw a ec'araññ igb,

ke Krist ejñ in ec'usuayl a ok'ñ af.» †

¹⁵ Ewr erm ony ec'es an ab em. K'ir eb nyamb em, ko ir eb ese esewru ¹⁶ eke b'uw any kok low wanci feñ erm eke Nyam b'ony el ab af, anke segñ a eke s'anñ em a akplm. ¹⁷ Na sosisem k'èel anyambu, ko òkr nun em es senyn senyn irir yec'ek'el Es Kotoko ec'erur a.

¹⁸ K'egññ mar k'ony ony: mar egñ nono bi nñññ egñ; ko yebr Abñ Lala iy ony em

† **4:24** Nunñ Jb 1.26-27. † **4:30** Esayi 63.10 ab. † **5:2** Okm Ok 29.18. † **5:14** low yec'a ek'anñ usuayl em a, b'ewl el usuayl: odad na Grek em a wel otu eke k'itññ ejec' em dad ese: usuayl anake b'elul low feñ okm tasi a. Etñ «ñ ek'am eru memn a... ok'ñ af.» Ow el odad eke lel non es a dad ke wel uwm yogn ek'ow anñ am ow ab any, oglog ke ow el nawre ub esel eci selu sig nyam. Esayi 26.19; 51.17; 52.1; 60.1.

gbonj. ¹⁹ Ɔny ofr em a, àtarir sos es selu ebl em, Nyam ej em lel ej ek'Abj b'ony ony ab ab em, ègjn kòkln ec'ej ony ec'erm fèj em Ès Kòtòkò eci. ²⁰ Ɔjn ony Ès Nyam bia segnj fèj low fèj eci, ey Ès Kòtòkò Jesu Krist e nin em.

Egny eyel lel ɔyow ecel ab ec'ow om

²¹ Ɔny es is ony ofr em Krist ec'elum ek'onyn a sosisem. ²² Egny eyel, onyn es is ony ecel eci esè elel ek'onyn Ès Kòtòkò ec'ab af. ²³ anjke ign el in e yow a ec'es ew, esè elel eke Krist el Nyamel ec'es ew ab af. Krist in obi el Nyamel ek'el in e sos megl a eci sɔg es. ²⁴ Na sosisem ow it eke egny eyel k'onny es is low fèj em el ecel eci, esè elel eke Nyamel b'onny es is Krist ec'ab af.

²⁵ Ɔyow ecel, erurir ony eyel esè elel eke Krist erur Nyamel tonj ke l'oc in e sel a l'irmn ow ec'ab af. ²⁶ L'erur eke eben a, li k'onj Nyamel el ob ek'it eke k'el Nyam eci, eke l'ayal ow mij em lel odad ebl em ab a, † ²⁷ anjke l'erur eke li k'elu Nyamel okm in obi in obi ec'any af, ow e sakpl a fèj em, ow el ob lala ek'ob kaka itam em, ewm duɔduɔ ke onym abr enym kaka fèj. ²⁸ Nene anake ow it ek'oyow ecel k'erur el eyel esè elel eke -li b'erur el obi e sos megl ab af a. Egny yec'eke b'erur in e yow a, b'erur in obi in obi. ²⁹ Tasi em a, legnj kaka egny ifnm in obi e sos megl a, kò ob ij li b'onj ow, li kok ow e lís e low fèj segnj fèj sej em, es'elel eke Krist bi kok Nyamel ec'ab af, ³⁰ anjke ow el in e sos megl ek'ey fèj s'annj em. ³¹ Nyam lel em a, wel b'awl eke: *Na sosisem anake ign b'ow ngbonj es lele lis ab ec'akj, ke l'òkr af in e yow ab ab -l'el sos megl nyam a.†* ³² Low na eke lol es a agb nono etnj em, m'am dad ony ek'ow el Krist lele Nyamel ab e low. ³³ Gbèkò ow el low ek'onny yeji on ony es: ke yow ec fèj erur in e yow esè in obi af, ke ign ey fèj yeji elum in ec'ignj a.

6

Ey lel el ec'agnj eke ew el ab ab

¹ Ey, elum ony ec'agnj ek'ew ony a esè elel eke Ès Kòtòkò erur ab af; na ony e low eke ki kokr. ² *Elum asnj lel esnj ab anake el ol ab em e krekre eke Nyam onj agnj ke low ewar anj af a.* ³ Etj kin low ewar a: *yec'etj ke ànj sos em ijn em ke ij usu wus af anj.†*

⁴ Ey esel, k'onjn ony ec'ey a k'onny erm bebl. Kò gbàgbal el, yègm n el low ke ómn el ów esè elel eke Ès Kòtòkò erur ab af.

Madu lel el ec'agnj ek'onny em el ab a

⁵ Madu, elum ony e wus af anj ec'es ew esel a, muru em, elum em lel erm nyam em ab esè elel eke b'elumn Krist ab af. ⁶ Ow elm eke -li b'ew ony nyamn af a ce, kí kokmn el e lís e low mawl em, yec'etj ke -l'aw ony, kò elum esè Krist eci madu eke bi kok erm nyam em juma fèj eke Nyam b'erur ab af. ⁷ È! Erm fròrò em ki kokr ony ec'es ew esel a eci juma, esè eben Ès Kòtòkò eci juma ony am kokr af, kò ke ow k'él m esè agnj ec'af. ⁸ Sica yec'eke k'òkan a el: ke él adu oglog lewi, low nimamn a eke kok a ec'ob ap a eke k'èbm'j a, Ès Kòtòkò b'ow onj.

⁹ Ɔny es ew esel ek'onny mn madu ab a, onyn es an neny nyam a ony eci madu a e lís; ony k'òror el abr. Sica okan ek'onny lel ony e madu ab ab, Ès Èw Ès nyam ce onyn, in eke n'annj afr ke l'íjm ngopre low eke li bi kok n'onj in ec'agnj ab em a.

Ar ogny e mob eke Nyam onj ey

¹⁰ Sica uwar em ec'eke m'am dad a el, ke èbr lec Ès Kòtòkò ab ec'af okr em, in ec'abusu ligbel ab em. ¹¹ Èwr Nyam ec'ar ogny e mob a fèj eke onj ony a sos, yec'etj ke ótur akmn agn eci meju a fèj es, ¹² anjke ow elm agnj eke si b'èkn any af ab ab si k'ow s'ogny ar a, kò ow el mob fèj ek'onny lec enjnj ke ony es ew lel abusu ab a. Ey ec'ar ognj a b'ow el lec fèj ek'el ncebn em ec'ab ab, lele abnj enjnj ek'onny abusu ke anj lef em ab ab. ¹³ Ow sosisem a, èwr Nyam ec'ar mob fèj sos, yec'etj ke wanci njnj fèj af, ótur inymn es kikri ifnu ec'any af, ke b'ogny ar a ba ow b'uw r a, ke emeny inymn es lec ab.

¹⁴ Kin elel eke ki bebmn sos ar ognj a eci: ke low nenyembri nyam ànj esè ony eci meb er em eke k'ègnj af, ke es an nyim nyim él ony ec'ar mob sus em eke k'ocr ewr er af; ¹⁵ ke ony eci gbragbra kok erm es ey ec'Amami Mamn on em a, él ony eci còkrukpo eke k'annj ony akr em. ¹⁶ Ke ony ec'omn a ànj esè ony ec'erkpo af, elum ony abu irmnin agn low njnj es eci sibir a, ek'al b'annj neny af ke b'owl im ign ob ab es. ¹⁷ Òcr sel enj ànj esè ony eci kpokpo tufe af, ke Nyam odad ànj esè ony eci lab any yony ek'Abnj Lala onj ony af.† ¹⁸ Ów amua fèj ibrmn Nyam, Nyam njonj em. Èc, njonjan Nyam low fèj em Abnj ec'abu elum em. Ke low na nuj af, any ók ony es ke ànjnj cècè kok em. Njonjan Nyam in ec'agnj lala a fèj yej'eci; ¹⁹ em yeji njonjan Nyam em eci, yec'etj ke Nyam élum in ec'odad ebl a nenyum, ke m'onny lokm susu mi dad low a eke lol es Amami Mamn ab em a. ²⁰ Eke m'annj sobel em yeji, m'el Amami

† 5:26 Bèbmn Tit 2.14; 3.5. † 5:31 Nuñj Ób 2.24. † 6:3 Ókm Ok 20.12; Ol Ókn 5.16. † 6:17 Akr 14; Èkn Esayi 11.5; 59.17; akr 15: Esayi 52.7; akr 16: agn low njnj es: Matie 6.13; Jan 17.15; akr 17: Esayi 59.17; 49.2.

Mamn a eci lebl elu es. Ow sosiem nɔŋan Nyam ke m'ony lokm susu mi dad es'elel ek'ow it ab af.

Esɔŋ es abal el

²¹ M'erur ek'ony yeji k'uwɔr em e lis e low any, ke úwr low yec'eke m'am kok a yej'any. Tisik † ek'el esɔŋ lisijim lel esɔŋ lawl mamn ab, ke am kok Es Kotoko e juma cɛcɛ em a, b'ow ɔŋ ɔny amani a feŋ. ²² M'am erm'n l'ow cɛ eke li ki dad ɔny ey e lis e low, ke l'átr ɔny sos es.

²³ Ke Nyam lel ey Es Kotoko Jesu Krist ab ɔŋ agɔ lisijimel a feŋ erm es ey, erur lel ɔmn ab! ²⁴ Ke Nyam ec'owɔɔ a ánnɔ agɔ a feŋ eke b'erur ey Es Kotoko Jesu Krist ab ab, erur a ek'onym itɔŋ ab em.

† 6:21 Tisik:Ob Kok 20.4; Kolos 4.7; 2 Timote 4.12; Tit 3.12.

Pól e lél ek'awñ Filip eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Filip el Maseduan ec'eb nyam ek'ann Grcs wus af. L'el Rom e seb a eke ew es a e nyam. Filip eyñ ntotñ b'ok eke -l'eel Rom ec'es ew a ec'agn. Ow sosisem, -li bi sus mob ese Rom eyñ af etñ -li b'erur Laten eke el wél ec'abr a ec'abr. Filip eb ab em, Jwifel ijm abi. -L'ufum es yeji -l'ijm agñ l'aw a eke b'ojñ abusu ke -li b'ony Nyam nuñ ign usu a. Eke Pól am ec'ob Amani Mamn eci kokoba sakp yony em ec'a, ow em li sigm Nyamel es Filip eb em (èkn Ob Kok 16.11-40). Nyamel ab em, agñ a eke elm Jwifel a ufu es nono.

Pól eci juma kok ec'ab em, es ew esel ew'r abu af. Eke Filip eci Nyamel a iri eke Pól anñ sobel em a, -li kok ob ap -n'ojñ el em ec'egñ nyam eke wél b'esñ Epafrodit a im ojñ ow. Ow ojñ, Pól non lél na eke k'elu el bia, ke n'ojñ wél in e lís ec'amani yeji. Eke batñ ow el sobel em Pól anñ non lél a yeji, in eci lél a eci liy a el kretien eci sos em inñ eke b'ony eke ow el ses babur nono ec'any af bobo yeji.

Sica Filip eci Nyamel ab em, irirm nono anñ Nyam nuñ ign esel a ec'aranñ. Pól am dad el eke -li k'eb Krist eci es is a eci sewl a, ke -l'ebarir el ofr. Yogn low yegm esel ayadñu yeji anñ. El em eci heb erur eke kretienel a, lec em, k'elum Jwifel ec'ol a. Etñ heb a am ir eb wus ec'ow aw a ce eci. Yadñ em ec'ow yony na e lís anake Pól am om kretienel a ów eke k'osu sos a.

Lél na am yegm eke Pól ony Filip eci kretienel a ec'erur nono.

Esññ

1 Pól lele Timote ab, ek'el Jesu Krist ec'obowi a, e lél ek'am awñ Filip baññ e Nyam ec'agn ek'ann Jesu Krist ab, Nyamel ec'idr esel lele diakrel ab. 2 Ke Nyam ey Es lele Es Kotoko Jesu Krist ab édnj ony owro ke ojñ ony erm es ey.

Pól am elu Nyam bia

3 Mi b'ojñ Nyam bia sakp sakp feñ eke mi b'okn ony e low a. 4 Segñ a feñ e Nyam eke mi bi ñojñ m'ojñ ony a, sos em inñ em mi bi ñojñ, 5 Amani Mamn a ec'elel ek'elumñ'm abu mi momun es legñ krekre em etñ tonñ ign yefenyina em a sosisem eci. † 6 M'uw any tasi eke Nyam ek'ob nuñ am kok juma mamn na ony ec'erm ab em a, b'ow ucu ony es tonñ ign nuñ, tonñ ow ók legñ eke Jesu Krist b'ow ow a. 7 M'ony low ij, eke m'ony tutr nené ony feñ e lís. M'oc ony

em ec'erm feñ em, anke ke ow el ngbraka em eke m'ann, ke ow el legñ a eke m'ony abusu eke mi ki dogññ, ke m'omun Amani Mamn ab es a yeji, ony a feñ eñan Nyam eci bibm a ese em af. 8 Etñ Nyam ij em e danke eke ony feñ m'erur ony tasi, es'elel eke Jesu Krist ony erur lighbel ony ec'ab af.

9 Etñ ow eke m'am ibrm em e ñojñ em a el: ke erur na ek'onyn a ágb afññ es, ke ow ojñ onyn low any uw lele nuñ em ony ab, 10 yec'etñ ke úwr ów tasi eke el nawre ab any. Ow b'ow ojñ ayal, abr enym k'ann ony lís, legñ a eke Jesu Krist b'ow ow a, 11 etñ ów amamn eci ey eke wél b'ejñ Jesu Krist em a, b'ow ok okm ony em; ke ow el Nyam ec'anygbel lele koklm ab.

Jesu Krist el sel eññ

12 Sica lisijimel, m'erur eke k'uwir any eke es abur na ek'eññ'm a, tasi em a, ojñ Amani Mamn a imn anym eci, 13 anke sica agñ a feñ ek'ann es ew es a e gbugñ a lele susu ejec'ab a uw any eke Krist sosisem m'ann ngbraka em. † 14 Etñ agñ lisijimel nono ec'omn ek'onny Es Kotoko em a obn, ngbraka na em eke m'ann a; ow ojñ erññ onym el etñ lokm susu em -n'am dad Nyam ec'odad.

15 Nawre tasi ek'el em ec'agn nyam nyam, em sosisem, b'ob Krist ec'Amani a ñkre em, ów es atar em, ehen yeji, likpr b'ob Krist ec'Amani a erur em tasi. 16 El akpasu a, -li b'ob Krist ec'Amani a erur em, anke -l'uw any eke em eci sobel em anja eke m'ann a, el Amani Mamn a e dogññ eci. 17 Etñ el a eke b'ob Krist ec'amani a sow tutr enññ em, em eci ñkre ogñ em a, el e tutr a el, ke -l'obn em e gbre ij a sobel em anja eke m'ann a. 18 Yeji ofr ofr! Ek'el eci sow tutr a el enññ oglog amamn yeji, em e sos em inñ a el: Krist ec'amani a ec'a, wél am ob etñ ow b'ow inñ'm sos em segñ feñ, 19 anke m'uw any eke ony e Nyam ñojñ lele Jesu Krist ec'Abñ Lala ec'abu elum ab ab, b'ow el em eci sog. 20 Sica ese lelel eke m'am eku ke m'am omñ tasi a, mi k'eknm low yec'eke k'onny'm és. Ko ke ow el sicaa oglog ke ow el segñ feñ, m'ony omñ tasi etñ mi b'ow m'elu Krist eci sagb a okm em ec'egñ el feñ em, em ec'owr anñ em oglog em e luw em bobo yeji. 21 Em ec'a, tasi em a Krist anake el em e sel a, etñ luw el em eci ngrusie. 22 Gbeko ek'ow it eke mi k'ann owr ke mi kok juma mamn, ke mi k'úwm low yec'eke mi ki sosum m'oc ab any. 23 M'ann sow tutr yony ec'aranñ: m'am erur eke mi k'uw ke m'im m'ann Krist ab, na anake akpl afññ es a. 24 Gbeko ow it ke m'ann owr sos megl em ony e nimamn eci. 25 Ca m'uw any tasi ñ! M'ow m'ann owr, mi b'ow m'ir ony feñ

† 1:5 Ob Kok 16.13-16. † 1:13 Ob Kok 28.30, Efes 3.1.

ab yec'etj ke ow élum ony abu iman anym eci, ke onyn sos em inñ onn em. ²⁶ Ke legñ eke emeny mi b'ewl m'ow m'ejñ ony a, ony e sos em inñ a eke onyn Jesu Krist ab ec'af okr em a, ágb nɔnɔ.

Krist ec'Amani Mamn ab af ec'es an

²⁷ Gbɛkɔ ow e tasi a ce el: ke áan es nyim nyim Krist ec'Amani Mamn ab af, yec'etj ke, eke m'ow m'ekn ony etj m'owm yeji, m'iri ek'inymn es kikri etj okar af ow tutr nyam em, etj am dogñnin low abñ nyam em, onn ek'Amani Mamn ony ony a eci. ²⁸ Ki yebr ony ec'efnu a akunda kaka fɛñ em k'onj erññ k'onny ony; low na b'ow yegm el eke -l'irm ñ, ke ony ec'a, ow yegm ony ek'anñ ony e sɔg ec'ebf af; etj ow el low ek'anñ Nyam ogñ ow, ²⁹ anke Nyam ony ony bibm eke k'ubr Krist nawre, etj ow elm na ce kɔ ke emeny ñr in e gbre yeji. ³⁰ Sicaca em a, ony lel em ab anake s'okr af s'am dogññ low a. Low dogññ nyam a ce eke legñ ek'ec ab em † mi dogññ, ke emeny m'am dogññ ese elel ek'uwɔr any ab af a.

2

Krist ec'es is lel in e sagb ab

¹ Ony ec'omn ek'onyn Krist em a b'onj ony lec ee? In ec'erur a b'atr ony sos es ee? B'okar af in ec'Abñ Lala ab ab ee? B'onyn sɔññ ikñ lel erm mamn ab ony ofr em ee? ² Eke ow el eɓen, ke m'am ibrm eke k'onñ'm sos em inñ tasi ony e neny af okr em, ke onyn erur nyam, ke ókar af erm em lel ow tutr em ab. ³ Ki kokr low kaka em bubr ec'abñ em oglog eke agñ k'ekn ony eci, kɔ es is em, ðcr ony lawlel ese agñ eke igbl ogñ akm ony af. ⁴ Ke egn kaka k'ól in sɔny coco e nimamn es, kɔ ke egn egn ól lawlel yej'ec'a es. ⁵ Ony ofr em a, onyn es an ese elel eke agñ eke b'uw Krist any a bi kok ab af.

⁶ In, n'anñ ese elel eke Nyam anññ ab af, anke god'etj l'el Nyam. Gbɛkɔ l'egññ l'atm bebmn ikñ na e low any. †

⁷ Kɔ in obi em, li wal low fɛñ eke n'onny a l'elu es,

l'ocr in sosi libɔwi, †

l'el egn ofr ofrli agñ ec'araññ, etj agñ a fɛñ ekn n ese egn ce af.

⁸ L'egñ in obi em l'eb eke li k'ir eb es is em, etj l'elum Nyam toñ l'ign luw em, olikn af † e luw em bɔbɔ yeji.

⁹ Es is na sosiem, Nyam ony igbl'ogn, ew'r low fɛñ e nunj af

etj on' n nin ek'agb akm nin fɛñ.

¹⁰ Ow b'ow onj ob ob fɛñ eke anñ afr, wus af anja lele onnes ab a, ok ɔwɔrkp wus eke -li b'iri Jesu e nin a.

¹¹ Ke neny neny fɛñ kóklm eke Jesu Krist el Es Kɔtɔkɔ, Es Nyam ec'anygbel eci. †

Jèjan ese mrabri af wus af anja

¹² Na sosiem, erur em ec'agñ lawlel, ese elel eke segñ fɛñ b'elumn Nyam ab af, ùcur onyn es eɓen ke kókr juma ony e sel a eke eñan a eci, muru em lel elum em ab, ke ow k'élm em ec'any af ce, kɔ em e jam jam yeji, ¹³ anke Nyam in obi li b'onj ony low egn eb lele ow e kok ab ec'abusu ese elel eke li bebñ ab af.

¹⁴ Low fɛñ eke b'ow kokr a, k'élm abr eny em lele ów es kpakpab em ab, ¹⁵ yec'etj ke éel agñ eke abr enym anm lís ke ayl, Nyam ec'ey eke onym wɛwɔr, ke ir agñ eke ony enyembri yony yony lele ów eñuj ab ec'araññ. Ow it ke ám jéjan el ec'araññ ese mrabri af, ¹⁶ anke onymn sel eññ ec'odad ab ab. Eke bi kokr eɓen, m'b'ow m'onny sos em inñ ony eci, legñ eke Krist b'ow ow a, anke ow b'ow yegm m eke ow elm ofr ofr m'urum es, m'ijm gbre mi kokm juma.

¹⁷ Ow k'odm ke em e mebl a ók es, él egn waw eke wel kok am igñ ony ec'omn eke onyn Nyam em ab af. Eke ow el eɓen ow k'ecr a, sos em am inñ'm etj m'am cec sos em inñ ikñ na ony fɛñ ab. ¹⁸ Eɓen nenyembri nyam, ony yeji ow it eke sos em k'inñ ony ke cécr sos em inñ ikñ na em ab.

Pol am erm Timote lel Epafrodit ab Filip banj

¹⁹ M'am ony tutr eke Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin em, legñ tel em mi k'onj Timote ow ekn ony, yec'etj ke m'iri ony e lís e low, ke ow átr'm sos es em obi em. ²⁰ Tasi em a, Timote ce anake el egn eke ese em af, ony e low b'okr ermij, ke bi tutr ony e low tasi a. ²¹ Agñ likpr a fɛñ ec'a, el obi e lís ec'ów ec'ermij ce -li b'ebñ, kɔ ow elm Jesu Krist ec'ów a gbɛ. ²² Timote ec'a, uwr any yej'eke l'elu in e nawre ij a okm, elel eke li kokr juma em ab ese iy lele es ab af, Amani Mamn sosiem ec'a. ²³ In anake m'am tutr eke mi k'erm'n l'ow ony ogñ yogñ kpɛkɛ eke em e lís owi a b'ow ayl'm sos em a; ²⁴ etj m'onny onn Es Kɔtɔkɔ em, eke legñ tel em, mi b'ow m'ow m'ekn ony em obi yeji.

²⁵ Gbɛkɔ mi tutr yej'eke ow akpl e mi k'onj ey lisijim Epafrodit † eke el em lawl

† **1:30** legñ ek'ec ab em:Ob Kok 16.19-40. † **2:6** l'atm bebmn ikñ na e low any:odad na Grek em wel ɔtu eke k'itññ ejec'em dad ese: l'ɔlm eke li k'onny lec nyam coco li bebmn Nyam ab. † **2:7** libɔwi:bèbmn Esayi 52.13; 53.12; Matie 20.28. † **2:8** Jesu e legñ ab em a, ów eñuj kok esel egnbel tasi a wel b'ew olikn af. † **2:11** Akr 10 toñ 11 ab a b'otarir es Esayi 45.23 ab, Septant em ec'odad eke wel oc; akr 6 toñ 11 a, am elu kretienel ec'ej sig sig nyam e low okm. † **2:25** Epafroditel Filip e Nyamel a ec'egñ eke erm im anñ Pol saw.

juma kok em lele low doghɔn em ab a, ów ekn ɔny, in eke ermɔn in l'ow l'is'm abu elum a eke m'am eku a. ²⁶ N'am erur tasi eke emeny li k'ekn ɔny feɲ etɲ n'am ɔny ermij yeɲi, aɲke irir in ec'ɔl a e low. ²⁷ Nawre, ɔl ɔny'n tasi toɲ ow anɲ tel ce ke blel l'úw, kɔ Nyam ikɲ'n sɔɲɲ; etɲ ow elm in sɔsiem s'ɔny ce, kɔ em sɔsiem yej'eci, yec'etɲ ke sos k'ówm im es emeny obnm na eke ɔw'm es a. ²⁸ Ow sɔsiem a, m'am ogn es eke mi k'ɔɲ'n l'ow n'ehɲ ɔny, yec'etɲ ke emeny b'ekɔn in a, ow ɔɲ ɔny sos em iɲn, ke em eci sos es ɔw a óc es. ²⁹ Ow akpl eke k'ebɔr ir sos em iɲn em, ese eɲɲ lisijim af Es Kotokɔ em. Ow it ke ɔnyɲ agɲ akpasu nene a eci sos usɔr, ³⁰ aɲke Krist e juma sɔsiem anake blel l'úw a. Etɲ blel l'irmɔn in ec'owɔr anɲ a, abu elum a eke ɔtumɔn eke ɔny obi k'ocr isr'm, ke in l'oc l'is'm ab em.

3

Eɲɲ eke b'ɔny ɔmn Krist em a, el neny nyam es

¹ Sica em lisijimel, sos em iɲn ɔny eke okar af Es Kotokɔ ab a. Etɲ ow eym'm sos em eke m'am ebr low yec'a eke m'ikɲ anym m'awɲ ɔny ow e lel ab em; ɔny ec'a ow akpl eben. ² Ewɔr sos erm juma enɲɲ kok esel amua, mɔwɔr amua, † eke am ucu yadhɔn em e likɔr es ubɔr owi ɔny es a e lís! ³ Agɲ eke el eci likɔr es ubɔr el tasi a, ow ow el ey, aɲke ey si b'igɲ Nyam nuɲ in ec'Abɲ a ec'abu elum em, si b'elu ey e sos em iɲn ɔkm Jesu Krist sɔsiem etɲ s'ocm ey ec'ɔom a s'elum ów amua eke el agɲ em ec'ów ab em. ⁴ Ke m'ɔtu ce eke em yeɲi, m'óc em ec'ɔmn a m'elu ów amua e kok em. Etɲ eke eɲɲ nyam ɔny tutɔr eke ów amua e kok b'ism eɲɲ bibm ab, ke em tasi anake m'ɔtu eke mi k'ɔny tutɔr akpasu na a. ⁵ Em, wel ubɔr'm likɔr es eke wel ew'm bake ow ij seɲɲ niwn a. Em, Israeɲ iyli tasi mew em etɲ, Benjame ec'eb em ec'egɲ, Ebre e liy mebl em etɲ. Yec'eke el Jwifel ec'ol ec'elum ec'a, ke em Farisiel ec'ogog m'anɲ; ⁶ etɲ em ec'ol ec'elum ligbel eke m'ɔny a, ɔɲ'm m'ijr agɲ ek'el Krist ec'a gbɔr. † Sica yec'eke el ol e jej ok neny nyam em a, m'onym abr enym kaka. ⁷ Gbɔkɔ, ów amua feɲ eke mi ler ese ob ɔny tasi af a, Krist sɔsiem a, sica m'am ler el ese ów ɔfr ɔfr ek'onym any af. ⁸⁻⁹ Jesu Krist em Es Kotokɔ ec'any eke mi k'uw a, anake el low tasi eke ɔny any a. Em e tutɔr

em a, low feɲ eke wel b'ehɲ a, elm low kaka Krist ec'any uw a ec'any af. Krist sɔsiem, m'igɲ feɲ m'elu es. M'óny Krist anɲ em ab, ke m'ókr af in ab a sɔsiem, m'am ler ów amua feɲ ese lirɲ af e suw af. Ow elm ol e m'am elum a sɔsiem m'elm low nenyembri nyam es, kɔ ɔmn eke m'ɔny Krist em a sɔsiem. Nyam anake b'ɔɲ eɲɲ el low nenyembri nyam es a, etɲ eɲɲ eke b'ɔny ɔmn in em a, li b'ɔɲ ow ow el neny nyam es. ¹⁰ Low a ce eke m'am erur a el: ke m'úw Krist any, ke m'úw abusu a yeɲi ek'ɔɲ'n l'igb luw em ab any. Etɲ ow eke emeny m'am erur a el: ke n'ɔɲ gbɔr in ab, ke m'úw ese in ec'ab af. ¹¹ Eɲen eke m'am ɔny ɔmn eke batɲ m'uw, ke em yeɲi m'ánɲ agɲ ek'uw ab em m'igb ana.

Úru es im ke éɲɲ

¹² Mi dadm m'esmɔ m'ehɲ ow e m'am ɔl ab ŋ, oglog ke mi kok ow iy neny ŋ! Gbɔkɔ m'am uru es † m'im ce eke mi k'ehɲ es uru a eci labm sɔg a, aɲke Jesu Krist jej ɔny'm legɲ a etɲ. ¹³ Njan, agɲ lisijimel, mi dadm eke m'ehɲ labm sɔg a ŋ; gbɔkɔ low nyam ce m'am kok: m'íjɲ low sig feɲ es, ke m'átr sos es m'im m'ehɲ ow a ek'anɲ'm anym a. ¹⁴ M'am uru es m'im eke mi k'igɲ ow e nuɲ, yec'etɲ ke m'ehɲ labm sɔg a eke Nyam, Jesu Krist em, am esɲ ey eke si k'ehɲ afr a.

¹⁵ Ey feɲ eke s'ɔny ɔmn eke usu a, s'ónyn tutɔr nyam coco na. Ow e jam a, ek'ɔny em ec'agɲ nyam nyam am ɔny tutɔr ejeci, Nyam b'ow ayal ow e low ɔɲ ɔny. ¹⁶ Kɔ ca, aɲa eke s'ow bake s'igɲ a, s'ébr ebr nyam a ce eke s'eb toɲ ke s'igɲ aɲa a.

¹⁷ Agɲ lisijimel, ɔny feɲ kòkr ese em af. Si yegm ɔny sewl; ow sɔsiem lèer agɲ a feɲ eke b'an es sewl ikɲ na af a. ¹⁸ Mi dad ɔny sakp nɔnɔ yeɲi etɲ m'am ebr em mi dad ɔny ɔɲɲ ikɲ em yefenyɲa yej'eke: agɲ nɔnɔ anɲ eke el ec'es an a bi yegm eke -l'el Krist ec'olikh a ec'efnu. † ¹⁹ El akpasu na, irm ce -li b'ow -l'irm, aɲke el e Nyam el el eci lok a, † etɲ low eke k'el és ɔny el a, b'ihɲ el sos em. El, wus ec'ów ce b'anɲ el nuɲ em. ²⁰ Ey ec'a gbɔr, ey ec'eb ir usu anɲ afr; etɲ eɲɲ a eke s'am eku ese ey e sɔg es af, eke el Es Kotokɔ Jesu Krist a, b'ow anɲ afr yogɲ ow. ²¹ Etɲ li b'ow l'itɲɲ ey e sos meɲl a eke b'ugɲ es a, ke n'ɔɲ ow anɲ ese in ec'anygbel e sos meɲl ab af, in ec'abusu a eke ow em li b'ɔɲ mob feɲ is es in ec'es ew a ec'any af a.

† **3:2** Jwifel ogn a owɔr el ndey nyam ek'aylm, ke el sikpl ec'ob. Ekn Matie 7.6. Aɲa, wɔwɔr. † **3:6** Ob Kok 8.3; 22.4; 26.9-11. † **3:12** Gbɔkɔ m'am uru es:aɲa Pɔl oc es eke wel b'uru eci labm sɔg eke wel b'ehɲ e low am bebmn Krist em e labm sɔg eke wel b'ehɲ ab ab. † **3:18** Krist ec'olikh a ec'efnu:agɲ amua ec'a, Krist ec'olikh af a eke uw a elm el e low. -L'egɲnm eke -li k'ij gbɔr ese ow ec'ab af. † **3:19** el e Nyam el el eci lok a:aɲa Pɔl, k'aw ke ow el ob e wel dedɲɲ Moie ec'ol ab em eke wel k'ijm a e low n'am dad (Rom 16.18; Kolos 2.16, 20-21) oglog ke ow el likɔr es ubɔr owi.

4

Ów om

1 Na sosisem, erur em ec'agñ lisijimel, m'am erur tasi eke emeny mi k'ekn ony, ony eke eel em e sos em inñ lel em ec'any eb tufe † ab a; kin elel eke k'inymn es kikri Es Kotoko ab ony ec'eb ir em.

2 Evodi lele Sentis ab, m'am ñoñ ony, m'ok ony m'erm sabu af, okar af ony ec'eb ir em Es Kotoko e nin em. 3 Eññ ñ, em lawl † tasi juma kok em, m'am dad'ñ eke k'elum oyoow yony na abu, anke em ab -li dogññ Amani Mamn a ec'ob e low, Klema yeji, lele em e juma kok em ec'agñ lawlel ejec'a feñ eke el ec'en anñ sel eññ e lel† ab em a.

4 Sos em inñ ony seññ feñ eke okar af Es Kotoko ab a. M'am dadr em, sos em inñ ony!

5 Elul ony ec'erm froro okm agñ feñ e lis, anke Es Kotoko ec'ow a ibnm ij. 6 K'èbar low kaka ec'ermij, ko low low feñ em, ibrmn Nyam ony e ñoññ em, low yec'a eke onyn ow ec'es abur a, ibrmn in erm eke b'okn in e low ab em. 7 Eññ Nyam ec'erm es ey a eke agb akm nunñ em ony feñ a, b'ow osu ony e merm a lele ony e sow tutr ab ab Jesu Krist em.

8 Sica agñ lisijimel, kin yec'ek'it eke k'ewr erm af: low feñ eke el nawre ke it eke wel k'elum, low feñ eke el low nenyembri nyam lele lala ab, low feñ eke wel otu eke wel k'erur ke wel éññ eb, low nimamn feñ lele low feñ ek'it eke wel k'aw ab. 9 Kòkr yec'a eke wewar ke ebr lele ow eke irir mi dad, ke ekan'm mi kok ab ab. Eññ Nyam a eke b'ññ agñ erm es ey a, b'ow anñ ony ab.

Pol e bia ek'am elu Filip eyn

10 M'eyñ sos em inñ ligbel em lel Es Kotoko ab ec'eb ir ab em, anke ewal meny onyn em ec'abu elum ec'erur. Abu elum ec'erur ikñ na onyn, ko abusu anake otumn onymn eke k'elul il okm a. 11 Ow elm es abur em eke m'anñ a sosisem mi dadm nene. Tasi em a, em m'uw any eke ow a ce eke m'onny a odñ'm ñ. 12 Em m'uw gbre em ec'eb ir any eññ m'uw ehe em ec'eb ir yej'any. Mi wewr elel eke low feñ em lele susu feñ ab, mi k'eyñ elel eke m'anññ a m'eb; ke m'óny m'ij oglog ke m'áññ namn, ke m'óny noño oglog ke m'óny tel. 13 M'otu eke mi k'obr ses babur amua feñ, Krist e lec a eke b'ññ'm ab em.

14 Gbeko, uwr kok eke elumn'm abu em e gbre na em a.

15 Ony Filip eyn, uwr any tasi eke lagñ a eke m'ñgbonñ Maseduan a, lakpo ab af eke wel ob nunñ am omun Amani Mamn ab es a, ony ce eel Nyamel eke elum in abu, ony'm os m'otu mi kok em e lis e low a. 16 Ow a eke m'anñ Tesaloni banñ a eññ, sakp noño isr'm abu elum ek'it a. † 17 Ow elm ke m'am ol ob eke wel k'ap'm es; ko ow eke m'am ol es a el, ke éññ ony eci ñgrusié. 18 M'eyñ mob a feñ ek'it a; ow eny afññ es yeji. M'eyñ mob a feñ eke onñ Epafrodit eke k'oc is'm a, eññ sica m'onny feñ iy'm neny. Ony ec'abu elum a anñ ese ob ap sñosññ af, † ese egb waw eke Nyam eññ eb, ke akpl'l sos em af. 19 Em e Nyam a b'ow kok ony e lis e low feñ, in e gbrenñbi ij a ek'ey okm Jesu Krist em a sosisem. 20 Anygbel éi Nyam ey Es eci, akpo akpo feñ. Amen!

Eññ es abal el

21 Eñññin Jesu Krist em, agñ a feñ eke el Nyam ec'a. Agñ lisijimel a feñ eke anñ em ab a yeji am eññ ony. 22 Nyam em ec'agñ a feñ eke anñ anñ a, ab brobro agñ a eke bi kok Sesar e juma a, † am eññ ony.

23 Ke Es Kotoko Jesu Krist ec'owro a áññ ony feñ ab!

† 4:1 any eb e tufe:el ob ap eke wel b'ññ eññ eke b'eb any a, na anake Pol am oc Filip e Nyamel ec'agñ a bebmn a. Ekn 1 Tesaloni 2.19 yeji. † 4:3 em lawl:Pol am owl Nyamel a ec'idr esel ab em e nyam. Grek em a, juma em e lawl e nin el: susugos. Agñ beb tutr eke nin na el eññ a eke Pol am owl a e nin tasi. † 4:3 sel eññ e lel:Ekn Es Ekn 3.5. † 4:16 abu elum ek'it a:Ob Kok 17.1; 2 Korent 11.9. † 4:18 ob ap sñosññ:Okm Ok 29.18; Efes 5.2. † 4:22 agñ a eke bi kok Sesar e juma a:Sesar, Rom eyn ec'eyñ feñ eke b'ew eb es a e nin. Agñ eke anñ in ec'akñ a, el agñ eke bi kok in e juma.

ՔՈԼԵ ԼԵԼ ԵԿ՝ԱՄՆ ԿՈԼՈՏ ԵՅՆ ՕՎ ԵԿ՝ԻՏ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ՝ԱՎ ԱՆՅ

Kolos el Azi Miner ec'eb nyam. Yefenyana em a, Azi Miner anj Turki em. Kolos lel Efes ab a, ow owl es kilo ekj lew. Legj ab em eke Pol anj Efes a, Kolos eci ngbafrelj nyam eke wel b'eshj Epafras, oc in ec'omn a elu Jesu em, etj Pol yegm'n low. Eke l'ewl meny n'im Kolos a, li sigm Nyamel es yogj. Pol non lel na Kolos e Nyamel a eci, legj a eke Epafras ow ejn'n sobel em eke li k'om ow ow a.

Kolos ejn bi kok el obi e sinyam a e nunj igj e low ari at em. El eci sinyam nunj igj ebr ab em, wel bi yegm el eke abj a fej eke b'oj agj am iririr Nyam ab a, es l'osj etj ow it eke wel k'igj el nunj. Low yegm ikj na am wuwlm Amani Mamm ec'a eke wel am yegm Nyam ec'agj eke anj Kolos ab ab. Ow sosiem a, agj beb am yegm agj low dad eke Jesu in el abj ejec'ab em e nyam ek'in ony abusu. Pol am yegm el eke Krist agb akm low fej, etj in sony ce n'onj es ew wus na ec'abj fej af. Agj a, el e low yegm ab em, am dad yej'eke Nyam e nunj igj senyn a, in anj ow beb eci elum em, ese: likr es ubr af, segj beb ec'osu af, ob ij beb ec'ejn lele mar beb ec'egjm em ab. Pol am elu okm eke ow'n elm ejn ec'ow eke in bi kok ab em ow e sel ejn a in anm, etj emeny n'am dad agj a fej eke k'ewl meny ler Jesu ce eke in em wel b'onj omn ke wel b'ejn sel a.

Lel a ec'uwr em a, Pol am om agj ow dad kretien ec'es an mamn eke k'onj Nyamel em, agj em ec'eb ir em lel in ec'akj em ab.

ԵՏՆ

¹ Pol, eke Nyam ec'erur em, el Jesu Krist ec'erm es lel ey lisijim Timote ab, am awj ² Nyam ec'agj ek'ir Kolos banj, ke el neny nyam em ec'ey lisijimel eke okr af Krist em a lel. Ke Nyam ey Es edj ony owrcw ke onj ony erm es ey.

ՔՈԼ ԱՄ ՈՂ ՆՅԱՄ ԲԻԱ

³ Segj fej si b'elu Nyam ey Es Kotok Jesu Krist ec'Es bia eke si bi njon'n ony ec'a, ⁴ anke wel dad ey s'iri ony ec'omn ek'onyn Jesu Krist em lel ony ec'erur ek'onyn agj fej ek'el Nyam ec'agj a ec'ab ab e low. ⁵ Eke low nenyembri nyam ec'amani ek'el Amani Mamm, og es ow ony ogj a, ony, irir low yec'a eke Nyam beb em ew ony es afr a; etj ony ec'omn lel ony

ec'erur ab ucu low eku ikj na ony es. ⁶ Amani Mamm a am eb es etj am osu ey wus nimum af, es'eel eke n'am kokr ony ec'aranj legj a etj eke ogr es irir Nyam ec'owrcw a e low, ke uwr ob tasi eke l'el ab any a. ⁷ Epafras ek'el ey e juma kok em e lawl eke s'erur senyn senyn a anake yegm ony low ikj na a; n'am usr ey usu li kok juma ese Krist e juma kok es nimum tasi af; ⁸ n'onj ey ony ec'Abj Lala ec'erur ek'onj ony a ec'amani.

⁹ Na sosiem anake ey yeji, legj a etj eke s'iri wel dad ey ony e lis e low a, segj fej s'am njonj Nyam s'onj ony a. S'am ibrm Nyam eke li k'onj ony uwr in ec'erur tasi ab any, nunj em ony fej lel sewr fej ek'in ec'Abj a b'onj ony ab em. ¹⁰ Ow b'ow oj etj b'ow ony es an eke b'usr Es Kotok sos etj b'ow kokr segj fej yec'eke b'akpl'l sos em a. B'ow kokr ow amamn fej etj b'ow iman anym eci, ony eci Nyam ec'any uw ab em. ¹¹ S'am ibrm Nyam eke k'ucu ony ony es low low fej em in ec'anygbel ec'abusu ab em, yec'etj k'otur inym es kikri, ke onyn erm susu low eku em. ¹² Elul Es Nyam bia sos em inj em: in eke n'onj ony abusu eke k'ejan ow a fej eke li beb em l'ew es afr ec'usuayl ab em, agj a ek'el in ec'a ec'a. ¹³ N'onj l'oc ey es nceb ec'abusu ab em etj l'oc l'elu ey in ec'Iy e l'erur a ec'es ew ab em. ¹⁴ Jim em anake li sog ey low njun em, ke l'oc ey e sikpl a yeji l'ap ey a.

Կրիստ ե՛ւր է՛կ Ե՛կե ՎԵԼ ՕՍ

¹⁵ Krist el Nyam eke wel eknm a e meny ew:

L'el Liy krekre ek'anj mob mob fej eke Nyam kok a e njun af, †

¹⁶ anke in em Nyam ecr kok ob fej ek'anj afr lele wus af anj ab a:

mob e wel b'ekn lele yec'eke wel eknm ab, lec fej, es akm fej, es ew fej lele abusu fej ab. †

Nyam ecr in em kok fej in eci.

¹⁷ Krist ikj anym anj gbuñ etj ob fej anj, etj in em ob fej otu inym es el e susu a.

¹⁸ Krist eci sos megl el Nyamel

etj in obi l'el ow e nunj.

Krist el nunj ob, l'el Liy krekre eke wel ew, etj l'el krekre ec'egj ek'igb agj ek'uw ab em,

yec'etj ke l'el krekre n'anj mob fej e nunj af,

¹⁹ anke Nyam erur eke k'ir Jim em nimum,

²⁰ etj l'erur yej'eke li k'ecr Jim em

l'okr wus nimum ec'agj em Jim eci.

Jim eci mebl a ek'ok es olikj af ab em,

† **1:15** Bèbmn Nyandre 8.22-31; Jan 1.1-3. † **1:16** Akr lew nohon am lulm jeb e sabusu eke wel eknm, ke agj beb bi tutr eke sabusu amua idr wus ec'ow lele agj em e mob ab, ke el -li b'igj nunj a. Bèbmn Kolos 2.8, Galat 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab.

Nyam ew erm es ey es wus af anja lel afr ab.

²¹ Nyam Kolos eyɲ, ɔny yeji legɲ eke ec ab em a, kpabr es Nyam e lís, eel in ec'efnu ów enɲɔ a eke b'ɔnyɔn ow e tutr ke bi kokr a sosiem eci. ²² Gbɛkɔ legɲ na em, Nyam ɔny okr ɔny em in ab, Jim e sos megl em e luw a ek'uw oliɲɲ af ab em, yec'etɲ ke ówr in ec'any af esɛ agɲ lala, agɲ ek'ɔnym low ɔbr, ke abr enym anm lís af. ²³ Gbɛkɔ ow it eke k'inymn es kikri ke íjr lec ɔmn em. Ke kí kpabmn es Amani Mamn a e lís, anke l'el low eke s'am ɔmn. ɔny, irir in e low, anke wel ɔb amani a ok agɲ a feɲ ek'ann wus af anja a, etɲ em Pɔl, m'el ow e juma kok es.

Pol e juma ek'it e ki kok Nyamel eci

²⁴ Sica sos em am inɲ'm eke m'am m'ij ɔny e gbre. Tasi em a, em obi em a, eɓen m'ann em m'am m'ij Krist e gbre ek'ij in e sos megl a ek'el Nyamel ec'a. ²⁵ M'el Nyamel e juma kok es, anke ow el juma eke Nyam abul'm eke mi ki kok ɔny eci: l'abul'm eke mi k'ɔb in ec'amani a esɛ elel ek'ow it ab af. ²⁶ Odad a eke el low eke lol es god'etɲ sɔwɔɲɲ ec'any af, ke legɲ na em, Nyam elu okm kpata yeɲm agɲ a eke el in ec'a. ²⁷ Nyam erur eke ki yeɲm el -l'uw low na eke lol es ab any, ke el ob ɔny lele low sɔbɔ ab, eke li bebɔm l'ew es agɲ feɲ ec'a. Etɲ kin low a eke lol es a: Krist anɲ ɔny em etɲ n'ɔɲ ɔny ɔnyɔn ɔmn eke ɔny yeji b'ow enɲɔn Nyam ec'anygbɛl a. ²⁸ Ow sosiem, s'am ɔb Krist ec'amani s'ok egɲ feɲ. S'am ewar etɲ s'am yeɲm egɲ egɲ low sɛwr feɲ em, yec'etɲ ke egɲ feɲ ey okm Nyam ec'any af esɛ egɲ eke uw low feɲ any Krist ab ec'af okr ab em. ²⁹ Na sosiem m'am kok juma, etɲ m'am dogɲɲ low Krist e lec a ec'abusu a ek'ann'm em ab em.

2

¹ M'erur eke k'uwɲ gbre e m'am ij ab any low na eke m'am dogɲɲ ɔny ec'ab em, ɔny lele Laodise ec'agɲ ek'ub nawre a lele agɲ ejec'a feɲ ek'uwm in any nyamm em ab ab. ² Tasi em a, m'am erur eke -li k'ɔny erm susu iy el erm em gbɔɲ ke -l'okr af erur em, ke nuɲ em ɔny iy el em gbɔɲ yec'etɲ ke -l'ɔtu -l'uw Nyam e low eke lol es ab any. Low a eke lol es a el: Krist, ³ eke in em ob ɔny esɛ sɛwr af lele low any uw ab lol es a.

⁴ M'am dad ɔny low na yec'etɲ ke kí yebɔm egɲ kaka feɲ ejum ɔny sodad ebl amamn e dad em. ⁵ Eke m'annm ɔny ab sos megl em yeji, m'ann ɔny ab ow tutr em, etɲ m'ɔny sos em inɲ ek'ɔnyɔn erm susu inymn es kikri usu nyam Krist ec'ɔmn ek'ɔnyɔn ab em.

Inymn es kikri ɔmn a eke wel yeɲm ɔny ab em

⁶ Ow sosiem, eke egɲɲ Jesu Krist ebr esɛ ɔny Es Kɔtɔkɔ af a, iir eb af okr em in ab. ⁷ Ókr min in em, úsr ɔny ec'owr anɲ a in af. Sɛɲ feɲ inymn es kikri ɔny ec'ɔmn ab em, esɛ elel eke wel yeɲm ɔny ab af, ke élul Nyam bia sɛɲ feɲ.

⁸ Ewr erm, egɲ kaka ɔtum eke k'ɔny ɔɲɲm ɔny meb agɲ e sow tutr yadɲ ab em. Ow el yadɲ ɔny eke low kaka anm em, ke b'eyɲ lec agɲ em ec'ow kok em, wus anja e sabusu e lec ogɲ, † ke elm Krist ec'a. ⁹ Nyam in nimum a, l'ir Krist e sos megl ab em. ¹⁰ Etɲ ɔny nimum a enɲɔn Krist ec'owr anɲ e low feɲ, in eke l'el es ew eke anɲ es ew feɲ lel abusu feɲ eke wel éknm a e nuɲ af a.

¹¹ Krist ab ec'af okr em anake wel ubr ɔny likr es a, etɲ likr es ubr ikɲ na elm egɲ ec'abu em ec'eke kok. Kɔ likr es ubr ek'ann Krist em ow, ke ɔny low a eke b'itr elu ey low nuɲ em a oc es. ¹² Tasi em a, legɲ a eke wel ok ɔny mij nuɲ a, yogɲ etɲ uwr Krist ab etɲ anɲɲ luw em igbr in ab, anke ubr Nyam ec'abusu a ek'igbm Krist luw em a nawre. †

¹³ Legɲ ek'ec ab em, ɔny eel agɲ ek'uw abɲ em ɔny e sikpl a nuɲ af

lele likr eke wel ubrm ɔny es, ke eel Nyam any uwm esɛl ab ab sosiem. Kɔ legɲ na em a, Nyam ɔny ɔny anɲɲ owr Krist ab

etɲ l'ap ey, ey ec'ów ɔbr a feɲ.

¹⁴ Ey e labm e s'ɔny e lel a ek'am ok ey ow af,

ke in em e sol ek'ann a am ɔb ey low a, n'ɔny li tetɲ es.

Etɲ ni nuɲɲ ow l'ɔb ow ecigbrɔ oliɲɲ af yogɲ.

¹⁵ Eɓen eke Nyam ɔny es ew feɲ lele abusu feɲ eke wel éknm a e lec oc es ana;

etɲ li kok wel sos keskes dedeku em,

l'ot wel esɛ sobel em esɛl af,

Jim ec'any eb ec'agɲ ek'am us jam ab em.

¹⁶ Ow sosiem, kí yebr egɲ kaka feɲ kí cak ɔny, ɔny ec'ob eke b'ijr oglog b'egɲɲ ab em, ses gbɛgbɛl e legɲ ec'ɔsu sosiem, awl owr e b'eli ey okm ec'es gbɛgbɛl lele nenegɲ e legɲ ec'ɔsu owi em ab. ¹⁷ Ów amua am yeɲm low tasi a eke b'ow ow a, kɔ el -l'elm low tasi a. Low tasi a el Krist. ¹⁸ Egɲ kaka itm eke k'edɲɲ ɔny any eb. M'am tutr agɲ a eke b'is es ew ekekey afr erm esɛl ec'any af igɲ el nuɲ a e low, -li b'ucu memm em ec'ów eke -li b'ekn a e low -n'ɔny es. -L'el agɲ ek'el e sow tutr a el agɲ em e sow tutr tasi, ow b'ɔɲ el -l'efu es, ¹⁹ etɲ -l'akɲamm

† 2:8 Ékn Galat 4.3 ec'akr otar a. † 2:12 Rom 6.4.

Krist ab. Ke Krist anake el sos megl e nun a, in em sos megl nimum b'ejn in ec'ob ij. In em sos ngignel a lele mifn ab b'okr af inym es kikri, etj sos megl ikn na b'agb ese elele eke Nyam b'erur ab af.

²⁰ Sica ony uwr Krist ab, etj wus anja e sabusu e lec † elm low kaka ony eci. Etj bla sosisem ony am ir eb ese emeny wus ec'agn ce ony eel af ee? Bla sosisem am ejn ebr ek'emeny wel k'onj ony sol akpasu amua ese: ²¹ k'oc ob na, k'ij ob na, k'itjn ob na abu ee? ²² Eke wel b'ob nun am kok el e low a, ow amua b'irm. Ow el sol lele low yegm ab eke agn el obi eci nun em ony em okn. ²³ Tasi em a, ign ob nun, is es ew likekli afr erm esel ec'any af, ijr n e sos megl gbre, wel b'ekn ow amua feg ese sewr ec'ow af. Gbeko -l'el ow ofr ofr; sos megl owi ce ow b'elum abu.

3

ɔl afr ec'ow es

¹ Sica Krist ab anake anjn low em igbr a. Ow sosisem a, ɔl afr ec'ow es, yogu a eke Krist anj, ke ow el Nyam e lidr abu af a. † ² Ow akpl eke k'ebar afr ec'ow ec'ermij, ow a eke k'ebar wus af anja ec'a ec'ermij a. ³ Tasi, ony ecar low em, etj ony ec'owr anj a lol es Krist eke anj Nyam ogn ab em. ⁴ Krist anake el ony ec'owr anj tasi a, etj legu eke li b'ow l'ey okm a, ony yeji b'ow okr okm in ab etj in ec'anygbel a, ony yeji b'ow enjan.

⁵ Na sosisem a, ibir ony em low feg ek'el wus ec'ow ese: nfaci ij af, sikpl owi af, ow aw eke ew fefedi lele ow aw enjw ab lele lokm sunj ek'in ew ese sinyam yadn e nun ign ab af. ⁶ Etj ow obr obr amua na sosisem anake Nyam ec'erm bebl a, [b'ow ok agn a ek'egnm eke k'onj in ec'elum ab af a]. † ⁷ Legu ek'ec ab em, ony yeji ow a ek'am iir eb sikpl em a, eben eke kokr ana.

⁸ Ko jam anja, ignn ow amua feg ek'el: erm bebl, erm wewe lele erm sunj ab a okr es. Ke wewr lel odad ebl kpom kpom ab k'anm ony nenym eym okm. ⁹ K'onyn yadn k'onjanin ony ofr em ij, anke ony ec'elele eke aan es legu sig em a, waal elul es ese mob sus em sig af, ¹⁰ etj ese mob sus em owr af, ewal meny anjn ese egn owr af. Ony eci eb ir owr ab em segn feg am otr Nyam ek'el ony e kok Es ab es, † yec'etj ke otur uwr ir any ok ony es sos em. ¹¹ Jam anja agn a feg el kpen kpen, ow onym jwif lel egn ek'elm jwif ab, egn eke wel ubrm likr es lel egn eke wel ubr likr es ab, ebr ejeci ec'agn lele mebey ab, † madu lel ewi

ab. Gbeko low tasi a: el Krist ek'el low feg, ke anj agn feg ek'ub'r nawre ab em a.

¹² Nyam solum ot ony eke k'eel in ec'agn etj li b'erur ony. Ow sosisem a, ow akpl eke k'onyn erm ek'erur lele sornj ikn ab iy em gbom, erm mamn, es is ec'erm, erm froro lele low eku ec'erm ab. ¹³ Egnn egn egn ec'elele eke anjn a ebr ke aparir low yeji, sakp sakp feg ek'onj em ec'egh nyam b'ow ony low lawl ab a. Ow it eke k'aparir low ese elele eke Es Kotoko ap ony ab af. † ¹⁴ Etj low eke ki kokr tasi a el erur eke k'onyn ony ofr em a, anke erur el low eke b'onj agn okr af. ¹⁵ Ke Krist ec'erm es ey a nyimn ony ec'erm a; tasi em a, erm es ey ikn na em anake Nyam esn ony eke k'okar af eel nyam ese sos megl nyam coco af a. Segn feg onjan in bia. ¹⁶ Ke Krist ec'odad ebl a, ejeci lele sej eke Abn Lala † b'onj ony ab ab. ¹⁷ Low feg eke bi kokr oglog bi dadr ab em, kokr Es Kotoko Jesu e nin em, ke in em elul Es Nyam bia.

Elele eke kretienel k'ir eb af okr em

¹⁸ ɔyow, ony, isr es ony ec'el ec'any af, ese elele ek'ow it eke ki kokr Es Kotoko ec'any af ab af.

¹⁹ ɔyow ec'el, erurir ony eyel ke k'onymn el lokm yony em.

²⁰ Ey, onyn agn ek'ew ony a ec'elum low low feg em, anke ow el low eke Es Kotoko b'erur.

²¹ Ey esel, k'ijar ony ec'ey a gbre, yec'etj ke sos k'owm el es.

²² Madu, low low feg em elum ony e wus af anja eci es ew esel a. Ow elm eke -li b'ew ony nyamn af ce ki kokmn el e lis e low mawl em, yec'etj ke -l'aw agn. Ko elum el erm nyam em tasi, elum ek'onyn Es Kotoko ec'a sosisem. ²³ Juma feg eke bi kokr a, kokr erm nyam em, ese Es Kotoko eci juma ony am kokr af, ke ow k'elm ese agn ec'af. ²⁴ Ow sosisem a, madu, okan eke Es Kotoko b'ow onj ony ow ec'ob ap, ob ap a eke l'edjn l'ew in ec'agn es a. Tasi em a, Es Ew Es a ek'am kokr in eci juma a, in l'el Krist. ²⁵ Gbeko egn yec'eke am kok low njn a, b'ow enj yec'ek'el in ec'a, ese elele eke li kokr low njn ab af, anke Nyam eci low eke b'ow kok ab em, li k'ow li jejm agn es.

† **2:20** Ekn 2.8. † **3:1** Selu 110.1. † **3:6** Kolos eyn eci silel esig beb em a, wel ejn sodad ek'anj ob na [...] ec'aranj a. † **3:10** Nun ɔb 1.26. † **3:11** mebey:agn eke wel am esn mebey lel na em a, el agn eke wel b'esn Siyitel, ke ir eb Okij lbr ec'afr em a, ke agn em ec'eb ir owi em, anj jam nono. † **3:13** Matie 6.12-14. † **3:16** Efes 5.19-20.

4

¹ Agñ eke el madu eci es ew esel a, kòkr ony e madu a e low nenymbri nyam em, ke ñkopre k'ánm em. Ke okan ek'onny yeji onyn Es ew es nyam ek'anñ afr.

Ów om

² Sëgn fëñ àññ Nyam ñññ em, ke ony e Nyam e bia eke b'òññ Nyam ñññ em a él erm ew em. ³ Nyam ñññ ab em, ey yeji ñññ ey eci, yec'ëtñ ke Nyam kók s'ëññ abusu s'òmum in ec'odad ab es, ke si dád Krist eci lís e low eke lol es a. Tasi em a, low na eke lol es a sosisem anake m'anñ sobel em a. ⁴ Ñññ Nyam yec'ëtñ ke m'ótu m'otar odad a akr ayl, ok agñ es sos em, ese elel ek'ow it eke mi ki kok ab af.

⁵ Aan es nuñ em ony em agñ ek'uwm Krist any a e lís, ke abusu fëñ eke b'ëru ony es a k'írmnmn. ⁶ Ke sëgn fëñ ony ec'odad ebl él amamn, ke mok àññ em, ke uwr any dádr ëgn fëñ odad ese elel ek'ow it ab af.

Esñ es abal el

⁷ Erur em ec'ey lisijim Tisik, † abu elum es nimamn ek'el em lawl Nyam e juma kok ab em, b'ow ony ony em e lís ec'amani fëñ. ⁸ M'am erm'n tasi eke li k'ow li dad ony ey e lís ec'amani, ke l'átr ony sos es yeji. ⁹ Onesim † ek'el ony em ec'ëgn, ke el erur em ec'ëgn lisijim a anake am ewl'l a. -Li b'ow -l'ób ony ów a fëñ ek'am ey aña a ec'amani. ¹⁰ Aritak † ek'anñ sobel em em ab a, am esñ ony, eben neny nyam Mark ek'anñ ese Barnabas e lisijim af a, in yeji am esñ ony. (Mark ec'a, ikññ anym irir in e lís e low. Eke l'ow ony oññ yogñ, èbr ir senyn senyn.) ¹¹ Iññ a eke wel b'ëñ Jesu ke wel b'ok en es Justus a yeji am esñ ony. Jwifel ek'ëgn Krist e low eb a, el em a, agñ nyahan na ce anake am kok juma em ab Nyam e gbrenjbi usu a ec'a. Èññ -l'atr'm sos es nono ligbel.

¹² Epafras, † ek'in yeji el ony em e nyam a, am esñ ony; Krist e libowi na sëgn fëñ b'atr sos es ñññ Nyam ony eci, yec'ëtñ ke ótur inynn es kikri, àññ ese agñ ek'agb omn em, ke bæbm sos eke ki kok low fëñ eke Nyam b'erur ab af. ¹³ M'ótu eke mi k'ij in e nuñ af e danju low na eci: li b'ij gbre nono ony lele Laodise ec'agñ lele Iyerapolis † ec'agñ a ec'ab. ¹⁴ Luk † ek'el erur em ec'ey lawl ke el sekp kok es lele Demas ab am esñ ony.

¹⁵ Èññin ey lisijimel ek'anñ Laodise a, lele ey lisijow Nenfa lele Nyam ec'agñ eke b'as luku in ec'akñ ab ab onñ ey. ¹⁶ Sica

legñ eke b'awal lel na ba ow b'uwr a, kókr elel eke ki kokr ke wel ótu awl Laodise eci Nyamel ab em yeji. Ke ony yeji áwal yec'a eke b'ow anñ el oññ a ow a. ¹⁷ Ow ec'uwr em a, dádr Arkip † kok Es Kótoko e juma ek'abul il a senyn senyn.

¹⁸ Em Pol, em obi ec'abu em mi non esññ na lel na ec'uwr em. Sica k'ijal es eke m'anñ sobel em.

Ke Nyam ec'owro a àññ ony af.

† 4:7 Tisik:Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; 2 Timote 4.12; Tit 3.12. † 4:9 Onesim:Filemo 10.15. † 4:10 Aritak:Ob Kok 19.29; 27.2; Filemo 23 Mark: Ob Kok 12.12-25; 13.13; 15.37-39. Barnabas: Ob Kok 9.27; 11.20,30. † 4:12 Epafras:èkn 1.7. † 4:13 Laodise lele Iyerapolis ab:el eb yony ek'ir titm Kolos. † 4:14 Luk:2 Timote 4.11; Filemo 24. † 4:17 Arkip:Filemo 2.

Pól e lél krèkrè ek'awñ Tesaloni Eyn Ów ek'it eke wél k'uw any

Tesaloni el Maseduan wus af ec'eb egbel ab em e nyam eke anñ Græk wus af. Silven eke emeny wel b'esh Silas a lele Timote ab anake elum Pól abu sigm Nyamel es Tesaloni eb ab em a. Pól otum anm yogñ ibnm nõnõ, anke Jwifel ek'anñ yogñ a ðom'n ow ec'abusu (Ob Kok 17). Pól ngbon Maseduan wus af etñ n'im Akayi wus af. Gbèkò eke n'ngbon Maseduan a, n'õñ Timote im Tesaloni eke k'èkn ðmn esel a, eke -l'igñm el ec'õmn a -l'elum es gbre ijr ek'anñ yogñ a sostièm.

Sica eke Timote anñ yogñ ow, ke ism Pól amani amamn ab a, ow õñ sos em inñ'n nõnõ etñ n'awñ wél lel na. (Na ke akpo 51 oglog 52 em ana Jesu e mew e jam.) Lel ab em, Pól õñ Nyam bia etñ atr Tesaloni ec'õmn esel a sos es eke -li k'inym es kikri õmn em, -n'imn anym eci.

Nun 1 ton nun 3 em a, Pól am ðkn elel eke li kokr juma wel ec'aranñ a. Etñ n'am elu in e sos em inñ eke n'ony a ðkm, anke eke gbre ijr anñ bõbõ yeji, -n'inym es kikri el ec'õmn ab em. Etñ n'am dad wél ec'èkn ec'erur eke n'am õny a e low. Nun 4.1-12 em a, Pól am at neny es ðkn el low yegm eke -n'ehñan es an nyim nyim af a e low, etñ nun 4.13 ton nun 5.11 em a, n'am dad wél eke wél k'õsu sos nfaci ij e lís. Yogñ em ce l'ayal luw em anñ igb lele ey Es Kòtòkò Jesu Krist e meny ewl ow ab ab e low yeji.

In e lel a ec'uwr em a, n'õm wél ów etñ l'edñ wel owro.

Esññ

¹ Pól, Silas lele Timote † ab e lél ek'am awñ Nyamel ec'agn ek'anñ Tesaloni baññ, k'el Nyam Es lele Es Kòtòkò Jesu Krist ab ec'agn. Ke owro lel erm es ey ab áññ õny ab.

Tesaloni eyn egn Nyam ec'Amani Mamn a eb õmn em

² Si b'õñ Nyam bia segñ fññ õny fññ eci, etñ si b'õkn õny segñ fññ, ey e Nyam n'õññ em. ³ Nyam ey Es ec'any af si b'õkn õny e nawre ek'ubr e juma e kokr, õny ec'erur ek'õnyñ e low e kokr, lel erm ek'usurir ey Es Kòtòkò Jesu Krist em ec'õmn ek'õnyñ ab ab e low. ⁴ Agñ lisijimel, Nyam erur õny, etñ s'uw any eke li sõsum l'ot õny eel in eci. ⁵ Tasi em a, Amani Mamn ec'odad eke si dad õny a, ow elm odad ebl nenyam

em ce, kò Abñ Lala ec'abusu lele in ec'abu elum em ab, etñ s'uw any tasi ek'ow el low nawre. Etñ uwr any eke, ey ec'es an õny ec'aranñ a, õny e nimamn eci. ⁶ Õny obi yeji wewrmn ey lele Es Kòtòkò ab ów. Gbre ijr nõnõ ec'aranñ yeji, egn Nyam ec'odad a ebr, sos em inñ ek'Abñ Lala õñ õny ab em. ⁷ Ow õñ õny eel Maseduan lele Akayi wus ab ec'agn ek'ub nawre a e sewl mamn. ⁸ Tasi em a, Es Kòtòkò ec'odad a anñ õny ogñ Maseduan wus af a etñ õmun es im ton ok Akayi wus af. Etñ ow elm na ce, kò õny ec'õmn ek'õnyñ Nyam em a yeji e low eb es susu a fññ; emeny ow ebam eke si k'õb ow ec'amani ij. ⁹ Agñ a fññ am dad elel ek'ebr ey õny ogñ a, erm em ek'itññin eel Nyam eci, sekr e nun ign ek'igññ elul es, ke egn Nyam ek'ann owr ke el Nyam nawre a eci low kok a e low ebr a. ¹⁰ Ca am ekur in ec'Iy Jesu eke b'ow anñ afr ow a. In eke Nyam igbm'n luw em n'anñ owr a, in anake l'eb l'elu ey es Nyam ec'erm bebl ek'am ow a e lís a.

2

Pól e juma eke kok Tesaloni baññ

¹ Agñ lisijimel, õny obi yeji uwr any ek'ony ogñ a eke s'ow a õsu ey. ² Uwr any yej'eke legñ anym em a, wel ijr ey gbre, wewr ey Filip baññ a. Gbèkò ebèn yeji, Nyam ec'erm susu ek'õñ ey ab em, si dad õny in ec'Amani Mamn a ec'odad, gbre ij nõnõ ec'aranñ. ³ Tasi em a, ey ec'ow õm a elm yadh em, ow elm ów tutr enjñ em, ow elm kprakpr em. ⁴ Kò ey, Nyam èkn eke s'otu etñ l'abul ey in ec'Amani Mamn a e dad. Sica s'am dad Nyam ec'odad, etñ s'õlm agñ em ec'erur es, kò Nyam eke b'èkn ey e merm em a ec'erur s'am ðl es. ⁵ Õny obi uwr any eke legñ kaka si dadm meju ec'odad; legñ kaka si kokm os eññ e low. Nyam ij ow e danku. ⁶ S'õlm ek'egñ k'aw ey, ke ow el õny oglog ke ow el agñ ejeci.

⁷ Ke s'otu ce eke si k'õñ õny low ebr, eke s'el Krist ec'erm esel a sostièm. Gbèkò s'el agñ frõrõ õny ec'aranñ ese elel eke ey lis, frõrõ em bi kok in ec'ey e lís e low ab af. ⁸ Õny ec'erur eke s'ony a sostièm, s'õm õny Nyam ec'Amani Mamn a sony ce, kò ey obi ey obi e sel a yeji, anke õny iil an nõnõ ey eci. ⁹ Agñ lisijimel, am ðkan elel eke si kokr juma lec em a: nõk lele legñ owr ab abu anñ ey juma kok em, nenè anake si dad õny Nyam ec'Amani Mamn a ec'odad a, yec'etñ ke si k'õcm ey e lís e low s'abulm õny em ec'egñ kaka.

¹⁰ Nyam ek'ubr nawre a, ey ec'es an õny ec'aranñ a ayl, el nenyembri nyam em eci ek'abr enym kaka anm em. Õny obi yeji ijr

† 1:1 SilasOb Kok 15.22; Timote: Ob Kok 16.1.

danċu, eṭṭ Nyam yeji ij danċu. ¹¹ Emeny uwr any eke si kok ony em ec'egṅ nyam nyam e lís low ese elel ek'ey es bi kok in ec'ey ab af. ¹² S'om ony ów, s'atr ony sos es, s'ibrm ony sakp nōnō eke k'aan es ese elel eke Nyam erur ab af. Ine k'ān l'esṅ ony eke k'okr in ec'es ew ec'anygbel ab em a.

¹³ Na sōsiem s'am oṅ Nyam bia seṅṅ feṅ, eke ebmn odad eke si dad ony a ese agṅ em ec'odad af, kō ke ebr ese Nyam ec'odad af a. Ee, nawre Nyam ec'odad ab ana! Eṭṭ li bi kok juma ony em l'itṅ ony ek'ubr nawre a. ¹⁴ Agṅ lisijimel, sica ony yeji ekan ów a ese elel eke Nyam ec'agṅ ek'anṅ Jude e Sinyamel em ke ub Jesu Krist nawre a ekn ab af. Ony yeji, ony e baṅṅ eṅṅ ijr ony gbre ese gbre ijr nyam a ce eke Jwifel ijr Sinyamel amua ec'agṅ ab af. [†] ¹⁵ Jwifel amua anake ibi Es Kōtōkō Jesu lele kokoba oṅ esel ab ab, ke ey yeji ijr ey gbre a. - N'am kokmn Nyam ec'erur, eṭṭ -l'el agṅ feṅ ec'efnu. ¹⁶ -N'am edṅṅ ey eke si ki dad sel eṅṅ ec'odad s'ok agṅ ek'elm Jwifel a bake n'eṅṅ sel. Ow oṅ sikpl a eke god'eṭṭ -li kokr a obn afṅṅ es. Na sōsiem anake ow e nuṅ edṅ em a Nyam ec'erm bebl a eṅṅ el a.

Pōl am erur eke emeny k'ekn Tesaloni eṅṅ

¹⁷ Agṅ lisijimel, nawre si kpab ony es lís sos meḡl em ow ibn tēl, kō erm em a s'anṅ ony ab. S'erur tasi eṭṭ s'atr sos es eke emeny si k'ow s'ekn ony. ¹⁸ S'erur eke si k'ow ey feṅ s'ekn ony, eṭṭ em Pōl, em sony em a, m'atr sos es sakp nōnō eke mi k'ow, kō Satan óom ey ow ec'abusu. ¹⁹ Ony kōtōkō eel ey e low omn, ey e sos em iṅṅ, ey ec'anygbel tufe, ey Es Kōtōkō Jesu ec'any af, in e mowrer e leḡṅ a. ²⁰ Ee! ony anake eel ony e low kok em, ey ec'anygben lele ey e sos em iṅṅ ab a.

3

¹⁻² Na sōsiem, eke si k'otum s'ekum ij a, si bebm eke si k'anṅ Aten † ey sōny, eṭṭ s'erm ey lisijim Timote eke bi kok Nyam juma ey ab, ke bi dad Krist ec'Amani Mamn ec'odad a. S'erm'n eke li k'ow l'usur ony erm ke l'atr ony sos es ony ec'omn ab em, ³ yec'eṭṭ ke ony em ec'egṅ naka k'eym wus gbre ijr na ek'anṅ ony ec'araṅṅ ab em, anke ony obi yeji uwr any eke gbre ijr na, el low ek'on ey es. ⁴ Ow a eke s'anṅ ony oṅṅ a, s'ikṅ anym si dad ony eke wēl b'ow ijr ey gbre. Ca ow anake ow ey a, ony uwr any. ⁵ Na sōsiem, eke mi k'otum m'ekum a, m'erm Timote eke k'ow otar ony ec'omn

a e low akr ók'm, anke m'am ebr ermij, ek'oglog eḡṅ eju Es a eju ony okr wus, ke juma eke si kok a el low oṅṅ oṅṅ ṅ.

⁶ Sica Timote anṅ ony oṅṅ a ow † eṭṭ oṅ ey ony ec'omn lel erur ab ec'amani, eke b'okan ey e low seḡṅ feṅ senyn senyn eṭṭ am erurir eke k'ekn ey, ese elel eke ey yeji s'am erur eke si k'ekn ony ab af. ⁷ Ow sōsiem a, lisijimel, ony ec'omn ec'amani e s'iri ey e sos es ow na em lel ey e gbre ijr na em ab a, eṅṅ ey erm es, atr ey sos es. ⁸ Sica sel ow ey ṅ, anke inymn es kikri Es Kōtōkō ab ec'af okr ab em. ⁹ Kō ayaf tasi si k'ōṅṅ Nyam bia sos em iṅṅ na eke s'ony, ony sōsiem Nyam ec'any af ab ec'ee? ¹⁰ Ncok lele leḡṅ owr ab si b'at lebl es si ṅoṅṅ Nyam eke li k'ōṅ ey abusu bake emeny blel s'ēkanin, ke si yibr low yec'ek'anm ony ec'omn ab em a.

¹¹ Ke blel ey Es Nyam in obi lele ey Es Kōtōkō Jesu ab kōk ey eḡḡḡḡ bake s'ow s'ekn ony. ¹² Ke blel Es Kōtōkō oṅṅ erur ek'onyn ony oṅṅ em lel agṅ ec'eḡeci e lís ab a, áḡḡḡḡ bubu af ese elel ek'onṅ ec'erur eke s'onṅ a agb ab af. ¹³ Ke blel l'usur ony e merm a, eel lala ke abr enym kaka k'anm ony em Nyam ey Es ec'any af, leḡṅ ek'ey Es Kōtōkō Jesu b'ow ow lele in eci afr erm esel lala † a feṅ ab a.

4

Es an mamn eke Nyam b'erur

¹ Sica agṅ lisijimel, ow ek'emeny mi ki dad a el, ese elel eke wewar ey e lís es an mamn ek'akpl Nyam sos em, ke am kokr eben a, s'am ṅoṅṅ ony, s'ibrm ony atrm em, ek'Es Kōtōkō Jesu e nin em a, k'úcur onyn es eben iman anym eci akm na e kokr a. ² Ony obi yeji uwr low yec'eke si yeḡm ony Es Kōtōkō Jesu e nin em ab any. ³ Kin, ow eke Nyam am erur a: ke ony ec'es an a él lala in ec'any af; ke ósur sos nfaci ij e lís. ⁴ Ke ony em ec'egṅ nyam nyam úw any onyn sos es nfaci ij e lís, † án es lala em lele sos us em ab, ⁵ ke ki yeḡm ów eṅṅ ec'aw akam'n es ese Nyam any uwm esel af. ⁶ Low na em a, eḡṅ kaka k'éju lawl ki kok'r low oṅṅ; anke Es Kōtōkō b'ow jej agṅ e bi kok ów amua a eci low ok, es'elel eke s'ikṅ anym si dad s'ayal s'ok ony ab af. ⁷ Tasi em a, Nyam esṅṅ ey eke si k'anṅ sikpl owi em, kō ów lala kok em. ⁸ Na sōsiem eḡṅ ek'egṅṅ low yeḡm na ebm a, ow elm eḡṅ eci low yeḡm li digṅṅ l'elum es, kō Nyam ek'onṅ ony in ec'Abṅ Lala a eci low yeḡm li digṅ l'elu es.

† 2:14 Ob Kok 17.5-6. † 3:1-2 Aten:Ob Kok 17.15-16.

† 3:6 Ob Kok 18.5.

† 3:13 Erm esel lalaoglog agṅ a

feṅ ek'el in ec'a. Ekn Mark 8.38; 13.27. † 4:4 Ke ony em ec'egṅ eḡṅ nyam nyam úw any onyn sos es nfaci ij e lís:agṅ bebl b'iri ese, Ke ony em ec'egṅ... úw any oc yow lala em lele anygben em ab.

⁹ Sica yec'ek'el agñ lisijimel ofr ec'erur e low a, ow ebam eke wel ki non lel awñ ony, anjke ony obi em wewar Nyam ogñ elel eke k'erurir ony ofr a. ¹⁰ Eññ erur ikñ na e low anake am kokr Maseduan wus nimum af ec'agñ lisijimel a feñ e lis a. Gbeko agñ lisijimel, emeny s'am ibrm eke ki kokr ow akpl obn. ¹¹ Àtar sos es ke áñññ erm es ey em, ke k'éymn egñ e low em, ke kókr juma ony obi ec'abu em, ese elel eke si dad ony ab af, ¹² yec'etñ ke agñ ek'el'm Krist e jam us esel a, óny ony ec'elum. Ke ony ec'es abur a k'el'm agñ eci.

Es Kotoko e mower

¹³ Sica agñ lisijimel, s'erur eke k'uwr Krist e jam us esel ek'uw a e lis e low any, yec'etñ ke k'ánmn sorn em es'agñ likpr a ek'onym onn ec'ab af. ¹⁴ Eke s'ub nawre eke Jesu uw etñ l'ewl n'ann owr a, eben nenyembri nyam s'ub nawre eke Nyam b'ow ony agñ ek'ub Krist nawre ke uw a ewl ow in ab.

¹⁵ Sica kin yec'eke Es Kotoko in e low yegm em dad ey, ke s'am elu okm: Es Kotoko e mower e legñ a, ey eke si b'ow s'ann owr a, si k'ow s'ikñm agñ ek'uw a ec'anym. ¹⁶ Legñ a, wel b'ow iri lebl nyam ikñ ek'el Nyam ec'erm esel ec'es ew es a e lebl lele Nyam e kokr e lebl ab ab, etñ Es Kotoko b'ow ann afr us es. Agñ ek'ub Krist nawre ke uw a b'ow igh ann owr krekre. † ¹⁷ Ke sica, ow e jam a, ey eke legñ a si b'ow s'ann owr a, Nyam óñ ey s'igb el ab jru em s'im s'obr Es Kotoko afr. Nene anake si b'ow s'ann Es Kotoko ab seğñ feñ a. † ¹⁸ Ow sasiem, àtarir sos es ony ofr sodad amua em.

5

¹ Sica agñ lisijimel, yec'ek'el seğñ lele wanci ab ec'a, ow ibram eke wel ki non lel awñ ony, ² anjke ony obi yeji uwr any tasi eke Es Kotoko e mower e legñ a b'ow okr ey es ese elel eke ulu b'ow ncok em ab af. † ³ Legñ ab em ek'agñ b'ow dad ese: «Low kaka anm, feñ el erm es ey a!» † yogñ anake legñ a b'ow okr el es kpru em ññññ el a. Ow b'ow ann ese iy onyñ eke b'okr lok ab lis es ab af; etñ egñ kaka k'ow ecm saw.

⁴ Kó agñ lisijimel, ony ec'a anmn ncebn em eke legñ na k'okr ony es ese ulu ec'ab af, ⁵ anjke ony feñ eel legñ owr lele usu ayl ab ec'ey. Ey s'elm legñ uk lele ncebn ab ec'ey. ⁶ Na sasiem ow itm eke si k'eru memn es'agñ amua na ec'ab af, kó s'ann any owr; ke low feñ em any ók ey es. ⁷ Memn eru esel a, legñ uk em -li b'eru memn; etñ mar egñ esel a, legñ uk em

b'egñ mar am ony. ⁸ Kó ey eke s'el usu ayl ec'a, ow akpl eke si k'ók any es, ke s'óc ey ec'omn lel erur ab ese ar mob eke s'ok sos af, ke ey e sel eññ ec'eku áññ ese kpokpo tufe eke s'us af, † ⁹ anjke Nyam om ey eke si k'im s'ey in ec'erm bebl any em, kó ke ey Es Kotoko Jesu Krist óñ ey sel eññ. ¹⁰ In l'uw ey sasiem yec'etñ ke n'ón ey s'ann owr in ab, eke s'ann owr etñ s'uw yeji. ¹¹ Na sasiem, omanin ów ke àtarir sos es omn em ese elel eke am kokr god'etñ ab af.

Ów om es abal el lele esññ ab

¹² Agñ lisijimel, s'am dad ony eke k'onyn agñ ek'am kok juma ony ec'aranñ, yegm ony low, ke nyimn ony Es Kotoko e nin em a ec'elum. ¹³ Onyn el e sos usr noko lele erur ab, juma eke -n'am kok a sasiem. Áññ erm es ey em ony ofr.

¹⁴ Agñ lisijimel, s'am ñññ ony, ñnyimn okporñu abr; àtar agñ eke sos ow es a sos es, elumn abñ em ec'ogboru a abu, ke ónyñ low eku egñ feñ e lis. ¹⁵ Ewr erm ke egñ kaka k'óc'm low ñññ obarm low ñññ any. Kó seğñ feñ owl low nimamn e kok es ony ofr em lel agñ feñ eci lis ab.

¹⁶ Seğñ feñ áñññ sos em ñññ em. ¹⁷ Sakp sakp feñ k'òpir Nyam ñññ. ¹⁸ Ñññ Nyam bia low low feñ em. Na el low eke Nyam am ibrm eke ki kokr, ony ek'okar af Jesu Krist ab a. ¹⁹ K'irmnin Abñ Lala ec'al ek'ann ony em ab es. ²⁰ K'ifan odad eke Nyam b'ón ony ec'aranñ e kokoba ob esel dad ony a, ²¹ kó ighbal low feñ ogñ ekan, ke úcur yec'ek'akpl a onyn es. ²² Ke ónyñ sos es low ñññ feñ e kok em.

²³ Ke Nyam ek'el erm es ey e nuñ a in obi áyal ony nimum; ke n'ón ony ec'egñ el a nimum ek'el abñ, liy, lele sos megl ab a él lala, ek'abr enym kaka anm em tonj bake ey Es Kotoko Jesu Krist e mower e legñ a ów. ²⁴ In eke n'am esñ ony a, li b'ow li kok ów amua feñ iy neny, anjke l'el cede.

²⁵ Agñ lisijimel, ey yeji ññññ ony ey. ²⁶ Bibrmnin ony ofr es'agñ lisijimel af Krist em. ²⁷ M'am ññññ ony m'ok ony memm sabu af, ek'Es Kotoko e nin em a, k'áwal lel na ókr agñ lisijimel a feñ. ²⁸ Ke ey Es Kotoko Jesu Krist ec'owro a áññ ony feñ ab!

† 4:16 Jan 5.25. † 4:17 1 Korent 15.51-52. † 5:2 Matie 24.43; Luk 12.39; 2 Pier 3.10. † 5:3 feñ el erm es ey a; Jeremi 6.14; 8.11. † 5:8 Esayi 59.17.

ՔՈԼ Ե ԼԵԼ ՅՈՆՅ ԷՄ ԵԿ՝ԱՄՆ ՏԵՍԱԼՈՆԻ ԵՅՆ ՕՎ ԵԿ՝ԻՏ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ՝ՍՄ ԱՆՅ

Tesaloni eyն և լել yոնյ Էմ նա Էմ, ՔՈԼ ամ յոյ Նյամ ԲԻԱ, ԵՆԿԵ ՏԵՍԱԼՈՆԻ ԵՑԻ ՕՄՆ ԵՏԵԼ Ա ՕՆՅ ՕՄՆ ԵՏՆ ԵԿԵ ՎԵԼ ԵՄ ԻՅՐ ԵԼ ԳԲՐԵ Ա ԲՕԲՕ ՅԵՅԻ, -ԼԻ Բ՛ԵՐՐՐԻՐ ԵԼ ՕՖՐ: ՔՈԼ ԵՄՆ ԵԼ ԼԵԼ ՆԱ ԵԿԵ Կ՛ԱՏՐ ԵԼ ՏՕՏ ԵՏ, ԿԵ ԷԼՄՄ ԵԼ ԱԲՍ ԼՕՎ ԵԿ՝ԱՄՆ ՕՆՅ ԵԼ ՏԵԼ ԱՏ ՆՅԱՄԵԼ ԱԲ ԷՄ:

Nոյ 1 ԷՄ Ա, ՔՈԼ ԵՄ ԱՏՐ ԵԼ ՏՕՏ ԵՏ ԳԲՐԵ ԵԿԵ ՎԵԼ ԵՄ ԻՅՐ ԵԼ Ա ԵՑԻ, ԵՏՆ Ն՛ԱՄ ՕՎՆ ՎԵԼ ԵԿԵ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ Բ՛ՕՎ ԵՄԼ ՕՎ ՏՕԳ ԵԼ, ԿԵ ԻՅՐ ԱԳՆ ԵԿԵ ԱՄ ԻՅՐ ԵԼ ԳԲՐԵ Ա ԳԲՐԵ: Nոյ 2.1-12 ԷՄ Ա, ՔՈԼ ԱՄ ԴԱԴ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ԵՑ՝ՕՎ Ա Ե ԼՕՎ, ԱՆԿԵ ԱԳՆ ՕՎՐ ՕՄՆ ԵՏԵԼ Ա ՏՕՏ ԵՏ ԴԱԴ ԵԼ ԵԿԵ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ԻՆ ՕՎ ԳՕԴ՝ԵՏՆ: ՔՈԼ ԱՄ ԴԱԴ ԵՐՄՄ ՄԱՐ ԵԿԵ ԳԲՍՆ ԿԵ ՅԵՍՈՒ ԻՆ ԷՎԼ ԻՆ ՕՎ Ա, ԼՕՎ ՆՅՈՅ ԿՕԿ ԵՏ ՆՅԱՄ ԻՆ Բ՛ՕՎ ԻՆ ԵՅ ՕՎՄ: ՕՎ՛Ն ՕՆՅ ԼՕՎ ՆՅՈՅ ԵՑ՝ԱԲՍՍՈ ԵՏՆ ՕՎ՛Ն Բ՛ՕՎ ԻՆ ՕՆՅԱՆԻՆ ԼՕՎ ՆՅԱՄ ԱԲ: ԳԲԵԿՕ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ ԻՆ Բ՛ՕՎ ԻՆ ԻԲԻ ԵԳՆ ԻԿՆ ՆԱ: Nոյ 2.13, ՆՅՈՅ 3.15 ԷՄ Ա, ՔՈԼ ԱՄ ԴԱԴ ՕՄՆ ԵՏԵԼ Ա ԵԿԵ Կ՛ԻՆՅՄ ԵՏ ԿԻԿՐԻ ՕՄՆ ԷՄ ԿԵ ԱՄ ՆՅՈՅՆ ՆՅԱՄ:

SԻԿԱ ԼԵԼ Ա ԵՑ՝ԵՏ ՕԿ ԷՄ Ա, ՔՈԼ ԴԱԴ ԼՕՎ ՆՅԱՄ ԵԿԵ Լ՛ԻՐԻ ԿԵ ԵԼ ԵԼ Ե ՆՅԱՄԵԼ Ա Ե ԼԻՏ Ե ԼՕՎ: ԼՕՎ Ա ԵԿԵ Լ՛ԻՐԻ Ա ԵԼ ՆՅԱՄԵԼ ԱԲ ԷՄ ԵՑ՝ԱԳՆ Ա ԵԿ՛ԵՐՐՐՄ ԵՄԱ ԿՕԿ ՕՎԻ Ա Ե ԼՕՎ: N՛ԱՄ ՕՆՅ ԱԲՍՍՈ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ՛ՕՐ ՏՕՏ ԵՏ ՕՐՆՅՈՒ ԱՄԱԵ Ե ԼԻՏ, ԱՆԿԵ ԵԼ ԵՑ՝ԵՏ ԱՆ Ա ԵԼՄ ՕՎ Ա ԵԿԵ Ն՛ԷՆՅԱՆ ԼՕՎ Ա ԵԿԵ ԼԻ ՅԵԳՄ ՎԵԼ ԱԲ ԷՄ Ա (ՆՅՈՅ 3.6-15 ԷՄ Ա):

SԻԿԱ ԼԵԼ Ա ԵՑ՝ՍՄՐ ԷՄ Ա, Լ՛ԵԴՆ ՎԵԼ ՕՎՐՕ:

ԵՏՆ

1 ՔՈԼ, SԻԼԱՏ † ԼԵԼԵ TԻՄՕՏԵ ԱԲ Ե ԼԵԼ ԵԿ՝ԱՄՆ ԱՄՆ ՆՅԱՄԵԼ ԵՑ՝ԱԳՆ ԵԿ՝ԱՆՆ ՏԵՍԱԼՈՆԻ ԲԱՆՆ, ԿԵ ԵԼ ՆՅԱՄ ԵՅ ԵՏ ԼԵԼԵ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ ԿՐԻՏ ԱԲ ԵՑ՝ԱԳՆ: 2 ԿԵ ՆՅԱՄ ԵՏ ԼԵԼԵ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ ԿՐԻՏ ԱԲ ԷԴՆ ՕՆՅ ՕՎՐՕ, ԿԵ ՕՆՅ ՕՆՅ ԵՐՄ ԵՏ ԵՅ:

Tesaloni eyն և ԼԵԼ ԵԿ՝ԱՄՆ ՕՆՅ ՕՄՆ ԷՄ, ԳԲՐԵ ԻՅՐ ԵՑ՝ԱՐԱՆՆ

3 ԱԳՆ ԼԻՏԻՅԻՄԵԼ, ՕՎ ԱԿՔԼ ԵԿԵ ՏԵԳՆ ՖԵՆ, ՏԻ Կ՛ԷԼՄ ՆՅԱՄ ԲԻԱ ՕՆՅ ՏՕՏԷՄ: ՕՎ ԻՏ ԵԿԵ ՏԻ ԿԻ ԿՕԿ ԷԲԵՆ, ԱՆԿԵ ՕՆՅ ԵՑ՝ՕՄՆ ԵԿ՝ՕՆՅՆ Ա ԱՄ ԲՕԲՆ ԵՏՆ ՕՆՅ ԵՑ՝ԵՐՐՐ ԵԿԵ ՕՆՅՆ ՕՆՅ ՕՖՐ ԷՄ Ա, ԱՄ ԱԳԲ ԻՄՆ ԱՆՅՄ ԵՑԻ ՏԵԳՆ ՖԵՆ: 4 ՆԱ ՏՕՏԷՄ, ՏԻ ԲԻ ԴԱԴ ՕՆՅ Ե ԼԻՏ Ե ԼՕՎ, Տ՛ԱՎ ՕՆՅ SԻՆՅԱՄԵԼ ԵՑ՝ԱԳՆ Ա ՖԵՆ ԵԿԵ Բ՛ԱՏ ԼՍՄ ԻԳՆ ՆՅԱՄ ՆՅՈՅ Ա ԵՑ՝ԱՆՅ ԱՖ, ԱՆԿԵ ՕՆՅ Բ՛ԻՆՅՄՆ ԵՏ ԿԻԿՐԻ ՕՄՆ ԷՄ, ԳԲՐԵ ԻՅՐ ԼԵԼԵ ՏՕՏ ԵՏ ՕՎ ՖԵՆ ԵԿԵ Բ՛ՕԲԱՐ ԱԲ ԱԲ ԷՄ:

5 ԳԲՐԵ ԻՅՐ ԱՄԱԵ ԱՄ ՅԵԳՄ ԵԿԵ ՆՅԱՄ Ե ԵՅՅ ՕԿ Ա ԵԼ ՆՅԻՄ ՆՅԻՄ: TԱՏԻ ԷՄ Ա, ԳԲՐԵ ԻՅՐ ԱՄԱԵ

sosiem anake b'ow eel Nyam e gbrenghi usu a ek'am ijr ow e gbre a ec'agն tasi a.

6 Nyam el nenyembri nyam Es: ow sosiem agն ek'am ijr ony gbre a, el yeji li b'ow l'ijr wel gbre. 7 ԵՏՆ ony ek'am ijr gbre a, li b'ow l'eyr ony erm es, ony lele ey ab, legն eke Es Kotoko Jesu b'ow anն afr ow in lele erm esel abusu esel ab ab a. 8 Legն a, li b'ow n'anն al ek'am iri ec'aranն l'ey okm, yec'եՏՆ ke li kոk agն eke uwm Nyam any, † ke ԷԼՄԱՄ ԵՅ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ ԵՑ՝ԱՄԱՆԻ ՄԱՄՆ Ա ԼՕՎ ՆՅՈՅ: 9 -ԼԻ Բ՛ՕՎ Ն՛ԷՆՅՆ ԳԲՐԵ ԵԿԵ Կ՛ՕՎ ՕՆՅՄ ՍՄՐ, ԵՏՆ ԳԲՐԵ ԻՅ ԱԿՔԱՍ ՆԱ, Բ՛ՕՎ ՕՆՅ ԿՔԱԲ ԵԼ ԵՏ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ Ե ԼԻՏ ԼԵԼԵ ԻՆ ԵՑ՝ԱՆՅԳԵԼ Ե ԼԵՑ ԱԲ ԱԲ Ե ԼԻՏ: † 10 ԼՕՎ Ա Բ՛ՕՎ ԵՅ ԼԵԳՆ Ա ԵԿ՛ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ Բ՛ՕՎ ՕՎ Ա: ԼԻ Բ՛ՕՎ Լ՛ՕՎ ՅԵՑ՝ԵՏՆ Կ՛ԱԳՆ Ա ԵԿ՛ԵԼ ԻՆ ԵՑԻ ԿԵ ԱԲ՛Ր ՆԱՐԵ Ա, ԱՏՐ՛Ր ՏՕՏ, ԿՕԿԼՄ՛Ն: ՕՆՅ ՅԵՅԻ Բ՛ՕՎ ԱՆՆՆ ԵԼ ԷՄ, ԱՆԿԵ ԱԲՐ ԱՄԱՆԻ Ա ԵԿԵ Տ՛ՕՆ ՕՆՅ Ա ՆԱՐԵ: 11 ՆԱ ՏՕՏԷՄ, ՏԵԳՆ ՖԵՆ Տ՛ԱՄ ՆՅՈՅՆ ՆՅԱՄ Տ՛ՕՆ ՕՆՅ ՅԵՑ՝ԵՏՆ ԿԵ ԵՅ Ե ՆՅԱՄ Ա ԷԿՆ ՕՆՅ ԵՏԵ ԱԳՆ ԵԿԵ Ի ԱՖ, ԻՆ ԵՑ՝ԵՏՆ Ա ԵԿԵ Լ՛ԵՏՆ ՕՆՅ ԱԲ ԷՄ: ԿԵ ԻՆ ԵՑ՝ԱԲՍՍՈ ԱԲ ԷՄ, Լ՛ԷԼՄ ՕՆՅ ԱԲՍ ԿՕԿՐ ԼՕՎ ՆԻՄԱՄՆ ՖԵՆ ԵԿ՝ԱՄ ԵՐՐԻՐ Ա, ԿԵ Ն՛ՕՆ ՕՆՅ ԵՑ՝ՕՄՆ Ա ԵՄ ԳԲԱԳԲԱ! 12 ՆԱ ԷՄ Ա ՎԵԼ Բ՛ՕՎ ԴԱԴ ԵՅ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ Ե ՆԻՆ ՄԱՄՆ, ԵՏՆ ՕՆՅ ՅԵՅԻ -ԼԻ Բ՛ՕՎ -Լ՛ԱՎ ՕՆՅ: ՕՎ Բ՛ՕՎ ԵԼ ԵՅ Ե ՆՅԱՄ ԼԵԼԵ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ ԿՐԻՏ ԱԲ ԵՑ՝ՕՎՐՕ ԵԿ՛ԷՆՅԱՆ:

2

Gbuյ ke Es Kotoko e legն a օՎ a

1 ԱԳՆ ԼԻՏԻՅԻՄԵԼ, ՅԵՑ՝ԵԿ՛ԵԼ ԵՅ ԵՏ ԿՕՏՕԿՈ ՅԵՍՈՒ ԿՐԻՏ Ե ՄՕՎՐԵՐ ԵԿԵ Բ՛ՕՎ ՕՆՅ ԱՏ ԵՅ ԼՍՄ ԼՍՄ ԻՆ ԱԲ Ա ԵՑ՝Ա, † Տ՛ԱՄ ՆՅՈՅՆ ՕՆՅ, 2 ԿԻ ՅԵՐԲ ԱԳՆ Կ՛ԻՐՄՆ ՕՆՅ ՆՅՈՅ ԷՄ ՖԱՖԱ, ԵՐՆՆ Կ՛ՕՆՅ ՕՆՅ: ԵԿԵ ԲԱՏՆ ԵԳՆ ԴԱԴ ՕՆՅ ՕՎ Ե ԼՕՎ ԵՏԵ ՕԴԱԴ ԵԿԵ ՆՅԱՄ ՕՆՅ ԿՕԿՕԲԱ ՕԲ ԵՏ ՆՅԱՄ ԴԱԴ ԱՖ, ՕԳԼՕԳ ԵՏԵ ԵԳՆ ԵՅԵԿԻ ԵՑ՝ՕԴԱԴ ԱՖ, ՕԳԼՕԳ ԵՏԵ ԼԵԼ ԵԿԵ Տ՛ԱՄՆ ՕՆՅ ԵՑ՝ՕԴԱԴ ԱՖ ՅԵՅԻ, Կ՛ԱՅՐ ՆԱՐԵ: 3 ԿԻ ՅԵՐԲ ԵԳՆ ԿԱԿԱ Կ՛ԵՅՅՈՒ ՕՆՅ ԱԿԱՆԴԱ ԿԱԿԱ ՖԵՆ ԷՄ: TԱՏԻ ԷՄ Ա, ԱԳՆ Բ՛ՕՎ ԻԳՆ ՆՅԱՄ ԵՑ՝ԱՆՅ ԱՄ Ա ԷԼՍ ԵՏ ԳԲՍՆ ԿԵ ԼԵԳՆ Ա ՕՎ: ԼԵԳՆ ԱՄ ԱՆԱԿԵ ԼՕՎ ՆՅՈՅ ԵՏ Ա, ԻՆ Ա ԵԿ՛ԻՏ ԵԿԵ Կ՛ԻՐՄ Ա Բ՛ՕՎ ԵՅ ՕՎՄ Ա: 4 ԼՕՎ ՆՅՈՅ ԵՏ ՆԱ Բ՛ՕՎ ԵԴՆՆ ՕԲ ՖԵՆ ԵԿ՛ԵԼ ՆՅԱՄ ԵՑԻ ԿԵ ԱԳՆ Բ՛ԻԳՆ ՆՅՈՅ Ա: ԼԻ Բ՛ՕՎ Լ՛ԻԳՆ ՕՎ ԱՄԱԵ ՖԵՆ Ե ՆՅՈՅ ԱՖ, ԵՏՆ ԼԻ Բ՛ՕՎ Ն՛ԻՄ ՏՈՆ Լ՛ԵՅ ՆՅԱՄԵԼ ԳԵԼ ԱԲ ԷՄ ԼԻ ՏԻԳ ԵՏ, † ԿԵ Լ՛ՕՐ ԻՆ ՏՕՏԻ ԵՏԵ ՆՅԱՄ ԱՖ:

5 ԿՕՒ ՕՎՕԿՆՄՆ ԵԿԵ ՄԻ ԴԱԴ ՕՆՅ ՕՎ ԱՄԱԵ, ՕՎ Ա ԵԿԵ Մ՛ԱՆՆ ՕՆՅ ԱԲ Ա ԵԵ? 6 ԳԲԵԿՕ, ՍՄՐ ԱՆՅ ԵԿԵ ԼՕՎ ՆՅԱՄ ԱՆՆ ԵԿԵ ԿԱԿԱ ԷՄ Ա, ԱՄ ԵԴՆՆ ԼՕՎ ՆՅՈՅ ԵՏ ՆԱ ԵԿԵ Կ՛ԵՅ ՕՎՄ, ՏՈՆ ԲԱԿԵ ԼԵԳՆ Ա ԵԿԵ ՎԵԼ ԲԵՅՄ Ա ՕՎ: 7 ԼՕՎ ՆՅՈՅ ԵՏ Ա ԵՑ՝ԱԲՍՍՈ Ա ՕԲ ՆՅՈՅ ԵՏ ԼՕՎ ԷՄ ԱՄ ԿՕԿ ԵՄԱ, ԵՏՆ ԵԿ՛ԵԳՆ Ա ԵԿ՛ԱՍՍՈՒ ՕՆՅ՛Ն ԵՏ Ա Կ՛ՕՎ ԱՆՄ ԻՅ Ա, ԼԻ Կ՛ՕՎ ԼԻ ԿՕԿՄ ԵՄԱ ԵՏ ԼՕԼ ԷՄ

† 1:1 Silas:Ob Kok 15.22; Timote: Ob Kok 16.1. † 1:8 Esayi 66.15. † 1:9 Esayi 2.10; 19.21. † 2:1 1 Tesaloni 4.15-17. † 2:4 Լ՛ԵՅ ՆՅԱՄԵԼ ԱԲ ԷՄ:ԱՆՅԱ, Jerusalem և Nyamel gբել a e low wel am dad. ՕՏՍ ԵԿԵ Կ՛ԷԿՆ Daniel 11.36; Ezekiel 28.2.

ij. ⁸ Sica Low nɔɔn es a b'ow ey ɔkm, ke Es Kotoko Jesu nɔɔn'n trɛ trɛ, in e nɛnym e sel fuf em, ke li kɪkn ow es in e mowrer ec'usuayl eci jɛjn ab em. † ⁹ Low nɔɔn es a b'ow ow Satan e lɛc ab ab etɔɔn li b'ow li kok mɛny ewr owi lele sakrowa yadɔɔn em ab; † ¹⁰ li b'ow l'oc low nɔɔn fɛɔn l'ɛlu ɔkm l'ɛjur agɔn ek'am irm a, etɔɔn -li b'ow -l'ok wus. - Li b'ow -l'ok wus aɔke -l'ɛgɔnm -l'ebm etɔɔn -l'erurm low nɛnyembri nyam a eke blel sɔg el a. ¹¹ Na sɔsiem anake Nyam b'ow awɔn el abusu ek'el irm ec'a yec'etɔɔn ke -l'ub yec'ek'el yadɔɔn a nawrɛ. ¹² Na sɔsiem, agɔn a fɛɔn eke k'ow ubm low nɛnyembri nyam nawrɛ, ke b'ow erur anɔɔn low nɔɔn kok em a, Nyam b'ow ɔb el low luw eci.

Ke ɛel low nawrɛ ub esɛl tasi

¹³ Sica agɔn lisijimɛl, ɔny eke Es Kotoko erur ɔny a, ow it eke sɛgɔn fɛɔn si k'ɛlu Nyam bia ɔny eci, aɔke li sɔsum l'ot ɔny nɔɔn ɔb em etɔɔn eke li ki sɔg ɔny Abɔn Lala eke b'ɔɔn ɔny ɛel Nyam eci lele ɔny ec'ɔmm ek'ɔnyɔn low nawrɛ em a ec'ab. ¹⁴ Nyam esɔɔn ɔny in ec'Amani Mamm ec'odad eke si dad ɔny ab em. L'ɛsɔɔn ɔny eke k'ɛɔn yec'a eke k'ɛbm ɔny ey Es Kotoko Jesu Krist ec'anygbel ab em a. ¹⁵ Na sɔsiem, agɔn lisijimɛl, inymm es kɪkri ke uɔur low yɛgm a eke s'ɔɔn ɔny odad ebl em oglog lɛl em ec'ɛke s'awɔn ɔny ab a ɔnyɔn es.

¹⁶ Ke ey Es Kotoko Jesu Krist in obi, lele Nyam ey Es ab, ek'ɔny ey ec'erur ke ɔɔn ey bibm em, sos es atr ek'ɔnym uwr lele low ɔmm tasi ab a, ¹⁷ yɪbr ɔny ec'erm a lokm susu, ke ɔɔn ɔny lɛc kokr ɔw amamm ɔw kok em lele odad ebl em ab.

3

Nɔɔnan Nyam ɔɔn ey

¹ Sica lisijimɛl, nɔɔnan Nyam ɔɔn ey, yec'etɔɔn ke Es Kotoko ec'odad ebl a ɔmun es fafa, ke wɛl uɔr'r sos esɛ elɛl eke ow ecr ɔny ogɔn ab af. ² Nɔɔnan Nyam yec'etɔɔn ke l'ɛb l'ɛlu ey es agɔn eɔɔn lele lokm nɔɔn esɛl ab ec'abu em, aɔke ow elm agɔn a fɛɔn eɔɔnm ubm nawrɛ. ³ Gbɛko Es Kotoko el cɛcɛ, li b'ow l'usur ɔny erm, ke l'ɔsu ɔny agɔn † e lɪs. ⁴ Es Kotoko ɔɔn ey s'ɔny ɔmm ɔny em etɔɔn s'uw any tasi ek'am kokr ɔw a eke si dad ɔny a etɔɔn ucɔr ɔnyɔn es am kokr. ⁵ Ke Es Kotoko nyimm ɔny ec'erm a Nyam ec'erur a lele Krist eci low eku ab ab e lɪs.

Juma kok owi

⁶ Agɔn lisijimɛl, Es Kotoko Jesu Krist e nin em s'am ibrm eke ki kpabr es agɔn lisijimɛl a fɛɔn ek'am ir eb kpɔɔn em, ke ɛgɔnm low yɛgm a eke s'ɔɔn el a ebm a e lɪs. ⁷ ɔny obi yeɔɔi uwr elɛl eke ki kokr ke ɛbr ey e lakr

ab any, aɔke lɛgɔn eke s'ann ɔny ec'arann a, s'elm ɔɔnɔ. ⁸ Si yebm agɔn ɔmm ey ob s'ijm ɔfr em; kɔ ey obi s'ij gbɛr, s'ok law, si kok juma lɛc em, ncok lele lɛgɔn owr ab, yec'etɔɔn ke ey e gbagbl e low k'ɛlm ɔny em ec'ɛgɔn kaka fɛɔn eci. † ⁹ Si kok ebɛn, ow elm ke si k'ɔnym abusu eke si k'ibrm ɔny ec'abu elum a eci, kɔ sɛwl mum eke si yɛgm ɔny eke k'ɛbr. ¹⁰ Etɔɔn ow a eke s'ann ɔny ab a, si dad ɔny: ek'ɛgɔn erurm eke ki kok juma a, ow itm eke li k'ij ob. †

¹¹ Sica s'am dad ɔny low na, aɔke s'am iri ek'ɔny em a, ɔɔnɔ anɔɔn ek'erurm eke ki kok low kaka, eke ow elm agɔn e low cɛ eke -li k'igb -l'ok em. ¹² Agɔn amua na, s'am dad etɔɔn s'am ɔm el ɔw ek'Es Kotoko Jesu Krist e nin em, -li ki kok juma sɛgɔn fɛɔn ke -li gbagbal el sosi.

¹³ Agɔn lisijimɛl ɔny ec'a, low mamm e kok k'am ɔny sos. ¹⁴ Eke batɔɔn eɔɔn nyam eluam odad na ek'ann lɛl na eke s'ɔɔn ɔny ab em, ke ɛbmɔn in nyamm, ke k'ɛwmm mɛcrɛr in ab ij, yec'etɔɔn ke ɛs ɔny'n. ¹⁵ Gbɛko k'ɔcr ir esɛ ifnu af, kɔ ɔmm in ɔw esɛ eɔɔn lisijim af.

ɔwɔrɔ lele esɔɔn ab

¹⁶ Ke Es Kotoko ek'el erm es ey e nɔɔn a, in obi ɔɔn ɔny in ec'erm es ey a sɛgɔn fɛɔn, low low fɛɔn em. Ke Es Kotoko ɔɔn ɔny fɛɔn ab! ¹⁷ Em Pɔl, em obi ec'abu em mi nɔn esɔɔn na lɛl na ec'uwɔr em. Ebɛn eke mi b'ɛwr em e sɪlɛl fɛɔn eke mi bi nɔn a mɛny ana. ¹⁸ Ke ey Es Kotoko Jesu Krist ec'owɔrɔ a ɔɔn ɔny fɛɔn ab.

Pól e lél krèkrè ek'awñ Timote Ów ek'it eke wél k'uw any

Timote el Lisr baññ iy. Lisr el Likaoni wus af ec'eb (Ob Kok 14.6). Yefenyina em a, Likaoni anñ Turki em. Timote es a Grèk iy, etñ lis el Jwif. Pól e juma eke kok Lisr baññ a anake oñ Timote, lis Enis lele la Lois ab itññ erm em el Es Kotòkò ec'a. Sica eke Pól in toñ bake ewl meny ow Lisr a, Timote elum'ñ abu Es Kotòkò eci juma kok ab em (Ob Kok 16.1-3).

Lél na em, s'am ekn eke Pól igb Efes ek'el Azi wus af ec'eb ab em, im Maseduan wus af. Gbèkò in ec'im em a, l'ew Timote es Efes eke li k'edññ low yegm esel ayadñu a juma kok (nuñ 1 toñ nuñ 3). Pól non lél na eke k'atr Timote sos es, ke n'óm ow ów Nyamel e juma eke ow am kok ab af.

Nuñ 1, nuñ 4 lele nuñ 6 em a, Pól am dad agñ a eke am yegm ów yadñ, ke am ign low yegm nawre a elu es a ec'odad. -Li bi yegm agñ low yadñ em Nyam ec'ol a lele omn eke wél b'ony Jesu em ab ab af. Nuñ 2 em a, Pól ibrm eke kretienel a kí ñoññ Nyam etñ li yegm wél low Nyam ñoññ af. Nuñ 3 em a, li dad idr esel ec'el el eke k'aan es a. Nuñ 4.7 toñ nuñ 6.21 em a, Pól am atr Timote sos es eke in e juma kok ab em, li k'ób Amani Mamn a e kokoba. N'am dad ow elel eke ow ki kokr, ke ow ótu am ósu Nyamel ec'agñ abu abu a, ese elel eke Jesu Krist e jam us es mamn bi kok ab af a. Lél a ec'uwr em a, Pól am atr Timote sos es eke ow k'ogñ omn em eci mum mamn a.

Esññ

¹ Em Pól, Jesu Krist ec'erm es, Nyam ey e Sog Es lele Jesu Krist ey ec'omn ob ab ec'abusu em, m'am awñ'ñ lél na. ² Ñ Timote eke anñ ese em ec'iy lokm tasi af omn em, ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e Kotòkò ab édn'ñ ówro, óny ñ e sóññ ikñ ke óñ'ñ erm es ey.

Erm ew low yegm esel ayadñu e lís

³ Eke m'aam Maseduan a, m'ijl'ñ ñeny eke k'anñ Efes, yec'etñ ke agñ a ek'am yegm agñ ów yadñ a, édnñ el ke -li ki kokmñ ij. ⁴ Dàd el -li wal ów a ek'agñ el obi ókn dad lél el lagñel e mew ec'es óññm owi e low a -l'elu es, † ow es atar ce ow b'is, ow eluam Nyam ec'es eb elu e low a

eke bèbm ew es, ke wél uw any omn em a abu.

⁵ Low na eke b'ow dad a, b'ow oñ el ec'erur a agb: erur eke b'anñ erm lala em ow, tutr mamn em lél omn tasi em ab a.

⁶ Agñ bèb ign ejagb na elu es etñ irm sodad ek'ony any e dad em. ⁷ -Li b'ocr el sosi ese Nyam ec'ol a ec'any uw esel tasi af, gbèkò -l'irimm el obi e sodad eke -n'am dad a, etñ ów a ek'ow sosiem -li b'atar ów es a yeji -l'irimm.

⁸ S'uw any eke Nyam ec'ol a el ob mamn, eke wél uw any kok ow e low ek'it a. ⁹ Wel ókn eke wél ewm ol agñ eke bi kok ów amamn a eci; kó ów enññ esel lél agñ ek'élum ol ab ab sosiem wél b'ew ol, ese: molokm enññ esel, sikpl esel, agñ ek'élum Nyam lél ob ek'el lala ab ab, agñ eke b'ibi el esel oglog el lisel lél agñ ibiu fññ ab.

¹⁰ Emeny wél b'ew ol agñ eke b'ij nfaci a eci, egñ eke b'erum el lawlél egñ ab, agñ eke b'ol madu ij, ayadñu, agñ eke b'ij danñu yadñ em lél agñ fññ eke bi kok ów ek'elm low yegm nawre tasi ab ab eci.

¹¹ Low yegm ikñ na anñ Amani Mamn a eke b'ony ey s'uw Nyam ec'anygbel ab any ab em. Ee, Nyam eke el ehe fññ eci nuñ a anake abul'm Amani Mamn na a.

Pól am oñ Jesu Krist bia

¹² M'am elu Jesu Krist ey Es Kotòkò eke oñ'm læc, em e juma kok ec'a bia. M'am elu'l bia eke n'ony omn em em, ke l'esñ'm in e juma ab em, ¹³ eke legñ ek'ec ab em, mi dad in e lís ec'ów enññ, m'ijr'r gbre etñ mi wewr'r yeji. Gbèkò Nyam óny em e sóññ ikñ, anke m'onym omn in em etñ m'uwm low eke m'am kok ab any. † ¹⁴ Ey Es Kotòkò edñ'm ówro ñoñ, etñ n'ony'm omn lél erur eke b'anñ Jesu Krist em ow ab ab. ¹⁵ Kin odad nawre tasi ek'it ek'agñ a fññ k'eb: Jesu Krist ow wus na af sikpl esel fññ e sóg eci. M'el el em e ligbel tasi, ¹⁶ gbèkò ow sosiem anake Nyam óny em e sóññ ikñ a: l'erur eke Jesu Krist k'ecr em eke m'el sikpl esel ab em e ligbel tasi a yegm in e low eku eke n'ony, ke ow él sewl agñ a eke legñ anym em b'ow ub'r nawre, ke b'ow eññ sel ek'onym nuñ a eci.

¹⁷ Sos usr lele anygbel ab él Eb ebu a ek'anñ segñ fññ,

ony m uw,

wél éknm

ke el Nyam nyam coco a eci! Amen.

¹⁸ Em jim Timote m'am abul'ñ low yegm na, ese elel eke ñ e Nyamel ab em e kokoba ób esel ikñ anym dad ew es ñ e lís ab af. Ke sodad amua átr'ñ sos es oñ ogñ mum

† **1:4** el lagñel e mew ec'es óññm owi ów eke agñ el obi k'ókna lele el lagñel e mew ec'es óññm owi ab ab el nawre em a, Nuñ Ób nuñ 4 toñ nuñ 11 em eci ów a eke anñ a, (ese agñ lagñel e mew ec'es óññm lele Noe e mij gbel a e low ab ab) eke agñ ot yiyibr ów toñ ke ow ewl el yadñ owi a. † **1:13** Ob Kok 8.3; 9.4-5.

mamn a, ¹⁹ η ec'omn a lele η e tutr mamn ab ab em. Agñ nyam nyam egnm osum el e tutr mamn a, ow onj -l'irmn el ec'omn a. ²⁰ Agñ ab em Imene lele Alesandr ab yeji anj; m'ot m'ok el Satan abu em † yec'etj ke legñ ejeci -li k'obrnn Nyam any.

2

Elle eke wel ki ηonñ Nyam

¹ Low krekre eke m'am dad eke wel ki kok agñ feñ ec'a el: ke wel ηonñ Nyam ibrm'n low, kók sorñ ke elu'l bia. ² Ow it eke wel ki ηonñ Nyam onj éb ebu feñ lel agñ feñ ek'onym es ew ab a, yec'etj ke s'otu s'ir eb ek'erm mij anm em, erm es ey em, sos us em, Nyam ec'es ucu ony tasi em. ³ Na anake akpl ke el sobo Nyam ey e Sog Es, ⁴ eke b'erur ek'agñ feñ k'ejñ sel, † ke ótu uw low nenyembri nyam any a.

⁵ Tasi em a Nyam nyam ce anj, etj in lel agñ ab ec'aranj a yeji egn nyam ce anj,

egñ a in l'el Jesu Krist

⁶ ek'ocr in sosi ew awoba agñ a feñ e sog eci. †

Ek'ow e legñ a ow a, l'elu okm li yegm eke Nyam erur ek'agñ feñ k'ejñ sel. ⁷ Na sosiem anake Nyam ew'm lebl elu es lel erm es ab, ke mi yegm agñ ek'elm Jwifel yec'eke el omn lele low nenyembri nyam ab a. M'onym yadñ, low nenyembri nyam m'am dad.

Elle eke wel ki ηonñ Nyam dedeku em

⁸ M'erur ek'usu feñ, egn ki gbigbl sabu ogn afr ηonñ Nyam, gbeko Nyam ηonñ a él erm lala em, erm ek'erm bebl lel ów es atar ab anm em. ⁹ M'erur yej'eke oyow ki s'us mob ek'it, mob frafra ce, ke ow k'elm low agbr em; ke -li ki kokmn sin ek'agñ k'ekn el, -li k'okmn sika em miyob, miyob ac lele mob sus em eke b'il an nono ab, † ¹⁰ ko ke el e sakpl a él ów amamn e kok, ese elel ek'ow it ek'oyow eke bi dad ese el b'elum Nyam a, ki kok ab af. ¹¹ Ow it ek'oyow k'ok es tinj iri low yegm a, elum ligbel em. ¹² M'elum abusu es eke yow ki yegm ign low oglog ew ign es; ow it eke li ki yewal tinj. ¹³ Tasi em a, Adam anake Nyam ikñ anym kok a, etj ow e jam a li kok Ev. ¹⁴ Etj emeny ow elm Adam yebm wel ejum'n, ko yow yeb wel eju'r etj eluam

† **1:20** m'ot m'ok el Satan abu em: odad na anake wel ony ewl meny 1 Korant 5.5 em, ke am yegm ek'egñ kok low ηun a, wel b'ogn'n Nyam nun ign esel a ec'aranj, wel ew'r saw legñ tel eci eke li k'itñ, ów a eke li kok a sosiem. Sica, ek'egñ ikñ na anm Nyamel em ij a, ke Satan eke onym wus ab a, ec'ów em l'ewl n'anj a (Jan 12.31; 16.11; Efes 2.2).

† **2:4** Ezekiel 18.23. † **2:6** Matie 20.28. † **2:9** Bèbmn 1 Pier 3.3. † **2:14** akr 13-14 Èkñ Nun Jb 2.7, 21-22; 3.1-6.

† **2:15** Nyam b'ow sog'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em: anja Pol erur eke ki yegm yow eci low tasi eke Nyam erur eke k'abul a. Etj emeny l'erur eke li k'onny agñ heb eci tutr a eke el yow ec'ign ebim owi a, l'oc es. † **3:2** yow nyam ec'ign: odad na Grek em wel ótu eke k'itñ ejec'em dad ese: ke ow él akp nyam ce li k'ebi yow.

† **3:7** akr 2-7 Bèbmn Tit 1.6-9. † **3:11** Oyow eke el diakrel a: odad na Grek em a wel ótu eke k'itñ ejec'em dad ese diakrel ec'oyow a yeji...

Nyam ec'odad ebl a. † ¹⁵ Eben yeji, Nyam b'ow sog'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em, † gbeko ow it eke li k'onny omn, erur, ke l'ir eb eke elm low agbr em ke b'akpl Nyam sos em.

3

Nyamel idr esel ec'ów om

¹ Kin odad nawre tasi: eke egn nyam erur eke k'el Nyamel ec'idr es, ke juma senyn l'erur a. ² Ow akpl eke Nyamel ec'idr es k'el egn ek'abr enym anm lís; yow nyam ec'ign, † egn eke b'ok sos es low em, ke b'onny any es ok. Ke n'onny es an mamn, l'él egn eke b'eb etu, ke ótu eke ki yegm agñ low. ³ Li k'elm mar egn, li k'onym gangan, ko l'él froró lel erm es eyr es ab. Li k'elm egn e b'erur os owi, ⁴ ko l'él egn ek'otu eke ki nyimn in obi ec'akñ a, egn ek'in ec'ey a b'onny in ec'elum. ⁵ Tasi em a, ek'egñ nyam ótum nyimn in obi ec'akñ a, ayaf l'otu eke li ki nyimn Nyamel ee? ⁶ Li k'él egn ek'itñ erm em owr owr; ek'ow el egn eben, li b'ow l'eb sos ew abu em etj li b'ow n'onny es abur ese agñ ec'ab af. ⁷ Ow it yeji ek'agñ ek'ubm Krist nawre a k'elum'n, yec'etj ke li k'onny cak, ke li k'eym agñ e simeb e b'uk ab em. †

Nyamel em eci diakrel ec'ów om

⁸ Diakrel yeji it ek'el agñ eke k'us sos, ke óny nenyembri nyam yeji; ow itm eke -li k'egñ mar nono, -l'ól yadñ em eci os ony es; ⁹ ke -l'ucu low nawre ek'ey okm Krist ec'omn e -n'onny ab em a -n'onny es tutr lala em. ¹⁰ Ow it ke wel ikñ anym ebm el ekn; ek'ow e jam a wel eknm low obr el e lís a, ke sica -li kok juma ese diakrel af gonj. ¹¹ Oyow eke el diakrel a † yeji it eke k'el agñ eke k'us sos. Ow itm eke -li ki dad el lawlel e lís ec'odad enj; ow it ke -n'onny any es ok, ke -li kok cece low low feñ em. ¹² Ow it eke diakr k'el yow nyam ec'ign, ke n'onny abusu eke li ki nyimn in ec'ey a, lel in ec'akñ a nimum ab mewl em. ¹³ Diakrel eke bi kok el e juma mewl em a, agñ a feñ b'ow usr el sos etj -li b'ow -n'onny lokm susu ligbel omn a ek'onny okr ey af Krist ab ab em.

Low e lol es ke ey okm

¹⁴ M'am awñ'ñ lel na, ko m'am tutr eke mi k'ow m'ekn'ñ legñ tel em. ¹⁵ Gbeko

eke mi k'owm, b'ow ekn el el eke k'aaan es Nyam e bosu ab em lel na e m'am awn'ij ab em. Nyam e bosu a el Nyam ek'annj owr ec'agnj a, ek'ucu low nawre ony es a. ¹⁶ Tasi, low a e lol es ke ey okm ey ec'omn ab em a agb nono! Low a el: Krist ey okm ese egnj af, Abnj Lala elu l'okm ese egnj nyim nyim af etj afr erm esel ekn'n. † Wel ob in ec'amani ok sebr ejeci ec'agnj a, etj agn nono ub'r nawre wus af anja, etj n'im afr anygbel em.

4

Agñ eke b'oc ów yadh yegmn agñ low

¹ Abñ Lala dad erum mar nine: segnj es abal el em a, agñ beb b'ow ignj el ec'omn a elu es, ke ús sow tutr yadh lele low yegm eke b'annj abñ enjñ em ow a jam. ² Agñ enyembri yony yony esel lel ayadñu ab b'ow irmn el. Agñ amua, el agñ eke Nyam owi am dadm low kaka, ke el e sow tutr a anñ ese ob eke wel oc lowi gbagba ewr meny af. † ³ Agñ amua el eci low yegm ab em b'ow dad ek'ow itm ek'agnj k'ebirir, -li b'ow -l'edñn mob beb eke wel b'ij a. Kó Nyam kok ob ij amua yec'etj ke agñ a k'ub nawre, ke uw low nawre any a, on'ñ bia ke ij. ⁴ Ob feñ eke Nyam kok a akpl; † kaka anm em eke wel k'ignj elu es, gbeko b'eb a k'ópim eke k'elu Nyam bia, ⁵ anke Nyam odad lele Nyam n'ojñ ab b'ojñ ob feñ el nimamn Nyam ec'any af.

Él Krist e juma kok es mamn

⁶ Eke b'oc low yegm na elu okm agñ lisijimel em, b'ow el Jesu Krist e juma kok es mamn, etj b'ow yegm ek'omn e sodad ebl a lele low yegm tasi a ek'eññ Abñ em a, b'iy'rñ lok. ⁷ Gbeko ignj sawl odad eke low kaka anm em ke ókrm af omn ab a èlu es, ke ótur sos akñm Nyam ab ñ ec'eb ir em. ⁸ Sos otur sos megl af ec'a el low akplu, kó low tel em ce. Kó Nyam ec'akñm ab a el low ek'akpl low feñ em, anke ow b'ojñ ey s'ir eb Nyam ab yefenyina em etj ow b'ewar ey legñ anym em ec'eb ir a. ⁹ Na el odad ebl tasi ek'it eke agñ feñ k'egñ eb. ¹⁰ Tasi em a, s'am ij gbre si kok juma etj s'am atr sos es, anke s'oc ey e low omn s'elu Nyam ek'annj owr ke el agñ feñ e Sog Ès ab em, ab brobro agñ a ek'ub nawre a. ¹¹ Kin ów eke kí dad ke yégn agñ.

¹² Kí yeb egnj kaka k'iy'rñ es anke el ngbafreli sosiem; kó èl agñ ek'ub nawre a e sewl: ñ e sodad ebl em, es an em, erur em, omn em lele ñ e lala el tasi em ab. ¹³ Gbuñ ke m'ów a, àt any awl Nyam e Silèl a dedeku ec'any af, om el ów ke yégn el low. ¹⁴ K'ijl Nyam ec'ob ap a ek'ony annjñ em ab es, yec'a ek'eññ legñ a eke ñ e Nyamel ab em e kokoba ob esel dad ow e low, ke agñ ekpekp a at'ñ abu nunj a. ¹⁵ Àt any kok ów amua feñ, òcr ñ sosi nimum elu juma eke wel abul'ñ ab em, yec'etj ke agñ a feñ èkn ñ ec'anym imn a. ¹⁶ Ósur ñ sosi lele ñ e low yegm ab ab. Ìnym es kikri ow af. Tasi em a, eke bi kok eben, b'ow ebr ñ sosi elu es etj b'ow eb agñ a eke b'iri ñ e sodad a yeji.

5

Ów eke Timote k'om kretienel a feñ

¹ Eke annj egnj likpekp ab, kó dad'r odad læc em, kó om'n ów lebl es ok em ese asñ † ce ow'n el af. Óc ngbafre oto ese esñ jimel af, ² yow ekpekp ese esñel af, ededyow oto ese esñ jowel af erm lala tasi em.

Eñnyow eke onym agñ a

³ Èw eñnyow ek'onym agñ a e low any. ⁴ Gbeko eke inñnyow nyam ony ey oglog alaw ek'otu eke kí kok in e lis e low a, ke -li wewr -l'èlu el ec'omn a okm el obi ec'akñ a e lis, ke ow on'ñ -l'owr el ec'agnj a ec'ow eke kok on'ñ el a, anke ow el low eke Nyam erur. ⁵ Inñnyow ek'onym egnj kaka eke kí kok in e lis e low a, oc in ec'omn a ew Nyam af, etj li bi n'ojñ Nyam ncok lele legñ owr ab l'ibrm ow abu elum. ⁶ Gbeko inñnyow eke b'us in ec'ow aw owi jam a, abñ em a l'uw ñ, eke n'annj owr sos megl em bobo yeji. ⁷ Low na anake it eke k'òkn el a, yec'etj ke wel k'èññm abr enym owi el e lis. ⁸ Eke egnj nyam èwm in ec'agnj e lis e low any, ab brobro in obi ec'akñ ec'agnj a, l'egbr in ec'omn a etj n'uj l'akm egnj ek'ubm Krist nawre a. ⁹ Gbuñ ke n'ón inñnyow nyam e nin eñnyow e lel ab em a, ow it eke li k'onny akpo ekñ nyahan. Ke l'él yow ek'onny ignj akp nyam ce, † ¹⁰ ke wel úw'r any in ec'ow amamn kok em, ke l'él yow eke gbagbl in ec'ey a mewl em, ony erm mamn etu ec'eb em, on'ñ agñ ek'ub Krist nawre a mij

† **3:16** Rom 1.4; 1 Pier 3.18: *afr erm esel ekn'n*: bèbmn 1 Pier 1.12. † **4:2** *wel oc lowi gbagba ewr meny*: el low ek'annj wel bi kok legñ anym em a ów enjñ kok esel lele madu e b'uru es ab ab. Ob eke wel b'oc lowi gbagba a a, el ob eke b'itr, ob eke b'uw. † **4:4** Bèbmn Nunj Ob 1.31. † **5:1** Ob Ap 19.32. † **5:9** Eñnyow a ek'it eke Nyamel k'elum abu a ec'eb b'annj lel ab em. *Ke l'él yow ek'onny ignj nyam ce*: odad na Grek em a wel otu eke k'itññ ejeci em dad ese: *l'él yow ek'onny neny nyam in ec'ignj a e lis*. Bèbmn 1 Timote 3.2 lele ow ec'akr otar ab ab † **5:10** *mij yowog akp es*: mij eke wel b'ojñ utu oglog etu agñ yowog akp es a, el low ek'ucur Jwifel ognj ec'etu eb a (Luk 7.44). Gbeko anja, Bibl any uw esel b'ekn low na erñ yony: ese low eke yow mamn bi kok agñ lisijimel e lis af oglog ese ów amamn feñ eke li bi kok n'ojñ agñ lisijimel ab af.

yoyog akr es, † atm gbre esel abu ke kok ow amamn nono gbel.

¹¹ Ennyow ek'anij ngbafre a, k'elu el nin lel ab em, anke ign ebi owi b'ow el nun em a, -li b'ign Krist -l'elu es, ¹² etj ow b'onj el -n'onj jej ok anke -l'irmn el e krekre e neny ij a ow e lis. ¹³ Etn emeny, eke -n'onym low kaka eke -li ki kok a, -li b'eb akj akj ec'ec abu em; etj yec'eke akplm tasi a el ke -n'am cacak agj, -n'am dad ow ek'otm el es, -n'am bebar nenyum low fenj em. ¹⁴ Na sosome m'erur ek'ehnyow ngbafre a k'ewl ebi egj, ew ey, ke nyimn el ec'akj a mewl em, yec'etj ke -li k'omn ey ec'efnu a abusu dadm ey ow enun. ¹⁵ Tasi em a, ehnyow ab em nyam nyam ngbonj ejagb nyim nyim ab af, am us Satan jam. ¹⁶ Eke nawre ub lis nyam ec'agn ab em ehnyow anj, ow it eke li k'elum wel abu, ke li k'ignm l'elum wel es eke Nyamel k'ekn el e lis owi. Ke ow onj Nyamel otu elum ehnyow ek'anj el sonj a abu.

Nyamel nyimn esel ec'ow om

¹⁷ Agj ekpekp a eke bi nyimn Nyamel mewl em a it eke k'ehnj labm sog yony, † ab brobro el a eke b'ij gbre dad Nyam odad, ke bi yegm agj low a. ¹⁸ Low tasi eke Nyam Lel dad a el: *K'ow ocmn meb onymn id eke wel ucu meb am kin may es a neny es*, etj: *Juma kok es it eke k'ehnj in e labm sog.*† ¹⁹ Eke wel oc egj likpekp nyam eke wel am ok ow af ow nj ec'any af, k'egn ow e low k'eb, eke irim adanjku yony oglog nyahan e nenyum. † ²⁰ Agj yec'eke kok sikpl owi a, enym el abr dedeku a nimum ec'any af, yec'etj ke agj likpr a uru low.

²¹ Kin low yec'eke m'am ibrm'ij tasi em Nyam ec'any af, Jesu Krist ec'any af lele afr erm esel eke Nyam sosome ot ab ab ec'any af: elum ow amua ke ow k'elm enyembri yony yony em, ke k'ann egj kaka jam. ²² K'ogj es k'at egj abu nun k'abul il juma Nyamel em. K'elu abu awlnjel e sikpl owi em; nj obi a anj lala.

²³ K'egn mij sony coco ce, ko egn mar tel nj eci lokm a sosome, anke ol owm'ij ony. ²⁴ Agj beb e sikpl a b'eru es kpata wel ekn gbunj eke wel ki jej el e low ok a, ko agj likpr ec'a, jej ok a b'uwr gbunj etj wel b'ekn el e sikpl a. ²⁵ Ow amamn yeji wel b'ekn el kpata, etj el a eke wel eknm kpekn a yeji ann es lol em ibnm.

6

Madu lel el eci es ew esel ab ab ec'ow om

† 5:17 it eke k'ehnj labm sog yony:odad na Grek em a wel otu eke k'itnj ejec'em dad ese: *wel onj el any akm el lawlel a.* † 5:18 Ol Jkn 25.4 lele 1 Korent 9.9; Matie 10.10; Luk 10.7. † 5:19 Ol Jkn 19.15. † 6:2 Bèbmn Kolos 3.22-25. † 6:13 Jan 18.36-37; 19.11. † 6:15 Ol Jkn 10.17; Selu 136.3.

¹ Agj a fenj eke el madu a it eke k'onj elum nono ligbel el eci es ew esel a e lis, yec'etj ke egj kaka ki dadm low njun okm Nyam e nin a lel ey e low yegm ab ab af. ² Madu a eke ony es ew esel eke el nawre ub esel a, wel el el lisijimel. Ee nawre! Gbeko ow elm na sosome -li k'obrmn wel any. Tasi em a, wel e lis owi anake it eke -li ki kok tasi a, anke agj a eke -n'am kok juma -n'onj a, el omn esel eke Nyam erur. †

Low yegm yadj lel ob ony tasi ab

Kin low ek'it eke ki yegm agj ke onj el -li kok a. ³ Ek'egj nyam am yegm agj low ejeci etj n'am ign ey Es Kotoko Jesu Krist e sodad tasi a lele low yegm a eke el ey ec'omn ec'ab ab l'elu es, ⁴ ke l'el egj eke es efu iy em gbunj etj l'uwm low kaka any. L'el egj e b'erur ow es atar owi ke b'ogj mum odad ebl sosome. Yognj em ec'ow eke b'anj ow a el: *nyamn eyr, ow esu, egj wewr, sow tutr yadj egj e lis,* ⁵ lel ow es atar eke uwrn, ke b'anj agj eke nun em okm es, ke irmn low nenyembri nyam e dad a ec'arahnj. -Li bi tutr ek'omn eke wel b'onj Nyam em a el ebr eke wel b'eb onyn ob af.

⁶ Tasi, omn eke wel b'onj Nyam em a el ob ony ligbel, eke wel b'egj yec'a ce eke wel ony a eb. ⁷ Tasi em a, s'isam ob kaka ab wus na af etj si k'ow s'otum s'ewlam ob kaka ab. ⁸ Na sosome eke s'onj ob ij lele mob sus em ab ce, ke ow onj ey nj. ⁹ Agj eke b'erur eke k'onj ob a, b'ey meju owi em etj low aw nono lele low njun ab b'ogjnm el meb etj b'onj ok el wus njun el. ¹⁰ Tasi em a os ec'erur anake el ow enun fenj e min a. Agj beb ec'a, os a ec'onj e low aw afnj el es tonj etj -li kpab es omn e lis etj -l'ijr el ec'erm a gbre ow sosome.

Omn em e mum mamn ec'ogj

¹¹ Gbeko nj eke el Nyam ec'egj a, aru ow amua fenj egb es. Ol neny nyam ij es, ucu Nyam ony es, ir eb omn em, erur em, low eku em lele froro el em ab. ¹² Ogj omn em e mum mamn a, ucu sel ek'onym uwr a ony es anke Nyam esnj'ij eke k'uw sel enj ikj na any, legj a ek'agnj nono ec'any af ij nj ec'omn tasi ek'onj e danjku a. ¹³ M'am ijl'ij neny Nyam eke b'onj ob fenj sel ec'any af lele Jesu Krist ek'ij omn tasi e n'onj a e danjku Pons Pilat † ec'any af a e nin em. ¹⁴ Elum ow a eke mi dad'ij a, osu ow a lala em ek'abr enym k'ann em tonj bake ign legj a ek'ey Es Kotoko Jesu Krist b'ow ewl ow a. ¹⁵ Egnj a eke b'ow onj Krist ewl ow legj a eke li bebmn l'ew es a el Nyam.

L'el ehe e nunj lel ob feŋ ec'es ew es ab,
 éb ebu em ec'Eb ebu lele kotokóel em e
 Kotoko † ab.

¹⁶ In ce li k'otum l'uwm.

L'ir usuayl usu ek'egŋ k'otum titam.

Egŋ kaka eknm'n etŋ emeny egŋ kaka
 k'otum eknm'n.

Sos usr lele abusu ab él in eci seŋŋ feŋ!
 Amen.

Egbreŋgbi ec'ów om

¹⁷ Dád wus na af ec'egbreŋgbi a, -li k'ewr
 sos, -li k'ocr el ec'omn a -li k'ewr ob ony
 na eke b'uwr ab af, kó -l'oc el ec'omn a -
 l'elu Nyam em, in eke li b'óŋ ey ob feŋ erm
 mamn em ey e low kok ec'a. ¹⁸ Dád el -li
 kok ów amamn, -l'ij gbreŋgbi ów amamn
 kok em, -l'el érm mamnu ke -l'el agŋ eke
 bi cec ob el lawlél ab. ¹⁹ Eke -li bi kok eben,
 -li b'ow -l'as ob ony mamn ek'onym uwr a
 luku legŋ anym em eci, yec'etŋ ke -n'ehŋ
 owr anŋ nawre tasi a.

Ów om es abal el

²⁰ Libówi Timote, ósu mewl em yec'a eke
 Nyam abul'ŋ a. Àru nenym ot eke low
 kaka anm em, ke ókrm af omn ab a lele
 sodad ek'agŋ b'ub nunj em ony e sodad a
 egb es. ²¹ Tasi em a, agŋ beb ij neny dad
 eke el ony nunj em ony ikŋ na etŋ -li kpab
 es omn e lís.

Ke Nyam ec'owro a áŋŋ ony ab.

Ք՛ոլ Է ԼԵԼ Կ՛ՈՆՅ ԷՄ ԷԿ՛ԱՄՆ Timote Օ՛Վ ԷԿ՛ԻՏ ԷԿԵ ՎԵԼ Կ՛ԱՎ ԱՆՅ

Eke Քոլ անյ in Է Կոնյ Էմ Է սոբել Էմ Է, Կոնյ Էմ Է Էկե Ն՛անյ Է ԷԿ՛ՕՎ Է ԷՄ ԳԲԷ. ԿրԷԿրԷ Է սոբել Էմ Է Էկե Ն՛անյ Է, ՎԵԼ ԷՎ՛Ր ԷՍ ԷԿՆ՛Ն ԿԵ (ՕԲ ԿՈԿ 28.30). Sica Nerոն Էլ ԷՍ ԷՄ, ԷՏՆ Ն՛ԱՆՅ ԷՆՆ ԿրԷԿԻԵԼ ԳԲԷ. Ք՛ՈԼ ԷՄ ՆՅԳՐԱԿԱ ԷՄ ԱՍՍ ԷԿԵ ԼԷՖՐ Բ՛ՕՎ (1.16; 2.9), ԷՏՆ Լ՛ԱՎ ԱՆՅ ԷԿԵ ԻՆ ԷԿ՛ԻԲԻ ԻԲՆՄ ԻՅ (4.6-8). ԱԳՆ Է ԲԷՆ ԻԳՆ ԷԼՄ՛Լ ԷՍ ԷԿԵ ՕՎ ԷԼՄ ԼՈՎ ԵՑ ԷԿ՛ԱՆՅ ԻՆ ԱԲ, ԷՏՆ Ն՛ԱՄ ԷՐԱՐ Կ՛ԱՍ ԷԿԵ Timote Կ՛ՕՎ ԷԿՆ՛Ն.

Ք՛ՈԼ ԷՄ ՕՏ Օ՛Վ ԷԿԵ Չ՛ԿՆՆԻՆ ԱՆՅ ԼԵԼԵ ՕԴԱԴ ԷԼԲ ԱԲ ԱՏՐ Timote սոՍ ԷՍ ԷԿԵ ԼԻ Կ՛ԱՎԱՐ ԻՆ ԷԿ՛ՕՄՆ Է Ն՛ՕՆՅ ԷՍ, ԷԿԵ Օ՛Վ Է ԱՄ ԷՎ ԳԲԷ ԳԲԷ ՅԵՅԻ. Ն՛ԱՄ Չ՛ԿՆ Timote ԿրԷՏ ԷՄ ԷԿ՛ԱՅԱ ԷԿԵ ՕՎ ԻՅ Է ԷՍԷ: ՕՎ ԼԻՍ ԼԵԼ ՕՎ ԼԱ ԱԲ ԷԿ՛ՕՄՆ Է Է ԼՈՎ, Nyam ՕԴԱԴ ԷԿԵ ԻՆ Է ԼԻԿԵԼԻ ԷՄ ԷՏՆ ՎԵԼ ՅԵԳՄ՛Ն ՕՎ Է ԼՈՎ Է ԼԵԼԵ ԱԲՆ ԼԱԼԱ ԷԿԵ Nyam ԱՎ՛Ր ԷԿԵ ԼԻ Կ՛ՕՎ ԼԻ ԿՈԿՐ ՕՎ Է ՅԱԿԱ Է Է ԼՈՎ ԱԲ. Ն՛ԱՄ Չ՛Մ ՕՎ Օ՛Վ ԷԿԵ ՕՎ Կ՛ԱՐԱ Օ՛Վ ԷՍ ԱՏԱՐ ԷԿԵ ԼՈՎ ԿԱԿԱ ԱՆՄ ԷՄ Է ԷԳԲ ԷՍ, ՕՎ ՆՅԳՈՆ ՆՅԳԲԱՐԷ ԷԿ՛ՕՎ ԱՎ ԱԲ ԷՄ, ԿԵ ՕՎ Չ՛ԿՆ Nyam ԷԿ՛ՕԴԱԴ Է ԵՑ Է ԼՈՎ ԱՆՅ. ՕԴԱԴ ՆԱ ԷՄ ԱՆԱԿԵ Timote Բ՛ՕՎ ԷՆՆ ԻՆ ԷԿ՛ԷԲ ԻՐ ԼԵԼ ԻՆ Է ՅԱԿԱ ԱԲ ԱԲ Է ԼՈՎ ԲԷՆ ԷԿԵ Բ՛ՕՎ ԷՎ՛Ր ԷՍ ԱԲԱՐ Է ԷԿԻ ՍԵԼ ԷՍ ՕԿ Ա. ԱՎՐ ԷՄ Ա, Ք՛ՈԼ ԷՄ ԴԱԴ Timote ԷԿԵ Կ՛ՕՏ ԻՆ Է ՍԻԼԵԼ ԱԲ ԱԲ ՕՎ, ԱՄԱՆԻ ՏԻԳ Է ՍԻԼԵԼ Ա.

ԷՏՆ

¹ ԷՄ Ք՛ՈԼ, Մ՛ԷԼ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷԿ՛ԷՐՄ ԷՍ ԱՆԿԵ Nyam ԷՐԱՐ. ՎԵԼ ԱԲԱԼ՛Մ ԷԿԵ ՄԻ Կ՛ՕԲ ՍԵԼ ԷՆՆ Ա ԷԿԵ ՎԵԼ ԷՎԱՐ ՕՎ Է ԼՈՎ ԷՎ ԷՍ, ԿԵ ԱՆՅ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷՄ Է ԷԿ՛ԱՄԱՆԻ. ² Timote ԷՄ ԷԿ՛ԻՅ Է Մ՛ԷՐԱՐ, Ն՛ ԱՆԱԿԵ Մ՛ԱՄ ԱՄՆ՛Ն ԼԵԼ ՆԱ Ա. ԿԵ Nyam ԷՍ ԼԵԼ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷՅ ԷՍ ԿՈՏՈԿՈ ԱԲ ԷԴՆ՛Ն Չ՛ՐԱՐ, Չ՛ՆՅ Ն Է ՏՈՐՆ ԻԿՆ ԿԵ Չ՛Ն ԷՐՄ ԷՍ ԷՅ.

Nyam bia elu aja ԷՆՆ ԷԿԻ

³ Nyam Է ԷԿԵ ՄԻ ԲԻ ԿՈԿ ԻՆ Է ԼԻՍ Է ԼՈՎ Կ՛ԱՎԱՐ ԷՍ ԷՍԷ ԷԼԵԼ ԷԿ՛ԷՄ ԼԱԳՆԵԼ † ԿՈԿ ԱԲ ԱԲ Ա, Մ՛ԱՄ ԷԼՄ՛Լ ԲԻԱ. ՆԵՕԿ ԼԵԼ ԼԵԳՆ ՕՎՐ ԱԲ ՄԻ Բ՛ՉՈԿ Ն Է ԼՈՎ ԷՄ Է Nyam ըՅՅՆ ԷՄ ԷՏՆ ՄԻ Բ՛ԷԼՄ Nyam ԲԻԱ ՏԱԿՔ ՏԱԿՔ ԲԷՆ Ն ԷԿԻ. ⁴ Մ՛ԱՄ Չ՛ԿՆ Ն Է ՄԻԿՆՅ Ա Է ԼՈՎ † ԷՏՆ Մ՛ԱՄ ԷՐԱՐ Կ՛ԱՍ ԷԿԵ ՄԻ Կ՛ԷԿՆ՛Ն ԲԱԿԵ Մ՛ՕՆՅ ՍՈՍ ԷՄ ԻՆՆ. ⁵ Ն ԷԿ՛ՕՄՆ ՆԱՎՐԷ Կ՛ԱՍ Է ԷԿ՛ՕՆՅ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷՄ Է Է ԼՈՎ ԱՆՅ՛Մ ՍՈՍ ԷՄ, Չ՛ՄՆ Է ԷԿ՛ԱԼԱՆ ԼՈԻՍ ԼԵԼ ԷՏՆ ԷՆԻՍ ԱԲ ԻԿՆ ԱՆՅ ՕՆՅ ԳՄԱՐ ԷՐԱՐ ԿԵ Չ՛ՆՅ Ա. Մ՛ԱՎ ՆԱՎՐԷ Կ՛ԱՍ ԷԿԵ Ն ՅԵՅԻ Չ՛Ն.

Չսս Ամանի Մամն Է ԷԿԵ Nyam ԱԲԱԼ՛Ն Է
⁶ ՕՎ ՍՈՏԷՄ Մ՛ԱՄ Չ՛ԿՆ՛Ն; ՕԲ ԱՎ Է ԷԿԵ Nyam Չ՛ՆՆ ԼԵԳՆ Է ԷԿԵ Մ՛ԱՏ՛Ն ԱԲԱ ՆՈՆ Ա, ՕԿՐ՛Ր ՄԵԲ ԷՄ, ⁷ ԱՆԿԵ ԱԲՆ Է ԷԿԵ Nyam Չ՛Ն ԷՅ Ա, Չ՛ՄՄ ԷՅ Ս՛ԷՄՄ ԴՐԱ ԴՐԱ. Կ՛ԱՍ ԷՄ Ա, ԻՆ ԷԿ՛ԱԲՆ Ա Բ՛ՉՆ ԷՅ ԼԵՑ, ԷՐԱՐ ԼԵԼԵ ԼՈՎ ԷՄ ԷԿԻ ՍՈՍ ԷՍ ՕԿ ԱԲ.

⁸ ԷՍ Կ՛ՕՆՅ՛Ն ԷՅ ԷՍ ԿՈՏՈԿՈ ԷԿԻ ԴԱՆԿՍ ԻՅ ԷՄ; ԷՍ Կ՛ՕՆՅ՛Ն ԷՄ Է ԼԻՍ ԷԿԵ Մ՛ԱՆՅ ՍՈԲԵԼ † ԷՄ ԻՆ ՍՈՏԷՄ Ա ԷԿԻ. ԿՈ ԻՅ ԳԲԷ ԷՄ ԱԲ ԱՄԱՆԻ ՄԱՄՆ Ա ՍՈՏԷՄ, ԼԵՑ Է ԷԿԵ Nyam Բ՛ՉՆ՛Ն ԱԲ ԷՄ. ⁹ Nyam ԱՆԱԿԵ ԷԲ ԷԼՄ ԷՅ ԷՍ ԿԵ ԷՏՆ ԷՅ ԷԿԵ ՍԻ Կ՛ԷԼ ԻՆ ԷԿ՛Ա; ՕՎ ԷԼՄ ԷՅ ԷԿ՛ՕՎ ԱՄԱՄՆ ԷԿԵ ՍԻ ԿՈԿ Ա ՍՈՏԷՄ, ԿՈ ՕՎ ԷԼ ԻՆ ՕԲԻ Է ԼՈՎ ԷԿԵ ԼԻ ԲԷԲՄ Լ՛ԷՎ ԷՍ, ԷՏՆ ՕՎ ԷԼ ԲԻԲՄ Չ՛Ր ԷՄ ԷԿԵ Ն՛ՉՆ ԷՅ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷՄ ԳԲԱՆ ԷԿԵ ՎՍՍ Կ՛ՕԲ ՆՈՆ Ա. ¹⁰ ԳԲԵԿՈ ՅԵԲԲՆՅԱ ԷՄ, Է՛ԷԼՄ ՕՎ Է ԼՈՎ Չ՛ԿՆ ԷՅ Է ՏՈԳ ԷՍ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷԿ՛ՕՎ ՆԱ ԷՄ, ԱՆԿԵ ԵՍՍ ԿրԷՏ ՕՆՅ ԼՈՎ ԷԿ՛ԱԲՍԱՐ Ա ՕՑ ԷՍ ԷՏՆ ԱՄԱՆԻ ՄԱՄՆ ԱԲ ԷՄ ԼԻ ՅԵԳՄ ՕՎՐ ԱՆՅ Է ԷԿԵ ԱՎՐՄ Ա.

¹¹ Nyam Օ՛Մ ԷԿԵ ՄԻ Կ՛ՕԲ ԱՄԱՆԻ ՄԱՄՆ ՆԱ ԷԿԻ ԿՈԿՈԲԱ ԷՍԷ ԷՐՄ ԷՍ ԼԵԼԵ ԼՈՎ ՅԵԳՄ ԷՍ ԱԲ ԱԲ, † ¹² ԷՏՆ ՕՎ ՍՈՏԷՄ ԱՆԱԿԵ Մ՛ԱՄ ԻՅ ԳԲԷ ԱՄԱ Ա. ԳԲԵԿՈ Մ՛ՕՆՅ ԷՐՄ ՍՍՍ ԼԻԳԵԼ ԱՆԿԵ Մ՛ԱՎ ԷԳՆ Է ԷԿԵ Մ՛ՕՑ ԷՄ ԷԿ՛ՕՄՆ Ա Մ՛ԷԼՄ ԷՄ ԱԲ ԱՆՅ ԷՏՆ Մ՛ԱՎ ՆԱՎՐԷ Կ՛ԱՍ ԷԿԵ Ն՛ՕՆՅ ԱԲՍԱՐ ԷԿԵ ԵՍՍ ԿրԷՏ Է ԼԻՍ ԷԿ՛ԱՄԱՆԻ Ա ԷԿԵ Ն՛ՉՆ՛Մ Ա, ԼԻ Կ՛ՕՍՍ Կ՛ՕՆՅ ԿԵ ՕՎ ԻՏ ԵՅՅ ՕԿ Է ԼԵԳՆ Ա. ¹³ ՕՑ ԷՍԷ ՏԵՎԼ ԱԲ ՏՈԴԱԴ ՆԱՎՐԷ Է ԷԿԵ ՄԻ ԴԱԴ՛Ն Ա ԴԱԴՐ ՕԴԱԴ, ԿԵ ՕՄՆ Ա ԼԵԼ ԷՐԱՐ ԱԲ ԱԲ Է ԷԿԵ Ս՛ՕՆՅ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԱԲ ԷԿ՛ԱԲ ՕԿՐ ԷՄ Ա, ԻՅ ԼԵՑ ՕՎ ԷՄ. ¹⁴ ՉՍՍ ԱՄԱՆԻ ՄԱՄՆ Ա ԷԿԵ ՎԵԼ ԱԲԱԼ՛Ն Ա ԱԲՆ ԼԱԼԱ Է ԷԿ՛ԻՐ ԷՅ ԷՄ Ա Է ՆԻՆ ԷՄ.

¹⁵ ԷՍԷ ԷԼԵԼ ԷԿ՛ԱՎ ԱՆՅ ԱԲ ԱԲ, ԱՅԻ ՕԳՈԳ ԷԿ՛ԷՄ ԼԱՎԼԵԼ Է ԲԷՆ ՎԱԼ ԷԼՄ՛Մ ԷՍ. ԲԻՅԵԼ ԼԵԼ ԷՐՄՈՅԵՆ ԱԲ ԱՆՅ ԷՄ. ¹⁶ ՕՎ ԱԿՔԼ ԷԿԵ ԷՍ ԿՈՏՈԿՈ Կ՛ԷԼՄ ԻՆ ԷԿ՛ԷՐՄ ՄԱՄՆ Ա Չ՛ԿՆ ՕՆԵՏԻՓՐ Է ԲՍՍ Ա Է ԼԻՍ, ԱՆԿԵ ՏԱԿՔ ՆՈՆՉ ԼԻ Բ՛ԱՏՐ՛Մ ՍՈՍ ԷՍ ԷՏՆ ՍՈԲԵԼ ԷՄ ԷԿԵ Մ՛ԱՆՅ Ա, ԷՄ ՕՎԻ ԷԿ՛ԷՍ ՕՆՅՄ՛Ն; ¹⁷ ՕՎ Չ՛Ն, ԷԿԵ Լ՛ՕՎ ՐՈՄ Ա, Լ՛ԻԳՆ ՆՈՆ ԷՍ Լ՛ՕԼ՛Մ ԷՍ Կ՛ՕՆՅ Ն՛ԷՆՆ՛Մ. ¹⁸ ՕՎ ԱԿՔԼ ԷԿԵ ԵՅՅ ՕԿ Է ԼԵԳՆ Ա, ԷՍ ԿՈՏՈԿՈ Կ՛ՉՆ ԱԲՍԱՐ Ն՛ԷՆՆ՛Ն Nyam ՕԳՆ ԷԿԻ ՏՈՐՆ ԻԿՆ Ա. ԷԲԵՍ ՅՈԳՆ ԷԿ՛ԱԲԱ ԷԼՄ ԷԿԵ Մ՛ԷՆՆ ԻՆ ԷՄ Ա, ԱՎ ԱՆՅ ՏԵՆՆ ՏԵՆՆ.

2

Krist ԷԿ՛ԱՐ ՕԳՆ ԷՍ ՄԱՄՆ

¹ Ն, ԷՄ յԻՄ, ԷՆՆ Ն Է ԼԵՑ Է ԲԻԲՄ ԷԿԵ Բ՛ԱՆՅ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷՄ ՕՎ ԷՆՆ ԷՅ ԱԲ ԷՄ. ² ԼՈՎ ՅԵՑ՛Ա ԷԿ՛ԻՐԻ ՄԻ ԴԱԴ ԱԴԱՆԿՍ ՆՈՆՉ ԷԿ՛ԱՆՅ ԱԲ Ա, ՕՑ ԱԲԱԼ ԱԳՆ ԷԿ՛ՕՆՅ ՕՄՆ ԷԼ ԷԿԵ Բ՛ՕՎ ՕՎ ՕՆՅ ԼԵՑ, ԷԼ ՅԵՅԻ ՕՑ ԻՄ ՅԵԳՄ ԱԳՆ ԷՅԵՑ՛Ա.

³ Ն ՅԵՅԻ ԳԲԷ ԷԿ՛ԻՏ ԷԿԵ Կ՛ԷԲՄ՛Ն ԷՍԷ ԵՍՍ ԿրԷՏ ԷԿ՛ԱՐ ՕԳՆ ԷՍ ՄԱՄՆ ԱԲ Ա, ԷՆՆ ԷԲ. ⁴ ԱՐ ՕԳՆ ԷՍ ՄԱՄՆ ԷԿ՛ԷԳՆ ԱՐ ՕԳՆ Է ԼՈՎ ԷԲ, ԿԵ ԱՄ ԷՐԱՐ ԷԿ՛ԻՆ ԷԿ՛ԷԳՆ ԼԻԳԵԼ Է Կ՛ԱՎ՛Ր Ա, ԼԻ

† 1:3 Ք՛ՈԼ ԼԱԳՆԵԼ Է ԷԼ ԵՄԻԼ ԷԿԵ Բ՛ԻԳՆ Nyam ՆՈՆ (ՓԻԼԻՓ 3.4-5). † 1:4 Ք՛ՈԼ ԱՄ Չ՛ԿՆ Timote Է ՍՈՍ ԷՍ ՕՎ ԼԵԳՆ Է ԷԿԵ Լ՛ԷԼՄ ՕՎ ԷՍ ԷԲԵՍ Ա. (1 Timote 1.3) † 1:8 ԱԿՐ 1.17 ԷՄ Ա, Ք՛ՈԼ ԱՆՅ ՍՈԲԵԼ ԷՄ ՐՈՄ. † 1:11 ԲԷԲՄՆ 1 Timote 2.7.

kókm agñ em ec'ów a eke agñ ek'elm ar ogñ esel a bi kok a ij. ⁵ Mum ogñ es ek'am ogñ mum a, ke n'énjn ow ec'ob ap ek'anñ em a, ow it eke li k'elum mum ogñ a e sol a. ⁶ Wus juma kok es it eke k'ij gbre kok juma, gbun ke n'énjn ow ec'egb ey a l'ij. ⁷ Tùtr ów amua eke m'am dad a enyann senyn, etñ Es Kótoko b'ow elum'ñ abu iri feñ ow ok'ñ es sos em.

⁸ Òkn Jesu Krist ek'el David e bosu em ec'egñ ke anñ luw em igb ese elel eke Amani Mamn a eke m'am ob ow e kokoba a dad ab af a. ⁹ Amani Mamn na sosisem anake m'am ij gbre, ke wel okm ngbraka ese low ñunñ kok es af a. Gbèko Nyam ec'odad a in wel okm'n ngbraka. ¹⁰ Na sosisem m'am egñ low feñ m'eb agñ a eke Nyam sosum ot a e nimamn eci, yec'etñ ke el yeji -n'énjn sel enñ a eke b'ow anñ Jesu Krist em ow a, lel anygbel a ek'onym uwr ab ab. ¹¹ Kin odad nawre tasi:

Eke s'uw Krist ab,
si b'ow s'anñ owr in ab;
¹² eke si b'inym es kikri,
si b'ow s'el es ew esel in ab;
eke si b'ign s'elu'l es,
in yeji li b'ow l'ign l'elu ey es;
¹³ ek'ey s'elm cècè,
ke in gbe l'el cècè,
anñke li k'otum l'egbram in sosi. †

Òb Amani Mamn a e kokoba nawre em

¹⁴ Òkn agñ a feñ ów a ek'iri a, ke íbrm tasi Nyam ec'any af eke -li k'esumñ ów sodad ebl sosisem. Ów esu amua elm low kaka, ow el agñ a eke b'iri a ec'irmn cè. ¹⁵ Ñ ec'a, àtr sos es ke Nyam ec'any af a él gbawru, ese juma kok es ek'itm ek'és k'onny in e juma e li kok a eci, ke am ob neny nyam em low nawre ec'amani a. ¹⁶ Ów es atar ofr ofr a, ek'elm omñ ec'a, àru egb es, anñke agñ a eke b'anñ ow ec'ów em a, ow b'ow onñ el -n'am kpab es Nyam e lís. ¹⁷ El eci sodad ebl a b'ow anñ ese lebi ek'uñ es ke am ij sos megl a lokm em ab af. Agñ amua em anake ímene lele Filet ab anñ a. ¹⁸ -Li dign low nawre a -l'elu es. -N'am dad eke Nyam in onny agñ in igbm luw em legñ a etñ, ow onñ -n'am ñunñ agñ nono ec'omñ a. ¹⁹ Gbèko Nyam ec'odad ebl nawre tasi a eke sigm es ese èl eci lebn eke wel elu nomu em af a, itñnm. Kin sodad eke wel non af yogn a: *Es Kótoko uw agñ ek'el in ec'ab any.* Etñ emeny wel ign af eke: *Ègñ kaka feñ eke bi dad ese in el Es Kótoko ec'a, otu eke ki kpab es low ñunñ e lís.* †

²⁰ Èl ligbel nyam em, ow elm sikkokpo eke wel kok sika em lele jete ufu em ab cè ánm, ko kpokpo eke wel aku ekñ em

lele yec'eke wel kok kpenñ em ab yeji b'anñ. Ek'es gbègbl b'anñ a, jete ufu em lele sika em e sikkokpo a wel b'ot, etñ legñ ofr ofr em ec'a, wel b'ot ekñ em lele kpenñ em ab ec'a. ²¹ Ow sosisem egñ yec'eke b'ocr sos es ów yadñ na feñ em a, b'ow anñ ese kpokpo amamn a eke wel b'ijr ob es gbègbl e legñ ab af. Wel b'ow oc ew'r es in ec'Es Èw a eci. Li b'ow n'anñ ow e juma eci etñ wel b'ow oc kokr'r juma nimamn feñ.

²² Àru ngbafre em e low aw feñ egb es; ol eb ir nyim nyim, omñ, erur lele erm es ey ab es, agñ a ek'erm lala em b'esñ Es Kótoko ab ab. ²³ Ów es atar ofr ofr eke low kaka anm em a, àru egb es, anñke uw any ek'ow b'edñ nuñ ów esu em. ²⁴ Etñ Es Kótoko e juma kok es itm eke k'esu ów. Ow it ek'in e low k'akpl agñ feñ e lís, egñ ek'otu eke ki yegm agñ low, ke ègñ agñ eci cak eke bi cak'r a e low eb. ²⁵ Ow it ek'erm fròc em, li ki yegm agñ a eke b'ocr odad es nenyam a low, anñke Nyam otu eke k'onñ el abusu -l'itñ el ec'es an a, ke -l'uw low nawre any. ²⁶ -Li b'ow -n'ngbonñ agñ eci meb a ek'ucu onny el es ab em, -li k'ow -li kokmñ agñ ec'erur ij, etñ -li b'ow -l'og es -n'am onny sow tutr amamn.

3

Segñ es abal el em ec'ów

¹ Kin low ek'it eke k'uw any: segñ es abal el em a, segñ a b'ow ew tuotuo. ² Tasi em a, agñ b'ow onny el obi ce ec'erur, el os e lawlèl, safri owl esel lel es efu ab; -li b'ow -l'el Nyam any ofr esel etñ -li k'ow -n'onymñ el esel ec'elum. -Li k'ow -l'uwmñ bia onny any; -li k'ow -n'onymñ Nyam ec'ów a ec'elum. ³ -Li b'ow -l'el agñ ek'onny erm tuotuo, onnym sornñ ikñ, etñ -li b'ow -li dad ów yadñ em el lawlèl e lís. -Li b'ow -l'el agñ ek'onymñ sos es, etñ -li b'ow -l'erur agñ eci gbre ijr, ke -l'el low nimamn ec'efnu. ⁴ -Li b'ow -l'el agñ eju, agñ ek'am jejm ów es, agñ ek'es efu iy em gbøn. -Li b'ow -l'erur el obi em ec'ów eke b'aw el a, -l'akm Nyam ec'erur eke -li k'onny a. ⁵ -Li b'ow -li kok nyandre -l'el Nyam ec'eruru; ko tasi em a, -li b'ow -l'ign omñ e lèc a -l'elu es. Agñ amua, àru megl el es. ⁶ El em ec'agñ nyam nyam b'ok mel akñ etñ oyow fuefue a ek'onny sikkpò nono, ke omñ ijm lèc a, -li b'èññ wel meb a eke -li b'uk wel ab em; oyow amua bi kok ów enjñ feñ eke b'aw el a. ⁷ Segñ feñ oyow amua b'anñ low wewr em, ko -l'otumñ legñ kaka -l'uwmñ low nawre any. ⁸ Etñ ese elel eke legñ sig em a Janes lele Jambres † ab atarir Moïs ab a, agñ amua yeji b'atar low nenyembri nyam

† 2:13 Rom 6:8; Matie 10.33 lele Luk 12.9 ab; Awl 23.19.

† 2:19 Awl 16.5; Selu 97.10.

† 3:8 Janes lele Jambres ab el en eke Jwifel ec'el agniyel ec'eb ir owi em a wel onñ Ejipt eci epmu a. Èkn Òkm Ok 7.11,22.

ab. -L'el agñ ek'el e sow tutr a inyam, ke el ec'omn a yeji elm low kaka. ⁹ Gbëko -li k'ow -n'iimn kpekpe yeji, anke agñ a feñ b'ow ekn el eci yadñ a ese elel ek'ow ecr Janes lele Jambres ab ec'ab af.

Ów om es abal el

¹⁰ Gbëko ñ, us'm jam em e low yegm ab em, es an ab em, lel ów eke mi bebñ m'ew es ab ab em. Us'm jam em ec'omn ab em, em e low eku ab em, em ec'erur ab em, em e low es ucu ony kikri ab em, ¹¹ etñ gbre eke wel ijr'm lele low eke mi dõgr ab ab yeji uw any. Low feñ ek'eññ'm seb amua ek'el: Pisidi ec'Antios Ikoniom lele Lisr ab em a, uw any etñ uw gbre yec'eke wel ijr'm a yej'any. Gbëko, Es Kotoko eb elu'm es ów amua feñ em. ¹² Etñ agñ feñ ek'erur eke k'ir eb cecẽ em Nyam eci, Jesu Krist ab ec'af okr em a, wel b'ow ijr el gbre. ¹³ Gbëko, molokm enñj esel a lele meju esel ab ab b'ow im kpekpe el eci low ññj kok ab em; -li b'ow -l'ejũ agñ beb ke el obi yeji wel eju el. ¹⁴ Sica ñ ec'a, ucu yec'a eke wel yegm'ñ ke egn eb omn em tasi a ony es. Uw low yegm esel eke yegm'ñ low ab any. ^{† 15} Tasi em a, ñ e likekli em etñ uw Nyam e Silel Lala ab any, -l'otu eke -li k'õñ'ñ sewr a eke bi nyimn egn sel eññ em, eke wel b'ony omn Jesu Krist em a. ¹⁶ Nyam Lel feñ el Nyam ec'abu elum em ec'ow eke wel non, etñ ow b'elum agñ abu eke ki yegm agñ low nenymbri nyam, ogn low yec'ek'elm ow a, akpal low ññj, yegm agñ es an nyim nyim em ec'eb ir; ¹⁷ yec'etñ ke Nyam ec'egñ õny sos bebñ nawre tasi, ke l'otu n'õny abusu li kok low nimamn feñ.

4

Dad Nyam ec'odad a

¹ Sica m'am dad'ñ Nyam ec'any af lele Jesu Krist eke b'ow jej agñ ek'anñ owr lel agñ ek'uw ab ec'ow ok a ec'any af, m'am dad'ñ Jesu Krist e mowrer a lel in ec'es ew ab ab sosisem m'ese: ² neny át'ñ es dad Nyam ec'odad a, ek'ow el legñ mamn em oglog legñ ññj em yeji, dad eb agñ, ényim agñ abr oglog átr agñ sos es, ke õny low eku nonõ agñ e low yegm em. ³ Tasi em a, legñ b'ow ow ek'agñ k'ow erurm eke k'iri low yegm nawre tasi a, ke b'ow erur us el obi ec'ow eke b'aw el a jam, etñ -li b'ow -l'esñ low yegm esel nonõ eke b'ow dad el ów a eke -li b'erur eke -li k'iri a. ⁴ -Li b'ow

-li b'abl oru low nawre ec'iri e lis, ke -l'ewl -n'am iri agñ ec'ow eke bi kokñ dad a. ⁵ Ñ ec'a, òk sos es low low feñ em, ègn gbre ij eb, kòk ñ ec'Amani Mamn e kokoba ob e juma a, kòk ñ e Nyam juma a íy neny.

⁶ Em ec'a, wanci ow eke wel k'oc wawr'm egb; wanci eke mi k'elu wus na es a ow. ⁷ M'ogñ mum mamn a, m'im tonj m'ign em ec'es uru a e nunj, m'ucu em ec'omn a m'ony es. ^{† 8} Sica any eke m'eb eci labm sòg a, am eku'm. Ow ow el neny nyam ij e tufe a eke Es Kotoko, jej ok es neny nyam es a b'ow õñ'm jej ok e legñ a. Etñ ow elm em cẽ li k'ow n'õom im, kò agñ a feñ ek'am eku erur em wanci a eke li b'ow l'elu sos òkm a.

Uwar em ec'ow

⁹ Átr sos es ow fafa eññ'm, ¹⁰ anke Demas ign elu'm es wus ec'ow ec'erur eke n'ony nonõ a sosisem eci; l'eb ejagh n'im Tesaloni. Kresan eb ejagh im Galasi etñ Tit im Dalmasi. ^{† 11} Luk sony cẽ anñ em ab. Òc Mark ke ów in ab, anke l'otu eke li k'elum im abu em e juma ab em. ^{† 12} M'erm Tisik Efes. ^{† 13} Legñ eke b'ow ow a, ism'm em e mob af ew a eke m'ew es Troas Karpõs ogn a, ke ism'm silel a yeji, ab brobro el a eke wel non ndey lel af a. [†]

¹⁴ Alesandr [†] lõw ofñ es a kok low ek'akplm em e lis; Es Kotoko b'ow sòg'r low ññj a e li kok'm a e labm. ¹⁵ Ñ yeji õsu sos in e lis, anke ey e sodad a e dad em l'atar ey ab lec em.

¹⁶ Legñ eke m'õg es m'im odad jej ok em a, egn kaka anm em ab, el feñ -l'ign -l'elu'm es. Ke blel Nyam k'õbm el low ow eci. ¹⁷ Gbëko Es Kotoko, in anñ em ab etñ l'atr'm sos es, ow õñ m'ony abusu mi dad in ec'odad a m'ok Nyam any uwm esel amua feñ. Etñ li sòg'm kukuma amua e nenyim. ¹⁸ Es Kotoko emeny b'ow eb elu'm es low ññj feñ e lis, etñ mi b'ow m'anñ kpon kpon m'ey in ec'Afr eci gbrenngbi usu a. In ec'el anyghel segn feñ! Amèn.

Esññ es abal el

¹⁹ Esññ Prisil, Akilas lele Onesifor e bosu ab ab õñ'm. ^{† 20} Eras anñ Korẽnt etñ m'ew Trofim es Mile, anke ol am ony'n. ^{† 21} Átr sos es ow gbuñ ke lefr e legñ a ów. Ebul, Pudes, Linus, Klodia lel agñ lisijimel ejec'a feñ ab am esññ'ñ.

²² Ke Es Kotoko áññ ñ ab.

Ke Nyam ec'owrõ a áññ ony ab.

^{† 3:14} 2 Timote 1.5; 2.2. ^{† 4:7} m'ucu em ec'omn a m'ony es:agn beb b'iri ese: m'el cecẽ em e neny ij a e lis.

^{† 4:10} DemasKolõs 4.14; Filemõ 24; Tit: 2 Korẽnt 8.23; Galat 2.3; Tit 1.4. ^{† 4:11} Luk:Kolõs 4.14; Filemõ 24; Mark: Ob Kok 12.12,25; Kolõs 4.10; Filemõ 24. ^{† 4:12} Tisik:Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; Kolõs 4.7-8; Tit 3.12. ^{† 4:13} ndey lelow el silel ek'il an. K'aw k'ow el Amani Sig em e Nyam e Silel a. ^{† 4:14} Alesandr:1 Timote 1.20. ^{† 4:19} Prisil, Akilas:Ob Kok 18.2; Onesifor: 1 Timote 1.16-17. ^{† 4:20} Eras:Ob Kok 19.22; Rom 16.23; Trofim: Ob Kok 20.4; 21.29.

Pól e lél ek'awñ Tit Ów ek'it eke wél k'uw any

Pól awñ Tit ek'él in e juma em e lawl a lél na. Tit elm Jwif, kó Pól e Nyam odad eke l'iri a òñ etñ l'él kretien. L'él Nyamel nyimn es mamn tasi; etñ li b'elum Pól abu ow eci Sinyamel ek'ann Jerusalem, Efes lele Korént ab eci ec ékn ab em. Eke Pól sigm Sinyamel es Kret lekr ab af a, Tit anake n'òñ abusu eke k'ékn Sinyamel a ek'ann lekr a e seb seb ab em a (1.5).

Wel uw Kret eyñ any el e suksuk, enyembri yony yony, ob ij gbrugru lel el e kporñ em ec'eb eke -li b'ir ab em. Agñ amua na em a, Pól am òm Tit ów Nyamel nyimn es ec'elél eke k'aan es lele Nyamel lokm a ec'agñ akpasu akpasu ek'ann ese: agñ ekpek, óyow, ngbafre lele madu ab, ec'elél eke li k'aan es wél e lís a. Kretienel a feñ it eke k'ony es an pète pète lele erm es ey ab, ke -n'am ókn eke gbuñ ke Jesu Krist em -n'eyñ sel a, el yeji, eb ir nuñ -n'ony. Ow it eke -li ki kok ów ek'akpl, ke -li kok juma -n'ony abusu, -li ki kok el e ses babur, Abñ Lala e lec a eke am nyimn el ab em.

Esññ

¹ Em bowri Tit, † em Pól, Nyam e juma kok es lele Jesu Krist ec'erm es ab, em m'am awñ lél na. Nyam abul'm eke mi k'esññ agñ a eke li sòsum l'ot a òny òmn, ke mi yégm el -l'uw low nawre any, ke -l'ir eb ek'okr af ey ec'òmn eke s'ony ab ab, ² yec'etñ ke -n'ony low eku sel ek'ònym uwr a eci. Nyam ek'ònym yadñ a, ewar ey eb ir ikñ na gbuñ eke low feñ k'ann a. ³ Legñ a eke wél bebñ ew es a, Nyam ey e Sog Es elu in ec'odad a ókm. Odad a anake el amani a eke n'òñ'm, ke n'òñ'm abusu eke mi k'òb a.

⁴ Tit, m'am non lél na m'awñ'ñ, ñ ek'ann ese em ec'iy tasi af, òmn a ek'okr ey af ab em. Ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e Sog Es ab édn'ñ ówro, ke óñ'ñ erm es ey.

Tit e juma e wél abul Kret lekr ab em

⁵ M'ew'ñ es Kret eke k'ubar ów sisigm ek'ann a, ke eb eb a e Sinyamel ab em sòsum agñ ekpek ot ese idr esel af, es'elél eke m'òñ'ñ ow ec'abusu ab af. ⁶ Egn

likpekpa a it eke k'el egn ek'abr enym ann lís; yow nyam ce ec'ign, † ke in ec'ey a él Nyam e nawre ub esel eke wél k'otum okm ów af el ec'es an keskes eci, oglog el ec'egñ eluam eci. ⁷ Tasi em a, Nyamel ec'idr es eke b'ékn Nyam ec'ów a, it eke k'ir eb mewl em. Li k'élm es efuu, erm beblu, mar egn, l'élm egn ek'ony ganñ, l'élm egn e b'ól os òny es yadñ em. ⁸ Ow it eke li k'eb agñ eke b'ow in ogñ a mewl em, ke l'él low nimamn e lawl. Ke l'él egn e b'iri egn owi, egn nyim nyim, eke b'eb Nyam ec'abr a, ke l'él egn e b'ònyñ sos es. ⁹ Ow it eke li k'ucu odad tasi a ek'it a n'ony es nenyembri nyam em, odad a ek'okr af yec'a eke wél yegm ab ab a. Ebn ke l'ótu l'atr agñ likpr a sos es low yegm nawre tasi ab em, ke li yégm agñ a ek'egm low yegm a ebm a el ec'irm a. †

¹⁰ Mi dad sodad amua anke agñ òno ònym elum, ab brobro Jwifél eke b'us Jesu jam, ke am erur ek'agñ k'ubr likr es ab em; † -li b'irmn agñ el e neny òb e sodad ebl ab em. ¹¹ Ow it eke k'abl el neny es, anke -li bi nuñ sibosu nimum etñ -li bi yegm low ek'itm a, yec'etñ ke -n'eyñ os yadñ em. ¹² Kret iy nyam in obi, el e nuñ em òny es nyam anake dad niné: «God'etñ Kret eyñ el ayadñ, mindey eññ, ókporñ e bi tutr el e lok iy owi ce.» † ¹³ Etñ ow eke li dad a el low nawre tasi. Na sosiem anake ki dad el odad lebl tuotuo em, ke -l'ub nawre tasi, ¹⁴ yec'etñ ke -li k'ucum Jwifél e kpokpo em ec'ów yadñ a e dad a -n'ònym es; -l'eluamn agñ a eke b'ign low nenyembri nyam elu es e sol a. ¹⁵ Feñ el lala † agñ a eke b'elum Nyam e sol a eci; kó agñ a ek'eluam, ke égnñ ubm nawre ec'a, kaka elm lala, anke el e nuñ em òny a lel el sow tutr ab ab yeji ikpi. ¹⁶ -Li b'ij neny -l'ese el uw Nyam any, kó el ec'ów eke -li bi kok a b'ann ejeci. -L'el agñ obr tasi, -l'eluamn egn kaka etñ -l'otum -li kokmn low nimamn kaka.

2

Ów òm ek'el nawre ub esel akpasu akpasu a eci

¹ Gbeko ñ, yégm yec'a ek'otarir es low yegm nawre tasi ab ab a. ² Dad agñ ekpek a él agñ eke k'ony sos es ok low kok em, óny sos us, any es ok, ij lec òmn em, erur em lele low eku em ab.

³ Dad óyow ekpek a yeji óny eb ir mamn eke b'akpl Nyam sos em. Ke -li ki dadmn

† **1:1** Tit:2 Korént 8.23; Galat 2.3; 2 Timote 4.10. † **1:6** yow nyam ce ec'ign: odad na Grek em a wél otu eke k'itññ ejec'em dad ese ign ek'ebi yow akp nyam ce. † **1:9** Akr 6 ton 9: bebmn 1 Timote 3.2-7 ab. † **1:10** Jwifél... ek'agñ ek'ubr likr es ab em: ow el Jwifél ek'us Jesu jam, ke sica am erur eke nawre ub esel a feñ k'ubr likr es. † **1:12** Odad na el Kret iy e wél b'esñ Epimenid ek'el Knos banñ iy a ec'odad eke dad (bebmn akr 5 a). Li dad odad na ow ij akpo duw akpo ekn yen gbuñ etñ wél ow ew Jesu Krist.

† **1:15** Feñ el lala: anja ow k'òdm ke Pól erur eke ki yegm sol eke bi dedññ ob ij a. Bebmn 1 Timote 4.3-5 lele Kolos 2.16-19 ab.

el lawlél a e lís ec'ów enun, -l'elmn mar eci madyow. Ke -li yegm low yeci ek'akpl a, ⁴ yec'etn ke -li yegm owto oto a óny el ecel lel el ec'ey ab ec'erur. ⁵ -L'el any es ok lisel ek'onym wiawia, akn juma kok lisel amann, ek'onny el ecel ec'elum, yec'etn ke egn kaka k'onnym low nun dadm Nyam ec'odad a e lís.

⁶ Ibrm ngbafre oto a yeji él agn ány es oku low fen em. ⁷ N obi yeji, ow it eke k'el sewl ów amann kok em. N e low yegm a él nawre tasi, óny sos usr. ⁸ Ke n e sodad ebl a él nyim nyim eke wel k'onnym low dadm ow e lís, yec'etn ke ey ec'efnu a k'onnym low dadm okm ey af, ke és ók el any.

⁹ Ow it eke madu k'onny el ec'es ew esel a ec'elum, ke -n'onny wel áw el low fen em, ke -li k'onnym odad wel ab. ¹⁰ Etn ow itm eke -li k'iy wel ob kaka fen. Ko ow tasi eke -li ki kok a el, ke segn fen -l'elu el ec'agn amann eke -l'eel lele el e cæce el ab ab okm, yec'etn ke low fen em Nyam ey e Sog Es eci low yegm a énn any.

¹¹ Mi dad ów amua fen anke Nyam elu in e bibm eke bi sog agn fen a okm. ¹² Bibm a bi yegm ey eke si k'ign ey ec'eb ir nun lele wus ec'ów aw ab ab s'elu es, ke s'ótu wus af anja s'ir eb nun em óny em, neny nyam em lele Nyam ec'es ucu óny em ab. ¹³ Nene anake si b'ow s'eku sos em inn e legn a eke s'am ómn a, legn a ek'ey e Sog Es Jesu Krist ek'el ey e Nyam ligbel a b'ow ey okm in ec'anygbel em a. ¹⁴ L'irmn in e sel a ey sostiem, yec'etn ke li sóg ey low nun fen em. L'erur eke li ki kok ey s'el bieku ek'in obi l'ayal, agn ek'el in sony eci, ke segn fen ów amann kok b'ann sos em.

¹⁵ Low yegm na anake k'elu okm n ec'abusu a ek'erun ab em, átr agn sos es oglog énym agn abr a. Ki yeb el em ec'egn kaka k'iir'n es.

3

Nawre ub esel ec'es an owr

¹ Ókn nawre ub esel a fen, ow it eke -li k'is es es ew esel lele abusu esel † ab ec'any af, -n'onny wel ec'elum, ke -n'onny sos bebmn low mamn fen e kok eci. ² -Li ki dadmn low nun el lawl e lís, ko -l'el erm es ey ec'agn, -l'el agn amann, ke -l'elu el e frwr el okm agn fen e lís. ³ Gbun ke s'úb Jesu nawre a, s'el agn ek'uwm low kaka any, onym elum kaka, irm itm es, el low aw lele low e b'inn sos em ab eci madu etn s'ir eb low nun em lele nyamnnyr em ab. Wel b'onny ey e sifn etn ey ofr em yeji si b'ifanin. ⁴ Gbeko Nyam ey e Sog Es elu in e sorj ikn lel in ec'erur ab ab okm agn fen eci, ⁵ etn li sóg ey, ow

elm ey ec'ów amann eke si kok a sostiem, ko eke n'onny ey e sorj ikn a sostiem. Li sog ey mij a eke b'ayal ey s'el agn owr ab em; † etn ow ec'iri tasi a el: eb ir owr a ek'Abn Lala b'onny ey a. ⁶ Abn Lala na, Nyam in ec'erm mamn ab em ómun in es ey af, Jesu Krist ey e Sog Es ab ec'af okr a sostiem. ⁷ Eban anake in e sorj ikn ab em, li b'onny ey s'el nyim nyim in ec'any af, ke ow b'elu ey abusu es s'enn sel a ek'onnym uwr ke s'am ómn a.

⁸ Odad na el odad nawre tasi, etn m'am erur eke neny k'at'n es noko ow e dad ab em, yec'etn ke agn a ek'ub Nyam nawre a, át any kok ów amann mewl em. Na el low akplu etn el agn fen ec'abu elum. ⁹ Gbeko áru ów ek'onnym low yegm a egn es ese: agn lagnel e mew ec'es onnm, † ów esu lele Moiss ec'ol a ec'ów es atar owi ab ab. Amua fen el ów ofr ofr eke low kaka ann em. ¹⁰ Egn yec'eke b'is em bubr owi a, éwar ir akp nyam, sakp yony † gbun ke egn ikn na, kpáb'r es Nyamel e lís. ¹¹ Ótu eke k'uw any ek'egn ikn na egn nun n'am eb. Etn sikpl a eke n'am kok n'im ab em, ow el in sosi eke n'am óbr low.

Ów om es abal el

¹² Ba mi b'erm Artemas oglog Tisik † ow a, átr sos es ow enn'm Nikopolis, anke mi bebmn eke mi k'ann yoggn lefr legn iy a. ¹³ Egn eb elum Zenas eke jej ok owi em el egn doggn es a lel Apolos † ab abu el ec'ejagb us ab em, yec'etn ke -li k'onnym ob kaka ec'es abur. ¹⁴ Ow akpl eke ey ec'agn ek'ub Krist nawre a yeji, ki wewr erm mamn óny, yec'etn ke -l'ótu -li kok es abur fen eke b'owr el a, ke el ec'eb ir a k'élm ofr ofr.

¹⁵ Agn a fen ek'ann em ab a am esnn'n. Esnn ey lawlél a ek'onny ómn nyam coco ey ab a.

Ke Nyam ec'owro a ánn óny fen ab.

† **3:1** Rom 13.1; 1 Pier 2.13. † **3:5** *Li sog ey mij a eke b'ayal ey*: ékn Efes 5.26. † **3:9** Ékn 1 Timote 1.4 lel ow ec'akr otar ab ab. † **3:10** Matie 18.15-17. † **3:12** *Tisik*: Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; Kolos 4.7-8. † **3:13** *Apolos*: Ob Kok 18.24; 1 Korent 16.12.

Pól e lél ek'awñ Filemó Ów ek'it eke wél k'uw any

Sobel em anake Pól anñ ke non lél na awñ Filemó a. Lëgñ ab em a, Filemó anñ Kolós, anke l'el yogñ e Nyamel ab em ec'ëgñ. In ec'akñ a anake Krist eci jam us esel a b'as luku ñoññ Nyam a. Etnj Pól anake òñ Filemó itññ erm em a.

Filemó òny adu nyam eke wél b'ësnj Onesim. Onesim e nyandre el: "abu elum" oglog "ob akplu". Aduli na ey akp Filemó ek'el in ec'ëgñ eke ònymn ab a ec'abu em etñ im etñ Pól ek'annj sobel em a. Onesim ub Krist nawre Pól e saw a eke n'im n'annj a (akr 10), etñ l'elum ow abu nono. Gbëko eke Pól el Filemó e lawl senyn, ke n'ony òmn ow em yej'a, li bèbm eke li k'ony Onesim ewl meny im etñ ow. Tasi em a, ol dad eke adu fëñ ek'in b'uru es ow ec'ëgñ eke in ònym ow ab ec'abu em a, in it eke wél k'ëw low tuotuo in òñ ow. Na sosisem anake Pól am awñ Filemó lél a. Lél ab em, n'am is nuñ n'ony Filemó etñ n'am ñoññ ow eke ow k'eb Onesim. Etnj n'am ibrm eke ow k'ëbm ow esë adu af, kò ke ow èb ow esë ëgñ lisijim af Krist sosisem.

Esññ

1 Em Pól, eke wél elu sobel em Jesu Krist sosisem† lele ey lisijim Timote ab e nin em, m'am awñ Filemó ey lawl senyn juma kok em lél na. 2 Lél na el ey lisijow Apia lele ey e low dogññ em e lawl Arkip† lele Nyamel eke b'as luku ñ ec'akñ ab ab yej'eci. 3 Ke Nyam ey Es lele ey Es Kotoko Jesu Krist ab édnj ony owro, ke óñ ony erm es ey.

Pól am òñ Nyam bia

4 Sakp sakp fëñ, em e Nyam ñoññ em, mi b'okn Filemó ñ e low etñ mi b'ony em e Nyam a bia; 5 anke m'am iri agñ am dad ñ ec'erur ek'ony agñ a fëñ ek'ub nawre a eci, lele ñ ec'òmñ ek'ony Es Kotoko Jesu ec'ab ab e low. 6 M'am ibrm Nyam eke òmn a ek'ony esë ey af a, k'ij lec ñ em, ke ow óñ uw ów amamn fëñ eke s'ony Krist em, ey ec'owr anñ na em ab any. 7 Lisijim ñ ec'erur ek'ony a, òñ m sos em inñ nono lele sos es atr ab, anke agñ a ek'ub nawre a, usur el erm.

Pól am kok soryñ Onesim eci

8 Na sosisem, ek'abusu eru'm es Krist em eke mi ki dad'ñ low ke kók yeji, 9 m'am

erur ek'erur em a, m'ëw ibrm em. Em Pól, èkn lele eke m'annj, ëgñ ligbelgbel ek'emëny anñ sobel em Jesu Krist sosisem, 10 m'am ñoññ'ñ eke k'eb Onesim.† L'el em ec'iy Jesu Krist em sobel em anja. 11 Lëgñ ek'ëc ab em, l'akplm ñ eci, kò yefënyna em a l'akpl ñ lél em ab eci.

12 M'am ewlm'n meny sica l'ow n'ëññ'ñ, in eke l'ëw esë em obi e sos ogog af a. 13 M'erur tasi eke blel m'onym'n ab n'annj'm saw eke m'annj sobel em Amani Mamn sosisem a, yec'ëtñ ke ñ usuiy a li kók em e lís e low. 14 Gbëko m'erurm eke mi ki kok low ek'elum nëny es, yec'ëtñ ke low mamn a eke ki kok a, k'ëlm atrm em, kò erm fròro em.

15 Onesim kpab'ñ e lís, ow k'òdm ke ow el lëgñ tel eci, yec'ëtñ ke b'ëññ'n ke ow él sëgñ fëñ eci, 16 anke caca em a, l'elm adu ij, kò n'ony any l'akm adu: l'el erur em ec'ëgñ lisijim. L'il'm an nono, kò ñ ec'a ow b'ow afññ es, ëgñ e l'el a lele nawre ub es eke l'el ab ab sosisem eci.

17 Sica eke b'oc'm esë awlñ af, ke èb'r esë em obi em obi af. 18 Eke li kok ñ low nuñ oglog n'onym'n ob ab, ùb ew'r m af. 19 Em obi ec'abu em anake m'am non ów amua a: Em Pól, mi b'ow m'owr m'ony'ñ. (Ow itm eke mi k'òkn'ñ eke ñ obi yeji ònym'm ob ab, kò yadñ ee? ñ ec'owr anñ tasi a.) 20 Lisijim, m'am ñoññ'ñ, kok low na eke m'am ibrm a òñ'm Es Kotoko ec'erur a sosisem: ëyr'm erm es Krist ab ec'af okr a sosisem.

21 Wanci na af eke m'am awñ'ñ lél a, m'ony òmn tasi eke b'ow kok low a eke m'am ibrm'ñ a etñ m'uw any yej'eke b'ow kok ow afñ es. 22 Kòk'm es eru usu yeji kpekñ, anke òny e Nyam ñoññ em, m'am ony òmn eke wél b'ow elu'm es òñ ony.

Esññ es abal el

23 Epafras† ek'annj sobel em em ab Jesu Krist sosisem a, am esññ'ñ, 24 etñ Mark,† Aritak, Demas lele Luk ab ek'el em lawlél juma kok nyam em a yeji, am esññ'ñ.

25 Ke sica Es Kotoko Jesu Krist ec'owro a áññ ony fëñ ab.

† 1:1 Ekn akr 13, 22 lel 23 ab. † 1:2 Arkip:Kolós 4.17. † 1:10 Onesimel adu ek'uru es Filemó eke onym'n ab a ec'abu em; in e nin a e nyandre el: ob akplu. Bëbm akr 11 ab. † 1:23 Epafras:Kolós 1.7; 4.12. † 1:24 Mark:2 Timote 4.11 lel akr otar ab ab. Aritak: Ob Kok 19.29; 27.2; Kolós 4.10. Demas: Kolós 4.14; 2 Timote 4.10. Luk: Kolós 4.14; 2 Timote 4.11.

Lel eke wel awñ Ebre eyñ Ów ek'it eke wel k'uw any

Egñ a eke kok lel na a, egñm ewm sos nin. Gbəkɔ ow el egñ nyam eke b'ēbr Grək senyn senyn. Etñ emeny l'uw Nyam Lel em ec'ów a lele Jwifel ec'ol ab em ec'ów ab ab any yeji senyn senyn. Ow ibn eke wel oc Ebre e lel na elu Pól e silel eke non ab em. K'aw ke ow el Apolos eke kok Es Kɔtɔkɔ e juma Pól ab a, k'el lel na e non es (Èkn Ob Kok 18.24-28, 1 Korent 3.5-9; 4.1-2).

Egñ a non lel na am dad Ebre eyñ a ek'itñ erm em el Krist eci, ke wel am ijr gbre a eke k'inym es kikri òmn em. N'am dad wel eke batñ wel ign òmn na eke wel òny Jesu em a elu es, im am us Jwifel ec'ol a jam, wel k'ow eñnm ob ap kaka, anke Jesu Krist em eci sel eññ a eke wel ob ow e kokoba a anake el sel eññ tasi a.

Lel ab em ec'ów a cec sakp yony: krəkɾe em a (nuñ 1.4 tonj nuñ 10.18) am yeğm ey eke Jesu agb nono akm afr erm esel. L'agb nono l'akm Moïs lele sinm sig ab em ec'egb waw esel egbel ab ab. Jesu anake el ey ec'egb waw es ligbel Nyam ec'any af a. N'anñ ese Melkisedek ek'el eb ebu lele egb waw es ab Abraham legñ em ab af. Jesu ocr in sosi kokr egb waw etñ eb ey e sikpl a feñ. Legñ sig ab em e segb waw eke wel bi kok a, k'utum tetñm ey e sikpl ab es.

Yony em a (nuñ 10.19 tonj 13.17 em a), n'am atr Ebre eyñ a sos es eke k'ony erm susu òmn em, ese lele eke legñ sig em ec'òmñ esel a ek'eb any a kok ab af.

L'uwar in e lel a òwɾɔ eññ em lele eñññ em ab.

Nyam ecr Jim em dad ey odad

¹ Legñ sig em a, Nyam ecr kokoba ob esel em dad ey lagñel odad, etñ li dad wel odad a sakp nono lel akunda eññ eññ em ab. ² Kɔ sica, segb na ek'el segb es abal el ab em, Nyam ecr Jim em dad ey odad. Jim na em l'ecr li kok afr lele wus ab, etñ in ce anake Nyam sòsum oc'r eke li k'el ob a feñ ec'aja ij es a. ³ Iy na b'elū in ec'anygbel e jejn a òkm, etñ l'el ow ec'es otarir kpeñ, etñ in ec'odad ebl ec'abusu a ucu wus lel ob feñ ab òny es. Li yoyɔg agñ e sikpl ab es, etñ n'im li sig es afr Nyam ek'ony abusu ob feñ af a e lidr abu af.

Nyam ec'Iy a òny any akm afr erm esel

⁴ Iy na òny any nono akm afr erm esel. Èe, ow eru es kpata, anke Nyam òñ'n aja nin ek'ony any nono akm afr erm esel ec'a.

⁵ Tasi em a, legñ kaka Nyam dadm afr erm es kaka esme:

Nj el em ec'Iy, yefenyina, em m'ew'ñ. Etñ emeny, li dadm afr erm es kaka yeji l'esme:

Em, mi b'ow m'el Es, etñ in, li b'ow l'el em ec'Iy. †

⁶ Gbəkɔ, legñ a eke n'òñ in e yefl Iy a ow wus na af a, li dad nine:

Nyam ec'afr erm esel a pupukpañ it eke k'ign'n nuñ. †

⁷ Kin low yec'eke li dad afr erm esel e lís: ñ el egñ a ek'òñ ke afr erm esel itññ anñ ese lef af,

ke ñ e juma kok esel bi kok ñ e low ese al e b'iri ab af a. †

⁸ Kɔ Nyam dad Jim e lís nine: ñ el Nyam etñ ñ ec'eb ebu ec'atufu lekpn a anñ segb feñ.

Ñ e kpama ab ab, am nyimn ñ ec'agn a low nenyembri nyam em,

⁹ b'erur low nenyembri nyam etñ b'ifn low ñññ.

Na sosisem Nyam, ñ e Nyam sòsum oc'ñ awlñel ab em

eke k'el in eci, etñ l'etm sos em inñ e mun l'ok'ñ nuñ. †

¹⁰ Emeny Nyam dad nine: Es Kɔtɔkɔ, nuñ ob em a, ñ anake kok wus a,

etñ afr el ob eke ñ e sabu a ol.

¹¹ Ów amua feñ b'ow irm, kɔ ñ, b'ow anñ segb feñ.

Afr lele wus ab b'ow eni ese mob sus em sig af,

¹² b'ow òny ar el es ese gbad af, Èe, -li b'ow -l'itññ any ese mob sus em af.

Gbəkɔ ñ, b'anñ segb feñ ñ ec'eel e ce, etñ ñ ec'owr anñ a úwrm. †

¹³ Legñ kaka Nyam dadm afr erm es kaka esme:

Ów sig es em e lidr abu af, tonj bake m'ót ñ ec'efnu m'ok ñ ec'akr ew a. †

¹⁴ Tasi em a, afr erm esel bla -l'el ee? -L'el abñ ek'ony juma eññ eññ, ke Nyam b'erm im elum agñ a eke k'ij sel ek'onym uwr ec'aja a abu.

2

Sel eññ a eke wel dad ow e low a òny any nono

† 1:5 Bèbmn Selu 2.7; 2 Samiél 7.14; 1 Ów e Wel Non 17.13. † 1:6 Ol Òkn 32.43, Septant em ec'odad eke wel oc. † 1:7 Selu 104.4, Septant em ec'odad eke wel oc. † 1:9 Selu 45.7-8. † 1:12 Selu 102.26-28, Septant em ec'odad eke wel oc. † 1:13 Selu 110.1. † 2:2 Low na el ol a eke Sinayi lafeny af, wel òñ Israel eyñ a.

¹ Low na sostiem a, ow it eke si k'oc erm s'ew sodad eke s'iri ab af; eke ow elm eben, si b'ow s'itir ejagb any. ² Nyam ecr afr erm esel em onj agn in ec'odad a, etn l'elu odad a e nawre ek'el a ocm tasi. † Agn beb egnm usrm'n sos, egnm eluam'n, etn el fenj -n'ejn gbre a ek'it eke k'ejn el a. ³ Sica ey, ayaf si b'ow s'aru gbre na s'egb es, eke si b'ign sel ejn ligbel na s'elu es ee? Sel ejn na, Es Kotoko anake ikn anym ob in ec'amani a. Etn agn a eke iri wel dad sel ejn na e low a, elu in e low nawre e l'el a ocm. ⁴ Nyam in obi yegm eke el e sodad a el nawre, many ewr, ow egbel, lele sakrowa ernj ernj eke b'iti any ab em. Emeny Nyam yegm eke ow el nawre Abn Lala ec'ob ap ernj ernj a eke li cec agn ese lelel eke l'erur ab af ab em.

Jesu uw ey fenj eci

⁵ S'am dad wus eke k'ow a e low. Ow elm afr erm esel Nyam ocm abusu eke k'ew wus na es. ⁶ Tasi em a, ow eke wel b'ejn Nyam Lel em a el:

Ko agn bla -l'el eke k'ew el e low erm ee? Bla -l'el eke ki kok el e lis owi ee?

⁷ Ew el afr erm esel ec'ew legn tel eci, onj el anygbel lele sos usr ab ese es ew tufe af,

⁸ ot owa fenj ew es el ec'akr ew, el ec'es ew ew. †

Nyam onj agn abusu ob ob fenj af. L'egbm ob kaka es eke anm wel ec'abusu ab em. Gbeko yefenyina, s'am ekn tasi, agn k'onym abusu ob ob fenj af. ⁹ Ko bla anake ey yeji s'am ekn ab ee? Jesu anj segn beb afr erm esel ec'ew, ko sica, Nyam onj'n anygbel lele sos usr ab ese es ew e tufe af. Bla ec'ee? Anke l'ij gbre etn l'uw yeji. Ow onj etn Nyam ec'erm mamn em, Jesu uw agn fenj eci. ¹⁰ Nyam anake kok wus a etn wus anj in eci. Ko l'erur ek'in ec'ey ab em e noco ligbel k'ann in ec'anygbel a e low em. Etn ek'ow el Jesu ek'am ot im el sel ejn a ogn a, ow it eke Nyam k'oc gbre ijr em onj'n l'iy neny l'ign nunj.

¹¹ Jesu b'onj agn fenj e sikpl a oc el es lis. Etn eben a, egn eke b'ayal agn a lele agn a eke wel ayal ab ab el fenj b'onj egn Es nyam. Na sostiem ow onym'n es eke li k'esnj wel lisijimel. ¹² Tasi em a, Jesu dad Nyam nine:

Mi b'ow m'ob n e nin a ec'amani m'ok em lisijimel.

Dedeku ec'aranj, mi b'ow mi koklm'n. †

¹³ Emeny Jesu ce, li dad nine:

Em, mi b'ow m'oc em ec'omn a nimum nimum m'elu Nyam em.

Emeny nine:

Kin em lele ey a eke Nyam onj'm ab ab. †

¹⁴ Ey amua ony low nyam eke okr el af: -l'el agn ek'onj sos megl lele mebl ab. Agn ony abusu eke k'ibi el. Na sostiem, Jesu, in yeji itnj el egn, yec'etj ke n'onj agn eci lec a l'oc es in obi eci luw ab em. ¹⁵ Agn ek'annj ese madu af el ec'owr anj a nimum em, luw eci muru eke -n'onyn a sostiem a, Jesu sog el in e luw ab em. ¹⁶ Tasi em a, l'owm afr erm esel eci abu elum eci, ko l'ow agn ek'el Abraham ec'alaw a ec'abu elum eci. ¹⁷ Na sostiem anake ow it eke li k'itnj nimum nimum l'ot lisijimel lele lisijowel ab es, yec'etj ke l'el wel ec'egb waw es ligbel, eke erm mamn iy em gbonj ke el cace Nyam e juma kok ab em, ke b'ejn agn e sikpl oc ap ec'abusu a. ¹⁸ Etn eke Jesu in obi ij gbre ekm ekn em a, l'otu eke li k'atm agn a fenj eke el yeji wel b'ebm ekn a abu.

3

Jesu ernj anygbenj akm Moiss

¹ Agn lisijimel, Nyam ek'annj afr a esnj ony eke k'eel in ec'agn lala; ow sostiem, l'ecr Jesu eke s'am egn s'eb ese egn a eke Nyam erm lele egb waw es ligbel ab a. ² Legn sig em a, eke Moiss nyimn Nyam ec'agn a, † l'el cace ow ec'any af ow e juma e kok ab em. Eben ce, ese Moiss af, Jesu el cace Nyam eke abul il in e juma a ec'any af. ³ Gbeko Jesu ekm eke k'ejn anygbenj akm Moiss, ese el eke egn eke b'us el a b'onj sos usr akm el ab af. ⁴ Tasi em a, el nyam nyam fenj egn b'us gbeko egn a eke b'us fenj a el Nyam. ⁵ Legn sig em a, Moiss el cace Nyam ec'agn a ec'aranj. L'el juma kok es eke wel abul Nyam e legn anym em ec'ow a eke b'ow dad a e danku ij. ⁶ Gbeko Krist el cace, l'el ly tasi a etn n'ann Nyam ec'agn a e nunj af. In ec'agn a, ow ow el ey, gbeko ow it eke si k'ucu ey ec'omn a, lele ntotj a ek'ey e low omn a b'onj ey ab ab s'onj es.

S'okr Nyam eci sel eb ab em

⁷ Na sostiem, ese lelel eke Abn Lala am dad ab af:

Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a,

⁸ k'oturir ony ec'erm a, ese legn sig em ec'eel

eke ony laghel kokr loj ab em ab af.

-L'obr'm any etj -l'ebm'm -l'ekn.

⁹ Ee, legn a, ony laghel ijr'm gbre eke k'ekn yec'a eke mi b'ow mi kok a.

Etn -l'ekn yec'a eke mi kok a

tonj akpo ekj yony.

¹⁰ Na sostiem, m'onj erm bebl agn na e lis etj mi dad m'ese: el ec'erm a segn fenj bi kpbab es em e lis,

etj -l'otum -l'uwm em ec'ejagb ab any.

11 Em ec'erm bebl ab em, m'ofn m'ese: -li k'ow -l'okmn legn kaka em e sel eb a eke mi bebm m'ew es ab em!†

12 Agñ lisijimel ewr erm! Ony em a, egn kaka itm eke k'onny erm nuñ, erm ek'ubm nawre, erm eke b'itr'r l'ign Nyam ek'annj owr a l'elu es. 13 Nyam Lel dad nine: "Yefenyina". Ow sosiem, eke yefenyina na k'uwrin a, atarir sos es egn egn legn fej. Eben a, egn kaka k'ow onym erm tuotuo, etj sikpl k'ow elum egn kaka wus. 14 Sica, s'el Krist e lawlel, gbeko ow it eke si k'ucu ey ec'omn a eke s'onny legn a etj eke s'ub'r nawre a s'onny es.

15 Nyam Lel dad nine: Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a, k'oturir ony ec'erm a ese legn sig em ec'elel eke ony laghel obr'm any ab af. †

16 Bwo ec'egñ iri Nyam e lebl ab ee? Bwo ec'egñ obr'r any ee? El -l'el agñ a fej eke Mois ony ok okm Ejipt a. 17 Nyam ebl erm tonj ow ij akpo ekñ yony. Bwo ec'egñ e lis ee? Agñ a eke kok sikpl a e lis, etj el neny nyam a ce anake -l'uwr loj ab em a. 18 Nyam ofn dad nine: Li k'ow -l'okmn legn kaka sel eb a eke mi bebm m'ew es ab em. Bwo sosiem l'ofn akpasu na ee? Agñ a ek'onny elum a sosiem. † 19 Tasi em a, kin yec'eke s'am ekñ a: -l'otum -l'okm Nyam e sel eb ab em, anjke -l'onny omn.

4

1 Gbeko Nyam ewar ey low ew es eke si b'ow s'ok in e sel eb ab em, etj low na eke l'ewar ey l'ew es a ecm okm es. Ow sosiem ewr erm, ke egn kaka ony em a k'ann jam! 2 Wel ob Amani Mamn a e kokoba ok ey ese ey laghel ab af, gbeko odad a eke -l'irir a elm el low kaka. Eke -l'irir ow e low a, -l'ebm ow omn em. 3 Ey, s'ub nawre, s'otu eke si k'ok Nyam e sel eb ab em. Nyam in obi dad nine:

Em ec'erm bebl ab em, m'ofn eke: -Li k'ow -l'okmn legn kaka

em e sel eb a eke mi bebm m'ew es ab em. Ke, Nyam uwar in e juma legn a etj eke li kok wus na nimum a. 4 Tasi em a, Nyam Lel em, kin yec'eke wel dad segn lobñ em a e lis: *Etj eke li kok in e juma fej uwr a, l'eb sel segn lobñ em a.*† 5 Nyam yeji dad ow ec'odad eke li bi dad l'ese: *-Li k'ow -l'okmn legn kaka em e sel eb a eke mi bebm m'ew es ab em a.* 6 Agñ a ek'ikñ anym eññ Amani Mamn a egnm onym in ec'elum. Ow sosiem, -l'otum -l'okm Nyam e sel eb ab em. Agñ ejeci gbe otu eke emeny k'ok em. 7 Na sosiem Nyam ew legn ejeci nyam etj l'esñ ow yefenyina. Eke ow ibn a, Nyam

dad David e neny em legñ ikñ na e low, odad a eke wel ikñ anym dad lel na ec'afñ em a:

Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a, k'oturir ony ec'erm a!

8 Sica am ekan eke, blel Joswe nawre tasi otu eññ sel eb na onj Nyam ec'agñ ab ana, Nyam blel dadm ow e jam a, legñ ejeci nyam ec'odad. 9 Ow am yegm eke sel eb emeny annj Nyam ec'agñ a eci. Etj sel eb a ot segn lobñ em ec'ab es. 10 Tasi em a, egn a eke b'ey Nyam e sel eb ab em a, in yeji am eb in obi e juma a e sel, ese lele eke Nyam eb in ec'a e sel ab es. 11 Na sosiem s'ol ey ec'erm fej em sel eb na em ec'ey es, yec'etj ke egn kaka k'ebm ey laghel a ek'egñm eluam low a eci sewl a, ke ow onj egn kaka k'eym wus.

12 Ow it e si k'uw any eke Nyam ec'odad ebl a b'ism sel ab, lec iy'r em gbññ. Li b'edñ lakm ler em lab ek'in ec'any a yony mum b'ufu a. Nyam ec'odad ebl a b'ey egn em im ign es. Li b'ey ow em n'im tonj n'eññ ow ec'abñ a lele liy ab ab, li b'im tonj n'eññ ow e sos ñgñgnel a lele ew ab ab. Li b'uw egn e nuñ em ec'ow tutr lele erm em ec'ab ab any. 13 Tasi em a, low kaka lolm es Nyam ec'any af. Ob fej eke li kok a eru'r es any afkpata. In e nyamn a b'ekñ fej, etj in anake si k'awl ey e lis ec'ow fej s'ok'r a.

S'imn si titmn Nyam omn em

14 S'onny egb waw es abusu es ligbel nyam eke ubr afr em im tonj ok Nyam ogñ yogñ. In l'el Jesu, Nyam ec'ly a. Ow sosiem, s'ucur omn a eke s'egññ s'ebñ a s'onny es. 15 Egb waw es ligbel na eke s'onny a, otu eke k'onny ey e sos onym a e sornj ikñ, anjke ese ey af, in yeji wel ebm'n low low fej em, gbeko in li kokm sikpl. 16 S'imn si titmn omn em tasi ey e Nyam erm mamnu ec'es ew ec'atufu lekpn a. In e lis si b'ow s'eññ sornj ikñ a eke b'annj in ec'erm mamn ab em ow a, etj eben a, li b'ow l'elum ey abu wanci ek'it a.

5

Krist, ey ec'egb waw es ligbel lele sel eññ e nuñ ab

1 Egb waw es ligbel fej, agñ ec'aranj wel bi sosum'n oc'r. In e juma el ke l'elum agñ abu ir eb Nyam ab, li kok ob ap lele egb waw ab agñ e sikpl a ec'oc ap eci. 2 Egb waw es ligbel a, in obi yeji l'el egn ek'onny sikpl. Ow sosiem, l'otu eke li k'iri agñ a ek'uwm low any lel el a ek'am irm ab ab e ses babur a. 3 In e sikpl e n'onny a sosiem, ow it eke li ki waw egb dedeku a e sikpl a

† 3:11 Selu 95.7-11, Septant em ec'odad eke wel oc. † Ekn Awl 14.11-35; Selu 95.11. † 4:4 Ekn Nuñ Jb 2.2.

3:15 Selu 95.7-8, Septant em ec'odad eke wel oc. † 3:18

eci, etj ow elm dedeku a e sikpl a ce eci, ko in obi in obi ec'a yej'eci.

4 Etj emeny, egn kaka awm egb waw es ligbel e juma a ebm in obi em. Ko Nyam anake b'eshj egn ow ec'el em, ese lele eke l'eshj Aron el ab af a. 5 Krist ec'a yeji, eben ow ecr. Ow elm in obi l'awm egb waw es ligbel ec'el a l'ebm. Nyam eke dad'r odad a ogn ow anj ow. Kin odad a: *Nj el em ec'Iy, yefenyina, em m'ew'ny.*† 6 Emeny Nyam dad nine: *Nj el egb waw es segn fej eci, ese elele eke ow ob nunj Melkisedek em ab af.*†

7 Krist, in e wus af anja ec'eb ir ab em, njohn Nyam etj kok sornj onj Nyam, babarm em lele onj ikj em ab. Ni njohn Nyam ek'otu eke k'onj oc'r es luw em a. Etj Nyam iri'r lebl, anke l'elum ow es is em. 8 Krist el Nyam ec'Iy, na low nawre! Gbeko gbre ijr amua fej em eke l'ecr a, li wewr elum nawre tasi. 9 Etj sica eke l'iy neny l'ign nunj a, l'el sel egn e nunj agj fej eke b'elum'n a eci. 10 Etj eben a, Nyam ew'r egn waw es ligbel ese Melkisedek ec'ab af.

Ewr erm, k'ignj onj ec'omn a k'elul es

11 Low na af a, s'onj ow nono eke si ki dad, ko el e dad a otu nono, anke onj e low iri a ewl am otu. 12 Onj, otur eke wanci na af a k'eel low yegm esel tasi gnj! Ko kin eke ow am ibrm eke wel ki yegmn onj nunj ob em e Nyam odad ec'ow ab em. Onj, onymn tæri eke k'ijr ob ij leg leg, meny mij ow it eke wel k'onj onj. 13 Egn a eke b'anj am egn meny mij a, el iyli omn em. Li k'otum l'uwm yec'a ek'el low nyim nyim ab any. 14 Gbeko ob ij leg leg el agj egbel omn em eci. El e low es ekn ew a, onj el e nunj em onj a, b'uw any ok ereb low mamn lele low njnj ab ec'aranj.

6

1 Na sosiem si k'ow s'ewlm s'owm nunj ob em ec'ow a eke s'uw any Krist e lis ab af ij, ko s'iman anym eci low yegm ek'ot agj egbel omn em ec'ab es. Emeny ow itm yej'eke wel k'ewl ow ow a eke bi nyimn egn luw em a ec'es ign elu owi af lele ey ec'omn a eke si k'oc s'elu Nyam em a yeji e low af ij. 2 Ow ibram yej'eke emeny wel ki yegm onj low sos es yoyog ernj ernj e low af, egn abu nunj at owi af, † luw em anj igh owi af, lele jej ok kpekj kpekj ab e low af. 3 Ow sosiem a, eke Nyam elu ey abusu es, si b'ow s'imn anym eci ow a ek'el Nyam e lis ec'a ec'any uw tasi em.

4 Sica, bla wel otu eke ki dad agj a ek'ignj el ec'omn a elu es a e lis ee? Nyam ec'usuayl a ekan el es, -li tat afr ec'ob ap

a anm etj -n'eshj Abj Lala. 5 -Li tat Nyam ec'odad ebl mamn a lele segn ek'am ow e lec ab ab yeji anm. 6 Etj eben yeji -l'ignj el ec'omn a -l'elu es. Agj amua, k'otum sakp yony em itjnm es an ij. Tasi em a, ow anj ese eben Nyam ec'Iy a ce emeny we'n am ew olikj af wel obi em af etj -li b'onj agj ejec'a ow eci wewr ec'abusu.

7 S'ocr ogm nyam e low s'obar any: in e wus a b'odu mij a fej eke nyam b'an ke b'ok'r af a eb. Li b'osu egn iju agj a eke kok'r juma af a ec'abu elum eci. Ow b'onj Nyam b'eshj wus a owro. 8 Ko eke li b'osu kati lele njoj ab, l'elm ob kaka. Ow k'ow ibnm Nyam b'ow digj elu'l es etj wel b'ow tetul il. †

9 Erur em ec'agn lisijimel s'am dad nene, gbeko eben yeji, s'uw any tasi eke onj anjn ejagb mamn a eke bi nyimn egn sel egn em ab af. 10 Nyam elm enyembri yony yony es. Li k'otum l'ijlm ow amamn a eke kokr ab es, l'ijlm erur a eke elul okm in e lis ab es. Legj ek'ec ab em a, elul erur ikj na okm agj a ek'el Nyam ec'a ec'abu elum em, etj emeny sicaa em yeji onjn es am kokr. 11 S'am erur ce ek'onj em ec'eghni nyam nyam fej k'anj gbragbra kok ab em tonj ok nunj, yec'etj ke fej a eke am oman a egn. 12 K'eel ornj, ko iir eb ese agj a ek'onj omn ke onj erm susu ab af. Agj amua, -li b'eshj aja a eke Nyam ewar ow e low ew es a.

Nyam ec'ob ek'ewar Abraham a

13 Eke Nyam ewar Abraham ob a, neny ij ab l'ewar. Gbeko egn kaka agbm akam'n eke k'el neny ij na e danju, ow onj Nyam ofn in obi e nin em. 14 Li dad Abraham nine:

M'ow m'ednj'j owro

ke m'onj nj ec'alaw eny bobn. †

15 Abraham usur erm tonj etj n'eshj yec'a eke Nyam ewar ir ow e low ew es a. 16 Eke agj b'ij neny a, danju nyam eke agb akm el a e nin em li b'ij neny. Neny ij a b'onj el e sodad a el tasi, etj eben a, wel otum dadm low ejec'ij. 17 Etj Nyam yeji kok low nenyembri nyam a: l'erur e li k'elu okm kpata eke low a e l'ewar in ec'agnj a, k'otum itjnm legj kaka. Ow sosiem anake l'ij neny l'ign in e low ewar ab af a. 18 Low ewar lele neny ij ab, el ow yony eke wel k'otum onym itjnm, anke Nyam k'otum onym yadnj. Ow yony na sosiem, ey eke s'ignj fej s'elu es a, si b'ow s'eshj sos es atr ligbel, yec'etj ke s'ucu low omn a eke wel ew ey es a s'onj es. 19 Low omn na, ey ec'a ow anj ese ob leg leg nyam ek'owm ey e

† 5:5 Selu 2.7; Ob Kok 13.33; Ebre 11.5. † 5:6 Selu 110.4. † 6:2 egn abu nunj at owi afel es gbebl ek'ow em, Sinyamel ec'idr esel b'ot sabu at agj nunj af, ke yegm eke wel sosum ot el juma mum nyam eci (ekn 2 Timote 1.6). † 6:8 Bèbmn Esayi 5.1-7. † 6:14 Bèbmn Nunj Ob 22.16-17.

liy a abusu eke ki mumu af. Low ɔmn na el nawre tasi etɲ li b'ɛpir Nyamel a ek'anɲ afr a eci gbad † ab em, l'ey usu lala tasi a. ²⁰ Yogn anake Jesu ikɲ anym ey, ey ec'a. Etɲ l'el egb waw es ligbel seɲɲ feɲ eci ese Melkisedek ec'ab af. †

7

Melkisedek ec'egb waw es ek'el a agb nono akm Arɔn ec'a

¹ Melkisedek na, Salem ec'eb ebu lele Nyam Afr Kpekpe ec'egb waw es ab. Legɲ a eke Abraham anɲ ar ɔkr em am ow yogɲ a eke l'akm seb ebu ab es a, Melkisedek im ɔbr'r etɲ edɲ'n ɔwro. ² Etɲ Abraham ɔɲ'n ob feɲ eke l'ot a e lew em a. Melkisedek e nin a e nyandre el "eb ebu eke bi nyimn agɲ low nenyembri nyam em". Etɲ emeny, l'el Salem ec'eb ebu, ow e nyandre el "eb ebu eke b'ism erm es ey ab".† ³ Wel uwm es, lis lele lagɲel ab any. Wel am dadm in e mew a lele luw ab ab ec'odad. Gbeko li b'ot Nyam Jim es, anke l'el egb waw es seɲɲ feɲ eci.

⁴ Ekan elel eke Melkisedek ɔny any a! Ey lagɲ ligbel Abraham bobo yeji ɔɲ'n ob a feɲ eke n'eyɲ ar ab em a eci lew em a. ⁵ Moïes ec'ol a ɔɲ egb waw esel ek'el Levi ec'eb em ec'a abusu eke -li k'ibrm Israel ec'agɲ a el ec'ob feɲ eke -n'ɔnyɲ a e lew em. † -Li bibrm Israel ec'agɲ a ec'ob feɲ e lew em, ke agɲ amua, el lisijimel ek'el yeji el Abraham ec'eb em ec'agɲ ce. ⁶ Ke Melkisedek, in, l'elm Levi ec'eb em ec'egɲ. Etɲ eɲen yeji, n'eyɲ Abraham ec'ob feɲ ek'eyɲ a e lew em a. Etɲ in, l'edɲ eɲɲ na eke Nyam ewar low ew es a ɔwro. ⁷ Bebar kaka anm em, eɲɲ ligbel a b'edɲ likek a ɔwro. ⁸ Egb waw esel a eke b'eyɲ dedeku a e mob feɲ e lew em a, el agɲ eke b'uw. Melkisedek yeji eɲɲ mob feɲ e lew em a, ko in, n'annɲ owr seɲɲ feɲ, ese elel eke Nyam Lel am dad ab af. ⁹ Levi ec'eb em ec'ey a anake b'eyɲ dedeku a e mob feɲ e lew em a. Gbeko wel ɔtu eke ki dad eke Levi, in yeji, Abraham em a, n'em ob lew em na. ¹⁰ Tasi em a, legɲ a eke Abraham ɔbr Melkisedek a eke wel k'ewm Levi yeji, legɲ ab em a, l'ikɲ anym n'annɲ yogɲ lagɲ em.

¹¹ Israel eyɲ ec'ol em a, Levi ec'eb em ec'ey a anake wel ki sɔsum ot el egb waw esel a. Etɲ -li b'el egb waw esel ese elel eke ow ɔb nuɲ Arɔn em ab af. † Gbeko el ec'elel eke -li b'eel egb waw esel a okm em iym neny, blel ow iy neny, ke bla sosisem -li k'ɔny egb waw es ejeci ese elel eke ow

ɔb nuɲ Melkisedek em ab af ee? Ow b'ow el low eke ɔnym any ij. ¹² Sica, eke egb waw es ec'el a itɲn a, ol a yeji ite ke k'itɲn. ¹³ Sodad amua, ey Es Kotoko af wel dad ok. In, eke l'el eb ejec'em ec'egɲ, ke eb ab em a, legɲ kaka, eɲɲ anm eym ɔkm kokm egb waw es eci juma a. ¹⁴ Agɲ a feɲ uw any eke ey Es Kotoko, Juda ec'eb ab em wel ew'r. Etɲ Moïes dadm eb na e low legɲ a eke li dad egb waw esel ec'odad a.

Jesu el egb waw es ese Melkisedek af

¹⁵ Ca gbe ɔw a feɲ am ayl, sica eke wel sigm egb waw es ejeci nyam eke b'ot Melkisedek es a. ¹⁶ L'elm egb waw es agɲ e mew ec'ol ec'elel eke b'ekan ab em. Tasi em a, owr anɲ ek'ɔnym uwr a ec'abusu ab anake sigm'n es ese egb waw es af a. ¹⁷ Nawre tasi, Nyam Lel dad nine: Nɲ el egb waw es seɲɲ feɲ eci, ese elel eke ow ɔb nuɲ Melkisedek em ab af. †

¹⁸ Ol sig a iym neny etɲ elm low, ow ɔɲ wel ɔny fifn'n es. ¹⁹ Moïes ec'ol a ɔsum liy sobo kaka. Gbeko wel ɔɲ ey low ɔmn nimamn tasi nyam, etɲ si b'ecr in em si titm Nyam.

²⁰ Eke si b'ekn a ke Nyam ij neny sigm egb waw es na es. Gbeko Levi ec'eb em ec'a, -l'el egb waw esel, eke neny ij anm em. ²¹ Ko Jesu ec'a, Nyam ij neny legɲ a eke li dad nine:

Es Kotoko ij neny etɲ li k'ow l'itɲnm ebr: El egb waw es seɲɲ feɲ eci. †

²² Ow am yegm ey eke Jesu anake el eɲɲ a eke am ɔɲ ey s'uw any tasi eke sinm a eke Nyam kok ey ab a, akpl akm lisig a.

²³ Emeny low anɲ eke ok ereb: egb waw esel ejec'a eny nono, anke luw ɔom el abusu eke -li k'annɲ egb waw es el ab em seɲɲ feɲ eci. ²⁴ Ko Jesu gbe, in, n'annɲ owr seɲɲ feɲ eci, etɲ legɲ kaka eɲɲ ejeci k'ow elm egb waw es in usuiy a. ²⁵ Na sosisem anake l'ɔtu eke seɲɲ feɲ li k'eb agɲ a eke bi titm Nyam a l'elu es in ec'abu elum em a. Eke sica Jesu anɲ owr seɲɲ feɲ ec'a, l'ɔtu eke li ki nɔɲɲ Nyam seɲɲ feɲ wel eci.

²⁶ Jesu el egb waw es ligbel tasi a eke k'el ey ec'a. L'el lala, n'ɔnym low ɔbr, etɲ l'itam em kaka, n'anm ese ey sikpl esel af, etɲ afr Nyam usr'r sos ligbel. ²⁷ Jesu anm ese egb waw esel eɲɲ eb ejec'ab af. Ow ibram eke legɲni nyam nyam feɲ li ki waw egb in obi in obi e sikpl a eci, ke emeny li waw dedeku a eci. In sosi eke l'ocr li waw egb a, ow el egb waw a eke li kok akp nyam coco seɲɲ feɲ ec'a. ²⁸ Moïes ec'ol a bi sigm agɲ eke iym neny ab es ese egb waw esel

† **6:19** li b'ɛpir Nyamel a ek'annɲ afr a eci gbad ab em: agɲ a b'igɲ Nyam nuɲ gbad el em eke ɔny gbad nyam eke bi kec usu lala a lele usu lala tasi ab ab. Egb waw es ligbel a ce el eɲɲ ek'ɔny abusu eke k'ey em yogɲ. † **6:20** Selu 110.4. † **7:2** Nuɲ ɔb 14.17-20. † **7:5** Awi 18.21. † **7:11** Levi el eb ab em eke wel bi sɔsum egb waw esel lele el ec'abu elum esel ab ot a, ec'el lagɲ. Arɔn anake el krekre ec'egb waw es ligbel a. † **7:17** Selu 110.4. † **7:21** Selu 110.4.

egbel af. Kò Nyam e neny ij a eke anj ol e jam ow a, sigm ly ab es ese egb waw es ligbel af, in eke l'iy neny l'ign nunj akpo akpo fəj ec'a.

8

Jesu el sinn owr a ec'egb waw es ligbel

¹ Kin low a eke s'am erur eke si ki dad a e liy a tasi: ey s'ony egb waw es ligbel nyam ese na eke si dad in e low ab af. Li sig es afr; Nyam ek'ony abusu a e lidr abu af. ² Li bi kok in e juma a usu lala a, afr eci nunj ign usu tasi a. Ee, afr eci gbad em el tasi a, ow elm Israel ec'agn a usm, kò Es Kotoko in obi anake us'r a. †

³ Egb waw es fəj eke wel sigm es a e juma eke bi kok a el ob ap lele egb waw ab. Ow it eke ey ec'a yeji k'ony ob ap nyam oñ Nyam. ⁴ Blel Krist anj wus af anja yeji, li k'elm egb waw es, anke egb waw esel ikñ anym anj eke am kok juma na ese elel eke Mois ec'ol a ibrm ab af. ⁵ Egb waw esel amua am kok juma usu lala ek'el afr ec'usu lala tasi a e sewl a lele ow ec'es otarir ab ab eci. Tasi em a, lægñ a eke Mois am ow us gbad em el a, Nyam dad'r nine: *LÈr; b'ow kok fəj ese sewl a eke mi yegm'ñ ekn lafəny af ab af*.†

⁶ Kò sica, ey ec'egb waw es ligbel Jesu, wel abul il juma ek'agb nɔnɔ akm egb waw esel ejec'a ec'a. Eɓen nenyembri nyam, n'am ism sinn owr nyam ek'el Nyam eci, ke ony any nɔnɔ akm sinn sig a. Etñ Nyam ewar ów amamn nɔnɔ eke li b'ow n'ony ey a, l'ew es sinn owr na em.

Sinn owr a akpl akm sinn sig a

⁷ Blel krekre e sinn a itam em ana, † blel ow ibram Nyam kokm yony em eci usrm'n usu. ⁸ Gbeko, kin low a eke Nyam am enym in ec'agn a, ow ec'abr a:

Es Kotoko dad nine:

Səgñ am ow eke mi b'ow mi kok sinn owr Israel ec'agn a lele Juda ec'agn ab ab.

⁹ Sinn na k'ow anm ese yec'a eke mi kok el laɓɓel ab,

lægñ a eke m'ony el abu

m'ot m'ok el okm Ejipt a.

Etñ -l'egñm -l'ijm neny nyam em e sinn a e lis;

ow oñ, em yeji, m'ign m'elu el es.

¹⁰ Gbeko kin səgñ na em a,

sinn a eke m'am m'ow mi kok Israel ec'agn ab ab a:

Em, Es Kotoko, mi b'ow m'oc em e sol a m'elu el e tutr ab em,

mi b'ow mi nɔn sol a el e merm ab em.

Mi b'ow m'el el e Nyam etñ -li b'ow -l'el em ec'agn.

¹¹ Etñ ow k'ow ibram eke egn kaka fəj ki yegm in ec'eb iy oglog lisijim em ec'any uw e low ij,

anke el pupukpañ -li b'ow -l'uw'm any,

el kpañ, ign ey toñ ok egbel.

¹² Low nawre, anke mi b'ow m'ap el e sikpl a

etñ mi k'ow m'oknm ow e low mru mru. †

¹³ Eke Nyam bi dad sinn owr e low, ke sinn krekre a, lisig n'ony ow el a. Sica ob nyam ek'el lisig ke am usu a, el ob eke in ec'irm ibnm.

9

Wus af anja ec'usu lala a ec'ow ek'anj em

¹ Krekre eci sinn a ony in ec'ow ek'anj'n em Nyam nunj ign a eci lele Nyam ec'usu lala eke wel kok ab wus af anja. ² Ow sosiem a, wel us gbad em el nyam eke wel bubr oj yony em yogñ. Krekre ec'usu a wel esñ'n "usu lala", yogñ anake kenie nyam eke ok ál lɔbñ lele tabl a eke futufutu a eke wel b'ap Nyam ab ab anj a. ³ Sica, gbad yony em a e jam a, el gbad em el a ec'ogog yony em a. Yogn wel esñ'n "usu lala tasi". ⁴ Yogn, ogn ofñ usu sika em anj; etñ sinn araka eke sos af a el sika em yeji anj. Sinn araka ab em, sika em kpokpo nyam anj eke afr eci futufutu iy gbɔñ; etñ Aron e kpama a eke gigñ suw ɔdɔdɔ a yeji anj em. Etñ emeny, mebn a eke af yogñ wel nɔn sinn e sodad a yeji anj em. †

⁵ Araka a e nunj af a, Serubenel † eke wel aku am yegm eke Nyam ec'anygbel a anj anja. El ec'ow a e low a am bubur araka a e neny ab es, yogñ a eke wel b'ok sikpl oc ap e mebl ab es a. Gbeko anja si k'ow si dadm obli nyam nyam e lis ec'odad. ⁶ Gbad em el ab em, nene anake wel sisigm ów a. Səgñ fəj, egb waw esel a b'ok krekre ec'usu a kok el e juma a. ⁷ Kò egb waw es ligbel a sony ce b'ey el a ec'ogog yony em a, akp nyam ce lakpo nimum eci. Yogn li b'oc ndey e mebl ab n'im li wawr egb n'ony Nyam in obi in obi e sikpl a eci lele dedeku a nimum ec'ab. ⁸ Kin low yec'eke Abñ Lala am erur eke ki yegm a:

† **8:2** afr eci gbad em el tasi a:krekre eci gbad em el a, wus af anja wel us'r Nyam e nunj ign eci (Okm Ok 25-27; 39.32-40.36), gbeko in, afr eci nunj ign usu tasi a eci sewl ce l'el. † **8:5** Okm Ok 25.40. † **8:7** Anja Sinayi lafəny af e sinn a e low wel am dad. Ekn Okm Ok 24.3-8. † **8:12** Jeremi 31.31-34, Septant em ec'odad eke wel oc. † **9:4** afr eci futufutu: Ekn Okm Ok 16.11-18. Aron e kpama a: Awl e lel ab em 17.1-11, Aron e kpama a gigñ suw dɔdɔ etñ ɔsu ey, yegm eke Es Kotoko ony sos em inñ Aron lele Mois ab eci. † **9:5** Serubenelel mindey eke ony mirer, -li b'otarir es kukuma ab, -li b'eli ow etñ -li b'eli egn ec'any, el anake li b'osu sinn araka a. Ekn Nunj Jb 3.24; Ezekiel 10.3-7.

eke krekre eci gbad em êl na anj a, usu lala tasi a ec'ejagb a ki figm. ⁹ Ow el low ek'el yefenyina em eci. Etnj kin ow e nyandré a: egnj ek'am ignj Nyam nuñ ke am ibi mindey ap'r oglog am waw egb onj'n a, k'ow otum ów amua e kok em onym erm es ey Nyam em in ec'ów tutr em tonj ow ok nuñ. ¹⁰ Ow el sol ek'el sos megl af eci ce ese: ob ij, mar lele sos ayal e mij ernj ernj eke wel b'ok ab ab. Sol amua feñ ony any tonj ow ok legñ a eke Nyam titñj el feñ yec'a eke ony any nono akm el ab ab a.

Krist ec'egb waw a

¹¹ Gbèkò Krist ow ese egb waw es ligbel af onj ey ów amamn a eke anj a. L'ecr gbad em êl nyam ek'agb el sobo akm wus af anja ec'ab em. Êl a, el ob eke ow elm agñ ec'abu usm, ow e nyandré el; ow elm ey e wus na eke wel kok a ec'ob. ¹² Krist ey usu lala tasi a ek'el Nyam e saw a, akp nyam coco segñ feñ eci. L'ocm sican lele sed gonj gonj ey ab e mebl a li kokrm egb waw, kò in obi in obi e mebl a l'oc li kokr egb waw etñ li sòg ey sikpl ec'abu em segñ feñ eci. ¹³ Tasi em a, wel b'oc sican lele sed gonj gonj ey ab e mebl a lele id yow eke wel ofnj e milakñ a, ok agñ a eke kok sikpl ab af. Ow b'ayal el sos sikpl a e lís, etñ ow b'onj el abusu owr eke -li k'ignj Nyam nuñ. ¹⁴ Eke na eke wel dad a el low nawre, ke Krist eci mebl a, in otu eke k'onj mbas nono. Tasi em a, Abñ a ek'anñ segñ feñ a ec'abusu em, Krist ocr in sosi ap Nyam, ese ndey a eke itam em ke wel b'oc kokr egb waw ab af. Eben a, li b'ow l'ayal ey e tutr a, eke ów enñj eke bi nyimn egnj luw em a ibar a, yec'etñ ke s'ótú si kok Nyam ek'anñ owr a e low.

Mebl el sinn a e meny ewr

¹⁵ Na sosiem anake Krist el egnj a ek'anñ ey lele Nyam ab ec'aranñ, ke oc sinn owr a ism Nyam ec'agnj a. L'uw, agñ ec'es eb elu sosiem, el ec'ów enñj a eke -li kokr ow a eke -n'anñj krekre e sinn a ec'es ew em a. Eben ke agñ eke Nyam esñj a, ótu enñj ów a eke Nyam ewar el ow e low ew es ke anñ segñ feñ a.

¹⁶ Eke batñ egnj nyam non aja ij e lel ew es a, gbunj ke wel kók lel ab em e low a, ow it ke wel yégm eke lel non es a uw. ¹⁷ Tasi em a, aja ij eci lel nene eke wel bi non ew es a, egnj a eke non a b'uw gbunj etñj wel bi kok ow e low. Sica ek'egñj a anñ owr ke k'uwm a, lel a elm low kaka. ¹⁸ Eben nyam coco, legñ sig em a eke Nyam am bebñm Israél ec'agnj ab ab sinn owi a, † wel ikñ anym ibi mindey etñj wel ok el eci mebl ab es. ¹⁹ Sica dedeku a nimum ec'any af, Mois

ikñ anym awl sodad a pupukpanj, ese el el eke wel b'ejñj el ol ab em ab af. Etnj ow e jam a, l'ot sed gonj gonj a lele sican ab ab e mebl a li wuwlm mij ab etñj l'oc isop ikñ † eci lal nyam eke wel ucu liceb suw neny af a, etñj n'am usm mebl ab em li fufñ ol e lel ab af lele bieku a nimum ab. ²⁰ Etnj li dad nine: *Na el sinn eci mebl a eke Nyam am ibrm ony eke k'elumn a.*†

²¹ Eben ce Mois oc mebl ufñj gbad em êl a lele mob mob a feñ eke wel b'ot kokr Nyam nuñ ignj e low ab ab. ²² Etnj ese el el eke ol dadr ab af, mebl anake b'ayal ob feñj a. Eke wel okm mebl es, ey e sikpl a ec'oc ap anm.

Krist uyú afr ey sosiem

²³ Sica eke ow el nene wel k'ayal mob a eke el el a ek'anñ afr a eci any okññin, eben ke el tasi a ek'anñ afr a ibrm segb waw sobo tasi. ²⁴ Tasi em a, Krist eym usu lala nyam eke el agñ ec'abu ec'eke us ab em; usu lala a el afr ec'usu lala tasi a ek'anñ a eci any okññin ce. Kò afr nana anake Krist ey yognj a eke l'uw es inym ey e ñonñ onj eci Nyam ec'any af a. † ²⁵ Lakpo feñj, jwifel ec'egb waw es ligbel a b'ey usu lala tasi a mebl eke elm in ec'ab ab. Gbèkò Krist, in, l'uyum afr eke li ki wawr in sosi egb sakp nono. ²⁶ Bled ow el eben ana, bled l'ij luw e gbre sakp nono legñ a etñj eke wel kok wus nimum a. Nawre em a, ca segñ na ek'el segñ es abal el ab em, Nyam elu l'okm akp nyam coco segñ feñ eci. Etnj eben a, in sosi ec'egb a eke li wawr ab em, ni nuññ sikpl. ²⁷ Ow akpl e k'uwr any eke Nyam bebñm egnj feñj ec'akp nyam a eke k'uw a e low ew es, ke sica ow e jam a li jéj ow e low l'ok. ²⁸ Etnj eben neny nyam ce, Nyam oc Krist kokr egb waw akp nyam coco, agñ nono gbél e sikpl a ec'oc ap eci. Li b'ow l'elu sos okm sakp yony em eci, ow elm sikpl oc ap ec'ij, kò agñ a ek'am eku in e meny ewl ow a e sel enñj onj eci.

10

Krist ec'egb waw a ony læc akm Mois ec'ol a

¹ Mois ec'ol a anñ ese ów amamn a eke b'ow ow a eci es otarir af. Gbèkò ow elm na elm ów tasi a gbè. Ow b'ibrm eke lakpo feñj abu k'anñ em, wel ám kok segb waw nenyembri nyam a ce. Na sosiem anake li k'otum n'ocm agñ a eke b'ow Nyam saw a e low iym neny ignj nuñ a. ² Tasi em a, bled segb waw a eke -li kokr a otu ony el e sikpl a tetñj es akp nyam a ce ana, bled -l'ocrm el sosi sikpl esel emeny -n'anm segb waw a ce e kok em. ³ Nawre em a, segb

† 9:18 *sinn*: Græk em a, odad ebl nyam na ce wel b'oc dadr aja ij e lel a yeji ec'odad. † 9:19 *isop ikñ*: likñni eke sos ayal e ses gbègl nono em, wel b'oc in e lal a usm mebl em am fufñ agñ. Êkn Ob Ap 14.4-7. † 9:20 Okm Ok 24.3-8.

† 9:24 Bèbñm Ebre 7.25.

waw amua b'okn lakpo feñ el e sikpl a e low, ⁴ anke sed a lele sican ab ab eci mebl a k'otum onym sikpl tetñm es.

⁵ Ow sosisem, wanci ab af eke Krist am ow wus af anja a, li dad Nyam nine:

N ibram segb waw lele sob ap ab ko ñ kok sos megl nyam onj'm. †

⁶ Mindey eke wel b'ofñ lele mob ejeci feñ eke wel b'ot ow waw egb onj'ñ sikpl oc ap ec'a,

ákplm'ñ sos em.

⁷ Etn mi dad'ñ m'ese:

Em e Nyam, em obi m'am ow ñ ogn

mi kok ñ ec'erur,

es'eled eke wel non em e lís ew es ol e lel ab em ab af. †

⁸ Krist ikñ anym dad nine: *segb waw, sob ap, mindey eke wel b'ofñ lele sikpl oc ap e segb waw ab a e low in ákplm'ñ sos em.* Ke ol ibrm eke wel ki kok segb waw amua feñ ce. ⁹ Emeny Krist usr af nine: *m'am ow em obi ñ ogn mi kok ñ ec'erur.* Odad na am yegm eke n'am ony segb waw esig a l'ot es, ke l'usr in ec'a usu. ¹⁰ Nawre em a, Jesu Krist kok Nyam ec'erur; l'ocr in sosi li wawr egb akp nyam coco segn feñ eci, etñ ow em, li yoyog ey e sikpl ab es.

¹¹ Sica, segn feñ egb waw es feñ b'ow Nyam ec'any af kok juma; etñ li bi kok segb waw neny nyam a ce, gbeko ow el segb waw eke k'otum onym sikpl ocm es. ¹² Krist ec'a gbé ow elm eben, egb waw akp nyam a ce eke li kok a, el egb waw eke bi tetñ sikpl es segn feñ eci. Sica li sig es Nyam e lidr abu af a ¹³ etñ n'am eku eke Nyam k'ot in ec'efnu a ok'r es akr ew. ¹⁴ Ob ap nyam em ce, Krist onj' agñ a eke wel yoyog sikpl es a, iy neny ign nunj segn feñ eci. ¹⁵ Abñ Lala yeji am elu okm yegm ey dad ese:

¹⁶ Es Kotoko dad nine: Kin sinn a eke mi b'ow mi kok el ab segn amua e jam a: Mi b'ow m'oc em e sol a m'elu el erm em, etñ mi b'ow mi non el e sow tutr ab em.

¹⁷ Emeny l'ign af nine: Mi k'ow m'oknm el ec'ow obr obr a lel el e sikpl ab ab e low ij. †

¹⁸ Sica eke wel oc sikpl ap a, ow ibram eke wel k'im kok ow ec'oc ap ec'egb waw ij.

Si titmn Nyam ke si kí lerm jam ij

¹⁹ Agñ lisijimel, Jesu e mebl a eke ok es ey ec'a usur ey erm eke si k'owl abu s'im s'ok Nyam ec'usu lala tasi a. ²⁰ Ee, li kikn in e sos megl ab es, yec'etñ ke li fig ey ebr owr ek'el sel eñ ec'ebr a. Etn low na eke li kok a, otarir es es'eled eke legñ sig em,

Nyamel ab em e gbad a ek'am edñn agñ eke k'im Nyam ec'any af a, agbr em oc es ab af. ²¹ Ey, s'onny egb waw es ligbel nyam ek'ann Nyam ec'agñ a e nunj af. ²² Sica wel yoyog ey ec'erm ab em ec'ow feñ eke k'ok ey ow af ab es, etñ wel ok ey e sos megl a mij, mij lala tasi em. Ow sosisem, si titmn Nyam erm ek'ij neny nyam ke inym es kikri ey ec'omn ab em. ²³ S'úcur ey e low omn a eke s'egñ ow e low s'eb a s'onyn es kikri, anke Nyam ewar ey ow ew es etñ s'uw any eke l'el cecé. ²⁴ S'éwarir nyamn af, yec'etñ ke ow átr ey sos es s'onny erur tasi ke si kók ow amamn. ²⁵ Si k'ignñ ey e luku a eke si b'as usu nyam a si k'elul es, ese lele eke ow ecm agñ heb ab am kok ab af. Ow tasi eke si ki kok a el, ke s'atarir sos es ey ofr, eke Es Kotoko eci legñ a ow titm a sosisem.

²⁶ Sica eke s'uw low nawre any a, eke abu ann ey em s'am ekn pic si kok sikpl, ke egb waw ejeci kaka ann eke b'ow ony ey e sikpl a oc es ij. ²⁷ Low ce eke si ki kok a el, ke erñn ab s'ann s'am eku eke Nyam e jej ok a k'ow lele al gbél a eke b'ow ñunñ Nyam ec'any obr esél ab ab. ²⁸ Okan eke legñ sig em a, egn kafa feñ eke eluam Moís ec'ol a batñ agñ yony oglog nyahan ij danju dad eke nawre egn a in eluam ol a, wel ocm apm'n, eke wel b'ibi'r. † ²⁹ Sica egn yec'eke b'ow yayr Nyam ec'Iy a, ko li k'ow n'eynm low agbm akm na ee? Tasi em a, egn na eluam mebl a eke wel oc kokr sinn a eke yoyog in e sikpl ab es a. Etn li sig wewr Abñ Lala a eke b'onj' ey s'uw Nyam ec'erm mamn ab any a. ³⁰ Ee, s'uw egn a eke dad nine: *Em, mi b'usr egn usu mi kok low ñunñ eke wel kok'r a, etñ mi b'ow m'onj' egn egn ec'ek'it eke k'ebm a!* Li dad yej'eke: *Es Kotoko b'ow jej in ec'agñ a e low ok.* † ³¹ Odad na am yegm egn a eke bi yayr Nyam ek'ann owr a, e gbre ligbel eke b'ow eñn a.

³² Sica okan yec'a ek'ey legñ sig em a eke eñan Nyam ec'usuayl a. Kpekñ ce obrar gbre ijr non etñ inynn es kikri omn em itarir lec em. ³³ Sakp oglog, wel ony ow ony agñ ec'any af wewr ony, kokr ony akpoto. Sakp beb ec'a, egnñ ebr anñn agñ eke wel am ijr gbre akpasu na a jam. ³⁴ Tasi em a, ijr gbre agñ a ek'ann sobel em ab ab. Egnñ ebr sos em inñ em eke wel ki dgr ony ec'ob ek'onyn a eb ony abu em, anke ony uwr any eke onyn ob ony ligbel ek'ann segn feñ. ³⁵ Ow sosisem a, àtar sos es! Omn em, b'ow eñan ob ap ligbel. ³⁶ Ow am ibrm eke k'onyn erm susu yec'etñ ke ótur kokr

† **10:5** Bèbmn Selu 40.7; ñ kok sos megl nyam onj'm: egn a eke non Ebre e lel a, oc Selu e lel em ec'odad na, am bèbmn Krist ab; anja wel am iri ese: ñ kok sos megl nyam onj'm eke mi k'oc mi wawr egb m'onj'ñ. Ekn akr 9 em a. † **10:7** Selu 40.7-9, Septant em ec'odad eke wel oc. † **10:17** Jeremi 31.33-34. † **10:28** Ol Okn 19.15. † **10:30** Ol Okn 32.35-36.

yec'a eke Nyam am erur a, ke éñan yec'a eke l'ewar l'ew es a. ³⁷ Tasi em a, Nyam Lel dad nine:

emeny ow anj legñ tæl, legñ tæli cæ, etñ Egñ a eke k'ow a, b'ow ow; li k'ow n'inñnm ów ij.

³⁸ Nyam dad nine:

Egñ yec'ek'el nyim nyim em ec'any af a b'ow anj ow in ec'omn a eke l'oc l'elu'm em a sosiem.

Gbeko eke li b'ewl meny li ler jam, mi k'ow m'ocm em ec'erm a m'ewm'n af ij.[†]

³⁹ Ey ec'a gbe, s'anm agñ a eke b'ewl meny ler jam ke b'irm ab em. Njan, ey obi s'oc ey ec'omn a s'elu Krist em yec'etñ ke li sóg ey.

11

Sinn sig ab em ec'agñ a ec'omn a

¹ Omn el elel nyam eke wel b'uw any tasi eke low a eke wel am omn a, wel b'ow etñ; elel nyam eke wel b'ekn ów tasi eke wel éknm a. ² Eke Nyam aw legñ sig em ec'agñ a, ke el ec'omn a eke -n'onyñ a sosiem cæ eci.

³ Omn em, si b'uw any eke odad ebl em Nyam kok wus. Etñ eben a, mob a eke wel b'ekn a el mob eke wel ot mob a eke wel éknm a kokr.

⁴ Omn em, Abel kok egb waw ek'akpl akm lisijim Kayen ec'a, òñ Nyam. Ow òñ Nyam oc'r egñ nyim nyim in ec'omn a sosiem, anjke ow egñ in ec'egb waw a eb. Etñ omn a sosiem cæ anake eke Abel uw a yeji, in e low anj cæ a. [†]

⁵ Omn em, Enok uwm agñ e luw etñ ngbon wus af anja im afr. *Egñ kaka otum éknm'n, anjke Nyam oc ew'r in e saw a.* Nyam Lel dad eke gbun ke Enok in im afr a, *Nyam in íkñ anym in oc ow egñ mamn.*[†]

⁶ Tasi em a, egñ kaka k'otum elm egñ mamn Nyam ec'any af eke n'onym omn. Egñ eke bi titm Nyam a, it eke k'ub nawre eke Nyam anj etñ agñ eke b'ól' es a, li b'ap wel ob.

⁷ Omn em, Noe egñ ów a eke wel éknm ke Nyam íkñ anym dad'r ow e low a eb. Etñ li kok mijetñ ligbel in ec'agñ a ec'es eb elu eci. Eben a eke li kok a, ow yegm elel eke wus nimum ec'agñ a akplm, etñ in ec'omn a sosiem, Nyam oc'r ese egñ nyim nyim af.

⁸ Omn em, Abraham elum Nyam ec'esñ a eke esñ'n a. Etñ n'im usu nyam eke ow k'òñ'n, éi in ec'a; l'igb n'aam eke l'uwm yogñ a eke n'aam ab any. ⁹ Omn em, n'im l'ir wus a eke Nyam ewar ir ow e low ew es ab af, ese utu egñ af. L'ir ndey lel em

mel em, ese elel eke Isak lele Jakob ab eke el yeji, Nyam ewar low nyam a cæ ew es a ir ab af. ¹⁰ Abraham am eku eb a ek'in eci misigrer a inym es kikri a. Eb a, Nyam in obi bebñ in e low etñ us'r.

¹¹ Omn em, Sara ek'el itr yow ke in ec'akpo a im anym nono a yeji, otu ew iy, anjke l'ucu low nyam gbe n'ony es tasi: Nyam e meny e b'ij a, li bi kok ow e low. ¹² Abraham el egñ nyam eke usu tonj luw ab yeji ibnm. Gbeko omn sosiem egñ nyam na em, alaw nono otu ok okm. Etñ in ec'alaw a eny ese míléi ek'anñ afr ab af, oglog ese okij any e mirici ab af, tonj wel k'otum awlm el.

¹³ Agñ amua fex ony omn Nyam em tonj uw. -L'otum -n'etñnm ów a eke Nyam ewar el ow e low ew es a, gbeko -l'ekn wel akpoj em tonj ow inñ el sos em eke -l'ekan wel a. Etñ -l'egñ -l'eb tasi eke -l'el etu agñ, usu im esel wus af anja. [†] ¹⁴ Low egñ eb na em, -n'am yegm kpata eke -n'am ol eb ir usu tasi ab es. ¹⁵ -Li tutrm el ec'eb a eke -l'igññ -l'elul es a e low. Blél -li tutar ow e low ana, ke -l'otu eke -li k'ewl meny n'im em. ¹⁶ Nawre em a, usu sobo tasi a -n'am ol es, afr ec'usu a ek'anñ a. Na sosiem, Nyam és onym eke wel k'esñ'n el e Nyam. Tasi em a, li kok eb nyam l'ew wel es.

¹⁷⁻¹⁸ Omn em, Abraham oc Isak eke ki kokr egb waw òñ Nyam, legñ a eke Nyam erur eke k'ekn in ec'omn a. Ow íkñ anym dad'r nine: *Isak em anake b'ow etñ alaw eke b'ow elu ñ e nin a okm a.*[†] Etñ eke Nyam ewar ir low na ew es a yeji, Abraham egñ eb eke k'oc in ec'iy ekpobi a kokr egb waw òñ Nyam. ¹⁹ Tasi em a, li tutr l'uw any eke Nyam ony abusu eke k'igbm egñ luw em; na sosiem, Nyam owr jim òñ'n, etñ ow anj ese luw em cæ ow'n igb af.

²⁰ Omn em, Isak edñ Jakob lele Esayu ab owro, ów eke anj anym b'ow ow a eci.

²¹ Omn em, Jakob in e luw e wanci af, edñ Josef ec'ey yony a owro. Etñ l'ucu in e kpama a n'ony es, l'ok owrokp wus l'igñ Nyam nunj.

²² Omn em, Josef in e sel ec'uwr em, ewar eke Israel ec'ey b'ow ok okm Ejipt, etñ li dad wel low yec'eke wel ki kok in eci ew ab ab a.

²³ Omn em, Moïs es lele lis ab, oc el ec'iy a eke -l'ewr ke akpl nono a, lol es tonj ow ij awl nyahan. Erññ onym el eke -li k'ób eb ebu ec'ol a ek'ew ab es.

²⁴ Sica eke Moïs agb a, omn em anake l'erurm eke wel k'oc'r ese Faraon jow ec'iy af a. ²⁵ L'otu cæ eke li k'ij sikpl e sos em inñ ec'eb a segñ beb, ko l'egñ l'eb eke li k'ij

[†] 10:38 Abakuk 2.3-4, Septant em ec'odad eke wel oc. [†] 11:4 Ekn Nunj Ób 4.3-10. [†] 11:5 Ekn Nunj Ób 5.18-24. Akr 24 a, el Septant em ec'odad eke wel oc. [†] 11:13 Ekn Nunj Ób 23.4. [†] 11:17-18 Nunj Ób 21.12; Nunj Ób 22.1-14.

gbre Nyam ec'agn ab ab. ²⁶ Moïis uw any eke Ejipt ec'ob ony a agb nɔnɔ. Gbɛkɔ, ɛgn eb wɛl ifn'ŋ ɛsɛ eɛl eke wɛl b'ow ifn Mesi ab af a, el low eke agb nɔnɔ ligbel akm Ejipt ec'ob ony a. Tasi em a, legŋ anym em eci ob ap tasi a eke li k'ɛnŋ a, n'am lɛr.

²⁷ Ɖmn em, Moïis nɔbɔn Ejipt eb em, etŋ l'urum Ejipt ec'eb ebu a ec'erm bebl a. N'inym es kikri ɛsɛ ɛgn ek'am ɛkn Nyam a eke wɛl ɛknm ab af. ²⁸ In ec'omn ab em, n'ɔn wɛl kok Pak ec'es gbɛgbl a, etŋ n'ɔn wɛl ibi mɛceb eb ow eci mebl a udu masany. Ow ɔn etŋ afr erm es a ek'ow eke k'ibi agn a, itnŋm Israel eyn ec'ey ɛgn krɛkrɛ a abu. † ²⁹ Ɖmn em, Israel eyn ubr okij ebl a ɛsɛ wus wɛwɛ cɛ ow'n el af. Etŋ eke Ejipt eyn a wɛwrm el ɔw eke el yeji k'ubr a, mij a eman el.

³⁰ Ɖmn ab em cɛ, eke -li'iwar Jeriko eb a -l'elulil em sakp lɔbŋ a, eb a e mebn em lakp a ɛr ok. ³¹ Ɖmn em, Rahab ɛgn ot yow a uwm Nyam ec'efnu ab ab, anke l'eb agn a eke wɛl erm in es lɔl em eke k'uw eb ab any a. †

³² Ɖmɛny bla lowi m'otu eke mi ki dad ee? Abusu k'ow erum in es eke mi k'awl kpe kpe Jedeɔn, Barak, Samson, Jɛfite, David, Samiel lele kokoba ɔb ɛsɛl ab ab ec'ɛgnɪ nyam nyam ec'a. ³³ Agn amua ony ɔmn Nyam em etŋ ow em, nɔnɔ ogn ar eb seb anŋ el ec'es ɛw em. Beb kok yec'eke el nyim nyim a etŋ -n'ɛnŋ yec'a eke Nyam ɛwar el ɛw es a, -li b'abl sikukuma nɛny es. ³⁴ -Li rirmn sal gbagba es, etŋ lab ler em ɔtum ibim el. -l'ok ɔl kɔ -n'ɛnŋ lɛc. Ar ogn e legŋ em a, -l'ɛlu el e gbawru ij a ɔkm, -l'itr ɛru ejec'a imm jam eci. ³⁵ Ɖyow ony ɔmn Nyam em. Ow ɔn -n'ɛnŋ el ec'agn a ek'uw a, anke agn amua igb luw em.

Wel ɔny agn ejeci beb milɔlu el ec'omn a sɔsiem kɔ -l'ɛgnŋ eke wɛl k'ɛlu el es. Tasi em a, -l'erur eke -li k'uw, ke -n'ann luw ab em, -l'igb -l'ey sel ɛnŋ tasi ab em. ³⁶ Agn likpr ɛgn wɛwr lele nɔgbre em ec'or a eb. Wel awŋ beb nɔgbra ka em etŋ wɛl ony ok el sobel em. ³⁷ Beb ec'a, wɛl ibi el mebn em, oglog wɛl ubr el em ekpr yony suku em, oglog wɛl ibi el lab ler em. Beb b'ann aŋa ɛwl im ok yogŋ a, sus mob eke wɛl gign mɛceb lɛl em oglog sican lɛl em, -n'ɔnym ob kaka; wɛl ijr el gbre nɔnɔ etŋ wɛl kok el ɔw ɛnŋ nɔnɔ. ³⁸ Wus ec'agn akplm eke agn kpasu na k'ir el em. -Li b'ann aŋa -l'ewl -n'im -l'ok yogŋ a, loj em, mafeny em, mɔb lokm lele wus ɔmu em ab.

³⁹ Agn amua fɛŋ ɔny ɔmn Nyam em; ow sɔsiem anake ow ij el e nuŋ af e danɔku nimamn a. Gbɛkɔ, low a eke ow ɛwar el ow e low ɛw es a -n'ɛnŋm, ⁴⁰ anke ow bebɛm

low sɔbɔ mamn nyam eke agb nɔnɔ ey fɛŋ ec'a ɛw es. Etŋ ow erurm eke -li k'im toŋ -l'ok el ec'omn a e nuŋ eke si k'anm em.

12

Sos k'ow ɔny es gbre ij owi fɛŋ em

¹ Agn amua na fɛŋ eke m'am dad el e low a am ɛlu el ec'omn e danɔku ij ɔkm yɛgm ey. Ow anŋ ɛsɛ dedeku ligbel nyam eke ow iwr ɛlul ey em cɛ af. Ow sɔsiem a, ey yeji s'ign low fɛŋ eke am ɛdnŋ ey eci anym imm a s'ɛlu es, s'ign sikpl a eke wiwrm ey ab a s'owl. S'urur es erm susu em es uru a ek'ann ey anym a. ² Sɛgn fɛŋ si lɛɛr Jesu. In anake li b'ɔn ɛgn ɔny ɔmn a, etŋ li b'ɔn ɔmn a iy nɛny ign nuŋ. L'ɛgn olɪkŋ af e luw a l'eb l'uw etŋ li lɛrm ɛs a ek'ann luw nɛnɛ em a, anke n'am lɛr sos em inn a eke wɛl bebɛm ɛw'r es a; etŋ sica li sig es Nyam e lidr abu af yogŋ.

³ Ɖɛ, tɔtar Jesu ec'eɛl a eke ɛgn sikpl ɛsɛl e sɪfn a ek'ony in e lɪs a e low eb a. Ow b'ow ɔn abŋ em a sos k'ow ɔwm ɔny es etŋ sos k'ow aam ɔny. ⁴ Tasi em a, ɔny lele sikpl ab eci itarir ab em, k'iimm toŋ k'okmn luw em! ⁵ Kɔ ɔw ɔm e sodad a eke Nyam dad ɔny ɛsɛ in ec'ey af a, es jijal ee? Kin odad a:

Em Jim, eke Ɖs Kotokɔ b'ɛnym'ŋ abr; k'oc ow e low a k'ɛw ow ɔny!

Sos k'ow'ŋ es eke li b'ɛnym'ŋ abr!

⁶ Tasi em a, Ɖs Kotokɔ, ɛgn eke li b'erur a li b'ɛnym abr;

etŋ li b'ɛnym agn a fɛŋ eke li b'oc ɛsɛ in ec'ey af a abr. †

⁷ Eke am ijr gbre, ke ɔny e low yɛgm eci, anke Nyam b'ot ony ɛsɛ in ec'ey af. Bogn ec'iy anake ɛs ɛnyam abr ab ee?

⁸ Eke Nyam ɛnyam ɔny abr ɛsɛ in ec'ey a pupukpan af, ke ow anŋ ɛsɛ ow'n elm ɔny Ɖs etŋ ɔny elmŋ ow ec'ey lokm af. ⁹ Wus af aŋa s'ony ey ɛsɛl, -li b'ɛnym ey abr etŋ eben yeji si b'ɛlum el. Sica ayaf si k'otum s'ɛluam Nyam ey Ɖs ek'ann afr a nana, † bake s'otu s'ɛnŋ sel ee? ¹⁰ Nawrɛ, ey ɛsɛl a eci abr ɛnym a el sɛgn tɛl eci el ec'eɛl eke -li b'ɛkan ɔw ab em. Kɔ Nyam ec'a, ey e low nimamn eci li b'ɛnym ey abr; n'ɔn ey s'el lala s'ann ɛsɛ in af. ¹¹ Eke wɛl b'ɔb nuŋ am ɛnym ey abr a, ow inŋm ey sos em, sos nana ow b'owr ey es. Gbɛkɔ ow b'im legŋ anym em a, agn a eke wɛl ɛnym abr ɛben a, b'ann erm es ey em etŋ b'ir eb nyim nyim.

¹² Ow sɔsiem a, sabu k'am ɔny, etŋ ɔny ec'akr a yeji k'ufŋ ɔny; kɔ ɛtar sos es nana, ke iman anym eci cɛ. ¹³ Etŋ ɛmɛny, kɔkr ejagb a eke b'ow ebar a inym nyim nyim,

† 11:28 Ɖkm Ok 12.12-13. † 11:31 Ɖkn Joswe 6.12-21.

† 12:6 Nyandre 3.11-12, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

† 12:9 ey Ɖs ek'ann afr:Grek em ec'eɛl eke wɛl b'iri a el: abŋ eci el es.

yec'etj ke lakr òbr fej k'úgm, kò ke nana l'èwl n'inym.

Èel cecce

¹⁴ Ðal agj fej ab ec'erm es ey em ec'eb ir es, ke ìir eb nyim nyim eke b'akpl Nyam sos em. Egn fej eke k'ow kokm eben a k'ow eknm Es Kotòkò. ¹⁵ Èwr erm ke egn kaka k'ígnm bibm eke Nyam b'òj'n a. Ony em a, egn kaka k'èw low es lokm k'eli ese likj lolò af ki nujn agj nòno in e lol ab ab. ¹⁶ Ke èbirir marem marem owi k'ánn ony ec'aranj! K'ífan Nyam ec'ów a ese elele eke Esayj kok ab af. In eke ob ij lofu nyam sosiem, l'ól in e sigbel a l'ij a! ¹⁷ Ðkan eke ow b'íbn a, l'erur eke li k'èjn es ec'òwro a, kò ow itr ówl'l. Li kok sorj, l'íkuj onj eke es k'ítjn èbr, kò l'ótum n'óom ow ow itjnm èbr.

¹⁸ Ony, legj na em a, owr titmn Nyam, gbèkò ow ann ese ony lagjel e low any af a eke èkn legj sig em ab af. Eke -li titmn Sinayi lafèny a, yogj -l'èkn al ligbel a, ncebñ ibr a, nyamgbrany a, ¹⁹ -l'iri krokr nyam ikj etj lebl nyam yeji ikj. Eke Israel eyj iri lebl na a, -ni njonj Nyam eke ow kí dadm el odad ow obi ij. ²⁰ Nawre, Nyam edjn eke wel k'ítjnm lafèny a abu, etj eke egn nyam itjn abu a, ke wel ór'r mebn em ibi'r,

eke ow el ndey kpròw itjn abu yeji, wel kók'r low nyam coco a.

²¹ Low a ony erjn tonj Mojs in obi yeji dad nine: *«erjn ony'm tonj sos am ufj'm.»*[†]

²² Gbèkò ony ec'a ow elm eben, ony imm titmn Sion e lafèny a, [†] Nyam ek'anj owr ec'eb a, Jerusalem a ek'el afr eci ke yogj afr erm esel bubute aam kok es gbegbl a. ²³ Ony, imm titmn Nyam ec'ey krekre a eke as luku, [†] ke el agj a eke wel non el ec'en afr a. Owr Nyam eke bi jej wus nimum e low ok a ec'any af. Imm titmn agj nyim nyim a ek'iy neny ign nuj a. ²⁴ Ony, imm titmn Jesu eke ok in e mebl ab es ey e sayl ec'a. Nyam ecr in em onj ey sinm owr nyam, etj Jesu e mebl a ony mbas nòno akm Abel ec'a. [†]

²⁵ Sica èwr erm, ke ìrir Nyam eke am dad odad a e low! Eke wus af anja Mojs ewar Israel eyj, ke -l'ègnm -l'irim a, -n'èjn ow e gbre ek'anj em a. Ey ec'a, afr etj Nyam anj am dad ey odad. Eke s'am dad s'ese ey e low ann em, s'úw any tasi eke li b'ow li kok ey ow e low! ²⁶ Legj sig em a, Nyam

e lebl a onj wus ufj. Yefenyina em ec'a, kin yec'eke n'am dad l'èw es eke li b'ow li kok: *Emeny legj ejeci, mi b'ow m'owj wus ufj, etj ow k'ow elm wus ce, kò afr yeji.*[†] ²⁷ Odad na eke el: *emeny legj ejec'a*, kin ow e nyandre: mob a eke wel kok ke otu eke k'uj a, b'ow irm. Etj ow b'ow onj el a ce eke k'ótum ujnm a abusu anj segj fej.

²⁸ Sica ey, s'am egn gbrenjbi usu a eke k'ótum ufjn a. Ow sosiem s'òj Nyam bia, ke si kók in owi sewl a eke li b'erur ab em, es is em lele elum em ab. ²⁹ Tasi em a, ey e Nyam a el al eke bi njonj ob. [†]

13

Èlele eke egn e low k'akpal Nyam sos em; es abal el em ec'ow om

¹ Sica ow akpl eke abu k'anj ony em ám eruririr ese Krist em ec'agn lisijimel af. ² K'íjal etu eb e low es, anjke agj beb eb etu tonj batj eb afr erm esel any uwm em. ³ Ðkan ony lisijimel ek'anj sobel em a e low, [†] ese sobel em ce ony yeji ony anjn wel ab af. Ðkan el a eke wel am onjn milòlu a e low, ese ony ce anake wè'n am onjn ony milòlu ab af.

⁴ Ke agj a fej óny mebi ec'elum. Ke ign lel yow ab ec'ese eru usu a nfaci ij owi k'éym. [†] Nyam b'ow jej agj a eke b'èbirir marem marem a lele agj a eke èbirir ke b'ij nfaci ab ab e low ok.

⁵ K'òcr os owi k'ucur any, sos em inj ony yec'a ce ek'onyn a eci. Tasi em a, Nyam in obi li dad nine:

Mi k'ow mi walm m'elum'j es legj kaka, mi k'ow m'ígnm m'elum'j es legj kaka. [†] ⁶ Ow onj s'otu eke si ki dad omn em tasi s'ese:

Es Kotòkò el em ec'abu elum es, mi k'úrum erjn kaka, egn kaka k'ótum kokm im low njn. [†]

⁷ Ðkan ony ec'anym em ec'idr esel a eke òb ony Nyam ec'odad a e kokoba a. Èkan elele a eke -l'ìir eb tonj ke -l'uwr a, ke èbr el ec'omn a e lakr a. ⁸ Ow akpl e k'uwr any eke Jesu Krist itjnm: legj ek'ec ab em, yefenyina lele segj fej ab, in ec'elele a ce li b'anj.

⁹ Ki yèbr low yegm mramra k'irmn ony. Sol ek'el ob ij ec'a éelm agj a eke b'elum a low legj kaka. Eke ow el bibm e si b'èjn Nyam em a b'ow ey s'ij lèc, ke yec'anake akpl a.

[†] **12:16** Nuñ Ðb 25.29-34. [†] **12:21** Ðkm Ok 19.12-13; Ol Ðkn 9.19. [†] **12:22** Sion:Jerusalem e nin ejeci nyam ana. [†] **12:23** Ðkm Ok 4.22 em a, yogj *ey krekre* a el Israel nimum a. Gbèkò anja Ebre e lel na em, ow el Krist eci jam us esel a fej, egn lele oyow ab eke ir eb Nyam ab a. [†] **12:24** *Abel* el Adam lel Èv ab ec'iy. Lisijim likpekp Kayen ibi'r. Nuñ Ðb 4.8. [†] **12:26** Aje 2.6, Septant em ec'odad eke wel oc. [†] **12:29** Èkn Ol Ðkn 4.24. [†] **13:3** *ony lisijimel ek'anj sobel em*:èkn Ebre 10.32-34. [†] **13:4** Grek em a odad a el: *ke ign lel yow ab ec'ob erur ob ab af skpl owi k'ánn*. [†] **13:5** Ol Ðkn 31.6,8; Joswe 1.5. [†] **13:6** Selu 118.6, Septant em ec'odad eke wel oc. [†] **13:10** Anja, afr ec'egb waw usu lala tasi a e low, yogj a eke Krist ey a; èkn Ebre 9.11-14; 23-26; 10.19-21.

¹⁰ Ey, s'ony egb waw usu, † etɲ egb waw esel a ɔnym abusu eke k'ij ob eke b'ann egb waw usu yogɲ ow a. Tasi em a, el, Nyamel gbel ab em -li bi kok juma. ¹¹ Yogn, Jwifel ec'egb waw es ligbel a b'oc mindey a e mebl a im ey usu lala tasi a sikpl es ɔny oc eci, etɲ wɛl b'ot mindey a ok ɔkm im gben ofɲ. † ¹² Na sosome anake Jesu yeji uwm Jerusalem, † ke n'im l'uw eb a e saw a, yec'etɲ ke in e mebl ab em, li yɔyɔg agɲ e sikpl ab es a. ¹³ Ow sosome a, s'okr ɔkm s'imn s'ɛɲan in gben yogɲ, † s'ɛgɲn wɛl ijr ey gbre nenyembri nyam a ese in ec'ab af. ¹⁴ Wus af aɲa, s'ir eb nyam eke k'ow anm sɛgɲ fɛɲ ab em, gbɛkɔ ey, eb a eke b'ow anɲ lɛgɲ anym em a s'am ɔl es. † ¹⁵ Eke ow el eɛen a, ow akpl eke lɛgɲni nyam nyam fɛɲ, si k'ɛcr Jesu em s'ɔɲ ey e koklm fɛɲ uyu im Nyam ec'any af. Na anake el ey ec'egb eke s'am waw a. Eɛ, ke ey e neny em e bia fɛɲ eke b'ow anɲ ey ɔkm a, ɔɲ in e nin a agb. ¹⁶ Gbɛkɔ k'ijal es eke ki kokr low mamn ke cɛcr yec'a eke ɔnyɲ a, aɲke amua anake el segb waw eke b'akpl Nyam sos em a.

¹⁷ Elumn ɔny ec'idr esel a ke isr es el ec'any af. -N'am ew ɔny nyamn af aɲke ow it eke -li k'awl ɔny ec'ow -l'ok Nyam. Ow sosome a, eke b'elumn el, -li b'ow -li kok el e juma a sos em iɲɲ em. Eke ow elm eɛen, -li b'ow -li kok juma a abr ɛny em etɲ k'ow ɛɲnmn low kaka.

¹⁸ Nɔɲan Nyam ɔɲɲ ey. Ey s'uw any tasi eke si k'ɛknm low eke k'ɔɲ s'okr ey sosi ɔw af. Tasi em a, sɛgɲ fɛɲ si b'ɔl low sɛnyɲ sɛnyɲ e kok es. ¹⁹ M'am ibrm ɔny atrm em, ɲɔɲan eke mi k'ewl fafa m'ow ɔny ec'araɲɲ.

Nyam ɲɔɲɲ lele esɲɲ es abal el ab

²⁰ Nyam anake b'ɔɲ ey erm es ey a. L'igbm ey Es Kotɔko Jesu ek'el mɛɛɛb ɔsu es ligbel a luw em. Etɲ in e mebl a ec'egb waw a ɔɲ ey sinn nyam ek'ɔnym uwr.

²¹ Ke Nyam na sɛgɲ fɛɲ ɔɲ ɔny ɔtur kokr low mamn, kókr yec'a eke li b'erur a! Ke l'ɛcr Jesu Krist em li kok ey em, low yec'eke b'aw'r a! In ec'el anygbel sɛgɲ fɛɲ! Amen!

²² Agɲ lisijimɛl, m'am dad ɔny eke k'irir erm ew em, sos es atr e sodad amua. Tasi em a, lel a eke mi non a ɔfum nonɔ. ²³ Sica kin amani nyam: ey lisijim Timote anɲ sobel em ey ɔkm. Eke l'ow fafa, in yɔny si b'ow s'ow s'ɛkn ɔny.

²⁴ ɛsɲɲɲɲɲ ɔny ec'idr esel a fɛɲ lele Nyam ec'agɲ lala ab ab. Itali ec'agɲ a ek'anɲ aɲa a yeji am esɲɲɲɲɲ ɔny. ²⁵ Ke Nyam ɛdɲ ɔny fɛɲ ɔwrɔ!

† **13:11** Bèbmɲ Ob Ap 16.27; Awl 19.3. † **13:12** Jan 19.17-20. † **13:13** *gben yogɲ*: Jwifel amua eke wɛl non lel na am awɲ a ec'a, Jesu e jam us a ibrm eke wɛl k'igɲ eb ir sig a elu es ke wɛl ɛkn Krist ab ec'eb ir owr a. † **13:14** ɛkn Ebre 11.13-16.

Jak e lel ek'awñ Ów ek'it eke wel k'uw any

Bwo el Jak ee? L'el ey Es Kotoko Jesu lisijim (Matie 13.55, Mark 6.3, Galat 1.19, 1 Korent 15.7). L'el Jerusalem e Nyamel a ec'idr esel ab em e nyam (Ob Kok 15.13-21, Galat 2.9). Jak non lel na awñ Israel ec'eb lew yony a, gbeko ow elm Amani Sig em ec'eb lew yony a. Anja ow el Jwifel a ek'itññ erm em el Jesu eci, ke gbre ijr a sosisem anñ Palestin ok okm omu es im ir susu ejec'a oglog, Krist eci jam us esel feñ ek'el Nyamel ek'usr Israel ek'el Nyam ec'agn a usu a. Jak ec'a, agñ amua anake el Nyam ec'agn tasi a. In e lel ab em, n'am dad wel eke wel k'usur erm gbre ij em, wel el esewru, wel is es ke wel kok low ese elel eke omñ b'erur ab af. N'am ewar egbrenñbi eke k'ocm el ec'os a ewrm sos ow af etñ n'am atr ogboru sos es.

Nuñ krekre ab em, Jak am elu in e lel ab em ec'ow a eke li b'ow li dad a e low okm. Nuñ yony em a, n'am dad agñ lisijimel a eke k'ew sos erm, yec'etñ ke -li k'usrmñ egbrenñbi sos -l'akamn ogboru. Ko tasi em ow it eke -li k'elum ogboru abu anñke -l'el agñ eke egbrenñbi a b'eb el ec'abu em ec'ob feñ. Nuñ 3.1 ton nuñ 4.12 em a, Jak am dad agñ a eke b'ocr el sosi esewru, ke am erur eke ki yegm agñ ejec'a Nyam odad a, aru sos ew lele ow es atar ab egb es, ke ew erm sodad eke -li b'ow -li dad ab af. Nuñ 4.13 ton nuñ 5.6 em a, n'am ewar egbrenñbi eke k'ew erm sos ew lele enyembri yony yony owi ab e lis.

Lel a ec'uwr em a, n'am okn wel eke wel k'inym es kikri gbre ijr em, ke wel n'ojññ Nyam agñ a ek'anñ sos es ow em a lele ólu ab eci.

Esññ

¹ Em Jak, Nyam lele Es Kotoko Jesu Krist ab e juma kok es, m'am esññ ony feñ ek'eel eb lew yony a † eke omu es wus na nimum af a.

Gbre em ec'omñ ony lele sewr ab

² Krist em ec'agn lisijimel, eke b'obar gbre, es abur akpasu akpasu a, ke sos em iññ ony, anññ ehe em, ³ anñke ese elel eke ony yeji uwr any ab af, eke ony eci Nyam

ec'omñ a eke onyñ a b'akm ebm ekn es a, ow b'ow ony erm susu inymñ es kikri. ⁴ Inymñ es kikri kpekñ low low feñ em, yec'etñ ke ony e low kok feñ em iyr neny iññ nuñ, ke k'onymñ low kaka feñ ec'es abur. ⁵ Ko eke ony em ec'egñ nyam onym sewr eke k'uw elel eke li ki kokr ke n'inym es kikri ebm ekn owi em a, l'ibrm Nyam, ke ow yegm'n, anñke Nyam el erm mamnu ek'omñ egñ ob kaka ñkpes em. ⁶ Gbeko ow akpl ke l'ibrm omñ em, ke bebar k'anm em. Egñ eke bi bebar a, anñ ese okij e mra eke lef b'onny didm es ab af. ⁷⁻⁸ Egñ ikñ na kí tutr eke Es Kotoko b'ow onñ n yec' a eke n'am ibrm a, anñke l'el egñ eke ucum low nyam onym es ke bi cecm any in ec'es an em.

Gbor lele ob ony ab

⁹ Ke Krist eci jam us es ek'onym ob a ntotñ ok eke Nyam ony igbl'l ogñ a sosisem. † ¹⁰ Ke Krist eci jam us es ek'onny ob a, yeji sos em iññ eke Nyam ony is'r es a sosisem. † Ow it eke li k'uw any eke in ec'ob ony a elm low kaka wus af anja, etñ in obi b'ow ec es'elel eke suw mamn b'uw es kpbab ey wus ab af. ¹¹ Ese elel eke ligbn b'afñ onyñ suw, ke bi wewr in e dodo ab es, ke suw eci sakpl a b'irm a, eben nenyembri nyam gbrenñbi yeji b'ow uw digñ in e sijuma ok es.

Ebm ekn lele meju ab

¹² Ehe él egñ eke b'inym es kikri ebm ekn owi em a eci. Eke n'inym es kikri a sosisem Nyam b'ow onñ n sel a † eke l'ewar agñ ek'erur ir a. ¹³ Eke meju ow egñ em a, ke li kí dad li k'ese: «Nyam anake eju'm a», anñke Nyam meju owi anm in em. Ow sosisem l'éjum egñ kaka. ¹⁴ Sica eke egñ ey meju owi em, ke in obi in obi ec'ow tutr enññ anake onñ n l'owñ meb a. ¹⁵ Etñ emeny ow tutr enññ eke b'anñ egñ em ow a, b'is egñ sikpl. Etñ ca eke sikpl a b'agb afññ es a, ow b'ism egñ luw ab. ¹⁶ Erur em ec'agn lisijimel, k'éjurir ony sosi: ¹⁷ sob ap amamn feñ b'anñ Nyam ogñ ow; Nyam ek'el usuayl eci kok es a ogñ ow b'anñ ow; in em low itññ kaka anm; n'am titññm ese usuayl lele ncebn ab af. ¹⁸ In obi l'erur; etñ n'ow ey sel in ec'odad ebl nawre ab em, yec'etñ ke s'él mob mob feñ eke li kok anñ owr a e krekre.

Egñ Nyam ec'odad eb ke án es af

† **1:1** *Eb lew yony:* Jak am non lel awñ Jwifel feñ ek'el Krist e jam us esel krekre ek'anñ Palestin ok okm omu es im anñ susu ejec'a, oglog Krist eci jam us esel feñ ek'el Nyamel ek'usr Israel, ek'el Nyam ec'agn a usu. † **1:9** *Nyam ony igbl'l ogñ:* Krist eci jam us es eke bi kok Nyam juma tasi a, it ek'uw any eke, eke l'el gboru wus af anja yeji, ke Nyam anake ssum oc'r a; afr ow b'ow onñ n ob ony ek'el in ec'ehe. Ekan 4.10; Efes 2.6-7. † **1:10** *Nyam ony is'r es:* ow it eke gbrenñbi k'uw any eke, wus af anja in ec'ob ony a b'ow ec. Eke l'uw na any a, ke afr li b'ow n'enñ ehe, ek'el in ec'ob ony tasi. † **1:12** *Grek em a sel a ke sel eññ e tufe:* ow el any eb e meny ewr, ek'el ebm ekn eke wel b'akm es ec'ob ap eke wel b'enñ.

19 Erur em ec'agn lisijimel, sica egn nyam nyam feñ ign loru es iri low ok es sos em, nõfr odad ke k'èblm erm fafa, 20 anke erm bebl b'õñ egn am kokm low ek'el nenymbri nyam Nyam ec'any af. 21 Na sosisem, ignn low ññ feñ eke bi ñññ ony ec'es an a elul es, ke èbr erm es ey em, Nyam ec'odad eke wèl dad ony ek'otu eke k'eb ony ec'abñ elu es a.

22 K'èjurir ony sosi ki dadr k'esre: «S'irir Nyam ec'odad a ce»; kò kòkr ese elel eke irir ab af. 23 Kò egn ek'am iri odad a ke ósum a, anñ ese egn ek'am ekan in sosi akroñño em elel eke n'anñ, 24 ke ca li b'ony any l'oc es ke kpekñ li b'ijl elel eke n'anñ ab es a. 25 Kò egn eke b'ew ol sobo a eke b'õñ egn el lewi a † erm, ke b'ucu ony es, ke am dadm esme: «m'iri ce», ke b'ew erm af kok a, b'ow eññ Nyam ec'owro in ec'ow kok em.

26 Eke egn bi tutr eke l'el Nyam nuñ ign es, etñ l'ewm erm in ec'odad dad em a, n'am ejur in sosi, etñ in e Nyam nuñ ign a el òfr òfr. 27 Kin yeci ek'el Nyam nuñ ign nawre tasi Nyam ey Es ec'any af a: ke èw uwiyñel lele eñnyow ek'anñ gbre em a e low erm, ke ósu sos wus na e sikpl owi em.

2

Agñ es jej

1 Agñ lisijimel, ony ek'onyn omñ ey Es Kòtòko Jesu Krist anygbel Es em a, ki jejr agñ es. 2 S'óc low nyam si bèbmñ: eke gbrenñgi nyam ok gbad mamn, elu sika kpatrowa, etñ ow ey ony e luku as ec'araññ, etñ gboru nyam yeji ew mob esn sos ow ey ony ec'araññ, 3 b'ow onyn gbrenñgi a ec'elum ligbel etñ b'ow onñ in li sig es any esel ec'usu a. Etñ sica b'ow dadr gboru a esre: «[J, inym es afr, oglog sig es wus.» 4 Eke ow el eben, ke ow elm agñ am jejr es ab ee? Ow elm ów tutr enuñ ana ee?

5 Igññ loru es, erur em ec'agn lisijimel: Nyam sosum wus na ec'ogboru a ot yec'etñ ke -l'el omñ em ec'egbrenñgi, ke -l'ij gbrenñgi usu a eke l'ewar agñ ek'erur ir a ec'aja. 6 Bla sosisem, bi kokr gboru sos keskes ee? Kò ow elm egbrenñgi anake b'ijr ony gbre ke b'ot im ony jej ok usu ab ee? 7 Kò ow elm el anake -li b'ifñ nin mamn na ek'ijr ab ee?

8 Kin Nyam Lel ec'odad eke am dad: *B'ow erur egn kaka feñ ese ñ obi af*.† Na, Nyam e gbrenñgi usu a ec'ol gbèl ana. Eke b'elumn ol na a, ke ek'ow akpl a. 9 Eke ony ec'ow kok em bi jejr agñ es, ke sikpl anake

am kokr a, etñ ol b'ow ob ony low. 10 Eke egn b'õsu ol a, etñ l'õb nyam es a, ke l'õb ol a feñ es ñ. 11 Etñ egn a eke dad nine: *K'ijm nfaci a*, in ce li dad eke: k'ibim egn. † Na sosisem a, eke ijm nfaci etñ ibi egn a, ke eluam ol a ana. 12 Dadr ke kòkr ow amamn ese agñ eke el yeji wèl b'ow jej el ec'ow ok ol eke b'õñ egn el lewi † ec'ab af. 13 Egn eke onym soññ ikñ a, in yeji Nyam k'ow ikñm'n soññ anke soññ ikñ akpl akm jej ok. †

Omñ lele juma kok ab

14 Lisijimel, eke egn bi dad ese: «M'onyn omñ», etñ n'am kokm ow e low a, ke omñ na b'ow eb elu'l es ee? 15 Etñ eke egn lisijim oglog lisijow nyam onym ob sos ew lele ob ij ab, 16 etñ ony em ec'egñ nyam dad el nine: «Imn erm es ey em, ogbur al, lok iy ony!», eke omñ el yec'eke akpl sos megl ec'a, ke na bla ow b'ow eel el ee? 17 Eben nenymbri nyam, omñ yeji, eke l'elum in e low kok omñ a, ke l'uw ñ.

18 Kin ow eke wèl otu eke ki dad egn na! «[J ony omñ kò em, wèl b'ekn em e juma kok a. Yeğm im ñ ec'omñ a eke juma kok anm em a; etñ em, m'ow mi yeğm'ñ em ec'omñ a juma kok em. 19 Ñ yeji ub nawre eke Nyam nyam coco anñ. Ow akpl! Abñ enuñ yeji b'ub'r nawre etñ erññ b'ony el -l'ufñ.»

20 Nyamb egn, kò uwm any eke omñ eke juma kok anm em a el òfr òfr ee? 21 Kò Nyam ocm ey lagñ Abraham egn nyim nyim in e juma kok em, eke l'oc in ec'iy Isak n'im eke li ki kok egb waw ab ee? † 22 Èkn eke omñ lele juma ab b'okr af juma kok em, anke Abraham, in e juma kok a anake onñ in ec'omñ a el omñ tasi a. 23 Eben Nyam Lel ec'odad eke dad a iy neny: *Abraham ony omñ Nyam em, ow onñ Nyam oc'r ese egn nyim nyim af, etñ esñ'n Nyam e lawl*.† 24 Sica ekan eke Nyam b'oc egn egn nyim nyim in e juma kok em, kò ow elm omñ soññ coco eke n'onny a sosisem.

25 Eben ow ecr Rahab facyow a ec'a yeji. Nyam oc'r egn nyim nyim, legñ eke l'eb Ebre eyñ a eke wèl erm ow es lol em eke k'ekn eb a, † ke l'elum wèl abu wèl eb ejağb ejeci im a. Low na el juma ek'in ec'omñ a onñ li kok. 26 Tasi em a, ese elel eke sos megl eke sel anm em a el ob ek'uw ab af a, eben nenymbri nyam, omñ yeji, eke juma kok anm em a, l'el ob ek'uw.

3

Neny lele anm ab

† 1:25 ol sobo a eke b'õñ egn el lewi a:ke Nyam ec'odad a nimum ana. Etñ ek'egñ b'elum Nyam ec'odad a, ke n'anm sikpl kok owi em ij. † 2:8 Ob Ap 19.18. † 2:11 Okm Ok 20.13-14; Ol Okn 5.17-18. † 2:12 Bèbmñ 1.25 ab ab. † 2:13 soññ ikñ akpl akm jej ok:èkan Matie 5.7. † 2:21 Èkn Nuñ Ob 22.9. † 2:23 Nuñ Ob 15.6. † 2:25 Èkn Josue 2:1-25.

¹ Em lisijimel, k'èrurir ek'agñ nɔnɔ ɔny em k'el low yegm esel. Uwr any eke ey low yegm esel, wel b'ow jej ey ec'ów ok tuɔtuɔ akm agñ fɛñ ec'a. ² Ey, ów nɔnɔ em a si b'irm. Ek'egñ iram in ec'odad ebl em, ke l'el egñ tasi ek'otu eke k'osu in e sos. ³ Si b'oc lowili s'ucu meb s'elu gbañko nenyem eke li k'elum ey; etñ lowili ab em ce, si bi nyimn gbañko a nimum. ⁴ Etñ mijetñ ek'agb bɔbɔ yeji, lef e læc a b'ony didmñ es; nyimn ob likekli a ce eke nyimn es a b'ony es a, anake b'oc im'n yogñ eke l'erur a. ⁵ Neny yeji eben. Anm el sos megl ec'ob likekli nyam eke bi dad ów egbel.

Al mbɛbl yeji b'etul akp ligbel. ⁶ Anm anñ esɛ al af. Anm ek'anñ ey e sos megl em a, el low nñj kok fɛñ ec'ob eke bi nñjn egñ ec'owr anñ ec'ów fɛñ. Etñ low nñj fɛñ eke wel bi dad a b'anñ gbɛ ij usu ow. ⁷ Egñ ɔtu eke ki yegm mindey fɛñ low elum'n: ɔr o, mindey eke b'eri es lok lok o, lele ɔcn ab; egñ ɔtu eke k'akm el es. ⁸ Kɔ egñ kaka ɔtum eke k'akm anm es; l'el ob nñj ek'egñ k'ɔtum ɔnym es inyam es tin segñ fɛñ, l'el sekp nñj eke b'ibi egñ. ⁹ Si b'oc anm em s'elu ey Es Kotoko Nyam, ey Es bia. Etñ anm ab em ce, si b'ofn agñ eke Nyam kok ot'r es a. ¹⁰ Low mamn eci sodad lele ofn ab b'anñ neny nyam ab em ce ok ɔkm. Lisijimel, ow k'el eben! ¹¹ Mij nñj kaka anm eke in em mij mamn lele mij nñj ab b'anñ am ok ɔkm. ¹² Kɔ likñ nyam ɔtu eke k'osu likñ ejeci ec'ey ee? Kɔ okij em egñ b'ɛñn mij mamn egñ ee?

Sɛwr eke b'anñ Nyam ogñ ow

¹³ Kɔ ɔny em a egñ nyam anñ ek'el sɛwru, nñj em ɔny es ee? Ke l'elu in ec'es an mamn a ɔkm, sɛwr lele frɔrɔ el ab ec'ów kok em. ¹⁴ Kɔ ek'ony ec'erm em nyamneyr nñj lele ñkre ec'abñ ab anñ a, k'ɛwr sos eke ɔnyñ sɛwr, k'ɔnyñ low nawrɛ k'itñnin. ¹⁵ Sɛwr akpasu na anm afr Nyam ogñ ówm; ow el wus na eci, ek'el agñ em eci, ke el agñ eci. ¹⁶ Tasi em a, yogñ eke nyamneyr lele ñkre ec'abñ ab anñ a, neny af okr anm, etñ ów enñj fɛñ b'anñ yogñ. ¹⁷ Afr eci sɛwr a el sɛwr mamn eke b'is erm es ey, ɔnym low læc em, ke b'ony agñ okr af erm es ey em. N'ony agñ e sɔrñ ikn etñ li b'elu low kok mamn ɔkm. In l'elm enyembri yony yony es, n'anm ogog nyam. ¹⁸ Agñ eke bi kok low fɛñ erm es ey em a, b'ewl erm es ey el em, etñ ow ec'ey eke wel b'ow a el es an mamn.

4

Òcr η sɔsi ɔñ Nyam ke ákm agñ es

¹ Bogn ów esu lele mum ogñ ab b'anñ ow ɔny em ee? Kɔ ow elm ɔny ec'erm em eci sow tutr enñj ec'erur em ow b'anñ ow ee? ² B'ɛwr ob ek'elm ɔny ec'a nyamn af etñ éñnmñ; ob ek'elm ɔny ec'a b'aw ɔny, etñ ɔtumñ éñnmñ, ow b'ɔñ ɔny eel agñ ibiu. B'ɛsur ów ogññ mum, tutr yec'ek'am ɛwr nyamn a, k'ow éñnmñ, anke ibramn Nyam. ³ Etñ eke b'ibrmñ yeji éñnmñ anke úwmñ ibrm. ɔny e tutr a b'el tutr nñj; yec'eke b'ibrmñ a, ɔny e lis ec'erur e kok eci. ⁴ Enyembri yony yony esel, † kɔ uwmm any eke, eke eel wus na e lawl, ke eel Nyam ec'efnu ee? Egñ eke b'erur eke k'el wus na e lawl a, el Nyam ec'ifnu. ⁵ Kì tutar eke ow el ɔfr ɔfr ce Nyam Lel am dad eke Nyam b'ogñ uwernñ abñ a eke l'elu ey em a eci. ⁶ Eɛben yeji emeny Nyam elu in ec'erm mamn ɔkm etñ n'ɔñ ey abusu ek'agb akm low fɛñ, anke Nyam Lel dad nine: *Nyam b'ɔɔr agñ eke b'ɛw sos a abr; etñ li b'elu in ec'erm mamn ɔkm agñ eke b'is es a e lis.*[†]

⁷ Ca gbɛ òcar ɔny sɔsi ɔññ Nyam, ògññ agñ ar; etñ li b'ow l'uru l'egb ɔny es. ⁸ Èrir owr titmñ Nyam, etñ li b'ow l'eri l'ow li titm ɔny. Sikpl esel, yoyɔgr sabu ngbrɔññ sikpl em; ɔny eke bi cɛcmñ any a, àyalil ɔny e mɛrm a! ⁹ Low dúdu ɔny, ìknñ ɔññ, àñññ sɔrñ em; ke ɔny e miyer ifi ítññ el ɔññ ikn, ke ɔny e sos em ñññ el sos es ow. ¹⁰ Ìsr es Es Kotoko ec'any af, etñ li b'ow n'ony l'igbl ɔny ogñ.

Kì jejm egñ kaka fɛñ e low okm

¹¹ Agñ lisijimel, kì dadr ów enñj k'okarir af; egñ eke bi dad low nñj ok lisijim af, oglog b'òb'r low kpɛkñ a, bi dad ol ec'ów enñj, etñ b'òb ol low. Ek'am jej ol e low ok ke elm egñ eke b'elum ol, kɔ in e jej ok es anake am el a. ¹² Nyam sɔny ce eke b'ɔñ ol a, in ce l'el Jej Ok Es; in sɔny coco l'otu eke li k'eb l'elu es ke l'ibi yeji. N eke am dad egñ kaka fɛñ e low nñj a, ayaf b'ocr ñ sɔsi ee?

K'èw sos

¹³ Sica ɛwr erm, ɔny eke bi dadr esre: «Yɛfɛnyna, ow k'òdm efi, si b'ow s'im eb na em s'ij lakpo nyam, s'ól an s'ɛññ os.» ¹⁴ Úwmñ ɔny ec'efi ec'owr anñ a ec'elel eke b'ow ecr ab any! ɔny anññ esɛ jru eke b'ey, ke kpɛkñ b'oc es ab af. ¹⁵ Kin elel eke ɔtur eke kì dadr a: «Eke Es Kotoko egñ etñ s'anñ owr a, si b'ow si kok ów a eke s'am aw s'eb a.» ¹⁶ Ow eke kì kok a anñ, etñ am ɛwr sos, ɔbr nenyem. Sos ɛw akpasu na akplm. ¹⁷ Na sɔsiem a, ek'egñ uw low mamn any eke kì kok etñ li kokm a, li kok sikpl.

† 4:4 Enyembri yony yony eselodad na Grɛk em a: *afacu*; ow el egñ ek'ígñm Nyam sɔny coco nñj, ke b'ign ob ejeci ek'elm Nyam yej'a nun; Matie 6:24. † 4:6 Nyandre 3.34; 1 Pier 5.5.

5

Egbrenḡbi ec'ewar

¹ Sica egbrenḡbi, iḡḡn loru es. Low dúdu ony, ikḡḡn onḡ gbre a eke b'ow owr ony a sosisem! ² Ony ec'ob ony a uḡḡ es, etḡ sisḡ ij ony ec'ob sos ew a. ³ Ony e sika lele ony e jete ab ab ok adagra; adagra ikḡ na b'ow ij ony e danḡu etḡ b'ow ḡuḡḡ ony e sos meḡl a ese al af. Kó uwmn any eke seḡḡ uwr; etḡ am asr ony ec'ob ony luku ee? ⁴ Eḡḡḡm eke ki soḡr ony e soḡm juma kok esel a labm. Iḡḡn loru es irir dedeku eke -n'am onḡ ony a: juma esel eke b'ub ony ec'egb a eci onḡ ikḡ a, Es Kotóko ek'el afr lele wus ab ec'ar es ligbel a iri. ⁵ Anḡḡ wus na ijr eb, kokr ów ek'erurir. Etḡ ese mindey af ijr mob agbr; iir sinon ony e luw e leḡḡ eci. ⁶ Agḡ eke kokm low ḡuḡ kaka a, óbr el low, -li dogḡnm sos etḡ ibir el.

Gbre ij em eci low eku

⁷ Na sosisem agḡ lisijimel, úsurir erm tonḡ bake Es Kotóko ów. Ese elel eke egb ewl es b'eku tonḡ nyam krekre lele es abal el ab b'an, yec'etḡ ke l'úb egbey amamn a, ony yeji èkur eben. ⁸ Ony yeji úsurir erm, inymn es kikri anḡe Es Kotóko eci mowrer a titm.

⁹ Agḡ lisijimel, k'èbal erm k'okarir af, yec'etḡ ke Nyam kí jejḡm ony e low okm. Jej ok es a ow inym es lisany. ¹⁰ Agḡ lisijimel, okan kokoba ób esel eke dad odad Es Kotóko e nin em a e gbre ek'ij erm susu em a, ke ony yeji kókr eben. ¹¹ Si b'aw el eke Nyam edḡ el ówro, el ec'erm susu a sosisem. Irir elel eke Job ij gbre erm susu em, ke ow e nuḡ edḡ em a Es Kotóko Nyam edḡ'n ówro a. Nawre, Es Kotóko Nyam ony agḡ e soḡḡ ikḡ, etḡ li bi kok wel low mamn.

¹² Sica agḡ lisijimel, ów a feḡ e mi dad ony a e nyam ek'onny any el: ke ony eci "ee" él "ee" ke ony eci "njan" él "njan"; kó k'òcr afr lele wus ab e nin em, oglog akunda ejec'em k'ijal k'okr ony sosi af, yec'etḡ ke k'éymn Nyam e jej ok ab em.

Gbre ij em e Nyam ḡoḡḡ

¹³ Sica ek'onny em ec'egḡ nyam anḡ gbre em a, ni ḡoḡḡ Nyam. Etḡ ek'onny em ec'egḡ nyam anḡ sos em inḡ em a, l'égḡ ej li koklm Nyam. ¹⁴ Ek'onny em ec'egḡ nyam anḡ ol em, l'ésḡ Nyamel em ec'agḡ ekpekr a, ke wel ḡoḡḡ Nyam onḡ'n, ók'r mun nuḡ Es Kotóko e nin em. ¹⁵ Omn em eci ḡoḡḡ ikḡ na b'ow eb olu a elu es ewlm'n; Es Kotóko b'ow ony igbl'l ogḡ, etḡ eke li kok sikpl yeji, ow b'ow oc ap'r. ¹⁶ Eḡḡḡ ony e sikpl ebr ony ófr em, ke ḡoḡḡan Nyam onḡanin, yec'etḡ ke éwal. Neny nyam es e ḡoḡḡ mamn a b'onny lec noko. ¹⁷ Kokoba ób es Eli yeji, eḡḡ ese ey af. Ni ḡoḡḡ Nyam tuotuo in ec'erm feḡ em eke nyam k'anm,

etḡ wus ab af nyam anm tonḡ ow ij akpo nyahan lele likpr ab. ¹⁸ Etḡ emeny ni ḡoḡḡ Nyam, etḡ nyam an onḡ egb ósu. ¹⁹ Agḡ lisijimel, ek'onny em ec'egḡ nyam irm low nawre ec'ejagb af, etḡ ony em ec'egḡ nyam oc ow'r a, ²⁰ okan low na: eḡḡ eke b'ow ony sikpl es nyam oc es ejagb ḡuḡ af a, b'ow eb sikpl es a ec'abḡ a elu es luw em; etḡ sikpl noko a eke eḡḡ a kok a b'ow ony oc ap.

Pier e ləl krəkrə ek'awŋ Ów ek'it eke wəl k'uw any

Bwo el Pier ee? Pier el Jesu ec'erm esel ləw yony a eke sɔsum ot ab em ec'anymu. Pier, Grek em a nin, etŋ ow e nyandre el "Lob". Jesu in obi ɔŋ'n nin na. Ebre em e nin e l'ij a el Simo. Pier el Galile wus af ec'egŋ; in e baŋŋ a el Betsayida (Jan 1.43). In lele lisijim Andre ab, Galile ec'okij ab em -li b'ok muw. Gbəkɔ eke Jesu esŋ el a, -l'igŋ muw ok a -l'elɔ es etŋ -l'us ow jam. Sica eke Jesu uyu afr a, Pier ɔb in ec'Amani Mamn a e kokoba Jerusalem, Jude wus ab af lele Samari wus ab af ab. N'im toŋ l'ok Rom; yogŋ anake wəl ew'r oliŋk af ke l'uw a.

Ləl na em, Pier am dad eke Silven eke emeny wəl b'esŋ Silas a anake in el in eci ləl non es a (5.12). Pier non ləl na "Babilon" (5.13). Ke Rom ana. Ni non ləl a n'am awŋ agŋ a feŋ eke ɔny ɔmn Krist em, ke ɔmu es wus a eke yefenyina wəl b'esŋ Turki a ec'eb eb ab em a (1.1).

Ke legŋ na em a, ɔmn esel a ek'anŋ yogŋ a ɔbr gbre ijr. Ow sosiem anake Pier non ləl na awŋ el eke k'atr el sos es, gbre ijr a eke -l'ɔbar a sosiem a. Nuŋ 1.2-12 em a, n'am ɔkn wəl eke Nyam b'ow eb elu el es etŋ ow ew el aja ligbəl nyam es afr. Legŋ es abal el em a eke Jesu b'ow ewl ow a anake -li b'ow -n'ejŋn aja na a. Ow sosiem n'am dad wəl eke wəl k'ony ɔmn, ke wəl inym es kikri es abur feŋ ec'any af.

Nuŋ 1.13 toŋ nuŋ 2.10 em a, Pier am ɔkn el eke Nyam in ibrm eke we'n ki kok sayl owi. Nuŋ 2.11 toŋ nuŋ 5.19 em a, n'am ibrm eke wəl k'ony es an mamn agŋ a ek'onyŋ ɔmn a ec'araŋŋ lele wəl ɔfr em ab. N'am ibrm eke wəl k'eb Krist eke kokm low ɔbr kaka, ke eben yeji wəl ijr gbre a e lakr a.

Ləl a ec'uwŋ em a (5.1-14), n'am ɔm ɔmn esel a lele idr esel ab ab ɔw.

Esŋŋ

¹ Em Pier, Jesu Krist ec'erm es, em anake m'am awŋ agŋ a eke Nyam sɔsum ot a ləl na a, el a eke ɔmu es, † ke am ir eb ese etu agŋ af, Pɔŋ, Galasi, Kapados, Azi lele Bitini wus ab af a. ² Nyam Es, ikŋ anym sɔsum ot ɔny ese lele eke li bebŋ l'ew es ab af. L'ecr in ec'Abŋ ab em li kok ɔny eel agŋ lala, yec'etŋ ke elumŋ Jesu Krist, ke in eci

mebl a áyal ony. † Ke Nyam ec'owŋ a ləl erm es ey ab ab ény bobn ony.

Si kóklmn Nyam ek'ecr Jesu Krist em elu sel ejŋ ɔkm a

³ Si kóklmn Nyam, ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'Es! In eci sɔŋŋ ikŋ ligbəl ab em, n'ɔŋ wəl ewr ey em Jesu Krist eci luw em ek'anŋ igb a sosiem. Nene em anake s'am ɔmn low a eke b'ɔŋ ey s'anŋ owŋ a, ⁴ etŋ s'ɔtu eke sos em inŋ em, si k'eku aja a eke Nyam ew es in ec'agŋ ec'a. Aja a, l'oc l'ew ɔny es afr; yogŋ a eke ow k'ɔtum uŋŋ, ikpim, iram a. ⁵ Etŋ ɔny obi a, eke ubr nawre a sosiem, Nyam ek'ony abusu a b'ɔsu ɔny, ɔny e sɔg eci. Sel ejŋ ikŋ na, wəl b'ow uw'r any seŋŋ es abal el em a.

⁶ Na sosiem sos em inŋ iy ɔny em gbɔŋ, ek'ow it eke yefenyina em ses babur akpasu akpasu a k'owŋ ɔny sos es seŋŋ tel eci yeji.

⁷ Ses babur amua b'elum ɔny ec'ɔmn e sakpl a abu ey ɔkm. Sika ɔtu eke k'ujŋ, eben yeji wəl b'oc elu'l alm, wəl ékn eke l'el caŋ. ɔny ec'ɔmn a ec'a yeji eben. L'il an l'akm sika, gbəkɔ in yeji li b'ecr ebm ekŋ em. Na sosiem anake, legŋ a eke Jesu Krist b'ow ey ɔkm a, b'ow ejŋn es sɔsum, kóklm ləl anygbel ab ɔny ec'ɔmn a e sakpl a sosiem a. ⁸ ɔny, Jesu eknmn in etŋ eben yeji b'erurir ir. ɔny, eknmn in caca em a etŋ eben yeji b'ɔnyŋ ɔmn in em. Na sosiem anake sos em inŋ ligbeliy ɔny em a, sos em inŋ ligbəl eke wəl k'ɔtum dadm ow e low. ⁹ Sos em inŋ ikŋ na ɔnyŋ anke wəl sɔg ɔny. Na el ob ap a eke b'ejŋn eke ubr Jesu nawre a sosiem.

¹⁰ Sel ejŋ ikŋ na, kokoba ɔb esel ɔl es etŋ tutr in e lís e low. -L'ikŋ anym -li dad ob ap a eke b'ow ejŋn a e low. ¹¹ Krist ec'Abŋ a anŋ el em, etŋ ikŋ anym ewar Krist eci gbre feŋ eke b'ow ij a ləl ow ec'anygbel eke b'ow igŋ ab ab. † Kokoba ɔb esel a ɔl eke k'uw legŋ ab af eke ów amua k'ey a, ləl ow ec'elel eke ow k'owŋ ab ab any. ¹² Etŋ Nyam yegm el eke: odad a eke we'n am ɔb ow e kokoba a, ow'n elm wəl eci, kɔ ɔny eci. Sica, agŋ a ek'am ɔb Amani Mamn a eci kokoba a, cec ɔny odad a Abŋ Lala a ek'anŋ afr ow a ec'abusu em. Etŋ odad na, afr erm esel el obi yeji erur eke k'epi meny es em.

Lala em ec'es an

¹³ Ow sosiem, bebŋm sos low kok eci ke ányŋ any owŋ. ɔcr ɔny eci low ɔmn a nimum elul bibm a eke b'ow ejŋn ab em, legŋ a eke Jesu Krist b'ow ey ɔkm a. ¹⁴ Elumŋ Nyam ke ki kokm legŋ sig em ec'ony ec'ow aw a ek'anŋ ɔny em, gbujŋ ke

† 1:1 el a eke ɔmu es:legŋ ab em odad ebl a ek'anŋ Grek eci silɔl sjec'em a, bi yegm Jwifel ek'irm Palestin wus af a. Kɔ anja ec'a odad ebl na el Krist e jam us esel ek'ɔmu es wus nimum af a eci. (Bebŋm Jak 1.1 ləl ow ec'akr otar ab ab.) † 1:2 Ékn ɔkm Ok 24.3-8; Ob Ap 16.14-15; Ebre 9.22. † 1:11 Ékn Selu 22; Esayi 53; Luk 24.25-26.

uwr Krist any a e low. ¹⁵ Èel lala òny ec'es an nimum em, ese elel eke Nyam ek'esnj òny a el lala ab af, ¹⁶ anjke Nyam Lel em wel non: *Èel lala, anjke m'el lala.*†

¹⁷ Òny eci Nyam òny em a, òny b'esnj Nyam òny Es, in eke li bi jej egn fej e low l'ok nenyembri nyam em, egn egn ec'elel eke kokr ab em a. Ow sosisem, iir eb Nyam eci muru em segn a ek'anj òny eke k'anjn wus af anja. ¹⁸ Òny lagjel ec'elel eke b'iir eb ke ebr a, low kaka anm em. Gbeko òny uwr any eke Nyam enm ob ligbel etj oc sogr òny eb ir akpasu na em. Etj ow elm ob eke b'uj ese sika af oglog ese jete em af li sogrm òny. ¹⁹ Ko Jesu Krist eci mebl ek'il an ab em li sogr òny. In eke l'el egb waw ek'anj ese licebli ek'onym low obr ke itam em af a. ²⁰ Nyam iknj anym bebem ew'r es gbuaj etj kok wus nimum etj òny eci nimamn sosisem, l'elu ow okm segn na ek'el segn es abal el ab em. ²¹ Krist em anake b'ubr Nyam ek'igbm'n luw em ke òj'n anygbel a nawre a. Kin low a sosisem eke b'ocr òny eci nawre ub a lel òny eci low omn ab elul Nyam em a.

²² Òny eci low nenyembri nyam ec'elum a ayal òny eke k'eruririr nawre em tasi ese òny lisijimel ofr ce af. Ow sosisem, eruririr tasi em òny ofr erm lala em. † ²³ Òny wel ewr òny em etj em ewr owr na anm ob eke b'uw em owm, ko ob eke k'otum uwm em. Ee! Òny wel ewr òny em, Nyam ec'odad ebl a eke b'oj egn sel ke anj segn fej ab em. ²⁴ Nawre, anjke Nyam Lel dad nine:

agn fej anj ese suw af,
etj low fej eke b'oj el -n'ony any a,
anj ese ogm suw dodo af.
Suw b'uw es etj suw dodo bi kpab ey,
²⁵ ko Es Kotoko ec'odad ebl a anj segn fej.†
Odad ebl na el Amani Mamm a eke wel ob ok òny a.

2

Lebn a ek'anj owr a lele Nyam ec'agn ab

¹ Ògnj low fej ek'el low njn, yadj òny, enyembri yony yony, nyamneyr lel egn cak cak ab. ² Ese ey abu em eke wel ew af, erurir Nyam odad ek'el meny mij mamm a, yec'etj ke in ec'egn em a, ágbr ke éjan sel. ³ Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *ony, tatr Es Kotoko anm ekan in e sided a.*†

⁴ Òwr titmn Es Kotoko ek'el lebn a ek'anj owr ke agn ign elu es a, Nyam solum oc'r, l'ekn eke ow el sobo in ec'any af. ⁵ Òny yeji, ese mebn ek'anj owr af, èbr

usu Abj Lala ec'el a ec'us ab em. Ow b'ow òj okar af eel egb waw esel ec'eb eke wel ot ok saw, Nyam e juma kok eci, etj b'ow kokr segb waw Nyam ec'Abj a ec'erur em, etj Nyam b'ow eb Jesu Krist sosisem. ⁶ Etj kin yec'eke Nyam Lel dad:

Mi solum lebn sobo ek'il an m'oc,
etj mi b'ow m'ew'r es Sion † eb em ese loy em eci lebn af;

etj egn yec'eke b'oc omn elu'l em a,
sos k'ow owm es legj kaka.†

⁷ Òny ek'ubr nawre ec'a, lebn na il an nono ligbel; ko agn ek'ubm nawre ec'a lebn ofr ofr ce ow el:

lebn a eke el us esel ign elu es a
ewl meny el el loy em e lebn tasi,

⁸ etj l'el lebn eke b'eb agn akr
lob eke b'elu egn wus. †

-L'ok wus anjke -l'egnm -l'ubm Nyam ec'odad a nawre, etj na el low a eke Nyam bebem el ec'a.

⁹ Gbeko òny, eel *agn a eke wel solum ot a, Eb ebu a ec'egb waw esel a, agn a ek'el Nyam ec'a. Òny eel agn a eke Nyam solum ot eke k'ob ow egnel a e li kok a ec'amani.* In l'esnj òny eke k'okr okm ncebem em, ke li nyimn òny in ec'usuayl sobo ab em. †

¹⁰ Legj sig em a, òny elmn Nyam ec'agn, ko yefenyina em a eel in ec'agn ñ. Legj sig em a, Nyam onym òny eci sorj iknj, ko yefenyina em a n'ony òny eci sorj iknj. †

Òny es an nyim nyim agn eke elm nawre ub esel a ec'aranj

¹¹ Erur em ec'agn lisijimel, òny eel etu agn ek'ir wus af anja legj tel eci. Ow sosisem m'am dad òny: k'usr òny ec'ow aw enjnj a eke b'ogn òny eci liy mum a jam.

¹² Agn ek'uwm Nyam any ec'aranj a, onyn es an nyim nyim, yec'etj ke eke -li cicr òny yadj em ek'ony kokr ow enjnj, ke -l'otu -l'egn -l'eb -l'ekn òny ec'ow amamn a, ke legj a eke Nyam b'ow ow a, -li koklm ow ec'anygbel a.

¹³ Èlum abusu esel Es Kotoko sosisem, ke èlum eb ebu a anjke l'el agn a fej ec'es ew,

¹⁴ ke èlum in eci kpama esel eke l'abul ow enjnj kok esel eci low ob, lel agn amamn ec'aw a yeji. † ¹⁵ Yec'ek'el Nyam ec'erur a el ke òny ec'ow amamn kok a ábl agn ek'uwm low any eci nyamb ij a neny es.

¹⁶ Àan es ese ewi af gbeko, ke òny eci lewi ij a k'el'm gbad eke b'ocr lool ow enjnj es. Ko onyn es an ek'el Nyam ec'obow ec'es an. ¹⁷ Òny egn fej ec'elum. Erurir omn em ec'ony lisijimel a, onyn Nyam eci muru ke èlum eb ebu a. †

† **1:16** Ob Ap 19.2. † **1:22** *erm lala em* 1 Pier eci silel esig oglog ec'a: *erm fej em.* † **1:25** Esayi 40.6-8, Septant em ec'odad eke wel oc. † **2:3** Selu 34.9. † **2:6** *Ston:el* Jerusalem ec'eb a e nin. † **2:6** Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wel oc. † **2:8** Selu 118.22; Esayi 8.14. † **2:9** Okm Ok 19.5-6; Esayi 43.20; Okm Ok 19.5; Ol Okn 4.20; 7.6; Esayi 43.21; 9.1. † **2:10** Ose 1.6,9; 2.1,23,25. † **2:14** Èbmm Rom 13.1-7. † **2:17** Nyandre 24.21.

Aknj juma kok esel lele es ew esel ab

¹⁸ Ɔny, aknj juma kok esel a, elumn es ew esel eke bi kokr el e juma a es is em. Etnj ow elm el a ek'ony erm mamn ke el frɔɔ a ce k'eluumn, ko el a ek'el agnj tuotuo a yeji. ¹⁹ K'aw ke ony am ijr gbre ek'itamn eke k'ijr a, anjke erurir eke k'eel cecɛ Nyam eci. Eke ow el eɓen ke low senyn senyn ana. ²⁰ Tasi em a, blel ow el low njnj kokr, ke bogɔ ec'any ij b'ow enjan ek'egɔn ebr am ijr gbre ee? Ko ek'am ijr gbre low eku em, low mamn eke kokr a eci, ke ow el low senyn Nyam ec'any af. ²¹ Tasi em a, low na ec'anake Nyam esɔ ony a, anjke Krist in obi yeji l'ij gbre ony eci, etnj l'ew ony sewl es, yec'etnj ke ebr in e lakr a. ²² *In li kokm sikpl kaka etnj in e nenyum meju owi annm eym ɔkm.* ²³ In, eke wel wewr'r a, li wewrm egnj; eke l'ij gbre a, l'ijm luw l'okm egnj kaka af, ko l'oc in ec'omn a l'elu Nyam eke bi jej low ok nenyembri nyam em ab em.

²⁴ Oliknj ab af, Krist in obi oc ey e sikpl a ubu sos af, yec'etnj ke sikpl ec'a s'uw, ke s'ir eb nyim nyim eke b'akpl Nyam sos em.

In ec'abi a anake ewlm ey a.

²⁵ Tasi em a, ony anjn esɛ mɛceb ek'irm af, ko sica ony ewal meny ow mɛceb osu es † a eke b'ew ony eci liy nyamn af a ognj.

3

Ɔyɔw lel el ecel ab

¹ Ɔyɔw, ony ec'a, onyn es is ony ecel e lis, yec'etnj ke ek'el em a agnj nyam nyam anj ek'ubm Nyam ec'odad a nawre, ke ony ec'es an mamn em, -n'ony omn, ow k'elm odad ebl em, ² anjke -li b'ow -l'ekn elel ek'ony ec'es an a el lala lele elum em ab a. ³ Ony eci sakpl a itm eke k'el sos af eci ce: esɛ sin ec'otu mewl em, sika em miyob lele mob sus em ewi eci sus ab; ⁴ ko ke ony eci sakpl a el yec'a eke lol es ony em a. Erm frɔɔ lele betɛ ab anake el sakpl a ek'il an nono ligbel Nyam ec'any af, ke iram a. ⁵ Legɔ sig em a, ɔyɔw nawre wl lisel ek'ony omn Nyam em a, ony sakpl iknj na anjke -li b'elum el ecel. ⁶ Etnj esɛ Sara af, li b'elum Abraham etnj li b'esɔn ow: «Em egnj gbely.» Sica, ony eel in ec'ɔyɔw oto, eke bi kokr low mamn etnj egnbm low kaka feɔ es onym ony erjn.

⁷ Ɔyɔw ecel, ony yeji, ony ec'ɔyɔw ab ab ec'eb eke b'ow ir usu nyam a, ewr el e lis e low any. Ow it eke k'uwɔr any ek'ɔyɔw el ob fuɛfuɛ. Kòkr el e low elum em † anjke esɛ ony af, -li b'ow -n'etjn sel etjn a eke

Nyam b'ow ap ony a. Eke bi kokr eɓen a, low kaka k'ow eɔɔɔn ony e Nyam njɔn a feɔ.

Ɔjr gbre low nimamn eci, ko ow k'el low njnj eci

⁸ Uwr em ec'a, ony feɔ onyn neny af okr nyam, iknjn sɔnj, erurir ony ɔfr esɛ agnj lisijimel af, onyanin erm mamn, ke egnj egnj is es lawl ec'any af. ⁹ K'òcr low njnj k'òbarir low njnj any; k'òcr wewr k'òbarir wewr any. Ow eke ki kokr a el: ke ibrmn Nyam ec'owro a egnj a eci, anjke na sosisem eci Nyam esɔ ony eke k'ɔnj ony ɔwro esɛ aja af. ¹⁰ Kin yec'eke Nyam Lel dad: Ek'egɔ nyam am erur eke k'ony eb ir mamn,

ke úw ehe e seɔnj any a, ow it eke li k'edɔn in ec'anm a ow enjn e dad,

ke l'édɔn in e neny a yadɔ ec'ony.

¹¹ Ow it eke li ki kpab es low njnj e lis, li kok low nimamn ke l'ól erm es ey es low any at em.

¹² Li kók eɓen, anjke Es Kòtòko ec'anyamn a anj in ec'ey a eke b'ony es an mamn ab af,

etnj in ec'oru a b'iri el eci njɔn ebl a; gbeko agɔ a eke bi kok ow enjn a li b'atar wel ab. †

¹³ Ek'ony ec'erm feɔ em am ɔɔl low nimamn eci kok es, ke bwo ec'egɔ b'ow kok ony low njnj ee? ¹⁴ Etnj eke, legɔ nyam low nimamn eci kok sosisem am ijr gbre, ke ehe el ony eci! *K'ònyɔn agɔ eci muru etnj ki yebr erm mij kok ony!* ¹⁵ Gbeko ony ec'erm em a, sùsmn Krist sony ce es, eke l'el ony eci Kòtòko a. † Seɔnj feɔ, bèbmɔn otarir ony e low omn a ek'onyɔn a e low akr ókr agɔ a eke b'ow ibrm ony a. ¹⁶ Gbeko, ke ow el betɛ betɛ lel elum em ab. Ke ony ec'ów tutr em a abr enym k'anm, yec'etnj ke agɔ a ek'am onyn ony yadɔ a, ony ec'es an mamn Krist e jam us em a, es ók any. ¹⁷ Ow akpl eke tasi em a, k'ij gbre low nimamn e kok em, eke ow el Nyam ec'erur; ow a eke k'ij gbre low njnj e kok em a.

Krist ij gbre eb any ɔnj ey

¹⁸ Tasi em a, Krist in obi ij luw e gbre agɔ e sikpl a nuɔ af, akp nyam coco ce eci; in eke l'el neny nyam es a, l'uw ow enjn esɛl sosisem, yec'etnj ke l'ót n'im ony Nyam ognj. In, l'uw sos meɔl e luw, gbeko Abɔ Lala ewl meny ɔnj'n owr anj. ¹⁹ Ow em a,

† 2:22 Esayi 53.9. Akr 22 toɔn akr 25 ab, am elu Esayi 53 ec'odad eke dad libowi a eke b'ow ij gbre a e low ɔkm. † 2:25 mɛceb osu es:Luk 15.3-7; Jan 10.11; 1 Pier 5.4. † 3:7 Efes 5.25; Kolos 3.19. † 3:12 Selu 34.13-17, Septant em ec'odad eke wel oc. † 3:15 Bèbmɔn Esayi 8.12-13.

n'im n'omun in ec'any eb ec'amani ab es † l'ok abñ a feñ ek'anñ sobel em a. ²⁰ Ow el el a eke legñ sig em a obr Nyam any a. Nyam on in e low eku a am ibn, legñ ab em eke Noe am kok mijetñ ligbel nyam a. Agñ tel ce anake ok mijetñ ab em, ke ecr mij em eci eñ sel a; el feñ -l'ij agñ niwn. ²¹ Ów amua el mij ok nuñ a eke b'onñ ony sel yefenyana em a eci meny ewr. Mij ok nuñ na elm ey e sos megl af e sikpl a ec'es yoyog eci, ko ke égn eb ocr ñ nimum elul Nyam em, ów tutr ek'onym abr enym em. † Eñ mij ok nuñ na otu el, Jesu Krist e luw em ek'igb a sosisem. ²² L'uyu afr; n'anñ Nyam e lidr abu af. Sica n'onñ lec l'akm afr erm esel feñ, lele mob feñ ek'onny es ew lel abusu ab a.

4

Ígnn sikpl owi elul es

¹ Eke Krist ij gbre in e sos megl em a, ony yeji bèbmn sos tutr nenymbri nyam ab em, anke egn yec'ek'ij gbre in e sos megl em a onym low sikpl ab. ² Segñ ek'anñ ony eke k'iir eb wus af aña a, k'usr agñ ec'ów aw enñ a jam, ko usr Nyam e low e b'erur a jam. ³ Ee, legñ ek'ec ab em a, kokr sakp nono agñ ek'uwm Nyam any a e low e b'erur a. Ony iir eb ese elel ek'erurir ab af, onyn ów aw enñ, eel mar egn. Eel ob iju eñ b'igñn sinyam yadñ ek'el nenñ e mob a nuñ. ⁴ Jam aña, agñ amua low am iti any. Úsmn el jam ij, ánmn el e ec'eb ir suksut owi ab em ij, eñ -li bi wewr ony. ⁵ Gbeko -li b'ow l'ayal el ec'ów amua feñ -l'ok Nyam ek'inym es eke ki jej agñ ek'anñ owr lel agñ ek'uw ab ab e low ok a. ⁶ Na sosisem anake wel ob Amani Mamn a ok agñ a eke cacá em ow a yej'a. Eben a, eke -l'uw ese agñ feñ af sos megl e luw a yeji, ke sica -l'otu -l'ir eb, ese elel eke Nyam am erur ek'agñ k'ir eb ab af, Abñ Lala ec'abu elum em.

Áññ ese Nyam e juma kok esel amamn af

⁷ Ow k'ow ibnm eñ ow b'ow el low feñ e nuñ. Ow sosisem iir eb sos es ok em, ke any ok ony es, yec'eñ ke ótur ñonñ nyam. ⁸ Low tasi eke k'ikñn anym kokr a el, eruririr ony ofr ony ec'erm feñ em, anke *erur bi tetñ sikpl nono es.* ⁹ Èbr agñ eke b'ow ony akñ a, ke ow kakl k'ánn em. ¹⁰ Ke egn egn ec'ob ap ek'eññ Nyam e lís

a, l'óc li kokr lawlél a feñ e low. Áññ ese juma kok esel amamn eke b'osu Nyam ec'ob ap eñ eñ ab af. † ¹¹ Ke egn ek'eññ ob ap ek'el Nyam odad ec'a, él Nyam e meny af odad es. Ke egn ek'eññ ob ap ek'el abu elum ec'a, kók abu elum es e juma lec a eke Nyam b'onñ ab ab. Eñ Nyam b'ow eñ anygbel low feñ em Jesu Krist sosisem. In ec'él anygbel lel abusu ony ab segñ feñ! Amen.

Sos em iñn gbre ij em

¹² Erur em ec'agñ lisijimel, ow k'éw ony any iti, ese low ek'okr ony es af! Ek'anñ ebn ekn eke b'otarir es ese al em eci ecr ab af. Al na anake b'ow elu ony ec'ob ek'eel a okm a. ¹³ Eke tasi em anññ Krist eci gbre ij a e low em, ke áññ sos em iñn em, yec'eñ ke legñ a eke b'ow ekan in ec'anygbel a yeji, áññ ehe lele sos em iñn ligbel ab em. ¹⁴ Eke wel bi wewr ony eke eel Krist eci jam us esel a sosisem, ke ony ec'a ehe ligbel ana! Anke Nyam ec'anygbel ec'Abñ a anñ ony af!

¹⁵ Ke ony em ec'egñ kaka k'ijm gbre egn e l'ibi, mül e liy, low nuñ e li kok oglog egn ec'ów eke l'igb l'ey em sosisem eci. ¹⁶ Ko ek'egñ nyam am ij gbre kretien e l'el a sosisem eci, ow itm eke és k'onny; ko ke nana n'onñ Nyam bia eke li k'otu l'ij nin na. ¹⁷ Aña anake el jej ok a e nuñ ob a, eñ ow ob nuñ Nyam ec'agñ em. Sica eke l'ob nuñ ey em, ke agñ a ek'egñm ubm Nyam ec'Amani Mamn a nawre ec'a, ayaf ow b'ow ecr ab ee? ¹⁸ Ese elel eke Nyam Lel dad ab af: *Ek'ow ew tuotuo eke egn nyim nyim k'eññ sel, ke ayaf ow b'ow ecr ów enñ esel lele sikpl esel ab ec'ab ee?*

¹⁹ Ow sosisem agñ a ek'am ij gbre Nyam ec'elum sosisem a, it eke k'ocr el sosi elul Nyam el e Kok Es ek'él cecé a abu em, ke -l'ucu low mamn kok -n'onny es.

5

Agñ ekpekp a lele kretienel a feñ ab ec'ów om

¹ Sica, agñ ekpekp a ek'anñ ony ab ke bi nyimn Nyamel a anake m'am dad odad a. Em obi yeji m'el egn likpekp ese ony af. M'el Krist e gbre ij a e danñ, eñ mij b'ow m'anñ anygbel a eke b'ow ey okm a e low em. ² Eñ kin yec'eke m'am dad a: ewr mebob eke Nyam abul ony a e low any. K'ewr el e low any ese atrm em af, ko

† **3:19** *Ow em a, n'im n'omun in ec'any eb ec'amani ab es l'ok abñ a feñ:* odad na Grek em a wel otu eke k'itññ ejec'em dad esse: *Abñ na ab, n'im toñ li dad odad l'ok abñ a feñ...* Ow otu eke k'el agñ a ek'egñm irim Noe ec'ewar a, ke uw a ec'abñ; oglog agñ beb bi tutr ek'ow el afr erm esel ek'obr Nyam any, ke is erm sun owi a ek'onñ Nyam nuññ wus mij gbel ab em a, ec'abñ a. Bèbmn Nuñ Ob 6.1-8; 2 Pier 2.4-5; Jud 6. † **3:21** *ko ke egn eb ocr ñ nimum elul Nyam em ów tutr ek'onym abr enym em:* odad na Grek em a wel otu eke k'itññ ejec'em dad esse: *ko ke ibrm Nyam ayal ñ ec'ów tutr a.* † **4:8** Nyandre 10.12; Jak 5.20. † **4:10** *Nyam ec'ob ap eñ eñ:* bèbmn Rom 12.4-8; 1 Korent 12.4-11, 27-31.

† **4:18** Nyandre 11.31, Septant em ec'odad eke wel oc.

erur tasi em, ese eled eke Nyam erur ab af. K'ewr el e low any os eɲn sosiem eci, ko eke eɲn ebr a sosiem. ³ Agɲ a eke Nyam abul ony a, k'ewr es ew lec lec el ab; ko eel mebob a e sewl, ⁴ yec'etɲ ke legɲ a eke meceb osu esel ec'Es Ew Es a b'ow ow a, † eɲan ob ap ek'el anygbel e tufe eke irmnm in eci jeɲn a.

⁵ Ngɓafre, ony yeji, elumn agɲ ekpekɓ a. Ony feɲ, isr es ewr ekekey ony lawlel ec'any af, aɲke Nyam Lel dad nine: *Nyam b'owr agɲ eke b'ew sos a abr; ko li b'elu in ec'erm mamn okm agɲ eke b'is es a e lis.*†

⁶ Ow sosiem, isr es ewr ekekey Nyam e lec a ec'ew, yec'etɲ ke legɲ a eke l'ew ab af, n'onny l'igbl ony ogɲ. ⁷ Ocr ony ec'erm mij ebr feɲ elulil Nyam abu em, aɲke li b'ew ony e low erm.

⁸ Osur sos, ke anɲn any owr. Agɲ ek'el ony ec'ifnu a, ese kukuma eke am awɲn af, am did ony etɲ am ec ol eɲn eke k'emn es. ⁹ Inymn es kikri omn em ke akmn in es. Ke uwr any ek'onny lisijimel ek'anɲ wus nimum af a, am ij gbre nenyembri nyam ese ony af. ¹⁰ Ony e gbre ij a b'ow ibn segɲ tel ce eci. Ko Nyam ek'in em bibm feɲ anɲ a, esɲ ony eke k'owr anɲn in ec'anygbel a ek'onny uwr ab em, Krist ab ec'af okr ab em. Etɲ li b'ow li kok ony eel sobo, eel leg leg ke onyn lec, ke sica wel k'otum onny elum ony wus ij. ¹¹ In ec'el abusu ony segɲ feɲ. Amen!

Esɲn es abal el

¹² Silas el eɲn lisijim ek'el cecce. M'ecr in em mi non lel ikprli na, eke mi k'atr ony sos es ke mi yeɲm ony tasi eke Nyam ec'owro a tasi anake ucur onyn es a.

¹³ Agɲ a feɲ ek'anɲ Babilon anɲ, ke Nyam sosum ot ese ony af a, el feɲ am esɲn ony, em jim Mark yeji. † ¹⁴ Esɲninin ony ofr, af eyarir em lel erur em ab.

Erm es ey el ony feɲ ek'okar af Krist em a eci!

† 5:4 meceb osu es:Luk 15.3-7; Jan 10.11; 1 Pier 2.25. † 5:5 Nyandre 3.34, Septant em ec'odad eke wel oc. † 5:13 Babilon:agɲ beb bi tutr ke Rom ec'eb a. Mark: Pier ec'a, Mark el in ec'omn em ec'iy.

Pier e lel yony em ek'awñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Pier e lel yony em na, òmn esel a pupukpañ ni ñon n'awñ. N'am dad wél eke in e luw a in ibnm ij; ow sostiém, l'erur eke li k'òkn wél low yec'a eke li yegm wél a. Krekre e lel ab em a, li dad òmn esel a eke k'inym es kikri òmn em eke wus am ijr el gbre yeji. Yony em e lel na em a, n'am dad wél eke low yegm esel ayadñu in anñ Nyamel ec'aranñ in ok òkm etñ in am yegm agñ low low ñuññ eci yeji, wél gbé, ke seğñ feñ, wé'n us low yegm a eke wé'n eb a jam.

Nuñ 1.1-15 am yegm ey low a eke Pier am erur ke ow sostiém ni ñon lel na a. N'am òkn òmn esel a low yegm a eke -l'ebr a. Krekre em a (1.16-21), Amani Mamn ek'el Jesu Krist ec'a. Amani Mamn na, Pier in obi lele erm esel ejec'ab ab b'ij danñu dad eke ow el low nawre. Nyam e kokoba òb esel eke b'eb sodad eke b'anñ Nyam oğñ ow a yeji ij danñu. Nuñ 2 em a, Pier am elu low yegm esel ayadñu ec'es an eke bi ñuññ Nyamel a e low òkm dedeku ec'any af. Ewar nyam a ce eke Jud, in e lel ab em, swar low yegm esel ayadñu a anake s'am ekn Pier e lel na em yej'a. Nuñ 3 em a, Pier am dad low ok agñ eke dad eke Es Kotoko Jesu in k'ow in ewlm in owm in jejm wus e low in okm ab af. N'am dad wél eke Krist ec'ow na eke in k'ewlm in k'owm a, in am yegm Nyam e low eku a. Tasi em a, Nyam in erurm eke eğñni nyam coco yeji in k'irm, ko ow'n am erur eke agñ feñ in k'itññ eb ir, in ngbonñ sikpl owi em (3.9).

Lel a ec'uwur em a, Pier erur eke òmn esel a k'anñ sayl owi em, yec'etñ ke Nyam in k'ònym abr in enyam wél, legñ a eke Krist in b'ow in ewl in ow a (3.11-18).

Esññ

¹ Em Simo Pier, m'el Jesu Krist e juma kok es lel erm es ab, m'am awñ agñ a ek'òny òmn ek'il an ese ey ec'ab af a lel. S'òny òmn na anñke Jesu Krist el ñeny nyam es; in l'el ey e Nyam lel ey e Sog Es ab. ² Ke òwro lel erm es ey ñono gbél ab áññ òny ab, Nyam lele Jesu ey Es Kotoko ab ec'any uw tasi em.

Àtar sos es, ùcur Nyam ec'esññ a ek'esññ òny a òny es

³ Es Kotoko in ec'abusu ab em, òñ ey ów amamn feñ ek'it eke si k'iir eb ke s'ùcu s'òny'n es a. Tasi em a, li yegm

ey s'uw Nyam ek'esññ ey eke si k'anñ in ec'anygbel a lel erm mamn ab ab e low em a. ⁴ Anygbel na lel abusu na em ab, Nyam òñ ey ów egbél lel ów ek'il an, ke l'ewar ab ab. Na sostiém, eke enjan yec'a eke l'ewar a, òtur eke k'ngbonñ ów aw enññ amua eke uğññ wus na es ab em etñ òtur eke k'ònyñ erm nyam coco Nyam in obi ab. ⁵ Ow sostiém àtar sos es ebr ów amua igññ òny ec'òmn ab af: iir eb low ñenyembri nyam em, ke úwr low eke Nyam b'erur a yej'any. ⁶ Ònyan sos es, ònyñ low eku, ke úcur Nyam ònyñ es. ⁷ Ijr lawl òny òfr em, ke ònyñ erur yeji. ⁸ Ów amua anake el sewl mamn eke k'ònyñ a. Etñ ek'ònyñ el -l'agb òny em, b'ow ònyñ òmn eke bi kok juma etñ b'ow òtur uwr ey Es Kotoko Jesu Krist any tasi. ⁹ Sica ek'eğñ nyam ònym ów amua anm in em a, l'éknm es etñ l'ot any eflu es. Li b'ijl es eke wél yoyog in e legñ sig em e sikpl ab es.

¹⁰ Ow sostiém, agñ lisijimel emeny àtar sos es, ùcur Nyam ec'esññ a ek'esññ òny a lel òny e sòsum eke li sòsum l'ot òny ab ab e low ònyñ es. Eke b'iir eb eben, k'ow eyynn low ñuñ em ij. ¹¹ Etñ eben a, Nyam b'ow fig òny, gbengbi usu a ek'ònym nuñ eci lisany a gbadá, gbengbi usu a ek'el Jesu Krist ey Es Kotoko lel ey e Sog Es ab ec'a.

Ùcur erm esel lele kokoba òb esel ab eci low yegm a ònyñ es

¹² Uwr ów amua any god'etñ etñ b'inymn es low ñenyembri nyam a ek'ebr ab af. Gbèko m'erur eke eben yeji mi k'òkn òny el e low seğñ feñ. ¹³ M'ekn yej'ke ow it akpl, eke mi k'òkn òny ów amua, eke m'anñ owr wus af anja a, ke ám ewr erm. ¹⁴ Em m'uw any eke em e luw e legñ titm, ese elele eke ey Es Kotoko Jesu Krist yegm'm m'uw any ab af. ¹⁵ Gbèko mi b'ow mi kok yec'eke m'òtu eke mi ki kok a, ke em e luw a e jam a, òtur am okan low yegm amua feñ e low.

¹⁶ Tasi em a, ow elm ów yadñ em, odad ebl eke wél tutr mewl em, s'elum ey Es Kotoko Jesu Krist ec'ow abusu em a, e low òkm si yegam òny. Ko ey obi ec'anyamn em s'ekn in e sagb a. ¹⁷ Ee, n'enñ anygbenñ lel anygbel ab Nyam Es ec'abu em, legñ a eke ow ec'anygbel liplemu ab em, ow òñ'n l'iri odad na a: «Eğñ na el em ec'Iy e m'erur, etñ m'oc em eci sos em iññ feñ m'elu'l em.» ¹⁸ Lebl ikñ na afr ow anñ ow, ey obi yeji s'iri, legñ a eke s'anñ Jesu ab lafeny lala ab af a. †

¹⁹ Na sostiém, ow òñ ey ec'òmn a obn ñono kokoba òb esel ec'amani ab em. Ow akpl eke k'ewr erm af, anñke ow anñ ese kenie ek'anñ ncebn em am iri, tonñ ke legñ eny ec'usuayl ów, ke enyn enyn eci lél a

ékán óny e mærm ab es. ²⁰ Etnj kin low ek'it eke k'uw'r any: egnj kaka ónym abusu ek'in obi em, k'otar kokoba ób esel e sodad ek'annj Nyam Lel em a, e low akr. ²¹ Tasi em a, kokoba ób es kaba óbm in obi ec'erur em ec'amani, kó Abaj Lala ec'abu elum em anake kokoba ób esel ótu dad Nyam ec'odad a.

2

Low yegm esel ayadnju

¹ Lëgnj sig em a, kokoba ób esel ayadnju ok ókm Israel enj ec'aranj. Óny ec'aranj a yeji, low yegm esel ayadnju b'ow annj. -Li b'ow mæwl em -l'ok óny wus ów yadnj eci yegm em, etnj -li b'ow -n'im tonj -l'egbr Es Éw És a eke sóg el a yeji. Nënë anake -li b'ow -l'ësnj es abur ow kpru njunj el a. ² Agnj nónó b'ow ignj el ugnj kok ów mramra etnj el sosiem, wél b'ow yayr Nyam e low nawre ec'ejagb a. ³ Etnj eke os enj e low am okr el ermij nónó a sosiem, -li b'ow -l'ëju óny sodad ek'el obi -li tutar ab em. Gbëko ow annj ibn, ek'el eci jej ok a am eku etnj gre b'ow enj el fafa.

⁴ Tasi em a, afr erm esel eke kok sikpl a, Nyam ewm el es nënë cë, kó n'óny l'ok wél gre ij usu a. Yognj n'awnj wél njgbraka em ncebn em etnj n'am ew wél es tonj ke jej ok e lëgnj a ów. ⁵ Ebnë nëny nyam, lëgnj sig em e wus ab af ec'agnj eke kok sikpl a yeji, Nyam ewm el es nënë cë. Gbëko eke n'ónj mij gbél a an ok wus eman agnj enjnj a fënj a, li sóg Noe ek'am ób kokoba elu es an nyim nyim e lebl a lele agnj lobnj ejec'ab. [†] ⁶ Ebnë eke Sodóm lele Gomór ab yeji enj es abur ana. Nyam ónj al ow njunj el etnj ow el low eke k'el sèwl agnj enjnj eci, ke ow yégnj el low eke b'ow enj el a. [†] ⁷⁻⁸ Etnj kin, Lot ir eb ów mramra esel ec'aranj, kó in obi em a l'el egnj nyim nyim. Sos b'ow'r es nónó wél ec'es an njunj a sosiem. Tasi em a, n'am ékn etnj n'am iri wél ec'ów enjnj a fënj etnj lëgnjn nyam nyam fënj, in ec'ëgnj nyim nyim ec'erm ab em, ow am ijr'r gre. Gbëko Nyam sóg'r agnj amua ec'aranj. ⁹ Ow am yegm eke És Kotóko ótu e ki sóg agnj eke bi kok cëcë a gre em. Etnj l'ótu eke li k'ëdnj agnj enjnj a l'ew es, tonj ke jej ok e lëgnj a ów, ke n'ónj wél gre. ¹⁰ Li b'ow n'ónj agnj a fënj eke b'an es, el e sos megl ec'ów aw enjnj em a gre. Agnj amua óny ów nënënj e kok ec'ëmn, etnj -li b'ifn Nyam ec'es ew a.

Low yegm esel ayadnju amua óny el sosi ómn nónó. -Li b'ëfu es etnj -l'urumn eke -li

ki wëwr afr ec'abnj any esel a. [†] ¹¹ Etnj kin afr erm esel bóbó yeji ókm abnj amua ów af etnj -li wëwrnm wél Nyam ec'any af. Ke afr erm esel óny lëc etnj óny abusu nónó akm low yegm esel ayadnju amua. ¹² Agnj amua annj esë mindey ek'ónym nunj em óny, ke wél kok eke k'ógnj meb ke wél ibi ab af. -Li bi wëwr yec'a eke -l'uwmm any a etnj -li b'ow -l'uw esë mindey amua af. ¹³ Na anake el gbre a eke -li b'ow -n'ënj el ec'ów enjnj a sosiem a. -Li b'erur -li kok el ec'ów aw enjnj a e low lëgnj owr fitanj. Etnj eke -li bi kok es gbëgnl óny ab a, ow b'ijnj el sos em eke -li k'óny yadnj -l'ok óny, etnj yognj eke -li b'annj a b'el nënënj lele és ab. ¹⁴ -Li bi gëgnm anyamn es -l'ól óyow nfaci ij eci, sëgnj fënj sikpl kok owi b'aw el etnj -li b'ódu agnj ek'ew fufëfue a -l'eb. -L'el agnj eke sëgnj fënj os enj owi b'ókr ermij. Nyam ec'ofn a annj el af. ¹⁵ -L'ignj ejagb mamn a -l'ëlu es etnj -l'irm. -L'eb ebr a eke Balam, Bosór jim a eke wél ónj os low njunj kok ec'a eb a. [†] Etnj Balam yeb os a eju'r, ¹⁶ gbëko l'iri in e low eluam a ec'abr enym a e low: gbänkó yow kpretj nyam eke ám dadm odad, dad odad egnj ow e lebl em etnj l'ëdnj kokoba ób es Balam eci nyamb owi a eke blel kok a.

¹⁷ Low yegm esel ayadnju amua annj esë simij ómu eke mij anm em ab af, -n'annj esë jru ek'as luku eke k'an mij ok wus, ke lëf elu óny oc es ab af. Nyam ew el ues es ncebn ibr ab em. ¹⁸ És, el e nënym es ignj eci sodad a eke low kaka anm em ab em, agnj a eke ow k'ibnm yeji njgbon agnj ek'am ir eb eke elm Nyam ec'abr a ec'aranj a, -li b'ódu -l'eb wél. Ow sosiem, -li b'ëcr sos megl af eci és em ec'ów aw ab em, ¹⁹ etnj -li b'ëwar wél lewi ij. Ke el obi a -l'el ów aw a eke bi njunj el a eci madu. Tasi em a, eke ob nyam b'akm ey es, ke in e madu s'el a. ²⁰ Agnj ek'uw Jesu Krist ey És Kotóko lel ey e Sóg És ab any a, ignj wus ec'ów óbr óbr a ok es, sica eke -li yej batj ów óbr óbr a ewl ódu eb el etnj akm el es a, ow b'ow ónj el eci manjn el owi a b'ow ew marem akm lisig a. ²¹ -L'uw low nënyembri nyam ec'ejagb ab any, gbëko -li wal Nyam odad lala a eke wél yegm el a -l'ëlu es. Ek'ow el ébnë a, yec'ëke blel akpl el ec'a el ke -li k'uwmm low nënyembri nyam ec'ejagb ab any. ²² Sica low na ek'ënj el a, am ónj nyandré odad na low ij: *Ówr b'ëwl im ij yec'a eke l'ëgnl a'* etnj «gbrokó eke wél ok mij a, b'ëwl im fefl es kodóg em».

[†] 2:5 Nunj Ób 6.1-7.24. [†] 2:6 Nunj Ób 19.24. [†] 2:10 *afr ec'abnj any esel a:* anja Pier, tasi em a, am dad afr erm esel akpasu mum nyam ec'odad. Bibl any uw esel beb bi tutr ek'ow el afr erm esel enjnj eke ok wus a (ékñ Jud akr 6). Beb bi tutr ek'ow el afr erm esel amamn a; etnj agnj likpr ec'a -li bi tutr eke afr erm esel akpasu na em, wél b'ënj enjnj lel amamn ab (bébmñ Jud akr 8). [†] 2:15 Awl 22.1-35. [†] 2:22 Nyandré 26.11.

3

Es Kotoko eci mowerer a

¹ Erur em ec'agn lisijimel, lel yony em eke m'am awn ony ana. Etn sillel a yony mum em, m'okn ony ow a fex ek'uw any a, yec'etj ke ow elum ony abu tutar ow senyn senyn. ² Okan sodad a eke kokoba ob esel lala dad legj sig em a lele Es Kotoko ey e Sog Es e low yegm a ek'onny ec'erm esel yegm ony ow e low ab ab. ³ Etn kin low ek'it eke k'uw any; segn es abal el em a, agj b'ow ow eke b'ow ir eb ese lele ek'el ec'ow aw enun a b'onj el ab af. ⁴ -Li b'ow -li kokr ony miyer -li dad -l'ese: «Jesu ewar ew es eke li b'ow l'ewl l'ow, ko yadn ee? Etn sica bogj n'ann ab ee? Tasi em a, ey esel uw god'etj, † gbeko ow a fex anj ow ec'el el a ce eke ow anjn god'etj, wus eci nun ob em etj a!» ⁵ Odad nene eci dad em a, -li b'ijl low nyam es: ow ibn eke Nyam kok afr lele wus ab. Nyam in ec'odad ebl em on mij as luku etj wus otu anj mij em ey okm.† ⁶ Etn emeny mij a ce, mij gbel a ek'iy eb es a ce anake nun legj sig em eci wus a. ⁷ Gbeko odad ebl nyam a ce oc legj na em ec'afr lele wus ab a ew es, am eku legj eke Nyam ec'efnu eci jej ok b'ow ey okm wus anja a. Legj ab anake afr lele wus ab yeji b'ow etu al em a.

⁸ Gbeko erur em ec'agn lisijimel, low nyam anj ek'it eke k'ijlmn es: Es Kotoko ec'a, legj nyam anj ese akpo fandi af, etj akpo fandi anj ese legj nyam af. † ⁹ Es Kotoko ec'a, ow k'ow ibnm etj li b'ow li kok low a eke l'ewar a. Agj nyam nyam gbe am dad ese ow'n am ibn o! Ko low eku ce n'am ony ony e lis, eke l'erurm ek'egj kaka k'uw kpekj kpekj, ke n'am erur ek'agn fex k'onny abusu itjn erm em a sosisem. ¹⁰ Es Kotoko e legj a b'ow ow ese ulu af, etj legj a, likekr lighel em afr b'ow irm, etj in em ec'ow fex ek'ann a, al b'ow nun. Wus lel in em ec'ow fex ab yeji b'ow irm. ¹¹ Sica eke ow el nene ow a fex b'ow un a, ony, am ekan lele eke k'iirir eb a! Ow it eke k'onny es an lala, ke Nyam ec'es ucu ony a am ey okm. ¹² Tasi em a, ony am ekur eke Nyam e legj a k'ow etj am erurir eke li k'ow fafa. Legj a, al b'ow etul afr lel in em ec'ow fex ek'ann ab ab iri ok es nimum. ¹³ Gbeko Nyam ewar afr owr nyam lele wus owr nyam ab, † eke yogn agj a fex b'ow kok ow nyim nyim eke li b'erur a. Etn yeci anake s'am eku a.

Ewr sos erm

¹⁴ Ow sosisem a, erur em ec'agn lisijimel, legj na ec'eku em a, atar sos es eke k'itamn em, onymn abr enym kaka, ke

annj erm es ey em Nyam ab. ¹⁵ Ocr ey Es Kotoko eci low eku a ese abusu ek'eru ony es eke k'enjan sel af, ese lele eke erur em ec'ey lisijim Pol awn ony lel, nun em ony a eke Nyam on'n ab em, ke li dad ab af. ¹⁶ Low na anake ni non sillel fex em eke li bi dad ow amua ec'odad a. In e sillel ab em, susu anj eke ow ec'iri a b'otu, etj agj ek'onny low any uw kaka ke bi cecm a, am wuwal ow ec'iri a, ese lele eke Nyam Lel ejeci e susu beb ab em yeji -li bi kok ab af. Etn ow b'el el obi ec'irmn eci.

¹⁷ Erur em ec'em lawlel, ony ec'a, sica m'ewar ony nj. Ewr sos erm gnj, yec'etj ke ki yebmn agj ek'onny low elum kaka a, irmmn ony el ec'irm ab em, bake irmmn ony ec'es a ek'uw sig a. ¹⁸ Gbeko ony es iman anym eci, bibm em lele ey Es Kotoko ey e Sog Es Jesu Krist ec'any uw em ab. In ec'el anygbel yefenyina em tonj godo godo fex eci! Amen.

† 3:4 ey esel uw god'etj: anja k'aw ke ow el nun ob em eci kretienel a.

† 3:5 Ekn Nun Ob 1.6-9; 7.11.

† 3:8

Bèbmn Selu 90.4. † 3:13 Esayi 65.17; 66.22.

Jan e lel krekre eke awñ Ów ek'it eke wel k'uw any

Agñ dad eke Jan ek'el Jesu ec'erm es a, in im in ir Efes eb em. Pol anake sigm Sinyamel ek'ann yogn ab es a. Gbeko eke ow ibn a, Jan im ir yogn etñ el Sinyamel a ec'idr es. Ow sosisem anake n'am esñ kretienel ek'ann Sinyamel ab em a, em eci "ey".

Jan anake non silel nyahan na am awñ a. Krekre e lel na, ow elm Nyamel nun nyam oglog egñ nun nyam n'awñm, kó ke wel áwl lel a Sinyamel a nono em. Lel ab em, ów yony anake n'am dad ow ec'odad a: krekre em a, n'am dad wel eke wel k'us ejagb nyim nyim a ce jam. Odad na e nyandre el ke -n'ony omn ey Es Kotoko Jesu em, ke -l'erurir el ofr. Yony em a, n'am dad wel eke wel k'osu sos low yegm esel ayadñu e lis (nun 2.18-29, nun 4.1-6).

Jesu el sel ec'odad

¹ Egñ a ek'in sosisem s'am non lel na a, legñ eke wel ki kokm wus na yej'a, ke in n'ann ñ. Low yec'eke s'uw any in e lis a el: ey s'iri in ec'odad, s'ekn'n ey ec'anyamn em, s'ep'r meny es gbiy s'ekn'n, etñ s'itñ in abu. In l'el Odad eke b'ón agñ sel. ² Odad a ek'el sel a ey okm, s'ekn'n etñ s'ij in e danju, etñ s'am dad ony sel eññ ek'ann segñ feñ a ec'odad. God'etñ n'ann Nyam ab, etñ sica l'ey okm s'ekn'n. ³ Yec'eke s'iri ke s'ekn a, s'am dad s'ok ony, yec'etñ ke ony yeji ókar af ey ab, ke ony lel ey ab s'ókr af si lool s'el nyam, Es lele Jim Jesu Krist ab em. ⁴ S'am non ów amua s'ón ony, yec'etñ ke ey e sos em inñ a él sos em inñ tasi.

Usuayl em ec'es an

⁵ Amani e s'iri in ogñ ke s'am dad ony a el: Nyam el usuayl, ncebn kaka anm in em. ⁶ Eke si bi dad s'ese s'ókr af in ab, etñ si b'an es ncebn em a, ke s'el ayadñu etñ low nenyembri nyam anm ey em. ⁷ Kó eke si b'an es usuayl em, ese lele eke Nyam in obi el usuayl ab af a, ke ey feñ s'ókr af ñ, etñ Jim Jesu Krist e mebl a am yoyog ey e sikpl feñ es.

⁸ Eke si bi dad s'ese: s'am kokm sikpl, ke ey ofr s'am ejurir, etñ low nenyembri nyam anm ey em. ⁹ Eke si b'egñ ey e sikpl s'eb Nyam ec'any af a, li b'ow l'oc l'ap ey ke li yoyog ey eci ngesi feñ es, anke l'el cece, l'el neny nyam es. ¹⁰ Eke si bi dad s'ese:

† 2:7 Ekn Jan 13.34.

† 2:10 b'on'n l'ey wus:oglog b'ow ok agñ ejeci wus.

† 2:13 esel, ngbafre oto, lele etuey ab

s'am kokm sikpl, ke s'ew Nyam yadñu, etñ in ec'odad ebl a anm ey em.

2

¹ Em ec'ey, m'am non ów amua e lel m'awñ ony, yec'etñ ke kí kokm sikpl. Kó eke batñ egñ nyam kok sikpl, ke s'ony ey e dogññ es nyam, Jesu Krist, neny nyam Es, ek'ann Es ec'any af. ² In obi l'ocr in sosi li wawr egb ey sosisem, yec'etñ ke Nyam óc ey e sikpl ap ey. Etñ ow elm ey sony ce eci, kó wus na ec'agñ feñ eci.

Erur ec'ol

³ Eke si b'elum Nyam ec'ol a, ke ow em a, s'uw any eke s'uw'r any. ⁴ Egñ eke bi dad ese: «M'uw Nyam any», etñ l'elum ow ec'ol a, ke l'el yadñu etñ low nenyembri nyam anm in em. ⁵ Kó egñ eke b'elum Nyam ec'odad ebl a, egñ a l'erur Nyam iy neny. Eke s'elum'n eben a, s'uw any eke s'ókr af in ab. ⁶ Egñ eke bi dad ese: «M'ann Nyam ab», ke li kók ese lele eke Jesu kok ab af.

⁷ Erur em ec'agñ lisijimel, ow elm ol owr mi nonm m'awñm ony, kó ol sig a ek'erñan kpokpo em etñ a; † ol sig a ek'el odad ek'irir a. ⁸ Gbeko ow ann ese ol owr eke m'am non m'awñ ony af. Jesu em a, s'uw any eke ol a el nawre, etñ ony e low kok em yeji ow el eben. Tasi em a, ncebn am oc es anke usuayl nawre ey okm ñ. ⁹ Egñ eke bi dad ese: «M'ann usuayl em», etñ n'am ifn lisijim a, ke n'ann ncebn em ce. ¹⁰ Kó egñ eke b'erur lisijim a, n'ann usuayl em, low kaka anm in em eke b'ow on'n l'ey wus. † ¹¹ Etñ emeny ek'egñ am ifn lisijim a, n'ann ncebn em, n'am an es ncebn em, l'uwm usu eke n'aam ab any, anke ncebn efal il any.

Omñ es ec'elel ek'otu ek'aan es wus af aññ

¹² Em ec'ey, m'am awñ ony ów amua e lel mi dad ony eke Nyam oc ony e sikpl ap ony Jesu Krist e nin a sosisem. ¹³ Esel,† m'am awñ ony lel na, anke uwr egñ ek'ann god'etñ ab any. Ngbafre oto, m'am awñ ony lel na, anke ony akmn agñ Low ññ es es. ¹⁴ Em ec'etuey, m'am awñ ony lel na, anke uwr Es any. Esel, m'awñ ony lel na, anke uwr egñ ek'ann god'etñ ab any. Ngbafre oto, m'awñ ony lel na, anke ony ñec, Nyam ec'odad ann ony em, etñ akmn agñ Low ññ es es.

¹⁵ K'erurir wus na, ob ek'ann wus af aññ yeji k'erurir. Ek'egñ b'erur wus na, ke l'erurm Es Nyam ana. ¹⁶ Tasi em a, low feñ ek'ann wus af aññ ese: sos megl ec'erm es eyr owi, nyam e low e b'ekn ec'erur lele

ob ony ec'es efu ab a; ow amua fenj, kaka anm Es ogn owm, ko wus na af ow b'annj ow. 17 Okan eke wus na b'ow ec lel in ec'ow aw enunj ab ab. Ko egnj ek'am kok Nyam ec'erur a b'ow annj godo godo fenj.

Krist ec'efnu ayadju

18 Em ec'ey, sica wanci es abal el a ow nj. Irir eke Krist ec'ifnu nyam in am ow. Sica jam anja Krist ec'efnu a eny nono; na em anake s'uw any eke ow el wanci es abal el a. 19 Ey ec'araññ ce-n'annj -l'ok okm, gbeko -l'elm ey ec'agnj. Blel -l'eel ey ec'agnj ana, ke blel -n'annj ey ab. Ko low na ey yec'etnj ke wel uw any ek'el fenj -l'elm ey ec'agnj.

20 Ony ec'a, Krist onj onj Abñ Lala ek'el owro e mun ek'enjan. Na sosisem, ony amua fenj uwr low nawre any. 21 M'am non lel na m'awñ ony, ow elm low nawre eke k'uwmn any eci, ko ek'uwr low nawre any a sosisem. Etñ uwr any eke yadñ owi kaka anm low nawre em owm.

22 Ko bwo el yadju ee? Yadju el egnj a eke b'egbr dad ese: «Jesu elm Krist!» † Egnj na el Krist ec'ifnu eke b'egbr Es lele Jim ab. 23 Egnj eke b'egbr Jim a, egbr Es yeji; egnj ek'egñ Jim eb a, okr af Es ab.

24 Ke yec'a eke irir kpokpo em etnj a, anñ ony erm em. Eke yec'a eke irir kpokpo em etnj a b'annj ony erm em a, ony yeji b'ow okar af Es lele Jim ab. 25 Etñ kin ob a eke Jim ewar ey a; sel ek'onym uwr.

26 Mi non ow amua ony eci, agñ ek'am ol eke k'irmn ony a sosisem. 27 Ony ec'a, okan eke Abñ Lala ek'el owro e mun eke Krist onj ony a, annj ony em. Na sosisem, ow ibram eke k'ool low yegm es ejec'es ij, anke Abñ Lala am yegm ony ow a fenj. Etñ ow a eke n'am yegm ony a el nawre, yadñ kaka anm em. Ow sosisem a, anññ in em ese elel eke Abñ Lala yegm ony ow e low ab af.

Nyam ec'ey

28 Sica, em ec'ey, anññ Krist ab yec'etnj ke legñ eke li b'ow l'ewl l'ow a, s'onny erm susu, ke in ec'ow em a es k'onym ey, si kpabm es in e lis. 29 Uwr any eke Jesu Krist el neny nyam es. Ow sosisem, egnj eke bi kok low nenyembri nyam a, uwr any eke l'el Nyam ec'iy.

3

1 Ekan erur ligbel eke ey Es Nyam elu okm ey e lis, bake esñ ey in ec'ey. Etñ nawre tasi s'el. Eke wus uwm ey any, ke l'uwm ey Es yeji any ana. 2 Erur em ec'agnj lisijimel, sica s'el Nyam ec'ey, etnj elel eke si k'anññ a, ow k'eym okm; ko s'uw any eke legñ eke Krist b'ow ewl ow a, si b'ow s'ekn'n gbenj, etnj si b'ow s'annj ese in af. 3 Egnj ek'am eku omn em low akpasu na

Krist em a, am ayal sos ese elel eke Krist in obi ayl ab af.

4 Egnj fenj eke bi kok sikpl a ob ol es, sikpl e kok el ol es ob. 5 Ko ony uwr any eke Jesu Krist ow ek'onny sikpl oc es, etnj in em sikpl kaka anm. 6 Ow sosisem, egnj eke b'okr af in ab a, n'am kokm sikpl owi ij; egnj eke bi kok sikpl a, eknm'n etnj uwm'n any yeji.

7 Em ec'ey, ke egnj kaka k'ejum ony. Egnj eke bi kok low nenyembri nyam a, l'el neny nyam es, ese elel eke Jesu Krist in obi el neny nyam es ab af. 8 Egnj eke bi kok sikpl a, l'el agn eci, anke god'etnj agn el sikpl es. Na sosisem anake Nyam ec'Iy ow yec'etnj ke ni nujñ agn e juma a.

9 Egnj ek'annj Nyam ab a, n'am kokm sikpl owi, anke Nyam ec'odad a annj in em ese egb eke wel ewl af. L'otum eke li ki kok sikpl owi ij anke l'el Nyam ec'iy. 10 Kin low yec'em eke wel b'uw Nyam ec'ey lele agn ec'ey ab any a: egnj ek'am kokm low nenyembri nyam, ke emeny erurm lisijim yeji a, l'elm Nyam ec'iy.

Onyn erur ese Jesu af

11 Tasi em a, kin yec'eke wel dad ony irir kpokpo em etnj a: ke s'erurir ey ofr. 12 Si k'ot Kayen ek'agn Low juñ es onj ibi lisijim ab es. Etñ ko bla sosisem l'ibi ow ee? Eke in ec'ow e li bi kok a akplm ke lisijim ec'a b'akpl a sosisem.

13 Agñ lisijimel, ow k'iti ony any eke wus b'ifn ony. 14 Ey s'uw any eke s'ubr luw em s'ey owr annj em, anke si b'erur ey lisijimel. Egnj ek'onym erur a, n'annj luw em. 15 Egnj eke b'ifn lisijim a, l'el egnj ibiu, etnj uwr any eke egnj ibiu, sel ek'onym uwr a anm in em.

16 Kin elel eke s'uw erur any: Jesu Krist oc in e sel a onj ey; ow it eke ey yeji si k'oc ey e sel s'onj ey lisijimel. 17 Ek'egñ nyam ony ob, etnj l'ekñ lisijim ek'annj es abur em, etnj l'ikñny ow sornj a, ke ayaf Nyam ec'erur a annj in em ab ee? 18 Em ec'ey, eke si b'erurir ey ofr a, ke s'otu eke si k'elumnin abu, ke ow k'elm anm af e dad em sony.

19 Eke si b'erurir ey ofr, si b'ow s'uw any eke s'annj Nyam ek'el low nawre es ab, etnj si b'ow s'onny erm es ey in ec'any af. 20 Ek'ey ec'erm a b'ob ey low, ke Nyam agb akm ey ec'erm a, etnj in l'uw low fenj any.

21 Erur em ec'agnj lisijimel, eke sica ey ec'erm a obm ey low ij a, ke s'onny erm es ey Nyam ec'any af. 22 Ob kaka fenj eke si b'ibrm'n a, li b'ow n'onj ey, anke si b'osu in e sol a, etnj si bi kok yeci ek'akpl'l sos em a.

23 Etñ kin in ec'ol eke em onj ey: s'ub Jim Jesu Krist nawre, ke s'erurir ey ofr.

† 2:22 Jesu elm Krist:ow ec'iri el Jesu elm Mesi, Eb Es eke Nyam erm ow.

24 Էցիլ eke b'osu Nyam e sol a, okr af in ab etj Nyam yeji anj in ab. Էտj in ec'Abj eke n'ojj ey ab em, s'uw any eke n'anj ey ab.

4

Nyam ec'Abj lele Nyam ec'ifnu ec'abj ab

1 Erur em ec'agj lisijimel, ek'egj b'ow erj ony etj bi dad eke abj ec'abusu em in bi kok ow yeji, k'ubr ir nawre kpekj. Kc okr any es ekan eke nawre em el ec'abj a el Nyam ec'Abj, anjke kokoba cb esel ayadju nonc gbel ok ckwm wus af anj. 2 Kin lele eke k'ubar Nyam ec'Abj ab any: ek'egj bi dad ese: «Jesu Krist el egj ow wus af anj», ke egj na ony Nyam ec'Abj. 3 Kc egj ek'egjnm ebm eke Jesu Krist el egj eke wel ew sos megl em a, elm Nyam eci. L'el Krist ec'ifnu a eke irir in eci mowrer e low a. Sica gbe l'ow wus af anj j.

4 Ony, em ec'ey, eel Nyam eci, etj akmn kokoba cb esel ayadju ab es, anjke Abj a ek'anj ony em a ony lec akm wus ec'agj ec'a. 5 El, -l'el wus na eci, na sosiem -li bi dad wus na ec'ow eke wel bi kok ec'odad, etj wus ec'agj b'iri el e low, egj eb. 6 Ey, s'el Nyam ec'agj. Egj ek'uw Nyam any a, b'iri ey e low. Egj ek'uwm Nyam any a irim ey e low. Na em si b'uw low nawre ec'Abj lele yadj ec'abj ab any.

S'onj erur anjke Nyam ikj anjm erur ey

7 Erur em ec'agj lisijimel, s'erurir ey ofr, anjke Nyam ogj erur b'anj ow; etj egj fej eke b'onj erur a, el Nyam ec'iy etj l'uw Nyam any. 8 Egj ek'erurm a uwm Nyam any, anjke Nyam el erur. 9 Kin lele eke Nyam ec'erur a ey ckwm ey e lis: l'erm in ec'Iy ekpobi a ow wus af anj, yec'etj ke s'ejj sel in em. 10 Etj erur a el: ow elm ey eke s'erur Nyam a eci, kc Nyam in obi l'erur ey etj l'erm in ec'Iy a ow, ocr in sosi kokr egb waw uw ey e sikpl ec'oc ap sosiem.

11 Erur em ec'agj lisijimel, eke Nyam erur ey eben a, ey yeji ow it ke s'erurir ey ofr. 12 Egj kaka eknm Nyam; gbeko eke si b'erurir ey ofr a, Nyam anj ey ab, etj in ec'erur a b'ey ckwm tasi ey em.

13 Kin lele eke s'uw any eke s'anj in ab, etj in yeji n'anj ey ab: n'ojj ey in ec'Abj a. 14 Etj ey s'ekn etj s'am dad eke nawre, Es erm jim ow el wus na ec'agj ec'Eb Es. 15 Egj eke b'egj eb eke Jesu el Nyam ec'Iy a, Nyam anj in ab etj in yeji n'anj Nyam ab.

16 Etj ey s'uw erur eke Nyam ony ey ec'ab any, etj s'ub erur a e low nawre; Nyam el erur: Egj ek'onj erur a anj Nyam ab, etj in yeji Nyam anj in ab. 17 Eke erur iy neny ign nun ey em a, si

b'ow s'onj erm susu legj a eke si b'ow s'im Nyam ec'any af jej ok em a. S'otu eke si k'onj erm susu ikj na, anjke wus af anj, ey eci eb ir a otarir es Jesu Krist ec'ab ab. 18 Ek'egj b'onj erur a, l'urum erjn ij. Erur tasi a b'ogj erjn. Ek'am tutr eke wel b'ow cb'j low jej ok em a, ke am uru erjn. Etj egj eke b'uru erjn a, onym erur tasi.

19 Kc ey s'onj erur anjke Nyam ikj anjm erur ey. 20 Ek'egj bi dad ese: «m'erur Nyam» etj n'am ifn lisijim a, ke l'el yadju; tasi em a, egj ek'erurm lisijim eke n'am ekn a, ayaf li b'ow l'otu l'erur Nyam eke l'eknm ab ee? 21 Etj kin ol eke Nyam oj ey: egj eke b'erur Nyam a, ke l'erur lisijim yeji.

5

Elele eke si k'akmn wus es

1 Egj fej ek'ub nawre eke Jesu el Krist a, el Nyam ec'iy. Etj egj fej ek'am erur Es Nyam a, am erur in ec'ey a yeji. 2 Eke s'am erur Nyam etj s'am osu in e sol a, ke s'uw any eke s'am erur Nyam ec'ey a yeji. 3 Nyam ec'erur a anj in e sol a ec'osu em. Etj in e sol a otum, 4 anjke egj fej ek'el Nyam ec'iy a akm wus es; etj ey ec'omn e s'onj Nyam em a anake b'akm wus es a.

ow yec'em eke wel k'ub nawre eke Jesu el Nyam ec'Iy

5 Bwo ec'egj akm wus es, ek'ow elm egj a ek'ub nawre eke Jesu el Nyam ec'Iy ab ee? 6 Jesu Krist in obi ow wus af anj, wel ok'r mij nun, etj l'uw l'ok mebl es; l'ecr mij ok nun em, l'uw l'ok mebl es ese egj af; ow yony na em, Abj Lala ij danju eke ow amua el nawre, anjke Abj Lala onym yadj. 7 Ow nyahan anj eke okr af am ij danju nyam: 8 Abj Lala, mij lele mebl ab.

9 Si b'egj agj e danju ij a s'eb, kc Nyam e danju ij a agb akm agj ec'a, anjke Nyam in obi ij danju jim e nun af. 10 Egj ek'ub Nyam jim nawre a, danju ij na anj in em; egj ek'ubm nawre a b'cb Nyam yadj, anjke l'ubm Nyam e danju ek'ij jim e nun af a nawre. 11 Etj danju ij a el: Nyam oj ey sel ek'onym nun, etj sel a anj jim em.

12 Egj ek'eb jim a erjn sel; egj ek'ebm jim a erjnm sel.

13 M'am non ow amua m'ojj ony, yec'etj ke urw any eke, ek'am ubr Nyam ec'Iy a nawre a, ke erjan sel ek'onym nun.

Nyam njjn e lec

14 Eke si b'im in ogj, ke s'onj lokm susu, anjke low fej eke si b'ow s'ibrm in ec'erur em a, li b'ow l'iri ey lebl. 15 Etj eke s'uw any eke li b'iri ey lebl a, ke ob fej eke si b'ow s'ibrm'n a, s'uw any eke s'erjnj j.

16 Ek'egj nyam am ekn lisijim ek'am kok sikpl ek'elm luw ec'a, ni njjn Nyam, ke

Nyam օղ lisijim na sel. Na ow el agղ eke bi kok sikpl ek'elm luw ec'a e lís e low. Gbեւօ sikpl nyam anղ ek'el luw eci; ow elm sikpl ikղ na eci Nyam m'եսմե ղօղան. ¹⁷ Low ղսղ ֆեղ eke wել bi kok Nyam e lís a el sikpl. Gbեւօ ow elm sikpl ֆեղ ísam eղղ luw ab.

¹⁸ S'uw any eke eղղ ֆեղ ek'el Nyam ec'iy a, am kokm sikpl, anղke Nyam Jim Jesu Krist b'օsu'ր, eղղ agղ էղղմ'ն. ¹⁹ S'uw any eke s'el Nyam ec'ey, kօ wus af anղ ec'agղ eղeci ek'elm Nyam ec'ey a anղ agղ ec'es ew em.

²⁰ Emeny s'uw any eke Nyam ec'Iy ow wus af anղ eղղ n'օղ ey nun em օny eke si k'uw Nyam nawրe any. S'okր af Nyam nawրe ab, Jim Jesu Krist em. Jim na anake el Nyam nawրe a, in l'el sel ek'օnym nun.

²¹ Em ec'ey, օsur sos ke k'úsմn yec'eke elm Nyam a jam.

Jan e lel yony em ek'awñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm es lel Efes e Sinyamel a ec'idr es ab a anake kok lel na am awñ Nyamel nyam a. Nyamel a eke n'am awñ lel na a, el Efes eci eb saw saw a e nyam. Jan am oc Nyamel ikñ a bebmn yow gbél ab etñ n'am ot òmn esel a ek'anñ em yogñ a, li bebmn yow gbél nyam lel ow ec'ey ab. Na sosisem anake n'am esñ ow Nyamel "ey lis" a. Nyamel a eke in Jan li b'im em a e lisijow el na eke n'am awñ lel a.

N'am ibrm Nyamel a eke n'am awñ lel a ec'agn a eke -li k'erurir el òfr; ke -l'òsu sos low yegm esel ayadñu e lis, ke -li k'ebmn agñ amua etu eke wél b'ow el ogñ yogñ a.

Esññ

¹ Em Nyamel ec'egñ Likpekp, m'am awñ Yow gbél lele in ec'ey ab[†] eke Nyam sòsum ot, ke m'erur a lel. Etñ ow elm em sony m'erur ony, kò el a feñ ek'uw low nawre[†] ab any a yeji, ² low nawre ek'anñ ey em, ke b'ow anñ ey em godo godo feñ a sosisem. ³ Ke Nyam Es, lele Jesu Krist Es Iyñ ec'òwro, sòrñ ikñ lele erm es ey ab, áññ ey ab nawre em lele erur em ab.

Egñ lawl ec'erur

⁴ Sos em am inñ'm nòno eke m'ekn ñ ec'ey beb am an es low nawre em ese ol eke s'eb Es ogñ ab af. ⁵ Sica Yow gbél eke Nyam sòsum oc, low eke m'am ibrm'ñ a el: s'erurir ey òfr. Ke na ow elm ol owr m'enyam m'òòm'ñ, kò ow eke s'eb kpòkpò em etñ ab ana. ⁶ Etñ erur a el: ke s'án es Nyam e sol ab af. Etñ ol a el: ke kókr erur e low ese lele eke irir kpòkpò em etñ ab af.

Low any uw esel ayadñu

⁷ Ayadñu nòno ow wus na af ek'égnm Jesu Krist ek'ow sos megl em a e low ebn. Egñ eke bi kok ese el af a, l'el yadñu, l'el Krist ec'ifnu. ⁸ Òsur sos gòñ yec'etñ ke k'irmnmm ony e juma eke kokr a eci labm sòg, kò ke éñan ow ec'ob ap ligbél a. ⁹ Egñ feñ eke bi digñ Krist eci low yegm a elu es a, okrm af Nyam ab; kò egñ eke b'ucu low yegm na ony es a, l'òkr af Es lele Jim ab.

¹⁰ Ek'egñ feñ am ow ony ogñ etñ l'isam low yegm na ab a, k'èbr ir k'elul il akñ, k'òñan in akpa bòbò yeji; ¹¹ egñ eke b'òñ'n akpa a, ke ow e juma enunñ a anake in yeji n'am kok a.

Uwar em ec'odad

¹² M'ony ów nòno eke mi ki nòn m'awñ ony, kò m'erurm eke mi k'oc lel lele lel mij ab; gbekò m'am tutr eke mi k'ow m'ekn ony, ke si dád s'okarir yec'etñ ke ey e sos em inñ a él tasi. ¹³ Esñ jow[†] eke Nyam sòsum oc a ec'ey a am ibrm'ñ.

[†] 1:1 Yow gbél lele in ec'ey ab:Grek em a Kiria ek'el Nyamel ec'agn a nimum. [†] 1:1 low nawre:Jan e lel ab em, low nawre ke Amani Mamm ana. [†] 1:13 Esñ jowel Nyamel a eke Nyamel ec'egñ Likpekp a ek'am awñ lel a anñ em a ec'agn a.

Jan e lél nyahan em ek'awñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm es a anake kok lél na awñ ign nyam eke itñn erm em el Es Kotoko eci, ke wel b'esh Gayus a. S'uwm in e lís lele in e Nyamel a eke li b'im em ab ab e lís e low kaka any. Gbeko lél ab em, s'am ekn eke Jan ec'agn a eke b'erm im am ob Nyam e kokoba el ogn yogñ a, li b'eb wél etu senyn senyn. Sica el e Nyamel ab em, egn nyam eke wél b'esh Diotref ke el idr esel ab em e nyam a, in, égnm ebm agñ a eke Jan b'erm a etñ li bi dad ów enññ Jan e lís.

Jan kok lél na am awñ Gayus, l'aw ow ke li dad ow eke ow ki wewram Diotref ów. N'am ibrm eke Gayus k'eb Demetrius ek'am oc lel a im on'n a etu senyn senyn, anke in yeji l'el egn ek'am kok juma Es Kotoko eci.

Lél a am yegm ey eke si k'eb erur em, agñ a feñ eke am kok juma on Es Kotoko a.

Egn

¹ Em Nyamel ec'egñ Likpekp, em lawl Gayus eke m'erur nawre em, m'am awñ lel. ² Erur em e lawl mamn, m'am erur eke ów feñ k'akpal'ñ, ke sos írm'ñ es, ese elel eke abñ em yeji ony læc ab af. ³ Sos em am inñ'm nono, lægn a ek'agn lisijimel ow, ke ij danñku eke ñ bi kok cecè Nyam e low feñ em a. ⁴ Eke m'iri eke em ec'ey am an es low nawre em a, sos em am inñ'm ligbel akm low ejeci feñ.

⁵ Erur em e lawl mamn, bi kok ów amamn omn em on agñ lisijimel ek'el etu a yeji. ⁶ -N'am ij ñ ec'erm mamn e danñku Nyamel ec'any af. M'am ñonñ'ñ, kòk el ec'ejagb us e low ese elel eke Nyam erur ab af, ⁷ anke Jesu Krist e nin a sasiem anake -n'imn, ke -l'ebm ob kaka Nyam e low any uwm esel ec'abu em a. ⁸ S'otu eke si k'elum agñ amua abu, yec'etñ ke el erñ em s'ókr af s'el low nawre e juma kok esel.

Diotref e dedeku eke n'on

⁹ Mi non ów beb m'on Nyamel; kò Diotref eke b'erur e k'el el em e krekre a ebm ey ec'odad a. ¹⁰ Na sasiem, eke m'am ow m'ekn ony a, m'ow mi dad ony ów eke n'am kok a. N'am dad ów enññ l'ok ey af. Na yeji ow éyrm'n erm es, l'ébm agñ lisijimel, etñ agñ eke b'erur eke k'eb el a yeji, li b'edññ wél, etñ li b'ogn wél Nyamel em.

¹¹ Erur em e lawl mamn Gayus, kì wewrm ów enññ kok esel ów, kò kòk ów

amamn. Egn eke bi kok low mamn a, el Nyam eci; egn eke bi kok low ñññ a, l'éknm Nyam.

Demetrius ec'aw lele esññ ab

¹² Demetrius ec'a gbe, agñ a feñ am ij in e danñku, in ec'es an mamn a sasiem. Ey obi yeji s'am ij in e danñku. Etñ ñ obi yeji uw any eke ey e danñku ij a el nawre.

¹³ M'onny ów nono eke mi ki non m'awñ'ñ, kò m'erurm eke mi k'oc lel mij lele lel likñ ab mi non. ¹⁴ M'am tutr eke mi k'ow m'ekn'ñ lægn tel em, ke si dad ów s'okarir.

¹⁵ Ke erm es ey áññ ñ ab! Awññel a feñ am ibrm'ñ. S'am ekn ey lawlél a feñ ec'egñ nyam nyam.

Jud e lel ek'awj Ów ek'it eke wél k'uw any

Jud eke non lel na a lele Jak ab el ey Es Kotokó Jesu Krist lisijimel (Matie 13.55, Mark 6.3).

S'uwmm Nyamel nun nyam a eke Jud awj in e lel na ab any. Gbekó s'am óny ómn eke lel na, ey Es Kotokó Jesu ec'erm esel a e Sinyamel a eke sisigm es a, ni non n'awj. Ow e jam a, n'im in obi in obi l'ób kokoba Sinyamel ab em.

In e lel na em ec'ów eke li dad a lele Pier e lel yony em a, e nun yony em ec'odad a, ol eke k'otarir es.

Jud e lel na e low ek'am elu okm a el low yegm esel ayadnu a, ek'am ec Sinyamel ab em yegm el ów yadh nujn el a. Agj amua ec'es an nuj a sosiem, Jud am awj Sinyamel a lel na dad el eke -li k'inym es kikri ke -l'ogj mum ómn eci.

Esjn

¹ Em Jud, m'el Jak lisijim lele Jesu Krist e juma kok es ab; m'am esjn agj a feñ eke Nyam esj, ke el agj eke Es Nyam erur, ke n'am ósu Jesu Krist ec'a. ² Ke Nyam e sórn ikj, erm es ey lel erur ab ény bobn óny.

Low ewar low yegm esel ayadnu e lís 2 Pier 2.1-17

³ Erur em ec'agj lisijimel, m'ony erur nono eke mi k'awj óny lel sel esjn a ek'el ey feñ ec'a sosiem. Gbekó sica, m'ekn eke ow it eke mi k'awj óny lel na, yec'etj ke m'átr óny sos es. Dòghnin sos ómn na eke Nyam ój óny kpekj kpekj a sosiem, óny eke eel in ec'agj a. ⁴ M'am awj óny lel anke agj enuj, es lol em, ow anj óny aranj. -Li b'ony Nyam ec'erm mamn ec'odad a -li titjn, yec'etj ke -l'ótu -li kok yec'eke -l'erurir a, etj Jesu Krist ek'in sóny coco el ey ec'Es Éw lel ey Es Kotokó ab a, -li b'ign -l'owl ow. God'etj Nyam Lel ikj anym dad el eci gbre ek'am eku el a e low ew es.

⁵ M'uw any eke uwr low na eke m'am m'ow mi dad óny ab any. Gbekó m'erur eke mi k'okn óny ów amua: Es Kotokó eb in ec'agj a elu es Ejipt eyj ec'abu em, etj ow e jam a, l'ibi el a feñ ek'egnm ubm nawre a. ⁶ Etj eben ce afr erm esel a ek'erurm anm el ec'usu a eke -n'inymn es a, ke -n'ngbronj yogj a, Nyam óny ok el ngbraka etj -n'anj ncebn ibr ab em godo

godo feñ eci, jej ok e legj ligbel a eci. ⁷ Sica okan Sodóm, Gomór lel el ec'eb saw saw ab ab e low a: el ec'eb eyj a óny es an nuj ek'akplm ese afr erm esel a ec'ab af. Etj -l'ól egj kaka feñ ab ec'erum ab, toj agj eke elim sos megl nyam ese el ec'ab af a yeji.† Ow ój -n'am ij gbre al ek'ónym es irm ab em, etj -l'el agj feñ ec'ewar eci sewl.

⁸ Etj óny ec'aranj a, agj enuj amua am óny es an nenyembri nyam a ese agj amua feñ ec'ab af. -Li bi tutr ów yadh etj ow b'ónj el -l'us el eci sos af ec'ów aw enuj a jam. -Li b'ifn Nyam ec'es ew a etj -li bi wewr afr ec'abhj any esel a.† ⁹ Etj Mikael in obi yeji eke el afr erm esel ec'es ew a kokm low na. Legj a eke agn ab -n'am doghn Moís eci sos megl a,† Mikael ism neny ignm'n jejm okm'n, ko ow ce eke li dad ow a el: «Ke Nyam jir'j gbre!» ¹⁰ Gbekó agj amua am wewr yec'a eke -l'uwmm any a. Etj yec'a eke -l'uwj any nyamb em ese akp em eci mindey ek'ónym tutr af a, yeji anake b'irmn el a. ¹¹ Gbre él el eci! -L'eb ebr a eke Kayen eb a, -n'ony yadh ós sosiem ese Balam af, -l'uw, anke -l'obr Nyam any ese Kore af.† ¹² Ée, el anake -li bi nujn óny ófr em ec'ob eke b'asr luku usu nyam ijr a. Yogj, -li b'ij etj -li b'egj lokeyr em, és ónym el etj -li bi tutr el sóny ce e low. -N'anj ese afr eke ibr es lef am oc im ke ánm mij okm wus ab af. -N'anj ese ekj eke ósum ey iju egb ub e legj ab af; ekj eke -l'iil ok wus ke uw nimum nimum. ¹³ -Li b'ómun el ec'és owi ab es ese elel eke okij b'ómun in e sarod es ok ákpa af af. -N'anj ese milél ek'uwmm yogj ogj eke k'imn ab af, etj Nyam ew el usu es segn feñ eci ncok ibr ab em.

¹⁴ Enok ek'el ey lagj lobj em Adam eci jam a, ikj anym dad agj amua e low nine: «Kin, Es Kotokó am ow lel afr erm esel lala nono gbél ab, ¹⁵ wus nimum e jej ok eci. Li b'ow l'ób agj enuj a feñ low, ów enuj a feñ eke -li kokr -l'óbar ow a sosiem. Li b'ow l'ób sikpl esel es efuu amua low, low óbr any odad feñ eke -li dadr ow e lís a nuj af.» ¹⁶ Segj feñ agj amua b'ucu any es. -Li b'anj abr any em etj -li b'ir eb ese elel ek'el ec'ów aw enuj a b'ónj el ab af. -Li bi dad low any óbr odad etj -li bi pop agj ob enj ij eci.

Ewar lel ów om ab

¹⁷⁻¹⁸ Gbekó óny, erur em ec'agj lisijimel, okan ey Es Kotokó Jesu Krist ec'erm esel a e sodad eke dad óny legj ek'ec ab em

† 1:7 Nun Jb 19.1-25. agj eke elim sos megl nyam ese el ec'ab af: anja ow ótu eke k'el afr erm esel. Sica odad na Grek em a, wél ótu eke k'itjn ejec'em dad ese: -l'ól egj igj lele lawl igj ab ec'erum ab. † 1:8 afr ec'abhj any esel:Bèhmn 2 Pier 2.10 lel ow ec'akr otar ab ab. † 1:9 Anja Jud am dad Moís e lís e low nyam ek'anj Jwifel e lel sij nyam em, ke anm Nyam Lel em. † 1:11 Koyen:èkn Nun Jb 4.3-8. Balam: èkn Awl 22.1-35. Kore: èkn Awl 16.1-35.

a: «Σεση es abal el em a, agh b'ow kokr ony miyer etj el ec'ow aw enuj a b'ow on el -l'ir eb eke bi kpab el es Nyam e lis.»
 19 El anake -li bi bubr Nyamel ec'agh ab em a. El e sow tutr a el agh e sow tutr ce, etj -n'onym Nyam ec'Abj a. 20 Gbeko ony, erur em ec'agh lisijimel, usr ony ec'eb ir a ony ec'omn ek'onyn Nyam em ab af, njnjan Nyam Abj Lala ec'abu elum em. 21 Anjn Nyam ec'erur ab em, ke am ekur ey Es Kotoko Jesu Krist eci sornj ikj a eke b'ow ony ony sel ek'onym uwr a.

22 Agh a ek'el ec'omn a ewm leg leg a, onyn el eci sornj ikj. 23 Onyn okr el okm al ab em ke eb elul el es.† Onyn agh beb a yeji eci sornj ikj. Gbeko ewr sos erm, ki yebr -li k'ibar ony el ec'ow enuj kok ab ab.

Anygbel el Nyam eci

24-25 Anygbel el Nyam nyam coco a eke b'ecr ey Es Kotoko Jesu Krist em sog ey a eci! L'otu eke li k'edjn ony abu any ke k'eymn low njn em; l'otu eke li k'ok ony okm in ec'anygbel a ec'any af, eke low obr kaka k'anm ony em, ke sos em inj iy ony em gbjn. In ec'el anygbel, sagb, abusu lel es ew ab god'etj, sicaca lel segj fej ab! Amen.

† 1:23 Ekn Amos 4.11; Zakari 3.2.

Ów eke Jan ekn es ekn em Ów ek'it eke wél k'uw any

Jam us es Jan non Es Ekn eci lel na in eci susu em. Legñ ab em a, Rom ek'ew usu ab es a, b'ew lec em ibrm eke agñ k'ign el ec'es ew es Sesar nuñ ese Nyam af. Ow eci kok em a, ow b'ow òñ -li yegm eb a ec'elum eke -n'ònyñ a. Kretienel a egnm ow e low ebm. -L'erurmn eke -li k'ign Nyam ejeci nuñ eke ow elm Jesu ce, etñ ow sosisem wel b'ijr el gbre. Jan in obi yeji, Rom ec'es ew es a ogñ'n eb em oc im ew'r es lekr nyam em eke wel b'esh Patmós. Yogn, es ekn em, Nyam yegm'n ów nono yec'etñ ke li bébm kretienel sos gbre ij ek'am ow a eci, l'atr wel sos es el ec'òmñ a eke -n'ònyñ a eci. Afr erm es nyam oc Jan abñ em im eke ow k'ekn ów a eke b'ow ey wus af aja a ese el el eke Nyam am ekan ab af. Amani Sig em eci meny ewr owi nono anñ ów a eke Nyam am yegm Jan ab em. Jan eci legñ ab em a, kretienel a iri ow eci nyandre a, kò agñ ek'ijr el gbre a gbe otum uwm ow eci nyandre ab any. Ey obi ey obi yeji, yefenyña em a, s'irim meny ewr owi a okm ey es sos em senyn senyn, gbeko ów nono anñ eke am ayl ey sos em:

- 1) Low nuñ am ey lec wus na af, kò tonj ke ow ók wus eci nuñ edñ em a, Nyam b'ow akm in ec'efnu ab es ar ogñ ab em.
- 2) Nyam b'ow jej agñ feñ e low ok. Agñ a eke ub Jesu nawre a, wel non el ec'en sel eññ eci lel ab em, etñ -li b'ow -l'ij sel ek'onym uwr a ec'aja. Emeny Nyam b'ow jej egn e low ok, es an a eke egn a b'ow òny wus af aja ab em (Es Ekn 20.11-15; bèbmn 1 Korent 3.10-15).
- 3) Agñ a eke b'ij neny nyam in e lis a, li b'ow l'ap wel ob.
- 4) Afr, segn feñ wel bi koklm Nyam. Bibl eci lel es abal el na em a, Nyam am elul in sosi òkm ese Nuñ Òb lele Nuñ Edñ ab af. Tasi em a, in obi li kok wus na, etñ in obi li b'ow l'ewl ni nuññ ow ke l'óc wus owr a lele afr owr ab ab l'ow.

Jesu am elul in sosi òkm

1 Ów eke lol es ke Jesu Krist elu òkm kpata a anñ lel na em. Nyam òñ'n l'uw

ów amua any, yec'etñ ke li yégm in e juma kok esel a low eke b'ow ey legñ tel em a. Krist òñ in ec'afr erm es im elu low a òkm yegm in e juma kok es Jan. 2 Jan am ij danju eke ów a feñ eke in ekn a in el Nyam ec'odad lele low nenyembri nyam ek'in ey òkm Jesu Krist em ab. 3 Ehe él egn eke b'awl sodad amua eke Nyam elu òkm òñ agñ a eci! Etñ emeny ehe él agñ a eke b'iri, ke b'elum ów a eke wel non lel na em a eci! Ee, legñ a eke wel bèbm ew es ów amua ec'a ibnm ij.

Jan am esññ Nyamel lóbnj a

4 Em Jan, m'am esññ Azi wus af † eci Nyamel lóbnj a: ke Nyam ek'anñ god'etñ, anñ yefenyña, ke am ow a, † edñ òny ówro ke òñ òny erm es ey. Ke abñ lóbnj a ek'anñ in ec'atufu lekpn a ec'any af a yeji òñ òny ów nenyembri nyam a. 5 Ke Jesu Krist ek'el danju ij es neny nyam es a yeji òñ òny ów amua. L'el iy krekre ek'igb agñ ek'uw ab em, etñ emeny l'el wus eci eb ebu feñ em ec'eb ebu. Jesu Krist erur ey etñ in eci mebl ab em † li sog ey sikpl e lis. 6 Li kok ey s'el gbrenjbi usu a ec'agn, egb waw esel eke ki kok juma Nyam ek'el Es a eci any af. Anygbel lele abusu ab él Jesu Krist eci segn feñ! Amen!

7 Kin, n'anñ jru em n'am ow! Etñ nyamn nyamn feñ b'ow ekn'n; agñ a ek'ign'n mpragb a yeji b'ow ekn'n. † Wus ec'agn eb eb a feñ b'ow anñ sòrñ em in sosisem. Ee, eben ow b'ow anñ! Amen!

8 Es Kòtòkò Nyam Abusu Es dad nine: «M'el Nuñ Òb lele Nuñ Edñ ab, † m'el Nyam a ek'anñ god'etñ, anñ yefenyña, ke am ow a.»

Es ekn em Jan ekn Jesu

9 Em, òny lisijim Jan, Jesu ab ec'af okr em, m'am m'ij gbre òny ab. S'el Nyam e gbrenjbi usu a ec'agn, s'am usur erm gbre ij em. Wel oc im ew'm es Patmós lekr; † anjke mi dad Nyam ec'odad lele low nenyembri nyam ek'ey òkm Jesu em ab ab. 10 Es Kòtòkò eci legñ a, Abñ Lala ow'm af etñ m'iri lebl tuotuo nyam ek'am ikn'm jam ese kròkr af 11 dad ese: «Nòn low yec'a eke am ekn a lel nyam em, ke óc awñ Nyamel lóbnj a ek'anñ eb amua em a: Efes, Simirna, Pergam, Tiatir, Sardes, Filadelfi lele Laodise ab».

12 M'edñ meny eke mi k'ekn egn a eke am dad'm odad a, etñ m'ekn sika em mun al ob lóbnj. 13 Mun al ob amua ec'araññ

† 1:4 Azi wus af: Ekn 2 Korent 1.8 lel ow ec'akr otar ab ab. † 1:4 Nyam ek'anñ god'etñ, anñ yefenyña, ke am ow a: nin na ew ese Nyam eci nin eke yegm Moïs af (Òkm Ok 3.14-15). Bèbmn Ebre 13.8. abñ lóbnj a el Nyam ec'Abñ Lala a eke iy neny ign nuñ a. † 1:5 Ekn Kolos 1.20. † 1:7 Ekn Zakari 12.20; Jan 19.34-37. † 1:8 Nuñ Òb lele Nuñ Edñ ab: Grek em a, odad a eci iri tasi a el: Alfa lele Omega ab. Ow el Grekel eci lel moni krekre a lele lel moni es abal el ab ab. † 1:9 Patmós lekr el Eje ec'okij a e lekr gòñni ek'owl es Efes ab kilo ekn yen. Wel b'oc agñ a ek'el ec'ów ókm Rom ec'es ew ab es sos em a, im ew es yogn.

a, m'ekn ob nyam ek'inym es ese egn af. Li sus mob kpakp etj l'ucu ohony eke wel kok sika mij em er em. † 14 In eci sin nunj a ufu pum pum pum ese liceb ufu e suw af, ese nyamok af, etj in ec'anyamn a am jejn ese al af. 15 In ec'akr a am jejn ese jawie eke wel etj ke al ayal af. Etj in eci lebl a b'il ese okij e mra eke b'elu ab af. 16 In e lidr abu ab em, l'ucu milél lobnj n'onny es, etj lab ler em ek'any yony a b'ufu a am ey'r okm nenym. In ec'any a am jejn ese legj uyu nunj e ligbn af. 17 Eke m'ekn'n a, m'ey wus in ec'akr ew a ese ek'em m'uw ce af. L'oc in eci lidr abu a l'ew'm af etj li dad nine: «Erjn k'onny'n! M'el Nunj Ob lele Nunj Edj ab. † 18 M'el egn a ek'annj ovr a. M'uw, gbeko ca m'annj ovr godo godo fej etj eci; etj m'onny abusu luw lele onnes banj ab af. 19 Sica non yec'a ek'ekn a, yec'a ek'am ey caca em a lele yec'a eke b'ow ey ow eci jam ab ab. 20 Kin milél lobnj a ek'ekn em e lidr abu ab em a lele sika em mun al ob lobnj ab ab eci nyandre: milél lobnj a el Nyamel lobnj a eci afr erm esel a, etj kenie lobnj a el Nyamel lobnj a».

2

Efes e Nyamel a e lel eke wel awj

1 «Non lel awj Efes e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'onym milél lobnj ab in e lidr abu ab em, ke am an es sika em mun al ob lobnj a ec'arajn a am dad: 2 M'uw juma fej eke kok ab any, m'uw nj eci sos es atr a lele nj eci erm susu ab ab any. M'uw any eke k'otum egjnm ów enaj esel e low ebm; etj agj a eke bi dad eke el erm esel ke elm a, ony igbl el ogj ekn, etj ekn eke -l'el ayadju. 3 Nj, ony erm susu, ij gbre em e nin a sosisem etj sos owm nj es kaka. 4 Gbeko low a eke m'onny nj ab a ce el: Sica erur krekre a ek'onny em ec'a ij. 5 Sica okn legj ek'ec ab em eci elel eke onny em ec'erur a, itjn erm em, ke kók ese nunj ob em ec'ab af. Eke itjnm, mi b'ow m'ow m'ejnj, ke m'onny nj eci mun al ob a m'oc es yogn a eke ow annj a. 6 Gbeko yec'eke akpl nj ec'a el: ese em af, ifn Nikolayitel † eci low kok a.

7 Ke egn yec'eke eli oru a, íri yec'a eke Abj am dad ok Sinyamel a. Egn yec'eke b'ow eb any a, mi b'ow m'onny'n sel ejn eci

likj a ek'annj Nyam ec'egb ogm a e liy a l'ij." » †

Simirna e Nyamel a e lel eke wel awj

8 «Non lel awj Simirna e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'el Nunj Ob lele Nunj Edj ab, egn a ek'uw ke ewl annj ovr a am dad: 9 M'uw nj e gbre lele gbör ab any, gbeko tasi em a, nj gbrenjbi! M'uw sos keskes ek'agn a ek'el Jwifel ke b'ocr el sosi Nyam ec'agn ke elm a bi kokr nj ab any; -l'el Satan eci nunj ign esel. 10 B'ow ij gbre, gbeko k'uru erjn. Agn b'ow ot ony em ec'agn beb ok sobel em ony eci ebm ekn eci, etj b'ow ijr gbre tonj segj lew. † Íj nenj nyam tonj luw em, ke m'onny'n sel ejn e tufe a.

11 Ke egn yec'eke eli oru a, íri yec'a eke Abj am dad ok Sinyamel a. Egn eke b'ow eb any a, k'ow eknm luw yony em a e low ij." » †

Pergam e Nyamel a e lel eke wel awj

12 «Non lel awj Pergam e Nyamel ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'onym lab ler em ek'any yony a b'ufu a am dad: 13 M'uw usu a ek'ir ab any, yogn anake Satan ec'atufu lekpn a annj a. † Ucu em e nin a ony es, etj walm omn ek'onny em em a elum es, tonj legj ab em eke wel ibi Antipas a yeji, em eci danju ij es cece ony ogj a, yogn a eke Satan ir a. 14 Gbeko m'onny abr eke mi k'enym nj: nj ogj yogn, agj annj eke ucu Balam eci low yegm a ony es. Balam anake onj Balak nunj em eke k'uk Israel ec'ey meb a. L'itr wel eke wel k'ij mindey eke agj ibi kokr egn waw onj sinyam yadj, ke wel ij nfaci yeji. † 15 Etj emeny, nj ogj a ce, agj annj eke ucu Nikolayitel † eci low yegm a ony es. 16 Ow sosisem, itjn erm em gón. Eke itjnm, ow k'ow ibnm, mi b'ow m'ow nj ogj yogn etj mi b'ow m'ogn agj amua ar, em e lab ler em any yony a eke annj'm nenym am ey'm okm ab em.

17 Ke egn yec'eke eli oru a, íri yec'a eke Abj am dad ok Sinyamel a. Egn yec'a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'onny'n afr eci futufutu eke lol es a. Mi b'ow m'onny'n lebn ufu nyam, etj lebn ab af nin ovr nyam eke wel non a b'ow annj. † Egn kaka k'ow uwm nin na any, ek'ow elm egn a ce ek'ejn lebn a." »

† 1:13 Ow el egn waw es ligbel a ec'ob sos ew (Okm Ok 28.4; 29.5). † 1:17 Akr 13-15: èkn Daniel 7.13; 10.5; 7.9;

10.6. Akr 16-17: èkn Esayi 49.2; Ebre 4.12; Esayi 44.6; 48.12. † 2:6 Nikolayitel:-l'el low yegm esel eke b'irmn agj

ec'omn el e low yegm ab em. Es Ekn eci lel na em ce wel dad agj amua e low. Ekn Es Ekn 2.14,15,20.24. † 2:7 Èkn

Nunj Ob 2.8-9. † 2:10 segj lew:nyandre em odad ek'am yegm eke gbre ij a likr ce. Bèbmn Nunj Ob 24.55; Daniel

1.12. † 2:11 Luw krekre a, ow el sos megl af ec'a; etj yony em ec'a, ow el gbre ij ek'onny uwr a. Èkn Es Ekn

20.6,14; 21.8. † 2:13 Pergam el sinyam yadj a eci nunj ign usu gbél. Yogn Zes eci njonj usu ligbel nyam ann; ow el

eb krekre eke ow em wel ign Sesar nunj ese nyam af. † 2:14 Èkn Awl 31.16 lele 25.1-2 ab. Balam lele Balak ab: èkn

Awl 22 tonj 24 ab em. † 2:15 Nikolayitel:èkn Es Ekn 2.6 eci akr otar a. † 2:17 afr eci futufutu:Okm Ok 16.14-15,

33-34; nin ovr: Esayi 62.2; 65.15.

Tiতির e Nyamel a e lel eke wel awj

18 «Nõn lel awj Tiতির e Nyamel a ec'afr erm es a. "Kin odad yec'eke Nyam Jim a ek'anyamn em am jejn ese al af, ke akr yeji am jejn ese jawie eke wel etj af a, am dad: 19 M'uw nj e sijuma a, nj ec'erur a, nj ec'õmn a, nj e juma a eke bi kok õrj agj a lele nj ec'erm susu ab ab any. Etj sica m'uw any eke jam aña, nj e juma a eke am kok a eny akm krekrẽ ec'a. 20 Gbẽkõ m'õny abr nyam eke mi k'enym'ñ: am yeb Jesabel, † yow na eke am dad eke Nyam ec'odad in am dad, ke am irmn em e juma kok esel, yegm el eke -li k'ij nfaci, ke -l'ij mindey eke wel wawr egb õj sinyam yadj a. 21 M'ok'r segn es eke li k'itjn erm em, kõ l'erurm eke li k'ign in eci nfaci ij na l'elu es. 22 Ow sostiẽm a, mi b'ow m'erum'n es gbre ij ec'ob erur ob af, etj eke agj a ek'ij nfaci in ab a itjnm erm em a, -li b'ow -l'ij gbre nõnõ ese ow af. 23 Mi b'ow m'ibi in ec'agj a yeji, etj Sinyamel a feñ b'ow uw any eke m'el egj a ek'uw agj e tutr lele el ec'erur ab a any a. Etj mi b'ow m'õj õny em ec'egj nyam nyam yec'a eke li kok a ec'ow ek'it a.

24 Sica õny Tiতির e Nyamel ab em ec'agj likpr a, õny eke egjmn ucumn low yegm yadj na õnymn es, õlmm eke k'uwr yec'a eke -l'esnj Satan eci low any uw eke lol es ab any a, † m'uyulm õny low ejeci kaka feñ ij. 25 Gbẽkõ yec'a ek'enjan a, ùcur õny es tonj ke m'annj m'ow.

26-28 Agj a eke b'ow kok em ec'erur a tonj ók nuñ a, el anake -li b'ow -l'eb any a. Mi b'ow m'õj el abusu a eke m'eb em Es ognj a. Mi b'ow m'õj el -n'õny abusu ebr ebr feñ af. -Li b'ow -l'ew wel es lec em etj -li b'ow -li bobm wel es ese eled eke wel bi bobm erenj es ab af. Emeny mi b'ow m'õj el ibribr eci lel a yeji. †

29 Ke egj yec'eke eli õru a, ìri yec'a ek'Abj am dad ok Sinyamel a." »

3

Sard e Nyamel a e lel eke wel awj

1 «Nõn lel awj Sard e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egj a ek'õnym Nyam ec'abj lõbj a lele m'ilel lõbj ab ab a am dad: M'uw juma feñ eke kok ab any. Agj bi tutr eke anj owr; kõ tasi em a, uw! 2 Uñjm es! Ke yec'a eke anj'ñ ke k'uwm a, õj'n n'annj kikri gbunj ke l'úw nimum nimum. M'ekn eke nj ec'ow a bẽbmmn tasi,

† 2:20 *Jesabel*:Ekn 1 Eb Ebu 16.31; 19.1-2; 2 Eb Ebu 9.22,30. † 2:24 *Satan eci low any uw eke lol* es:aña ow el low yegm eke lol es, ke anj agj a ce eke el el e nyãm nuñ ign ebr ab em a eci. † 2:26-28 Bẽbmn Selu 2.8-9; Awl 24.17; Es Ekn 22.16. † 3:5 *sel enj e lel*:agj a ek'el Nyam ec'a, afr, el ec'en anj lel ligbel nyam em. † 3:7 Bẽbmn Esayi 22.22. † 3:9 Bẽbmn Esayi 49.23; 60.14; 43.4. † 3:12 Bẽbmn Esayi 62.2. † 3:14 *Amen*:in e nyandẽ el "ke ow el eben." Eke wel am esj Krist "Amen", ke in em anake wel b'ekn eke Nyam ec'ow feñ eke ewar ew es lele ow eke li dad l'ew es ab ab, el ow tasi a. Ekn 2 Korent 1.20.

em e Nyam a ec'a ek'am erur ab ab. 3 Õkn yec'a eke ìri ke eb a, ùcu õny es ke itjn erm em. Eke ufnam es, mi b'ow m'ow kpru em ese ulu af m'oc'ñ, etj k'ow uwm wanci ab af eke mi b'ow m'ow ab any. 4 Gbẽkõ Sard yogj, õny em ec'agj nyam nyam ibarm el eci mob sus em a. Agj amua b'ow anj mob efu em ec em ab, anke -l'it. 5 Eßeb eke agj a eke b'ow eb any a b'ow sus mob efu ana. Mi k'ow mi tetjnm el ec'en ab es sel enj e lel ab em, † etj em Es lel in ec'afr erm esel ab ab ec'any af, mi b'ow mi dad eke agj amua el em eci. 6 Ke egj yec'eke eli õru a, ìri yec'a eke Abj am dad ok Sinyamel a." »

Filadelfi eci Nyamel a e lel eke wel awj

7 «Nõn lel awj Filadelfi e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egj a ek'el lala lele low nawrẽ ab a, egj a eke õnym eb ebu David eci safue ab ab, bi fig ke egj kaka ótum ablm, b'abl ke egj kaka ótum figm a am dad: † 8 M'uw juma feñ eke kok ab any; mi fig lisany nyam m'ew'ñ es any af eke egj kaka k'otum ablm. Lec tel ce õny, gbẽkõ ucu em ec'odad a õny es etj dadm eke uwm im any. 9 Kin low eke mi b'ow mi kok Jwifel ek'el Satan ec'ogog ec'agj a eke b'ocr el sosi Nyam ec'agj, ke ow b'el yadj a: mi b'ow m'õny el lec em -l'ok owrokp wus nj ec'any af, etj -li b'ow -l'uw any eke mi b'erur'ñ. † 10 Eke õsu ol a eke m'õj'ñ eke k'usur erm a, em yeji mi b'ow m'õsu'ñ gbre eci legj a eke b'ow ow wus nimum af ebm wus ec'agj a feñ a. 11 Ow k'ow ibnm eke mi b'ow m'ow. Ow sostiẽm, yec'a ek'õny a, ùcu õny es kikri yec'etj ke egj kaka k'ebm nj ec'any eb e tufe a. 12 Agj a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'õsnj el es em Es eci Nyamel ab em ese ìl ec'akr ab af, etj -li k'ow -l'oknm õkm ij. Mi b'ow mi nõn em e Nyam a eci nin a lele in ec'eb a eci nin ab ab agj amua eke enj any ab af. Eb a, in l'el Jerusalem owr a eke b'ow anj afr, em e Nyam a ognj us es a. Mi b'ow mi nõn nin owr a eke m'ejn a yeji el af. †

13 Ke egj yec'eke eli õru a, ìri yec'a ek'Abj am dad ok Sinyamel a." »

Laodise e Nyamel a e lel eke wel awj

14 «Nõn lel awj Laodise ec'afr erm es a: "M'el egj a eke wel b'esnj Amen, † egj a ek'el danju ij es cecẽ lele low nyim nyim ab a, egj a eke anj ow feñ eke Nyam kok a e nuñ õb em a. Kin em eci odad a: 15 M'uw juma feñ eke kok ab any, etj m'ekn eke

† 2:24 *Satan eci low any uw eke lol* es:aña ow el low yegm eke lol es, ke anj agj a ce eke el el e nyãm nuñ ign ebr ab em a eci. † 2:26-28 Bẽbmn Selu 2.8-9; Awl 24.17; Es Ekn 22.16. † 3:5 *sel enj e lel*:agj a ek'el Nyam ec'a, afr, el ec'en anj lel ligbel nyam em. † 3:7 Bẽbmn Esayi 22.22. † 3:9 Bẽbmn Esayi 49.23; 60.14; 43.4. † 3:12 Bẽbmn Esayi 62.2. † 3:14 *Amen*:in e nyandẽ el "ke ow el eben." Eke wel am esj Krist "Amen", ke in em anake wel b'ekn eke Nyam ec'ow feñ eke ewar ew es lele ow eke li dad l'ew es ab ab, el ow tasi a. Ekn 2 Korent 1.20.

ewm dra etj emeny ewm gbagba yeji. Blel otu el ow yony ab em e nyam yeji, ow ew afanma. ¹⁶ Ko sica ek'el dede, ke elm dra oglog gbagba a, mi b'ow m'egbl m'elu'η es. ¹⁷ N bi dad ese: m'onny osi nono, m'onym low kaka ec'es abur. Ko tasi em a, η uwm any eke el gbre es, ony sotj nono, el gboru, el any eflu lele sos ofr es ab. ¹⁸ Ow sosiem a, kin ow eke m'am om'η: ow em ogj a, ol sika eke al elu ow eci sayl a okm a, ke el gbrengbi. Ow ol mob sus em efu sus, yec'etj ke k'anm sos ofr es onym'η. Ow ol sekp ok η ec'anyamn ab em, ke ekn es. ¹⁹ Agj a fetj eke mi b'erur a, mi b'enyem el abr etj mi b'ew low m'owj el. † Elu lec ij okm ke itjη erm em. ²⁰ Sica m'inym es lisany etj m'am icm abu. Eke egj nyam iri'm lebl etj fig'm lisany a, mi b'ow m'ey'r akj, mi b'ow m'us abu in ab etj in yeji li b'ow l'us abu em ab.

²¹ Agj a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'owj el abusu -li sig es em ab, em eci atufu lekpn ab af, ese eke eke em yeji eke m'eb any a, em Es otj'm abusu mi sig es in ab, in eci atufu lekpn af ab af.

²² Ke egj yec'ek'eli otu a, iri yec'a ek'Abj am dad ok Sinyamel a." »

4

Afr e Nyam nun ign

¹ Emeny ow e jam a, m'ekn low ejeci. Afr, m'ekn lisany nyam eke fig, etj lebl a ek'anj ese krokr eci lebl af ke m'ikj anym m'iri a, dad'm nine: «Uyu af aja, ke mi yegm'η ow e jam ec'ow eke b'ow ow a.»

² Kpekj Abj oc'm etj afr yogj, m'ekn atufu lekpn nyam ek'egj nyam sig es af. ³ Egj a eke sig es af a eci jejn a am ot mebn sobo erj erj es ese jasp lele sarduan ab af. Nyamgodi eke am jejn ese lebn emerod af a iwr elul atufu lekpn ab em. † ⁴ Atufu lekpn likj lele yar ab did iwr elul atufu lekpn ligbel ab em, etj agj ekpek likj lele yar ab sig es af. -Li sus mob efu etj -l'us sika tufe. ⁵ Afr eci nqjn lele nyamgbrany ab ab am anj atufu lekpn ab em ok okm. Mrabri lobj eke wel gign a am iri any af yogj. Mrabri lobj a el Nyam ec'abj lobj a. ⁶ Atufu lekpn a ec'any af a, okij ek'ayl toj am ekan es ke ot lebn ufu pum pum es anj.

Aranj yogj, mindey yar eke el ec'anym lele jam ab a el anyamn ofr a, iwr did elul

atufu lekpn ab em. ⁷ Krekre eci ndey a anj ese kukuma af, yony em ec'a anj ese id liy af, nyahan em ec'a eli any ese egj ec'ab af, etj yar em ec'a anj ese kaka ek'igb nyenyn ow es af. † ⁸ Mindey yar amua e nyam nyam eli ow nohon, etj -l'eli anyamn eb el ow a nimum, ew lele af ab. Etj ncok lele legj owr ab neny b'anj el em -n'am dad -l'ese:

«Lala, lala, lala el Es Kotoko Nyam Abusu Es eci,

in eke n'anj god'etj, n'anj yefenyina ke n'am ow a eci.» †

⁹⁻¹⁰ Egj a ek'anj owr segj fetj eci ke sig es atufu lekpn ab af a, mindey yar a bi koklm'n, b'usr'r sos etj b'oj'n bia. Etj sakp sakp fetj eke -li bi koklm ow a, agj ekpek likj lele yar ab ab a b'ok owropk wus egj a eke sig es atufu lekpn ab af a ec'any af. -Li b'igj egj a ek'anj owr segj fetj ec'a nun. -Li b'ot el eci sika tufe a -li wowl atufu lekpn a ec'any af yogj ke -n'am dad -l'ese:

¹¹ «O, Es Kotoko, ey e Nyam, it eke k'ejn anygbel, es susm lel abusu ab, anjke η kok ob fetj etj η ec'erur em ob fetj anj owr etj b'ok sel.»

5

Lel a lele licibli ab ab

¹ Sica m'ekn lel nyam eke wel ar es ke anj egj a eke sig es atufu lekpn ab af a e lidr abu ab em. Wel non lel a any lele jam ab, etj wel ony nenyembri ab es, es onyan ob lobj ab. † ² Etj m'ekn afr erm esel ab em e lec es nyam eke am og lebl tuotuo em ese: «Bwo ec'egj it eke ki bobm es onyan ob amua es ke fig lel na ee?» ³ Ke ow el afr; wus af aja lele wus ew † ab, egj kaka anm eke k'otu fig lel a bake ler ow e lokm a. ⁴ Ow otj m'ikj otj nono eke egj kaka k'anm itm eke ki fig lel a bake otu ler ow e lokm a. ⁵ Gbeko agj ekpek ab em e nyam dad'm nine: «K'ikj otj! Kin Juda ec'eb ab em e kukuma a, eb ebu David eci lilaw a eb any, † li b'ow li bobm es onyan ob lobj ab es ke li fig lel a.»

⁶ Sica emeny m'ekn atufu lekpn a, mindey yar a lele agj ekpek ab ab, etj m'ekn licibli nyam eke wel ibi egb waw eci, ke inym es el eci aranj. L'eli ocowr lobj lele anyamn lobj ab. Anyamn lobj a el abj lobj a eke Nyam erm ow wus

† **3:19** Bèbmn Nyandre 3.12; Ebre 12.6. † **4:3** Bèbmn Ezekiel 1.26-28; 10.1. † **4:7** Bèbmn Ezekiel 1.22; 1. 5-10; 10.14. † **4:8** Bèbmn Ezekiel 1.18; 10.12; Esayi 6.2-3. † **5:1** Es onyan ob el kpen prprr eke wel b'oc ony lel eke wel b'ar es a nenyembri es, yec'etj ke egj ek'itm a k'otum kpabm es. Wel b'onyan es etj wel bi fig adanjke ec'any af. Legj ab em a, aja e lel wel b'onyn es es onyan ob lobj em. † **5:3** Jwifel e tutr em a, wus ew a, onjes banj. † **5:5** Nun ob 49.9 em a, wel b'esj Juda ec'eb a "kukuma ewli"; eb na em anake eb ebu David anj ey okm a. *David eci lilaw a*: Grek em a, odad a eci iri tasi a el *David eci mir*; na ow el Mesi a eci nin nyam (Esayi 11.1,10).

nimum af a. ⁷ Licebלי a eri im etj oc lel a egn a eke sig es atufu lekpn ab af a eci lidr abu ab em. ⁸ Kpekj mindey yar a lele agj ekpekj likj lele yar ab ab ok owrokp wus licebלי a ec'any af. El em ec'egj egn fej onym sango nyam ab lele sika em kpok eke ogj iy em gbonj ab, ke el agj lala a eci nyam njohn a. ⁹ -N'am egn ej owr nyam:

«I] ce it eke k'oc lel a ke bobm es onyan ob lobj ab es, anjke wel ibi'nj oc'nj wawr nj egb etj ow em a,

eb eb fej em, ebr ebr fej em, agj agj fej em lele eb eb fej em ab, ewl sog agj nj Nyam.

¹⁰ Kok el -l'el gbrenjbi usu a ec'agj, -l'el egb waw esel eke ki kok juma ey e Nyam a ec'any af, etj -li b'ow -l'ew wus na nimum es.»

¹¹ Sica emeny mi ler etj m'am iri afr erm esel nono gbel e lebl. -N'eny nono ligbel, -l'iwr atufu lekpn a, mindey yar a lele agj ekpekj yar ab ab -l'elul em.

¹² -N'am egn ej lebl gege em -l'ese: «Licebלי a eke wel wawr egb a ce it eke k'egj

abusu, ob ony, sewr lele lec ab; es susm, anygbel lele koklm ab!»

¹³ Etj emeny m'iri eke ob fej eke Nyam kok anj afr; wus af anja, wus ew lele okij em ab a, ob fej eke anj owr a am egn ej dad ese:

«Segj fej, koklm, anygbel lele abusu ab el egn a eke sig es atufu lekpn ab af a lele licebלי ab ab eci!»

¹⁴ Etj mindey yar a am elu "Amen!" Etj agj ekpekj a am ok owrokp wus ignj Nyam lele licebלי ab ab nunj.

6

Krekre eci es onyan ob a el any eb owi

¹ Ow e jam a, m'ekn licebלי a ony es onyan ob lobj a eci krekre a ob es, † etj m'iri mindey yar ab em e nyam barm lebl ek'anj ese nyambrany ec'ikj ab af nine: «Ow!» ² Mi bi ler a, m'ekn gbanjko ufu nyam. Egn a eke uyu af a onym bin ab, etj wel onj'n any eb e tufe. L'ikj anym l'eb any etj emeny n'aam any eb eci.

Yony em eci es onyan ob a el ar ogj owi

³ Eke licebלי a bobm yony em eci es onyan ob ab es a, m'iri mindey yar ab em e yony em ec'a eke am dad ese: «Ow!» ⁴ Etj gbanjko ejeci nyam ey cokm. L'eb! es ese al af. Egn a eke uyu af a egn abusu eke k'onny erm es ey oc es wus na af, yec'etj ke

ow onj agj ibirir el ofr. Etj wel onj'n lab ler em ligbel nyam.

Nyahan em eci es onyan ob a el lek owi

⁵ Eke licebלי a bobm nyahan em eci es onyan ob ab es a, m'iri mindey yar a e nyahan em ec'a eke am dad ese: «Ow!» Mi bi ler etj m'ekn gbanjko ibr nyam. Egn a eke uyu af a onym toy ab. ⁶ M'iri ob nyam am ikj ese lebl nyam ek'anj mindey yar a ec'aranj af, etj am dad ese: «Ewjnj ble kilo nyam legj nyam e juma kok e labm sog eci; ke ewjnj orj gbe kilo nyahan legj nyam e juma kok e labm sog eci. Gbeko Lek, k'itjn oliv e mun a lele viny e mar ab ab gbe abu.» †

Yar em eci es onyan ob a el luw owi

⁷ Eke licebלי a bobm yar em eci es onyan ob ab es a, m'iri mindey yar ab em e yar em ec'a eke am dad ese: «Ow!» ⁸ Mi bi ler etj m'ekn gbanjko nyam ek'ew mufu mufu. Egn a eke uyu af a, wel b'esnj'n Luw, etj onjnes banj am us'r jam. Wel onj el abusu wus ec'oy yar ab em e nyam em ec'agj ab af, eke -li k'ibi wel ar ogj em, lek owi em, ol ernj ernj em lele mindey enjnj em ab.

Yen em eci es onyan ob a el agj ek'uw Nyam odad sosisem a

⁹ Eke licebלי a bobm yen em eci es onyan ob ab es a, m'ekn egb waw usu a ec'ew a, agj agj eke wel ibi a eci liy a. Wel ibi el neny nyam eke -l'ijr Nyam odad eci lele danjke eke -l'ijr ow ec'ab ab sosisem. ¹⁰ -N'am og lec em -li dad -l'ese: «Es Ew Es Lala, Es Ew Es Nawre, ko tonj ba bogj legj iy b'ow jej wus ec'agj a e low ok, ibrm el ey e luw a eci low ee?» ¹¹ Sica wel onj egn nyam nyam mob sus em ufu, etj wel dad el eke emeny -li k'eku segj tel, tonj bake wel ibi el lisijimel a eke am kok Es Kotoko e juma a ese lele eke wel ibi el ab af a, ow yibr el.

Nohon em eci es onyan ob a el erm bebl e legj a

¹² Etj m'ekn licebלי a eke am bobm nohon em ec'es onyan ob ab es a, etj kpekj wus umu lec em; lignb ibr pri pri ese ninj mob af, etj awl ebl es kondonj ese mebl af. ¹³ Mil'el anj afr am ok wus ese babm ikj ec'ey a eke k'eb!m, ke lef tuotuo b'elu ony ok wus ab af. ¹⁴ Afr am oc es ese ajanjka eke wel b'onny ar es ab af; etj mafeny a lele silekr ab ab fej am njgbonj el e susu susu a. ¹⁵ Ow onj etj wus ec'eb ebu, agj any esel, ar ogj esel em ec'agj egbel, egbrenjgbi, abusu ony esel,

† 6:1 Ekn Es Ekn 5.1 lele ow ec'akr otar ab ab. † 6:6 blea lele orj ab ab el egb iju yony eke ow eci miy a anj ese may af. Ek'ow elm lek e legj a, egn nyam b'ejnj ble kilo lew legj nyam e juma kok e labm sog eci. Anja egn a eke am ekn lek owi a am ewnj onj agj a eke k'ij. Ble kilo nyam oglog orj kilo nyahan otum ebam akj nyam ec'agj e legj nyam ec'ob ij.

agn ejec'a feñ ek'el madu oglog agñ ewi a, im lol es mafeny omu em lele mób em ab. ¹⁶ -N'am dad mafeny a lele mób ab ab -l'ese: «Òkr ey af ke lóol ey es egn a eke sig es atufu lekpn ab af a ec'any a e lis, ke óny kpabr ey es licebli a ec'erm bebl a e lis, ¹⁷ anke el ec'erm bebl a e legñ ligbel a ow ij. Sica bwo ec'egñ b'ow otu anñ owr ab ee?»

7

Agn a eke eññ Nyam e meny ewr a

¹ Sica ow e jam a, m'ekn afr erm esel yar ek'inym es wus eci oy yar ab em. -N'onny oy yar a e lef a eke b'elu wus na af ab es, yec'etñ ke lef kaka k'élum wus na af, okij af lele ekñ em ab. ² Etn m'ekn afr erm es ejeci nyam ey okm yogñ a eke ligbn b'igb a. N'onym Nyam ek'annñ owr eci ob a eke b'oc ewr egn meny ab ab. Li barn lebl tuotuo l'esñ afr erm esel yar a eke eññ abusu eke ki ñuññ wus lel okij ab a nine: ³ «Èkur ye! Ki kokr wus, okij lele ekñ ab low ñuñ kaka. Ow it eke si k'ikñ anym s'ew meny ewr nyam ey e Nyam a eci juma kok esel a ec'anyafr a.» ⁴ Etn m'iri agñ a eke wel ewr meny anyafr a e meny a. -L'ij agñ fandi ekñ lobñ, agñ miy yar. Ow ow el Israël ec'eb eb a feñ ec'agn a:

- ⁵ Juda ec'eb ab em agñ fandi lew yony,
 - Ruben ec'ab em fandi lew yony,
 - Gad ec'ab em fandi lew yony,
 - ⁶ Aser ec'ab em fandi lew yony,
 - Neftali ec'ab em fandi lew yony,
 - Manase ec'ab em fandi lew yony,
 - ⁷ Simeon ec'ab em fandi lew yony,
 - Levi ec'ab em fandi lew yony,
 - Isakar ec'ab em fandi lew yony,
 - ⁸ Zabulon ec'ab em fandi lew yony,
 - Josef ec'ab em fandi lew yony,
 - Benjame ec'ab em fandi lew yony.
- El feñ, -n'eññ Nyam e meny ewr a.

Agn nono gbél am ign Nyam nun

⁹ Ow e jam a, mi bi ler etñ emeny m'ekn agñ nono gbél eke egn kaka k'otum awlm. Ow el eb eb feñ, eb eb feñ, agñ agñ feñ lele ebr ebr feñ ab ec'agn. -N'inym es atufu lekpn a lele licebli ab ab ec'any af, -li sus mob efu etñ arakp anñ el abu em. † ¹⁰ -N'am og læc em -l'ese: «Ey e sel eññ a, ey e Nyam a eke sig es atufu lekpn af a lele licebli ab ab ogñ ow b'annñ ow!» ¹¹ Afr erm esel a feñ iwr did elul atufu lekpn a, agñ ekpekp a lele mindey yar ab ab em. -N'am ok owrókp wus atufu lekpn a ec'any af etñ -n'am ign Nyam nun -li dad -l'ese: ¹² «Nawre! Kòklm, anygbel, sewr, bia elu

lele sos usr ab, abusu ony lele læc ab él ey e Nyam a eci segn feñ! Amen.»

¹³ Agñ ekpekp ab em e nyam ibrm im nine: «Bwo el el agñ amua eke sus mob efu a, etñ bogñ -n'annñ l'ow ee?» ¹⁴ M'odu m'eb mi dad'r m'ese: «Egn gbél, ñ anake uw any a.» Etn l'odu l'eb li dad'm nine: «Amua, agñ a eke ecr gbre ijr ligbel ab em ab ana. † -Li yoyog el e mob sus em ab es licebli a e mebl ab em, etñ ow otu mob sus em a ufú pum pum pum. ¹⁵ Na sosome anake -li b'inym es Nyam ec'atufu lekpn a ec'any af, ke ncok lele legñ owr ab -li b'ign ow nun ow eci nun ign usu a. Egn a eke sig es atufu lekpn ab af a b'ow ot ok el in eci gbad el ab em ke ósu el. † ¹⁶ Namn lele mij amn ab k'ow onym el ij, etñ ligbn lele elubu ab yeji k'ow onym el ij. ¹⁷ Nawre, anke licebli a ek'inym es atufu lekpn a e saw a, b'ow el el e nyimm es, ot im el mij ewl mij eke b'otñ egn sel a e saw, ke Nyam tétñ el e mikñ ab es.»

8

Lobñ em ec'es onyan ob a el usu es irm owi

¹ Eke licebli a bobm lobñ em eci es onyan ob ab es a, afr, usu a irm es tinñ tonñ ow otu ek'ij wanci ikpr mum. ² Etn m'ekn afr erm esel lobñ a eke b'annñ Nyam ec'any af a; wel otñ el kròkr lobñ.

³ M'ekn afr erm es ejeci nyam ek'ow inym es egb waw usu a; n'onym ogñ ofññ ob sika em ab. Etn wel otñ'n ogñ nono eke li k'oc, ke Nyam ec'agn lala a e nyam ñonñ ab ab li kokr egb waw sika em egb waw usu a eke anñ atufu lekpn a ec'any af a. ⁴ Afr erm es a ec'aby em a, ogñ a e mreghn a eke wuwlm Nyam ec'agn lala a e sinyam ñonñ ab ab a am il Nyam ec'any af. ⁵ Etn afr erm es a oc ogñ ofññ ob a, eb egb waw usu a ec'al a ok em etñ oc owl wus. Etn kpekn nyamgbrany am babarm, afr am ñeññ etñ wus am umu.

Krekre e kròkr yar a

⁶ Afr erm esel lobñ a eke onym kròkr lobñ ab ab a am bebñ sos eke k'afl kròkr a.

⁷ Krekre ec'a afl in e kròkr a. Nyamok lele al eke wuwlm mebl ab a am ok wus. Wus ec'og nyahan e nyam, ekñ eke wel ok sakp nyahan eci akp nyam lele suw owr feñ ab eb al iri ok es.

⁸ Yony em ec'a afl in e kròkr a. Ob ek'annñ ese lafeny ligbel nyam ek'am iri al af ey okij em; etñ okij ec'og nyahan a e nyam itññ el mebl. ⁹ Mindey ek'annñ okij em a eci

† **7:9** Arakp el sos em inñ lele any eb ab eci meny ewr. Wel b'oc kokr Mef ec'es gbegbl (Ob Ap 23.39-43). Kokoba ob es Zakari dad eke legñ ek'annñ anym am ow ab em, eb eb feñ b'ow kok es gbegbl na ke ónym sarakp ab (Zakari 14.16).

† **7:14** Ekn Daniel 12.1; Matie 24.21. † **7:15** Ekn Ob Ap 26.11-13; Esayi 4.5-6.

sakp nyahan eci akp nyam uw, etj simijetj eci sakp nyahan eci akp nyam uj.

¹⁰ Nyahan em ec'a afl in e krokr a. Lél ligbel nyam ek'am iri al ese mrabri af a anj afr ey wus. L'ey simij ewl mij a ec'ogog nyahan e nyam em lele mij enj af ab. ¹¹ Lél a e nin el "Lolo". Simij ogog nyahan e nyam itjn am lol, etj agj nono a eke egj mij a am uw, anke ow am lol nono.

¹² Sica yar em ec'a afl in e krokr a. Wel iyr ligbn ec'ogog nyahan a e nyam a, awl yeji ec'ogog nyahan a e nyam a lele milél eci sakp nyahan eci akp nyam ab ab ob; etj ow oj el eci afj a e nyahan em irm es. Lægj owr e nyahan em a lele ncok eci nyahan em ab ab irmn el ec'usuayl a.

¹³ Emeny mi bi ler etj m'ekn káká nyam eke igb im afr kponj em a ke am elu lebl tuotuo dad ese: «Musue! Musue! Musue b'ow el wus ec'agj eci, lægj a eke afr erm esel nyahan a ek'anj a b'ow afl el e krokr al»

9

Yen em e krokr a

¹ Sica yen em ec'afr erm es a afl in e krokr a, etj m'ekn lél nyam ek'anj afr ey wus, ke wel oc nomu cronj gbel a e safue a elu abu em. ² Lél a fig nomu cronj gbel a etj mregbn eke otarir es al gbel e mregbn ab am uyu ok okm. Mregbn a ek'am ok okm a ibar ligbn lele laf ab. ³ Etj mregbn ab em, tete gbangban anj ok okm eb es wus na nimum af; etj -n'ejn abusu eke anj ese siboban ec'ab af. ⁴ Wel edjn el eke -li ki njunmn suw, ekj lele ob ejeci eke eli wus af ab. Gbeko abusu eru el eke -li k'ijr agj a eke Nyam e meny ewr anm anyafr a gbé gbre. ⁵ Etj agj amua e gbre ijr a eke -n'ejn ow ec'abusu a yeji elm wel ec'ibi eci, ko ke -l'ijr wel gbre nono tonj ow ij awl yen. Ke gbre ijr a e dudu a ánj ese boban ec'egj eke b'akj a e dudu ab af. ⁶ Etj awl yen ab em, agj b'ow ol luw es, ko -li k'ow -n'ejnmm ow; -li b'ow -l'erur eke -li k'uw, ko luw k'ow owrm el.

⁷ Tete gbangban amua anj ese sigbanjo eke wel bebm sos ar ogj ec'af; el e nunj ab af, wel b'ekn mob ek'anj ese sika tufe af, etj el e many a anj ese agj e many af. ⁸ El e sin nunj a anj ese ojow ec'ab af, etj el ec'an nenym a anj ese sikukuma ec'ab af. ⁹ El ec'ermni a anj ese erppo lowi em af, etj el ec'ow a ec'ikj a anj ese ar ogjn eci metj a eke wel b'ot cucur sigbanjo nono im ar ogj em ab af. ¹⁰ Tete gbangban amua eli ewl eke mbe anj em ese siboban ec'ab af. Etj el ec'ewl amua ab anake -li b'ow -li kok agj ow enj tonj ke ow ij awl yen a. ¹¹ El ec'es ew es a el nomu cronj gbel a ec'afr erm es a. Ebre

em a wel b'ejn "Abadon", etj Grek em a wel b'ejn "Apolion" (ek'el nyandre em "Nunj Es").

¹² Sica krekre ec'abu eyr na ec ij. Gbeko ow e jam a, emeny abu eyr yony anj eke b'ow a.

Nohon em e krokr a

¹³ Etj nohon em ec'afr erm es a afl in e krokr a. Egb waw usu a ek'el sika em ke anj Nyam ec'any af a ec'oy yar ab em, m'iri lebl nyam ek'am ikj ow. ¹⁴ Lebl a dad nohon em ec'afr erm es a eke onym krokr ab ab a nine: «Momu afr erm esel yar a eke anj ngbraka em, mij gbel a eke wel b'ejn Efrat a e saw ab es.» ¹⁵ Wel momu afr erm esel yar ab es. Nawre em a, wanci na af, lægj na af, awl na af lele lakpo na af ab anake wel bebm el sos wus nimum ec'agj sakp nyahan a ec'akp nyam ec'ibi ec'a. ¹⁶ M'iri el ec'ar esel eke b'uyu gbanjo af a eci neny a: -l'ij agj milion ekj lew. ¹⁷ Etj kin lele eke m'ekan sigbanjo a lele el ec'af uyu esel ab ab a: -l'ew erppo lowi em sos. Erppo a ebl es ese al af, ew ble eke iir em ese safir lebn af, etj ow e mij a yeji anj ese sika e mij ab af. Sigbanjo a ec'ej a anj ese sikukuma ec'ab af; el e nenym a, al, mregbn lele mebn eke ler ab am ok okm. ¹⁸ Ow enj nyahan amua ek'el al, mregbn lele mebn eke ler ab ke anj sigbanjo a e nenym am ok okm a anake ibi wus ec'agj sakp nyahan a ec'akp nyam a. ¹⁹ Tasi em a, sigbanjo a e lec a anj el e neny a lel el ec'ewl ab ab em. El ec'ewl a b'ot morjn es: -n'onj enj eke -li b'ot -n'am kokr agj low nunj.

²⁰ Sica agj a eke ow enj amua ibim ke anj a, itjnm es an el ec'abu em eci ekj ekpr eke -li kokr a e lis; -l'ignm abj enj, sika em sinyam, jete efu em eci, jawie em eci, mebn em eci lele ekj em ec'a e nunj ignj a -l'elum es; mob amua eke otum eknm es, irim ow, anm es yej'a. ²¹ -Li walm el ec'agj ibi owi, el e cam kok owi, el eci nfaci ij lele el e mil iy ab ab bobo yeji -l'elum es.

10

Afr erm es a lele lel likekli ab ab

¹ Ow e jam a, m'ekn afr erm es lec es ejeci nyam eke anj afr am us es. Jru wiwrm'n ab etj nyamgodi iwr'r nunj af; in ec'any a anj ese ligbn af etj in ec'akr a anj ese al ek'am iri imm afr ec'af. ² N'onym lel likekli eke fig ab. L'oc in e lidr e lakr a l'ew okij af etj l'ew nemn ec'a wus af. ³ Li barm lebl tuotuo em ese eke eke kukuma bi barm ab af. Etj eke li barm l'ok es a, nyamgbrany lobnj a odu eb babarm. ⁴ M'erur eke mi ki non ow a eke nyamgbrany a dad a, ko m'iri lebl nyam dad'm nine: «Oc nyamgbrany

lobnj a ec'ów a eke dad a ew es sos em; ki non.»

⁵ Sica afr erm es a eke m'ekn inym es okij af lele wus af ab a, igbl lidr abu ogn, ⁶ etnj ij neny Nyam ek'annj owr segnj fej ke kok afr; wus, okij lele ob fej ab a e nin em. Li dad nine: «Emeny Nyam k'ow ekum ij! ⁷ Kó wanci ab af eke lobnj em ec'afr erm es a b'ow ob nunj am afl in e krókr a, yognj anake Nyam e low a eke lol es a b'ow iy neny ese elele eke li dad ow e low l'ok in eci juma kok esel ek'el kokoba ob esel ab af a.»

⁸ Etj emeny lebl a eke anj afr iknj m'iri a, am dad'm ese: «Im oc lel likekli a eke fig anj afr erm es a ek'inym es okij af lele wus af ab a ec'abu em a.»

⁹ M'im mi titm afr erm es a etnj m'ibrm'n eke li k'oc lel likekli a n'onj'm. Li dad'm nine: «Oc ij. Li b'ow li ded'nj neny em ese mow mun af, kó li b'ow li lol'nj lokm.» [†] ¹⁰ M'oc lel a afr erm es a ec'abu em etnj m'ij. Mawre, l'ew mreemre em e neny m a ese mow mun af, kó eke m'aknj m'emn a, l'ew'm lolo lokm.

¹¹ Etj sica wel dad'm nine: «Ow it ke emeny im ob Nyam e kokoba ok agnj, eb eb, ebr ebr, lele eb ebu fej ab.»

11

Adanjku yony a

¹ Ow e jam a, wel onj'm liknj srenj nyam eke wel b'oc bebmn ob, etnj wel dad'm nine: «Im bebmn Nyamel gbél a lele egb waw usu ab ab, ke áwl agnj a eke b'ignj Nyam nunj em yognj a yeji. ² Gbékó ew Nyamel gbél a e gbugnj ab es, ki bebmn, anke wel oc onj Nyam any uwm esel eke b'ow uyu ob fej af njnj eb lala ab em tonj awl ekj yony miy yony. [†] ³ Etj mi b'ow m'erm em ec'adanjku yony a sus njnj mob ow. -Li b'ow -l'ob Nyam ec'amani a tonj segnj fandi segnj ekj lew nyahan.»

⁴ Adanjku yony a el oliv ekj yony a lele mun al yony a ek'annj wus ec'Es Ew a ec'any af a. [†] ⁵ Ek'egnj nyam am erur eke ki kok el low njnj, al b'annj el e neny m a am ok okm tetul el ec'efnu a tre tre tre. Ee, eben ek'egnj fej eke b'ow ol el e low njnj kok es a b'ow uw ana. ⁶ Adanjku amua onj abusu eke k'ednj nyam eke k'an opar wus es a, segnj a nimum eke -n'am ob agnj Nyam ec'amani a. -N'onj abusu eke -li k'itnj mij el mebl, etnj -n'onj abusu yej'eke -li k'onj

abu eyr ernj ernj fej ów wus af, sakp abi a eke -li b'erur a. [†]

⁷ Gbékó ba -li b'uwar el ec'amani ob a, ndey a eke b'annj nomu cronj gbél ab em ey okm a, b'ow ognj el ar; akm el es ke ibi el. ⁸ El e sos megl ugnj a b'ow annj eb gbél a ec'ejem aranj a, yognj a eke wel ew el Es Kotóko oliknj af a. Nyandre em e nin eke wel b'esnj eb a el Sodóm oglog Ejipt. [†] ⁹ Agnj agnj a fej, eb eb a fej, ebr ebr a fej lele eb eb a fej ab ec'agnj a b'ow ler el e sos megl ugnj a tonj segnj nyahan lele likpr ab, etj k'ow erurm eke wel k'im ot el es. ¹⁰ Wus ec'agnj a sos em b'ow injn, el e luw a eci; -li b'ow -li kok sos em injn etnj -li b'ow -l'aparir ob, anke Nyam e kokoba ob esel yony na onj el -l'ekn gbre nono.

¹¹ Gbékó eke segnj nyahan lele likpr ab ab ec a, Nyam fuf kokoba ob esel yony a in ec'owr annj e sel a, etnj ow igbm el. Ow onj agnj a fej eke am ler el a ernj ligbel onj. ¹² Kokoba ob esel yony a iri lebl tuotuo nyam ek'annj afr am iknj dad el ese: «Úyur owr aja!» Etj el ec'efnu a fej ek'am ler el a ec'any af, -l'uyu afr e jru em. ¹³ Wanci ab af ce, wus umu lec em. Eb a ec'ogog lew em e nyam bubm ok etnj agnj fandi lobnj ernj luw wus a ek'umu ab em. Agnj beb a ek'annj owr a ernj afhj es tonj etnj -n'am onj Nyam ek'annj afr a anygbel.

¹⁴ Sica yony em ec'abu eyr a ec nj. Gbékó, ewr erm! Ow k'ow ibnm etnj nyahan em ec'a yeji b'ow ow.

Lobnj em e krókr a

¹⁵ Lobnj em ec'afr erm es a afl in e krókr a. Ebl nono annj afr am iknj lec em dad ese: «Sica wus eci es ew a e low annj ey Es Kotóko lel in e Mesi ab ab ec'abu em, etnj es ew na b'ow annj segnj fej!» ¹⁶ Agnj ekpekpr liknj lele yar ab a ek'egnj egnj annj in e lekpn af Nyam ec'any af a, ok owrókp wus etnj am ign'n nunj dad ese:

¹⁷ «Es Kotóko Nyam Abusu Es, nj eke annj yefeny na ke annj god'etnj a, s'am elu'nj bia eke oc nj ec'abusu ligbel ab em sigm nj ec'es ew ab es a.

¹⁸ Eb eb ec'agnj a fej ebl erm, kó sica nj ec'erm bebl a anake am ey okm a.

Wanci a eke ki jej agnj ek'uw a e low ok ab ana.

Nj eci juma kok esel ek'el kokoba ob esel eci wanci a eke k'ernj el ec'ob ap a anake ow a.

[†] **10:9** Bèbmn Ezekiel 3.3. [†] **11:2** awl ekj yony miy yony:ow ce ow el segnj fandi segnj ekj lew nyahan a (Es Ekn 11.3), ek'el akpo nyahan lele likpr ab (Es Ekn 12.14). Es Ekn e lel na em, segnj na eke wel bi lum ey a, ow bi yegm ey segnj abi a eke low njnj b'ow akm low mamn es, gbnj ke wus e nunj ednj e legnj a ów a. Es Ekn 12.6; Daniel 7.25; 12.7. [†] **11:4** Ekn Zakari 4.1-14. [†] **11:6** Bèbmn 1 Eb Ebu 17.1; Okm Ok 7.17-19; 1 Samiel 4.8. [†] **11:8** Sodóm:eb eke wel uw any ese nfaci ij ec'eb af (Nunj Ob 19.4-11). Ejipt wus af ec'agnj a, wel uw el any ese Israel ey nj eci efnu af; yognj anake -n'annj madu okr em a.

Agñ a feñ, ey lele egbel ab ek'el η eci ke b'elum'ñ omn em a, yeji b'ow eññ el eci.

Wanci a eke b'ow ñuñ agñ a eke bi ñuñ wus ab ana.»

¹⁹ Sica Nyamel gbél a ek'anñ afr a fig, etñ sinn araka a ey okm. Afr am ñeññ, nyamgbrany am babarm, wus am umu etñ nyamok am an ok wus.

12

Yow a lele tamranji ab ab

¹ Ca emeny meny ewr ligbel nyam ey okm afr: ow el yow nyam eke ligbn iwr elul em ese mob sus em af, ke awl anñ in ec'akr ew a. L'us es ew e tufe eke milél lew yony anñ af. ² Lok usu' r bεbmn iy ew ab, etñ iy a eke am onyn'n a am on'ñ li babarm.

³ Emeny meny ewr ejeci nyam ey okm afr: ow el tamranji nyam eke ebl es kondonj ke eli enj lobñ lele ocowr lew ab. Nuñ nyam nyam feñ af a, es ew e tufe anñ.

⁴ In e luwl ab em, li papl afr e milél sakp nyahan eci akp nyam em a es l'ok wus. Etñ l'igb l'ow n'inym es l'owr yow a ek'iy am onyn ab any, ba ow b'ew iy a ke kpekñ n'onny n'emn. ⁵ Yow a ew iy ign nyam eke b'ow ew ebr ebr feñ es abusu ligbel em. † Etñ kpekñ wel oc iy a im ew es Nyam lele in ec'atufu lekpn ab ab e saw. ⁶ Kó yow a gbe, l'uru es n'im loj, yogñ a eke Nyam kok usu nyam ew'r es, eke wel k'on'ñ ob l'ij tonj seğñ fandi seğñ ekñ lew nyahan a. †

⁷ Etñ mum ey afr yogñ; Mikael lele in ec'afr erm esel ab ab ogn mum tamranji a lele in ec'afr erm esel ab ab. ⁸ Kó tamranji a eb es; ow onj in lel in ec'erm esel ab ab -n'onym abusu eke -li k'anñ afr yogñ ij. ⁹ Wel ony tamranji a owl gbenj. In anake legñ sig ab em l'el lorrñ a † eke wel b'esñ agn oglog Satan, ke b'ejū wus nimum ec'agn a. Wel ony owl wus in lel in ec'erm esel ab ab.

¹⁰ Etñ afr m'iri lebl nyam barm tuotuo etñ am dad ese: «Sica es eb elu eci legñ a ow ñ! Ey e Nyam a elu in ec'abusu a lele es ew ab ab okm! Sica es ew a anñ in e Mesi a abu em, anke wel ony ey lisijimel a ec'egñ a eke b'ok el ów af a owl gbenj. Ncok lele legñ owr ab li b'ok wel ów af ey e Nyam a ec'any af. ¹¹ Gbeko ey lisijimel a akm'n es licebli a e mebl ab em lel ow e danju a eke -l'ijr ab em, anke -lerurm el ec'owr anñ a tonj -l'urum luw bobo yeji. ¹² Ow sosiem a, afr lele ony eke iir em ab

ab, kòkr sos em inñ! Gbeko wus lel okij ab, gbre el ony eci! Agñ us es ow eññ ony, erm bebl iy'r em gbonj, anke l'uw any eke seğñ tel ce anñ'n.»

¹³ Eke tamranji a b'ekñ eke wel ony owl wus a, l'igb n'am ogn yow a eke ew iy ign ab es. ¹⁴ Gbeko yow a eññ káká ligbel nyam ec'ow yony eke li k'oc ke l'igb tonj l'ók usu a eke wel kok ew'r es loj a, yec'etñ ke li kpáb es lorrñ a e lis, ke yogñ wel on'ñ ob l'ij tonj akpo nyahan lele likpr ab. †

¹⁵ Etñ lorrñ a am eglb mij ok es ese mij ewl mij gbél af, yec'etñ ke ow eb yow a. ¹⁶ Gbeko wus ow elum yow a abu: l'odu mij bubute a eke tamranji a eglb ok es a feñ l'eb. ¹⁷ Sica tamranji a erm am ebl noko yow a e lis, etñ n'im n'am ogn mum yow a ec'ey likpr ab ab, el a eke b'elum Nyam e sol a ke b'ucu low nenyembri nyam eke Jesu elu okm a ony es a.

¹⁸ Etñ tamranji a ec inym es okij neny e sec ab af.

13

Ndey a ek'anñ okij em ey okm a

¹ Ow e jam a, m'ekñ ndey nyam anñ okij em ey okm. L'eli ocowr lew lele enj lobñ ab; in e licowr feñ af a, es ew e tufe anñ; etñ in e nuñ feñ af a, nin eke bi wewr Nyam anñ.

² Ndey a eke m'ekñ a ot fabn es, in ec'akr a ew egbel ese urs † ec'ab af, etñ in e neny a anñ ese kukuma ec'ab af. Tamranji a afl in e lec a, in ec'es ew a lele in ec'abusu ony ab ab es on'ñ. ³ Ndey a ec'ejñ a e nyam ob kok ese ek'ow'n k'uw af, gbeko ob a eke kok'r luw ec'a as. Ow onj wus nimum erur ow e low etñ am us ndey a jam. ⁴ Etñ agñ a feñ am ign tamranji a nuñ, anke ow afl abusu es onj ndey a. Etñ emeny el a ce, -n'am ign ndey a yeji nuñ -li dad -l'ese: «Bwo ec'egñ ot ndey ab es etñ bwo otu eke k'akm'n es ee?»

⁵ Etñ ndey a eññ abusu eke ki dad es efu lele egn wewr e sodad ab ok Nyam af; n'eññ abusu eke li ki kok low tonj awl ekñ yony miy yony. † ⁶ Etñ ndey a am wewr Nyam; n'am dad ow e nin, ow ec'eb ir usu a lele agñ a ek'ir afr ab ab ec'odad ñuñ. ⁷ Abusu eru'r es eke li k'ogñ Nyam ec'agn a ar ke l'ákm wel es; n'eññ abusu a eb eb feñ af, agñ agñ feñ af, ebr ebr feñ af lele eb eb feñ af ab. ⁸ Wus nimum ec'agn a b'ow ign'n nuñ, agñ a eke wus e kok em etñ el ec'en a anm sel eññ e lel ab em a. † Sel eññ e lel na, licebli a eke wel wawr egb a eci.

⁹ Ke egn ek'eli oru a iri senyn senyn! ¹⁰ Egn eke in ec'a ow el eke wel k'onny elu'l

† 12:5 Ekn Selu 2.8-9. † 12:6 Ekn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a. † 12:9 Ekn Nuñ Ob 3.1; Luk 10.18. † 12:14 Ekn Okm Ok 19.4; Ol Okn 32.11. † 13:2 urs:ndey ligbel eke anm ey eci agñ ebr wus af anja. † 13:5 Ekn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a. † 13:8 sel eññ e lel a:èkn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab ab.

sobel em a, wel b'ow ony elu'l sobel em; egn eke in ec'a ow el lab ler em em, li k'uw a, lab ler em em li b'ow luw. Na sosisem anake agn a ek'el Nyam ec'a it eke k'onny erm susu lele omn ab a.

Ndey ek'anuy wus em ey okm

¹¹ Etn m'ekn ndey ejeci nyam ek'anuy wus em ey okm. L'eli ocwor yony ese liceb ec'ab af etn n'am dad odad ese tamranji af. ¹² Ndey na ony abusu ese krekre ec'a ek'anuy okij em ey okm ab af, etn n'am kok juma ow e nin em. N'am ony wus nimum lel in ec'agn a fegn ab lec em ign krekre eci ndey a nun, ndey a eke ob kok nun ese ek'ow'n k'uw af ke ow as a. ¹³ Ndey na ek'anuy wus em ey okm a, am kok meny ewr egbel; n'am on al bobo yeji anu afr ok wus agn a pupukpan ec'any af. ¹⁴ Etn n'am irmn wus ec'agn a, meny ewr a eke n'am otu li kok krekre eci ndey a eci nin em a. N'am eju agn eke k'aku likn egn nyam, krekre eci ndey a e sos usr eci, ndey a eke lab kok ob nun ese ek'ow'n k'uw af, ke ewl meny anu owr a. ¹⁵ Etn yony em eci ndey a egn abusu eke k'onny ndey krekre a eci likn egn a sel, yec'etn ke likn egn a otu dad odad ke ony wel ibi agn a fegn eke egnm ignm'n nun a. ¹⁶ N'onny agn a fegn, ey lele egbel ab, egbrenghi lele ogboru ab, ewi lele madu ab lec em eke k'ew meny ewr nyam lidr abu af oglog anyaf. ¹⁷ Ow on etn egn fegn eke meny ewr anm af a otum eke k'ol ob oglog ew ob an; meny ewr a el ndey a e nin oglog ob awl e moni ek'el nin a ec'a. †

¹⁸ Anja anake ow am ibrm eke egn k'onny sewr a. Etn egn yec'eke ony nun em ony a otu eke k'uw ndey a e moni a ec'abi a eke k'ij a e nyandre ab any, anke ow el egn e nin. Ob awl e moni a el ekn yen yen sakp nohon ekn nyahan mij nohon.

14

Licebli a lele agn fandi ekn lobn mij yar a eke wel ol a

¹ Mi bi ler etn m'ekn licebli a eke inym es Sion e lafeny † ab af, in lele agn fandi ekn lobn mij yar eke wel non in e nin a lele Es ec'ab ab ew anyaf. ² M'iri lebl nyam ek'anuy afr am ow, ke am ikn ese okij e mra af, oglog ese nyambrany ligbel ec'ikn ab af. Lebl a eke m'iri a anu ese sanjo ony esel e mob a eke b'onny ab af.

³ Agn amua fegn am egn ej owr nyam atufu lekpn a, mindey yar a lele agn ekpekp ab ab ec'any af. Egn kaka otum eke ki wewr ej a, eke ow elm agn fandi ekn lobn mij yar a eke el wus anja ec'agn a eke wel ol a ce.

⁴ Agn amua kokm sikpl owi oyow ab, -l'ayl. † -Li b'us licebli a jam usu fegn eke ow b'im a. Wel ol el agn ec'aranj eke -li k'el agn krekre eke wel k'oc ap Nyam lele licebli ab ab.† ⁵ Legn kaka -n'onny yadn; -li kokm sikpl kaka.

Afr erm esel nyahan a ec'amani a

⁶ Etn m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'am igb afr kpon em a ec. N'onny Amani Mamn a ek'onny uwr ab ab eke li k'ob l'ok wus nimum, eb eb fegn ec'agn, eb eb fegn, ebr ebr fegn lele agn agn fegn ab. ⁷ N'am dad lebl gege l'ese: «Elum Nyam ke ony in anygbel! Anke wanci ow eke li b'ow li jej wus nimum e low l'ok. Ignn egn a eke kok afr; wus, okij lele mij ewl mij fegn ab a nun!»

⁸ Yony em ec'afr erm es a anu krekre ec'a e jam ow, etn am dad ese: «Babilon eb gbel a ey wus! † L'el eb a eke eju eb eb a fegn egn in e mar a eke b'onny egn ij nfaci, ke b'onny egn im ey Nyam ec'erm bebl ab em a.»

⁹ Nyahan em ec'afr erm es a anu yony a e jam ow, etn am dad lebl gege ese: «Eke egn nyam am ign ndey a lele in e likn egn ab ab nun, etn n'egn ow eci meny ewr a anyaf lele abu af ab, ¹⁰ in yeji, li b'ow l'egn mar a eke b'onny egn im ey Nyam ec'erm bebl ab em a. Mar na b'ow ew tuotuo etn Nyam b'ow etm ok in ec'erm bebl a e kpok ab em. Agn amua b'ow ij gbre nono al em lele mebn eke ler ec'al ab em, afr erm esel lala lele licebli ab ab ec'any af. ¹¹ Al a eci mregbn a eke am ony el -l'ij gbre nono a, am uyu afr akpo akpo fegn eci. Agn amua eke am ign ndey a lele in e likn egn ab ab nun, ke egn in e nin a e meny ewr a onny sel eb ncok lele legn owr ab.»

¹² Na sosisem anake agn a ek'el Nyam eci, b'elum in e sol a, ke ony omn Jesu em a k'onny erm susu a.

¹³ Etn m'iri lebl nyam ek'anuy afr am dad'm ese: «N'on odad na: ehe el agn a eke caca em am uw Es Kotoko e juma kok em a eci! Ee, Abn am dad eke agn amua in anu ehe em. Sica we'n otu eke we'n k'eb

† 13:17 Sebr beb em ese Ebre em af, ese Grek em af, ob awl owi em a, nin fegn eci moni a ony in ec'abi eke ij. † 14:1 Sion e lafeny a el Jerusalem eci nin ejeci. † 14:4 Agn amua kokm sikpl owi oyow ab:ow el odad nyandre em eke am dad kretienel eci neny nyam ij ek'onny Nyam eci, ke anm sinyam yadn e nun ign owi em. Ekn Ose 1:2; 2:16-25. Segn ab em a, sinyam yadn a e nun ign owi em a, afacyow b'anuy sinyam nun ign susu a, etn ow ibrm eke wel k'erum el ab. † 14:4 agn krekre eke wel k'oc ap Nyam lele licebli ab ab:Mois ec'ol em a, ebob fegn eci liy krekre a lele egn owr fegn eke wel am ub a eci krekre a, wel b'oc is Nyam. Ow b'il'an nono. † 14:8 Anja ow elm Babilon ec'odad tasi wel dadm, ko ow el nyandre odad mumm eke wel am dad ok eb eb a fegn eke b'im Nyam ar a.

sel juma a feŋ eke we'n kok a eci, aŋke wel eci juma a e liy a in am us wel jam.»

Wus aŋa ec'egb ub owi

¹⁴ Ow e jam a, mi bi ler etŋ m'ekn jru ufu nyam. Jru ab af, ob nyam ek'anŋ ese eŋŋ af sig es. In e nuŋ af a sika tufe anŋ etŋ egb ubr lab fufu kono nyam anŋ'n abu em. ¹⁵ Emeny m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'anŋ Nyamel ab em ey okm ke barm lebl tuotuo em am dad in a eke sig es jru ab af a ese: «Ōc ŋ ec'egb ubr lab a ke úb goŋ, aŋke wus eci egb a ek'ebl ub ec'a e wanci ow.» ¹⁶ Etŋ eŋŋ a eke sig es jru ab af a oc in ec'egb ubr lab a etŋ l'ew abu l'ub wus nimum ec'egb a.

¹⁷ Emeny afr erm es ejeci nyam anŋ afr e Nyamel gbel ab em ey okm; in yeji, n'onym egb ubr lab fufu kono nyam ab.

¹⁸ Etŋ emeny afr erm es ejeci nyam eke ew al es a anŋ egb waw usu a ey okm. Li barm lec em n'am dad yec'a ek'onym egb ubr lab fufu ab ab a l'ese: «Ōc ŋ e lab fufu a ke úb wus e viny egbekl a, aŋke in ec'ey a ebl.» ¹⁹ Afr erm es a oc in ec'egb ubr lab a etŋ ew abu wus e viny egbekl a etŋ ot ok el es ifir ob gbel ab em eke -li k'ekn Nyam ec'erm bebl a. ²⁰ Wel ifi viny ey ab es es ifir ob ab em baŋŋ a e jam a; etŋ es ifir ob ab em mebl nono ewl ok okm. Mebl a ewl toŋ im iŋŋ kilo ekŋ yen yen sakp nyahan, etŋ uyu toŋ ok sigbanko a e nenekp a e neny neny.

15

Es abal el em ec'abu eyr lobŋ a e meny ewr

¹ Etŋ afr m'ekn meny ewr ligbel ejeci nyam eke in e low am iti'm any: afr erm esel lobŋ eke onym es abal el em ec'abu eyr lobŋ ab, eke el em Nyam ec'erm bebl a b'ow edŋ nuŋ a.

² Etŋ m'ekn okij eke ayl toŋ am ekan es, ke al wuwlm ab. Agŋ a feŋ eke eb any ndey a, in e likŋ eŋŋ a lele in e nin a e moni a ec'abi a eke k'ij ab af a, inym es afr okij na eke ayl toŋ am ekan es ab af. Etŋ -n'onym sisango a eke Nyam oŋ el ab ab. ³ -N'am eŋŋ Nyam e juma kok es Mois † lele licibli ab ab ec'ej a:

«Es Kotoko Nyam Abusu Es, ebeŋ eke ŋ e sijuma a agb ke akpl ana!

Eb eb ec'Eb Ebu, ebeŋ eke ŋ ec'ow a eke bebm ok es a el nyim nyim

ke el nawre ana!

⁴ Es Kotoko, bwo ec'egŋ tasi otu eke k'eluum'ŋ ee?

Bwo ec'egŋ otu eke ki koklam'ŋ ee?

Ŋ sony coco el lala.

Eb eb a feŋ b'ow iŋŋ'ŋ nuŋ,

aŋke ŋ ec'ow nyim nyim a ok okm kpata -l'ekn.»

⁵ Ow e jam a, afr, m'ekn Nyamel gbel a fig. Em yogŋ Nyam eci sinn a eci gbad em el a anŋ. ⁶ Afr erm esel lobŋ a ek'onym abu eyr lobŋ ab ab a anŋ Nyamel ab em ok okm. -Li sus mob eke ufu pum pum pum ke am jeŋ, etŋ -l'ucu ohony eke wel kok sika mij em er em. † ⁷ Mindey yar ab em eci nyam oŋ afr erm esel lobŋ a sika em kpok lobŋ. Em yogŋ, Nyam ek'anŋ god'etŋ a ec'erm bebl a iy em gbony. ⁸ Mregbn iy Nyamel ab em gbony; ow el Nyam ec'anygbel a lele in ec'abusu ab ab. Ow oŋ eŋŋ kaka k'otum eym Nyamel ab em, eke afr erm esel lobŋ a eci abu eyr owi a eke ot ow a e low k'iyim neny.

16

Nyam ec'erm bebl e kpok lobŋ a

¹ Ow e jam a, m'iri lebl ligbel nyam anŋ Nyamel gbel ab em am ikŋ dad afr erm esel lobŋ a ese: «Imn wus ke ewal Nyam ec'erm bebl a ek'anŋ kpok lobŋ ab em a es!»

² Krekre ec'afr erm es a im etŋ ewl in e kpok ab em ec'a es ok wus af, etŋ abi egbel eke bi dudu a ok agŋ a eke ndey a e meny ewr anŋ af, ke b'igŋ in e likŋ eŋŋ a nuŋ a.

³ Yony em ec'afr erm es a im etŋ ewl in e kpok ab em ec'a es ok okij em. Mij a itŋŋ anŋ ese legŋuw e mebl ab af, etŋ ob feŋ ek'anŋ owr okij em a uw.

⁴ Nyahan em ec'afr erm es a im etŋ ewl in e kpok ab em ec'a es ok simij ewl mij lele mij eŋ em ab, etŋ simij a titŋŋ el mebl.

⁵ Etŋ m'iri afr erm es a ek'ew mij es a am dad ese: «Ŋ ek'anŋ yefenyina ke anŋ god'etŋ, ŋ ek'el lala a, eke ow el nene anake jeŋ ok a, ke el jeŋ ok es nyim nyim.

⁶ Tasi em a, agŋ amua ibi agŋ lala a ek'el ŋ ec'a lele kokoba ob esel ab ab ok mebl es, etŋ sica el yeji oŋ el mebl -l'egŋ. Ow ek'it el ec'ab ana!» ⁷ Etŋ m'iri lebl nyam anŋ egb waw usu a am ikŋ dad ese: «Ee, Es Kotoko Nyam Abusu Es, ŋ e jeŋ ok feŋ el nawre lele nyim nyim ab!»

⁸ Yar em ec'afr erm es a ewl in e kpok ab em ec'a es ok ligbn af, etŋ ligbn eŋŋ abusu eke ki kakŋ wus ec'agŋ a in ec'al ab em. ⁹ Agŋ al am kakŋ sos, etŋ -n'am wewr Nyam a ek'onny abusu abu eyr amua af a e nin a. Gbeko -l'egŋŋ eke -li k'itŋŋ erm em bake -n'oŋ ow any.

¹⁰ Yen em ec'afr erm es a ewl in e kpok ab em ec'a es ok ndey a ec'atufu lekpn ab af, etŋ in ec'es ew a ey ncebn em. Agŋ a feŋ

† 15:3 Mois ec'ej a (Okm Ok 15.1-18), wel b'egŋ nenegŋ e legŋ ok Nyam en es, in eke li sog Israel Ejipt ec'abu em a. Ekn Okm Ok 15 lele Ol Okn 32 ab. † 15:6 Ow el egb waw es ligbel a ec'ob sos ew (Okm Ok 28.4; 29.5).

am akñn anm gbre eke -n'am ij a eci. ¹¹ -N'am wewr afr e Nyam a el e gbre e -n'am ij lele abi ab ab sosisem. Gbeko -l'ignm el ec'ow enuj a -l'okm es.

¹² Nohon em ec'afr erm es a ewl in e kpok ab em ec'a es ok mij ligbel a eke wel b'esn Efrat ab em. Mij a mam es etj ew eb ebu a eke b'anj yogj a eke ligbn b'igb a ejagb es ow. ¹³ Tamranji a, ndey a lele kokoba ob es yadju ab ab e nenyum a, m'ekn abj enuj nyahan ek'anj ese betibom af am ok okm. ¹⁴ -L'el abj enuj eke bi kok simeny ewr. -N'aam -n'ernj wus ec'eb ebu a feñ, yec'etj ke -l'as wel luku Nyam Abusu Es e legj ligbel a e mum ogj a eci.

¹⁵ Es Kotoko dad nine: «Kin, m'am ow ese ulu af. Ehe el egj yec'a eke anj any owr ke sus mob am eku, yec'etj ke li k'ium sos ofr agj eknm in ec'es a eci!»

¹⁶ Abj enuj a as eb ebu a luku usu nyam eke Ebre em a wel b'esn Armagedon. †

¹⁷ Lohj em ec'afr erm es a ewl in e kpok ab em ec'a es ok lef em. Lebl nyam anj Nyamel ab em barm tuotuo; ow el lebl ek'anj atufu lekpn a ogj am ow. Etj lebl a dad nine: «Sica ow uwr ij!» ¹⁸ Etj eben a, afr am nernj, nyamgbrany am babarm etj wus am umu. Wus ec'umu ikj a, legj a etj eke agj anj wus a, -l'eknm eben. ¹⁹ Banj gbel a ufj es ok sakp nyahan etj eb eb a e banj banj a feñ bubm ok. Nyam ijlm Babilon gbel ab es; n'onj eke ow k'egn mar kpok gbñj a ek'el in ec'erm bebl ligbel a. ²⁰ Lekar a feñ irm etj wel eknm mafeny ij. ²¹ Etj nyamok eku eku anj afr am an ok agj af; etj agj am wewr Nyam, nyamok na sosisem, anke ow el ob eke ony lec nono.

17

Facyow gbel

¹ Etj afr erm esel lohj a ek'onym kpok lohj ab a eci nyam ow dad'm nine: «Ow, mi b'ow mi yegm'nj abu eyr a eke Nyam b'ow onj facyow gbel a eke inym es simij ewl mij nono e neny a. ² Wus na eci eb ebu a ij nfaci in ab, etj agj a eke ir wus na af a egj in eci nfaci owi a e mar am ony.»

³ Abj em a, afr erm es a oc'm im loj. Yogj, m'ekn yow nyam eke sig es ndey ebl kondonj af. Nyam eci wewr ec'en eb ndey a e sos a feñ; etj l'eli enj lohj lele ocowr lew ab. ⁴ Yow a ok gbad ebl mamn, l'ok sika em miyob nono, mebn amamn em e miyob lele ayre em e miyob ab. N'onym sika em kpok ab. Em yogj, in eci nfaci ij a eci kpoto m owi a feñ iy em gbñj. ⁵ In ec'anyaf a, wel non nin eke ow eci nyandre a lol es: «Babilon gbel, afacyow lele wus na nimum

ab eci musue owi feñ ec'el lis.» ⁶ M'ekn yow a eke Nyam ec'agn a lele agj a ek'ij Jesu eci danju ke wel ibi a eci mebl am ec any.

Mi b'ekn'n a, low eb'm sos. ⁷ Etj afr erm es a dad'm nine: «Ko bla sosisem etj ow am iti'nj any ee? Mi b'ow m'elu yow a eke sig es ndey ab af a lele ndey na eke eli enj lohj lele ocowr lew ab a e low eke lol es em a okm mi yegm'nj. ⁸ Ndey a eke ekn a, legj ek'ec ab em a, wel ekn'n n'anj owr, etj yefenyana n'anm owr ij. Gbeko li b'ow n'anj nomu cronj gbel ab em l'ey okm n'im in eci njanj eci. Etj wus na ec'agn a eke wus eci nunj ob em etj wel nonm el ec'en sel enj e lel ab em a, low b'ow iti any ndey a ec'ekn em, anke legj ek'ec a, n'anj owr, etj yefenyana n'anm owr ij, ko li b'ow l'ewl l'ow.

⁹ Sica wel ony nunj em ony lele sewr ab gonj! Enj lohj a el egigl lohj eke yow a sig es af a; ow el eb ebu lohj yeji: ¹⁰ el em eci yen ok wus, nyam ew usu es, lohj em ec'a k'owm. Legj eke li b'ow l'ow a, ow b'ow el legj tel ce eci. ¹¹ Ndey ebl kondonj a eke legj ek'ec ab em anj owr, ke yefenyana anm owr ij a, in obi em a, l'el niwn em ec'eb ebu; etj ese lohj ab af, in yeji n'aam in ec'ibi eci.

¹² Ocowr lew a eke ekn a el eb ebu lew eke k'obm nunj k'ewm usu es; gbeko ndey ab ab -li b'ow -n'ernj abusu -l'ew usu es wanci nyam eci. ¹³ Eb ebu lew amua eci tutr a okr af; tutr a el ke -l'ot el e lec a lele el ec'abusu ab ab -l'ew ndey a e lis e low kok em. ¹⁴ -Li b'ow -l'ogj licibli a ar, gbeko licibli a b'ow akm el es, anke l'el kotoko em e Kotoko lele eb ebu feñ em ec'Eb Ebu ab; etj in ec'agn neny nyam esel a eke li sosum l'ot ke l'esnj ab ab, -li b'ow -l'akm wel es.»

¹⁵ Emeny afr erm es a dad'm nine: «Simij a eke ekn yogj a eke facyow a sig es a el agj agj, bieku bieku, eb eb lele ebr ebr ab. ¹⁶ Ocowr lew a eke ekn a lele ndey ab ab b'ow ony facyow a eci sifn: -li b'ow -l'eb ow ec'ob feñ eke ow ony a, -n'onj ow anj sos ofr: -Li b'ow -l'ot ow eci megl a feñ -l'ij ke -l'ofnj ow eci likpr a, ¹⁷ anke Nyam onj eke el ec'erm ab em, -li ki kok low yec'a eke Nyam am erur a. Neny b'ow okr el af -l'oc el ec'es ew eci abusu a -li kok ndey a e lis e low tonj ke Nyam eci sodad a feñ iy neny.

¹⁸ Ca yow a eke ekn a el eb gbel a eke ew wus na nimum eci eb ebu a feñ es a.»

18

Babilon eci wus ey

† 16:16 Armagedon:usu eke legj sig em a, wel ogj ar egbel egbel af (Jej Ok 5.19; 2 Eb Ebu 23.39).

¹ Na b'ec a, m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'annj afr am us es. N'onny abusu ligbel nyam, etj in ec'anygbel a ayal wus na nimum. ² L'elu lebl tuotuo li dad nine: «L'ey wus, Babilon gbel a ey wus! Sica ow el abj enjw erj erj a ec'usu ek'ir; el ec'es lol usu; anja anake or erj erj lele mindey ek'aylm ke wel b'ifn ab ir a. ³ Eb eb a fej ec'agn a egn in eci mar a eke b'owj egn ij nfaci, ke b'owj egn im ey Nyam ec'erm bebl ab em a. Wus na eci eb ebu a ign'n af -l'ok nfaci ij owi ab em, etj wus na eci an olu a el egbrenjbi in ec'ob eke n'onny afjn es a sosisem.»

⁴ Etj emeny m'iri lebl ejeci nyam ek'annj afr am ikj ow dad ese: «Em ec'agn, òkr okm eb ab em yec'etj ke k'anmm in e sikpl a e low em, in eci abu eyr egbel a eke b'ow erjn'n a k'énmm ony. ⁵ Tasi em a, in eci sikpl a tatakj tonj im ok afr; etj Nyam ijl in ec'ow enyembri yony yony owi amua es. ⁶ Kòkr eb a low ese eled eke li kokr agj ejec'ab af. Low yec'a eke li kok a, in yeji kòkr ir ow eci sakp yony. Mij kpok a eke li bi wuwlm mar tuotuo ab n'owj agj egn a, in yeji mar eke ew tuotuo a, wuwlmn ow eci otu sakp yony ab onj in l'égn. ⁷ Anygbel owi a eke li kok lele eb senyn a eke l'ij ab ab a, owar ow eci dudu a lele ow eci gbre ab ab eke bebmm ab a onj in. Li bi dadr in em l'ese: «M'ir anja ese eb eb yow af, m'elm injnyow etj legj kaka mi k'ow m'eknm niñj owl.» ⁸ Low na sosisem anake gbre owi a fej eke wel bebmm ew'r es a b'ow erjn'n a: ol ek'el luw eci, niñj owi lele lek ab. Legj nyam coco af fej b'ow erjn'n etj wel b'ow etul il. Tasi em a, Es Kotoko eke jej in e low a ok a ij lec nono.»

⁹ Eke wus eci eb ebu a eke in ab kok nfaci owi ke ir eb mewl em a b'ow ekn eb a ek'etu a eci mrebn a, -li b'ow -l'ikj onj -li kok sorj. ¹⁰ Ke in eci gbre owi a k'énmm el a, -li b'ow -li kpab ow es lís -n'im akpoj ke -n'am dad -l'ese: «Bogj e gbre ana ee? Oy Babilon! Eb gbel ek'ij lec! Wanci liy nyam af ce anake wel ob'j low a.»

¹¹ Wus na ec'an olu a yeji am ikj onj etj am kok in eci sorj anjke sica wel ólm el ec'an ob a ij: ¹² sika, jete ufu, mebn amamn lele ayre ab; gbad fuefue, gbad ebl amamn, gbad frefre; ekj snosj onj erj a fej, eyr nen em ec'ob fej eke wel kok, ekj ek'il an, jawie, lowi oglog lebn mamn; ¹³ ekj sel snosj lele mob sosj mob ejec'ab, mijey, kpoy lele ogj ab; mar, mun, ble mpupu lele miy ab; sed, mecce, sigbanjo lele ow eci metj ab tonj agj eci sos megl lele ow eci liy bobo yej'ab. ¹⁴ Wel am dad ese: «Mob mob a fej ek'am erur a anm ij ogj a ij, ij ec'ob ony fej lele ij ec'eb ij senyn ab ab irm; legj kaka wel k'ow erjn'n el ij!» ¹⁵ An

olu a eke ol an eb ab em ke ony ob a, -li b'ow -n'inym es akpoj, eb a eci gbre owi eke k'énj el a sosisem. -Li b'ow -l'ikj onj -li kok sorj, ¹⁶ -li dad -l'ese: «Kò bogj eci gbre anake erj eb gbel na ab ee? L'ew ob fuefue sos, gbad ebl amamn, l'ok sika em miyob, mebn amamn em e miyob lele ayre em e miyob ab. ¹⁷ Etj wanci liy nyam af ce anake mob amua fej irm a!»

Simijetj a eci idr esel a, agj a ek'us mij el ab a, em yogj eci juma kok esel a, agj a fej eke b'énj ob ij mij af yogj a b'ow inym es akpoj. ¹⁸ Eke -l'ekan eb a ek'am etu a eci mrebn a, -li b'ow -l'elu lebl -li dad -l'ese: «Eb kaka anm eke agb ot eb na es!» ¹⁹ -N'am ok siflefl nun, -n'am ikj onj -li kok sorj etj -n'am elu lebl -li dad -l'ese: «Kò bogj eci gbre anake erj eb gbel na ab ee? In ec'ob ony ab em anake agj a fej eke ony simijetj okj na af a el egbrenjbi a. Etj wanci liy nyam af ce anake amua fej irm a!»

²⁰ Afr, sos em inj'n Babilon eci wus eke er ok a eci! Nyam ec'agn, erm esel lele kokoba ob esel ab, sos em inj ony anjke Nyam jej ok'r low njw a eke li kok ony a eci!

²¹ Etj afr erm es nyam ek'onny lec a oc ma olul lob legleg nyam owl okij em etj am dad ese: «Eben eke wel b'ow oc Babilon eb gbel a owl em ana, etj legj kaka wel k'ow eknm'n ij. ²² Legj kaka ij ogj a wel k'ow irim sanjo ony esel ec'ej, ej egn esel, kete afl esel, kròkr afl esel e lebl ij. Wel k'ow erjn'n mewl es kaka fej ij; wel k'ow irim ob iny usu eci likekr ij. ²³ Mun al a k'ow ayalm ij ogj a ij; wel k'ow irim oyow eccl owr owr eci sóg ij. Nj eci an olu a ony any akm wus na nimum ec'a, etj ij eci cam owi ab em, irmn ebr ebr a fej ec'agn a.»

²⁴ Babilon yogj anake kokoba ob esel, Nyam ec'agn a lele wus na nimum ec'agn a fej eke wel ibi ab ab eci mebl a ok es a.

19

Afr ec'any eb ec'ej

¹ Low na b'oc es a, afr m'iri lebl tuotuo nyam ek'ot agj nono eci likekr es, ke am dad ese: «Lili! Lili! Kòklmn Es Kotoko! Anjke es eb elu, anygbel lele lec fej ab a el ey e Nyam a eci! ² In eci jej ok owi a fej b'el nawre lele nyim nyim ab! Etj ow em a, l'ob facyow gbel a eke b'onny wus ec'agn a ok in eci nfaci ij owi em a low. Nyam eci juma kok esel a eke l'ibi a, Nyam kok li sóg ow e labm.» ³ Etj emeny -n'am dad -l'ese: «Lili! Lili! Kòklmn Es Kotoko! Eb gbel a eke wel etul a eci mrebn a am il godo godo fej eci!» ⁴ Agj ekpekp likj lele yar ab a lele mindey yar ab ab ok owrokp wus etj am ignj Nyam eke sig es atufu lekpn af a nun,

etj am dad ese: «Amen! Lili! Lili! Kòklmn Es Kòtòkò!»

⁵ Lebl nyam anj atufu lekpn ab af am ikj dad ese: «Ony a fej a eke eel Nyam eci juma kok esel a, ey lele egebl ab, ony eke b'onyn in ec'elum a, kòklmn ey e Nyam a!»

⁶ Emeny m'iri lebl ek'ot agj nonò eci lebl es; ow am ikj ese okij eci mra eke b'elu ab af, ese nyambrany af. Kin lebl a ec'odad eke am dad: «Lili! Lili! Kòklmn Es Kòtòkò! Anke ey Es Kòtòkò Nyam Abusu Es sigm in ec'es ew ab es! ⁷ S'élul sos em inj e lili, s'ánjn sos em inj em, si kòklmn in! Anke licebli a eci mebi a ec'es gbebl a e legj ow ñ, in e yow a bebm sos inym es. ⁸ Nyam onj'n ob sos ew ufu fuéfué ek'am jejn eke li k'ew sos.» (Ob sos ew ufu fuéfué a el Nyam ec'agj a ec'ow nyim nyim a.)

⁹ Afr erm es a dad'm nine: «Nón dad ese: Ehe él agj a eke wel esj licebli a e mebi a ec'es gbebl ab em a eci.» Etj l'igj af li dad nine: «Amua, ow el Nyam ec'odad ebl tasi.» ¹⁰ M'ok owrókp wus in ec'akr esr a eke mi k'igj'n nun, kò li dad'm nine: «Ki kok! Em yeji, juma kok es ese ñ af, ese esj jimel a eke ij Jesu eci low nenyembri nyam a eke elu okm a eci danju ab af. Nyam anake it eke k'igj nun a! Low nenyembri nyam a eke Jesu ij ow eci danju a, el kokoba ob esel eci odad a eke dad a eci liy tasi.»

Egñ ek'uyu gbanjo ufu af

¹¹ Etj emeny m'ekn afr ek'agbr em, ke gbanjo ufu nyam ey okm. Egñ a ek'uyu gbanjo ab af a, wel b'esnj'n Neny Nyam lj Es lele Low Nawre Es ab; in e jej ok a lele ar ogj ab ab b'el nenyembri nyam em eci. ¹² In ec'anyamn a am iri ese al af, etj es ew eci tufe nonò anj'n nun. Wel non nin nyam in af ek'egj kaka uwm ow e low any, ek'ow elm in sony coco ce. ¹³ In eci mob af ew a eke li sus a el mebl ofr. Egñ a wel b'esnj'n Nyam Odad. † ¹⁴ Afr eci ar esel a sus mob efu fuéfué ek'ayl etj yu sigbanjo efu af am us'r jam. ¹⁵ Lab ler em fufu nyam ey'r okm nenyam agj ec'or eci. Li b'ow ni nyim wel lec em etj li b'ow li yegm Nyam Abusu Es ec'erm bebl ligbel a. Li b'ow l'ifi wel es lec em ese elel eke wel b'ifi viny ey es es ifir ow em ab af. † ¹⁶ Kin nin a eke wel non in e mob af ew ab af lele in eci im ab ab af a: “Eb ebu fej em ec'Eb Ebu lele kòtòkò em e Kòtòkò ab.”

¹⁷ Etj emeny m'ekn afr erm es nyam ek'igb inym es ligb ab em. N'am elu lebl tuotuo l'esj or a fej eke b'igb in afr kpon em a l'ese: «Òwr, àsr luku Nyam eci ob ij gbel a eci! ¹⁸ Òwr ijr éb ebu a eci megl a,

ijr sròda eyj ec'es ew esel a lele ar esel ab ab eci megl a, ijr sigbanjo a lele el ec'af uyu esel ab eci megl a, ijr agj fej eci megl a, ewi lele madu ab eci megl a, ijr ey lele egebl ab eci megl a.»

¹⁹ Etj emeny m'ekn ndey a, m'ekn wus eci éb ebu a lele el eci ar esel ab ab eke as luku, eke k'ogj egj a eke uyu gbanjo af a lele in eci ar esel ab ab ar. ²⁰ Wel ony ndey a lele kokoba ob es yadju a eke kok meny ewr owi eke k'irmn agj a eke ony ndey a eci meny ewr a, ke am ign likj egj a nun a. Wel ony ndey a lele kokoba ob es yadju ab ab ow owl mebn eke ler faf es am iri al ab em. ²¹ Lab ler em a eke anj egj a eke uyu gbanjo ab af a e nenyam am ey okm a, ibi el eci ar ogj esel a fej, etj or a fej am ij el e megl a.

20

Akpo fandi a

¹ Etj emeny m'ekn afr erm es nyam ek'ann afr am us es. N'onym nomu cronj gbel a eci safue a lele ngbraka ligbel nyam ab. ²⁻³ N'onny tamranji a, lorjn sig a ek'el agn oglog Satan a, l'ok ow ngbraka etj l'oc l'owl ow nomu cronj gbel ab em akpo fandi eci. L'abl nomu cronj gbel a safue em yec'etj ke tamranji a k'irmm eb eb ec'agj a tonj ke akpo fandi a ec ok es. Ow b'ow uwr a, ow it ke wel élul es legj tel eci.

⁴ Emeny m'ekn atufu mekpn: agj a eke ok es af a ejn abusu eke ki jej agj e low ok. M'ekn agj a eke wel ibi a yeji eci abj a; wel ibi el Jesu eci low nenyembri nyam a ek'elu okm a lele Nyam odad ab ab eci danju eke -l'ijr a sosiem. -L'igjm ndey a nun, -l'igjm ow eci likj agj a nun, etj -n'ejnm ndey a eci meny ewr a anyaf, -n'ejnm ow anm el abu af yeji. -L'igb luw em etj Krist ab -l'ew usu es tonj akpo fandi. ⁵ Na krekre eci luw em anj igb ab ana. Agj ejec'a eke uw a k'ow igbm luw em eke akpo fandi a k'ecm k'okm es. ⁶ Ehe él agj a eke anj krekre eci luw em anj igb ab em al. -L'el Nyam eci agj lala etj yony em eci luw a onym abusu el af; † -li b'ow -l'el Nyam lele Krist ab eci egb waw esel, etj Krist ab -li b'ow -l'ew usu es tonj akpo fandi a.

Satan ejnm ar a

⁷ Legj a eke akpo fandi a b'ow ec ok es a, wel b'ow elu Satan es sobel em, ⁸ etj li b'ow n'im l'uju eb eb a ek'el Gog lele Magog ab ek'ann wus na eci susu kpekpe a. † Li b'ow l'as wel luku ar ogj eci, etj -li b'ow -n'eny ese okij any eci mrici af. ⁹ -N'ann susu a fej -l'ow -l'iwr Nyam ec'eb

† 19:13 Ekn Jan 1.1-5. † 19:15 Ekn Es Ekn 14.18-20. † 20:6 Ekn Es Ekn 2.11 lele ow ec'akr otar ab. † 20:8 Gog lele Magog ab el nin eke wel onj eb eb a eke segj es abal el em a b'ow in Nyam ec'agj ar a. Ekn Ezekiel 38-39.

lala a eke erur ke in ec'agn ir a -l'elul em eke -li k'eb. Gbeko al b'ow anj afr ow njun el. ¹⁰ Etn agn eke b'uju el a, wel b'ow oc owl mebn eke ler faf es a eci al ab em, yogj a eke ndey a lele kokoba ob es yadru ab ab anj a. -Li b'ow -l'ij gbre nono ncok lele legj owr ab godo godo fej eci.

Jej ok es abal el

¹¹ Etn emeny m'ekn atufu lekpn ufu nyam lele egj a eke sig es af ab ab. Wus lele afr ab kpab'r es lis im kpekpe etj wel ewlm eknm el ij. ¹² Emeny m'ekn agj ek'uw a, ey lele eghel ab, eke inym es atufu lekpn a ec'any af. Sil el nono fifig ok es, etj lel ejeci nyam yeji fig eru es, ke sel ejn eci lel ab ana. † Agj a ek'uw a, wel jej el e lis e low ok low a eke -li kokr ab em, yec'a eke wel non anj sil el ab em a. ¹³ Okij elu agj a ek'uw ke n'onym ab a es. Luw lele ojnes barnj ab yeji ok el ec'agn a ek'uw ke -n'onym ab a es, etj wel jej egj egj e lis e low ok in e juma a eke li kok ab em. ¹⁴ Wel itr luw lele ojnes barnj ab ok al a eke faf es ab em. Al na eke faf es a el luw sakp yony em a. ¹⁵ Wel b'oc egj fej eke wel nonm in e nin sel ejn eci lel ab em a owl a eke faf es ab em.

21

Afr owr a lele wus owr ab ab

¹ Emeny m'ekn afr owr nyam lele wus owr nyam ab; krekre ec'afr a lele krekre eci wus ab ab irm etj okij a yeji anm ij. ² Etn emeny m'ekn Jerusalem owr a, eb lala a eke Nyam oj anj in ogj a am ow a. Li bebmn sos ese yow eke kpekpe sos eke k'im obr ec af. ³ M'iri lebl tuotuo nyam ek'anj atufu lekpn a ogj am ikj ow dad ese: «Sica Nyam ec'eb ir usu a ow agj ec'arajm! Li b'ow l'ir wel ab etj -li b'ow -l'el Nyam ec'agn. Nyam in obi b'ow anj el ab etj li b'ow l'el wel e Nyam. ⁴ Li b'ow li tetj wel e mikj a fej es; luw owi, nij owi, likekr owi lele gbre ij owi ab k'ow anm ij. Legj sig em ec'ow a fej ot es ij.»

⁵ Etn sica egj a eke sig es atufu lekpn ab af a dad nine: «Sica m'am oj ow a fej itjn el owr.» Etn emeny l'ign af li dad nine: «N'on low na anke em eci sodad a el nawre, wel otu eke k'onj omn ow em.» ⁶ Emeny l'ign af li dad nine: «Sica fej uwr ij! M'el Krekre lele Es Abal El ab, Nunj Ob lele Nunj Edj ab. Egn yec'eke mijamn am onj a, mi b'ow m'onj'n mij ewl mij a eke b'onj egj sel a ofr em l'egj. ⁷ Egn kaka fej eke b'ow eb any a, b'ow ejn aja ikj na; m'ow m'el in e Nyam etj in li b'ow l'el em ec'iy. ⁸ Erjnu, ow enyembri yony yony

esel, agj enjnj, agj ibiu, afacu, cam kok esel, agj a eke b'ign sekp nunj lele ayadru fej ab ec'a, el ec'usu b'ow anj mebn eke ler faf es a eci al ab em. Ke luw sakp yony em ab ana.»

Jerusalem owr a

⁹ Sica m'ekn afr erm esel lobnj a, eke onym kpok lobnj a eke abu eyr es abal el lobnj a anj em a eci nyam. L'ow n'am dad'm l'ese: «Ow, mi b'ow mi yegm'j yow ec a, licebli a eci yow a.» ¹⁰ Abj em a, afr erm es a oc'm im lafeny gege ligbel nyam eci nunj af. Li yegm'm Jerusalem, eb lala a eke Nyam oj anj in ogj a am ow a. ¹¹ Nyam ec'anygbel a am oj li jejn ese lebn mamn af, ese jasp eci lebn eke b'ekan es af. ¹² N'onj lakp sisil gege nyam eke onj masany lew yony lele afr erm esel lew yony ek'am osu ab. Masany ab af a, wel non Israel ec'eb lew yony a ec'en a anj. ¹³ Barnj ec'ogog nyam nyam fej b'onj masany nyahan: nyahan b'anj yogj eke ligbn b'igb a, nyahan b'anj yogj eke ligbn b'uru a, nyahan b'anj afr ogog a, etj nyahan b'anj esr em a. ¹⁴ Barnj a eci lakp a sigr mob lew yony eke wel ok omu em, etj af yogj, wel non licebli a ec'erm esel a ec'en a.

¹⁵ Afr erm es a eke am dad'm odad a onym ob bebmn ob ab, sika em eci likj sojni eke ki bebmn barnj a, in eci masany a lele in eci lakp ab ab. ¹⁶ Barnj a eci ogog yar a bebmn; sofu a lele es ar ab ab bebmn. Afr erm es a oc in eci sika em likj sojni a bebmn barnj a; ow ij sofu fandi lew yony, † es ar a, sigb a lele sofu ab ab bebmn. ¹⁷ Li bebmn lakp a yeji. Ob bebmn ob a eke l'oc li bebmn ab em, n'ejn sigb a eci sofu a ekj lobnj miy yar, † ¹⁸ wel awj lakp a jasp em, etj eb a in obi a wel us'j sika tasi em etj ow b'ayl ekan es ese akrojn af. ¹⁹ Mob a eke wel ok omu em awj barnj a eci lakp a, wel ot mebn amamn ek'onj mij erj ij mawl: krekre eci lob a jasp em, yony em ec'a safir em, nyahan em ec'a agat em, yar em ec'a emerod em, ²⁰ yen em ec'a onis em, nonon em ec'a sarduan em, lobnj em ec'a krisolit em, niwn em ec'a beril em, libarm em ec'a topas em, lew em ec'a krisopras em, lew nyam em ec'a turkas em, etj lew yony em ec'a ametis em. ²¹ Masany lew yony a el ayre lew yony; lisany nyam eci kok em a, wel b'oc ayre ligbel nyam coco. Ejem a el sika tasi ofr eke ayl am ekan es ese akrojn af.

²² M'eknm Nyamel eb ab em, anke eb a eci Nyamel a el Es Kotoko Nyam Abusu Es lele licebli ab ab. ²³ Eb a olm ligbn es, olm awl es eke k'ayal il, anke Nyam ec'anygbel

† 20:12 Ekn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab a. † 21:16 sofu fandi lew yony:ow bebmn 2220 kilo ab. † 21:17 sofu a ekj lobnj miy yar:Ow bebmn 65 kilo ab.

a am ayal il etj licebli a el in eci mun al.
²⁴ Eb eb a feñ ec'agn a b'ow an es in eci usuayl ab em, etj wus eci eb ebu a b'ow ot el eci ob ony a ow yogñ. ²⁵ Legñ owr nimun a, baññ a eci masany a b'ow fiñg ok es; legñ kaka wæl k'ow bablm, anke yogñ legñ uk k'ow anm ij. ²⁶ Wæl b'ow ot eb eb a eci sagb a lele ob ony ab ab ow yogñ. ²⁷ Ob feñ eke aylm Nyam ec'any af lele agñ eke bi kok musue owi ke b'onj yadñ a k'ow okm baññ a. Agñ a sonj coco a eke b'ow ok em a el, el a eke wæl non el ec'en licebli a eci sel eññ e lel ab em a.

22

¹⁻² Emeny afr erm es a yegm'm sel eññ eci mij ewl mij ek'am jejn ese akroñño af, ke anñ Nyam lele licebli ab ab ec'atufu lekpn a ogñ am jejn ok okm ewl im eb a ec'usu araññ a. Mij a ec'al yony a eke ok a ec'aranñ a, sel eññ eci likñ a anñ. Lakpo nyam af a, li b'osu ey sakp lew yony, awl nyam akp nyam. In eci suw a b'ewlm eb eb ec'agn a. ³ Ofn owi kaka k'ow anm ij.

Nyam lele licebli ab ab eci atufu lekpn a b'ow anñ eb ab em, etj Nyam eci juma kok esel a b'ow ign'n nunj. ⁴ -Li b'ow -l'ekn ow ec'any a, etj ow eci nin a b'ow non el ec'anyafr a. ⁵ Legñ uk k'ow anm ij, etj -li k'ow -l'ibramn mun al ec'usuayl a lele ligbn ec'ab ab, anke Es Kotoko Nyam in obi li b'ow l'ok wæl in ec'usuayl ab af, etj -li b'ow -l'el es ew esel godo godo feñ eci.

Krist eci mower

⁶ Emeny afr erm es a dad'm nine: «Sodad amua el nawre, wæl otu eke k'onj omn ow em; etj Es Kotoko Nyam a eke bi nyimn kokoba ob esel eci abñ a, erm in ec'afr erm es ow yec'etj ke li yégm in e juma kok esel a low eke b'ow ey legñ tel em a.» ⁷ Jesu dad nine: «Iri, ow k'ow ibnm m'ow m'ow! Ehe él agñ a eke b'oc kokoba ob e sodad ek'anñ lel na em a senyn senyn a eci!»

⁸ Em Jan, m'iri etj m'ekn ow amua. Etj eke m'iri ke m'ekn a, m'ok owrokp wus afr erm es a eke yegm'm ow amua a ec'any af eke mi k'ign'n nunj. ⁹ Gbeko li dad'm nine: «Kì kok eben! Em yeji juma kok es ese ñ af, ese esñ jimel kokoba ob esel ab af, ese agñ a feñ eke b'oc lel na em eci sodad a senyn

senyn ab af. Nyam anake it eke k'ignñ nunj a, ko ow elm em!»

¹⁰ Emeny li dad'm nine: «Kokoba ob e sodad ek'anñ lel na em a, k'oc ki lol es, anke ow amua feñ eci segn a eke wæl bebñ ok es a titm. ¹¹ Ke egn eke akplm a, n'anñ in ec'akplm ab em; egn eke aylm Nyam ec'any af a, n'anñ in ec'aylm ab em; egn eke bi kok low mamn a, n'anñ low mamn kok ab em; egn ek'el lala a, n'anñ lala el ab em.»

¹² Jesu dad nine: «Kin, em ec'ow ibnm ij! Mi b'ow m'ism ob ap ab, etj mi b'ow m'onj egn egn, juma a eke li kok a eci. ¹³ M'el Nunj Ob lele Nunj Eññ ab, m'el Krekre lele Es Abal El ab, Kpoko lele Uwar ab.» ¹⁴ Ehe él agñ a eke am efn el ec'ob sos ew es eke k'eññ abusu ij sel eññ e likñ a ec'ey a eci. -Li b'ow -n'eññ abusu -l'éc masany a eci -l'ok eb ab em. ¹⁵ Sica baññ a eci jam a, agñ eññ a, cam kok esel, afacu, agñ ibiu, sekp nunj ign esel lele ayadñu ab ec'usu ek'anñ ana!

¹⁶ «Em Jesu, m'erm em ec'afr erm es a ow ij ow amua e danju Nyame! feñ ec'any af. Em, m'el David ec'eb ab em eci lilaw, † ibibr eci lel ek'am jejn. ¹⁷ Abñ a lele yow a eke wæl ebi ab ab am dad ese: "Ow!" Ke egn yec'eke in yeji am iri low na a dad ese: "Ow!" Ke egn eke mijamn am ony a ow; ke egn eke am erur sel eññ eci mij a, eb ofr em.»

Nunj edñ ec'odad

¹⁸ Em, Jan, kin low eke m'am igbl ow eci lebl ogñ mi dad egn feñ eke b'ow iri kokoba ob owi a ek'anñ lel na em a: eke batñ egn kaka feñ am oc low eñeci nyam elu em a, ke abu eyr owi a feñ eke wæl dad ow e low lel na em a, Nyam b'ow ot on'n. ¹⁹ Etj eke batñ egn kaka feñ am ony kokoba ob e sodad a ek'anñ lel na em a ec'ob nyam oc es, ke sel eññ eci likñ a ec'ey a lele eb lala a eke wæl dad ow ec'odad lel na em a, Nyam b'ow ony oc'r es abu em. ²⁰ Egn a eke ij low nenyembri nyam na ec'asmanu a dad nine: «M'am ow caca!» Amen! Es Kotoko Jesu, ow gññ!

²¹ Ke sica Es Kotoko Jesu ec'owro a áññ ony feñ ab.

† 22:16 Ekn Es Ekn 5.5 ec'akr otar a.